

Fodor Gusztáv

Akik a nagy nyomorúságból jöttek...

*A sztálini diktatúra koncepció perei
kárpátaljai református lelkészek ellen
a KGB ungvári levéltárának dokumentumai alapján.
Peranyagok, életrajzi adatok, fényképek.*

Kárpátaljai Református Egyház –
Református Közéleti és Kulturális Központ Alapítvány
2017

RKK KÖNYVEK
Református közelmúltunk

TÁMOGATÓK:

A kötet a Nemzeti Emlékezet Bizottsága és a Narancsik Imre Kutatói Műhely szakmai támogatásával készült.

EMMI

GULAG-GUPVI
EMLÉKBIZOTTSÁG

EMET

A kötet a GULAG-GUPVI Emlékév alkalmából, a Gulág Emlékbizottság civil pályázati támogatásával jött létre.

A kötet kiadását a Magyarországi Református Egyház finanszírozta.

A borítón szereplő festmény használatának engedélyezését hálás szívvel köszönjük Matl Péter szobrász-, illetve festőművészeknek. A festmény a művész „Ötösével” címet viselő kiállításának részét képezi, melyben a saját szemszögéből vitte vászonra a sztálini lágerek borzalmait. A témában negyven festményt készített egy év alatt. A művész festményeivel a következő nemzedékek számára szeretne rámutatni arra, hogy a legnehezebb helyzetekből is van kiút: „Csak hinni kell, és ezzel a hittel bármilyen helyzetet túl lehet élni.”

*„A papokat fogságra viszi, és a hatalmasokat megbuktatja.”
Jób 12,19*

A kötet a Nemzeti Emlékezet Bizottsága és a Narancsik Imre Kutatói Műhely szakmai támogatásával készült.

A kötet a GULAG-GUPVI Emlékév alkalmából, a Gulág Emlékbizottság civil pályázati támogatásával jött létre.

A kötet kiadását a Magyarországi Református Egyház finanszírozta

**Kiadó: © Kárpátaljai Református Egyház
– Református Közéleti és Kulturális Központ Alapítvány**

Sorozatszerkesztő: © Kiss Réka

Összeállította, szerkesztette és a bevezető tanulmányt írta:
© Fodor Gusztáv

Lektorálta: **dr. Szabadi István**

Szerkesztette: **Zila Gábor**

A források szövegét az eredeti oroszul összevetette: **Szamborovszkyné dr. Nagy Ibolya**

A forrásokat oroszról fordította: **Farkas-Kordonec Gabriella**

Nyomdai előkészítés: **Sarádi Gyöngyi**, kiadványszerkesztő

Nyomdai munkák: **Litográfia Nyomdába**, Debrecen, 2017

Igazgató: **Vécsei Tibor**, ügyvezető

ISBN 978-963-12-6497-5

ISSN 2498-8545

Minden jog fenntartva. Bármilyen másolás, illetve adatfeldolgozó rendszerben való tárolás a kiadó előzetes írásbeli hozzájárulásához van kötve.

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó.....	7
1. Fodor Gusztáv: A sztálini diktatúra koncepciósi perei kárpátaljai református lelkészek ellen	9
2. Az 1946-os letartóztatási hullám	16
2.1. Gönczy Pál lelkész 1901–1976	25
2.1.1. Életrajzi adatok.	25
2.1.2. Előzmények, rabság és szabadulás.....	30
2.1.3. A koncepciósi per iratanyagai.....	35
2.2. Balogh Sándor lelkész 1891–1948	53
2.2.1. Életrajzi adatok.	53
2.2.2. Előzmények, letartóztatás és rabság.	70
2.2.3. A koncepciósi per iratanyagai.....	74
2.3. Narancsik Imre lelkész 1891–1948	90
2.3.1. Életrajzi adatok.	90
2.3.2. Előzmények, letartóztatás és rabság.....	94
2.3.3. A koncepciósi per iratanyaga.....	105
2.4. Csok József lelkész 1896–1967 (?).....	118
2.4.1. Életrajzi adatok.	118
2.4.2. A koncepciósi per iratanyagai.....	121
3. Az 1947-es letartóztatási hullám és a Sztálinnak címzett hitvallás.....	138
3.1. Zimányi József lelkész 1917–1998	138
3.1.1. Életrajzi adatok	138
3.1.2. Előzmények, rabság és szabadulás.....	140
3.1.3. A koncepciósi per iratanyagai.....	153
3.2. Horkay Barna lelkész 1908–2003	166
3.2.2. Életrajzi adatok	166
3.2.3. Előzmények, rabság és szabadulás.....	174
3.2.4. A koncepciósi per iratanyagai.....	193
4. Az 1948-as letartóztatási hullám.....	201
4.1. Simon Zsigmond lelkész 1894–1982.....	201
4.1.1. Életrajzi adatok.	201
4.1.2. Előzmények, rabság és szabadulás.....	204
4.1.3. A koncepciósi per iratanyagai.....	216
4.2. Fekete Gyula diakónus 1905–1960 (?)	232
4.2.2. Életrajzi adatok.	232
4.2.3. Előzmények, rabság és szabadulás.....	237
4.2.4. A koncepciósi per iratanyagai.....	242
5. Az 1949-es letartóztatási hullám.....	253
5.1. Kovács Zoltán lelkész 1907–2002.....	253
5.1.1. Életrajzi adatok.	253
5.1.2. Előzmények, rabság és szabadulás.....	256
5.1.3. A koncepciósi per iratanyagai.....	257
5.2. Pázsit József lelkész 1914–1982.....	290

5.2.1. Életrajzi adatok.....	290
5.2.2. Előzmények, rabság és szabadulás.....	292
5.2.3. A koncepció per iratanyagai.....	297
5.3. Asszonyi István 1909–1992.....	326
5.3.1. Életrajzi adatok.....	326
5.3.2. Előzmények, rabság és szabadulás.....	329
5.3.3. A koncepció per iratanyagai.....	337
5.4. Gulácsy Lajos 1925–2016.....	368
5.4.1. Életrajzi adatok.....	308
5.4.2. Előzmények, rabság és szabadulás.....	371
5.4.3. A koncepció per iratanyagai.....	384
5.5. Huszti Béla 1895–1968.....	414
5.5.1. Életrajzi adatok.....	414
5.5.2. Előzmények, rabság és szabadulás.....	418
5.5.3. A koncepció per iratanyagai.....	429
5.6. Györke István 1896–1973.....	458
5.6.1. Életrajzi adatok.....	458
5.6.2. Előzmények, rabság és szabadulás.....	461
5.6.3. A koncepció per iratanyagai.....	472
5.7. Zsurki József 1901–1957.....	503
5.7.1. Életrajzi adatok.....	503
5.7.2. Előzmények, rabság és szabadulás.....	504
5.7.3. A koncepció per iratanyagai.....	509
6. 1950 eseményei: letartóztatások és a szovjet békekorszak hajnala.	526
6.1. Vass József lelkész 1910–1987.....	526
6.1.1. Életrajzi adatok.....	526
6.1.2. Előzmények, rabság és szabadulás.....	530
6.1.3. A koncepció per iratanyagai.....	533
6.2. Tárczy Dániel lelkész 1901–1979.....	546
6.2.1. Életrajzi adatok.....	546
6.2.2. Előzmények, rabság és szabadulás.....	548
6.2.3. A koncepció per iratanyagai.....	554
6.3. Szútor Jenő 1890–1951.....	565
6.3.1. Életrajzi adatok.....	565
6.3.2. Előzmények és rabság.....	571
6.3.3. A koncepció per iratanyagai.....	573
7. Az utolsó letartóztatás 1951-ben.....	587
7.1. Forgon Pál lelkész 1913–2004.....	587
7.1.1. Életrajzi adatok.....	587
7.1.2. Előzmények, rabság és szabadulás.....	597
7.1.3. A koncepció per iratanyagai.....	616
8. A Hruscsov rezsim egyetlen lelkészi letartóztatása 1958-ban.....	633
8.1. Gecse Endre lelkész 1907–1959.....	633
9. Képek jegyzéke.....	640
10. Felhasznált irodalom jegyzéke.....	649

ELŐSZÓ

AZ IGAZSÁG NEM OSZTHATÓ

Amióta az Emberi Erőforrások Minisztériuma meghirdette a GULAG Emlékévet, egymást érik az emlékező konferenciák, amelyeken a téma kutatói a nyilvánosság elé tárják munkájuk eredményeit. Ezekből megtudhatjuk, hogyan működtek a szovjet hatalom által kifejlesztett börtönrendszerek, lassan, de egyre biztosabban körvonalazódik a kommunizmus bűneinek halmaza, összeadódik az ártatlanul kényszermunkára hurcolt áldozatok száma. Az utóbbi negyedszázadban Kárpát-alján is komoly, összegező jellegű monográfiák születtek, amelyek kimondják a legfontosabbat: az áldozat-tömegek egyetlen bűne magyarságuk volt.

Egy Istentől végképp elrugaskodott, vallás és hit ellenes, de hatalmas katonai, karhatalmi és államvédelmi apparátussal rendelkező nagyhatalom megteheti, hogy politikai vagy nemzetiségi alapon emberek millióit küldi kínhalálba. Mindezt azzal a szándékkal, hogy a folytonos félelem állapotában tartsa a társadalmat, ami így csöndben, nyugton marad. Bizonyára így is van, a rettegéssel féken tartott tömegek – ideig-óráig úgy tűnik – megszokják ezt az állapotot. Miután a megtorlások a lelki gondozás elhívott képviselőit, a papságot is utolérik, és a hívek azt tapasztalják, hogy a lelkészeik tekintélye a hatalom szemében mit sem ér, a papok a keresztfán szenvedő Jézushoz hasonlóan kiszolgáltatottak, a közösségben is veszteni kezdi erejét a hit, ott győzelemre, végső diadalra készül a harcos ateizmus.

A Kárpátaljai Református Egyház és a teljes kárpátaljai magyar társadalom számára is igen fontos könyvet tart most kezében az olvasó. Fodor Gusztáv tudós lelkésztestvérünk a sztálini büntetőtáborok poklait megjárt lelkész-elődeinket vette számba, az ő életútjukat követte végig. Sorsuk leírása egyáltalán nem regényes, az ő szenvedéstörténetük nem gondosan festett egék alatt játszódott. A hit és az erkölcs tisztaságából felmagasló alakjukat, életútjukat az őket sújtó bírósági peranyagok szigorú valósága körvonalazza. Sorsuk összevethető akár a hit egykori mártírjaiként számon tartott negyven prédikátoréval is.

S hogy mennyire megrázó, és évtizedekig feldolgozhatatlan volt kicsiny magyarságunk legjobb fiainak a légerekben való meghurcoltatása, azt egyre több szép-irodalmi alkotás is igazolja. Nagy Zoltán Mihály 1991-ben megjelent, hamarosan játékfilmre kerülő kisregénye, *A sátán fattya* lassan a Kárpát-medence határain túl, más népek nyelvein is megszerzi méltó népszerűségét. Ma már a kulturális sajtó legfrissebb közleményei között is találunk olyan visszaemlékezéseket, amelyek a népi emlékezet különböző változataiban rögzítik mártír papjaink emlékezetét. A Magyar Naplóban – például – legutóbb Vári Fábíán László tollából ezt olvashattuk: *„Pedig még nem is oly régen elég volt, ha valaki egy rosszindulatú megjegyzést tett a papra, máris vitték. Kovács Zoltán tiszteletes sétatobotjával csak rámutatott egy süldőlányka mellén díszelgő Lenin-fejes jelvényre, s megkérdezte tőle: Ez neked több mint Krisztus? Hogy tudott-e valamit válaszolni a megszólított, már nem is fontos, de akkor este erőteljesen bezörgettek a parókia ajtaján. Később, amikor fejére olvasták a szovjethatalom elleni lázítás bűnét, csak hüledezett, mert biztos volt benne,*

hogy ezt bizonyítani is képtelenség. Hanem a tanúként behívott lányka, amikor a vádló megkérdezte, hogy mit is mondott a pap a komszomolista jelvényre, ezt vallotta: *Vedd le, és taposd a sárba! A tiszteletes, aki az új tárgyalási rend szerint háttal lett állítva a tanúnak, ekkor hirtelen megfordult, és erősen a szemébe nézett: Valóban ezt mondtam? A kiskorú tanú hebegni kezdett, talán el is sírta magát, de ez már senkit sem érdekelt. A papot kétfelől megragadták, és úgy elvezették, hogy többet se láttuk – fejezte be a történet apám.*

S bár ezt az epizódot a Tiszaújlakról elhurcolt Kovács Zoltán tárgyalásának jegyzőkönyvei nem említik, nincs okunk megkérdőjelezni a hitelességét, mint ahogy azoknak a verseknek a tekintetében sem, amelyek a GULAG-témát a költészet eszközei által tartják folyamatosan napirenden. Az irodalmi művek szerzői, bár alkotásaikban gyakorta kénytelenek felidézni a halált, az értelmetlen pusztulást, jól tudják, hogy az isteni Teremtés egyetlen célja az élet, ezért műveiket emlékeztetőnek, figyelmeztetésnek szánják. S nem a bűnök egykori elkövetőit vagy mai elvbarátait figyelmeztetik, hanem a jóérzésű embereket, az istenhit kenyerén élőket, akikben egy bármikor megismétlődhető, nemzeteket egymásnak eresztő társadalmi tornádó esetén, lesz lelki erő és kompromisszumkészség, hogy nemet mondjanak a tömeges öldöklésre.

E könyvben szereplő református lelkészek, bár a szenvedés és a megaláztatás jó néhány formáját megtapasztalták, valamennyien ilyen emberek voltak. A Keleti Baráti Körbe tömörülve, Isten nevét tűzve zászlajukra magát a szovjet Sátánt szólitották fel, hogy vessen véget az esztelen vérengzésnek és az istentelen birodalom további építésének. Azonban kevesen voltak. Sorsuk, szenvedésük, nélkülözéssel teljes, életútjuk eleven példaként állva előttünk mégis azt üzeni, hogy küzdelmük nem volt hiábavaló. Jól tudta ezt az utolsó mártír lelkészünk, Gecse Endre is. Horváth Sándor ungvári író *Szívrengés* című drámájában a következő gondolatokat adja a szájába: *„Jön pillanat, amikor az embernek választania kell. Vagy a rácson kívül él járomba hajtott fejjel, eltűrve a páriasorsot. Elfojtja a lélek feltörő háborgását. És elhitei magával, hogy tiszta marad. Vagy szolgálul szegődik, és a biztonság csalo reményéért felad hitet, elvet. Ez is, az is a rácson kívül marad. De vannak, akik nem tudnak, nem akarnak színlelni, idomulni. Mert hisznek, mert tudják, az igazság nem osztható, nem lehet alkudni rá, mert nem eladó portéka, Isten kegyelme.*” Ezért a kegyelemért – mint jól tudjuk – Gecse Endre 1959-ben az életét adta, s mártíromságával ő is bevete a maga szögét a zsarnok koporsójába.

Az ártatlanul elítélteket, a meghurcoltakat, az agyonvertéket azóta a demokratikusnak ígérkező politikai rendszer a törvény által rehabilitálta, de a megtépzott hitet, az évtizedeken át rombolt, évszázados keresztyén hagyományokat már nagyon nehéz lesz helyreállítani. A zsarnoki birodalmak ugyanis, bukásukat követően sem tűnnek el végképp, mert egykori haszonélvezőik révén, köpönyeget váltva, álorcák mögé rejtőzve, a világi rendszerekbe épülve velünk maradnak, elkísérnek és továbbra is a vesztünkre törnek. Ezért őrizzük, tartjuk magunk között mártír elődeink szellemét, hogy segítségükkel éberek maradjunk.

Zán Fábrián Sándor

mezővári lelképásztor, a Kárpátaljai Református Egyház püspöke

1. FODOR GUSZTÁV: A SZTÁLINI DIKTATÚRA KONCEPCIÓS PEREI KÁRPÁTALJAI REFORMÁTUS LELKÉSZEK ELLEN

„Ebben az új állam alakulatban semmi kilátás nincs arra, hogy a lelkészek csak valamelyes segítségben is részesüljenek. Csupán mint megtúrt valakik nézhetjük bizonytalan jövőnket... Az itteni törvények még nem kezdték ki ugyan az egyházakat, de módot adnak minden egyes községi előjárásának arra, hogy pl. elvegye az egyházi lelkészi földeket... minden tekintetben máról-holnapra élünk, úgy az egyház, mint a lelkész.”

Papp Géza ungtarnóci lelkész Révész püspöknek írt jelentése, 1945.¹

Bevezető gondolatok

A kárpátaljai reformátusság nevében kötelességünknek érezzük, hogy tartozásunkat törlesszük egyházunk szolgálattelvői és családtagjai irányában. Nekik, kik önhibájukon kívül váltak a sztálini terror áldozataivá. A letartóztatott lelkészek családtagjait is az áldozatok közé soroljuk, hiszen a diktatúra őket is a rendszer ellenségeként kezelte, megfigyelte, büntette. Tengernyi szenvedéseik mélységeit szemlélve – elsőként – kísérletet teszünk feltárni és megörökíteni tragikus sorsukat. Ezzel a szerény munkával is értelmet szeretnénk adni szenvedéseiknek és **mintegy követendő példát felmutatni az üldöztetésük tüzeiben kipróbált hűségüket.** Tesszük ezt azért, mert – az ige szavát követve² – nem szeretnénk megfélemleni egykori lelki vezetőinkről, akik a legnehezebb időkben is bátran hirdették Isten ígését, kik hitükért és magyarságukért fogságot szenvedtek, majd onnan hazatérve, a szeretet felelősségével visszaálltak a szolgálatba, és életük végéig hűséggel végezték azt. Mára egy tagja sem él a fogságot szenvedett lelkészi karnak, de hitbeli örökségük ma is velünk van. A zsarnokság által halálra ítélt református egyházat az élő Isten életre ítélte. A szovjet idők kényszerű aszkéziséből felébredő közösség – lekipásztoraival együtt – mára teljesen megújult. A múltján eligazodó fiatal vezetők lelkiségüket, missziói látásukat és öntudatukat egyöntetűen a hitükért szenvedett elődeik szellemiségéből meríti.

Kárpátalja szovjetizálása a zsarnokság mindenütt jelen való uralmának kiépítését jelentette. Illyés Gyula „Egy mondat a zsarnokságról” című remekművéből tudjuk, hogy a zsarnokságnak az a természete, hogy nemcsak a börtönökben, nemcsak a vallató szobákban, nemcsak a kiáltó ór szavában van ott, hanem a zsarnokság a mártírjaink sírjánál is ott áll, és jogot formál arra, hogy megmondja, kik is voltak Ők. A letartóztatott református lelkészeink elleni – a szovjet népgazdaság GULAG táborait kiszolgáló törvényei alapján kreált – koncepciós perek, melyeknek írásos dokumentációját az Ukrajna Állambiztonsági Hivatalának Ungvári Archivumában őrzik, ennek a zsarnoki állításnak a torz és a teljes igazságot nélkülöző bizonyítékai. A lelkészek peranyagait éppen ezért fenntartásokkal szabad csak

¹ TtREL I.1.c. 470. Papp Géza ungtarnóci lelkész kérelme Révész Imre püspökhöz, 1945. júl. 25.

² Zsidókhöz írt levél 14,7

olvasnunk, melyekben – a születési adatokon és a dátumokon kívül – minden adat a koncepcióhoz igazított lehet. Álljon itt példának Fekete Gyula diakónus és miszsiós lelkész kihallgatási jegyzőkönyvének egy részlete. Napnál is világosabban látszik, hogy a jegyzőkönyvben szereplő állítások a lelkész szájába adott szavak, szófordulatok:

„Kérdés: Beszéljen a nyomozásnak a „Keleti fivérek”³ klubja jelenlegi gyakorlati tevékenységéről Kárpátontúlon?

Válasz: A „Keleti fivérek” klubja jelenleg a templomi gyülekezetekben bűnbocsánattal és az aktívak részvételével történő vallási konferenciák megszervezésével törekszik a református vallás pilléreinek megerősítésére Kárpátontúl területén és minden református gyülekezeti tagot fanatikus befolyásolása alá venni, a tagokat úgy nevelték, hogy mondjanak le a világi kulturális-felvilágosító rendezvényekről, úgy mint mozi, színház, táncestek, szépirodalmi és politikai irodalmi felolvasások látogatása, és csak a Szentírás előírásait kövessék. Ezen kívül, hogy a fiatalokat eszméikről meggyőzzék, a „Keleti fivérek” klubja a fiatalok részvételével Krisztus követői köröket szervez, akiket fanatikus szellemben nevelnek, elszakítva a fiatalokat a kulturális-felvilágosító eseményektől, azaz ezzel a fiatalok köréből bővítik kádereiket. Továbbá, hogy a református hitvallást kiterjesszük a megye híveire, a klub illegális ifjúsági prédikátor iskolát szervezett, ilyen volt az 1946 februárjában a Beregszászi körzet Gecse falujában Simon Zsigmond református lelkész vezetésével a klub által szervezett iskola is. Az iskolát befejezett prédikátorok a nép közé mentek magyarázni a Szentírást. Én, mint a „Keleti fivérek” klub tagja, 1945-ben és 1946-ban a Nagyszőlősi körzet Nevetlenfalu és Akli falvak fiataljai közül 30 főt szerveztem be a Krisztus követők társasága körbe és vezettem is ezt a kört.⁴

Istentől kapott erkölcsi kötelességünk, hogy a kegyelet gyertyáinak imbolygó fényébe állva, az igazság kimondásával ellentmondjunk a zsarnokságnak! Ne a csüggedés merev, bénító fájdalmával, de a kegyelet meghatottságával lépünk most mártírjaink sírjaihoz, és mondjuk el, hogy **Ők húszan igaz magyarok voltak**, egyházunk és népünk szolgálói. Papok, lelkészek, édesapák, akik Sík Sándorral együtt hittek abban, hogy **magyarnak lenni erkölcsi fogalom. Szeretet, együttérzés, átfó-**

³ ORBÁN Marianna: Ébredési mozgalom a Kárpátaljai Református Egyházban (1936–1947), *Acta Academiae Beregsasiensis*, XXVIII. évfolyam, 2009/2, 239–240. Orbán Marianna kutatásai alapján a Baráti Kör egy belmissziói mozgalom volt, mely mozgatórugója Szabó Béla huszti lelkész lett. Ő két lelkészársával, Tóth Kálmánnal és Simon Zsigmonddal alapította ezt a baráti közösséget, ami kezdetben a belmisszióban érintett lelkészeket fogta össze. A közösség a Napkeleti vagy Keleti Baráti Kör nevet viselte, ami 1936 őszén alakult meg a református egyház keretein belül, Huszton. Célja az öntudatos református nevelés volt. A kör tagjai minden hónap első szerdáján gyűltek össze, mindig más-más helyen, hogy Isten Igéjét tanulmányozzák. Csatlakoztak a mozgalomhoz lelképásztorok, lelkészfeleségek, tanítók, tanítónők, gyülekezeti tagok, akik lényegében a belmisszió feladatát vállalták fel: részt vettek asszony- és leánykörök, ifjúsági egyesületek szervezésében, betegeket látogattak. Jövedelmükből tizedet adtak, amelyből segítették a szegényeket, a betegeket, a rászorulókat, és a külmisziót támogatták. A tagok nem politizáltak, nem folytattak semmilyen államellenes tevékenységet, működésük kizárólag a lelki élet egyházon belüli megújulását irányozta elő.

⁴ UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 770, Delo 1970. Fekete Gyula és Simon Zsigmond 342 lapnyi közös peranyaga, 239.

gása, átölelése mindannak, ami magyar. Hittek abban, hogy a gyilkos, hanyag és irgalmatlan környezetben, Isten akar velük valamit, és hogy Krisztussal együtt a magyarság képes megvalósítani ezt az isteni akaratot. Ennek az mennyei feladatnak a megvalósításáról, zsarnokság általi eltaposásáról, majd a feltámadásáról szól ez a szerény munka.

Saját mártírunkként tekintünk Pógyor István⁵ Sárosorosziban született, és Rákosi börtöneiben mártírhalált szenvedett KIE vezetőre, továbbá Gecse Endre⁶ – ungvári börtönben 1958-ban – agyonvert gálócsi lelkészre, mint a hrucscsovi egyházpolitika áldozatára. Vértanúként kell tekintenünk Zsurki József nagyपाली lelkészre is, aki 1956-ban súlyos betegen tért haza a fogságból, de ezek ellenére visszaállt a lelkészi szolgálatba, majd végezte azt 1957-ben bekövetkező haláláig. Balogh Sándor eszenyi, Narancsik Imre nagymuzsalyi és Szutor Jenő beregszászi lelkészekkel együtt, ők mindannyian a Kárpátaljai Református Egyház vértanúi. A kereszten is a gyilkosai bocsánataért imádkozó Jézus lelkületével vallották Gulácsi Lajos püspökkel együtt „... *nem akarok más lenni, mint Isten eszköze református egyházunk, magyar népünk és az egyetemes embervilág számára. Szolgálni a meg-békélést, jóakaratot, utat mutatni az üdvösség felé.*”

A könyvben szereplő lelkészek bőséges életrajzi adatai és az oral history visszaemlékezések közlése, mind-mind az igazság felmutatásának szándékát szolgálják, a peranyagok torzított, hamis lelkészképpével szemben. A lelkészek fogsága idején

⁵ „Pógyor István ref. ifjúsági vezető, sz.: Sárosoroszi, 1902. január 26., mh.: Budapest–Kőbánya, Országos Gyűjtőfogház, Kőbánya 1953. november 7. Sokgyermekes szegény családból származott. Az elemi isk. hat osztályának elvégzése után Lukács Sarolta, a Magyar Vöröskereszt elnöke támogatásával Bp.-en tanult tovább. 1922-ben kereskedelmi érettségi vizsgát tett. Ekkor kapcsolódott be a Keresztyén Ifjúsági Egyesület (KIE) munkájába, amelynek hamarosan segédtitkára lett. 1925–1928 között egy-egy évet Kasselben, Stuttgartban és Barmenben tanult, az ifjúsági munka szervezésével, vezetésével ismerkedett meg. 1930-tól az USA-ban, Springfieldben működő KIE főisk.-n tanult. 1932 jan.-jában érkezett haza; még az évben (Töltéssy Zoltán halála után) a KIE nemzeti titkára. Hatására a KIE egyik gócpontja lett a falu felemelkedéséért folytatott küzdelemnek. Szorgalmazta a népfőiskolák létesítését, ezért kiépítette a kapcsolatot különösen a KALOT-tal. A bécsi döntések után visszacsatolt területeken is megszervezte a népfőiskolákat. 1939. augusztus 12–15. között nemzeti konferenciát szervezett. A II. világháború alatt megszervezte a menekültügyi és mentő-segélyszolgálatot. Miután 1946-ban felfüggesztették a KIE önkormányzatát, 1951. június 7-én letartóztatták, Teleki Lászlóval együtt bíróság elé állították 1951. november 7-én hamis vádak alapján, a népköztársaság hatályos védelméről szóló törvény szerint–hat évre ítélték. 1952. március 10-én a fellebbviteli bíróság elutasította a fellebbezést. 1953-ban a Gyűjtőfogházban meghalt. A 301-es parcellában kopjafa őrzi emlékét. – Irod. Bárczay Gyula: Sorsok a ref. egyházban 1948–1988. (Bern, 1989); Kovács Bálint: P. J. és a KIE–Út a 301-es parcelláig (Confessio, 1989. 4. sz.); T. E.: Emlékezés P. I. mártírhalálára (Reformátusok Lapja, 1989. 23. sz.)” Magyar Életrajzi Lexikon 1994. 725–726.

⁶ „Gecse Endre ref. lp., sz.: Gálóc 1907. június 6., slp. Ungtarnóc 1930., Gálóc 1931–1955, Ungtarnóc 1955, Huszt 1955–1956. 1958-ban koholt vádak alapján december 2-án letartóztatták, az ungvári börtönben a kihallgatások alatt agyonverték. Ő a hrucscsovi egyházellenes politika első és utolsó kárpátaljai református mártírja. A gálócsi temetőben van eltemetve.” FODOR Gusztáv: *Református múltunk kezesség I. Adattár kárpátaljai református gyülekezettörténeti kutatásokhoz 1523–2016.* Tiszaszentimre, 2016. 44.

⁷ GULÁCSI Lajos: *A mélységből a magasba. Kárpátaljai Református Egyház Sajtóosztálya, Munkács, 2005.*

született levelek, verseik és énekeik – mint pokoli nyomás alatt létrejött gyémántok – tiszta fénnel ragyognak ma is.

A munka hiányossága, hogy a peranyagokon kívül nem tartalmazhat 1947–1956 között született forrásértékű egyházi dokumentumokat, csak erre a korra vonatkozó visszaemlékezéseket. Ennek oka, hogy az 1946-os és 1947-es letartóztatások hatására, a megfélemlített református gyülekezetek kollektív módon beszüntették az egyházközségi jegyzőkönyvek vezetését, és bárminemű egyházi írásos dokumentum megőrzését. Ennek a tudatában a korszakot érintő visszaemlékezések felértékelődnek.

Bizunk benne, hogy ez a munka a hiányosságai ellenére is hozzá tud járulni ahhoz, hogy tisztább képet kapjunk a szovjet egyházellenes politika erőterébe került Kárpátaljai Református Egyház életének első évtizedéről.

Kárpátalja reformátussága a második világháború erőterében és a málenkij robot

Szinte alig maradt adat a Kárpátalján átvonuló frontok által a református gyülekezeteknek okozott károkról, pedig a jelentést 1944 végén a Tiszántúli és a Tiszáninenni Egyházkerületek püspökei körlevélben kérték. A jelentések elmaradása mögött elsősorban a megszállás, a határzár és a postai cenzúra felállítása állhatott.

1944 őszén a történelmi Ung megyében kibontakozó háború egyedüli kárvalottja a Csapi Református Egyházközség lett. Így írt erről Király Zoltán, a gyülekezet lelkésze: *„Német parancsra, ruszin nemzetiségű, magyar hadseregbeli katonák aknázták alá úgy a református, mint a róm. kath. templom tornyát. Az utóbbi robbantóanyagához vezető gyújtózsínort azonban valaki az utolsó pillanatban elvágta. Lehetségesnek tartom, hogy maguk a robbantást előkészítő, s azt részben végrehajtó katonák egyike. Mert akkor már polgári személy mindössze 10-12 lehetett a község belső területén, a földben mélyre ásottan elrejtődve, saját katonáink elől is, az evakuáció ugyanis indokolt és tökéletes volt.”*⁸

A szomszédos Tiszaásványt is tragikusan érintette a háborús felek Csapért való pusztító versengése, ugyanis a templom súlyos bombakárt szenvedett, a parókia tűz martalékká lett.⁹ A közeli Ungtarnócon 1944 őszén egy hónapig állt a front. Papp Géza lelkész jelentéséből tudhatjuk, hogy a református templomot, parókiát és a melléképületeket rommá lőtték.¹⁰ Kárpátalja területe 1944. szeptember 26. és október 28. között a szovjet katonaság ellenőrzése alá került. A Vörös Hadsereg bevonulása előtt a világi református elit

⁸ KIRÁLY Zoltán: *Csap, 1933–1945. Emlékezéseim a csapi református gyülekezet körében eltöltött szolgálati esztendőkre, I–II.*, Sárospatak, 1956, SRK TGY Fsz. Kgy. 277, 79.

⁹ Magyarországi Református Zsinati Levéltára (továbbiakban: MREZSL) 2.a., Menekült lelkészek, lelkészek jelentkezési iratai, 3. Béczy K. József tisztaásványi lelkész menekültsegély kérelme az Egyetemes Konventhez, Bp., 1944. nov. 1.

¹⁰ TtREL I.1.c. 470. Papp Géza ungtarnóci lelkész kérelme Révész Imre püspökhöz, 1945. júl. 25.

elhagyta Kárpátalját.¹¹ A konventi és az egyházkerületi jelentések alapján Kárpátaljáról a száztagú lelkészi karból 24 lelkész/segedlelkész elmenekült.¹²

A csehszlovák egyházellenesség a kárpátaljai magyar reformátusságot nemzeti, míg a szovjet birodalmi politika a helyi magyarságot annak a fizikai létében támadta. Kárpátalján szinte minden református magyar nemzetiségű, ezért a málenkij robot alapjaiban rázta meg a közösséget. Az istentiszteletekről 1944 decemberére szinte teljesen eltűntek a munkaképes férfiak.¹³ A berendezkedő szovjet államhatalom a magyar nemzet egészét büntette „*az oroszosítás mellett a szovjetrendszer bevezetése és az ezt potenciálisan akadályozó polgári rétegek közötti nagyarányú tisztogatás*”¹⁴ szándékával. Megítélésünk szerint a helyi reformátusság testén a málenkij robotra való deportálásokkal ütötték a legnagyobb sebet. Sem a gyülekezetek teljes vagyonfosztása, sem a lelkészek koncepciók perekben való elítélése nem ért fel azzal a veszteséggel, amit 15–20 ezer munkaképes egyháztag deportálása. Egyháztörténeti kataklizmaként is értékelhető a református férfilkosság megtörése és elpusztítása.

Az átvonuló hadseregek konfiskálásai miatt a településekről teljesen eltűntek a lovak, az ökrök és a szekerek. A lelkészek a gyülekezetek között többnyire gyalog közlekedtek. Megszűnt a lelkészek számára korábban folyósított államsegély. A gyülekezetek teljes vagyonfosztása és a tagok általános elszegényedése megpróbálta a közösségek teherviselését. Azonnal elkezdődött a vallási közösségek tevékenységeinek a korlátozása. Az 1944/1945-ös tanév a terület magyar lakosságától elvette a lehetőséget, hogy anyanyelvű középiskolában folytathassa a tanulmányait.¹⁵ 1945 áprilisában került sor az iskolák államosítására.

Az eddig legnagyobb történelmi sorscsapás alatt a kárpátaljai reformátusság lelki élete megújult. Megnőtt az istentiszteletek és a bibliakörök látogatottsága. Lajos Sándor espereshelyettes szerint: „*Mindennap termékeny talajra hull az Ige könnyes vetés után.*”¹⁶ Asszonyi István forgolányi lelkész az 1945-ös állapotot írja le: „*A gyülekezetek teherbíró képessége majdnem a nullán mozog, mert ellenszolgáltatás nélkül veszik át híveink terményeit, állatait. Mégsem csüggedek, nem kétségkedem,*

¹¹ Dr. Polchy István kir. közjegyző (Beregszász), a Kárpátaljai Református Egyházkerület főgondnoka; R. Vozáry Aladár (Munkács) prágai szenátusi tag, magyar parlamenti képviselő, zsinati tag; Egy Ferenc harangöntő, prágai szenátusi tag, majd magyar parlamenti képviselő, Ung megyei gondnok; Dr. Korláth Endre (Ungvár) prágai parlamenti képviselő, magyar parlamenti képviselő, zsinati tag.

¹² Lásd a MREZSL 2.a., Menekült lelkészek, lelkészek jelentkezési iratait 1944 októberéből, továbbá TtREL I.1.c., 424. Zsinati Tanács Budapesten, 1945. szept. 5-én kelt, 3773/1945. sorszámu jelentése a menekült, de szolgálati helyükre visszatérni nem tudó lelkészekről Révész Imre tiszántúli püspöknek.

¹³ HORKAY Barna: *A Keleti Baráti Kör. Képek a kárpátaljai ébredésből.* Kom Over En Help Alapítvány, 1998, 136.

¹⁴ ROMSICS Ignác: *Nemzet, nemzetiség és állam Kelet-Közép- és Délkelet-Európában a 19. és 20. században,* Budapest, Napvilág, 1998, 300.

¹⁵ FEDINEC Csilla (összeáll.): *A kárpátaljai magyarság történeti kronológiája 1918-1944.* Nostra Tempora. 7. Fórum Intézet, Lilium Aurum Könyvkiadó, Galánta–Dunaszerdahely, 2002, 141.

¹⁶ TtREL I.1.c. 470. Lajos Sándor esperes jelentése különböző megyei ügyekről, Fancsika, 1945. jún. 3.

*Istentől jött mindez, Ő tudja mikor lesz elég a próbából, Ő megtalálja az útját annak, hogy hívei és pásztorai éhen ne vesszenek.*¹⁷

Letartóztatási hullámok 1946–1951 között

1946. január 22-én a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége rendeletet hozott a Kárpátontúli terület megalakításáról az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság (röviden: Ukrán SZSZK) kötelékében. Január 24-től az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének rendelete értelmében a Kárpátontúli területen az Ukrán SZSZK törvényei léptek életbe.¹⁸ 1946-tól Kárpátalja területén is – a 25 éves szovjet tapasztalatok alapján – elkezdődött a kolhozosítás, mely megfosztotta – a több generáció alatt – összegyűjtött vagyonától az amúgy is jelentős mértékben elszegényedett és megtizedelt magyar lakosságot.¹⁹

A Református Egyházat a szovjet államhatalom kényszerű aszkézisbe kényszerítette, hisz teljesen kisémmizte: államosították iskoláit, parókiáit, templomait, teljes földvagyonát. A „szocialista mennyország” útjában álló Református Egyházat az ateista államhatalom idegen testként kezelte, visszaszorítva a templomaiba, mely vasárnapról vasárnapra utolsó mentsvárként fogadta magába a megfélemlített és megalázott magyar reformátusságot. Sztálin terrorgépezetének keleti nyers ereje 1944–1950 között porrá zúzta az egyház büszke, cselekvő ellenállását, és az érdekérvényesítésre való képességét.

A szovjetek, a bekebelezett Kárpátalján (is), egy ideológiailag egységes társadalmat akartak megteremteni, melybe nem illett bele az oroszul nem beszélő, magyar nyelven ígét hirdető Egyház. A magyar nemzet református szolgáltevőit, az új államrend a szovjet nép ellenségeinek nyilvánította, megszüntetve korábbi társadalmi szerepüket. Ennek szellemében, 1946-ban, elindult a református lelkészek letartóztatása, melyet minden esetben megelőzött a lelkészekről való alapos és mindenre kiterjedő adatgyűjtés. Ezt az Ukrán SZSZK Állambiztonsági Hivatala²⁰ kárpátaljai nyomozó részlege és az általuk működtetett – Kárpátalját teljes egészében behálózó – önkéntes, vagy fizetett besúgó hálózat végezte. A negyvenes évek rejtőzködő kommunista káderei nagyobb kenyérért, kisstíliú, személyes bosszútól vezérelve, mohón jelentkeztek be az új szovjet rendszerbe. A legtöbb esetben közülük kerültek ki a lelkészek feljelentői, besúgói, kik sorsa féktelen életszomjuk ellenére gyakran dicstelenül végződött. A Kommunista Párt – mint a kommunista szentháromság: Marx, Engesz és Lenin által ácsolt

¹⁷ TtREL I.1.c. 465. Asszonyi István forgolányi lelkész jelentése Tiszántúl püspökének. Fancsika, 1945. jan. 23.

¹⁸ FEDINEC 2002, i.m., 135.

¹⁹ KOSZTYÓ Gyula: Kárpátalja szovjetizálásának hatása a magyar kisebbség identitására (1944–1953), in Fedinec Csilla–Szoták Szilvia (szerk.): Változó világ, változó közösségek a Kárpát-medencében, Budapest, Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium, 2013, 88.; Orbán Marianna: A Kárpátaljai Református Egyház története 1944–1949 között, Történeti Tanulmányok, a Debreceni Egyetem Történelmi Intézetének kiadványa, XVI. évfolyam (2008), 303–317.

²⁰ УМГБУ УССР – Управление Министерства Государственной Безопасности Украинской Советской Социалистической Республики

bárka – fogadta be az oda igyekvő, élni és boldogulni akarókat, szolgálalkú hajbókolókat.

Kevés adat áll rendelkezésre arról, hogy a kárpátaljai reformátusság 1917 – 1944 között hogyan viszonyult a kommunizmus mindent bekebelezni akaró eszméjéhez. Beszédes és tragikus példája Bertók Béla kárpátaljai püspök 10 nyelven beszélő fia, Bertók János – egykori Eötvös-kollégista – esete, ki a Sarló-mozgalom résztvevőjeként 1930-as évek elején részt vett a kommunista szervezkedésekben, és tagja volt az illegálisban működő cseh kommunista pártnak. Hiába sietett üdvözölni a Munkácsra bevonuló Vörös Hadsereg katonáit,²¹ a munkácsi magyar férfilakossággal 1944 novemberében őt is behívták a málenkij robotra, melyet nem élt túl.²² Tragikus példája komoly figyelmeztetés arra, hogy keresztényként soha ne álljunk embergyilkos ideológiák mellé.

Az 1946 novemberében letartóztatott Narancsik Imre peranyagában több – 1945 novemberében és decemberében született – kihallgatási jegyzőkönyvvel találkozhatunk.²³ Ezek korai megszületése alapján feltételezhetjük Kárpátalja meggyengített és megtizedelt egyházi társadalmának 1945-ben kezdődő alapos, rendszerszintű megfigyelését és átvilágítását. A lelkészek peranyagaiban található letartóztatási parancsok alapos indoklása is megerősíti a lelkészek utáni kémkedést, a róluk való adatgyűjtést.

Egy letartóztatott lelképásztor sem szabadult az ítélelhozatal előtt, csak a kiszabott büntetés letöltése után, márha túléltek a kényszermunkatáborok borzalmait. A lelkészek pereit hasonló jegyeket hordoztak, melyeket érzéketlen bírások vezettek, kik – a szovjet népgazdaság által megrendelt normaszámok alapján – futószalagon hozták a sablonos ítéleteiket. A szocialista forradalmi tapasztalatok alapján írt Büntető Kódex törvényei voltak azok, melynek révén Kárpátalja magyar értelmiségi rétegét a GULAG haláltáborába hajtották.

Az igazságtalanul elítélt magyar református lelkészek perében a védiratok szövegezésében refrénszerűen visszatérnek az alábbi – munkaköri és nemzeti kötelességükből fakadó – tevékenységek, melyeket a szovjet ideológiai gépezet „bűnös szovjetellenes” tevékenységekké nyilvánított, mondván a „szovjet hatalom aláásására és meggyengítésére irányultak”:

- Kárpátalja magyar visszacsatolása idején megszervezték a bevonuló magyar csapatok ünnepélyes köszöntését és fogadását, melyen beszédet is tartottak.
- A második világháború idején a lakosság körében meleg ruházat gyűjtését szervezték meg a szovjet fronton harcoló magyar alakulatoknak és a magyar katonák hazatéréséért imádkoztak.
- 1940–1944 között a szovjetek által „félkatonává és fasisztabaráttá” nyilvánított Levente mozgalom tiszteletbeli vagy lelki vezetői voltak.

²¹ KONCZ Sándor: Szabó Zoltán teológiájának kibontakozása. In: *Zempléni Múzsza*, 2002 május, 2. évf., 2. szám, 28.

²² KERESZTYÉN Balázs: Kárpátaljai művelődéstörténeti kislexikon. Hatodik Síp Alapítvány, Mandátum Kiadó, Budapest Beregszász, 2001. 32–33.

²³ UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 3292, Delo 1063. Narancsik Imre peranyaga. 36–40.

Ebben az időben a lelkészek egyike sem volt szovjet állampolgár, így rájuk az Ukrán SZSZK Büntetőtörvényeinek hatályát 1946 előttre visszamenőlegesen nem terjesztették ki. Ez Kárpátalján – az USZSZK Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének rendelete alapján – csak 1946. január 25-én lépett hatályba.

A lelkészek rehabilitálásának jogi folyamata során, a szovjet jog kimondta, hogy a lelkészeink 1939–1944 között végzett tevékenységeit nem lehet bűncselekménynek tekinteni, mivel ebben az időszakban nem voltak az SZSZKSZ állampolgárai, ráadásul az SZSZKSZ területéhez nem tartozó területen végezték szolgálatukat.

Az 1946-os letartóztatási hullám

1946-ban az Ukrán SZSZK Állambiztonsági Hivatala Gönczy Pál, Balogh Sándor, Narancsik Imre és Csok József lelkészeket tartóztatta le, és ítélte el koncepciók perben. Az állambiztonsági iratok alapján az alábbi összefoglalást adhatjuk letartóztatásukról, ítéletükről, további sorsukról és rehabilitálásukról:

- Gönczy Pál nagydobronyi lelkészt 1946. július 30-án, 45 évesen tartóztatták le. Büntetése: 8 év javító-nevelő munkatábor, 5 év jogvesztés és vagyonelkobzás. Elítélve az USZSZK BTK 1 r. 54.§.4.c., 54.§.10.c., az USZSZK BTK 54.§.11.c. és az USZSZK BTK 29.§. a., b., c. alapján.²⁴ Büntetését a Mordvin ASZSZK-ban található Jávász településen töltötte le. 1954. július 31-én helyezték szabadlábra, miután a Krasznojárszki terület Szuhozuzinszki járás Silinszk nevű faluban lévő szovhozba kezdte el letölteni a száműzetését. 1956 májusában tért haza. Hazatérése után 1976-ban bekövetkező haláláig folytatta lelkészi szolgálatát. 1992-ben rehabilitálták.
- Balogh Sándor eszenyi lelkészt 1946. október 18-án, 55 évesen tartóztatták le. Büntetése: 5 év javító-nevelő munkatábor, vagyonelkobzás. Elítélve az USZSZK BTK 2.r. 54.§.4.c., 54.§.10.c., és az USZSZK BTK 29.§. a., b., c., alapján. 1948. február 25-én az uráli Jekatyerinburgi terület Csez község lágérében meghalt. Balogh Sándor vagyonától megfosztott felesége egy ideig még az eszenyi parókián maradt, azonban a helyi kolhozelnök parancsára 1947-ben ki kellett onnan költöznie a gyermekeivel. 1991-ben rehabilitálták.²⁵
- Narancsik Imre nagymuzsalyi lelkészt 1946. november 28-án, 42 évesen tartóztatták le. Büntetése: 8 év javító-nevelő munkatábor, 5 év jogvesztés és vagyonelkobzás. Elítélve az USZSZK BTK 2.r. 54.§.4.c., 54.§.10.c., és az USZSZK BTK 29.§. a., b., c., alapján. Menczer Gusztáv orvostanhallgató – az irkutszki lágerkórház orvosa – gondoskodásának eredményeként Narancsik Imre az ungvári börtönben, a kihallgatások alatti bántalmazások alatt szerzett sérüléseiből ugyan felgyógyult, de 1948-ban táplálkozási rendellenesség miatt meghalt. 1993-ban rehabilitálták.²⁶

²⁴ Ukrajna Állambiztonsági Hivatalának Ungvári Archívuma (továbbiakban: UÁHUA), F.P. 2258., op. 1., od. zb. 2170, Delo 823. Gönczy Pál peranyaga.

²⁵ UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 3514, Delo 979. Balogh Sándor peranyaga.

²⁶ Narancsik Imre peranyaga. i.m.

- Csok Józsefkisbégányi lelkészt 1946. december 11-én, 50 évesen tartóztatták le. Büntetése: 4 év javító-nevelő munkatábor, 3 év jogvesztés és vagyonelkobzás. Elítélve az USZSZK BTK 2.r. 54.§.10.c., és az USZSZK BTK 29.§. a., b., c., alapján. 1953-ban történt hazatérése után az alábbi gyülekezetekben folytatta a lelkészi szolgálatait: Borzsova és Bene 1954–1956, Tiszakeresztúr és Tiszaújlak²⁷ 1956–1967, Csetfalva 1958–1963.²⁸ 1992-ben rehabilitálták.²⁹

Az 1947-es letartóztatási hullám és a Sztálinnak címzett hitvallás

Az Ukrán SZSZK Állambiztonsági Hivatala 1947-ben Zimányi József és Horkay Barna lelkészeket tartóztatta le, és ítélte el koncepciós perben. Az állambiztonsági iratok alapján az alábbi összefoglalást adhatjuk letartóztatásukról, ítéletükről, további sorsukról és rehabilitálásukról:

- Zimányi József rafajnaújfalui lelkészt 1947. október 15-én, 30 évesen tartóztatták le. Büntetése: 7 év javító-nevelő munkatábor. Elítélve az USZSZK BTK 2.r. 54.§.10. c., és az USZSZK BTK 109.§. alapján. Ítéletét Norilszk kényszer-munkatáborában töltötte. 1953. január 3-án szabadult, 1955. május 13-ig száműzetésben volt. 1959. április 29-én családjával áttelepült Magyarországra. 1989-ben rehabilitálták.³⁰
- Horkay Barna nagyszőlősi lelkészt 1947. október 15-én, 39 évesen tartóztatták le. Büntetése: 7 év javító-nevelő munkatábor. Elítélve az USZSZK BTK 2.r. 54.§.10. c., és az USZSZK BTK 109.§. és 196. §. alapján. Fogságának helyszínei: Buchta-Vanyina, Kolima, Susuman, Nyekszikán [Magadani terület]. 1953. június 24-én szabadult a lágerből. A száműzetése 1955. augusztus 21-én ért véget. Hazatérése után folytatta lelkészi szolgálatait. 1989-ben rehabilitálták.

1947 márciusában a Baráti Kör egyik megbeszélésén többen a lelkészek közül felvetették, hogy magánbeszélgetéseikben ugyan többször bírálják az ateista szovjetrendszert, de még egyszer sem tettek szóban bizonyosságot a rendszer képviselőinek. A tanácskozáson Horkay Barnát és Zimányi Józsefet bízták meg, hogy adjanak hangot a prófétai bizonyágtételnek. Kezdetben szó sem volt levélírásról, kizárólag csak szóbeli bizonyágtételről. Ők ketten akkor néhány mondatban elmondták a többieknek a bizonyágtétel tartalmát, amelyet a többi lelkész elfogadott, és ezzel a Baráti Kör teljes egyetértésben elindította a protestálást.

Véleményünk szerint – a fent vázoltak következtében – a levélre az egész Baráti Kör leveleként kell tekintenünk, sőt még ennél is tovább menve, ez a levél egy-

²⁷ KOVÁCS Zoltán: *Bilincsen is békességben Istennel. Szibériai rabságom története.* Budapest, 1990, 23.

²⁸ FODOR 2016. i.m., 286., 203., 295., 298., 317., 769., 796.

²⁹ UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 3292, Delo 1063. Csok József peranyaga.

³⁰ UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 5983, Delo C-2274. Zimányi József és Horkay Barna peranyaga egy dossziében.

házi szempontról az egész Kárpátaljai Református Egyház levele volt. Ezt az állításunkat azzal támasztjuk alá, hogy a bizonyágtévő szándék megszületésekor (1947 februárjában és márciusában) még két, a Baráti Körbe tartozó lelkész volt az Egyház törvényesen – fölünyes arányban (82 szavazatból 80) – megválasztott vezetője: Györke István (Beregújfalu) püspök és Pázsit József (Munkács) főjegyző személyében.³¹

Zimányi József és Horkay Barna a megállapodás szerint Gecséből gyalog indultak el az Állambiztonsági Hivatal beregszászi irodájába. A néhány kilométeres utat végig imádkozva tették meg, a beregszászi állambiztonsági irodában egy őrnagy fogadta őket. Zimányiék elmondták, hogy nem szektások, hanem református lelkészek, és Moszkvába szeretnének felmenni, és Sztálinnal szeretnének beszélni. Az őrnagy meghallgatta majd megkérte őket, hogy előbb írják le a mondanivalójukat. Akkor született meg a hitvallásuk első leírt változata: „*Hatalmas Sztálin! Isten a német fasizmust sok orosz és más nép fiainak vérével törte le. Te a győzelem dicsőségét is magadnak tulajdonítottad. Mindenben Isten helyére helyezted magad. Hatalmas búzamezők mellett nagy táblákon hirdette a dicsekvő felírás: Isten nélkül és imádság nélkül, de műtrágyával és traktorral! Ezért az Úr meg fog alázni, mint Nabukodonozort. Saját fiaid fognak megvetni téged. Amíg időd van, szállj magadba, adj dicsőséget a felséges Istennek! Ez népednek is a javára lesz. A gőgös Belsazar egy éjszaka birodalmával együtt elveszett. Zimányi József és Horkay Barna*”³² Az őrnagy átvette a beadványt, és megkérte őket, hogy menjenek fel Ungvárra Agafonov vallásügyi meghatalmazotthoz, és mondják el neki is a leírtak tartalmát. Az őrnagy nem tartotta veszélyesnek a két lelkészt és a mondanivalójukat sem, nem tartóztatta le őket azonnal. Másnap, 1947. március 27-én Horkay Barna, Zimányi József és Simon Zsigmond lelkészek Ungvárra utaztak, és találkoztak Agafonovval, aki leíratta velük a mondanivalójukat. Ez a legteljesebb hitvallás került be az 1947-ben letartóztatott lelkészek peranyagába:

„*Sztálin Marsallnak és Tanácsadóinak, Moszkva*

Hatalmas Sztálin!

Isten téged a föld legnagyobb Birodalmának fejévé tett. Uralkodásod alatt az orosz Birodalom olyan hatalmat nyert, mint azelőtt soha. A legutóbbi háborúban megmentett Téged és országunkat a hitlerizmus borzalmaitól, győzelmet adott hadseregünknek. Mindenekért nem Istennek adtad a dicsőséget, hanem önmagadnak és embereknek. Isten pedig kijelentette Igéjében: »Én vagyok az úr, ez a nevem és dicsőségemet másnak nem adom, sem dicséretemet, a bálványoknak«. (Ézsaiás 42:8). Parancsot kaptunk Istentől arra, hogy Téged szeretettel, de komolyan figyelmeztessünk Isten közeli büntetésére, amellyel sújtani fogja Birodalmunkat, ha annak vezetői és népe meg nem alázkodnak Isten előtt és vissza nem térnek hozzá. Súlyos csapások következnek Birodalmunkra. Ezekről csak Veled beszélhetünk.

³¹ Kárpátontúli Területi Állami Levéltár (továbbiakban: KTÁL), Fond 1490, op. 1/18.; Szavazatbontási jegyzőkönyv a Kárpátaljai Református Egyház 1947-es püspökválasztásáról, 4, 1947. február 12.

³² Közli HORKAY 1998, i.m., 117.

Mivel Istent szeretjük, Tégedet is, Birodalmunkat is szeretjük, épen ezért teszünk eleget Isten e nehéz parancsának, hogy meghalljad az Isten intését és engedhess annak, hogy Isten a Birodalmunk ellen tervezett büntetést ne hajtsa végre. Birodalmunk Vezetésed alatt az egész világ előtt megtagadta az Urat. Néhány példát említünk ennek bizonyítására.

1. Az iskolákban tilos az imádkozás, Isten nevének dicsérése, sőt azt kell tanítani, hogy nincs Isten. Pedig tudjuk, hogy az egyiptomi Fáraó seregével együtt a tengerbe veszett, országát tíz csapás sújtotta, mert büszkén így szólt: »Kicsoda, az Úr, hogy szavára hallgassak?« (II. Mózes 5:2)

2. Birodalmunkban az Isten-ellenes propaganda: Isten tagadása és csúfolása teljesen szabad, Isten Igéjének hirdetése erősen korlátozott. Jó termés esetén a búzaföldeken táblák állnak ilyen felírással: Isten nélkül és imádság nélkül, de műtrágyával és traktorral! – Az úr pedig kijelentette 2. Zsoltárban, hogy megcsúfolja és megbünteti azokat, akik Isten ellen és Krisztus ellen támadnak.

3. Noha Isten segítette győzelemre seregünket a legutóbbi háborúban, a dicsőséget Önmagadnak és emberi erőnek tulajdonítottad, sőt a sokat szenvedett nyugati országrészek újjáépítését is Isten nélkül és emberi erővel akarjátok végbevenni. Pedig Isten kijelentette: »Átkozott az a férfi, aki emberekben bízik és testbe helyezi erejét, az Úrtól pedig eltávozott az ő szíve. Áldott az a férfi, aki az úrban bízik, és akinek birodalma az Úr!« (Jeremiás 17: 5, 7)

Tudjuk, hogy Téged a névleges keresztyének rossz példája fordított el Istentől, azért volt Isten hosszútűrő Irántad. Most azonban engedelmeskedjél Isten megtérésre hívó parancsának. Mert a világtörténelem a Bibliával egyezően biztosítja, hogy az Isten szavára megtérő: Búneit megbánó és elhagyó Ninive és királya megmenekült Isten bejelentett büntetésétől (Jónás 3. rész), az engedetlen Belsazar pedig világbirodalmával együtt elveszett. (Dániel 5. rész). Szívünkben kívánjuk, hogy életed ez utáni éveiben Isten akarata szerint és az ő dicsőségére élhess és vezessed Birodalmunkat, hogy ez a föld legboldogabb országa legyen. Földi életed után pedig az Úr Jézus Krisztus által részese légy a mennyei üdvösségnek.

Alattvalói szeretettel és tisztelettel:

Ungvár, 1947. március 29.

Horkay Barna, Simon Zsigmond, Zimányi József református lelkipásztorok.”³³

A megbízott érdekesnek ítélte az elhangzottakat, de elengedte a lelkészeket. A lelkészek csodálkoztak, hogy ilyen könnyen kiszabadultak az „oroslánok verméből”. Véleményünk szerint a lelkészek letartóztatásának a valódi oka nem a Sztálinnak írt levél volt, hanem az esperesek számára csúfos vereséggel végződött püspökválasztás.³⁴ Bary Gyula beregi esperes – tartva a később következő esperesi választások eredményeitől – 1947. március 27-én esperes társaival (Gencsy Béla ungi és Lajos Sándor máramaros-ugocsai esperesekkel), Baráti Kör ellenes körlevelet adott ki, mellyel egy időben egyházi és állami hadjáratot indított a Baráti Kör

³³ UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 2258. A Baráti Kör lelkészeinek peranyagai.

³⁴ KTÁL, Fond 1490, op. 1/18.; Szavazatbontási jegyzőkönyv a Kárpátaljai Református Egyház 1947-es püspökválasztásáról. 1947. febr. 12. 4.

lelkészei ellen. Az 1947. április 15-re összehívott beregszászi lelkészértekezleten Bary már úgy mutatkozott be, mint az Egyházügyi Hivatal által kinevezett „*területi megbízott*”, mely az új szovjetrendszerben a püspöki cím megfelelője volt. Ezt a címet az 1949 decemberében bekövetkezett megbetegedéséig viselte, utóda Gencsy Béla lett. Az 1947. április 15-i időpontot tekinthetjük a több száz éves ősi református jogrend megszűnésének. Ezt a Kárpátaljai Református Egyház 1991. április 4-én állította helyre az új, törvényesen megválasztott, egyházi vezetőség által megtartott első zsinati ülésen.³⁵

Véleményünk szerint a Sztálin képviselőinek leírt hitvallást az Egyház prófétái tisztje felől szabad csak értelmeznünk. Így a generalisszimusznak leírt bátor vállaltétel a Baráti Kört és a Kárpátaljai Református Egyházat prófétai magasságokba emeli, amely példaadó és példamutató lehet egyházunk mindenkori szolgálattevői és tagjai számára. A próféta mindig a legnagyobb sötétségben szól, és magát a teremtő Istent képviseli. Megnyilvánulásai az életét teszi kockára az igazságért, mások megmeneküléséért. Kárpátalján akkor és ott erre a prófétai szolgálatra Isten a református lelkészeket választotta ki, akik hite világított az ateista és irgalom nélküli szovjet társadalom sötétségében.

Az 1948-as letartóztatási hullám³⁶

Az Ukrán SZSZK Állambiztonsági Hivatala 1948-ban Simon Zsigmond lelkészt és Fekete Gyula misszionáriust tartóztatta le, és ítélte el koncepciós perben. Az állambiztonsági iratok alapján az alábbi összefoglalást adhatjuk letartóztatásukról, ítéletükről, további sorsukról és rehabilitálásukról:

- Simon Zsigmond asztélyi lelkészt 1948. június 28-án, 54 évesen tartóztatták le. Büntetése: 25. év javító-nevelő munkatábor, 5 év jogvesztés és vagyonelkobzás. Elítélve az USZSZK BTK 2.r. 54.§.10.c., az USZSZK BTK 54.§.11.c., 54.§.2. és az USZSZK BTK 29.§. a., b., c., alapján. Rabtársai a mordoviai Potyma 11-es lágerében voltak vele együtt.³⁷ 1991-ben rehabilitálták.
- Fekete Gyula csetfalvai misszionáriust 1948. augusztus 16-án, 43 évesen tartóztatták le. Büntetése: 25 év javító-nevelő munkatábor, 5 év jogvesztés és vagyonelkobzás. Elítélve az USZSZK BTK 2.r. 54.§.10.c., az USZSZK BTK 54.§.11.c., 54.§.2. és az USZSZK BTK 29.§. a., b., c., alapján. Kovács Zoltán visszaemlékezéseiből tudjuk, hogy Fekete Gyula egy Angara melletti lágerben raboskodott Tajsetben.³⁸ 1991-ben rehabilitálták.

³⁵ FODOR Gusztáv: A Sztálinnak írt levél naivitás, vagy prófétai szó? I., *Küldetés*, XXIV. évfolyam, 2016. január, 7.; FODOR Gusztáv: A Sztálinnak írt levél naivitás, vagy prófétai szó? II., *Küldetés*, XXIV. évfolyam, 2016. február, 9.

³⁶ UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 770, Delo 1970. Simon Zsigmond és Fekete Gyula peranyaga egy dossziében.

³⁷ RÓZSÁS János: *Gulag Lexikon*. Püski Kiadó, Budapest, 2000, 325.

³⁸ KOVÁCS Zoltán: *Bilincsen is békességben Istennel. Szibériai rabságom története*. Budapest, 1990. 28.

Az 1949-es letartóztatási hullám³⁹

Az Ukrán SZSZK Állambiztonsági Hivatala 1949-ben Kovács Zoltán, Pázsit József, Asszonyi István, Gulácsi Lajos, Huszti Béla, Györke István és Zsurki József lelkészeket tartóztatta le és ítélte el koncepciók perben. Az állambiztonsági iratok alapján az alábbi összefoglalást adhatjuk letartóztatásukról, ítéletükről, további sorsukról és rehabilitálásukról:

- Kovács Zoltán tiszaujlaki lelkészt 1949. március 19-én, 42 évesen tartóztatták le. Büntetése: 25 év javító-nevelő munkatábor, 5 év jogvesztés és vagyonelkobzás. Elítélve az USZSZK BTK 2.r. 54.§.4.c., 54.§.10.c. és az USZSZK BTK 54.§.11. c., alapján. Kezdetben az Angara folyó környéki erdőkben fakitermelésen dolgoztatták, majd egy Omszkban épülő benzinyárnál dolgozott kőművesként.⁴⁰ 1991-ben rehabilitálták.
- Pázsit József munkácsi lelkészt 1949. március 20-án, 35 évesen tartóztatták le. Büntetése: 25 év javító-nevelő munkatábor, 5 év jogvesztés és vagyonelkobzás. Elítélve az USZSZK BTK 2.r. 54.§.10.c. és az USZSZK BTK 54.§.11.c. alapján. Kazahsztánba, Dzsezsagzanba deportálták, ahol a helyi rézbányában dolgozott, majd a leromlott egészségügyi állapota miatt Kingirbe került kőművesmunkát végezni.⁴¹ 1991-ben rehabilitálták.
- Asszonyi István forgolányi lelkészt 1949. március 20-án, 40 évesen. Büntetése: 25 év javító-nevelő munkatábor, 5 év jogvesztés és vagyonelkobzás. Elítélve az USZSZK BTK 2.r. 54.§.4.c., 54.§.10.c. és az USZSZK BTK 54.§.11. c., alapján. A kazahsztáni réz- és ólombányákban töltötte le a büntetését. 1991-ben rehabilitálták.
- Gulácsy Lajos munkácsi kisegítő lelkészt 1949. március 20-án, 24 évesen tartóztatták le. Büntetése: 10 év javító-nevelő munkatábor, 5 év jogvesztés és vagyonelkobzás. Elítélve az USZSZK BTK 2.r. 54.§.10.c. és az USZSZK BTK 54.§.11. c. alapján. Kazahsztánba került fogolyként, ahonnan hét év raboskodás után 1956. május 15-én szabadult és tért vissza Kárpátaljára. 1991-ben rehabilitálták.
- Huszti Béla kigyósi lelkészt 1949. március 25-én, 54 évesen tartóztatták le. Büntetése: 25 év javító-nevelő munkatábor, 5 év jogvesztés és vagyonelkobzás. Elítélve az USZSZK BTK 2.r. 54.§.4.c., 54.§.10.c. és az USZSZK BTK 54.§.11. c., alapján. Az E-951 jelzéssel ellátott lelképásztor a szibériai Tajsetben töltött el több mint 7 évet. Rabságából 1956 júniusában szabadult. 1991-ben rehabilitálták.

³⁹ UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258, (I.–II.–III. dosszié). Kovács Zoltán, Pázsit József, Asszonyi István, Gulácsy Lajos, Huszti Béla és Györke István Baráti Körös lelkészek pere egy jogi egységként volt kezelve, peranyagaik 3 dossziében találhatóak.

⁴⁰ DUPKA György: Kárpátaljai magyar Gulag-lexikon. Lefejezett értelmiség, 1944–1959, Ungvár–Budapest, Intermix Kiadó, 1999. 60.; KOVÁCS 1990, i.m., 46.

⁴¹ RÓZSÁS 2000, i.m., 290.

- Györke István beregújfalui lelkészt 1949. március 25-én, 53 évesen tartóztatták le. Büntetése: 25 év javító-nevelő munkatábor, 5 év jogvesztés és vagyonelkobzás. Elítélve az USZSZK BTK 2.r. 54.§.4.c., 54.§.10.c. és az USZSZK BTK 54.§.11. c., alapján. Fogságát a közép-szibériai Tajset – Bratszsk térségében töltötte. 1991-ben rehabilitálták.
- Zsurki József nagypaládi lelkészt 1949. november 26-án, 48 évesen tartóztatták le. Büntetése: 25 év javító-nevelő munkatábor, 5 év jogvesztés és vagyonelkobzás. Elítélve az USZSZK BTK 2.r., 54.§.4.c., 54.§.10.c., az USZSZK BTK 54.§.2.c., USZSZK BTK 29.§. a, b, c., alapján. Fogságát Kazahsztánban töltötte, Karaganda városában.⁴² 1956-ban betegesen tért haza a fogságból, ezek ellenére tovább folytatta a szolgálatait, az 1957-ben bekövetkezett haláláig.⁴³ 1992-ben rehabilitálták.⁴⁴

Az 1950. év eseményei: letartóztatások és a szovjet békekorszak hajnala

Bary Gyula 1949. decemberben betegségének következtében, a Kárpátontúli Egyetemes Református Egyház főesperesi tisztségét – az Egyházügyi Hivatal felhatalmazásával – 1950. január 1-1978. között Gencsy Béla, szürtei lelkész töltötte be. 1949. december 23-án kiadta első körlevelét, melyben bejelentette az egyházkerület élén történt személyi változásokat és az 1949 végéig fennálló egyházmegyék megszűnését. Az iratot Illés István volt beregi esperes és Lajos Sándor volt máramaros-ugocsai esperesek igazoló aláírásával látták el. Az új „területi esperesség” központi címe: Ungvár, Lenin tér. 5. lett, az éves kerületi járulék összege pedig fejenként 1 rubel.⁴⁵

Gencsy Béla 1950. június 2-án küldte ki körlevelét a béke védelmében, melyben a „Kárpátontúli ref. egyház vezetője, a református papság és hívők nevében a legnagyobb készséggel kinyilatkoztatja, hogy csatlakozik a Béke Hívei Világkongresszus állandó Bizottsága stockholmi ülészakának határozatához, mely kimondja az atomfegyver betiltását és ama kormány háborús bűnösség nyilvánítását, amely elsőnek alkalmazza az atomfegyvert, bármely ország ellen. Kárpátontúli reformátusság felemeli a szavát a béke védelmében és minden erejével a béke megőrzése és fennmaradása érdekében munkálkodik.”⁴⁶ Gencsy körlevelét kötelező volt minden szószékről felolvasni, mely eseménnyel a Kárpátaljai Református Egyház életében beköszöntött a „béke korszak”.

Az Ukrán SZSZK Állambiztonsági Hivatala 1950-ben Vass József, Tártsy Dániel és Szutor Jenő lelkészeket tartóztatta le és ítélte el koncepciós perben. Az állambiztonsági iratok alapján az alábbi összefoglalást adhatjuk letartóztatásukról, ítéletükről, további sorsukról és rehabilitálásukról:

⁴² Kaz. Sz.Sz.R. Karaganda p-o Szpászsk p/ja 419/9 D.

⁴³ FODOR 2016, i.m., 529.

⁴⁴ UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 2272, Delo 2542. Zsurki József peranyaga.

⁴⁵ Kárpátaljai Református Egyházkerület Levéltára (továbbiakban: KREKL), 10.c., 1949. december 23. Gencsy Béla 1949. december 23-án kelt első főesperesi körlevele, 1-2.

⁴⁶ KREKL, 10.c., 1950. június 18. - Gencsy Béla 1950. június 2-án kelt 68/1950 sorszámú körlevele.

- Vass József técsői lelkészt 1950. január 7-én, 40 évesen tartóztatták le. Büntetése: 25 év javító-nevelő munkatábor, 5 év jogvesztés és vagyonelkobzás. Elítélve az USZSZK BTK 2.r., 54.§.4.c., 54.§.10.c., az USZSZK BTK 54.§.2.c., USZSZK BT 29.§. a., b., c., alapján. Az Urálon túli Omszkhoz közeli Petropavlovszk és a kazahsztáni Karaganda GULÁG-táborokban raboskodott. 1992-ben rehabilitálták.⁴⁷
- Tárczy Dániel kisdobronyi lelkészt 1950. október 16-án, 49 évesen tartóztatták le. Büntetése: 25 év javító-nevelő munkatábor, 5 év jogvesztés és vagyonelkobzás. Elítélve az USZSZK BTK 2.r., 54.§.10.c., az USZSZK BTK 54.§.13.c., USZSZK BTK 29.§. a., b., c., alapján. Szabadulása évében, 1956-ban Abesz lágerében raboskodott.⁴⁸ 1992-ben rehabilitálták.⁴⁹
- Szutor Jenő beregszászi lelkészt 1950. december 8-án, 60 évesen tartóztatták le. Büntetése: 25 év javító-nevelő munkatábor, 5 év jogvesztés és vagyonelkobzás. Elítélve az USZSZK BTK 2.r., 54.§.10.c., az USZSZK BTK 54.§.4.c., USZSZK BTK 29.§. a., b., c., alapján. 1951. augusztus 29-én az OZERLAG egyikében meghalt. 1972. augusztus 24-én rehabilitálták.⁵⁰

Az utolsó letartóztatás 1951-ben

Ukrán SZSZK Állambiztonsági Hivatala 1951-ben Forgon Pál lelkészt tartóztatta le és ítélte el koncepció perben. A viski lelkészt 38 évesen, 1951. december 13-án tartóztatták le. Büntetése: 25 év javító-nevelő munkatábor, 5 év jogvesztés és vagyonelkobzás. Elítélve az USZSZK BTK 2.r. 54.§.4.c., és az USZSZK BTK 54.§.10. alapján. A lemergi elosztó börtönből 1952-ben marhavagonokban szállítottak az Omszk környéki lágerek egyikébe.⁵¹ 1989-ben rehabilitálták.⁵²

Összegzés

A Kárpátaljai Református Egyház életében a legsúlyosabb veszteségek korszaka a szovjetizálás első évtizede volt, 1944–1953 között. 1944 őszén a vörös terror rémségei elől elmenekült az Egyházat kormányzó világi elit. A felekezeti iskolák tanári karának nagy része és a száz fős lelkészi kar egynegyede. 1944 novemberében – külön kárpátaljai forgatókönyv alapján – elkezdődött a helyi magyar és német lakosság deportálása (málenkij robot), mely következtében nagyjából 15 ezer munkaképes református egyháztag került munkatáborokba. Egyháztörténeti katalizmaként értelmezhető a helyi református magyarság megtörése és elpusztítása, majd a kolhozosítás egésze.

Ez idő alatt az Egyházat a szovjet államhatalom minden vagyonától megfosz-

⁴⁷ UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 456, Delo 2582. Vass József peranyaga.

⁴⁸ RÓZSÁS 2000, i.m., 371. Rózsás János itt helytelenül Tárczy Zsigmondot említ.

⁴⁹ UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 2401, Delo 2857. Tárczy Dániel peranyaga.

⁵⁰ UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 5636, Delo 2900. Szutor Jenő peranyaga.

⁵¹ FORGON Pál: Ott voltam, ahol a legszebb virágok nyílnak. Egy kárpátaljai magyar református lelkész a Gulágon. Kálvin János Kiadó, Budapest 1992. 17.

⁵² UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 963, Delo 3144. Forgon Pál peranyaga.

totta, államosítva felekezeti iskoláit, parókiáit, templomait, teljes földvagyonát. A „szocialista mennyország” útjában álló református egyházat az ateista államhatalom idegen testként kezelte, visszaszorítva a templomaiba, mely vasárnapról vasárnapra utolsó mentsvárként fogadta magába a megfélemlített és megalázott magyar reformátusságot. Sztálin terrorgépezetének keleti nyers ereje 1944–1950 között porrá zúzta az Egyház büszke, cselekvő ellenállását, és az érdekérvényesítésre való képességét.

1950-re a Református Egyház több száz éves jogrendjét felváltották a szovjet egyházügyi törvények. 1953-ra megtörtént az egyházközségek szovjet egyházügyi törvények szerinti „regisztrálása”, mely lépéssel jogilag rendeződött a Kárpátaljai Református Egyház addig bizonytalan kapcsolata az államhatalommal.

1946–1951 között Ukrajna Állambiztonsági Hivatala 19 református lelkészt tartóztatott le hitükért és magyarságukért, koncepcióperekben ítélve el őket 4-25 év javító-nevelő munkatáborokban letöltendő szabadságvesztésre és teljes vagyonfosztásra. A letartóztatott lelkészek közül hárman meghaltak a GULAG táboraiban, egy betegen szabadult lelkész a hazatérése utáni évben. Az áldozatok családtagjait is az meghurcoltak közé soroljuk, hiszen a diktatúra őket is a rendszer ellenségeként kezelte, megfigyelte, büntette. A kényszermunkatáborok poklát túlélte lelkészek hivatástudatát nem törte meg a fogság, ahonnan hazatérve a szeretet felelősségével visszaálltak a szolgálatba, melyet életük végéig hűséggel végeztek.

Mártírrá lett lelkészeink példája, családtagjaik áldozata és szenvedése is megerősíti az Egyház üzenetét: az Úr Jézusba vetett hit egy olyan drága kiváltság, melyért nemcsak élni, hanem szenvedni és meghalni is érdemes. Az üldöztetések és Sztálin egyházpusztító tervei ellenére a mai élő és szolgáló Kárpátaljai Református Egyház szokszíni diakóniai és társadalmi szolgálata bizonyossága a megtartó Isten hatalmának és kegyelmének. A zsarnokság által halálra ítélt református egyházat az élő Isten életre ítélte. A szovjet idők kényszerű aszkéziséből felébredő Egyház – lelkészi karával együtt – teljesen megújult. A múltján eligazodó, fiatal lelkészei lelkeségét, missziói látását és öntudatát egyöntetűen a hitükért szenvedett lelkész-elődök szellemiségéből meríti.

2. AZ 1946-OS LETARTÓZTATÁSI HULLÁM

2.1 Gönczy Pál lelkész 1901–1976

2.1.1 Életrajzi adatok.

[1901–1943] Gönczy Pál önéletrajza.

„1901. július 19-én születtem Kistárkányban, keéki és nagygyéresi Gönczy Bertalan ref. tanító és hetei Hetey Mária szülőktől.

A kistárkányi ref. elemi népiskolában VI. osztályt végeztem, s onnan a sárospataki ref. főgimnáziumba mentem, ahol 1920-ban érettségiztem. Közben az 1918/19. iskolai évet az iglói ev. gimnáziumban töltöttem.

1920-ban gyermekkori vágyaimnak megfelelően a sárospataki theol. akadémiára iratkoztam be, ahol 1924-ben I. lelkészképesítő vizsgát tettem.

1924. október 1-én foglaltam el Nagydobronyban segédlelkészi állásomat. Még e hó 11-én megnősültem. Feleségül vettem Tárczy Ilonát, Tárczy Péter kistárkányi földbirtokos leányát. Fájdalom, 1925. nov. 15-én feleségem, dec. 5-én alig 3 hetes Ilona, Edit kisleányom meghalt.

1926. február 1-én távoztam el Nagydobronyból Kajdanóra. Ez év október 26-án tettem papi vizsgából jeles eredménnyel Beregszászban s lettem még ugyanezen év dec. 19-én a kajdanói (Bereg vm.) gyülekezet egyhangú meghívással elválasztott lelkipásztor.

A kicsiny kajdanói gyülekezetből 1928. jan. 15-én Kistrátra hívtak meg egyhangulag, ahol közel 6 évet töltöttem. Itt nősültem meg másodszer, 1928 okt. 14-én feleségül vettem Szabó József kisgejőci ref. tanító Margit nevű leányát. Itt született Ilonka, Edit kis leányom is.

1933. okt. 1. óta, a nagydobronyi gyülekezet egyhangú bizalma folytán itt működök jó Istenünk kegyelméből. Kis családom itt lett teljessé. Itt született még Pál és Sándor fiam s Edit Ilona kisleányom. Isten áldása legyen rajtuk s őket boldogítva engedjen az Úr kegyelme még sokáig hű munkásként munkálkodni szőlőjében. Gönczy Pál ref. lelkész⁵³

1. kép. A Gönczy család 1934-ben.
(Forrás: A Gönczy család archívuma.)

2. kép. A nagydobronyi ref. templom
1934-ben.
(Forrás: A Gönczy család archívuma.)

⁵³ Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltára 1.8.d.18. Nagydobrony, Gönczy Pál önéletrajza,

[1928] Gönczy Pál előadást tart a Sárospataki Hittanhallgatók Egyletén.

„Az Akadémiai Ifjúsági Olvasó Egylet szeptember 18-án tartotta alakuló közgyűlését... A Hittanhallgatók Egylete értékes ülésein áldásos volt dr. Mátyás Ernő tanárelnök irányítása. Az Egylet tagjain kívül előadásokat tartottak: Árokháty Béla és **Gönczy Pál** ref. lelkészek is.”⁵⁴

[1928] Gönczy Pál a kistráti gyülekezet lelkésze.

„Lelkészebeiktatás és választás. ... A kistráti gyülekezet egyhangú meghívás útján **Gönczy Pál** kajdanói református lelkészt választotta meg lelképásztorául.”⁵⁵

3. kép. Gönczy Pál 1936-ban.
(Forrás: UÁHUA.FP.2258-on 1. od.
zb. 2170, Delo 823.)

[1929] Gönczy Pál előadást tart a Pataki Theológiai Egyleten.

„**Gönczy Pál** előadása. **Gönczy Pál**, elszakított területi lelkész a theológiai egylet május hó 4-ikén tartott ülésén megkapó előadást tartott ezen a címen: „A theologus, mint leendő lelképásztor.” Az ifjú lelkész eddig tett lelképásztori tapasztalatairól számolt be. Az előadást az ifjúság nagy megértéssel fogadta.”⁵⁶

[1929] Gönczy Pál a pataki diákok 10. éves érettségi találkozásán.

„Főiskolánk ünnepekben gazdag iskolai esztendejének méltó befejezése volt a június hó 29-én tartott érettségi találkozó. A 40 és 10 éves érettségi találkozóra összegyűltek üdvözölték ekkor főiskolánkat. ... A tiz éves érettségi találkozóra a következők jelentek meg: Dr. Tóth Erzsébet, **Gönczy Pál**, Dr. Nagy József, Nagy Elek, Horváth József, Nagy S. Béla, Weinberger Ármin, Hrobár István, Ardey Barna, Szabó Zoltán, dr. Zsíros József. A találkozó ünnepélyt Janka Károly lelkészi gondnoknak mély forrásokból táplálkozó imája nyitotta meg, utána a negyven éves találkozóra összegyűltek részéről Szentmártony Dániel, a tiz éves találkozóra összegyűltek részéről **Gönczy Pál** lelkészek üdvözölték a főiskolát és a tanári kart, megbecsülve azt a derék munkát, amit főiskolánk végzett a múltban és végez ma is.”⁵⁷

7–8. (továbbiakban: TtREL.)

⁵⁴ A Sárospataki Ref. Főiskola Theol. Akadémiai és Gimnáziumi Értesítője az 1928/29 iskolai évről. LXXIII. évf., Sárospatak, 1929, 102. (továbbiakban: Patakirefertesítő.)

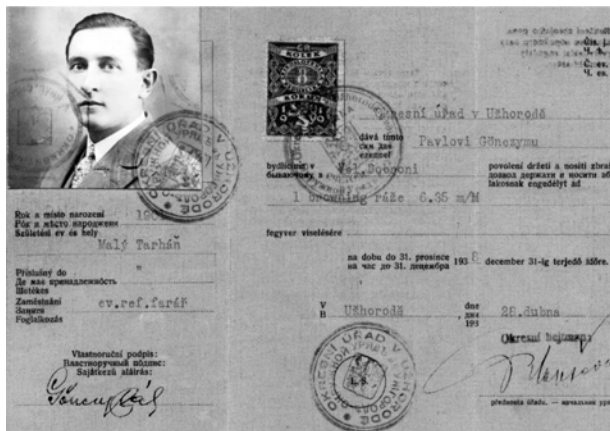
⁵⁵ *Budapesti Hírlap*. 1928. január 15., 48. évf., 12. szám, 13.

⁵⁶ *Sárospataki Református Lapok*, 1929. május 12., 24. évf., 20. szám, 128. (továbbiakban: SRL.)

⁵⁷ *Patakirefertesítő* 1929/30., LXXIV. évf., Sárospatak, 1930, 40–41.

[1929] Gönczy Pál keresztelő tálát adományoz a kiseráti gyülekezetnek.

„Keresztelő tál. Ezüstözött sárgaréz, vésett felirattal. Ovális alakú, domborodóan ívelő kihajló szélű mély tál, peremén gyöngysordísz. Felirata: „**Gönczy Pál** ref. lel-kész és neje Szabó Margit adománya 1929.” Jelzéssel, ML. Készült: XX. század eleje
Átm.: 16,8 x 29 cm. Negatívszám: 3668”⁵⁸

4. kép. Gönczy Pál útlevele 1938-ból. (Forrás: UÁHUA F.P. 2258., op. 1., od. zb. 2170, Delo 823.)

[1939] Gönczy Pál vallási néprajz témában gyűjtést végez Tiszaágteleken.

„1939 februárjában a Sárospataki Theológiai Akadémia egyik regös csoportja Ungvár környéki falvakban tett regös körút után egyebek között beszámolt arról, hogy Tiszaágtelek községben van egy fiatal paraszttasszony, akit a környéken az ágteleki mondó asszony, vagy látó asszony néven sokan emlegetnek, és sokan látogatnak is. Regöseink fel is keresték ezt az asszonyt, ifj. Badó Ferencné Borku Juliannát, 2 gyermekes 27 éves volt akkor. Annyit nekik is elmondott, hogy álomban vagy ébren kijelentést vesz Istentől, és azt szokta elmondani a népnek. Nekik azonban nem akart nyilatkozni. Mint mondotta, hétköznap legtöbbször ő is el van foglalva. De megmutatta nekik az udvaron lévő nyári konyhát, ott szokott gondolkodni, izenetre várni legtöbbször, és ha vasárnaponként felkeresik a népek, a nyári konyha előtt lévő tőcikre (tuskóvég) szokott felállni, és onnan mondja el, amit Isten elmondania enged. A közelben lévő legnagyobb ungi gyülekezetnek lelkésze egykori osztálytárs lévén, őt (**Gönczy Pált**) kértem meg arra, hogy keresse fel azt az asszonyt, foglalja írásba látásait. Érveljen főleg azzal, hogy akik régen is Istentől üzenetet kaptak, írásba foglalták, s azzal is, hogy ha fontos, amit leír, arról a nagydobronyaiaknak is kell tudni, hiszen ott van a megyében a legnagyobb

⁵⁸ TENKE Sándor szerk.: *Magyar Református Egyház Javainak Tára 4. Ungi Egyházmegye*, Budapest, 2001, 153. (továbbiakban: Tenke 2001.)

gyülekezet. Badóné elfogadta az érvelést s pár hét múlva elküldötte ezt az írását, s a szintén mellékelt kísérő levelet **Gönczy Pálnak**, ki azt hozzám juttatta.”⁵⁹

[1939] Gönczy Pál szülőföld találkozózn Kistárkányban.

„Szülőföldi találkozó Kistárkányban. A felszabadulás örömeire testvéri találkozóra jöttek össze augusztus 8-án Kistárkányban a községből kikerült tanult emberek, legnagyobb részét papok és tanítók. Volt közülük olyan, aki több, mint 40 éve nem fordult meg szülőfalujában. A találkozó, amelyen a résztvevők családtagjaikkal együtt jelentek meg, reggel 8 órakor istentisztelettel kezdődött, melyen az ígét Gönczy József kántorjánosii lelkipásztor hirdette. Szem alig maradt szárazon meleghangú, közvetlen visszaemlékezései nyomán. Utána az iskolában ismerkedett az idősebb és ifjabb generáció: az említett Gönczy József kántorjánosii lelkészen kívül jelen voltak Horváth János ny. tokaji, Pataky László nyirgyulaji, Pap István legényei, Tárczy Gyula minaji, **Gönczy Pál** nagydobronyi, ifj. Horkay Barna nagyszöllősi lelkészek, dr. Horkay László hajdúnánási vallásnár, Gönczy Sándor nagygyéresi, id. Gönczy Bertalan ny. kistárkányi, ifj. Gönczy Bertalan zemplénagárdi, Bálint István és Petrik Andor kistárkányi tanítók, dr. Tárczy Károly munkácsi ker. isk. igazgató, dr. Nagy Béla makói közjegyző, Sztics Gyula cigándi adóügyi jegyző, Neproszel József közjegyzőségi irodatiszt. Szépszámú társaság egy 1300 lelkes kisközségből! Ismerkedés után a találkozó a temetőbe vonultak s a hozzátartozók sírját keresték fel. Majd ebéd következett az iskolában, melyen a megjelentek 140 P-t adakoztak össze egyházi jótékony célokra. A kedves találkozó így vált áldássá a jelenvoltak és a gyülekezet számára egyaránt.”⁶⁰

5. kép. Gönczy Pál pártigazolványa 1941-ből (Forrás: UÁHUA F.P. 2258., op. 1., od. zb. 2170, Delo 823.)

⁵⁹ DR. SZABÓ Zoltán: Faluhelyen. Adalékok Noszvaj község néprajzához. In: Kováts Dániel dr. (szerk.): Szabó Zoltán emlékkönyv. Széphalom 26. A Kazinczy Ferenc Társaság évkönyve, Sárospatak, 2016, 372.

⁶⁰ SRL 1939. szeptember 10., 34. évf., 37. szám, 197.

[1941] Gönczy Pál országzászló avatáson Nagydobronyban.

„Az Ungvár melletti Nagydobrony község a vármegye hivatalos és társadalmi köreinek részvételével avatta fel országzászlaját. Az országzászlón örökítették meg a község hatvanöt hősi halottjának a nevét is. Megjelent az avatáson Siménfalvy Árpád főispán, Kossei János alispán, a katonai, az egyházi és a polgári hatóságok vezetői, Köszörús Károly főszolgabíró, Újlaki István főjegyző és **Gönczy Pál** református lelkész szavai⁶¹ után Budaváry László tanácsi kiküldött mondott avató beszédet az EONB nevében s abban az ezeréves magyar település nemzeti jelentőségét, a táji, erkölcsi és faji sajátosságok megőrzését, végül a magyar anyák szerepét méltatta. Az avató beszéd után a község asszonyai tettek fogadalmat, hogy amíg dobronyi anya lesz, mindig magyar gyermeket nevelnek. Az ünnepséget a lakosság diszmenete zárta be.”⁶²

6. kép. Gönczy Pál a nagydobronyi szószéken 1940-ben. (Forrás: A Gönczy család archívuma.)

[1942] Helyzetjelentés a Nagydobronyi Református Egyházközségről.

„Nagydobrony (Ung m.) 3550 lelkes anyaegyház 1500 ülőhelyes temploma 1912-ben épült. 2 harangja van. Úrasztali edényei újkeletűek. A templom környéke parkozott. Lelkipásztor: Gönczy Pál.”⁶³

7. kép. Az első világháború hősei emlékművének felavatása 1941-ben Nagydobronyban. (Forrás: A Gönczy család archívuma)

⁶¹ SRL 1930. július 6., 25. évf., 27. sz., 168. „A 10 évesek nevében Gönczy Pál lelkész tett bizonyoságot a kollégium iránti fiúi szeretetről.”

⁶² *Magyar Országos Tudósító*, 1941. december 2., XIII. évf., 323. szám, 12. (továbbiakban: MOT.)

⁶³ KOVÁTS J. István dr. (főszerk.): *Magyar református templomok II.*, Athenaeum, Budapest, 1942, 544. (továbbiakban: Kováts II. 1942.)

8. kép. Az emlékmű átadásán részt vevők csoportképe 1941-ből. (Forrás: A Gönczy család archívuma.)

9. kép. A Gönczy család édesapa nélkül 1947-ben. (Forrás: A Gönczy család archívuma.)

2.1.2. Előzmények, rabság és szabadulás

Gönczy Pál, sz.: 1901. július 19., Kistárkány (SLO). Letartóztatva 1946. július 30-án Nagydobronyban, 45 éves korában. Büntetése: 8 év javító-nevelő munkatábor, 5 év jogvesztés és vagyonelkobzás. Elítélve az USZSZK BTK 1 r. 54.§.4.c., 54.§.10.c., az USZSZK BTK 54.§.11.c. és az USZSZK BTK 29.§. a., b., c. alapján.

Kezdetben az Irkutszki terület, Csita városában dolgozott fakitermelésen, majd az Urál vidékre, a Perm környéki turinszki lágerbe hurcolták, a nyolc esztendő letelte után pedig Szibériában, a Krasznojarszki járásban elterülő Silinszk községet jelölték ki kényszerlakhelyül, ahol éjjeliőrként dolgozott.⁶⁴

Igen sok vallásos tárgyú verset írt szibériai magányában, ezeket leveleiben küldözgette haza, s miután 1956 májusában amnesztiát kapott, s hazatért, egy fényképalbumba írta át a költeményeket.⁶⁵

„Idők múltával agyunk rosszat felejt,
kedves emlékeket magából ki nem ejt.
Mert úgy szokott lenni, ha a jelen sivár,
a múltba néz, szépet, jót ott mit lát?

És hát míg itten őrhelyemen állok,
képzeletem szárnyán hazafelé szállok.
Nem megyek hétköznap, akkor nincs mit nézni,
minden ember a mezőn a munkáját végzi.

Amikor titeket mind otthon találak,
felújul lelkemben egy régi vasárnap
Mikor a szívünkben még oltárt emeltünk
és hívő lélekkel együtt ünnepeltünk.

Ott, arra, valahol... nehezen találom,
pedig tisztán látok, mégis, mint egy álom.
Fák, házak felett is messze látszó torony,
rég nem látott falum, te drága Nagydobrony.

Ékes szép temploma csillagos tornyával
egy királyi vár, ormán koronával.
Lakásomat itten néznék palotának,
hol jólétben élnek, s dúsan lakomáznak.

Keletnek, nyugatnak, északnak és délnek
sok utcában, házban jó emberek élnek.
Fénylő nap, derült ég, tiszta nyári reggel.

10. kép.
Gönczy Pál 1960-ban.
(Forrás:
A Gönczy család archívuma.)

11. kép.
Gönczy Pál 1970 körül.
(Forrás:
A Gönczy család archívuma.)

⁶⁴ LAJOS Mihály: „Hatan haltunk egy ócska ágyban” Papgyerekek a szovjetrendszerben. In: Kárpátalja, 2012. november 16., 618. <http://www.karpataljalap.net/?q=2012/11/16/hatan-haltunk-egy-ocska-agyban> 2017.01.20., 14:35.

⁶⁵ Gönczy Pál Nagydobronyból 1948-ban elhurcolt lelkész levelei a szibériai Silinkából 1948-1958 között. Másolatban a DK Egyházi Néprajzi Szekció Adattárában, Mátraháza.

Már rég nem alusznak... minden ember felkelt.

A férfiak végzik, mit kell, jószág körül,
bent a ház asszonya takarít, port törül,
gyermeket öltöztet és reggelit készít,
kiadva mindennek bőven az ő részit.

Megelégtvén itt minden jóval őket,
öltöznek maguk is tiszta ünneplőbe.
Mikor minden rendben, ők maguk is végül,
aki csak teheti, a templomba készül.
A ház lassan ürül, az utcán sétálnak,
a lányok sokan a templom előtt állnak.
Élénkül az utca, aj tót-kaput zárnak,
itt-ott a csoportok harangszóra várnak.

Megkondul a harang, s mint gyors madársereg,
száll szabadon a légben utcák, házak felett.
Zörget ablakodon, vagy ha bezárt szíved,
és int és kér és hív: Jöjjetek ti hívek.

Es zeng és zúg, messze száll a hangja,
s jönnek a jó hívek apraja és nagyja.
Tiszta feketével az idősek csendben,
meghatódott arccal a gyermekek rendben.

Friss, kemény léptekkel fiatal legények,
most itt belenéznek a lányok szemébe.
Színpompás ruhában szebbnél szebb leányok,
egy-től-egyig mint szép mezei virágok.

A Nagytemplom tömve. Kitárva szív, lélek,
harangok még szólnak, de már zeng az ének,
s a jó hívek szíve megtelik örömmel, amikor éneklük:
Bejöttünk örömmel...⁶⁶

[1955] A fogságban lévő Gönczy Pál lágerben töltött karácsonya

„*Gönczy Pál* nagydobronyi református lelkész a családjához küldött levélben számol be az idegenben, szibériai fogságban töltött tizedik karácsonyestéről. „Elmúlt a szenteste. Igen szép karácsonyfánk volt. Lakótársam igen szép karácsonyfát ho-

⁶⁶ MOLNÁR Ambrus: Egyház és vallásos élet, „diktálás”, „éneklők” Nagydobronyban. In: S. Lackovits Emőke és Mészáros Veronika (szerk.): *Népi vallásosság a Kárpát-medencében 5. Konferencia Pápán, 1999. június 22-24., I. kötet*, Veszprém, 2001, 226–227.

zott, majdnem 2 méter magasat, s én nagyon szépen feldíszítettem. Gyertya a karácsonyfán csak nálunk volt Silinkában...”⁶⁷

Gönczy Pál együtt raboskodott Tőkés Györggyel⁶⁸, a huszti római katolikus lelkésszel. 1956 júniusában tért haza. Hazatérése után Nagydobronyban (1956) kezdett el szolgálni, ahol a fogsága idején Csík József szolgált. Kezdetben mindketten szolgáltak, de a gyülekezet két részre szakadt. 1957-ben Gencsi Béla mindkét lelkészt elhelyezte a gyülekezetből.⁶⁹ Gönczy Pál Nagyberegre és Beregújfalura került, ahol 1957–1960 között szolgált. 1962–1963 között eltiltották a szolgálattól, ezalatt téglagyárban és konzervgyárban dolgozott.⁷⁰ 1963 után Hetyenben (1963–1973) Macsolán, Dédában, Csonkapapiban, és Beregsomban is teljesített szolgálatot. 1976-ban halt meg. Rehabilitálva 1992-ben.⁷¹

[1901-1992] Gönczy Pál a Gulag Lexikonban

„**Gönczy Pál** (Kistárkány, 1901. július 19., Hetey Mária) – Református lelkész volt, akit huszonnégy református lelkésztársával együtt Nagydobronyban 1946. július 31-én a szovjet katonai elhárítás letartóztatott. A Szovjet Hadsereg katonai törvényszéke Ungváron, 1946. november 20-án az 54. paragrafus (4)(10) pontjai alapján 8 évi, javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. Először a Szverdlovszk melletti Turinszk lágerében fakitermelésen dolgozott, majd Mordoviába került. Büntetésének letöltése után, 1954-ben Krasznojarszk vidékére száműzték. Csak 1956. május 2-án térhetett haza. Ukrajna Legfőbb Ügyészége 1992. augusztus 14-én bűncselekmény hiányában mint politikai megtorlás áldozatát rehabilitálta.”⁷²

[1946-1981] ifj. Balogh Sándor visszaemlékezése Gönczy Pálra

„Gönczy Pál nagydobronyi lelkész a tragikus sorsú Balogh Sándor sógora volt. Az ő meghurcoltatásáról ugyancsak a felesége révén tájékozódtam, aki leányával és annak családjával Nagydobronyban él: „Férjemet 1946. július 31-én tartóztatták le. 8 évi szabadságvesztésre és 5 évi száműzésre ítélték. Itt maradtam öt gyer-

⁶⁷ PENCKÓFERNÉ Punykó Mária: „Parasztkenyérből, vízzel, bor nélkül” A hit szerepe a lágerélet elviselésében. In: *Honismeret*, 2003, 31. évf., 5. szám, 52.

⁶⁸ Tőkés (Trefszker) György, Zajta, 1891. febr. 25. - 1915. jún. 13. Segédlelkész: 1915. Kálmánd, 1916. Mezöpetri, 1916. Huszt, 1917. Pálóc. Lelkész: 1918. Láposbánya, 1922. Csegöld (1939-ben püspöki tanácsos). Plébános: 1941. Huszt. 1950. április végén letartóztatják, és internáló táborba hurcolják. 1956 júniusában már ismét a huszti plébánián működik. † Huszt, 1973. (más forrás szerint 1975-ben hunyt el).

ILYÉS Csaba (összeáll.): *A Szatmári Egyházmegye Jubileumi Sematizmusa*. Szatmári Római Katolikus Püspökség, Szatmárnémeti, 2006, 396.

⁶⁹ PAPP Vilmos: *Negyvenegy prédikátor. XX. századi magyar „gályarab” – prédikátorok. II. Új Berea Kft., [Budapest] 1997, 87.*

⁷⁰ Szanyi Józsefné Gönczy Ilona szíves közlése 2016. Nagydobrony.

⁷¹ Ukrajna Állambiztonsági Hivatalának Ungvári Archívuma F.P. 2258., op. 1., od. zb. 2170, Delo 823. Gönczy Pál peranyaga. (továbbiakban: UÁHUA.)

⁷² RÓZSÁS János: *Gulag Lexikon*. Püski Kiadó, Budapest, 2000, 120. (továbbiakban: RÓZSÁS 2000.)

mekkel, a legkisebb hat hónapos volt. a vagyonelkobzás során egyetlen szobabútor kivételével mindenünket elvitték. Több ezer köteles könyvtárunkat zsákokba dobálták, még a gyerekek meséskönyveit is összeszedték. A férjemet politikai okokból ítélték el, ennek ellenére kezdetben a köztörvényes bűnözőkkel tartották együtt a Szverdlovszk területi Turinszk város melletti lágerben. Rettenetes körülmények közt éltek ott a rabok. A lágertől 20 kilométer távolságra lévő erdőirtáson dolgoztatták őket, s ezt az utat naponta kétszer gyalogosan tették meg oda-vissza, sokszor térdig erő hóban. Volt idő, amikor 197 centiméter magas, daliás termetű férjem testsúlya 48 kilóra fogyott. Kórházba került, ahol egy lengyelországi zsidó rabbi dolgozott, aki elintézte, hogy hónapokig a kórházban maradhasson, vagyis amíg meg nem erősödik. Ezután a politikai elítélteket külön lágerbe került, viszonylag könnyebben elviselhető körülmények közé. Itt tőzegkitermelésen dolgoztatták, ami az erdőirtáshoz képest könnyebb munka. A 8 év letelte után Szibériába vitték, vagyis annak kellős közepére; a Krasznajarszki országgrész Szuhobuzimszk járását jelölték ki száműzetése letöltésének helyéül. Ekkor már személyi igazolványt is kapott, de azzal a bejegyzéssel, hogy a járás területét nem hagyhatja el. Egy Silinka nevű faluban kapott lakhatási engedélyt, itt elvégzett egy agronómusi tanfolyamot, majd a szovhoz melegházában dolgozott. Itt legalább a hidegtől nem kellett szenvednie. Ebben a faluban lakott egy Heves megyéből idekerült fiatalember, Zsilinszky János, akinek már családja volt itt. Egy volgamelléki német lányt vett feleségül, az ide száműzött német családok egyikének lányát. A szomszéd községben élt Széchenyi Mária grófnő, akivel hamarosan találkozott a férjem. Széchenyi Máriát szörnyű baleset érte: átgázolt rajta egy traktor, összetört a medencecsontja. Több mint egy évig tartott, amíg úgyahogy felépült. Sztálin halála után a magyar állampolgárok amnesztiát kaptak, így szegény férjem magára maradt az idegen környezetben. (Széchenyi Máriát a nagydobronyi egyházi gyülekezet asszonyai meglátogatták, amikor átutazóban volt Csapon.) 1956-ban végül férjem is amnesztiában részesült, május másodikán tért haza. Útiköltségét a gyülekezet adta össze, mert a mi családunk anyagi helyzete ezt nem tette lehetővé. A gyülekezet segítőkészsége egyébként megpróbáltatásunk egész ideje alatt a legmesszebbmenőkig megnyilvánult. Férjemnek például havonta lehetett 8 kilós csomagot küldeni, amit mindig a gyülekezet asszonyainak segítségével, hozzájárulásával készítettem el. Családunkat itthon is szüntelenül támogatták, amire rászorultunk. hiszen két nagyobb gyermekünket, Ilonkát és Palikát eleinte nem vették fel a kolhozba, így kereseti lehetőségünk nem volt. Később a kisráti kolhozban adtak nekik munka- és kereseti lehetőséget ottani jó embereink. A kapcsolat lelki téren sohasem szűnt meg a férjem és a gyülekezet között. Folyamatosan küldött vallási témájú írásokat, amelyekben bibliai történeteket dolgozott fel, sokszor versesformában. Ezeket házi összejöveteleken olvastuk fel asszonytestvéreink előtt.” Gönczy Pál szabadulás utáni sorsa ugyancsak viszontagságosnak bizonyult. Erről egy magát megnevezni nem akaró nagydobronyi presbiter szolgált információkkal: „A gyülekezet presbitériumának egy része – 25 fő – nem kívánta visszafogadni Gönczy tiszteletes urat, a hívek többsége viszont igen. Szavazás volt, s annak eredményeként megnyilvánult az igény a régi papunk iránt. Gönczy tiszteletes úr

azonban nagylelkű és jóindulatú ember volt, beleegyezett abba, hogy az 1948 óta a gyülekezet élén álló Csík József tiszteletes úr is megmaradjon a gyülekezet egyik papjaként. Furcsa, az egyház történetében példa nélkül álló helyzet következett be: Gönczy és Csík tiszteletes egymást felváltva tartotta az istentiszteleteket. ez a helyzet azonban nem tartott sokáig. Mivel Gönczy tiszteletes úr idegei a hosszú rabság következtében gyöngének bizonyultak, az ellene irányuló megjegyzések állandó kirohanásokkal viszonzta. Egyforma indulattal dorgálta meg az ellene fellépő kurátort, a híveket és Csík József tiszteletes urat is. Két pártra szakadt a falu. Gencsy Béla püspök úr és a vallásügyi megbízott – Mocsárkónak hívták – úgy döntöttek, hogy mind a két papot elhelyezik Nagydobronyból. Így is történt. Csík Józsefet Tiszaújlakra irányították, Gönczy Pál pedig Nagyberegen és Beregújfaluban, később Csonkapapiban és Hetyenben hirdethette az igét. Rózsa Lajos halála után végül a beregsomi gyülekezet élére került, ez volt pályafutásának utolsó állomása. Bárhová vetette is azonban mostoha sorsa, nagydobronyi otthonát és a nagydobronyi lakosok szeretetét 1981-ben bekövetkezett haláláig megtartotta.”⁷³

[1996] Kiállítás Gönczy pásztori, lelkigondozói leveleiből

„Végül láthattuk a kiállításon *A népi kéziratok a XX. században Kárpátalján* cím alatt **Gönczy Pál** nagydobronyi lelkésznek – akit 1947-ben 25 évi kényszermunkára ítélték – a szibériai Silinkából a családjához és a gyülekezethez intézett pásztori lelkigondozói leveleit.”⁷⁴

2.1.3. A koncepció per iratanyagai⁷⁵

[1946.07.30] Gönczy Pál letartóztatási parancsa

<p>„Jóváhagyom” Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályának ezredese Címeres körbélyegző 1946 olvashatatlan aláírás</p>	<p>a területi ügyész helyettese, igazságügyi tanácsadó /Kondratyjev/s.k. 1946. július 30.</p>
--	---

⁷³ BALOGH Sándor: *Sorsüldözöttek*. Galéria Kiadó, Ungvár-Budapest, 1992, 28–29. (továbbiakban: Balogh 1992.)

⁷⁴ MOLNÁR Ambrus: Egyházi néprajzi konferencia és kiállítás Mátraházán. In: *Honismeret*, 1996, 24. évf., 3. szám, 103–104.

⁷⁵ Válogatás Gönczy Pál 311 lapnyi peranyagából az UÁHUA F.P. 2258., op. 1., od. zb. 2170 dokumentumai alapján.

LETARTÓZTATÁSI HATÁROZAT

Én, Szitnyikov főhadnagy, az Állambiztonsági Hivatal Ungvári Körzeti Osztálya vezetőjének helyettese, áttekintettem a bűnözői tevékenységről benyújtott anyagokat:

Gönczy Pál Bertolomejevics, 1901-es születésű, született Tárkány faluban (Csehszlovákia), az Ungvári körzeti Nagydobrony falu lakosa, tisztviselő családból származik, felsőfokú teológiai végzettséggel, nemzetisége magyar, pártonkívüli, az SZSZKSZ állampolgára, büntetlen előéletű, a református egyház lelkészeként dolgozik Nagydobrony faluban.

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

hogy, Gönczy Pál falusi szervezője és toborzója volt a Nyilaskeresztes fasiszta pártnak Kárpátontúli-Ukrajna magyar megszállásának idején. Azokat, akik nem akartak belépni a Nyilaskeresztes Pártba, letartóztatással fenyegette, 1940-ben pedig Hidi Sándor Martinovicsot a kommunista párt nagydobronyi szervezetének volt vezetőjét, mert nem akart csatlakozni a Nyilaskeresztes Párthoz, koncentrációs táborba küldte, ahol az illető elhunyt.

Gönczy Pál, a Nyilaskeresztes Párt volt vezetőjével Hidi Józseffel és B. Hidi Sándorral közösen, 1944 decemberében megpróbálták irányításuk alá vonni a falu népbizottságát és követelték Nagydobrony biztosától, hogy vegyék fel őket a falusi népbizottság tagjai közé. Amikor Hidi Sándor ezt megtagadta, Gönczy Pál a kommunista párt falusi szervezete ellen kezdett dolgozni.

Jelenleg Gönczy szovjetellenes agitációt folytat a lakosság körében, mely Kárpátontúli-Ukrajna szovjet Ukrajnától történő elszakadására és Magyarországgal történő újraegyesülésére irányul. Igehirdetéseiben azt a gondolatot sugallja a híveknek, hogy, állítólag, elkerülhetetlen Kárpátontúli-Ukrajna Magyarországhoz történő csatlakozása, amivel negatívan befolyásolja a szovjet hatalmi szervek rendezvényeinek megvalósítását.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsába történő választások idején, a választói gyűlésen Gönczy Pál felszólalásában arra buzdított, hogy ne vegyenek részt a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának választásán. Gönczy Pál beszédét követően Nagydobrony pártszervezetének titkára, Hidi, szólalt fel, és felszólította a lakosságot, hogy ne hallgassák Gönczy szovjetellenes agitációját. Válaszul Hidi pártszervezeti titkár felszólalására, Gönczy megpróbálta megverni, aminek következtében a gyűlés félbe maradt.

1946 márciusában a falusi népbizottság felajánlotta Gönczy Pálnak, adja át az egyház műveletlen fölös földjeit, hogy azokat elosszák a földnélküli parasztok között. Gönczy megtagadta ezeknek a földeknek az átadását, kijelentette, hogy amíg nincs békeszerződés, ő nem ismeri el a szovjet hatalmat.

1946 májusában Nagydobronyban, az államkölcsonre történő feliratkozásról szóló gyűlésen, Gönczy megrágalmazta a szovjet hatalmat.

Gönczy bűnözői tevékenységét szemtanúk támasztják alá: Hidi Sándor Marti-

novics, Molnár Ferenc, Szanyi Ferenc, Parahnovec, S. Szanyi, Pap Ernő és mások.

ELRENDELTEM:

Gönczy Pál Bertolomejevics letartóztatását és a házkutatást, személyes vagyonának elkobzását.

Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Ungvári Körzeti Osztálya vezetőjének helyettese /Szitnyikov/ főhadnagy s.k.

Egyetért: Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala
Ungvári Körzeti Osztályának vezetője
/Postenko/ alezredes s.k.

A Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatala 2. Osztályának vezetője /Gyejnyicsenko/ alezredes s.k.

A Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatala Nyomozói Osztályának vezetője /Akszenov/ alezredes s.k.

[1946.08.05] Gönczy Pál kihallgatási jegyzőkönyve

KIHALLGATÁSI JEGYZŐKÖNYV

Gönczy Pál Bertolomejevics gyanúsított

1946. augusztus 5.

Kihallgatás elkezdve 22 órakor,
befejezeve 1946.

Kérdés: Mondja el, milyen tevékenységet folytatott a cseh rezsim alatt a magyar állam javára?

Válasz: Kárpátontúli-Ukrajna területén élve, mikor az a Csehszlovák Köztársaság részét képezte, 1924-1935 között a Magyar Nemzeti Párt tagja voltam. A megnevezett párt a Csehszlovákiában lévő magyar kisebbségnek a magyar állammal történő kapcsolatfelvételét, valamint Kárpátontúli-Ukrajna Magyarországgal történő újraegyesülését tűzte ki célul, emellett a magyar lakosság anyagi helyzetének javítására irányuló tevékenység folyt. Én, mint a megnevezett párt tagja, részt

vettem annak munkájában, gyűléseket látogattam, tagsági díjat fizettem, agitációt folytattam a Magyar Nemzeti Párt jelöltjeire, teljesen mértékben osztottam a párt politikai nézeteit és rokonszenveztem a pártfeladatokkal, lehetőségeim szerint elvégeztem a számomra kitűzött feladatokat.

El kell mondanom, hogy 1936-ban a megnevezett párt egyesült a Magyar Keresztényszocialista Párttal. Megőrizve korábbi megnevezését, hozzáadva azt, hogy „egyesült párt”.

A cseh kormánnyal szemben úgy a Magyar Nemzeti Párt, mint ahogy a Magyar Keresztényszocialista Párt is, ellenzéki vonalat képviselt, aminek köszönhetően ezeket a pártokat „irredentának” nevezték.

Kérdés: Tehát ön, még a cseh kormány ideje alatt támogatta a magyar hatóságokat Kárpátontúli-Ukrajna Magyarországhoz történő csatlakozásában?

Válasz: Fentebb már bemutattam a cseh kormány alatti, a magyar államot támogató tevékenységemet, és úgy gondolom, ez kétségtelenül bizonyos mértékig hozzájárult ehhez.

Kérdés: Mondja el, milyen tevékenységet folytatott Kárpátontúli-Ukrajna megszállásának idején?

Válasz: 1939-ben, a magyar megszállás alatt, Nagydobronyban az én kezdeményezésekre került megszervezésre a népellenes Magyar Szocialista Néppárt, egyeztetve Királyival, a megnevezett párt központi bizottságának titkárával. A nagydobronyi Magyar Szocialista Néppárt vezetőinek Hidi B. Sándort és Hidi M. Józsefet nevezték ki, akik 1942-ig voltak a vezetői.

Mivel a magyar hatóságok azzal gyanúsítottak, hogy én, állítólag, segítettem a cseheket Kárpátontúli-Ukrajnában a cseh rezsim ideje alatt, elmozdítottak lelkészi munkámtól, ezen okoknál fogva, 1941-ben beléptem a Magyar Élet Pártjába, bár formailag 1942-ig még tagja voltam a Magyar Szocialista Nemzeti Pártnak.

1942-ben a Nyilaskeresztes Párt megyei központjából az említett párt megyei munkatársa érkezett Nagydobronyba, akinek a nevére jelenleg nem emlékszem.

Az említett munkatárs elment a Magyar Szocialista Nemzeti Párt egykori vezetőihez Hidi M. Józsefhez és Hidi B. Sándorhoz, akikkel együtt eljöttek a lakásomra, és feltették a kérdést a Nyilaskeresztes fasiszta párt létrehozásáról Nagydobronyban, e mellett elmagyarázta, hogy a Nyilaskeresztes Párt küzdelmében a fasiszta Németország felé orientálódik és hogy a Nyilaskeresztes Pártnak világszerte segítséget kell nyújtania a fasiszta Németország Szovjetunió elleni háborújában.

Mivel szovjetellenes beállítottságú voltam, egyetértettem azzal, hogy Nagydobronyban megalapítsuk a Nyilaskeresztes Pártot és támogassuk gyakorlati munkájukat.

Hidi M. József és Hidi B. Sándor szintén egyetértettek ezzel és teljes mértékben osztották a párt előtt álló feladatokat.

Azt követően, hogy kinyilvánítottuk beleegyezésünket a Nyilaskeresztes fasiszta párt megalapításáról, Hidi B. Sándor azonnal megbízást kapott arra, hogy legyen a párt elnöke, Hidi M. József pedig a helyettese. Később a Nyilaskeresztes Párt vezetőségének tagja lett Szanyi F. Ferenc és K. Balog József, az utóbbiak a párt

felügyelői is voltak.

Kérdés: Tehát ön részt vett a Nyilaskeresztes Párt megalakításában Nagydobronyban?

Válasz: Igen, részt vettem a Nyilaskeresztes Párt megalakításában, de ki kell jelentenem, hogy nem voltam tagja a Nyilaskeresztes Pártnak, annak ellenére, hogy egyetértettem a Nyilaskeresztes Párt programjával és rokonszenveztem vele.

Kérdés: Mivel magyarázható az, hogy ön aktívan részt vett a Nyilaskeresztes Párt megalapításában úgy, hogy nem lett tagja annak?

Válasz: Azért nem voltam hivatalosan tagja a Nyilaskeresztes Pártnak, mert abban az időben lelkészként dolgoztam és állami alkalmazottnak számítottam, és az akkor hatályos magyar törvények szerint az állami alkalmazottnak meg volt engedve, hogy belépjenek a Magyar Élet Párt magyar kormányzati pártba, de megtiltották azt, hogy belépjenek bármilyen politikai pártba.

Annak ellenére, hogy 1942-ben a Magyar Élet Párt tagja voltam, mégis minden eszközzel közreműködtem a Nyilaskeresztes Párt munkájában és teljes mértékben egyetértettem programjával.

Kérdés: Folytassa elbeszélését a megszállás idején végzett tevékenységéről.

Válasz: Ahogy fentebb már elmondtam, hogy nem csak aktívan részt vettem a Nyilaskeresztes Párt megalakításában, hanem minden eszközzel támogattam munkájukat, részben az én javaslatomra léptek be a Nyilaskeresztes Pártba Nagydobrony lakosai: Kovács József és G. Katona János, és nem egyszer ígéhirdetéseimben és környezetemnek rágalmaztam a szovjet valóságot és dicsőítettem a fasiszta Németországot.

Kérdés: Miután a Vörös Hadsereg csapatai felszabadították Kárpátontúli-Ukrajnát, ön és más magyar bűntársa megpróbálták magukhoz ragadni a hatalmat?

Válasz: Mivel ellenséges érzélemmel viseltetem a Szovjetunió iránt és elégedetlen voltam a Vörös Hadsereg csapatainak bejövetelével Kárpátontúli-Ukrajnába, 1944 decemberében a lakásomon én és a Nyilaskeresztes fasiszta párt egykori vezetői Hidi M. József és Hidi B. Sándor megbeszéltük, hogy Nagydobrony biztosától, Hidi Sándor Martonovicstól követelni fogjuk, hogy vegye be a falusi népbizottság összetételébe Hidi B. Sándort, Hidi M. Józsefet és a református egyház kurátorát Szanyi F. Jánost azzal a céllal, hogy befolyást gyakorolhassunk, és magyarbarát munkát folytassunk Nagydobronyban.

Amikor ezzel a kérdéssel fordultunk Nagydobrony biztosához, Hidi Sándor Martinovicshoz, az megtagadta, hogy a megnevezett személyeket a falusi népbizottság tagjai közé felvegye, elmentünk, elégedetlenek maradván az elutasítással.

Kérdés: Ön nem mesélt semmit a jegyzőkönyvről, amit ön a Nyilaskeresztes Párt egykori vezetőivel együtt készített, és amellyel Nagydobrony biztosához fordultak. Meséljen erről részletesen?

Válasz: Igen, a jegyzőkönyvet az alábbi körülmények között állítottuk össze: 1944 decemberében lakásomon felkeresett Hidi M. József és B. Hidi Sándor és egy ceruzával írt jegyzőkönyvet hoztak, melyben ismertették úgy a cseh, mint a magyar rezsim alatti tevékenységüket, emellett elmondták, hogy Hidi Sándor Martinovics a falu biztosa, múltbéli tevékenységüket követeli tőlük, amit ők jegyző-

könyv formájában fogalmaztak meg és azért jöttek hozzám, hogy egyeztessenek velem és legépeljék.

Az említett jegyzőkönyvet egyeztették velem és személyesen én gépeltem le. Emlékszem, a jegyzőkönyvben szerepelt, hogy ők voltak a Nyilaskeresztes Párt vezetői, mi szerepelt még benne, arra most nem emlékszem.

Az említett jegyzőkönyvet átadták Hidi Sándor Martinovicsnak, a falu biztosának. Amint átadtuk az általam, Hidi M. József és Hidi B. Sándor által aláírt jegyzőkönyvet, azután elkezdtünk beszélni képviselőink felvételéről a falusi népbizottság tagjai közé, amiről már fent beszéltem.

Kérdés: Milyen gyakran látogatta meg önt Hidi B. Sándor és Hidi M. József és mi volt a beszédtema?

Válasz: Lakásomat gyakran felkereste Hidi B. Sándor és néha Hidi M. József. Hidi B. Sándor és közöttem néhány alkalommal politikai témára folyt beszélgetés, én is, ahogy Hidi B. Sándor is kifejeztük kívánságunkat Kárpátontúli-Ukrajna Magyarországhoz történő csatlakozásáról, hogy beszéltünk-e ilyen témákról M. Hidi Józseffel, arra most nem emlékszem.

Kérdés: Szanyi F. János jelen volt a falusi népbizottságba javasolt jelöltek megvitatásánál?

Válasz: Szanyi F. János nem vett részt a megvitatáson, erről később tájékoztattuk őt.

Kérdés: Hidi B. Sándor és Hidi M. József szolgált a magyar hadseregben és részt vettek-e a keleti fronton?

Válasz: Hidi B. Sándor és Hidi M. József 1944-ben szolgáltak a magyar hadseregben, a keleti fronton nem voltak, a katonai létesítményeket és fontos kommunikációt/közlekedési vonalakat védő csapatoknál voltak, egészen a Vörös Hadsereg Kárpátontúli-Ukrajnába történő bejöveteléig.

A jegyzőkönyvet elmondásom alapján került rögzítésre és számomra érthető nyelven felolvasták.

Gönczy.

Kihallgatták: Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Nyomozói Osztályának osztályvezetője

/Sadcsij/ őrnagy

Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Ungvári Körzeti Osztályának vezetőjének helyettese /Szitnyikov/ főhadnagy

Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Nyomozói Osztályának tolmácsa / Lengyel/

Helyes: Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Ungvári Körzeti Osztályának titkára

/Salamova/ s.k.

[1946.09.24] Határozat a nyomozás időtartamának és Gönczy Pál őrizetben tartásának meghosszabbításáról

„Jóváhagyom” Az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatalának helyettes- vezetője Bojko ezredes, s.k. Címeres körbélyegző 1946. szeptember 24.	Egyetértek A területi ügyész helyettese Olvashatatlan aláírás Körbélyegző 1946.IX/24
---	--

HATÁROZAT

/a nyomozás időtartamának és
a vádlottak őrizetben tartásának
meghosszabbításáról/

Ungvár városa
1946. szeptember 21.

Én, Sadcsin őrnagy, az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatala Nyomozói Osztályának osztályvezetője, megvizsgálva a H 823 sz. ügyirat vádemelésének nyomozati anyagait:

1. Gönczy Pál Bertolonovics, 1901-es születésű, született Tárkány faluban (Csehszlovákia), tisztviselő családból származik, felsőfokú végzettséggel, pártonkívüli, nő, nemzetisége magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásig lelkeszként dolgozott az Ungvári körzet Nagydobrony falujában.
2. Hidi F=Sándor Alekszandrovics, 1894-es születésű, a Kárpátontúli területi Ungvári körzet Nagydobrony falu szülőtte és lakosa, paraszti származású, pártonkívüli, nő, nemzetisége magyar, írni-olvasni tud, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásig saját gazdaságában dolgozott.
3. Hidi M=József Ivánovics, 1896-os születésű, a Kárpátontúli területi Ungvári körzet Nagydobrony falu szülőtte és lakosa, paraszti származású, pártonkívüli, írni-olvasni tud, az SZSZKSZ állampolgára, nemzetisége magyar, nő, a letartóztatásig saját gazdaságában dolgozott.

Mindegyiküket az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54=4. tc., 54=10. tc. 1 bek., 54=11. tc. foglalt bűncselekményekkel vádolják.

Az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatala által bűnözői tevékenységért Gönczy Pál Bertolonovics 1946. július 31-én, Hidi F=Sándor Alekszandrovics és Hidi M=József Ivánovics 1946. augusztus 22-én letartóztatásra kerültek.

Az ügyben végzett nyomozás megállapította, hogy Gönczy 1942-ben a Kárpátontúli-Ukrajna Nagydobrony járásban megalakította a Nyilaskeresztes fasiszta

pártot, e járási pártszervezet elnökének Hidi F=Sándor lett kinevezve, helyettesének Hidi M=József.

A Nyilaskeresztes párt vezetőiként = Gönczy, Hidi F=Sándor és Hidi M=József új tagok toborzását végezték a pártba, arra buzdították a lakosságot, hogy segítsék Németországot és Magyarországot a Szovjetunió elleni harcban.

A német-magyar fasiszta megszállók Kárpátontúli-Ukrajna területéről történő elűzése után és a néphatalom bevezetését követően, Gönczy Hidi F=Sándorral és Hidi M=Józseffel közösen megpróbálták magukhoz ragadni a hatalmat.

Az Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsába történő választások ideje alatt Gönczy arra buzdította a lakosságot, hogy ne szavazzanak a kommunisták és pártonkívüliek blokkjára. Igehirdetéseiben és ismeretségi körében propagandát fojtatott Kárpátontúli-Ukrajna Magyarországhoz történő visszacsatolásáért.

Gönczy a felhozott vádokban bűnösnek vallotta magát, tagadja, hogy agitációt folytatott a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsába történő választások ellen.

Hidi F=Sándor bevallotta, hogy ő a Nyilaskeresztes párt járási vezetője volt, gyakorlati tevékenységét és szovjetellenes agitáció végzését tagadja.

Hidi M=József nem vallotta magát bűnösnek.

A vádlottak bűncselekményeinek dokumentálása és teljes leleplezése céljából szükséges:

1. Meghatározni és ellenőrizni az ügyben érintett személyeket, F=Szőke Ferenc, K=Kupás Sándor, Kovács József, K=Balog József, G=Katona és mások, mint a Nyilaskeresztes fasiszta párt tagjait.
2. Szemtanúként kihallgatni a nyomozati anyagban érintett személyeket – Bori József, Mészár Sándor, Szőke Sándor, Badó Supon, Gönczy Ferenc.
3. Szembesíteni a vádlottakat egymással és a vádlottakat a tanúkkal – Hidi A.M., Parohonovec N.P., Molner F.A.

Figyelembe véve, hogy a nyomozás és az őrizetben tartás időtartama Gönczy P.B. esetében 1946. szeptember 30-án, Hidi F. és Hidi M. esetében 1946. október 22-én lejár, a nyomozás pedig további időt igényel, ezért az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 113. és 157. tc. alapján az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

Kárpátontúli terület főügyészéhez kérelmet kell benyújtani Gönczy P.B., Hidi F. és Hidi M. vádlottak ügyében a nyomozás és őrizetben tartásának időtartamának 1946. október 30-ig történő meghosszabbításáról.

A kérelem először kerül benyújtásra.

Az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatala Nyomozói Osztályának osztályvezetője /Sadcsij/ őrnagy s.k.

„Egyetérték”: Az Állambiztonsági Minisztérium Nyomozói Osztálya vezetőjének helyettese /Vasziljevskij/ őrnagy s.k.

[1946.12.1.] Gönczy Pál fellebbezése

Olvashatatlan kézírás

1/XII 46 olvashatatlan aláírás

Az USZSZK Legfelsőbb Bíróságá-
hoz

Kijev városa

a Kárpátontúli Területi Bíróságon
keresztül Ungváron

Én, Gönczy Pál Bertolonovics, 8 évi
szabadságvesztésre ítélve az 54-4.
tc., 54-10. tc. 1.bek. alapján

FELLEBBEZÉST NYÚJTOK BE

a Területi Bíróság 1946. november 20-án, Ungváron hozott ítélete ellen
AZ ALÁBBI INDOKKAL:

1. Az engem illető vád, hogy – a csehszlovák időben – a Magyar Nemzet Párthoz tartoztam, a bírósági vizsgálat során nem került alátámasztásra, úgymint az aktív, Kárpátontúli terület Csehszlovákiától történő leválásáért és annak Magyarországhoz történő csatlakozásáért, végzett munkám sem.
2. Az a vád, hogy állítólag én megpróbáltam Hidi élitétet bevezetni a népbizottság összetételébe, megfelel a valóságnak, de ez minden hátsó szándék nélkül történt. Hisz abban az időben, 1944-ben, én is segítettem a felszabadított országban az új élet helyreállításának munkáiban, amit még a velem szemben ellenséges érzélemmel viseltető Hidi A. tanú is tanúsított.
3. Ugyan az a Hidi A. tanúsította, hogy Ráti soha nem volt tagja a kommunista pártnak.
4. Hidi A., Molnár F., Szinyij F., Szanyi A. és más tanúk vallomásai nem felelnek meg a valóságnak.

Hiszen maga Hidi A. is kijelentette a bíróságon, hogy ő nem jó viszonyban van velem – én, részemről kijelentettem, hogy ő és Molnár magyar segítők voltak.

Hidi A. tanúval mi gyakran nyilvánosan vitatkoztunk, 1945. december 18-án az összegyűlt nép előtt, híveim előtt megvádolt engem. Akkor az az ügy egyáltalán nem a választási helyzet magyarázatát érintette, amint azt minden előállított tanú, félve Hidi A.-tól, velem szemben tanúsítja. Hiszen tárgyilagosan gondolkodva, senki nem hihet engem örültnek, hogy a gyűlés előtt én szovjetellenes propagandát folytatnék, sőt mi több, személyes ellenségeim előtt!

Hiába törekedtem a bíróságon több személy kihallgatását elérni, akik részt vettek ezen a gyűlésen, mint például: Stefán Miklós, Bányi József, akik meghívtak engem erre a gyűlésre.

A bíróság minden alap, ellenőrzés nélkül, elutasította kérelmemet.

Állítom, hogy ha a bíróság kiderítette volna az igazságot, arra a következtetésre

jutott volna, hogy a többi eset, a tanúk által, hamis megvilágításba került és nem felel meg a valóságnak (1-2 sz. melléklet).

Még Szanyi Ferenc tanú is – a megidézett tanúk vallomása ellenére is azt mondja, hogy én csak három emberről mondtam rosszat, nem a pártról.

5. Ami Hidi A. (állam)kölcönt érintő vallomását érinti, az ellentmond Papp tanú vallomásának. A tény az, hogy személyesen én 1.500 rubelt kötöttem le és az én kérésemre a falu többi lakosa is jelentős összeget adott.
6. Hidi J. és Hidi A. elítéltek javaslatomra és tanácsomra 1939-ben beléptek a Magyar Szocialista Nemzeti Párt tagjainak sorába; de, figyelembe kell venni, hogy ez nem Szálasi pártja volt, és én 1939-ben nem tudhattam, hogy az 1941-ben beleolvad a fasiszta pártba!
7. Viszont én soha sem egyik, sem másik párt tagja nem voltam, a gyűlésekre nem jártam, semmilyen propagandát sem a templomban, sem nyilvános helyen nem folytattam /Papp, Hidi András, Kuvás, Hidi Sz tanúk vallomásai/. Ha én fasisztabarát érzelmekkel viseltettem volna, kétségtelen, hogy 1944-ben, amikor Magyarországon a fasiszták kerültek hatalomra, aktívnak bizonyultam volna.

A bíróság még azt a tényt sem tartotta szükségesnek megállapítani, hogy 1939-ben a magyar hatalom engem nem igazolt a Csehszlovákia javára végzett munkám miatt, hogy Csehszlovákia alatt a Vosztocsnaja Gazeta (Keleti Újság) kormányzati lap szerkesztője voltam, amelynek a lapjain éles harcok folytak a magyar revizionizmus ellen, hogy én voltam a kulturális-felvilágosító csehszlovák egyesület elnöke, hogy emiatt 1940-ben a magyar hatalom elbocsátott munkámból.

Hát lehet ezt a munkát Kárpátontúli terület Csehszlovákiától történő leválásáért végzett munkának nevezni?!

Mindezen körülményekért kérelmeztem a bíróságtól, hogy további tanúkat hallgasson meg, például: Papp Ferencet, Róna Józsefet, Rosenbaum Salamont és másokat, még zsidó nemzetiségű személyeket is, akikkel szoros kapcsolatom volt a magyar megszállás alatt.

A bíróság elutasította minden kérelmemet, megsértve ezzel az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 254. törvénycikkelyét, mert nem győződtek meg azokról a körülményekről, melyek jelentőséggel bírtak volna bűnösségem megállapításában.

8. A bíróság megsértette az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 245. törvénycikkelyét is, mert a vádiratot csak 1946. november 19-én este kaptam meg. A bíróságon ezt többször is hangoztattam. A bíróság, anélkül, hogy megbizonyosodott volna beleegyezésemről, folytatta az ügyet a meghallgatásokkal.

Ezért, az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 348. tc. 3, 4 és 5. pontja alapján

KÉREM:

a Területi Bíróság ítéletének hatályon kívül helyezését és az ügy visszautalását új eljárásra a bírósági nyomozati szakaszba.

Ungvár városa

1946. november 23.

/Gönczy/ s.k.

A fellebbezést az I. jogtanácsadó hivatal ügyvédje írta Ungvár városában,
Tudósi Vaszilij Ivánovics

[1955.01.30] Gönczy Pál feleségének kérelme

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének elnöke részére
Vorosilov K.Z. elvtársnak
Moszkva, Kreml

Gönczy Margit Jozsifovna állam-
polgártól, Nagydobrony falu 18 sz.
alatti lakosától, Ungvári járás,
Kárpátontúli terület, Ukrán SZSZK

KÉRELEM

Én, alulírott, Gönczy Margit Jozsifovna, kérem a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének engedélyét férjem, az 1901-es születésű Gönczy Pál Bertalanovics, Kárpátontúli terület Ungvári járási Nagydobrony faluban lévő korábbi lakhelyére történő visszatérésének lehetőségét, mert:

1946. november 22-én férjemet, Gönczy P.B. az Ungvári járás 1. kerületének népbírósága az 54/6 tc. alapján 8 évi szabadságvesztésre és 5 évi jogfosztásra ítélte.

Férjem büntetését a Mordvin ASZSZK-ban található Jávász településen töltötte le és 1954. július 31-én helyezték szabadlábra, miután a Belügyminisztérium Krasnojárszki vidék Szuhobuzinszkij járási Sila faluban lévő szovhozba küldték dolgozni. 1954 végén ezen a helyen a férjemnek többé nem adtak munkát, nem adva számára semmilyen megfelelő iratot ahhoz, hogy más helyen el tudjon helyezkedni. Így jelenleg a férjem ezen a helyen él munka és a megélhetéshez szükséges pénz nélkül.

Otthon, a családukban, figyelembe véve férjem távollétét, hat fő él: öt gyerek és én, de csak az egyik fiam, Pál, dolgozik, a többi gyerek még tanul. A betegségem miatt nekem sincs erőm dolgozni, aminek következtében családuk rendkívül nehéz anyagi helyzetben van és nem tudunk segíteni a férjemnek.

Ezért, figyelembe véve a fentebb említetteket, sürgetően kérem a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségét hogy, ellenőrizve körülményeinket, adjon lehetőséget férjemnek, Gönczy P.B.-nek, a családjához történő hazatérésre.

Nagydobrony község, 1955. január 30.

Genci M.J./Gönczy M.J./ s.k.

[1955.03.30] Gönczy Pál kérelmének elutasítása

„Jóváhagyom” A Kárpátontúli terület ügyész helyettese Az igazságügy főjogtanácsosa /V. Ruszin/ sk. aláírás 1955. március 30.	Titkos (áthúzva) Nem titkos ____ sz. példány
--	--

SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY

1955. március 30.

Ungvár városa

Kovalcsuk, Kárpátontúli terület ügyészének segédje, 1. kategóriájú jogász, Gönczy Pál Bertolonovics panasa alapján, áttekintve a 910. s/sz. levéltári-nyomozati ügyet Gönczy P.B., Hidi-F A.A. és Hidi-M J.I. elleni vádemelésről

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1946. november 20-án elítélte:

GÖNCZY Pál Bertolonovicsot, 1901-es születésű, született Kistárkány faluban (Csehszlovákia), az Kárpátontúli terület Ungvári járási Nagydobrony falu lakosa, tisztviselő családból, magyar, pártonkívüli, felsőfokú lelkészi végzettséggel, a református egyház lelkésze, nős, büntetlen előéletű, az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4. tc., 54-10. tc. 1 bek. és 54-11. alapján 8 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre, 5 év jogfosztással és vagyonelkobzással;

HIDI-F Sándor Alekszandrovicst, 1894-es születésű, a Kárpátontúli terület Ungvári járás Nagydobrony falu szülötte és lakosa, paraszti származású, írni-olvasni tud, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, pártonkívüli, nős, büntetlen előéletű és

HIDI-M József Ivánovicst, 1896-os születésű, a Kárpátontúli terület Ungvári járás Nagydobrony falu szülötte és lakosa, paraszti származású, magyar, írni-olvasni tud, az SZSZKSZ állampolgára, nős, büntetlen előéletű –

az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4. tc.-je alapján 4 év börtönbüntetésre 3 év jogfosztással és vagyonelkobzással.

Az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának 1946. december 27-én kelt határozatával Gönczy P.B. elítélt vádjából törölte az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-11. tc.-t, az ítélet többi része érvényben maradt, az elítélteknek az ítélet módosításával kapcsolatos fellebbezési kérelmét elutasította.

A megnevezett személyeket azért ítélték el, mert Gönczy nagydobronyi református lelkészként a Csehszlovák Köztársaság ideje alatt már 1935-től különböző magyar burzsoá pártokban vett részt, a Keleti Újság szerkesztője volt /agrár és szociáldemokrata magyar pártok sajtóorgánuma/.

A magyar megszállók 1939-es bejövetelével Kárpátontúli-Ukrajnába, Gönczy kapcsolatot épített ki a Magyar Nemzeti Front Párt központi bizottságával és

Nagydobronyban megszervezte ezt a pártot, amelybe vezetőként bevonta Hidi-F A.A. és Hidi-M J.I. elítélteket.

1940-ben ez a párt egyesült a Nyilaskeresztes fasiszta párttal. Gönczy elítélt, habár maga hivatalosan nem lépett be a Magyar Nemzeti Front, később a Nyilaskeresztes pártba, de annak betiltásáig Hidi-F A.A. és Hidi-M J.I. vezetőknek tanácsokat és utasításokat adott a megnevezett párt politikájának végrehajtásával kapcsolatban.

1941-ben, amikor a magyar kormány betiltotta a Nyilaskeresztes pártot, Gönczy belépett a Magyar Élet Pártja magyar-burzsoá pártba, amelynek a Szovjetunió elleni harc volt a célja.

A Magyar Élet Párt tagjaként, Gönczy 1942-ben felszólalt a Szovjetunióval és a kommunistákkal lojális személyekkel szemben, koncentrációs táborral fenyegetve őket, többek között, Ráti János állampolgárt.

1945-ben, Kárpátontúl felszabadítását követően, Gönczy szovjetellenes propagandát folytatott, amely Kárpátontúl Szovjet-Ukrajnával történő újraegyesülése, valamint a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsába történő választások ellen irányult, rágalmozta a kommunista pártot és vezetőit, valamint akadályozta az egyházi földterületek szegényeknek történő felosztását.

Hidi-F A.A. és Hidi-M J.I. 1939-ben, Kárpátontúl magyar megszállásának idején, beléptek a Magyar Nemzeti Front burzsoá pártba és a megnevezett párt nagydobronyi helyi szervezetének vezetői lettek. 1940-ben, miután a Magyar Nemzeti Front párt egyesült a Nyilaskeresztes fasiszta párttal, az elítéltek átmentek ebbe a pártba és továbbra is vezetői maradtak, emellett új tagokat toborozva a pártba.

Az elítéltek, konkrét irányelveket kapva Gönczy elítélttől, pártgyűléseket hívtak össze a párt politikájának végrehajtásáért, melynek célja a Szovjetunió elleni harc volt.

Az ügyben kihallgatott tanúk a következő vallomást tették:

HIDI Sándor Martinovics, az OK(b)P tagja, 1914-es születésű, a nagydobronyi pártszervezet titkára, az elítélttel személyes viszála nincs.

„Az elítélteket ismerem... Kárpátontúli-Ukrajna megszállásának első napjaitól kezdve Gönczy vádlott kapcsolatot épített a Magyar Nemzeti Front párt budapesti központi bizottságával ... Gönczy megalapította Nagydobronyban a megnevezett pártot és vezetőinek Hidi-F A.A. és Hidi-M J.I. vádlottakat jelölte ki. 1940-ben ez a párt egyesült a Nyilaskeresztes fasiszta párttal. Kárpátontúli-Ukrajna felszabadítását követően Hidi-F A.A. és Hidi-M J.I. vádlottak nem végeztek politikai munkát. Gönczy vádlott a felszabadítást követő napokban szintén nem végzett semmilyen politikai munkát, de utána... magához akarta ragadni a hatalmat a faluban. Egyszer Gönczy vádlott bejött a szobámba és kijelentette, hogy nekem, mint a falu biztosának, jegyzőkönyvet kell készítenem és a falusi népbizottság tagjai közé fel kell vennem Hidi-F A.A. és Hidi-M J.I. vádlottakat ...

1945. december 18.-án Nagydobrony klubjában gyűlés volt. Ezen a gyűlésen kerültek megvitatásra a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsába történő választásokra való felkészülés kérdései. Erre a gyűlésre eljött Gönczy vádlott és kijelentette:

„Kedves hívők, amit a párttitkár mond, az mind hazugság”. Én akkor azt mondtam a vádlottnak, hogy Ön, tisztelt Gönczy, hazudik. Erre a vádlott hozzám lépett... meg akart ütni, de az ott álló rendőr odaugrott és oldalra vezette a vádlottat. Ezután a vádlott megint a jelenlévőkhöz fordult az alábbi szavakkal: „Itt nincs kivel beszélni, menjenek haza, hiszen maguk már 13 éve ismernek engem és én nem csapom be magukat”.

Ezen kívül, 1946. május 3-án Nagydobronyban gyűlés volt, melyen a járási kommunista párt titkára számolt be az új államkötvényről, eközben Gönczy szót kért, felszólalásában ezt mondta: „Emberek, állati szemekkel néz ránk a nagy állam és ezért meg kell vennünk a nyugalmunkat”.

Ezen kívül, 1946. márciusában, behívtam a falusi népbizottságra Gönczy vádlottat és felajánlottam neki, hogy adja be az egyház tulajdonában parlagon lévő földet és osszuk szét a földnélküliek és a kevés földdel rendelkezők között. Erre Gönczy vádlott kijelentette: „A föld az enyém és az egyházé, a földet nem adom, mert a szovjet hatalmat nem ismerem el. Várjunk ... június 29-ig, akkor bejönnek a magyar csapatok és ez Magyarországhoz fog tartozni...”/251. ügyiratlap – hátlap, 252/

PAP Ernő Fedorovics, 1923-as születésű, a vádlottal nincs viszályban.

„Gönczy vádlott tevékenységéről a következőt tudom mondani. ... Tudom, hogy a vádlott szervezte meg a Nyilaskeresztes fasiszta pártot Nagydobronyban, és megbízható magyarbarátokat jelölt ki Nyilaskeresztes párt vezetőinek. Azok vezetői tevékenységéről nem tudok semmit, mert abban az időben a jegyzői kerületben dolgoztam... 1946 februárjában vagy márciusában, pontosan nem emlékszem, Gönczy vádlottat hívták a falusi tanácsba, ahol felajánlották neki, hogy az egyházi tulajdonban lévő parlagon heverő földet adja át a földnélkülieknek. Gönczy vádlott erre kijelentette: „A földet nem adom oda, mert az az egyházé!” Amikor Hidi- Sándor ragaszkodott a föld átadásához, Gönczy vádlott kijelentette: „A földet nem adom át, mert a szovjet hatalmat addig nem ismerem el, amíg nem látom a békekonferencia végét.”

1946. június 23-án, vasárnap, a vádlott a következőket mondta a templomban: „Ha a szülők elengedik a fiatalokat a klubba, ő bezárja a templomot. Ezt hallottam, mert akkor a templomban voltam”./253. ügyiratlap/

MOLNÁR Ferenc Alekszandrovics, 1900-as születésű, az Össz-szövetségi Kommunista (bolsevik) Párt tagja, a vádlottal személyes viszályba nincs.

„Gönczy vádlott tevékenységéről el tudom mondani... Kárpátontúli-Ukrajna felszabadítása után, amikor Nagydobronyban zajlott a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsába történő választás kampánya, Gönczy vádlott, mint lelkes, agitációt folytatott a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsába történő választások ellen. Hidi Ferenc elmondásából, aki ott volt a templomban, hallottam, hogy a vádlott felszólította Nagydobrony lakosságát arra, hogy ne szavazzanak, azt mondván, nézzétek, hamarosan bejönnek a magyarok Kárpátontúli-Ukrajnába és az oroszok nem lesznek itt sokáig.

1945. december 18-án a nagydobronyi klub helyiségében gyűlt össze a lakosság, hogy megismerkedjenek a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsába történő vá-

lasztásokról szóló határozattal. A gyűlésre eljött Gönczy vádlott is, aki felszólalt a nép előtt és kijelentette: polgárok, nézzétek folyó év március 15-én ide, azaz Kárpátontúli-Ukrajnába bejönnek a magyar csapatok és itt magyar hatalom lesz, és az, amit Hidi Sándor, a pártszervezet titkára mond, nem igaz. Hazudik. Erre a nagydobronyi pártszervezet titkára, Hidi Sándor azt mondta a lelkésznek, hogy ő hazudik... Gönczy vádlott odament Hidi Sándorhoz és meg akarta ütni, de az ott lévő rendőr elkapta a vádlottat és elzavarta. ...”/254. ügyiratlap/

A bírósági ülésen hasonló vallomásokat tett Porohnavec M.P, Szanyi F.F., Szanyi A.A., Hidi A.A., Kupás és más tanúk. /254-257. ügyiratlap/

Nem ismerve el bűnösségüket, a bírósági ülésen az elítéltek az alábbiakat vallották:

HIDI-M J.I. – „Kárpátontúli-Ukrajna 1939-es magyar csapatok általi megszállását követően Gönczy vádlott magához hívatott engem és Hidi Sándor vádlottat és kijelentette, hogy meg kell szervezni valamilyen pártot. Így alapította meg Gönczy vádlott a Magyar Nemzeti Front pártot. Ezután Ungvárról eljött a faluba az említett párt titkára és összeírta azokat a személyeket, akik szerettek volna belépni ebbe a pártba. 1940-ben ez a párt egyesült a Nyilaskeresztes párttal ... Csak egyszer volt gyűlés az én lakásomon... A párt vezetőjének Gönczy vádlott nevezett ki, aki elhívott minket a lakására és utasításokat adott, és mi csak azt hajtottuk végre, amire minket Gönczy vádlott utasított... Én 1941-ig voltam a vezetője, azaz addig, míg a Magyar Nemzeti Front párt nem egyesült a Nyilaskeresztes párttal” ... ” /258. ügyiratlap hátlap, 259/.

HIDI-F A.A. – „1939-ben Gönczy vádlott kapcsolatba lépett a Magyar Nemzeti Front budapesti központi bizottságával. Hidi Józseffel együtt elhívott a lakására és azt mondta, hogy meg kell szervezni a Magyar Nemzeti Front pártot.” 1940-ben Gönczy vádlott azt mondta, hogy már nem lesz Magyar Nemzeti Front párt, hanem Nyilaskeresztes párt lesz. 1941-ben ez a párt feloszlott. Ugyan ebben az évben engem behívtak a magyar hadseregbe...Csak kétszer volt gyűlésünk, abból egyszer Hidi József vádlotnál, egyszer pedig nálam... „ /259 ügyiratlap hátlap, 260/

GÖNCZY P.B. – „Kárpátontúli-Ukrajnában élve, amikor az Csehszlovákia részét képezte, beléptem a Magyar Nemzet Pártba, amelyik 1936-ban egyesült a Magyar Keresztényszocialista Párttal. Mivel ismertem Bálint és Fehér szerkesztőket, átvettem a Keleti Újság szerkesztését, az agrár és szociáldemokrata pártok sajtóorgánumát. Miután 1939-ben Kárpátontúli-Ukrajnát megszállták a magyar csapatok, kapcsolatba léptem a Magyar Nemzeti Front párt központi bizottságának titkárával, Károlyival, aki felhatalmazott arra, hogy Nagydobronyban szervezzek ... Károlyi titkár azt mondta, hogy amint megérkezem Nagydobronyba ... összeállítani a fentnevezett párt vezetőségének listáját, amit meg is tettem ... A pártvezetésbe Hidi József és Hidi Sándor került be. Ez a párt... 1941-ig működött. 1941-ben egyesült a Nyilaskeresztes párttal. A Magyar Nemzeti Front párttal történt szakítás után én együtt éreztem/szimpatizáltam a Nyilaskeresztes, de nem voltam a tagja... A Szovjetunió és a kommunisták ellen nem agitáltam ...

A gyűléseken nem léptem fel, csak 1945. március 15-én a templomban tartottam beszédet az 1848-as forradalom kapcsán. 1945. december 18-án a pártszervezet

titkára, Hidi Sándor gyűlést hívott össze. Erre a gyűlésre a segédem, Báti József hívott el. Amikor megérkeztem a gyűlésre, a pártszervezet titkára Hidi Sándor, már ellenem beszélt a jelenlévőknek. Ezután megkérdezett, igaz-e az, hogy már nem vagyok lelkész. Amire azt válaszoltam, hogy nem, csak szabadságon vagyok. Erre Hidi Sándor azt mondta: „Hazudik”. Ekkor én Hidi Sándorhoz hajoltam, de nem löttem meg és, igaz, akkor azt mondtam, hogy az emberek ne higgyenek a szavának. Ez nem politikai gyűlés volt, hanem egyházi gyűlés, aminek az összehívására és megszervezésére Hidi Sándor nem adott engedélyt. ...” /260-261 ügyiratlap/

Gönczy elítelt kérelemmel fordult a Szovjetunió Ügyészségéhez azzal a kéréssel, hogy nézzék át ügyét és mentse fel a speciális elhelyezés alól.

Áttanulmányozva az ügy anyagait és az elítelt kérelmét, megállapítottam, hogy az inkriminált vádak az ügy anyagai alátámasztják és a választott büntetés mértéke megfelel az elkövetett tetteknek.

Figyelembe véve a vádlott által elkövetett bűncselekmény súlyosságát, úgy vélem, hogy a kérelemnek nem adhatunk helyt. A leírtak alapján,

JAVASLOLNÁM:

1. Gönczy Pál Bertolonovics elítelt kérelmét elutasítani.
2. Az ügy felülvizsgálati eljárását megszüntetni és az ügyet visszaküldeni az Állambiztonsági Minisztérium Hivatalának Levéltári Osztályára.

Kárpátontúli terület ügyészének segédje 1. kategóriájú jogász

/ Kovalcsuk/ s.k.

legépelve 5 példányban
másolat

[1992.08.14] Határozat Gönczy Pál rehabilitálásáról.

Jóváhagyom
Kárpátontúli terület ügyészenek helyettese
3. kategóriájú állami jogtanácsos
O.Ju. Bondarenko
1992.08.14.

HATÁROZAT

Gönczy P.B.-ra vonatkozó büntetőeljárás anyagai alapján /910. levéltári szám /

Teljes név: Gönczy Pál Bertalonovics
Születési év: 1901
Születési hely: Kistárkány (Csehszlovákia)
Munkahely a letartóztatás előtt: a református egyház lelkésze
Lakhelye a letartóztatás előtt: Nagydobrony község
Pártállási adatok: pártonkívüli

Mikor, milyen hatóság, a Büntető Törvénykönyv mely cikkelyei alapján lett elítélve, miben találták bűnösnek, változott-e a határozat az ügyben és hogyan:

Elítélve 1946. november 20-án a Kárpátontúli Területi Bíróság által az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4. tc., 54-10. tc. 1. bek. és 54-11. tc. alapján javító-munkatáborban letöltendő 8 év szabadságvesztésre, 5 év választójogtól történő megfosztással és vagyonelkobzással azért, mert 1939-ben Nagydobronyban megalapította a Magyar Nemzeti Front pártot, amelybe bevonta Hidi A.A.-t és Hidi J.I.-t, és amikor az egyesült a Nyilaskeresztes fasiszta párttal, amelynek tagja maradt Hidi A. és Hidi J., Gönczy továbbra is utasításokat adott nekik. 1941-ben Gönczy belépett a Magyar Élet Pártba és felszólalt a Szovjetunió és a kommunista párt ellen. 1945-ben Gönczy agitációt folytatott Kárpátontúli-Ukrajna Szovjet Ukrajnával történő újraegyesülése, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsába történő választások ellen és akadályozta az egyházi földek felosztását.

Az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának 1946. december 27-én kelt határozata alapján, Gönczy ítéletéből eltörölték az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-11. tc., de a büntetés mértéke ugyanaz maradt, a fellebezét pedig elutasították.

Letartóztatva: 1946. július 31-én.

Szabadelvű helyezés: 1954. július 22-én.

Fogvatartva büntetésvégrehajtási helyeken, kényszerkezelésen /szükségtelet áthúzni/:

7 év 11 hónap 21 napig.

Száműzetésben volt _____ év _____ hónap _____ nap.

Adatok a megtorlottról(elnymotról) vagy rokonairól:

Gönczy elítélt a 60-as években elhunyt. Javorovo faluban él az 1987-es születésű fia, Gönczy Sándor Pávlovics.

Gönczy Pál Bertalonovicsra kiterjed az Ukrán SzSzK 1991. április 17-én kelt „A politikai megtorlások ukrainai áldozatainak rehabilitációjáról” szóló törvény I. tc.-je.

Ukrajna Biztonsági Szolgálata Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának vezetője, Tretjakov, s.k.

A Kárpátontúli Területi Ügyészség az Ukrainai Biztonsági Szolgálatok Szerveinek Törvényességi Felügyeleti Osztályának vezetője, főjogtanácsos
1992. augusztus 10. Ju.I. Ratoka. s.k.

Megjegyzés: Gönczy P.B. rehabilitációjáról szóló igazolás 1992.08.14-én megküldve az elítélt fiának, Gönczy S.P.-nek a fent megnevezett címre.

Aláírás: olvashatatlan aláírás

2.2. Balogh Sándor lelkész 1891–1948

2.2.1. Életrajzi adatok.

[1891 – 1948] Balogh Sándor lelkész önéletrajza.

„Isten kegyelméből születtem 1891. jan. 15-én Nagyszelmenczben, Ung vm. ben. Szüleim: Balogh János és Tóháti Zsuzsánna, egyszerű, szorgalmas földműves emberek voltak, akiknek életeleme volt a munka, a föld gondos művelése, szaporítása, anynyival, inkább mert 9 született gyermekük közül 8 életben maradt, nevelődött és fejlődött egymás után s ez a nagy gyermekáldás, kényszerítőleg hatott a jövedelem fokozására. Én a 2-ik gyermekként jöttem e világra, 2 évvel idősebb bátyám után. Majd 2 leány következett s aztán felváltva 1 fiú, 1 lány, összesen 4 fiú, 4 lány. Talán, mert édesanyám révén, aki Csicserből való volt, az akkori ungi esperessel, Szabó Andrásval, egyidejűleg csicseri lelkésszel, közeli rokonságban voltunk s talán, mert az akkor nagyszelmenczi lelkész: Kozma József szintén egyszerű iskei földműves szülők gyermeke volt, a mi családunkban is korán felvetődött a kedves gondolat, hogy a fiuk valamelyike papnak tanuljon.

Szüleim részéről rám esett a választás s így még elemi iskolás éveim alatt beleéltem magam abba a reménységbe, hogy Isten segítségével „pap leszek”. Így mentem kétévi helyi elemi iskolai tanulás után a szomszéd palágyi ref. elemi iskola ref. tanulói közé, ahol b.e. Balogh Dániel nevű öreg tanítóm készítgetett elő 3 éven át a pataki iskolába. 1902. szept. 1-én édesapám, Kozma lelkész úr kíséretében csakugyan be is vitt Patakra, ahol aztán egyhuzamban, többnyire jós osztályzattal, elvégeztem a gimnáziumi, majd 1910/14.ig a theológiai tanulmányaimat. Édesapám, majd az ő korai, 1905-ben történt hirtelen elvesztése után, édesanyám, 30-40 hold különböző minőségű föld jövedelemből, ha apróbb testvérem szükségletei miatt is semmiképpen sem tudták volna teljesíteni tanításom költségeit. Ám a „pataki főiskola” pártfogásba vett, egy éven át ingyenes, majd negyed osztályos koromtól végig, a legnagyobb kedvezményű fizetéses helyen kaptam ellátást a tanintézetben. Az „Alma máter” e nem csekély anyagi előny nyújtásával, mint jobban érzem, örök hálára kötelezett s óhajtanám is, hogy e nagy jótéteményét valamilyen módon visszafizessem.

Isten jóvoltából tehát s a Főiskola gyámolításával 1914 júniusában búcsút mondtam az iskolának, hogy az élet iskolájába iratkozzam be. Aug. 1-én, a 914-i ált.

12. kép. Balogh Sándor 1925-ben.
(Forrás: Balogh Sándor emlékszoba, Eszény.)

13. kép. Balogh Sándor és Gönczy Mária esküvői fotója 1936-ból.
(Forrás: Balogh Sándor emlékszoba, Eszeny.)

mozgósítás napján kezdtem meg, Ungváron, segédlelkészi szolgálataimat, melyek teljes 10 éven át tartottak. Ungvárról 1917 szept. 28-án mentem Saujhelybe, miután előbb, 1914 szept. ben az első, majd 1916 szept. ben a második lelkészi vizsgát, Sárospatakon letettem. Saujhelyben 4 éven át szolgáltam s 1921. okt. 1-én Tiszaluczon lettem helyettes. Innen, miután két hónapot Kesznyétenben szolgáltam, az akkor betegeskedő Gecse lelkész kíségetésére, 1923 jul. 1-én Tiszaladányba lettem beosztva; míg nem 1924. jun. 27-én cseh útlevéllel, haza költöztem szülőfalumba, elszánva magamat arra, hogy az elszakított részen, a cseh megszállás alatt élő hittestvéreim között fogom szolgálni Isten országának ügyét. A Saujhelyi határ átlépésnél a cseh csendőrség bizony nem valami szívélyesem fogadott, de hát útlevelém rendben volt s így nem téríthettek vissza. Alig érkeztem haza, pár nap múlva hírül hozták, hogy a minaji gyülekezet lelkészévé választott. Minajban működtem aztán Isten jóvoltából, miután szept. 27-én ünnepélyesen beiktattattam, 1935 jun. 15-ig vagyis 11 éven át. Ottani szolgálattal kapcsolatban, a szétszórtságban s idegen nyelvű és felekezeti közt élő reformátusok lelki erősítése mellett fő célom volt az egyházi épületek teljes rendbehozatala, ami – Istennek hála! – teljes mértékben sikerült is. Ott nősültem meg 1936-ban, amikor aug. 2-án frigyre léptem Gönczy Máriával, Gönczy Bertalan kistárkányi ref. tanító leányával, akinek 7 évvel azelőtt Saujhelyben hitoktatója is voltam. Minajban

14. kép. Eszényi konfirmáció 1939-ben. (Forrás: Balogh Sándor emlékszoba, Eszény.)

született 4 gyermekünk, 3 fiú és 1 leány. Ám tetszett az Istennek, hogy második s leánygyermekünket pár óra múlva, a harmadik fiunkat, pedig 14 hónapos korában visszakérje tőlünk. Márta és Sándor ott vannak eltemetve a minaji temetőben egymás mellett, vasrácskerítéssel körülvett sírban. Pál fiunk 1927 aug. 7-én, László pedig 1930 jun. 15-ém született. Pál jelenleg, miután az elemi Minajban s Eszényben elvégezte, a gimnázium 4 osztályát pedig 1938 szept-okt. ben Kassán, majd a nov. 10-iki felszabadulás után Sárospatakon, 1942 szept. ben a pécsi m.kir hadapródiskolába felvétetvén, annak II. évf. növendéke. László 1941-ben Budapesten, a Lónyai-úti ref.gimn.-ban kezdte tanulását, de f.év febr. ban áthoztam Sárospatakra s most a III. ba megy.

Isten kikutathatatlan végzése folytán 1935. jun.15-én jöttem Eszénybe, ahová meghívással választottak meg s ahol megtapasztaltam azt az igazságot, hogy kis gyülekezet kis gond, nagy gyülekezet nagy gond, különösen, ha munkatársak egyáltalán nem, vagy olyanok állnak rendelkezésünkre, akiknek ebben nem szívügyök az egyház s azon keresztül Isten országának munkálása. Itt Esz.-ben – Isten Jóvoltából – 8-ik éve munkálkodok s ez idő alatt nem csak testben öregedtem, hanem olyan tapasztalatokat is szereztem, melyek hatalmasan győztek meg róla, hogy a biblia csakugyan az élet könyve s az Úr Jézus követése valóban nem más, mint önmegtágadás és keresztünk aláztos felvétele. Csakugyan sokan vannak a hivatalosak, de kevesen a választottak s hogy a kevés választottakért van a Krisztus által, a megtartatás. Itt családi életünkben annyi változás történt, hogy 1936 ápr.19-én Márta Mária nevű leányunk született, aki most már a II. elemibe jár. Ugyancsak 1941. decz. 23-án, az ungvári klinikán, született második Sándor nevű fiunk, akinek a nevelése, gondozása felettébb igénybe veszi nemcsak feleségem

idejét, hanem sokszor engem is hátráltat hivatali munkám végzésében. Ám Isten segítségével, reméljük, hogy őt is felnevelhetjük, a többiekkel együtt a haza javára s Isten félelmében. Legnagyobb nehézséget az okoz, hogy szolgálni kész háztartási alkalmazott nem kapható, a cseléd névtől és alkalmazástól még azok is irtóznak, akik egyébként szűkös helyzetben vannak. A háborús, de egységes ellátás, a nagy kereseti lehetőség, a pénzbőség mind közreműködnek abban, hogy az emberek csak maguknak akarnak élni. Ezért van elhatalmasodva az irigység, a szeretetlenség, ezért nem kell még színből sem az Isten szolgálata.

Körültünk mindenféle pusztulás, bent szükség egyben-másban, de eddig minden okunk meg van a hálára, mellyel az örökkévalónak tartozunk, hogy mind- eddig megtartott, atyai kezéből ki nem ejtett! Az Ő kegyelme s irgalma legyen továbbra is velünk. Eszeny, 1943. szept. hó. **Balogh Sándor** ref. lelkész”⁷⁶

[1935] **Balogh Sándor az eszenyi ref. gyülekezet lelkésze.**

„Uj református lelkészek. **Balogh Sándort** az eszenyi, Kock Zsigmondot a szabad- kai reformátusok hívták meg lelkészükké.”⁷⁷

[1937] **Balogh Sándor komáromi szolgálata a Timótheus Szövetség konferenciáján.**

„Református ifjúsági konferencia. A Timotheus Szövetség igen látogatott ifjúsági konferenciát tartott túlsó Komáromban, a kiskoszmályi árvaház komáromi fiók- jának helyiségeiben. A konferencia augusztus 28., 29. és 30-án folyt le és azon nemcsak a helybeliek, de a környék református ifjúsága is nagy számban vett részt. A konferencia folyamán nagy figyelemmel hallgatott előadásokat tartottak az ifjúsági munkáról, annak keresztyéni alapjairól és módoszatairól. Előadásokat tartottak Nehézy Károly kisújfalusi, Galambos Zoltán komáromi, Tóth Kálmán kiskoszmályi, **Balogh Sándor** eszenyi ref. lelkészek és Salga Jenő garammikolai ref. tanító. Az előadásokat nívós vita követte, melyben a megjelent ifjúság élénken résztvett.”⁷⁸

[1932] **Balogh Sándor a Kárpátaljai Református Lelkészegyesület jegyzője.**

„A Kárpátaljai Református Egyházkerületben Lelkész Egyesület alakult, amely mintájául a csonkaföldi ORLE-t vette. Elnök Isaák Imre técsői lelkész lett, alel- nökök: Szutor Jenő, Sárkány Lajos dr. és Komjáthy István, titkár Tornyai János, pénztáros Simon Zsigmond és jegyző **Balogh Sándor**. Az alakuló ülés előtti istentiszteleten Király Zoltán, Györke István és Isaák Imre működtek közre, a konferencián pedig Csikesz Sándor debreceni egyetemi tanár, az Országos Református Lelkészegyesület főtitkára „Mit köszönhet a magyar művelődés a

⁷⁶TtREL 1.8.d.17. Eszeny, Balogh Sándor lelkész önéletrajza, 1–3.

⁷⁷Ujság, 1935. június 6., 11. évf., 128. szám, 10.; Pesti Napló, 1935. május 15., 86. évf., 110. szám, 10.

⁷⁸Dunántúli Protestáns Lap 1937, 48. évf., 164.

református lelkipásztornak”, Vasady Béla dr. sárospataki teológiai tanár pedig «A református nőkérdés hitvallásos szempontból» címmel tartottak előadást. Az új lelkészegyesület célja szellemi és anyagi védelemben részesíteni a lelkészeket, s a lelkikapcsolatot fenntartani a református világgal.⁷⁹

[1939] Balogh Sándor a Kárpátaljai Református Lelkészegyesület egyik alelnöke.

15. kép. Balról: Király Zoltán csapi, Balogh Sándor eszenyi, Gönczy Pál nagydobronyi és Tárczy Pál lelkészek 1940-körül. (Forrás: a Gönczy család archívuma.)

„A Kárpátaljai Református Lelkészegyesület a közelmúltban tartotta meg konferenciáját és közgyűlését Beregszászban. A gyűlést megelőző isteni tisztelet után Isaák Imre elnök, a máramaros-ugocsai református egyházmegye esperese tartotta meg beszámolóját az egyesület működéséről, és új célkitűzéseiről. Indítványára kimondotta a közgyűlés, hogy változatlan kitartással küzd a lelkészek helyzetének javítása érdekében s a lelkészi továbbképzés céljából a lelkészi baráti körök munkáját intenzívebbé teszi. Az egyesület képviselteti magát az ez évben Debrecenben tartandó református magyar világkonferencián. Vasady Béla előadást tartott. Bertók Béla püspök a Szeretet című egyházi néplap kérdésében adott tájékozta-

⁷⁹ MOT 1932. november 25., XIV. évf., 267. szám, 85.

tást, majd megtartották a tisztújítást s megválasztották a következő tisztkart: elnök Isaák Imre esperes, técsői lelkész, alelnök: Szutor Jenő beregszászi, dr. Sárkány Lajos királyházi és **Balogh Sándor** eszenyi lelkészek, főtitkár: Tornyay János tekeházai lelkész, titkár: Ruszka Zsigmond ungvári hitoktaltó, pénztárnok: Simon Zsigmond asztélyi lelkész, jegyző: Horkay Barna nagyszöllősi lelkész, ellenőr: Kallós Béla beregardói lelkész, választmányi tagok: Bary Gyula beregi esperes-lelkész, Szabó Béla huszti lelkész és Kása Ferdinánd csongori lelkész.”⁸⁰

[1941] **Balogh Sándor támogatást nyújt a pataki Alma Maternek.**

„Adományok. **Balogh Sándor** eszenyi lelkipásztor a népfőiskolai tanfolyam támogatására 20 pengőt, a theol. ifjúság segélyezésére 10 pengőt küldött főiskolánk pénztárába. A theol. ifjúság segélyezésére Janka Károly cigándi esperes-lelkész, főiskolai gondnok 5 pengőt, Dr. Szabó Zoltán theol. professzor 10 pengőt adományozott.”⁸¹

[1942] **Helyzetjelentés az eszenyi gyülekezetéről.**

„Eszeny (Ung m.) 1860 lelkes anyaegyház 500 ülőhelyes temploma 1794-ben épült, 1815- ben, majd 1904-ben átalakították. 2 harangja van. Úrasztali edényei a XIX. századból származnak. A templomot kő- és vasrácskerítés veszi körül és az úttest közepén foglal helyet. A vasból való kerek szószéket, lépcsővel és vasráccsal, valamint a vas úrasztalát Molnár Pálné Katucs Borbála ajándékozta. Lelkipásztor: **Balogh Sándor**”⁸²

[1942] **Balogh Sándor az ungi ref. Lelkész - Tanító Egyesület értekezletén.**

„Az ungi ref. Lelkész-tanító Egyesület május hó 15-én tartotta rendes értekezletét, mely alkalommal **Balogh Sándor** eszenyi lelkész értékes bibliatanulmányt tartott Máté 28:19 alapján. Az értekezlet dr. Csomár Zoltán kistrati lelkész előadása és javaslata alapján egyhangúlag állást foglalt az énekes könyvnek megreformálása mellett. Foglalkozott még az értekezlet a ft. Püspök Úr ungi látogatásával, a Darányi Kálmán Diákház ungvári ünnepségével, az üresedésben levő ref. tanítói állások betöltésével és az Ungváron felállítandó ref. középiskolai internátus ügyével.”⁸³

[1942] **Balogh Sándor megnyitja az eszenyi körzeti ifjúsági konferenciát.**

„Körzeti ifjúsági konferencia Eszenyben. Június hó 14-én az ungi egyházmegyébe kebelezett 5 tiszamenti egyházból gyűlt össze Eszenybe, a mindkét nembeli ifjúság, mintegy 236-an, hogy bizonysgot tegyen hite és magyarsága mellett. A kon-

⁸⁰ SRL 1938. február 13., 33. évf., 6. szám, 29.

⁸¹ SRL 1941, 36. évf., 21. szám, 102.

⁸² KOVÁTS II. 1942, i.m., 543.

⁸³ SRL 1942, 37. évf., 22. szám, 96.

ferenciát **Balogh Sándor** eszenyi lelkipásztor nyitotta meg. Az Igét Király Zoltán csapi és Krizsán József ásványi lelkipásztorok hirdették. A konferencia központi gondolata: Magyar ifjú Krisztus zászlaja alatt.” (II. Tim. 3:3, Bírák k. 6:11-24.) Ezen a címen Mitró István lelkipásztor tartott előadást.”⁸⁴

[1942] Balogh Sándor lelkész szolgálata az Ungi Református Egyházmegye Nőszövetségének megalakulása alkalmából, Csapon.

„Az ungi református egyházmegye nőszövetségének megalakulása Csapon. Az ungi ref. egyházmegye belmissziói bizottsága november hó 22-én az egyházmegye asszonyai és leányai részére konferenciát rendezett abból a célból, hogy megalakítja az egyházmegye nőszövetségét. A konferencia – melyre egybegyült kb. 120 asszony és leány – istentisztelettel kezdődött. Az igeszolgálatot Balogh Sándor eszenyi lelkipásztor végezte II. Kor. V.17. verse alapján. Ujlaky Sándor esperes, mint a konferencia elnöke Ap. Csel. IX. 36–43. v. alapján mélyenszántó szavakkal nyitotta meg az alakuló gyűlést, utalva arra az áldozatos szolgálatra, arra a hívásra, mely a mai háborús nehéz időkben a női lelkekre vár. Király Zoltán helybeli lelkipásztor a vendéglátó gyülekezet nevében üdvözölte a konferenciát....”⁸⁵

[1944] Balogh Sándor az Ungi Segély Egylet tagja

„Az Ungi Segély Egylet tagjait tisztelettel felkérem a 41. sz. járulékrészlet befizetésére, mely Szobonya István lelkészársunk halála folytán vált esedékessé. ... Kötelezettségét teljesítette: 31. Varga József Mokcsakerész, 32. Halász Lajos Ungvár, 33. Maksa József Nagykapos, 34. Balogh Sándor Eszeny ... Kőműves Sándor vajáni lelkész.”⁸⁶

[1946–1956] Forgón Pál püspök visszemlékezései

„A sztálinizmus nem kímélte az egyházat, a szolgálait és híveit sem. Annak ellenére, hogy tevékenységük csak az istentiszteletre korlátozódott, veszélybe került a lelkészek élete is: közülük mintegy 20-an, különböző konstruált perek áldozataiként szibériai lágerekben raboskodtak, ahonnan többen nem is tértek vissza (Szutor Jenő beregszászi, Narancsik Imre muzsalyi, Balogh Sándor eszenyi lelkész stb.). Forgón püspök így vall ezekről az évekről: ... egyházunk a szovjet hatalom ideje alatt csak mostanában kezd nyu-

16. kép. Az 1991-ben felavatott emléktábla. (Forrás: Fodor Gusztáv.)

⁸⁴ SRL 1942, 37. évf., 28. szám, 124.

⁸⁵ SRL 1942, 37. évf., 51–52 szám, 216.

⁸⁶ SRL 1944, 39. évf., 18. szám, 72.

godtobb légkörben élni. Át kellett vészelnii a sztálini önkény időszakát. A lágerekben, melyet én sem kerülhettem el, több református magyar ember pusztult el, mint a második világháború idején. Az azt követő években az egyház csak csendesen élt, hiszen senki sem tudhatta, hogy mit hoz az élet, hogy mit hoz a holnap: pangott, de élt, mint sok minden akkoriban, mert nem szolgálhatott úgy, ahogy kellett volna, ahogy szeretett volna...”⁸⁷

[1991.09.11] ifj. Balogh László ünnepi köszöntője Balogh Sándor emlékszoba avatásán.

„Tisztelt Emlékező Gyülekezet! A család nevében, mint unoka szólok, nagyon köszönjük Eszenynek, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetségnek, az összehajoló emlékeztést és a felemelő pillanatokat. Nekem, sajnos nem mesélhettem a csodaszarvasról a Nagypám... De . emléke mindig velünk volt, van, mint e sárguló, de nem fakuló fénykép. A kegyelet gyertyáját hadd gyűjtsam meg én is. Magyarországról hoztam a határ túlsó oldaláról, mely azonban egyre kevésbé választ el bennünket, de itteni kárpátaljai tűzzel gyújtom meg. Azóta őriztem ezt a gyertyát, amióta reménykedni lehetett, ezen pillanat megvalósulásában. Mily kevés idő volt ez az elmúlt 45 évhez képest. S ez vigasztaló a szomorúságban. Bárcsak az események sodra hasonló lenne ezután is. Nagypám emléke legyen áldott!”⁸⁸

[1997] Gulácsy Lajos püspök a kárpátaljai református egyház megújulásáról és az emberibb élet esélyeiről.

„Küzdelmek nem újkeletűek, hiszen egyházi és nemzeti értelemben is végvárakban élünk, ahol a történelem vad szelei elsőként söpörtek végig rajtunk. Az újabb kori megpróbáltatások tényei most kerülnek felszínre. Sajnos, többen végezték úgy, ahogy az Ungi Egyházmegyéhez tartozó Eszeny lelkésze, **Balogh Sándor**, akit 1946-ban letartóztattak, koncepciós perben elítéltek, Szibériába hurcoltak, s a lágerben két év múlva mártírhalált halt.”⁸⁹

[2004] „Balogh Sándor: Egy tanár, akit évtizedekig zaklatott a KGB.

Balogh Sándor fizika- és informatikatanár harminchét éve tanít a Csapi 2. Sz. Középiskolában, neve generációk számára ismerős. Első tanítványai mára nagymamák, nagypapák lettek. Azt azonban kevesen tudják róla, hogy „politikai megbízhatatlanságának”, „családi hátterének” és a KGB-nek köszönhetően került erre a pályára.

⁸⁷ BALLA Gyula: Az egyházak helyzete Kárpátalján. In: Katolikus Szemle 42. 1990, Róma, 4. szám, 358.

⁸⁸ Elhangzott 1991. szeptember 15-én Eszenyben, az Emléktábla avató ünnepség utáni vacsoránál. Elmondta: ifj. Balogh László. Balogh Sándor emlékszoba, Eszeny.

⁸⁹ SZILVÁSSY József: „Elsőként a jók is jöttek... Gulácsy Lajos püspök a kárpátaljai református egyház megújulásáról és az emberibb élet esélyeiről.” In: Új Szó. 1997. szeptember 4., 50. évf., 203. szám, 5.

- Eszenyben születtem, 1941 karácsonya előtt egy nappal, Balogh Sándor református lelkész családjának negyedik gyermekeként. Legkorábbi emlékeim a háborúhoz kapcsolódnak. Azóta tudom, milyen vijjogó hangja van a légiriadót jelző szirénának. Emlékszem, milyen sötét és dohos volt a községháza óvóhelynek kijelölt ablaktalan pincéje. Egy gyer-tya vagy talán mécses pislákoló lángja fényénél láttam, amint édesanyám kikérdezi és ápolja a sebesülteket.

Hatvan év múltán is hallom a mellettem álló, nálam alig idősebb szomszéd kislány hangját, amint azt mondja: „Bepisiltem”. Hallom anyámat, ahogy halkán odaszól valakinek: „Ez vér. A hasába fúródott egy aknaszilánk.” Másnap a kislány is ott feküdt a templom előtt felravatalozott nyolc-tíz koporsó egyikében.

A háború végét, a „felszabadulást” követő hónapok gondtalannak tűnő idejét édesapja letartóztatása szakította meg.

- Édesapámat 1946. október 16-án délután 4 órára hívták a községházára, ahonnan késő este (hogy a szomszédok ne lássák) teherautóval érkezett haza - két NKVD-s, valamint két civil kíséretében -, s azonnal zsákokba dobálták könyveit, a lelkészi hivatalban fellelhető iratokat, de még az egyházközség pénzét is. Egy könyv azonban megmaradt. Amikor a 2000 oldalas Képes Szent Bibliát akarta az egyik magyarul is beszélő civil a zsákba dobni, édesanyám megszólalt: „Vigye és tanuljon meg belőle imádkozni”. Így az a Bibliát ledobta az ágyra...

- Édesapámat 1946. december 31-én zárt tárgyaláson, a család és tanúk nélkül, koholt vádak alapján 5 évi börtönbüntetésre, 3 évi szibériai száműzetésre és teljes vagyonek kobzásra ítélték. Egy Urál-vidéki lágerben halt meg 1948. február 25-én. A hatalom szemében megbélyegezettek lettünk. 1947 nyarán kilakoltattak bennünket a parókiáról. Édesanyám ekkor velünk - a 6, 11 és 17 éves három kisebb gyermekével - jóakarátú eszenyi családoknál húzta meg magát.

A legidősebb bátyámnak még 1945-ben, 17 évesen - a vasfüggöny leereszkedése előtt - sikerült átszöknie Magyarországra egy eszenyi mozdonyvezető segítségével. Volt taxisofőr, tengerész, majd Ausztriában menekülttábor-lakó és végül amerikai katona - egy újabb billog az ittmaradtak számára.

- Kárpátalján elsőként Eszenyben alakult meg kolhoz. Hogy némi jövedelemhez jusson a család, édesanyánk a kolhoz tejcsarnokában vállalt - kegyesen kapott - munkát. Számomra ekkor kezdődött az iskola. Négy évvel később, 1952-ben, amikor már nem igazán remélhettük édesapánk hazajövetelét, Csapra költöztünk.

- Iskolásként jómagam szinte alig éreztem valamit a politikai visszásságokból, a szavak és tettek közötti ellentmondásokból. Megértően vettem tudomásul, hogy az iskolában tőlem és barátaimtól vettek írásmintát a Szerv csapi munkatársai,

17. kép. ifj. Balogh Sándor
(Forrás: www.karpataljalap.net)

amikor 1956 őszén az egyik Fő utcai ház falán kézzel írott szovjetellenes röpirat jelent meg. Édesanyám, tanítóim és tanáraink is tanulásra ösztönöztek, s én szót fogadtam, tanultam. Különösen a matematikát és fizikát kedveltem. Fizika-matematika szakos tanár akartam lenni.

Bár kitűnő minősítéssel érettségizett, az egyetemre mégsem vették fel...

- 1958-ban felvételiztem az Ungvári Állami Egyetem fizika-matematika szakára. Az utolsó vizsgára már csak 42-en maradtunk, holott 50 fő volt a felvételi norma. Az addig leadott 4 plusz 1 versenyen kívüli vizsga alapján az én pontszámom volt a legmagasabb, nevem mégsem szerepelt a felvételt nyert diákok listáján. A csapi középiskola akkori igazgatója, V. V. Antalovszkij felháborodásában maga járt végre a dolognak. Együtt mentünk az egyetemre.

Sokáig bent volt, s amikor kijött, csak annyit kérdezett: „Miért nem mondtad, hogy édesapád politikai elítélt volt?” Később elmondta, hogy látta a kettesre „javított” orosz dolgozatomat... A Szerv láthatatlan keze megakadályozta, hogy elsőre fizika-matematika szakos tanár legyek...

Balogh Sándor azonban nem adta fel. Kitanult mozigépészeknek, s egy ideig Tiszaásványban dolgozott. 1960-ban titokban Leningrádba utazott. Felvették a Mozimérnöki Műszaki Főiskolára. Negyedéves hallgató volt, amikor a káderirodában egy KGB-s nekiszegte a kérdést: „Tudja-e, hogy az apja áruló volt?!” Ezt követően nyolc hónapon keresztül hetenként zaklatta a titkosszolgálat. Ma - 40 év elteltével - sem akar a sok-sok órás kihallgatásokon, „baráti beszélgetéseken” elhangzottakról beszélni...

- A főiskolán optikával foglalkoztam, érdekelt az optikai aberrációk elmélete és az optikai rendszerek tervezése. A fizika-optika tanszék tanszékvezető professzora magához vett, ő irányította a tudományos tevékenységemet. A diplomamunkám a disszertációm első része lett volna, a diplomaosztást követő napon azonban katonai behívót kaptam. Egy észtországi bázisra vittek, ahol 31 újoncból 30-an voltunk diplomás mérnökök. Mint kiderült, a bázisnak nagy szüksége volt egy optikusra, így még kapóra is jöttem nekik.

Kicsivel később közölte velünk egy tiszt, hogy titkos rakétabázison vagyunk. Ezt követően négyszemközt megmondtam neki, hogy van egy külföldön élő testvérem, akivel levelezni szoktam. Ha kíváncsi a részletekre, érdeklődjön Leningrád Frunze kerületének KGB-osztályán. Két nap múlva leszereltek. A következő behívóm a hidászokhoz szólt. Katonaként tíz hónapig fahidak építését gyakoroltam, majd csoporttársaim közül egyedüli közlegényként 1966 novemberében leszereltem...

A leszerelést követően folytatni szerettem volna a megkezdett tudományos munkát, de továbbra is kísértett a múlt.

- Az ígéretesnek ítélt optikai kutatásaim folytatásához 2-es fokozatú titkossági engedélyre (äidõné ñlëdñííññč) lett volna szükség, de a Szerv természetesen nem adta meg. Az aspirantúra tehát ugrott. Ott álltam lakás és jövedelem nélkül. Tíz hónap alatt 23 munkahelyen próbáltam elhelyezkedni az ország különböző városaiban, hiába. A beigért állásokat egy láthatatlan „valaki” 2-3 nap múlva mindig visszavonta. Édesanyám ekkor már Magyarországon élt, a rég családos, különböző

városokban élő testvéreim is kitelepülésüket intézték.

Végül mégis megvalósult Balogh Sándor ifjúkori vágya, s fizikatanár lett.

- A fordulópontot egy véletlen utcai találkozás jelentette volt fizikatanárommal, a Csapi 2. Sz. Középiskola akkori igazgatójával, Skotnyár Józseffel. Szó szerint megsajnálta volt tanítványát, és alkalmazott iskolai laboránsként, s kaptam 13 tanórát. Félévtől már teljes állásban dolgoztam tanárként: fizikát, elektrotechnikát, később matematikát is tanítottam - mindezt gépészmérnöki diplomával a zsebemben. 1980-ban aztán beiratkoztam az ungvári egyetem fizika szakára, amit kitűnő eredménnyel el is végeztem. Azóta papírom is van a hivatásomról...

- Elmondhatom hát, hogy végül is a „titkossági engedély” megtagadása vezetett vissza az iskolához. Édesapámat 1991. december 5-én az Ukrajnai Legfelsőbb Ügyészség rehabilitálta, ártatlannak nyilvánította. Ha ez 40 évvel korábban, például Sztálin halála után bekövetkezett volna, az én sorsom is másképp alakult volna..., de akkor is tanítanék.⁹⁰

[2016] „Aki a csapiak egyharmadának tanára volt. Balogh Sándor tanár úr, Csap díszpolgára 75 éves.

Sanyi bácsit Csapon mindenki ismeri és tiszteli, ami nem csoda, hisz Balogh Sándor 64 éve él a határvárosban, 45 évig tanított a Csapi 2. Számú Középiskolában fizikát, matematikát, elektrotechnikát, informatikát. Lebilincselő stílusa és páratlan tudása miatt sok fiatalban keltette fel az érdeklődést a természettudományok iránt, akik közül sokan komoly karriert futottak be mára. A Tanár Urat övező megbecsülést jelzi, hogy nemrég a város önkormányzata Csap tiszteletbeli polgára címmel tüntette ki. Balogh Sándor december 23-án ünnepelte 75. születésnapját, ebből az alkalomból beszélgettünk vele életéről, munkájáról és családjáról. ...

- Tanár Úr Eszenyben született 1941-ben, Balogh Sándor eszenyi református lelkész legkisebb, negyedik gyermekeként. Édesapját 1946. október 16-án letartóztatta az NKVD, majd hamis vádak alapján öt év kényszermunkára és teljes vagyonekobzásra ítélték. Egy Urál-vidéki lágerben halt meg 1948. február 25-én. Ezzel együtt elképesztő megaláztatás és számkivetettség várt a családra. Mikorra nyúlnak vissza első emlékei?

- A legkorábbi emlékem hároméves koromból van. 1944 októbere vagy novemberre lehetett. Akkor az eszenyi parókia szomszédjában Molnár Jenő lakott, az ő kapujában pedig két géppisztolyos német katona ült. Egy orosz katona, akit elfogtak, kővel megrakott hátizsákkal járt a templom és a töltés között. Az édesanyámtól tudom, hogy a töltésnél is volt két német, és az orosz katona közöttük járt oda-vissza Eszenyben a Nagy utcán, és nem adtak neki enni. Édesanyám kenyeret sütött. Odahívott engem és azt mondta: „Az ingedbe beteszünk egy darab kenyeret és szalonnát. Amikor a templom mellett megy el az az orosz katona, szaladj oda, és add neki oda.” Hogy pontosan mit kell csinálnom, azt sokszor elmond-

⁹⁰ BADÓ Zsolt: Balogh Sándor: Egy tanár, akit évtizedekig zaklatott a KGB. In: Kárpátalja. 2004. július 23., 184. szám. <http://karpataljalap.net/?q=2004/07/23/balogh-sandor-egy-tanar-akit-evtizedekig-zaklatott-kgb> Letöltve: 2017.01.21, 21:27.

ták: „Úgy kell, hogy a németek ne lássák. Vigyázz, mert nem szabad!” Csak arra emlékszem, hogy odaszaladtam és odaadtam a kenyeret, minden más részletet édesanyám elbeszéléséből tudok.

A németek ki akarták végezni az orosz foglyot, aki egy fiatal fiú volt. A németek parancsnoka nálunk volt elszállásolva a parókián, ott is kosztolt. Anyám és apám addig könyörögtek nekik, hogy végül elengedték. Apám odaadta az orosz katonának az egyik lovunkat is, amivel elment. Édesanyámtól tudom, hogy a háború után ettől a szovjet katonától jött egy levél Eszenybe a papnak címezve, amelyben megköszönte apámnak, hogy megmentette az életét.

1946-ban, amikor édesapám bírósági tárgyalása volt, édesanyám odaadta az említett levelet egy Tudósi nevű ungvári ügyvédnek, de a tárgyaláson nem is volt védelem.

– Mi történt önökkel, miután elítélték az édesapját?

– Már az apám letartóztatásának napján elvitték a könyvtárát, az egyházi iratokat és a pénzt, amit találtak nálunk. Az idősebb bátyám még 1945-ben egy eszenyi mozdonyvezető segítségével Magyarországra szökött, majd később onnan az USA-ba, ahol az amerikai hadsereg kiképző tisztje lett. 1947-ben kilakoltatták édesanyámat a három gyerekével a parókiáról. Szabó Teréz néni fogadott be bennünket, akinek a lánya akkor ment férjhez Fábíán Fercsihez, a férje még 1944-ben meghalt a szolvyai lágerben, így egyedül maradt. Neki köszönhetően laknunk volt hol, de sem az anyámat, sem az akkor 17 éves fiatalabb bátyámat nem vették fel sehová munkába. Nagyon nehéz körülmények között éltünk akkor Eszenyben. Tizenegy éves koromig laktunk Eszenyben, ahol Kődöböcz László és a felesége tanítottak az iskolában. Nagyon kellemes emlékeim vannak Eszenyből, annak ellenére, hogy emlékszem, 1948-ban sokszor nagyon éhes voltam. Az egész falu ugyanúgy élt akkoriban. Emlékszem, arról ábrándoztam, hogy hogyan lehetne úgy jóllakni, hogy utána ne kellene enni egy hónapig legalább. Akkor szerettem meg a tengerilisztből készült ételeket.

1952-ben költöztünk Csapra, ötödik osztálytól a Csapi 2. Számú Középiskolába jártam. Kitűnő tanuló voltam, 1958-ban leérettségiztem, aranyérmert kaptam. Pechünkre az volt az első év, amikor az érmeseknek is felvételizniük kellett az egyetemre, azt megelőzően automatikusan felvették őket. Kazinczy Sanyi barátommal felvételiztünk az Ungvári Állami Egyetem fizika–matematika szakára, akkor még nem volt külön-külön ez a két szak. Öt vizsgát kellett letennünk, plusz orosz „szocsinyenyijét” írni. Ötven diákot akartak felvenni erre a szakra, több mint 150-en jelentkezünk, de a vizsgák után csak 42-en maradtunk, közülük nekem volt a legmagasabb pontszámom. Biztos voltam abban, hogy engem felvettek. A felvételi vizsgák után jelentkezniük kellett beszélgetésre a dékánnál. Csepur volt akkor a dékán. Mindenkit egyesével hívtak be. Kérdezgettem a többeket, hogy mit kérdezett tőlük. Nem veszélyes – mondták. Csak azt kérdezte, hogy az apám hol dolgozik? Kell-e nekem kollégium? Mindenkit hívott közmunkára az épülő egyetemi kollégiumhoz. Mikor én bementem, kihúzta a fiókot, és kivette az életrajzomat, láttam, hogy a másik oldalán két sor alá van húzva pirossal. Valakinek a sugallatára nem írtam be, hogy az apám politikai elítélt volt. Nekem nem mondta, hogy

menjek közmunkára. Ennek ellenére másnap reggel hétre én is mentem Sanyival kollégiumot építeni, naivan úgy gondoltam, a dékán csak elfelejtett nekem szólani. Antalócki László volt akkor az iskolaigazgató Csapon, aki hallva az esetemet, nagyon felháborodott és elkísért az egyetemre, hogy tisztázza az ügyet. Úgy emlékszem, órákig vártam a folyosón, míg végre kijött. Hosszasan szótlanul mentünk egymás mellett. Majd az volt az első mondata: „Miért nem mondtad nekem, hogy az apád politikai elítélt volt?” – Nem tudtam, hogy nem tudja.

Ezt követően próbáltam elhelyezkedni egy-két munkahelyen sikertelenül, majd beálltam mozigépész tanulónak. 1959-re mozigépész lettem, előbb itt, Csapon, majd Tiszaásványban, az akkorra felépült új kultúrházban. Közben mindig foglalkoztatott a továbbtanulás. Megtudtam, hogy van Leningrádban egy mozi-mérnöki főiskola, amely ötéves, elismert mérnöki diplomát ad. Huszonhárom hónap mozigépészkedés után, titokban utaztam Leningrádba, és felvettek 1960-ban gépészmérnöki szakra. Nekem könnyen ment a tanulás. A harmadik év végén matematikából segítetttem vizsgáztatni is a tanárnőmnek.

Negyedik évfolyamon már aberrációelmélettel kapcsolatos kutatással foglalkoztam, optikai rendszerek tervezésével. David Szamuelovics Voloszov professzor segítségével kezdtem el ezt a munkát, aki egy héten hat napot dolgozott, de ebből csak kettőt az egyetemünkön, a többi napon az Állami Optikai Intézetben (ГОИ). A diplomamunkám kapcsolódott az általa vezetett egyik kutatáshoz, ő pedig kérvényezte, hogy ne kelljen a kötelező három év szakmai gyakorlatot ledolgoznom, hanem rögtön bekerülhessek az aspirantúrára. Elterveztük, hogy már az első éven teljesítem a kandidátusi minimumot, és még huszonevésen a műszaki tudományok kandidátusa leszek. Csak annyi volt a baj, hogy a KGB nem adott nekem a kutatáshoz szükséges titkossági engedélyt. Ugyanis abban az időben a legmagasabb szintű optikai kutatások a Hadügyminisztériumhoz tartoztak. Voloszov professzorék akkor, 1965-ben terveztek egy olyan fényképezőgép-optikát, amellyel 24 kilométer magasról le tudtak fényképezni egy súlylökő által eldobott golyót. Gagarin után az már a szputnyikok időszaka volt.

– A kért titkossági engedéllyel sikerült önre irányítani a KGB figyelmét, nem volt elég a politikai elítélt édesapa, akkorra már a bátyja, Balogh Pál az amerikai hadsereg tisztje volt...

– Egyszer keresett engem az egyetem káderosztályának vezetője, és azt kérte, hogy 12 órakor menjek be hozzá az irodájába. Meglepett, mert ő nem a diákokkal, hanem docensekkel, laboránsokkal, takarítónőkkel foglalkozott. A személyzetis hölgy szobájában várt egy 50 év körüli férfi. Bemutatkozott, rögtön mondta, hogy a Frunze kerületi KGB-től jött, a hölgy kiment a saját szobájából, és kívülről kulcsra zárta az ajtót. Rögtön azt kérdezte tőlem a KGB-s, tudom-e, hogy az apám áruló volt. Ez 1964-ben történt. „Miért?” – kérdeztem. „Mert amikor közeledtek a szovjet csapatok, 300 emberrel kiment tankcsapdákat építeni a szovjet tankok ellen.” „Akkor lett volna áruló, ha nem ment volna” – válaszoltam neki. Azt hittem, a férfi ezek után agyonver. Állítom, hogy az életrajzomat én magam sem tudtam pontosabban, mint ő. A rokonaimat, a barátaimat, mindenkit ismert. Hetente kellett ezt követően, nyolc hónapon keresztül vele találkoznom, rendszeresen beszélget-

tünk egy-egy órát, fél órát. A harmadik, negyedik találkozásunknál már tudtam, hogy mit akar. Megcsillogtatta nekem, hogy ő el tudja intézni, hogy elutazhassak Amerikába a bátyámhoz. Nem tudott beszervezni a KGB-be, de sikeresen derékba törték az ígéretesen induló tudományos karrieremet.

1966-ban már az édesanyám is kitelepült Magyarországra. Úgy volt, hogy én Leningrádban maradok, de végül másképp alakult. Sokan irigyeltek, mert szabad diplomát kaptam, oda mehettem dolgozni, ahová csak akartam. Tíz hónapon át kerestem munkát Leningrádban és a környékén, aztán Lembergben, Rovnóban, összesen 23 helyen a Szovjetunióban, sehová nem vettek fel. Mindenütt azt ígérték először, hogy felvesznek, mert nagy szükségük van egy gépészmérnökre, de két nap múlva mindenütt úgy nyilatkoztak, hogy már nincs rám szükség. Hazajöttem Csapra. Mivel sehol nem kaphattam munkát, a testvéreim és az anyám után én is ki akartam települni Magyarországra, de a magyar hatóságok is elutasították ezzel kapcsolatos kérelmemet. Nem volt pénzem, a 25. születésnapomat egy raktárhelyiségben töltöttem, alkalmi munkákból próbáltam eltartani magam. 1967 nyarán találok véletlenül az utcán egykori fizikatanárommal, Skotnyár Józseffel, aki akkor már a csapi magyar iskola igazgatója volt. Elmeséltem neki, hogy milyen helyzetbe kerültem, friss mérnöki diplomával se munkám, se lakásom, se pénzem. Neki köszönhetően 1967. augusztus 15-től kineveztek laboránsnak a Csapi 2. Számú Középiskolába, ahol rögtön kaptam 13 órát is. Kezdetben elektrotechnikát és fizikát tanítottam. 2012 augusztusáig dolgoztam ott, az pontosan 45 év.

– Végül mégis elvégezte az ungvári egyetemen a fizika szakot is.

– Már több mint tíz évet ledolgoztam az iskolában mérnöki diplomával, amikor 1980-ban, 39 évesen esti tagozatra beiratkoztam az ungvári egyetemre fizikus, fizikatanár szakra, az akkori igazgatóm felszólítására.

Az ungvári egyetemet végül vörös diplomával fejeztem be 1985-ben.

Közben a városi tanács képviselője voltam hosszú időn át, vagy tíz évig az egyetem megbízásából egyetemi felkészítő tanfolyamokat vezettem fizikából és matematikából itt, Csapon. Úgy emlékszem, 1985-ben kaptam az ungvári KGB-re az utolsó behívót, akkor már nem vettem túl komolyan. Soha semmi bűnt nem követtem el a Szovjetunió ellen, mégis végigkísérte az életemet a folyamatos zaklatásuk.

– Családot alapított és két gyermeke született...

– 1971-ben megnősültem, egy lányom és egy fiam van. A lányomnak köszönhetően van egy 11 éves fiúunokám. Őt a számítástechnika és a matematika is érdekli. Szeret nagyon énekelni, gitározni tanul.

– Elárulta, hogy 1650 hrivnyás nyugdíjból és korrepetálásból élnek, szerényen. Nem gondolt arra, hogy Magyarországról is kaphatna nyugdíjat?

– Nem. Inkább eladom a szeretett könyveimet.

– Nem bánja, hogy az élete végül így alakult?

– Nem, tanítani mindig nagyon szerettem, és a legbüszkébb erre a negyvenöt évre vagyok. Állítom, hogy az ember élete a véletleneken múlik. Egy véletlen találkozás egy nővel, aki a feleségem lett. Ha véletlenül nem találkozom akkor Skotnyárral, az igazgatóval az utcán, ki tudja, mi lett volna. Lehet, hogy egészen

másként alakult volna az életem. Még a valószínűségét is nehéz lenne megmondani, mert jelentős részben a véletlenül múlik az életünk alakulása.⁹¹

[2013.05.05] „Ártatlanul ítélték el. Emlékszoba a mártír lelkésznek.

Az Eszenyi Református Gyülekezet a ma óvodaként működő egykori parókiáján emlékszobát avatott mártírhálált halt lelkipásztora, néhai Balogh Sándor tiszteletére. Az avatóünnepség május 5-én vasárnap, ünnepi istentisztelettel kezdődött az eszenyi református templomban, ahol Zán Fábián Sándor, a Kárpátaljai Református Egyházkerület püspöke hirdetett igét.

Az eseményre eljött a mártírlélekész Jászberényben élő lánya, Márta, Nagykanizsán élő fia, László és Csapon élő fia, Sándor, valamint azok gyermekei, unokái és hozzátartozói. Megjelent az Eszenyi Református Gyülekezet volt lelkipásztorai közül Gulácsy Lajos nyugalmazott püspök, Horkay László nyugalmazott püspök, Balogh János, az Ungi Református Egyházmegye korábbi esperese, továbbá Halász Dezső, a Kárpátaljai Református Egyházkerület világi főjegyzője, Bátorfi József, az Ungi Református Egyházmegye főgondnoka, valamint Pápai Gábor, nagygyeőci református lelkész, aki korábban segédlelkészként szolgált Eszenyben.

A hitéhez és gyülekezetéhez mindvégig hűséges lelkész legfiatalabb gyermeke, a Csapi 2. Sz. Középiszkola sokak által ismert és tisztelt fizika- és informatikatanára, ifj. Balogh Sándor emlékezett fiatalon elveszített édesapjára, felidézve tragikus végkifejletű életének néhány mozzanatát, és személyes, fájó emlékeit is. Balogh Sándor eszenyi református lelkészt 1946. október 16-án váratlanul letartóztatták. Még abban az évben koholt vádak alapján elítélték. A Szilveszter napján megtartott zárt tárgyaláson csak a vád tanúi és a védőügyvéd lehetett jelen, az ítéletet az USZSZK büntetőtörvénykönyvének 54-4.§-a alapján hozták meg: szovjetellenes propaganda miatt öt év börtönre, három év szibériai száműzésre és teljes vagyonelkobzásra ítélték. A vádlott fellebbezett, második tárgyalását 1947 tavaszán tartották Ungváron. A bíróság az első fokon meghozott ítéletet jóváhagyta. Ekkor a tárgyalás szünetében – a letartóztatása után először – tíz percre találkozhatott családjával. Többet soha nem látták.

Mint rabot az Urál-hegység keleti részén fakitermelésen dolgoztatták mínusz 40-45 °C-os hidegben. Utoljára a Szverdlovski (ma Jekatyerinburgi) terület Kercsel nevű helységéből adott magáról életjelet. Az utolsó levelét más írta helyette, mert megfagyott ujjaival már nem tudta megfogni a ceruzát. Majd jött az értesítés a családnak, hogy 1948. február 25-én meghalt Cses községben, lágerben. A halál okaként a végtagok elfagyása volt feltüntetve.

Akkoriban Eszenyben maradt felesége és gyermekei is szörnyű éveket éltek meg. A család máig megőrizte Vaszil Misko, a helyi Hruscsov Kolhoz elnökének 1947 júniusában kelt kézzel írott levelét, melyben furcsa magyarsággal felszólítja a vagyonától már korábban megfosztott papnét, hogy öt napon belül költözködjön ki a

⁹¹ BADÓ Zsolt: Aki a csapiak egyharmadának tanára volt. Balogh Sándor tanár úr, Csap díszpolgára 75 éves. In: Kárpátalja. 2016. december 28., 833. szám. <http://www.karpataljalap.net/?q=2016/12/28/aki-csapiak-egyharmadának-tanara-volt> Letöltve: 2017.01.20., 21:48.

parókiáról, mert az a „kolhoz örök használatára át van adva”... Így a nincstelen feleség három (6, 11 és 17 éves) gyermekével hajlék nélkül maradt – a legidősebb fiuk külföldre menekült még 1945-ben. Szerencséjükre jó emberek befogadták őket.

Balogh Sándorné született Gönczy Mária 1990. május 8-án, 85 éves korában levélben fordult az USZSZK Kárpátontúli Területi Népbíróságához, melyben kérte, hogy rehabilitálják ártatlanul elítélt és száműzött férjét. Végül Balogh Sándort 1991. december 5-én Ukrajna Legfelsőbb Ügyészsége ártatlannak nyilvánította. Eszeny községben még a rehabilitáló döntést megelőzően, 1991. szeptember 15-én a templom belső falán a KMKSZ és a református egyház jóvoltából egy emléktáblát helyeztek el a következő felirattal: „Balogh Sándor (1891–1948) lelkipásztorunk emlékére, akit 1946-ban ártatlanul elítéltek, és Szibériában meghalt. »Boldogok, akik háborúságot szenvednek az igazságért: mert övék a mennyeknek országa.« Máté 5.10.”

Az eszenyi gyülekezet gyermek és felnőtt énekkarának szolgálata és a meghívott vendégek köszöntő szavai után a jelenlévők a templomból átvonultak az óvodába, ahol megtörtént az emlékszoba ünnepélyes felavatása. Balogh Attila eszenyi lelkész, az Ungi Református Egyházmegye esperese és Zán Fábián Sándor püspök méltatta a mártír lelkészt, majd a néhai Balogh Sándor lánya, Márta mondott köszönetet a gyülekezetnek.

Az emlékszobában Balogh Sándor lelkipásztor személyes tárgyai mellett az elhurcolásával és elítélésével, halálával majd rehabilitálásával kapcsolatos, valamint a kézírását őrző dokumentumokat, és korabeli fényképeket állítottak ki. Erre az alkalomra a Kárpátaljai Református Egyházkerület Levéltára és Múzeuma Hájas István igazgató szerkesztésében kiadott egy Mártírsors című illusztrált kiadványt is, amely röviden vázolja néhai Balogh Sándor eszenyi református lelkipásztor életét.⁹²

18. kép. Balogh Sándor emlékszoba Eszenyben. (Forrás: Fodor Gusztáv) [2015] Marosi Anita: Kárpátalja anno, Balogh Sándor.

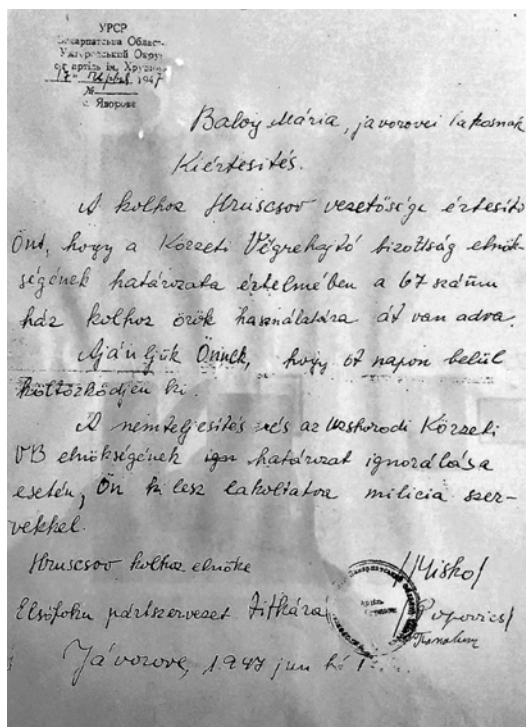
[2015] Marosi Anita: Kárpátalja anno, Balogh Sándor.

„Balogh Sándor református lelkész. Ung vármegyében, Nagyszelmencen, egy gazdálkodó családban látta meg a napvilágot 1891. január 14-én Balogh Sándor református lelkész. Gimnáziumi és teológiai tanulmányait Sárospatakon végezte el. Ezt követően Ungvárra került, ahol 1914–1917 között segédlelkészként szolgált, valamint

⁹² BADÓ Zsolt: Ártatlanul ítélték el. Emlékszoba a mártír lelkésznek. In: *Kárpátalja*. 2013. május 10, 643. <http://www.karpataljalap.net/?q=2013/05/10/artatlanul-iteltek-el> Letöltve: 2017.01.21 20.52.

tábori lelkészként tevékenykedett. Innen előbb Sátoraljaújhelybe, majd Zsolcára került. 1924-ben tért vissza az akkor már az anyaországtól elszakított Kárpátaljára, s vállalta el a minajai gyülekezet vezetését. Tizenegy éven át szolgált a településen. Ezalatt családot alapított, felesége Gönczy Mária volt. Minajban született meg Pál és László nevű gyermeükük. 1935-ben elfogadta az eszenyi gyülekezet meghívását, s családjával átköltözött a Tisza-parti faluba. Itt született meg Márta és Sándor nevű gyermeke. Tevékeny életet élt: a lelkipásztorkodás mellett ápolta a hagyományokat, sokat foglalkozott a fiatalokkal, I. világháborús emlékművet állíttatott a templom elé. Noha nem politizált, 1946. október 16-án koholt vádak alapján mégis letartóztatták, s rövid tárgyalás után elítélték. Szovjetellenes propaganda címén öt év börtön, három év szibériai száműzetés és teljes

vagyonek kobzás volt a büntetése. Hiába fellebbezett a döntés ellen, a másodfokú bíróság jóváhagyta az első ítéletet. Az Ungváron megtartott tárgyalást követően tíz percre találkozhatott a szeretteivel, akik soha többet nem látták őt. Az Urál-hegység vidékére szállították, ahol egy fakitermelésen dolgozott a mínusz 40–45 Celsius-fokos fagyban. Időről időre írt egy levelet a családjának, az utolsót egy Kercsel nevű településen adták fel. Ekkor már nem tudott egyedül írni, ujjai megfagytak. Halálát is fagyás okozta. A családjának küldött hivatalos értesítés szerint 1948. február 25-én hunyt el a Cses községben felépített lágerben. Balogh Sándor vagyonától megfosztott felesége egy ideig még az eszenyi parókián maradt, azonban a helyi kolhozelnök parancsára 1947-ben ki kellett onnan költöznie a gyermekeivel. Legnagyobb fia, Pál még 1945-ben külföldre menekült. A Balogh család később Magyarországon telepedett le. Onnan írt levelet Balogh Sándorné 1990-ben az USZSZK Kárpátontúli Területi Népbíróságához, hogy rehabilitálják a férjét. A vádak alól 1991. december 5-én mentette fel Balogh Sándort Ukrajna Legfelsőbb Ügyészsége. Egykori eszenyi gyülekezte nem felejtette el a lelkipásztort, 1991. szeptember 15-én a templom belső falán a KMKSZ és a Kárpátaljai Református Egyház támogatásával emléktáblát helyeztek el a tiszteletére.”⁹³

19. kép. Az otthonmaradt Balogh család kiértesítése a kilakoltatásról. 1947.06.1. (Forrás: Balogh Sándor emlékszoza, Eszény).

⁹³ MAROSI Anita: Kárpátalja anno. Balogh Sándor. In: *Kárpátalja*, 2015. november 23. www.karpatalja.ma Letöltve: 2017.01.21, 21.06.

2.2.2. Előzmények, letartóztatás és rabság.

Balogh Sándor, sz.: 1891. január 15., Nagyszelmenc (SLO). Letartóztatva 1946. október 18-án Eszenyben, 55 éves korában. Büntetése: 5 év javító-nevelő munkatábor, vagyonek Kobzár. Elítélve az USZSZK BTK 2.r. 54.§.4.c., 54.§.10.c., és az USZSZK BTK 29.§. a., b., c., alapján. 1948. február 25-én az uráli Jekatyerinburgi terület Csez község lágerében meghalt. Rehabilitálva 1991-ben.⁹⁴

[1891-1948] Balogh Sándor a Gulag-Lexikonban

„**Balogh Sándor** (Nagyszelmenc, 1891. január 14., Tóháti Zsuzsanna) – A kárpát-aljai Eszeny község (ungvári járás) református lelkipásztora volt. Szolgálati helyén a szovjet állambiztonsági szervek 1946. október 16-án letartóztatták. A Kárpát-tóti Terület belügyi hadseregének katonai bírósága Ungváron 1946. december 31-én az Ukrán SzSzk Btk. 54. paragrafus (4) pontja alapján ötévi kényszermunkára, és további háromévi száműzésre ítélte. A keleti-uráli lágerekben töltötte a büntetését. A kercesli lágerkerület Csez nevű lágerében halt meg 1948. február 25-én, mert az elfagyott kezein és lábain a sebek elüszkösödtek. Az Ukrán SzSzk Legfőbb Katonai Ügyészsége 1991. december 5-én 13-444584-90. szám alatt, mint politikai megtorlás áldozatát, bűncselekmény hiányában rehabilitálta.”⁹⁵

[1947] Balogh Sándorné, Gönczy Mária levele fogságban lévő férjének.

„Drága jó Édesapja! Már épen egy hónapja hogy kaptunk magától levelet, türelmetlenül várom mindennap a postát. Remélem már kapott meg tőlünk csomagot és pénzt. Jövő héten ismét küldök csomagot, csak tudnám már, hogy megkapja. Úgy szeretnénk bővebben tudni magáról, mit dolgozik, nem fázik, nem hűlt-e meg, mert itt most igen hideg van. Mi hála Istennek egészségesek vagyunk, Lacit még mindig csak biztatják a vasutnál hogy felveszik, a két kisebb pedig tanul, játszik s mindenkifelett várják az Édesapjukat. Nekem is elég jó egészségem van, csak a látásom gyöngül meg nagyon, nemsokára szemüveges öregasszony leszek. Ezt a levelet repülő-postával küldöm, hátha hamarabb megkapná. Holnap megyek Ungvárra egy kis holmit vásárolni. Apukától a múlt héten kaptunk levelet, gyöngé beteg ő is, talán nem is találkozunk többé, azt írja. Magának Édesapja, jó egészséget, erőt, kitartást kívánva milliószor csókolja nagyon szerető Felesége és Gyermekei”⁹⁶

[1947.10.06] Balogh Sándor fogságból írt levele feleségének.

„Drága feleségem teljes szívemből köszöntelek Téged és szeretett gyermekeimet.

⁹⁴ UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 3514, Delo 979, Balogh Sándor peranyaga.

⁹⁵ Rózsás 2000, i.m., 26.

⁹⁶ Balogh Sándor emlékszoba, Eszeny, Balogh Sándorné Gönczy Mária 1947 őszén kelt levele a fogságban lévő férjének.

Egészséges vagyok, jól vagyok. Én már egy lapot küldtem Neked magyar nyelven. Ezt oroszul írom. Az első levélre még nem kaptam 300 Rubelt – ezt távirati úton küldd el, így hamarabb megkapom, mint küldeményt. Később még írok, ha elküldöd a csomagot. Valami ennivalót, kenyeret és ilyenféléket. Köszöntelek mindannyiótokat, minden ismerőst. Én egészséges vagyok, sok egészséget kívánok. Balogh Sándor⁹⁷

[1891–1992] ifj. Balogh Sándor⁹⁸ közli Balogh Sándorné visszaemlékezését.

„Mivel **Balogh Sándor** fiának itt-tartózkodásáról nem tájékoztatta a szovjet hatóságokat, a már jelzett besúgói jelentések alapján letartóztatták. Özvegye Jászberényben él, férje kálváriájáról szomorúan, de készségesen szolgált információval: „A férjem 1891-ben született. 1914-ben végezte el a Sárospataki Papi Teológiát, miután 3 évig Ungváron volt káplán. 1917-től Sátoraljaújhelyen segédlelkész. Ezután 1925-ig helyettesítette a papot Felső-Zsolcán, amikor is hazatért Szelmencre. Nem sokkal – egy héttel – ezután megválasztották Minajban papnak, ahol 1935-ig szolgált. Innen Eszenybe hívták, ahol 1935-ig szolgált. Innen hirdette az igét. 1947-ben ítélték el, büntetése: 5 év láger, 3 év jogvesztés. A láger címe, ahonnan utoljára életjelt adott magáról, ma is megvan: Szverdlovszkaja oblaszty, Táborinszkij rajon, P/O 239/3, L/K Kecseny. Halálának oka: a végtagok megfagyása.”⁹⁹

[1956.10.23] Balogh Sándor fia, Balogh László visszemlékezése.

„Ebben a rovatban nem szoktunk olvasói levelet közölni. Most az egyszer kivételt teszünk. Ha az alábbi sorokat elolvassák, remélem, egyetértenek e döntéssel – a szerk.

1956 Kárpátalján

Tudom, mostanság sokan és sokat írtak 1956-ról, mégis szeretnék magam is ehhez a témához hozzátenni valamit. Emlékszem azokra az időkre, 26 éves voltam, Kárpátalján éltem. Azokban az októberi napokban Csap határállomáson a műszakikocsi-szolgálatnál művezetőként dolgoztam, az SZD (szovjet) vasútnál. Csap, mint köztudott, Záhony közvetlen szomszédja, határállomás, ott laktam 1969-ig, majd áttelepültem Magyarországra. Amire ilyen hosszú idő múltán visszaemlékszem az október-novemberi napokkal kapcsolatban, a következő:

Az 1956. október 23-át követő napokban Csapon 4-5 szovjet katonavonat tankokkal, harcjárművekkel megrakottan várt továbbításra magyarországi rendeltetéssel. Záhony természetesen nem fogadta a szállítmányokat, ezért napokon át ott vesztegeltek. Nem fogadták a vonatokat a csehszlovákok sem, hiába tettek erre a szovjetek kísérletet. A fentiek miatt a harckocsik csak „lábon”, közúton tudtak fel-

⁹⁷ Balogh Sándor emlékszóba, Eszeny, Balogh Sándor 1947. október 6-án, fogságban írt levele.

⁹⁸ A Szernyén letartóztatott Balogh Sándor kántortanító fia, nem azonos az eszenyi Balogh Sándorral.

⁹⁹ BALOGH 1992, i.m., 28.

vonulni a forradalom leverésére. Napokon át dübörögtek a tankok százai Záhony irányba. Azt beszéltek abban az időben, hogy Csap és Záhony között, a vasúti hídon a sínparra talpfákat raktak le (akkor még közúti híd nem volt a két ország között), és így mentek át a tankok Magyarországra. A bevonulás mindjárt a 23-i események után kezdődött, és több napon át tartott.

A budapesti eseményekről Kárpátalján csak annyit tudhattunk, amennyit a Magyar Rádió adásából tudni lehetett. Csapon, a lakásunktól nem messze, egy fa törzsére valaki egy röpcédulát (szórólapot) helyezett el, amely kézírással készült, és állítólag a hatóság (milícia) még a hajnali órákban eltávolította. A szórólapot nem láttam, szövegét nem olvastam, állítólag olyasmi volt rá felírva, hogy: „Ne bántsátok a magyarokat, ők semmi rosszat nem akarnak, csak szabadon szeretnének élni”... A felhívást a szovjet vezetésnek szánták.

Ezekben a napokban néhány barátomat és engem beidéztek a városi milíciára, ahol udvariasan hellyel kínáltak, és saját kezűleg le kellett írnom az életrajzomat. Ūrügyül az szolgált, hogy az utóbbi években megváltozott a keresztnemem (Vaszi-lijból Ladiszláv, majd László lettem). Csak később tudtam meg, hogy az életrajz megírása arra kellett, hogy összehasonlítsák a kézírásomat a fent említett szórólapot megíró írásával...

Feltételezték, hogy esetleg én írtam az a szöveget. A feltételezést arra alapozták, hogy édesapám 1946-ban politikai indíttatásból, mint református lelkészt, teljesen ártatlanul 5 évi börtönbüntetésre, 3 év száműzetésre (Szibériába) és teljes vagyonelkobzásra ítélték, tehát én nem vagyok híve a rendszernek, esetleg én írtam a szórólapot.

Itt kívánom megjegyezni, hogy édesapám 1948-ban Szibériában, lágerben meghalt, végtagjai megfagytak a szörnyű hidegben. Azóta rehabilitálták, ártatlannak lett nyilvánítva az Ukrán Legfelső Ūgyészség által 1991-ben.

Még egy epizódra emlékszem abból az időből. 1956. november első napjaiban Csap vasútállomás átrakó pályaudvarán napokon át 6-8 darab, négytengelyes (60 tonnás) vasúti fedett teherkocsiból álló szerelvényt (vonatrészt) állítottak össze, illetve készítettek elő. Ez abból állt, hogy az ablakokat vasráccsal látták el, tehát foglyszállításra tették alkalmassá ezeket a kocsikat. Egy éjszaka ezek a kocsik eltűntek Csapról, hogy hová és hogyan, azt csak azok a vasutasok tudnák megmondani, akik azon az éjszakán szolgálatban voltak, ha még él közülük valaki. Természetesen ott erről abban az időben, és még utána sokáig nem volt szabad beszélni!...

Azt rebesgették nem sokkal később, hogy fiatal magyar forradalmárokat szállítottak ezekben a kocsikban valahová. Olyanokat, akik az októberi események alatt és után, harc közben fogságba estek... De az is szóbeszéd tárgya volt, hogy olyan szovjet katonákat szállítottak el ezekben a kocsikban, akik (ha voltak ilyenek) az események sodrásában átálltak a felkelők oldalára...

A Kárpátalján élő magyarok, legalábbis azok, akik környezetemben éltek abban az időben, nagy figyelemmel kísérték az októberi eseményeket. Reménykedtünk a csüggedőkkel! Segíteni nem állt módunkban, az együttérzésen kívül mást nem tehettünk. Szomorúan hallottuk az ungvári rádió hullámhosszán a Kádár-beszédet, hogy „elvégeztetett” a forradalom elveszett...

Láttuk a kiegészített tankok, páncélaútók tömkelegét, ahogyan „ócskavasként” szállították haza a Szovjetunióba, ez némi elégtételül szolgált sokaknak. Nekünk a forradalom leverése éppen úgy fájt, mint az itteni magyaroknak. Nekünk, kárpátaljai magyaroknak, akkor és most is, a Haza Magyarország, és az marad mindörökké! Ott és akkor, azokban a szörnyű napokban együttérettünk a magyarsággal, a Magyar Rádió híreire vártunk, lestük, együtt könnyeztük meg az Ady-verset, amely úgy fejeződik be (akkor többször elhangzott a Magyar Rádióban), hogy: „Testamentumot szörnyűt írni, És sírni, sírni, sírni...”

Akkor 26 éves voltam, most 68 vagyok. Mindig biztattam a környezetemben élőket, hogy: „Lesz még magyar kibontakozás, lesz még szebb jövő, lesz még szabad, független Magyarország!”... Balogh László.”¹⁰⁰

[1991.09.15.] Ének Balogh Sándor emlékére.

„A szöveget Bátor Sándor eszenyi kántor írta Balogh Sándor néhai eszenyi lelkipásztor emléktáblaavató ünnepségére. Dallam: Mint a szép híves patakra.

Jó Istenünk, édes Atyánk,
Nézz e gyülekezetre.
Negyvenhatban elhurcolták,
hú pásztorunk örökre.
Itthagya hú hitvesét,
És négy kedves gyermekét,
Én Istenem maradj velük,
Ezután is légy vezérünk.
Régen elhunyt pásztorunkat,
Fájó szívvel sajnáljuk.
Csak e tábla maradt emlék,
Fáj a szívünk ha látjuk.
Elvitték ártatlanul,
Messze idegen földre,
Tömegsírba eltemetve,
Nyugszik ottan porteteme.”¹⁰¹

[2013] A Kárpátaljai Református Egyház Levéltára és Múzeuma 2013-ban „Mártírsors. Balogh Sándor eszenyi lelkipásztor emlékére (1891-1948)” címmel egy összefoglaló munkát adott ki, melyben megörökíti az eszenyi lelkész mártíriumát.¹⁰²

¹⁰⁰ BALOGH László: 1956 Kárpátalján. In: *Napi Magyarország Polgári Napilap*, 1998. október 27, II. évf., 251. szám, 8.

¹⁰¹ Balogh Sándor emlékszóba, Eszeny.

¹⁰² HÁJAS István (szerk.): *Mártírsors. Balogh Sándor eszenyi lelkipásztor emlékére (1891-1948)*. Kálvin Nyomda, Beregszász, 2013, 1–28.

2.2.3. A koncepció per iratanyagai¹⁰³

[1946.10.15] Balogh Sándor letartóztatási parancsa

„Jóváhagyom” Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Hivatalának osztályvezetője /Cserneckij/ alezredes, sk. aláírás Címeres körbélyegző 1946. október	„Szankcionálom” A területi ügyész helyettese speciális ügyekben /Kondratyjev/ jogtanácsos sk. aláírás Címeres körbélyegző 1946. október 15.
---	---

LETARTÓZTATÁSI HATÁROZAT

Én, Szitnyikov főhadnagy, az Állambiztonsági Minisztérium Ungvári Körzeti Hivatalának osztályvezetőjének helyettese, áttekintettem a bűncselekmény elkövetésével kapcsolatban benyújtott anyagokat:

BALOGH Sándor Ivánovics, 1891-es születésű, Szelmenc város szülötte (Magyarország), az Ungvári körzeti Eszeny falu lakosa, tisztviselő családból, felsőfokú teológiai végzettségű, magyar, pártonkívüli, az SZSZKSZ állampolgára, a református egyház lelkészeként dolgozik.

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Hogy Balogh, Kárpátontúli-Ukrajna magyar-német megszállók ideiglenes megszállásának idején, aktívan támogatta a megszállókat, fogadta a magyar csapatokat, ahol ünnepélyes prédikációt tartott, dicsőítve a magyar-fasiszta rezsimet.

Balogh volt Eszeny politikai vezetője, ezen kívül, annak a bizottságnak az elnöke volt, amelyik a megszállók és azok kormánya számára megbízhatatlan személyeket koncentrációs táborokba küldte, így Eszenyből *hiányzó szövegrész* embert elindítva, akiknek egy részét elégették, kivégezték, másik része pedig nyomtalanul eltűnt.

A német-magyar csapatok Kárpátontúli-Ukrajnából történő kivonulása során Balogh volt a felelős a csapi védelmi rendszer megépítéséért, azokat a személyeket, akik nem akartak részt venni a védelmi rendszer megépítésében, Balogh a csendőrség bevonásával vonta felelősségre.

Jelenleg szovjetellenes agitációt folytat Kárpátontúli-Ukrajna elszakadásáért és Magyarországgal történő újraegyesítéséért.

Balogh bűnözői tevékenységét szemtanúk támasztják alá: Nagy Miklós, Klein Kálmán, Steinberger László, Csubirkó *hiányzó szövegrész* (Mihály?), Mencsik Emil és mások.

ELRENDELTEM:

Balogh Sándor Joszifovics letartóztatását és házkutatását, személyes vagyonának elkobzását.

¹⁰³ Válogatás Balogh Sándor 149 lapnyi peranyagából az UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 3514, Delo 979 dokumentumai alapján.

Az Állambiztonsági Minisztérium Ungvári Körzeti Hivatala osztályvezetőjének helyettese, /Szitnyikov/ főhadnagy, s.k.

Az Állambiztonsági Minisztérium Ungvári Körzeti Hivatala osztályvezetője, /Postenko/ alezredes, olvashatatlan aláírás

Egyetért: A Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatala
2. Osztályának vezetője /Szoťnyikov/ alezredes, olvashatatlan aláírás
A Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatala
Nyomozói Osztályának vezetője /Akszenov/ alezredes, olvashatatlan aláírás

[1946.12.17] Balogh Sándor vádirata

„Jóváhagyom” A Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatalának vezetője /Bojko/ alezredes, 1946. december 17. s.k. aláírás, címeres körbélyegző	979. s/sz. nyomozati ügy alapján
--	----------------------------------

VÁDIRAT

Vádelemelés Balogh Sándor Ivánovics ügyében az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54=4 tc., 54=10 tc. 2. bekezdésben foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban

A Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatal Ungvári Körzeti Osztálya 1946. október 17-én, a magyar megszállók javára végzett támogatói tevékenységért és a lakosság körében végzett szovjetellenes agitációért, letartóztatta és nyomozati eljárás alá vonta a Kárpátontúli terület, Ungvári körzeti, Eszeny község lakosát – Balogh Sándor Ivánovicsot.

Az ügyben végzett nyomozás megállapította, hogy Balogh 1938 novemberében Eszenyben, Kárpátontúli-Ukrajna területén élve, magyarbarátként, megszervezte a magyar csapatok fogadását és fasisztabarát beszéddel szólalt fel előttük. /20. ügyiratlap, 32 – hátlap, 63 – hátlap, 70, 73 – hátlap, 82/

1939 márciusában, a magyar nemzeti ünnep tiszteletére Eszenyben megszervezte a Mándokról (Magyarországról) érkezett Levente magyar ifjúsági szervezet tagjainak találkozóját, amelyen szintén beszédet mondott és esküt tett, megcsókolva a magyar zászlót, hogy hűséges lesz a fasiszta Magyarországhoz. /33. ügyiratlap, 63 – hátlap, 71, 73 – hátlap, 82 – hátlap/

Kárpátontúli-Ukrajna magyar megszállásának idején az eszenyi Levente ifjúsági szervezet elnöke volt, a fasizmus szellemében nevelte a fiatalokat. /17., 18., 20., 21., 22., 23. ügyiratlapok/

A megszállók által a zsidó nemzetiségű állampolgároktól elvett földek elosztását végző bizottság elnökeként, a kulákoknak adta a földet, a szegényeket elutasította. /31., 40., ügyiratlap, 42 – hátlap, 52, 78/

1944 őszén, a német-magyar csapatok Kárpátontúli-Ukrajnáról történő kivonulása során, összehívta Eszeny lakosságát és felszólította őket, hogy aktívan vegyenek részt a védelmi rendszerek megépítésében, hogy a Vörös Hadsereg egységei ne tudjanak bejönni Kárpátontúli-Ukrajnába, személyesen felügyelte a védelmi munkákat, feljegyezte a munkások megjelenését. /18., 20., ügyiratlapok, 59 – hátlap, 60, 60 – hátlap, 83/

20. kép. A Mándokról indult menet 1939-ben.

(Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 3514, Delo 979. Bizonyítékok mappja.)

Mivel ellenezte Kárpátontúli-Ukrajna USZSZK-val történő újraegyesítését, kategorikusan elutasította a Kárpátontúli-Ukrajna Szovjet Ukrajnával való újraegyesítésének kiáltványát. 1945 őszén elutasította Kárpátontúli-Ukrajna felszabadításának évfordulója alkalmából a népek vezetőjének küldött üdvözlő távirat aláírását, ezen kívül szovjetellenes agitációt folytatott. /35., 36., 40., 42., 77., 84. ügyiratlapok/

A vádokban Balogh bűnösnek vallotta magát /17-20., 32., 33. ügyiratlap/. Ezen kívül bűnösségét Bán I. /45-48. ügyiratlap/, Nagy N. /39-43. ügyiratlap/, Mencsik E. /34-38. ügyiratlap/, Szalko F. /59-61. ügyiratlap/, Balla E. /65. ügyiratlap/, Balla Sz. /73-74. ügyiratlap/ tanúk vallomása és Mencsik E. /75-76. ügyiratlap/, Nagy

21. kép. A Mándokról áthozott országzászló fogadási ünnepe Eszenyben 1939-ben.
(Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 3514, Delo 979. Bizonyítékok mappa)

N. /77-79. ügyiratlap/, Szalko F /80, 81. ügyiratlap/, Balla Sz. /82-85. ügyiratlap/
tanúkkal végzett szembesítések bizonyítják.

A felsoroltak alapján VÁDAT EMELÜNK:

BALOGH Sándor Ivánovics, 1891-es születésű, Szelmenc város /Magyarország/ szülőtte, paraszti származású, nemzetisége magyar, a MÉP magyar fasisztabarát párt egykori tagja, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettségű, nő, a letartóztatásig Eszeny község református egyházának lelkésze, a Kárpátontúli terület, Ungvári körzeti Eszeny községben lakott, ellen azzal, hogy: 1938-ban megszervezte a magyar csapatok fogadását, fasisztabarát beszéded mondott.

1939–1944 között ő volt az eszenyi Levente szervezet elnöke, fasisztabarát szellemenben nevelte a fiatalokat.

A zsidó nemzetiségű állampolgárok tulajdonát képező földek elosztását végző bizottság elnökeként, a kulákoknak adta a földet, a szegényeket elutasította.

1944 őszén felszólította a lakosságot, hogy vegyenek részt a Vörös Hadsereg elleni erődítmények megépítésében, személyesen irányította ezt a munkát. A lakosság körében szovjetellenes agitációt folytatott, elutasította Kárpátontúli-Ukrajna USZSZK-hoz történő csatlakozásáról szóló kiáltvány aláírását, azaz az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4 tc., 54-10 tc. 2. bek. foglalt bűncselekményekben.

22. kép. A Mándokról áthozott országzászló fogadási ünnepe Eszenyben 1939-ben.
(Forrás: UÁHUA, FP. 2258., op. 1., od. zb. 3514, Delo 979. Bizonyítékok mappa)

Az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 204. tc. alapján eljárva, a Balogh Sándor Ivánovics elleni eljárás 979. s/sz. nyomozati anyagát a vádlott bíróság elé állításának céljából továbbítom a területi ügyészsnek.

A vádirat 1946. december 17-én, Ungváron lett összeállítva.

Az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatala Nyomozói Osztályának főnyomozója /Vonokurov/ sk. hadnagy

„Egyerért” Az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatala Nyomozói Osztályának vezetője, /Akszenov/ sk. aláírás alezredes

TÁJÉKOZTATÓ

Balogh Sándor Ivánovics vádlottat 1946.X/17-én tartóztatták le, az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatala 1. sz. börtönében tartják fogva. A tárgyi bizonyítékok külön csomagban vannak az ügyhöz csatolva.

Az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatala Nyomozói Osztályának főnyomozója /Vinokurov/ sk. aláírás hadnagy
A BÍRÓSÁGI TÁRGYALÁSRA BEIDÉZETT SZEMÉLYEK LISTÁJA

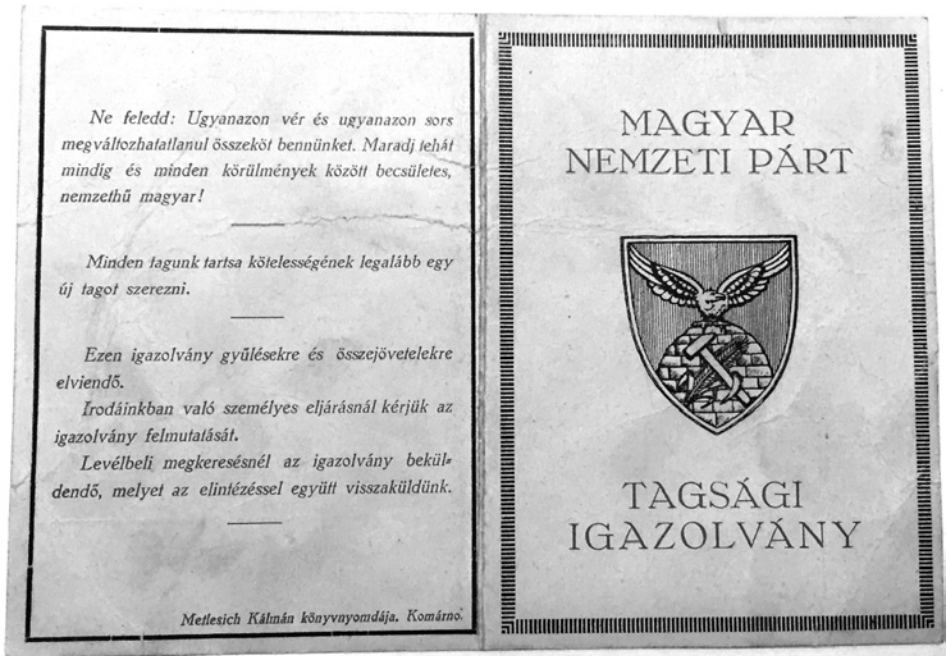
1. Balog Sándor Ivánovics vádlott, az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatal 1 sz. börtöne
2. Mencsik Emil Ivánovics tanú – Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatala 1 sz. börtöne
3. Nagy Miklós Ivánovics tanú – az Ungvári körzeti Eszeny község lakosa
4. Balla Sámuel Szamuilovics tanú – az Ungvári körzeti Eszeny község lakosa
5. Szalko Ferenc Ivánovics tanú - az Ungvári körzeti Eszeny község lakosa

A Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatala Nyomozói Osztályának főnyomozója /Vinokurov/ sk. aláírás hadnagya

Kézzel írva:

A tanúk táviratilag beidézve 46/XII. 26-án sk. aláírás

A tanúk beidézve 1947.V.4-én sk. aláírás

23. kép. Balogh Sándor pártkönyve 1934-ből.

(Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 3514, Delo 979. Bizonyítékok mappja)

[1946.12.31] Ítélethozatal Balogh Sándor ügyében

Kárpátontúli Területi Bíróság, Ungvár

Szám: Szk. 133-II/46

ÍTÉLET

Az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság nevében!
1946. december 31. a Kárpátontúli Területi Bíróság büntetőügyi
bírói testülete, Ungvár.

Tagjai: Elnököl: Solom
Népi ülnökök: Pcselinszkij és Szilcer
Titkár: Milánov
Ügyész: Horvát
ügyvéd: Tudósi részvételével.

A bűnügyet zárt tárgyalás keretein belül tárgyalta:
Balogh Sándor Ivánovics, 1891-es születésű, Szelmenc város szülőtte /Magyarország/, Kárpátontúli terület Ungvári körzeti Eszeny község lakosa, lelkész, magyar, felsőfokú végzettséggel, nős, pártonkívüli, büntetlen előéletű, ügyét az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4 tc.-ben foglalt bűncselekmény elkövetésével kapcsolatban.

MEGÁLLAPÍTOTTA:

Balogh, 1938 novemberében, az eszenyi református egyházközség lelkészeként, a magyar megszálló csapatok megérkezésével megszervezte azok fogadását és fasisztabarát beszédet mondott, melyben helyeselte Kárpátontúli-Ukrajna fasisztabarát magyar kormány általi megszállását, felszólította a népet, hogy támogassák a megszállókat, habár a nép, általában, a megszállók ellen volt.

A vádlott hasonló beszéddel szólalt fel az ifjúsági gyűlésen 1939.III/15-én.

1944 áprilisában a vádlott lelkészként tagja volt a légerekbe elhurcolt zsidók földjeinek elosztását végző bizottságnak.

1944 szeptemberében a vádlott lelkészként részt vett erődítmények megépítésében, erre a lakosságot is felszólította, személyesen végezte a munkások nyilvántartását.

A vádlott bűnösségét az ügy anyagai, a vádlott beismerő vallomása és a teljesen objektív tanúk bíróságon tett vallomása bizonyítja.

A Büntető-eljárási Törvénykönyv. 296. és 297. tc. alapján a bíróság

ELÍTÉLTE:

Balogh Sándor Ivánovicsot a Büntető Törvénykönyv 54-4. tc. alapján, javító-munkatáborban letöltendő 5 évi szabadságvesztésre, a Büntető Törvénykönyv 29 tc. a, b., c. pontjai alapján 5 évi választójogtól történő megfosztásra és személyes vagyonának elkobzására.

A büntetés letöltésének kezdetét 1946. X/17-től kell számítani.
Az ítélettel szemben az USZSZK Legfelsőbb Bíróságához lehet fellebbezni, az ítélet vádlott számára átadott másolatának átvételétől számított öt napon belül.

Elnök: Solom
Népi ülnökök: Pcselinszkij és Szilcer

Ungvár, 1947. január 2.
Helyes: a Területi Bíróság elnökének helyettese sk. aláírás /Solom/ címeres körbélyegző

[1946.12.31] Fellebbezés Balogh Sándor ügyében

AZ USZSZK LEGFELSŐBB BÍRÓSÁGÁNAK

Kijev városa
Sz (aláhúzva)

A Legfelsőbb Bíróságnak
kivizsgálásra elküldeni *olvashatatlan szövegrész*

Balogh Sándor Ivánovics, 1946. december 31-én a Kárpátontúli Területi Bíróság által az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4 tc. alapján 5 évi szabadságvesztésre ítélve,

FELLEBBEZÉS

A Területi Bíróság ítéletét helytelennek tartom az alábbi okoknál fogva:
A bírósági nyomozás hiányossága

Balla és Szalka tanúk vallomása ellentmond egymásnak.

Míg Balla azt tanúsítja, hogy állítólag én szerveztem a véderőművek építési munkáit, Szalka tanú azt vallotta, hogy a hivatalos hatalom dobolta össze a lakosságot, én állítólag beszédet mondtam és személyesen vezettem ezt a munkát.

Az ügyvéd kérdésére Szalka tanú bevallotta, hogy a munkában vele együtt részt vett Nagy Ferenc és Nagy Károly.

A védelem kérelmét e személyek tanúként történő meghallgatására a bíróság elutasította, habár én kategorikusan tagadtam Szalka tanúvallomásának valóságát.

Kétségbevontam Balla tanúvallomásának valóságát és megmagyaráztam, hogy ő haragszik rám, mert keresztszülők nélkül nem kereszteltem meg a gyereket, Nagy tanú a föld miatt haragszik rám.

Ezekkel a tanúkkal történő abnormális kapcsolatra tekintettel, tanúkénti meghallgatását kértem az alábbi személyeknek:

a/ Bán János arra a körülményre vonatkozóan, hogy én soha nem neveltem leventéket fasisztabarát szellemben, mert a fiatalok irányítására és nevelésére speciális kiképzők voltak.

b/ Szabó József őrmestert és

v/ N. Kádas Józsefet – arra a körülményre, hogy én, habár megválasztottak a

zsidó földek elosztását végző bizottság tagjának, ebben a bizottságban soha nem vettem részt; továbbá arra a körülményre vonatkozóan, hogy 1944-ben nem szólítottam fel a lakosságot arra, hogy vegyenek részt a Vörös Hadsereg elleni erődítmények építésében;

g/ Balog Kálmánt arra a körülményre vonatkozóan, hogy én őszintén kezdtem el dolgozni a többségében magyar lakosságú Eszenyben, szovjet szellemben, csoportokban magyaráztam a sztálini Alkotmányt, törvényeket.

A bíróság elutasította kérelmeimet, arra hivatkozva, hogy nem tüntettem fel, milyen körülményekre hivatkozva kérem további tanúk meghallgatását.

Ki kell jelentenem, hogy a bíróságnak ezt elmagyaráztam, de nem vagyok hibás abban, hogy a tolmács – Blaga nevezetű rendőr, aki részt vett a bírósági ülésen – olyan rosszul beszél magyarul, hogy miatta nem értettem mit is kér tőlem a bíróság, és fordítva, a bíróság sem értett engem.

Ezzel a bíróság megsértette a Büntetőeljárás Törvénykönyv 254. tc.-jét és a 235. tc. első lábjegyzékét.

Habár magyar vagyok, a magyar kormánytól nem kaptam semmilyen kitüntést, érdemrendet, dicséretet. 1939-ben fogadtam a magyar hadsereget, fogadta az egész falu, ennek ellenére a fogadásukat nem én szerveztem.

Mindezen körülmények elegendőek ahhoz, hogy meggyőződjek, hogy nem is vagyok olyan veszélyes a szocialista társadalomra nézve, amelyik nem tesz semmilyen különbséget a nemzetiségek között! Ezért, a felsoroltak alapján és az USZSZK Büntető-eljárás Törvénykönyv 348. tc. 3, 4, 5. pontjaira hivatkozva

KÉREM:

A Területi Bíróság ítéletének hatályos kívül helyezését és az ügyet új kivizsgálásra történő visszautalását.

Ungvár, 1947. január 2. sk. aláírás /Balog S.I./

A fellebbezést készítette: Tudósi V.I., sk. aláírás, Az 1. sz. jogtanácsadó hivatal ügyvédje Ungvár

[1947.03.31] Balogh Sándor fellebbezése

FELLEBEZÉS

Titkos (áthúzva)
Nem titkos

„Jóváhagyom”

3. kategóriájú állami jogtanácsos

s.k. aláírás, Sz. Sugurov

1947. március 31.

Az USZSZK Legfelsőbb Bírósága büntetőügyi bírói testületének

09.018.12

1947. III/31.

SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1946. december 31-én elítélte:

BALOGH Sándor Ivánovicsot, 1891-es születésű, Szelmenc város /Magyarország/ szülötte, Kárpátontúli terület, Ungvári körzeti Eszeny község lakosa, lelkész, magyar, felsőfokú végzettséggel, nő, pártonkívüli, büntetlen előéletű, – a Büntető Törvénykönyv 54-4 tc. alapján öt év szabadságvesztésre, öt év jogfosztással és vagyonelkobzással.

Baloghot bűnösnek találták abban, hogy 1938 novemberében Eszeny község református lelkészeként támogatta a megszálló magyar csapatokat, felszólítva a lakosságot, hogy minden lehető módon támogassák a megszállókat.

Emellett Balog a lágerekbe elhurcolt zsidók földjeinek elosztását végző bizottság tagja volt.

1944 szeptemberében Balogh lelkészként részt vett az erődítmények megépítésében és a lakosságot is felszólította erre.

Az ítélettel szemben Balogh elítélt fellebbezést nyújtott be, melyben jelzi, hogy helytelenül ítélték el és ítéletének eltörlését kéri a Területi Bíróságtól.

Áttekintve az ügyet, nem találok alapot a Területi Bíróság ítéletének megsemmisítésére, a Balogh elleni vádemelés tanúvallomásokkal és Balog részleges beismerésével bizonyított.

Balla Sámuel Szamuilovics tanú alátámasztotta, hogy Balogh 1938-ban a magyarok fogadásánál beszédet mondott, melyben dicsőítette a megszállókat. 1939-ben is beszédet mondott Balogh, dicsőítve a megszállókat /5. ügyiratlap/.

Baloghnak a magyar megszállókat támogató tevékenységét Szapka F.I. is alátámasztotta /6. ügyiratlap/.

Balogh vádlott a bíróságon bevallotta, hogy részt vett a Vörös Hadsereg elleni erődítmények építésében /6. ügyiratlap/.

A fent leírtak és a Büntető-eljárási Törvénykönyv 343. tc. és a 346. tc. 6. p. alapján úgy

JAVASLOM:

A Területi Bíróság ítéletének helybenhagyását, a fellebbezési kérelem elutasítását.

Az USZSZK Ügyészségének Büntető-eljárási Osztályának ügyésze
/Gorilovszkij/ sk. aláírás fő jogtanácsos

[1947.05.30] Balogh Sándor fellebbezési kérelmének elutasítása

510. s/sz. ügyirat
adó – Jároszlávszkij

Elő-

Az ítélet Ruszin elv. elnökletével került meghozatalra.

HATÁROZAT

Az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság nevében!
1947. május 30-án az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának
büntetőügyi bírói testülete, tagjai:

Elnök – Jároszlávszkij

a bíróság tagjai – Tkacsuk és Mihájlovszkij
és a védő Bromberg elv.,

megvizsgálta a bűnügyi anyagokat Balogh elítélt fellebbezési kérelme alapján a Kárpátontúli Területi Bíróság 1947. május 10-én hozott ítéletében.

Az ítélet alapján Balogh Sándor Ivánovicsot, 1891-es születésű, magyar, a református egyház lelkésze, felsőfokú lelkészi végzettséggel, nős, büntetlen előéletű, az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4. tc. alapján elítélték javító munkatáborban letöltendő 5 évi szabadságvesztésre, az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 29 tc. a, b., c. pontok alapján 5 évi választójogtól történő megfosztással és személyes vagyonának elkobzásával.

Baloghot azért ítélték el, mert 1934–1939 között a Magyar Nemzet Párt magyar reakciós párt tagjaként, majd 1939–1944 között a MÉP tagjaként és, ennek értelmében, lojális lévén a magyar megszállókkal, az utóbbiak Kárpátontúli-Ukrajnába történő bevonulásakor, megszervezte ünnepélyes fogadásukat, ahol beszédet mondott, melyben dicsőítette a megszállókat és politikájukat, hasonló beszédet mondott a magyar zászló megszentelésénél.

Ezen kívül, megszervezte a véderőművek építését, melyen a fiával együtt vett részt. A Levente szervezet vezetője volt, amely fasisztabarát szellemben nevelte a fiatalokat, valamint tagja volt a zsidóktól elvett földek elosztását végző bizottságnak.

A benyújtott fellebbezési kérelemben az elítélt, lényegében elismerve a bűnéül felrótt tényeket, de tagadva aktív kezdeményező szerepét, és a szovjet hatalom alatti aktív tevékenységére hivatkozva, kéri büntetésének 3 évre történő csökkentését és amnesztia alkalmazását.

Meghallgatva a bíróság tagját, Jároszlávszkij előadót, megvizsgálva a fellebbezési kérelmet és az ügy anyagait, meghallgatva Bromberg védő magyarázatát, a bírói testület nem talál indokot a fellebbezési kérelem teljesítésére. A fellebbező érvei az ő, állítólagos, nem aktív, passzív tevékenységére a bűnéül felrótt bűncselekmény végrehajtásánál, nem felelnek meg az ügy valós körülményeinek, sőt ellentmondanak még a vádlott bíróságon tett vallomásának is.

Nem bizonyított aktív tevékenysége sem a szovjet hatalom alatt (amelyre az elítélt, mint enyhítő körülmény, hivatkozik). Balla Sámuel tanú vallomásából ki-

tűnik, hogy az elítélt a Legfelsőbb Tanácsba történő választások alatt egy kevés, egészen jelentéktelen ideig, agitátorként dolgozott (amire a fellebbező céloz, aktivitására hivatkozva) és a munkához való tisztességtelen hozzáállás miatt felmondtak neki.

Ezért, Balogh ítéletét teljes mértékben megalapozottnak, a fellebbezési kérelmet pedig indokolatlannak találva, az USZSZK Büntetőeljárás Törvénykönyv 345. és 346. tc. alapozva, a testület,

HATÁROZATOT HOZOTT:

Balogh elítélt fellebbezési kérelmét elutasítja. A Kárpátontúli Területi Bíróság vele szemben hozott ítéletét helyben hagyja.

A határozat végleges.

Elnök – Jároszlávskij
Bíróság tagjai – Tkacsuk és
Mihájlovszkij

egyetért: az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának tagja
címeres körbélyegző sk. aláírás /Jároszlávskij/

Kézzel írva
3 példányban legépelve 1947. II. 21-én.
Sk. aláírás

[1990.06.07] Balogh Sándor rehabilitálásának szakértői véleménye

Titkos (*áthúzva*)__ sz. példány
Nem titkos

Jóváhagyom
Kárpátontúli terület megbízott ügyésze, 3. kategóriájú állami jogtanácsos
sk. aláírás O.Ju. Bondarenko
1990. június. 7.

VÉLEMÉNY

1990. június 7.
vár városa

Ung-

Gribov M.A tanácsos, a Kárpátontúli területi ügyész segédje, az 1988.07.30-án kelt 42sz/13/40sz s/sz. utasításnak megfelelően és Balogh Sándorné, az elítélt feleségének panaszával kapcsolatban, felülvizsgálati eljárásban ellenőriztem Balogh S.I. 1317. s/sz. levéltári büntetőügyét, és az ügyben

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A Kárpátontúli Területi Bíróság büntetőügyi testületének 1947. május 10-én kelt ítélete alapján

Balogh Sándor Ivánovicsot, 1891-es születésű, született Szelmenc községben /Magyarország/, a Kárpátontúli terület Ungvári körzeti Javorovo (Eszeny) község lakosa, magyar, pártonkívüli, a református egyház lelkésze, felsőfokú teológiai végzettségű, nős, büntetlen előéletű

az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4 tc.-je alapján elítélték 5 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre, az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 29. tc. a, b., c. pontokban taglalt 5 évi jogfosztásra és személyes vagyonának elkobzására.

Balogh S.I.-t a bíróság bűnösnek találta és elítélte, mert 1934–1939 között az eszenyi Magyar Nemzeti Párt magyar burzsoá-reakciós ellenzéki párt tagja volt, amely Kárpátontúl Csehszlovákiától történő elszakadását tűzte ki célul.

Kárpátontúl magyar megszállását követően ez a párt beolvadt a Magyar Élet Párt „MÉP” burzsoá-reakciós pártba, amelynek az 1939–1944-es évek között volt tagja.

Az eszenyi református egyház lelkészeként az 1938–1939-es években ünnepélyes beszédeket tartott, helyeselve a megszállók politikáját. 1938 novemberében, Kárpátontúli-Ukrajna magyar megszállásakor, beszédében helyeselte a megszállását.

1941-ben tagja volt a zsidó lakosságtól elvett földek elosztását végző bizottságnak.

1944 szeptemberében Balogh, a fiával együtt, részt vett a Csap környéki erődítmények megépítésében, felszólítva erre Eszeny lakosságát is. 1939–1944 között a Levente szervezet elnöke volt, amely a megszállókkal szembeni elkötelezettség szellemében nevelte a fiatalokat.

Az USZSZK Legfelsőbb Bíróság büntetőügyi bírói testülete által 1947. május 30-án hozott határozatával a Kárpátontúli Területi Bíróság 1947. május 10-én Balogh S.I. ügyében hozott ítéletét érvényben hagyta, az ítélet megsemmisítési kérelmét pedig elutasította./140-141. ügyiratlap/

Megvizsgálva az ügy anyagait úgy vélem, hogy a felsorolt, Baloghhall szemben hozott bírósági határozatokat hatályon kívül kell helyezni, az eljárást pedig megszüntetni bűncselekmény hiánya miatt.

A bírósági tárgyalás során kihallgatott Balogh az ellene felhozott vádak nem ismerte el és elmondta, hogy 1934–1939 között valóban tagja volt a Magyar Nemzeti Párt magyar pártnak, amelyik Kárpátontúl megszállását követően beolvadt a Magyar Élet Pártja magyar kormányzati pártba, melynek 1944-ig tagja volt, azaz Kárpátontúl Vörös Hadsereg általi felszabadításáig.

A párt tagjaként, semmilyen aktív tevékenységet nem folytatott és csak egyszer fizetett tagsági díjat. A Miskolci Püspöki Hivatal /Magyarország/ rendelete alapján nevezték ki az eszenyi Levente ifjúsági szervezet elnökének, és ott csak vallásos

szellemben nevelte az ifjúságot. 1941-ben az Ung vármegye rendeletével nevezték ki annak a bizottságnak az elnökévé, amelyik a gazdátlan földterületek elosztását végezte, melyet a földnélküli és kisjövedelmű családoknak osztottak szét. Nagy Miklós földigénylését elutasította, mert akkor annak 3–4 ha földje volt és gyerekei nem voltak.

A katonai hatóságok rendeletére vett részt a lakosság a Csap környéki véderőművek építésében. Fiával együtt ő is részt vett ezekben a munkákban, kérelmére a csapi katonai hatóságok az emberek többségét felmentette a munka alól. A magyar csapatok Eszenybe érkezésekor üdvözlő beszédet mondott a templom mellett, valamint beszédet mondott 1939. március 15-én, a magyar nemzeti ünnep napján. /121-124. ügyiratlap/

Balla Sz.Sz. és Szopko F.I. tanúk a bírósági tárgyaláson elmondták, hogy a magyar csapatok Eszenybe érkezésekor Balogh beszédet mondott és felszabadítóként üdvözölte azokat. 1944 őszén fiával együtt összetoborozta a lakosságot a Csap környéki véderőművek építésére, kérelmezte a katonai hatóságnál néhány személy felmentését a munkák alól. /125. ügyiratlap/

Nagy M.I. tanú a bírósági tárgyaláson elmondta, hogy 1941-ben Balogh elutasította földigénylését és saját belátása szerint, osztotta szét a földet még a kulákoknak is. /124. ügyiratlap/

Az ügyben összegyűjtött bizonyítékok megvizsgálásával megállapításra került, hogy Balogh tettei nem tartalmazzák az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4 tc.-ben minősített bűncselekményt. A Szovjetunió és állampolgárai ellen semmilyen ellenséges cselekedetet a nem engedett meg.

Ezen kívül, tettei azt az időszakot érintetik, amikor Kárpátontúl a burzsoá magyar állam részét képezte, Magyarország állampolgára volt, ezért az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 2. tc.-ben foglaltak szerint nem lehetett büntetőjogi felelősség alá vonni a szovjet jogszabályok alapján.

A fent leírtak és az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 386. tc.-je alapján

KÉREM:

a Balog Sándor Ivánovicsal szemben, a Kárpátontúli Területi Bíróság büntetőügyi bírói testület által 1947. május 10-én hozott ítéletének, az USZSZK Legfelsőbb Bírósága büntetőügyi bírói testülete által 1947. május 30-án hozott határozatának felülvizsgálatát azok hatályon kívül helyezésével és az eljárás megszüntetését bűncselekmény hiánya okán, rehabilitálva őt.

A területi ügyész segédje, M.A. Gribov jogtanácsos, sk. aláírás
„Egyetért”

A területi ügyész állambiztonsági szervek nyomozás-felügyeleti fősegédje, fő jogtanácsos, sk. aláírás, Ju.I. Rátocska

Tájékoztató: Balogh S.I. elítélt 1948-ban a fogva tartás helyén elhunyt. Felesége, Balogh Sándorné, született 1905-ben, lakcíme: Magyarország, Jászberény, Tanács tér 8. 5. lakás.

[1991.07.29] Határozat Balogh Sándor rehabilitálásáról

Jóváhagyom
Az Ukrán SZSZK ügyésze
2. kategóriájú állami jogtanácsos, helyettes
sk. aláírás
1991. július. 29.

HATÁROZAT

Balogh S.I.-t érintő büntetőeljárás anyagai alapján (1317. levéltári szám)

Teljes név: Balog Sándor Ivánovics

Születési év: 1891

Születési hely: Szelmenc község (Magyarország)

Munkahely a letartóztatás előtt: az Ungvári körzeti Javorovo (Eszeny)
falu református egyházának lelkésze

Lakhelye a letartóztatás előtt: Kárpátontúli terület, Ungvári körzet, Javorovo
(Eszeny) falu

Pártállási adatok: pártonkívüli

Mikor, milyen hatóság, a Büntető Törvénykönyv melyik cikkelye alapján volt elítélve, miben találták bűnösnek, megváltozott-e az ügyben a határozat: 1947. május 10-én a Kárpátontúli Területi Bíróság által volt elítélve az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4 tc. alapján 5 év szabadságvesztésre tulajdonában lévő vagyonának elkobzásával. Az ítéleten nem változtattak. Az ítélet alapján bűnösnek találták abban, hogy 1934–1939 között az eszenyi Magyar Nemzeti Párt magyar burzsoá-reakciós párt tagja volt. 1939–1944 között a Magyar Élet Párt burzsoá-reakciós párt tagja volt. 1944 szeptemberében részt vett a Csap környéki véderőművek megépítésében /a szovjet hadsereg ellen/, bevonva ebbe a munkába Eszeny lakosságát. 1939–1944 között a Levente szervezet elnöke volt, amely a megszállókkal szembeni elkötelezettség szellemében nevelte a fiatalokat. Az ügy anyagaiból kiderül, hogy a Csap környéki véderőműveket a katonai hatalom utasítására építették. Balogh S.I. részvétele a lakosság bevonásában e munkákra nem bizonyított. Azokért a tetteiért, melyek az 1934–1944-es éveket érintik, mikor Kárpátontúl nem volt része a SZSZKSZ-nek, az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 2.tc.-je értelmében nem lehet felelősségre vonni.

Letartóztatva: 1946. október 7-én.

1948-ban elhunyt.

Fogva tartva büntetés-végrehajtási helyeken, kényszerkezelésen /szükségtelet áthúzni/:

_____ év _____ hónap _____ nap.

Száműzetésben volt _____ év _____ hónap _____ nap.

Adatok az elítéltről vagy rokonairól: az elítélt felesége – Balogh Sándorné, született 1905-ben, lakcíme: Magyarország, Jászberény, Tanács tér 8., 5. lakás.

Balogh Sándor Ivánovicsra kiterjed az Ukrán SzSzk 1991. április 17-én kelt „A politikai megtorlások ukrainai áldozatainak rehabilitációjáról” szóló törvény 1. tc. a felelősségre vonás megalapozottságát alátámasztó bizonyítékok hiánya miatt.

Az USZSZK Ügyészségének állambiztonsági szervek által végzett nyomozások felügyeleti osztályának megbízott vezetője

3. kategóriájú állami jogtanácsos

sk.

aláírás P.G.Kusnyir

1991.07.26.

Megjegyzés: Balogh Sándor Ivánovics rehabilitációjáról szóló igazolás 1991.____30-án az elítélt feleségének történő átadása kérdésének megoldására megküldve az SZSZK SZ Ügyészségének.

Aláírás: s.k. aláírás K.K. Volnicsenko.

2.3. Narancsik Imre lelkész 1891–1948

2.3.1. Életrajzi adatok.

[1904–1943] Narancsik Imre lelkész önéletrajza

„1904. év január 25-én születtem Csallóközarányoson (Komárom vm.) Édesatyám: Narancsik Imre kisgazda, édesanyám: Cseke Terézia. Az elemi iskola első két osztályát a csallóközarányosi református elemi népiskolában, a harmadik osztálytól kezdve az ugyanottani állami népiskolában végeztem. Az elemi iskola hat osztálya után 1917 őszétől a komáromi Sz. Benedek-rendi Kat. Főgimnáziumban tanultam. Itt érettségiztem 1925. évi június hó 12-én kitüntetéssel. 1925 őszén a Losonci Református Theológiai Szemináriumba iratkoztam be. Az itteni alapvizsgát 1928. évi október hó 4-8-ig írásban és szóban jeles eredménnyel tettem le. Ugyanilyen eredményű az I. lelkészképesítő vizsgám 1929. évi május hó 28-30. napjairól és a II. lelkészképesítő vizsgám, amely 1931. évi június hó 29-30-án volt, mindegyik Losoncon. Az 1928-29. években a hallei Friedrichs-egyetem theológiai fakultásán tanultam, főként ószövetségi körben. Ennek eredményeként 1928-tól 1931-ig a Losonci Theológiai Szemináriumban tanítottam az ószövetség tanulmányok egy részét. 1936-tól viszont dogmatikát és segédtudományait.

Lelkészi szolgálataim: 1929. december 20-tól Zsigárdon (Komáromi Egyházmegye) voltam helyettes lelkész. 1930. évi január hó 1-től a Felvidéki Református Egyház Egyetemes Konventje mellett titkár, Pozsonyban. Ugyanitt 1932. évi március hó 12-től püspöki titkár a Dunáninni Református Egyházkerület püspöki hivatalában. 1935. évi augusztus hó 31-én a Barsi Református Egyházmegye ú.n. esperesi s.lelkészi állására kerültem Garamiklóra. Egy hónap múlva: 1935. szeptember 1-én Lévára rendelt esperesem. Mindegyik szolgálati helyemen a lelkészi tennivalókon kívül hitoktatást is végeztem.

Léváról egyhangúan meghívott a nagymuzsalyi református egyház. 1936. február hó 11-én érkeztem Nagymuzsalyba s a beiktatásom 1936. évi február hó 16-án volt. Felszenteltem Debrecenben 1939. év november hó 22-én.

1936. évi július hó 2-án Viskén házasságot kötöttem Tusa Gabriella Juliannával, Tusa Menyhért viski lelképásztor és Biki Julianna lányával. Házasságunkból eddig Gabriella¹⁰⁴ nevű gyermekünk született 1939. évi június hó 16-án, Beregszászban.

24. kép. Narancsik Imre 1935-ben. (Forrás: Narancsik Imre Könyvtár, Nagymuzsaly)

¹⁰⁴ Bejegyzés a nagymuzsalyi keresztelési anyakönyvben VI.k.35 l. 1939/9 szám alatt: „Éve és napja a születésének: 1939. június 16. Éve és napja a keresztelésének 1939. augusztus 6. A szülött neve:

Feleségem családjából lelkipásztor az édesatyja, valamint anyai nagyatyja: Biki Ferenc, aki a Máramaros-Ugoc sai Egyházmegye esperese a nagyszöllősi lelkipásztor volt utóljára (Biki Ferenc fia volt Biki Jenő csepei lelkipásztor).¹⁰⁵

25. kép. A Losonci Református Teológia tanári kara és diákjai 1939-ben. Narancsik Imre jobbról a második az alsó sorban (Forrás: Horkay László lelkész magángyűjteménye)

Narancsik Imre, sz.: 1904. január 25., Csallóköz aranyos (SLO). Letartóztatva 1946. november 28-án Nagymuzsalyban, 42 éves korában. Büntetése: 8 év javító-nevelő munkatábor, 5 év jogvesztés és vagyonelkobzás. Elítélve az USZSZK BTK 2.r. 54.§.4.c., 54.§.10.c., és az USZSZK BTK 29.§. a., b., c., alapján. 1948-ban Irkutszk egyik lágerében halt meg. Rehabilitálva 1993-ban.¹⁰⁶

Nyelvismerete: magyar, német, csehszlovák, angol-alapfok. Aktív közéleti szerepet vállalt: a Felvidéki Egyesült Magyar Párt művelődési szakosztályának alelnöke, a Széchenyi Magyar Kultúregylet és a Kárpátaljai Magyar Kultúregylet választmányi tagja, a Bereg és Ugocsa k.e.e. vármegye törvényhatósági bizottsági tagja, az Országos Lelkészegyesület tagja.¹⁰⁷

Gabriella. Neme: leány. Ágybólisága: törvényes. a szülők neve, születési helye, vallása és polgári állása: Narancsik Imre, Csallóköz aranyos, ref., református lelkész és neje: Tusa Gabriella Juliánna, Nagyszöllős, ref. állami tanítónő. A szülők lakhelye, utca, házszám: Nagymuzsaly, 165.hsz. A keresztatyák s anyák neve, polgári állása, lakhelye: Pikolcz Károly, áll. tanító, Visk, ref., és neve Tusa Ida, háztartásbeli, ref. szülész nő neve: A gyermek a beregszászi állami köz kórházban született. Keresztelő lelkész: Tusa Menyhért viski ref.lelkész.”

¹⁰⁵ TtREL 1.8.d.23. Nagymuzsaly, Narancsik Imre lelkész önéletrajza, 5-7.

SZABADI István (szerk.): Tiszántúli református lelkész-önéletrajzok 1942-1944, I. kötet, Debrecen – Nagyvárad, 2016, 90–91. (továbbiakban: Szabadi 2016.)

¹⁰⁶ UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 3292, Delo 1063. Narancsik Imre peranyaga.

¹⁰⁷ TtREL I.1.i.18. Narancsik Imre lelkészi törzslapja.

[1931–1944] „Narancsik Imre publikációi”¹⁰⁸

Önálló kiadványok:

- Životopis Elemér Balogha, bratislavského duchovného pastiera reformátskej kresťanskej cirkve, reformátskeho biskupa preddunajského na Slovensku a duchovného predsedu generálneho konventu reformovanej cirkve na Slovensku a Podkarpatskej Rusi. Z príležitosti jeho 70 ročných narodenín napísal Imrich Narancsik. Bratislava, 1936, 23 p. [Balogh Elemér (1866-1938) püspök életrajza]¹⁰⁹
- *A vallásoktatás mai kérdései*, Az Igazság és Élet füzetei, Debrecen, 1941, 20 p.
- *A vegyesházasság. Von der Heydt: Die Mischehe c. műve alapján*, Országos Református Presbiteri Szövetség, Budapest, 1944, 106 p.

Teológiai jellegű írásai:

- *A fiatal reformátusok mozgalma*, in: Magyar Írás 1934/2., 112–114.
- *Tegnapunk – mánk – holnapunk, I. Ifjúsági mozgalmaink*, in: Református Élet 1934. március. 13–16. [?]
- *A népi erkölcsiség. Jegyzetek Spranger Eduárd: Közerkölcs és személyes erkölcs viszonya c. művéhez*, in: Magyar Írás 1937, 576–579.
- *Magyar nevelés – magyar műveltség (Makkai Sándor könyve)*, in: Magyar Írás 1937, 753–756.
- *Sörös Béla hatvan éves*, in: Református Világszemle 1937/3. sz. [?]
- *Reformátusok*, in: CSATÁR István – ÖLVEDI János: A visszatért Felvidék adattára, Mahr Ottó és tsa Rákóczi Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1939, 145–146.
- *Trombitás Dezső: Hitből hitbe*, in: Protestáns Szemle 1941/12. sz.. 429–430. [rec.]
- *Az ünneptelen félév igehirdetési programja*, in: Debreceni Protestáns Lap, 1943. [?]

Politikai jellegű írásai:

- *Van menekvés*, in: Baráti Szó 1931. február
- *Spengler és a Harmadik birodalom*, in: Magyar Írás 1935/7–8. sz., 187–194.
- *A Harmadik birodalom és a humanizmus*, in: Magyar Írás 1936/6. sz., 56–66.
- *Magyarország és Európa. Megjegyzések Németh László könyvéhez*, in: Magyar Írás 1937/1. sz., 82–84.

¹⁰⁸ FODOR Gusztáv – FODOR Krisztina – SZABADI István – Szamorovszkiné NAGY Ibolya: Narancsik Imre, a tudós lelkész, próféta és mártír. Beregszász – Debrecen, 2015, 24–28.

¹⁰⁹ Ne feledjük, a korabeli Felvidéken mintegy 20.000 szlovák anyanyelvű református élt.

Irodalmi jellegű írásai:

- *Vagyok*, in: Pesti Magyar Hírlap 1935. december 29.
- *Balogh Elemér élete és munkássága*, in: Magyar Figyelő 1935, 272 – 274.
- *Erazmus*, in: Magyar Írás 1936/10. sz., 71–74.
- *Balogh Elemér*, in: Református Világszemle 1936/2, [?]
- *Miguel de Unamuno 1864–1935*, in: Magyar Írás 1937, 298–302.
- *Simony Menyhért versei (Testvéreknek üzenem)*, in: Magyar Írás 1937, 658–659.
- *A hamis humanizmus regénye. Stefan Zweig: Harc egy gondolat körül*, in: Magyar Írás 1937, 765–769.
- *A tudomány művelése*, in: Magyarok Csehszlovákiában 1918–1938, Az Ország Útja kiadás, szerk.: BORSODY István, Budapest, 1938, 130–137.

Szociológiai jellegű írásai:

- *A szociológia*, in: A Prágai Magyar Akadémikusok Köre Évkönyve 1931–1932, Szerk. ORBÁN László, Kassa, 1931. [?]
- *A turánizmus*, in: Magyar Írás 1937, 503–505.
- *A mai magyar szociográfia s főiskolás fiatalságunk*, in: Forrás 1938/1. sz., 8–12.
- *Magyarok a nyelvhatáron*, in: Tátra 1938, 84.
- *A felvidéki magyar tudományosság két évtizede: 1918–1938*, in: HANGEL László (szerk.): Mit élt át a Felvidék?, Fővárosi Nyomda, Budapest, 1940, 17.

Az alábbi kiadványokban jelentek meg rendszeresen vagy elszórtan írásai:

- „*A kisebbségi magyar ifjúság röpirata a csehszlovákiai magyar tudományos társaság megalakulása alkalmából.*” című füzetben. Pozsony, 1931.¹¹⁰
- A „*Református Diákmozgalom*” című lapban, mely a magyar református diákok Soli Deo Gloria Szövetségének lapja volt, 1931/1932-ben.¹¹¹
- Az „*Új Magyarország*” című, fiatal protestáns értelmiségiek szemléjében, 1932/1933-ban.¹¹²
- A „*Szabadság*” című politikai és társadalmi hetilapban (Budapest), 1933-ban.¹¹³
- A „*Református Élet*” című folyóiratban, amely fiatal reformátusok egyháztársadalmi lapja, szerk. KISS Gyula. 1934-ben.¹¹⁴
- A „*Magyar Írás*” című irodalmi, művészeti, kritikai, társadalmi folyóiratban, szerk. SIMON Menyhért, Kassa, Tornalja, 1934–37 között.¹¹⁵

¹¹⁰ MADÁR Lajos: Magyar Irodalmi Antológiák és Gyűjtemények. F sorozat, 19–22., Budapest, 1986, 1378.

¹¹¹ LAKATOS Éva: Magyar irodalmi folyóiratok, Budapest, 1983, 2029. (továbbiakban: Lakatos)

¹¹² LAKATOS 1979, i.m., 1239.

¹¹³ LAKATOS 1986, i.m., 2279.

¹¹⁴ LAKATOS 1983, i.m., 2030.

¹¹⁵ LAKATOS 1978, i.m., 1062–1063.

- A „*Forrás*” című csehszlovákiai magyar ifjúsági kultúr-folyóiratban, szerk. LEDERER Frigyes, 1938/1–2. sz.¹¹⁶
- A „*Ruszinszkói Magyar Gazda*” című hetilapban 1939-ben.¹¹⁷
- A „*Magyar Munka*” című felvidéki értelmiségi folyóiratban, szerk. SIMON Menyhért, 1939/I. sz.¹¹⁸
- A „*Protestáns Szemle*” című tudományos, irodalmi és kritikai folyóiratban (Budapest), 1941-ben.”¹¹⁹

2.3.2. Előzmények, letartóztatás és rabság

[1904–1948] Narancsik Imre a Gulag Lexikonban.

„*Narancsik Imre* (Csallóközarányos, 1904. január 25., Cseke Terézia) – Református lelkész volt. Az állambiztonsági szervek a kárpátaljai Nagymuzsajon 1946. november 28-án letartóztatták. A Kárpátontúli Terület Belügyi Hadseregének katonai törvényszéke Ungváron 1947 februárjában 8 évi, javító-nevelő munkatáborban leöltendő szabadságvesztésre ítélte. A tajseti lágerekbe került. Ott halt meg 1948 februárjában.”¹²⁰

[1938.03.] Narancsik Imre beszédet mond a PRMK beregszászi rendezvényén

„Kárpátalján is életbe lépett az 1937. február 18-i kormányhatározat, amelynek alapján „a legalább 50 százalékos magyar többséggel bíró helyeken kétnyelvű feliratokat, nyomtatványokat, tekintettel a ruszinságra, háromnyelvűeket vezetnek be a postán és a vasútnál”. A nyelvtörvény kiterjed a beregszászi, a nagybereg, a gáti, a kaszonyi, a macsolai, a muzsalyi, a beregsomi, a vári, a nagybégányi, a benei és a beregdédai postára, valamint Ardó, Bene, Bereg, Beregszász, Kígyós, Nagybégány, Borzsova–Nagymuzsaly, Som–Kaszony, Újfalu, Szürte és Téglás vasútállomására. – A Podkarpatszka Ruszi Magyar Kultúregyesület beregszászi rendezvényén *Narancsik Imre* református lelkész kijelentette: „eddig társadalmi életünk téves utakon jár és sürgősen megalakítandó a »népközösség«. Ennek a népközösségnek nem szabad sem jobb-, sem baloldalinak lenni, nem szabad sem Kelet-, sem Nyugat-Európa felé kacsingatni, hanem Közép-európainak kell lennie és mint a jóakarát népének kell fellépnie.”¹²¹

¹¹⁶ LAKATOS 1975, i.m., 266.

¹¹⁷ LAKATOS 1986, i.m., 2155.

¹¹⁸ LAKATOS 1978, i.m., 1141.

¹¹⁹ LAKATOS 1983, i.m., 1990.

¹²⁰ RÓZSÁS 2000, i.m., 270.

¹²¹ FEDINEC Csilla (összeáll.): *A kárpátaljai magyarság történeti kronológiája 1918–1944*. Nostra Tempora. 7. Fórum Intézet, Lilium Aurum Könyvkiadó, Galánta–Dunaszerdahely, 2002, 276. (továbbiakban: Fedinec 2002.)

[1935-1938] Narancsik Imre a Losonci Református Teológia tanára

„Narancsik Imre (1904-1948) a szeminárium hallgatója volt. Tanult a hallei egyetemen is. Balogh Elemér pozsonyi püspök titkáraként dolgozott 1928-29-ben, 1930-tól nagymuzsalyi lelkész. A Teológián barthiánus dogmatikát adott elő 1935 és 1938 között. A szovjetek 1946-ban letartóztatták, fogságban halt meg 1948 áprilisában.”¹²²

[1937-1991] Részlet Dr. Ortutay Elemér görög katolikus lelkész, teológiai tanár, a hittudományok doktorának visszaemlékezéséből.

„Fussunk vissza az időben. 1937-et írunk. Kárpátalja még Csehszlovákia része. Beregszászon a prágai, brünni és pozsonyi főiskolásokat, az úgynevezett Széchenyi-kör tömöríti. Ennek egyik gyakori előadója *Narancsik Imre*, muzsalyi református lelkész. Az ő szavai és életvitele kristályozzák bennünk a tiszta magyar öntudatot és a krisztusi, keresztény elveket. A Hatodik Síp című folyóiratban beszámoltam a kárpátaljai görög katolikus és általában az egyházak helyzetéről. És említést tettem arról, hogy az orosz lágerben *Narancsik Imre* is meghalt, akinek halálát nagyon fájjalom, én különösen, hisz éveken át szellemi, lelki tanítóm volt. Tisztelettel és hálával gondolok személyére. Szinte előhírnöke volt a II. Vatikáni Zsinatnak. Hirdetője volt Jézus tanításának, hogy „ut omnes unom sint”, hogy mindnyájan egyek legyenek. Az egyházak, különösen vonatkozik ez a keresztény egyházakra, nem állhatnak ellenségként egymással szemben. A múlt hibáit, tévedéseit fel kell számolni. És mindent el kell követni, hogy azok ne ismétlődjenek meg. Mi Kárpátalján megértettük, hogy „egységben az erő.” Az erő, mely képes szembeszállni és kivédeni a Sátán minden ördögi tervét, igyekezetét. Az egyházaknak feladata: Isten országának értékeit hirdetni. A becületességre, az önzetlen szolgálat szellemére, az igazságosságra, az igazság tiszteletére nevelni híveit, népet... azaz az embert. Úgy érzem, nem túlzok, ha állítom: mi itt, Kárpátalján ezt megértettük, és e feladatra vállalkozunk, függetlenül attól, hogy katolikusok vagy reformátusok vagyunk-e.”¹²³

[1945-1947] if. Balogh Sándor emlékezése Narancsik Imrére.

„Az első között, 1945-ben [1946-ban] Narancsik Imre nagymuzsalyi lelkészt ítéltek el, a régi immár „fasisztának” minősített „uralom” kiszolgálásának vádjával. Ez volt a fő vád ellene, de ezzel egyidőben újságíróként is perbe fogták, mert az annak idején édesapám-szerkesztette Magyar Gazda című hetilapban – amelynek Imre bácsi helyettes szerkesztője volt – szovjetbarátsággal éppenséggel nem jellemezhető tartalmú cikket publikált. (Ezt a cikket egyébként édesapám ellen

¹²² KÖVY Zsolt: A Losonci Református Teológiai Szeminárium. In: Sárospataki Füzetek 7, 2003/1. szám, 119.

¹²³ ORTUTAY Elemér dr.: Az egyházak kisebbségben. In: Regio – Kisebbségtudományi Szemle, 1991, 2. évf., 3. szám, 161.

is felhasználták, holott a cikk megjelenése idején szabadságon volt.) Narancsik Imrét a tárgyalás előtti vallatások során kegyetlenül megkínozták, nagyon rossz állapotban került Irkutzkba. Ez az oka annak, hogy a fogságban bekövetkezett halálát a vallatások alkalmával szerzett sérüléseinek tulajdonították és tulajdonítják ma is a tájékozatlanok. Imre bácsi halálát valójában dystrophia, azaz táplálkozási rendellenesség okozta. Irkutzba érkezése után ugyanis egy szintén oda száműzött fogoly, Menczer Gusztáv budapesti harmadéves orvostanhallgató – a lágerkórház orvosa – gondoskodásának eredményeként sérüléseiből felgyógyult, bár a hiányos táplálkozás következtében régi életerejét nem kaphatta vissza. Menczer azzal is könnyített helyzetén, hogy felvettette szanitécnek a kórházba, ami tudvalevően könnyebb munka, mint az erdőirtás vagy aranymosás. A tragédia Imre bácsi számára az otthonról kapott élelmiszeres csomag mohó elfogyasztása okozta. Egyszerűen képtelen volt mérsékelni magát evésben, s a viszonylag nagy mennyiségű szalonna és hús elfogyasztása túlterhelte legyöngült szervezetét. Erről maga Menczer Gusztáv tájékoztatott engem, aki Budapesten él, az Egészségügyi Minisztérium osztályvezetője. Tájékoztatójában arra a fiatal szanitécre hivatkozott, aki szemtanúja volt Narancsik Imre halálának.”¹²⁴

[1946 – 1947] „Narancsik Imre mártíriuma.

„Az állambiztonsági szervek Nagymuzsalyban tartóztatták le 1946. november 28-án, szovjet-ellenes tevékenység vádjával és a fasisztának minősített Horthy-uralom kiszolgáltatásának vádjával,¹²⁵ az Ukrán SZSZK Büntető Törvénykönyve 54. §. 4. és az 54. §. 10. cikke alapján. Újságíróként is perbe fogták, mondván, hogy 1941–1944 között szovjetellenes cikkeket közölt a fasiszta „Kárpáti Magyar Gazda” című pártlapban, melynek barátja, Balog Sándor főszerkesztő mellett helyettes szerkesztője volt. Narancsik peranyagából vált nyilvánvalóvá, hogy a kihallgatások és a bizonyítási eljárás mind a Magyar Gazdában végzett újságírói tevékenysége köré rendeződtek.¹²⁶

Letartóztatása idején egy német nyelvű könyvritkaságot mutatott meg feleségének, abból a célból, hogy ha valami oknál fogva meghalna, akkor adja el, és annak az árából megélhet egy ideig.¹²⁷

Zimányi József szerint Narancsik letartóztatásában a községben élő Jehova tanúi is szerepet játszottak, akik összegyűjtötték Narancsik politikai jellegű írásait, bevitték a beregszászi KGB-re, felhívva a hatóságok figyelmét a lelkészre.¹²⁸

Zimányi állítása a jehovistákkal kapcsolatban nem igazolható, annál inkább a

¹²⁴ BALOGH 1992, i.m., 27–28.

¹²⁵ DUPKA György: Kárpátaljai magyar Gulag-lexikon. Lefejezett értelmiség, 1944–1959, Ungvár–Budapest, Intermix Kiadó, 1999, 79. (továbbiakban: Dupka 1999.) Dupka itt hibásan, 1910-es születési adatot közöl.

¹²⁶ UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 3292, Delo 1063. 112–113.

¹²⁷ Nagytiszteletű Horkay Barna nyugalmazott lelképásztor szíves közlése. Sárospatak, 1999. március 12.

¹²⁸ HARGITA Árpád (szerk.): „Tűzszlopoddal a jéghegyek között”. Zimányi József életútja, Fundamentum Alapítvány, Budapest, 1995, 86. (továbbiakban: HARGITA 1995.)

tanú-ként beidézett helyi kommunistáké. Figyelemre méltó az a tény, hogy Narancsik peranyaga 1945 decemberében (!) a beregszászi Államvédelmi Hivatal nyomozói által felvett kihallgatási jegyzőkönyveket is tartalmaz,¹²⁹ olyan beregszászi zsidó nemzetiségű helyi kommunistáktól, akiket a magyar nemzethűséget vizsgáló Kárpátaljai Igazoló Bizottság¹³⁰

1931–1940 között kommunista érzelmeik miatt elmarasztalt. A közel egy évvel korábbi dátumok egy nagyon értékes információra mutatnak rá: Narancsik Imre letartóztatására a járási Államvédelmi Hivatal már egy éve készült, mely előkészítő munkát minden később letartóztatott lelkésszel kapcsolatban alkalmazhatott.

Narancsikot háromhavi vizsgálati fogság után 1947. február 27-én nyolc év javító-nevelő munkatáborban letöltendő jog- és szabadságvesztésre és teljes vagyonfosztásra ítélte a Kárpátaljai Területi Bíróság.

Az ungvári börtön Bodnár nevű őre bevallotta a később letartóztatott Zimányi Józsefnek, hogy egy évvel előtte ugyanebben a cellában tartózkodott Narancsik Imre, akinek hátra kellett kötnie a kezét, hogy az ne tudja magát védeni, és hátulról megrúgnia úgy, hogy arccal a földre essen. Bevallotta, hogy sajnálja, hogy ilyen rettenetes dolgot kellett tennie a lelkésszel, de parancsra tette. Zimányi József szerint Narancsik veséjét és hátát az ungvári börtönben vízzel teli üvegekkel verték.¹³¹ A tárgyalások előtti vallatások során annyira kegyetlenül megkínózták, hogy már rossz egészségügyi állapotban került a tajseti lágerekbe,¹³² azon belül Irkutszkba.¹³³ Halálát dystrophia, azaz táplálkozási rendellenesség okozta. A munkatáborban kezelőorvosa Menczer Gusztáv volt,¹³⁴ budapesti harmadéves orvostanhallgató, aki egyben a lágér kórházorvosa is volt, aki azzal is könnyített Narancsik helyzetén, hogy szanitécként alkalmazta a lágér kórházában. A kórházi munka sokkal könnyebb volt, mint a fakitermelés vagy az aranymosás. Menczer egyik szanitéce szemtanúja volt Narancsik haláltusájának.¹³⁵ Földi hamvai az irkutszki lágertemetőben nyugszanak.

26. kép. Narancsik Imre 1993-ban állított emléktáblája a nagymuzsalyi református templom előcsarnokának falán. (Forrás: Fodor Gusztáv)

¹²⁹ UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 3292, Delo 1063. 35–40.

¹³⁰ CSILLÉRY Edit: A nemzethűség jelentése a felvidéki és kárpátaljai igazolási eljárások során. In: *Magyar Kisebbség*, Új Sorozat, 2014/1., 7–39.

¹³¹ HARGITA 1995, i.m., 86.

¹³² RÓZSÁS 2000, i.m., 270.

¹³³ DUPKA 1999, i.m., 79.

¹³⁴ Menczer később a Magyarországi Egészségügyi Minisztérium egyik osztályvezetője lett.

¹³⁵ BALOGH 1992, i.m., 28.

27. kép. A Nagymuzsalyi Narancsik Imre Református Könyvtár táblája, állítva 2010. október.
(Forrás: Fodor Gusztáv)

Az otthon maradt hősök

Narancsik Imre feleségét 1947-ben két kislányával együtt ki-tették a parókiáról, helyükre egy orosz katonatiszt költözött be a családjával. Előbb az iskolaigazgató adott a lelkész családjának egy szoba-konyhás házat, hisz eleinte tanított még az iskolában. Egy idő után onnan is ki kellett költözzenek, majd egy nagymuzsalyi család fogadta be őket, onnan kerültek később Nagyszőlősrre, végül pedig egy rokon lelkészcsalád segítségével áttelepültek Magyarországra.

A nagymuzsalyi Pataky Ferenc, Narancsik egykori presbiterének fia a következőket mondta „*A kilencvenes évek elején [1993. január 20.]¹³⁶ kaptunk egy orosz nyelvű levelet, amelyben azt tudatta velünk a hatóság, hogy rehabilitálták a tiszteletes urat. Akkor azt mi közösen lefordítottuk és tudattuk a gyülekezettel, majd a templom falán márványtáblát avattunk Narancsik Imre mártír lelkészünk emlékére. Itt volt az avató ünnepségen a két lánya és az özvegye is. A tiszteletes asszony azt kérte, hogy ha visszakapjuk a református parókiát, akkor okvetlenül hívjuk meg Muzsalyba. Sajnos, akkorra már meghalt.*”¹³⁷

[2009] Fischer Zsolt: Könyvtáratavátás Nagymuzsalyban Narancsik Imre emlékére

„Múlt pénteken nagy álma vált valóra Nagymuzsaly lakosságának: a református gyülekezeti házban - anyaországi és kárpátaljai összefogásnak köszönhetően - felavatásra került az az új könyvtár, mely a település néhai mártír lelképásztorának, Narancsik Imrének a nevét viseli.

Az előzmények kapcsán Estók István helyi református lelképásztor elmondta: „A könyvtár létrehozásának gondolata tavaly ötlött fel bennünk. Nagymuzsalyban sajnos nincsen művelődési ház, így ezt pótlendő, olyan dolgot szeretünk volna létrehozni, mely a közösség, a település javára válik. (...) Hogy mindez végül itt, a gyülekezeti házban megvalósulhatott, nagyban köszönhető Szigetszentmiklós

¹³⁶ ПІЗАК І. М., ДОВГАНИЧ О.Д., ХЛАНТА О.В.: Реабілітовані історією, Закарпатська область, ВАН Видавництво „Закарпаття”, Ужгород, 2003, 519. УАНУА, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 3292, Delo 1063, 120.

¹³⁷ BADÓ Zsolt: Narancsik Imre nagymuzsalyi lelképásztor, in: Kárpátalja (online hetilap) 2009. május 8., 434. sz. <http://www.karpataljalap.net/?q=2009/05/08/narancsik-imre-nagymuzsalyi-lelkipasztor> Letöltve: 2015.11.2. (továbbiakban: BADÓ 2009).

RADVÁNSZKY Ferenc (főszerk.): *Kárpátaljai református templomok*. Ungvár–Beregszász, Tárogató Kiadó, 2000, 60. (továbbiakban: Radvánszky 2000.)

és Sopron polgárainak, akik időt és fáradságot nem sajnálva könyveket gyűjtöttek számunkra. Ennek eredményeként 7200 könyv gyűlt össze könyvtárunk számára, melyből 6000 kötet szépirodalmi, 1200 pedig nyelvtani munka. A könyvtár Narancsik Imre nagymuzsalyi mártír lelkipásztor nevét viseli, mely egyben tisztelgés áldozatvállalása előtt is.”

A könyvtáratavató a református templomban ünnepi istentisztelettel vette kezdetét. A muzsalyi gyülekezet képviselőjében Estók István köszöntötte az anyaországból érkezett, a könyvgyűjtést lebonyolító városok képviselőit: Tóth Benőt, a Szigetszentmiklósi Ifjúsági Parlament elnökét, valamint Kilián Jánosnét (Szigetszentmiklós) és a Sopronból érkezett Horváth Gábort, Fekete Szabolcsot és Sterr Ferencet.

Az istentisztelet Zán Fábrián Sándor, a Kárpátaljai Református Egyházkerület (KRE) püspökének ünnepi igehirdetésével vette kezdetét. Az istentisztelet igéje ezúttal A prédikátor könyvének 12. részéből hangzott fel: “Bölcs volt a prédikátor... akár jó volt, akár rossz.” A püspök beszédében Isten csodálatos munkájáról szólt, mely által anyaországi és kárpátaljai összefogás eredményeként könyvtár jöhetett létre, ami a település mártírhalált halt lelkipásztorának nevét viseli. Mint mondta, ennek nagyon messzeható üzenete van: “Ma azt látjuk, hogy minden tett, minden titkolt dolog - akár jó, akár rossz -, megítéltetik és napfényre kerül. Ezért kell ma hálát adnunk, hogy Narancsik tiszteletes emlékére itt, ebben a községben könyvtár jött létre, múltat, jelent és jövőt építő könyvtár.”

Köszöntötte a gyülekezetet Tóth Benő, aki arra kérte a híveket, járjanak minél többet az új könyvtárba, s gyarapítsák tudásukat. Mint mondta, mindent elvehetnek az embertől, de a tudását soha. Majd Estók István felolvasta a könyvtár névadójának, Narancsik Imre lelkipásztornak életrajzát. Az istentiszteletet a Vidnyánszky Éva vezette Ficseri Gyermekestúdió, valamint a református gyülekezet vegyeskórusának műsora tette még emelkedettebbé.

Az ünnepség ezt követően a gyülekezeti házban folytatódott, ahol Estók István és Tóth Benő ünnepélyesen átvágta a magyar nemzetiszínű szalagot, az érdeklődők megtekinthették a könyvtárat, majd szeretetvendégségre került sor.

A jövőbeli tervekről Estók István elmondta még: „Szeretnénk, ha a könyvtár tudományos-kutató bázissá alakulna, ha Nagymuzsaly történelme minél jobban feldolgozásra kerülne korabeli iratokból, sajtótermékekből stb., amit a későbbiekben cikkekben, tanulmányokban publikálnánk is. Már sikerült is egy kis helytörténeti részleget kialakítanunk néhány irattal, tárggyal, mely remélhetőleg a jövőben bővülni fog. Szintén nagy reményeket fűzünk az informatikai termünkhöz, mely a könyvtár mellett üzemel. Az alapfokú számítástechnikai oktatás mellett lehetőség szerint idővel be szeretnénk vezetni az internetet, s külön tervünk, hogy létre-

28. kép. Narancsik Imre könyvtár 2009.
(Forrás: www.karpataljalap.net)

hozzuk Nagymuzsaly honlapját. A könyvtár nyitvatartási ideje hétfőtől péntekig 13.00-15.30.

Rövid életrajz

Narancsik Imre 1904. január 25-én született a Komárom megyei Csallóközarányoson. 1925 őszén beiratkozott a losonci Református Teológiai Seminárium elsőként induló évfolyamára. 1928-29-ben a hallei Friedrichs Egyetem teológiai fakultásán tanult. 1931-ig a losonci szemináriumban tanította az ösztö-vetségi tudományok egy részét, majd később dogmatikát és segédtudományait is. Lelkeszi szolgálatát a teológiai munkája mellett Zsigárdon mint helyettes lelkész kezdte. 1930. január 1-től a Felvidéki Református Egyház Egyetemes Konventje mellett titkár Pozsonyban, majd 1932 márciusától püspöki titkár. 1935 augusztusában Garamkissalón lelkész, egy hónappal később Lévára rendeli az esperes, innen hívta meg egyhangúlag a nagymuzsalyi református egyház, ahol 1936. február 16-án volt a lelkészi beiktatása. Még abban az évben házasságot kötött Tusa Gabriella Juliannával, Tusa Menyhért viski lelképásztor leányával. Házasságukból két gyermek született: 1939-ben Gabriella, 1942-ben pedig Ágnes.

Nagymuzsalyban lelkészi tevékenysége mellett hitoktatást is végzett. Szabadidejében szociográfiai és egyháztörténeti kutatásokkal foglalkozott, eredményeit elismert szaklapokban publikálta. 1928-30 között Varga Imrével és Tárnok Gyulával közösen szerkesztette a Baráti Szó című református ifjúsági folyóiratot Beregszászban. A szovjet megszállást követően 1946-ban letartóztatták és a múltban kifejtett politikai tevékenység vádjával elítélték. Rabként egy irkutszki szovjet fogolytáborban halt meg 1947-ben [1948-ban].¹³⁸

[2009] Badó Zsolt: Narancsik Imre nagymuzsalyi lelképásztor.

„A Kárpátalján 1944-től fokozatosan berendezkedő szovjethatalom ellenséget látott az egyházakban. Igaz, a református egyházat nem tiltják be, mint a Kárpátalján legnépesebb görög katolikust, de 20 lelkészt deportálnak szibériai fogolytáborokba. Az elsők között volt Narancsik Imre, nagymuzsalyi református lelkész, lapszerkesztő, történész, korábbi teológiai tanár, akinek elsősorban a kisebbségi tudományos és egyházi élet kérdéseiről írt cikkei jelentősek. Ifjúsági és egyházi lapokat szerkesztett Beregszászban, bár aktívan nem politizált, de publicisztikai írásaiban, közszerepléseiben gyakran felemelte szavát a magyarságunkat érintő politikai kérdésekben is, kapcsolatban állt a kor ismert csehszlovákiai magyar politikusaival.

Narancsik Imrét 1946-ban tartóztatták le a szovjet hatóságok, elítélték és 1947-ben halt meg fogolytáborban. Dr. Ortutay Elemér görög katolikus lelkész, teológiai tanár, a hittudományok doktora a harmincas évekre visszaemlékezve a követ-

¹³⁸ FISCHER Zsolt: Könyvtáratavás Nagymuzsalyban Narancsik Imre emlékére. In: *Kárpátalja*. 2009. december 11. 465. <http://www.karpataljalap.net/?q=2009/12/11/konyvtaravatas-nagymuzsalyban> Letöltve: 2017.02.18, 11:56.

kezőket mondta róla: „Beregszászon a prágai, brünni és pozsonyi főiskolásokat az úgynevezett Széchenyi-kör tömöríti. Ennek egyik gyakori előadója Narancsik Imre, muzsalyi református lelkész. Az ő szavai és életvitele kristályozzák bennünk a tiszta magyar öntudatot és a krisztusi, keresztény elveket... az orosz lágerben Narancsik Imre is meghalt, akinek halálát nagyon fájjalom, én különösen, hisz éveken át szellemi, lelki tanítóm volt. Tisztelettel és hálával gondolok személyére.”

Mi megpróbáltunk utánajárni, hogy ki is volt a nagymuzsalyiak mártír lelkésze, miért tarthatták többek között őt veszélyesnek a vidékünket megszálló szovjetek.

Narancsik Imre 1904. január 25-én született a Komárom megyei Csallóközarányoson, szülei gazdálkodók voltak. Őt fiúgyermek közül ő volt a legidősebb. Károly öccse szülei kis gazdaságát vezette tovább, Elek szintén lelkész lett, Péter tanítói oklevéllel MÁV-tisztviselőként dolgozott, a legfiatalabb, Vince pedig a munkácsi kereskedelmi középiskolában tanult tovább.

Imre 1917 ősztől a komáromi Szt. Benedek-rendi Katolikus Főgimnáziumban tanult, majd 1925 őszen a losonci Református Theológiai Szeminárium elsőként induló évfolyamába iratkozott be, mindkét helyen kiváló volt a tanulmányi eredménye. 1928-29-ben a hallei Friedrichs Egyetem teológiai fakultásán tanult, főleg ószövetségi körben. Ennek eredményeként 1931-ig a losonci Theológiai Szemináriumban tanította az ószövetségi tudományok egy részét, majd később dogmatikát és segédtudományait is. Lelkészi szolgálatát a teológiai munkája mellett Zsigárdon mint helyettes lelkész kezdte. 1930. január 1-től a Felvidéki Református Egyház Egyetemes Konventje mellett titkár Pozsonyban, majd 1932 márciusától püspöki titkár. 1935 augusztusában Garamkissalón lelkész, egy hónappal később Lévára rendeli az esperes, innen hívta meg egyhangúlag a nagymuzsalyi református egyház. 1936. február 16-án volt a lelkeszi beiktatása Nagymuzsalyban. Még abban az évben házasságot kötött Tusa Gabriella Juliánnával, Tusa Menyhért viski lelképásztor leányával. Házasságukból két gyermek született: 1939-ben Gabriella, 1942-ben pedig Ágnes.

Nagymuzsalyban lelkeszi tevékenysége mellett hitoktatást is végzett. Szabadidejében szociográfiai és egyháztörténeti kutatásokkal foglalkozott, eredményeit elismert szaklapokban publikálta. Aktívan részt vett az akkori kárpátaljai magyar közéletben. 1928-30 között Varga Imrével és Tárnok Gyulával közösen szerkesztette a Baráti Szó című református ifjúsági folyóiratot Beregszászban. A szovjet megszállást követően 1946-ban Narancsik Imrét letartóztatták és a múltban kifejtett politikai tevékenység vádjával elítéltek. Rabként egy irkutszki szovjet fogolytáborban halt meg 1947-ben. Itt lenne az ideje, hogy végre hozzáférjenek a korszakot kutatók azokhoz az iratokhoz is, amelyekből kiderülne, milyen vádak alapján ítélték el a tiszteletes urat, illetve tanulságos lenne olvasni, hogy kik és mit vallottak ellene...

Nagymuzsalyban még ma is elevenen él a tiszteletes emléke. A 73 éves Pataky Ferenc, akinek az édesapja presbiterként jól ismerte a tiszteletes urat a következőket mondta: „Narancsik tiszteletes úr úgy került ide, hogy három muzsalyi presbiter, a két Tóth János és Sztreha János hallotta őt prédikálni Léván. Rőgtön, amikor kijöttek a templomból, meghívták lelkésznek. Az volt a csoda, hogy ez a nagy

műveltségű lelkész, teológiai tanár elfogadta a lelkészt kereső muzsalyi gyülekezet meghívását. A szüleim és a nagymamám nagyon bizalmas, jó viszonyban voltak a tiszteletes úrékkal, tőlük tudom, hogy Narancsik Imre a szerelme miatt jött Kárpátaljára. A későbbi felesége, Tusa Ella a tanítványa volt. Ha csak tehette, vonaton ment a szerelméhez Viskre, majd itt a muzsalyi parókiában volt az esküvő, itt is laktak.

Narancsik Imre tiszteletes úr engem keresztelt elsőként 1936-ban, miután ideérkezett. Itt születtek a lányai, Gabika és Ági. A tiszteletes úr állítólag nyolc nyelven beszélt, többek között németül és oroszul is. Egyszer, 1946 végén a nagynéném férjével ment szekérről Váriba a malomba. Ahogy jöttek hazafele, lehúzták a szekérről és elvitték Ungvárra. Amikor ítélték, a presbitériumból többen is elmentek Ungvárra, hogy bizonyítsák az ártatlanságát, ott volt többek között az apám, meg Szatmári János, Beregszászi János és Sztreha Mihály. Határozottan léptek fel a védelmében, de ott általa írt újságcikkekre hivatkozva mégiscsak elítélték. Édesapám, amikor hazajött, azt mondta, hogy hét vagy nyolc évet kapott. De a községháza akkori titkára úgy értesült, hogy 25 év a büntetése.

A tiszteletes asszonyt két kislányával együtt kitették a parókiáról, helyükre egy orosz katonatiszt költözött be a feleségével és a fiával. Egy szekér könyvet hozott el onnan az apám, itt a hátsó szobában válogattak belőle lelkészek és orvosok később. Sok orvosi könyv is volt közöttük, az a kevés, amit adtak az értékes könyvekért, az is fontos volt számukra, élni kellett valamiből. A tiszteletes asszonynak előbb az iskolaigazgató adott egy szoba-konyhás házat, hisz eleinte tanított még az iskolában. Egy idő után onnan is ki kellett költözzenek, egy család fogadta be őket itt a főutcán, onnan kerültek később Nagyszőlősre, végül pedig egy rokon lelkészcsalád segítségével áttelepültek Magyarországra.

A kilencvenes évek elején kaptunk egy orosz nyelvű levelet, amelyben azt tudatta velünk a hatóság, hogy rehabilitálták a tiszteletes urat. Akkor azt mi közösen lefordítottuk és tudattuk a gyülekezettel, majd a templom falán márványtablát avattunk Narancsik Imre mártír lelkészünk emlékére. Itt volt az avató ünnepségen a két lánya és az özvegye is. A tiszteletes asszony azt kérte, hogy ha visszakapjuk a református parókiát, akkor okvetlenül hívjuk meg Muzsalyba. Sajnos, akkorra már meghalt.”

Estók István jelenlegi nagymuzsalyi református lelkész is kutatta elődje tevékenységét. Szerinte 1946 telén még Nagymuzsalyban volt Narancsik Imre. Valószínűleg 1947 elején vitték el és még abban az évben meg is halt Irkutszkban.

Bereczky Zoltán tízéves volt 1944-ben, így emlékszik: „1944. október 24-én ellenállás nélkül vonultak be az orosz katonák Muzsalyba. Narancsik Imre és az én apám, Bereczky György fogadta őket. Egy puskalövés nélkül megszállták a falut. Na, megúsztuk a háborút, mondták, de tévedtek. Nem sokkal később Nagymuzsalyból a magyar férfiakat, közöttük az apámat és az öccsét, dr. Bereczky Gusztáv ügyvédet háromnapos munkára vitték, összesen 132 muzsalyi magyar férfi halt meg Belorusziában a boriszovi lágerben. Narancsik Imre itthon maradt még egy ideig, de aztán őt is elvitték. A családját kitették a parókiáról, ahová beköltözött egy Popov nevű határőr alezredes.

A tiszteletes úr Muzsalyból is rendszeresen járt vizsgáztatni a teológiára, több nyelven levelezett, újságot szerkesztett, kiváló kapcsolatokkal rendelkezett. De ha kellett, felvette a permetezőgépet, gyalog ment ki a Várna-hegyre és saját maga bepermetezte az egyház szőlőjét, kapált, két tehene volt, angoranyulakat tartott. Ezt ma már nehezen tudnám elképzelni egy református lelkésztől. Mindenki felnézett rá, megvolt a becsülete.”¹³⁹

[2015.11.27] A Narancsik Imre Kutatói Műhely megalakulása

„Megalakult a Narancsik Imre Kutatói Műhely, a Kárpátaljai Református Egyház történetének szakszerű kutatásáért.

Narancsik Imrére, Nagymuzsaly mártír református lelkészére, lapszerkesztőre, történészre, teológiai tanárra emlékeztek november 27-én Nagymuzsalyban a református egyház történetének kutatásával foglalkozó történészek és lelkészek, valamint a nagymuzsalyi gyülekezet tagjai a Narancsik Imre Könyvtárban. Majd sor került a Narancsik Imre Kutatói Műhely alakuló ülésére.

A rendezvény résztvevőit Baksa Zsolt nagymuzsalyi református lelkész köszöntötte, majd a 458. dicséret eléneklése után Radvánszky Ferenc kaszonyi lelképásztor tartott nyitó áhítatot.

29. kép. A Narancsik Imre Kutatói Műhely tagsága 2015 novemberében (Forrás: www.karpatjalap.net)

¹³⁹ BADÓ 2009, i.m.

Szamborovszkyné dr. Nagy Ibolya történész, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola docense a megalakuló Narancsik Imre Kutatói Műhely kapcsán elmondta: „A mi maroknyi csapatunk, amely ma szervezetté alakul, azt a feladatot tűzte ki, hogy Kárpátalja valós református egyháztörténetét tárja fel, lehetőleg történeti források alapján, de nem kizárva ebből a visszaemlékezéseket sem. Mert a mögöttünk álló hatvan évvel elbeszélte történelemként is fel lehet tárni, ez az időszak nagyon sok hamis dokumentumot tett be a levéltárba arról, hogy hogyan éltek a reformátusok Kárpátalján. Mostanra alakult ki az a közösség, amely valószínűleg a tehetetlenségi erő következtében egymás felé tolt olyan embereket, akik valami oknál fogva vagy direkt módon kutatták a református egyházközösségek történetét Kárpátalján, vagy mint jómagam is, teljesen más területről érkeztem meg a reformátusság történetéhez... Azért szerettük volna, hogy Nagymuzsalyban alakuljon meg ez a közösség, mert a nevét a kutatóműhely Narancsik Imrétől kölcsönözte.”

A találkozó további részében Fodor Gusztáv tiszaderzsi református lelkész, a kutatóműhely főszervezője mutatta be képekkel illusztrálva Narancsik Imre életét és munkásságát, majd a résztvevők közösen megkoszorúzták a mártír lelkésznek a nagymuzsalyi református templom falán 1993-ban elhelyezett emléktábláját. A jelenlévők ajándékként hazavihették a megalakuló kutatóműhely tagjainak első, a névadó életét és munkásságát bemutató kiadványát, melynek címe: Narancsik Imre, a tudós lelkész, próféta és mártír, szerzői pedig: Fodor Gusztáv, Fodor Krisztina, Szabadi István, Szamborovszkyné Nagy Ibolya.

Végül zárt ajtó mögött megalakult a Narancsik Imre Kutatói Műhely, amely vezetőjévé Szabadi Istvánt, a Tiszántúli Református Egyházkerületi és Kollégiumi Levéltár igazgatóját választotta. Legfontosabb céljuk az elérhető levéltári források felkutatása és abból egy kutatható számítógépes adatbázis létrehozása.”¹⁴⁰

¹⁴⁰ BADÓ Zsolt: Megalakult a Narancsik Imre Kutatói Műhely, a Kárpátaljai Református Egyház történetének szakszerű kutatásáért. In: *Kárpátalja*. 2015. december 2. 777. <http://www.karpataljalap.net/?q=2015/12/02/megalakult-narancsik-imre-kutato-i-muhely> Letöltve: 2017.01.25, 18:43.

2.3.3. A koncepció per iratanyagai¹⁴¹

[1946.11.21] Narancsik Imre letartóztatási parancsa

Jóváhagyva
Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya
Alezredes, s.k.
Körbélyegző

A letartóztatást engedélyezem s.k.
1946. november 27.

HATÁROZAT (letartóztatásról)

Beregszász városa

1946. november 21.

Az Állambiztonsági Hivatal Beregszászi Körzeti Hivatalának vezető operatív megbízottja, Kovály hadnagy, áttanulmányozva az USZSZK Állambiztonsági Hivatalához érkezett anyagokat Narancsik Imre Imrehovics, született 1904-ben Visk faluban, Técsői körzet, Kárpátontúli terület, magyar, pártonkívüli, képesítése felsőfokú teológiai, tisztviselő családból, Muzsaly falu református egyházának lelkes ügyét bűncselekmény elkövetésével kapcsolatos tevékenységével kapcsolatban

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Hogy Narancsik a Magyar Gazda körzeti fasiszta újságnál szerkesztőként dolgozva 1941 során és a Vörös Hadsereg egységeinek megérkezéséig rendszeresen aktív szovjetellenes agitációra használta az újságot.

Sok szovjetellenes tartalmú cikk szerzője volt és személyesen felhívta a magyar lakosságot a Vörös Hadsereg elleni fegyveres harcra és egyidejűleg dicsérte a fasiszta Németország politikai berendezkedését és hadseregét.

Ezen kívül a magyar büntető hatóságnak elárulta a kommunista párttal szimpatizáló személyeket.

A Vörös Hadsereg egységeinek megérkezését követően Narancsik folytatta a szovjetellenes agitációt, jósolta a fasiszta berendezkedés visszatérést és intézkedéseket tett ezzel kapcsolatban a szerkesztőség anyagainak megőrzésére.

Az alábbi határozatot hoztam:

Elrendelem a Kárpátontúli terület, Beregszászi körzet, Muzsaly falu élő Narancsik Imre Imrehovics letartóztatását és a ház

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztályának vezetője, Akszjenov

¹⁴¹ Válogatás Narancsik Imre 130 lapnyi peranyagából az UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 3292, Delo 1063 dokumentumai alapján.

[1947.01.28] Határozat tárgyi bizonyítékok csatolásáról Narancsik Imre perében

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályának Nyomozói Osztálya

Akszjenov alezredes, s.k.

1947. január 28.

HATÁROZAT
(tárgyi bizonyítékok csatolásáról)

1947. január 28.

Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának hadnagya, Szinyev, áttanulmányozva a 1063. s/sz. nyomozati anyagot Narancsik Imre Imrihovics vádlott ügyében,

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A nyomozás során Narancsik I.I. ügyében megszereztük a Magyar Gazda nevű újság több számát magyar nyelven, melyekben szovjetellenes tartalmú cikkek találhatóak, melyeknek szervezője Narancsik volt.

Figyelembe véve, hogy az említett újságok nagy jelentőséggel bírnak az ügyben és Narancsik I.I. bűnösségét bizonyítják, ezért az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 59.tc. alapján az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

A Magyar Gazda magyar nyelvű újságokat és azok orosz nyelvű fordítását csatolom Narancsik Imre Imrihovics vádlott ügyéhez, mint tárgyi bizonyítékot a csatolt listának megfelelően.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának hadnagya, s.k. Szinyev

[1947.01.28] Határozat a nyomozás határidejének meghosszabbításáról és a Narancsik Imre őrizetben tartásáról

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya vezetőjének helyettese, Bojko ezredes, s.k. 1947. január 28.

Jóváhagyom
A Kárpátontúli Területi Főügyész helyettese, s.k.
1947. január 28.

HATÁROZAT

(a nyomozás határidejének meghosszabbításáról és a vádlott őrizetben tartásáról)
1947. január 28. Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának hadnagya, Szinyev, áttanulmányozva az 1063. s/sz. ügyiratot Narancsik Imre Imrihovcsi, született 1904-ben, Csehszlovákia, Zlotnona Osztrove, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, pártonkívüli, képzettsége felsőfokú teológiai, nő, szavai alapján büntetlen előéletű, a letartóztatásig a Kárpátontúli terület, Beregszászi körzet, Muzsaly faluban élt, a református egyház lelkészeként dolgozott, ügyében

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

1947. január 27-én az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 200. tc. végrehajtva Narancsik vádlott követeléseket nyújtott be az alábbi tanúk újbóli kihallgatásával kapcsolatban: Beregszászi János, Elek Kálmán és Birta Julianna a Beregszászi körzet, Muzsaly falu lakosait, az alábbi kérdésekben:

18. Mikor miért és milyen körülmények között lett elhurcolva Moskovics I.J. a lágerbe a magyarok által?
19. Ki segítette a magyar hatalmat Moskovics lágerbe küldésében?
20. Milyen segítséget nyújtott Narancsik Birta Juliannának a testvére letartóztatásánál?

Figyelembe véve, hogy a vádlott követeléseinek teljesítéséhez pótlólagos időre van szükség és a nyomozás ideje, valamint az őrizetben tartás ideje 1947. január 28-án lejár.

A fentebb említettek alapján és az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 113. és 156. tc. eljárva az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

Kezdeményezem a Kárpátontúli Területi Főügyésznél a nyomozás és Narancsik Imre Imrihovics vádlott őrizetben tartásának meghosszabbítását 15 napra, vagyis 1947. február 13-ig.

A nyomozási és őrizetben tartási határidő meghosszabbítására vonatkozó kérelmet Narancsik Imre Imrihovics vádlott ügyében először kezdeményezem.

Az Állambiztonsági Hivatal Nyomozói Osztályának vezető
nyomozója, s.k., Szinyev hadnagy

Egyetérték: az Állambiztonsági Hivatal Nyomozói Osztályának vezetője,
s.k., Akszenov alezredes

[1947.02.10] Narancsik Imre vádirata

H-1063. s/sz. nyomozati ügyirathoz

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya vezetőjének helyettese

s.k., Bojko ezredes

1947. február 10.

VÁDIRAT

Narancsik Imre Imrihovics ügyében
az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-4. 54-10. tc. 1. bek. alapján

1947. november 28-án az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Hivatala Beregszászi Körzeti Osztálya által szovjetellenes tevékenység miatt letartóztatásra került Narancsik Imre Imrehovics és ellene nyomozati eljárás indult jelen ügyben.

Az ügyben folytatott nyomozás megállapította, hogy Narancsik a magyarok által megszállt Kárpátontúli-Ukrajna területén élve a Beregszászi körzet Muzsaly falujában 1941-től a megszállók kiűzésének napjáig Kárpátontúli-Ukrajna területről, a Magyar Gazda körzeti fasiszta újság szerkesztője volt, az újságot rendszeresen szovjetellenes agitációra használta. Sok szovjetellenes tartalmú cikk szerzője volt, melyekben rágalmazta a Vörös Hadsereget, felszólította a magyar lakosságot a fegyveres harcra a Vörös Hadsereg ellen. Egyidejűleg dicsérte a fasiszta Németország hadseregét (ügyirat 14.,23.,24.,29.,37.,50.old.).

1941-ben átadta a magyar büntető szerveknek a magyar rendszerrel elégedetlen, a kommunista pártot támogató személyeket: Kovács Sz.P.-t, Varga Sz.P.-t és Tar Zs.O.-t (ügyirat 42.,43.,52.,53.,56.,58-60. old.).

Kárpátontúli-Ukrajnának a Vörös Hadsereg egységei által a német-magyar megszállóktól történő felszabadítását követően ellenségesen viszonyult a Vörös Hadsereghez és Kárpátontúl új állami berendezkedéséhez, azt mondta, hogy a Vörös Hadsereg vereséget fog szenvedni és Kárpátontúl ismét a németek és magyarok szállják meg, ezért őrizte a szerkesztőség anyagait. (ügyirat 47., 48.old.).

A vádlottként kihallgatott Narancsik magát részlegesen vallotta bűnösnek (ügyirat 76.old.).

Azonban a tanúk vallomásai elégségesen leleplezik: Bergár I.P. (ügyirat 35.,36. old.), Moskovics I.J (ügyirat 41-43. old.), Balog A.F. (ügyirat 44-50. old.) Kovács G.L. (ügyirat 51-53. old.), Varga G.P. (ügyirat 56-58. old.), Tar I.Sz. (ügyirat 59-60. old.), továbbá a tanúkkal történt szembesítések (ügyirat 66-74.old.), valamint a tárgyi bizonyítékok (ügyirat 94.old.).

A FENTEBB EMLÍTETTEK ALAPJÁN VÁDAT EMELÜNK

Narancsik Imre Imrihovics, született 1904-ben, Csehszlovákia, Zlatnona Osztrova, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, pártonkívüli, képzettsége felsőfokú teológiai,

szavai alapján büntetlen előéletű, letartóztatásáig a református egyház lelkészeként dolgozott, a Kárpátontúli terület, Beregszászi körzet, Muzsaly faluban élt,

ELLEN, MIVEL:

a Magyar Gazda körzeti fasiszta újság szerkesztőjeként dolgozva 1941-től Kárpátontúli-Ukrajnának a Vörös Hadsereg egységei általi felszabadításáig az újságot szovjetellenes agitációra használta, a Magyar Gazda újságban egy sor szovjetellenes rágalmozó cikket publikált. 1941-ben elárulta a magyar büntető szerveknek a magyar rendszerrel egyet nem értő kommunista párt szimpatizánsait, Moskovics I.J.-t, Kovács G.L.-t, Varga G.P.-t, Tar Zs.I.-t.

A Vörös Hadsereg Kárpátontúlra történő bevonulását követően folytatta szovjetellenes agitációját és szovjetellenes irodalmat tartott magánál, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 1. bek. foglalt bűncselekményeket.

Az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 204. tc. alapján a 1063. s/sz. büntetőügyet megküldjük az ügyésznek a vádlott bíróság elé állítása céljából.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya
Nyomozói Osztályának vezető nyomozója, s.k., Szinyev hadnagy

Egyetérttek: Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztálya vezetőjének helyettese, Vasziljevskij őrnagy

A vádirat 1947. február 10-én került összeállításra Ungváron.

IGAZOLÁS: 1. Narancsik Imre Imrihovics vádlott az Ukrán Belügyminisztérium 1. számú börtönében van őrizetben.

2. A tárgyi bizonyítékok az ügyiratban találhatóak külön csomagban.

A bíróságra megidézni szükséges személyek névsora:

a) Narancsik Imre Imrihovics vádlott, az Ukrán Belügyminisztérium 1. számú börtöne

b) Berger Ignác Lipatovics tanú, Beregszászi körzet, Muzsaly falu,

c) Maskovics József Jakubovics, ugyanott

d) Balog Sándor Fedorovics, Beregszász

e) Kovács Gavril Ljudvikovics, Beregszászi körzet, Muzsaly falu

f) Varga Gáspár Pavlovics, ugyanott

g) Tar Zsigmond Imrihovics, ugyanott

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztályának vezető nyomozója, s.k., Szinyev hadnagy

[1947.02.27] Ítélethozatal Narancsik Imre perében

A USZSZK Legfelsőbb Bíróságához, Kijev
/A büntetőügyi bírói testülethez/

Narancsik Imre Emerihovics, Kárpátontúli terület, Beregszászi körzet,
Muzsaly falu lakosától

ÍTÉLET

AZ UKRÁN SZOVJET SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN

1947. február 27-én a Kárpátontúli Területi Bíróság büntetőügyi bírói testülete
Ungváron az alábbi összetételben:

elnöklő bíró: Solom

népi ülnökök: Mikita és Szász

jegyzőkönyvvezető: Tokár

az ügyész, Necsiporuk részvételével

az ügyvéd: Borecki részvételével

tárgyalta zárt tárgyalás keretein belül Narancsik Imre Imrihovics, született 1904-
ben, Csehszlovákia, Zlatnona Osztrova, lakhelye Kárpátontúli terület, Beregszászi
körzet, Muzsaly falu, református lelkész, magyar, felsőfokú teológiai végzettséggel,
nő, pártönkívüli büntetlen előéletű vádlott ügyét az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-
10. tc. 2. bek. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban.

MEGÁLLAPÍTÁSRA KERÜLT:

Narancsik 1941-től 1944-ig először a fasiszta Magyar Gazda újság munkatár-
sa, majd 1942-1943 között annak helyettes szerkesztője, majd szerkesztője lett.
A vádlott fasisztabarát cikkeiben, melyeket az ügyirathoz csatoltak, ocsmány rá-
galmakat írt a szovjet valóságról, a kommunista pártról, egyidejűleg dicsérte a
németek és magyarok abban az időben fasiszta berendezkedést.

E mellett cikkeiben felszólította a magyar népet, hogy folytasson háborút a
Szovjetunió ellen.

Ezen kívül a vádlott letartóztatásakor 1946.XI.28-án lakásán ellenforradalmi
irodalmat találtak, valamint szerkesztőségének újságaiból kivágott cikkeket.

A vádlott bűnösségét bizonyítják az ügy anyagai, a tárgyi bizonyítékok és a be-
ismerő vallomása.

A Büntető-eljárási Törvénykönyv 296., 297 tc. alapján az alábbi

ÍTÉLETET HOZTAM:

Narancsik Imre Imrihovicsot a az elkövetett bűncselekmények halmozottsága
okán az USZSZK Btk.-nek 54-4. tc. büntető rendelkezése alapján nyolc év szabad-
ságvesztésre ítélem javító-munkatárborban történő letöltéssel, a Btk. 29. tc. a, b,
c pontjainak alapján 5 év jogfosztással és a személyes vagyonának elkobzásával. A

büntetés letöltésének megkezdése 1946.XI.28-tól számítódik. Az ítélet megfellebbezhető a Legfelsőbb Bírósághoz az ítélet elítéltnak való átadását követő 5 napon belül.

Elnöklő bíró, s.k., Solom

Népi ülnökök: Mikita, Szász

Hiteles: A Kárpátontúli Területi Bíróság elnökének helyettese, s.k., Solom

[1947.03.3.] Narancsik Imre fellebbezése

FELLEBBEZÉS

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1947.11.27. kelt ítéletére, melyben

az USZSZK Btk.-nek 54-4. tc. és 54-10.tc. 2. bek. alapján

8 év szabadságvesztésre ítélték

Az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 348. tc. 2.,3. bek. alapján.

FELLEBBEZÉSI KÉRELEM

A Kárpátontúli Területi Bíróság fentebb említett ítélete alapján elítéltek, mert 1941-től a Magyar Gazda fasiszta újság szerkesztője és munkatársa voltam, melyben rendszeresen írtam a Szovjetunói elleni harcra és gyűlöletre felszólító cikkeket, kiadtam Varga, Kovács, stb. kommunistákat, a felszabadítást követően a Szovjetunió ellen agítottam, könyvtáramban szovjetellenes irodalmat tartottam, stb.

Az ítéletet túlságosan szigorúnak tartom az általam elkövetett bűncselekményekért az alábbiak okán:

1. Az ügy egy kis járási újságról szól, mely 1000 példányban jelent meg és mint azt a neve is mutatja /Magyar Gazda/ főleg gazdasági jellegű volt. Ez az újság az ispán újságja volt, aki főszerkesztőnek Balog Bálintot nevezte ki. Az újságban főleg járási jelentőségű cikkek jelentek meg és főleg az ispán politikai tevékenységét kellett hogy támogassa. A politikáért, mint most is a főszerkesztő felelt, aki mindig ellenőrizte, engedte, vagy megtiltotta az alkalmazottak cikkeinek publikációját. Fizetést csak a főszerkesztő kapott! A törvény szerint minden állami újságnak publikálnia kellett a Magyar Távirati Iroda közleményeit, a jelentősebb szövegeket teljes terjedelemben, a kisebb jelentőségűeket kivonatolva. Így a mi újságunk is publikálta a hivatalos közleményeket rövidített formában külföldi és belföldi címszó alatt.

A hivatalos közleményekhez, melyek rövidítése mindig a főszerkesztő feladata volt, aki gyakran ezt a munkát rám ruházta, semmi saját információt nem lehetett hozzátenni. Minden rövidített formában és hivatalos formában kellett megjelenjen, és azt senkinek nem állt jogában aláírni.

A tudósítók cikkeit a szerzők maguk írták alá!

- h) Ezeket a körülményeket a bíróság teljes mértékben nem tisztázta, főleg azt, hogy az én szerepem másodlagos volt az újságnál és a vádlottak padjára mint fő bűnös kerültem, míg az újság főszerkesztőjét, Balog Bálintot, a bíróság mint tanút hallgatta csak meg. A bíróság az újságért minden felelősséget rám hárított, melynek következtében az újság tulajdonosának bűneiért kellett felelnem, aki egyedül volt haszonélvezője /politikai és anyagi/ az újságnak, aki ezért a cselekedetiért magas tisztséget kap majd Magyarországon.
Továbbá a főszerkesztő bűneiért, aki havi fizetést kapott, prémiumokat és aki nek az ízlése szerint szerkesztették az újságot és aki a mai napon szabadon jár Beregszászban, továbbá az állandó tudósítók bűneiért, mint Bellei, akiket Budapestről küldtek. Mindnyájan a felelőség súlyát érezve időben megszöktek, mások jelentős szereppel bírnak a magyar újságírásban.
- i) A bíróság nem tisztázta megfelelő mértékben azt a körülményt, hogy én voltam az egyetlen, aki a tudósítók közül nem élt az újság kiadásának helyén. Én a Református Egyházközség lelkésze voltam Muzsaly faluban és a szerkesztőségbe csak akkor mentem, ha megírtam egy-egy cikket, amelyet mindig aláírtam és kérni kellett a szerkesztőséget, hogy azt publikálja. Csak egyszer volt, hogy három hónapra kérték, hogy helyettesítsem a főszerkesztőt, de akkor is a főszerkesztő és a tulajdonos nem hagyták, hogy a munkámat szabadon végezzem és arról döntöttek, hogy azonnal leváltanak.
- j) A bírósági tárgyaláson csak egy cikket tudtak megmutatni, amely alatt az én nevem volt és amelyik Horthy születésnapjára íródott. Azonban ezt a cikket nem én írtam, mivel annak hivatalos jelleget kellett adni, kénytelen voltam a hivatalos forrásokat használni. És egy fél mondat sem volt abból a sajátom.
A többi cikkem vallási, pedagógia vagy humanitárius jellegű volt és azokat nem róttá fel nekem sem a bíróság sem a nyomozó hatóság.

A „Kívülről-belülről” című cikkek szerzője nem én vagyok és nem ismerem el, mivel azok a Magyar Távirati Iroda hírügynökség híreinek kivonatai és azokat mindig az újság állandó alkalmazottja, Bellei, állította össze.

Ettől függetlenül a bíróság a felelőséget rám hárította!!!

2. Ami az engem ért vádakot illeti, hogy kiadtam Varga, Kovács és Tar nevű kommunistákat a magyar hatalomnak, melynek következtében azokat koncentrációs táborba vitték, szeretném hangsúlyozni, hogy ez egyáltalán nem felel meg a valóságnak és rajtuk kívül ezt senki nem tudta alátámasztani. Ahogy az a bírósági tárgyaláson is megállapításra került, Kovács, Varga és Tar, soha nem voltak kommunisták, hanem a Jehova Tanúi vallási szekta tagjai, akiket a csehszlovák és magyar jogszabályok tiltottak azért, mivel az anarchisták és sok gondok okoztak a kormányoknak, mivel ennek tagjai nem akartak a hadseregben szolgálni /nem akartak fegyvert venni a kezükbe/. Ez volt az oka, hogy a háború alatt a magyarok elvitték őket munkatáborokba, és nem én. Én kapcsolatban csak az okból voltam velük, mivel ezt a szektát a magyar törvények nem ismerték el és az emberek vallástalanok nem lehettek, én a

faluban lévő egyetlen templom lelkésze szerettem volna bevonni őket az én gyülekezetembe. Én mindig jóindulattal voltam irántuk, mivel a célom a bevonásuk volt, nem az elijesztés!!!

Ellenkezőleg, igaz, hogy a falumból nekem köszönhetően e három személyen és a zsidókon kívül a magyar hatalom senkit nem vitt el. Ez a tény az érdemem kell legyen, nem bűnöm.

3. Azt, hogy agitáltam a Szovjetunió ellen, senki nem tudta bizonyítani a bírósági tárgyaláson. A templomban és az utcán is a hívők érdekeit szolgáltam. Ennek legjobb bizonyítéka az a körülmény, hogy a terület Vörös Hadsereg által történt felszabadítása előtt pár nappal a kormány rendelkezést adott a falu kiürítéséről és a falu már fel volt készülve, de az én tekintélyemnek és beavatkozásomnak köszönhetően nemet mondott. Muzsaly falu a felszabadítást követően mintatelepülés lett, mely nem utolsó sorban az én igyekezetemnek köszönhető. Így nem lehettem a jelenlegi rend ellensége és az ellen nem agitáltam. Látva a falusi igazgatás nehézségeit örömmel ajánlottam fel segítségemet a községi tanácsnak és az utolsó pillanatig segítettem a községi jegyzőnek betanítva őt a munkába.
4. Továbbá túlzások azok az állítások, hogy a könyvtáramban szovjetellenes könyvek voltak, mivel egyen kívül (melynek szerzője Mussolini „Beszélgetsem Bruno fiammal”) más nem volt.
Ellenkezőleg, a bírósági tárgyaláson bizonyításra került, hogy a könyvtáramban még a magyar idők alatt voltak tiszta szovjet könyvek, mint Lenin elvtárs életrajza, stb., melyeket már régen tanulmányoztam és másoknak is odaadtam olvasni.
És amennyiben igaz lenne, hogy könyvtáramban valamilyen szovjetellenes irodalmat találtak, meg kell jegyezni, hogy az ilyen könyvek Kárpátontúl egyetlen könyvtárából sem lettek kivonva még, mivel ilyen jellegű rendelet nem volt.
5. A fentebb említettekben világosan látható, hogy a Szovjetunió ellen nem vettem, mint ahogy azt a területi bíróság ítélete állítja, szerepemet az első fokú bíróság teljes mértékben nem tisztázta és ennek alapján az ítélet jelentősen ellenkezik az ügyiratban található adatokkal, valamint az nem teljes. Ezért kérem a Kárpátontúli Területi Bíróság ítéletének módosítását és olyan büntetést megállapítását, mely megfelel az általam elkövetett bűncselekményeknek.

Ungvár, 1947.III.03. napja

Narancsik E.E.

Ungvár I. jogi tanácsadási hivatal, a fellebbezést összeállította Dr. Boreckij, ügyvéd

[1947.03.21] Narancsik Imre fellebbezésének elutasítása

279. s/sz. ügy

Előadó Jaroszlavszkij elvtárs

Az ítéletet Solom elvtárs elnökletével hozták meg
HATÁROZAT
Az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság nevében

1947. március 21-én az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának bírói büntetőügyi testülete az alábbi összetételben:

elnök – Jaroszlavszkij

a bíróság tagjai – Trubevka, Mihajlovskij

tárgyalta Narancsik a Kárpátontúli Területi Bíróság 1947.11.27-én kelt ítéletére benyújtott fellebbezését.

Jelen ítélet alapján Narancsik Imre Imrihovicsot, született 1904-ben, magyar, a református egyház lelkésze, felsőfokú teológiai végzettségű, nő, pártonkívüli, büntetlen előéletű, az USZSZK Btk.-nek 54-4. és 54-10. tc.2.bek. alapján elítélték nyolc év szabadságvesztésre munkatáborban történő letöltéssel, jogfosztással az USZSZK Btk.-nek 29. tc. a, b, c pontja alapján öt évre, vagyonelkobzással.

Narancsikot azért ítélték el, mert a Magyar Gazda nevű fasiszta újság munkatársaként 1941-1942 között, valamint később szerkesztő-helyettesként és az újság szerkesztőjeként az újság oldalain rendszeresen publikálta cikkeit, melyekben rágalmazta a Szovjetuniót és kommunista pártot, dicsérve a magyar és német fasiszta állami berendezkedést, felszólította a magyar népet, hogy folytasson harcot a Szovjetunió ellen. Ezen kívül a megszállás idejétől 1948.XI.28-ig szovjetellenes irodalmat tartott magánál.

A fellebbviteli kérelmében az elítélt Narancsik arra hivatkozik, hogy a fő bűnöst, az újság főszerkesztőjét nem vonták felelősségre, aki az újságot vezette. Továbbá, hogy tevékenységével kapcsolatban a bírósági nyomozás nem volt teljes körű és az áruói tevékenységét a kommunistákat illetően egyáltalán nem bizonyítottak. Kéri a fent említett okokból az ítélet módosítását csökkentve a büntetését.

Meghallgatva az előadót, a bíróság tagját, Jaroszlavszkij, áttekintve a fellebbviteli kérelmet és az ügyiratot a bíróság az ítéletet megalapozottnak találta az újságból kivágott, az ügyszöveghez csatolt cikkek alapján, melyeknek szerzőségét a vádlott nem tagadta, valamint egy sor tanúvallomás alapján és a vádlott vallomása alapján.

Ennek megfelelően a fellebbviteli kérelem alapvetően ellenkezik a nyomozás adataival. Balog tanú felelősségre vonásával kapcsolatban, melyet a fellebbező vet fel, az ügy anyagaiban adat nem található.

A bírósági vizsgálat teljes körű volt. Az ítélet módosítása, főként a büntetés mértékének csökkentésének érdekében figyelembe véve a bűncselekmény jellegét és társadalmi veszélyességét, az ügyirat alapján nem megalapozott.

Ezért az USZSZK Büntető-elírási Törvénykönyvének 345., 346. tc. alapján a Legfelsőbb Bíróság bírói testülete az alábbi

HATÁROZATOT HOZTA:

Narancsik elítelt fellebbeviteli kérelmét elutasítja. A Kárpátontúli Területi Bíróság ítéletét érvényben hagyja.

A határozat végleges.

Elnöklő bíró, s.k., Jaroslavszkij

A bíróság tagjai: Trubecka, Mihajlovszkij

Az eredetivel mindenben megegyezik, s.k., a Legfelsőbb Bíróság tagja, s.k., Jaroslavszkij

[1991.02.28] Határozat Narancsik Imre rehabilitációjáról

Titkos (áthúzva)

a) s/sz. példány

Nem titkos

Jóváhagyom

Kárpátontúli terület főügyésze, az igazságügy 3. kategóriás tanácsosa, s.k.

Bondarenko A.Ju.

1991. február 28.

SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY

1991. február 28.

Ungvár városa

A Kárpátontúli területi főügyész segédje, az igazságügy vezető tanácsosa, Rizsankov F.K., áttanulmányozva az 1988. július 30-án kelt 42c/13/40c utasítást, valamint Sztreha Mihály állampolgár kérelme alapján az 1526. s/sz. ügyiratot Narancsik I.I. ügyében,

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

a Kárpátontúli Területi Bíróság büntetőügyi bírói testületének 1947. február 27-én kelt ítélete alapján elítélték:

Narancsik Imre Imrihovicsot, született 1904-ben Zlatno na Sztrave (Csehszlovákia), lakhelye Kárpátontúli-Ukrajna, Beregszászi körzet, Muzsaly falu, nemzetisége szerint magyar, képzettsége felsőfokú teológiai, nő, lelkész, pártonkívüli, büntetlen előéletű,

az USZSZK Btk.-nek 54-4. és 54-10. tc. 1.bek. foglalt bűncselekmények elkövetése okán halmozottsággal az 54-4. tc. büntető rendelkezésének megfelelően javító-munkatárborban történő letöltendő 8 év szabadságvesztésre ítélte, az USZSZK Btk.-nek 29. tc. a, b, c, pontjának megfelelően 5 évi jogfosztással, valamint személyes vagyonának elkobzásával.

Narancsik I.-t bűnösnek találták és elítélték, mivel 1941-től 1944-ig először alkalmazottja, majd 1942-1943-ig a Magyar Gazda fasiszta magyar újság helyettes-

szerkesztője és főszerkesztője volt. A vádlott, fasisztabarátként az ügyben található cikkeiben rágalmazta a szovjet valóságot, a kommunista pártot, egyidejűleg ezzel dicsérte a német és magyar fasiszta berendezkedést. Emellett a cikkeiben felhívta a magyar népet, hogy folytasson háborút a Szovjetunió ellen. Ezen kívül az elítélt 1946. november 28-i letartóztatásánál a lakásán ellenforradalmi irodalmat találtak, valamint az újságból kivágott saját cikkeit.

Az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bírósága bírói testületének 1947. március 21-én kelt határozata alapján Narancsik I.I. elítélt fellebbezési kérelmét elutasította, és a Kárpátontúli Területi Bíróság büntetőügyi bírói testületének 1947.02.27-én kelt ítéletét érvényben hagyta. (ügyirat 115-116.old).

Adatok Narancsik I.I. a büntetés letöltésének helyéről történt szabadulásáról nincsenek.

Tanulmányozva a büntetőügy anyagait, melynek alapján Narancsik I.I.-t elítélték, úgy gondolom, hogy az ügyben hozott ítélet nem megalapozott és azt hatályon kívül kell helyezni.

A bírósági tárgyaláson meghallgatott Narancsik I.I. magát bűnösnek nem ismerte el és elmondta, hogy a Magyar Gazda járási újság szerkesztőjeként nem dolgozott, csak az újság külsős tudósítója volt, igaz, hogy 1942-ben ½ hónapig betöltötte az újság szerkesztő-helyettesének tisztségét. A Szovjetunió ellen semmit nem írt, a fasiszta berendezkedést nem dicsérte. Mint lelkész imádkoznia kell, cikkeivel csak a lakosság életét akarta segíteni. A büntető szervekkel semmilyen kapcsolata nem volt, senkit a falu lakosai közül nem adott ki. Az újság szerkesztője barátja volt és annak megbízásából cikkeket gyűjtött össze, melyek tartalmukat tekintve Szovjetunió-ellenesek voltak. Amikor a szerkesztő szolgálatot teljesített a magyar hadseregben, ő helyettesítette. Miután Kárpátontúlt felszabadította a Szovjet Hadsereg, ő mint előzőekben, a falu lelkésze volt (ügyirat 101-103.old.).

A tanúkat kihallgatott Tar Zs., Moskovics I., Varga G. és Kovács G. azt mondták, hogy 1941-1942-ben a vádlott jelentette a hatóságnak azt, hogy magyarellenes érzelműek és ezért őket kihallgatták, Kovácsot pedig munkatáborba vitték. Az elítélt áruulásáról a kormánytisztviselőktől értesültek (ügyirat 103.,105.,106.,107. old.).

Balog A.F. tanú azt mondta, hogy a Magyar Gazda újság szerkesztője volt és az elítélt az újságban cikkeket írt, főleg kulturális-felvilágosító jellegűeket, valamint a mezőgazdasági kérdésekben. A Szovjetunió-ellenes cikkeket a beregszászi vármegye (ispánság) vezetője, Bálint írta. Narancsik I.I. vádlott hitt Németország győzelmében a Szovjetunió felett (ügyirat 104.old.).

Elek Gizella, Pataki Ferenc és Lengyel Lajos tanúk azt mondták, hogy Narancsik I.I. alperes Muzsaly faluban lelkészként dolgozott, látogatták a templomot és nem hallották, hogy a Szovjetunió és a Vörös Hadsereg ellen szólalt volna fel. (ügyirat 108-109. old.).

Az összegyűjtött bizonyítékok és azok elemzése arról tanúskodnak, hogy Narancsik I.I. Kárpátontúl magyar megszállásának ideje alatt a Muzsaly faluban szolgált lelkészként és együttműködött a Magyar Gazda körzeti újsággal, mely főként a mezőgazdasággal foglalkozott, a büntető szervekkel kapcsolata nem volt. A lelkészi szolgálata és az újsággal való együttműködése nem tartalmaz ellenfor-

radalmi bűncselekményeket, mivel Kárpátontúli-Ukrajna területén élt, melyet a magyar-fasiszta hadsereg megszállás alatt tartott, és az elítélt az SZSZKSZ állampolgára nem volt. Ami az újságban elhelyezett cikkeket illeti, melyeket az elítélt írt és melyek tartalmukban állítólag rágalmakat tartalmaztak a szovjet valóságra és a kommunista pártra vonatkozóan és melyeket az ügyhöz csatoltak tárgyi bizonyítékként, a bíróság ezen állítását bizonyítékok nem támasztják alá. Ezeket a cikkeket a körzeti újságban publikálták magyar nyelven, azokat sem orosz, sem ukrán nyelvre nem fordították le, az elkobzott irodalom szovjetellenességével kapcsolatban szakértői vizsgálatot nem végeztek.

Az USZSZK Állambiztonsági Hivatalának Kárpátontúli Területi Főosztálya úgy gondolja, hogy Narancsik I.I.-t rehabilitálni kell, mint törvénytelenül elítéltet.

A fentebb említettek alapján

v é l e m é n y e m s z e r i n t

be kell nyújtani a Kárpátontúli Területi Bíróság büntetőügyi testülete 1947. február 27-én kelt ítéletének és az USZSZK Legfelsőbb Bírósága büntetőügyi testületnek 1947. március 21-én kelt határozatának óvását Narancsik Imre Imrihovics ügyében azok hatályon kívül helyezése végett és bűncselekmény hiányában meg kell szüntetni a büntetőeljárást, rehabilitálva Narancsikot.

A Kárpátontúli területi főügyész segédje, az igazságügy vezető tanácsosa, s.k. Rizsankov F.K

Egyetérttek: a területi ügyész megbízott az állambiztonsági hivatalok nyomozati szerveinek felügyeletével foglalkozó vezető segédje, az igazságügy tanácsosa, s.k. Kuruc M.A.

Igazolás: Az ügyiratban Narancsik és rokonai lakhelyéről adatok nincsenek. Az ügy vizsgálatának eredményeiről értesíteni kell a Beregszászi járás Muzsaly falu lelkészét, Sztreha Mihályt.

2.4. Csok József lelkész 1896–1969

2.4.1. Életrajzi adatok

[1896–1943] Csok József önéletrajza

„Születtem Kígyóson, Bereg m.-ben 1896.V.9. Az elemi IV. osztályt, ott végeztem. A gimnázium 8 oszt-ját a beregszászi állami főgimn.-ban. Érettségiztem ugyanott 1914. jun. 14-én jó eredménnyel. A theológiát Debrecenben végeztem, ugyanott tettem I. és II. lelkészképesítő vizsgát. Voltam Munkácson, Kígyóson és Benében s lelkész, Bilkén missziói h. lelkész. 1922. ápr. 2-től 1938. dec. 7-ig tiszakeresztúri lelkész.¹⁴² A máramaros-ugocsai e. m.-ben e kerületi képviselő, e. megyei köz- és gyámpénztárnok, számvevő, egyház látogató és több bizottság tagja. 1938. dec. 7-től kisbégányi lelkész.”¹⁴³

Csok József lelkész az alábbi gyülekezetekben szolgált: slp. Munkácson, Kígyóson és Benében, Bilkén missziói helyettes lelkész 1921–1922.03.31, Tiszakeresztúr 1922.04.01–1938.12.07, Kisbégány 1938.12.07–1946.

Letartóztatva 1946. december 11-én Kisbégányon 50 éves korában. Büntetése: 4 év javító-nevelő munkatábor, 3 év jogvesztés és vagyonelkobzás. Elítélve az USZSZK BTK 2.r. 54.§.10.c., és az USZSZK BTK 29.§. a., b., c., alapján. 1953-ban, Sztalinóból (Donyec-medence) történt hazatérése után az alábbi gyülekezetekben folytatta a lelkészi szolgálatait: Borzsova és Bene 1954–1956, Csetfalva 1958–1963, Tiszakeresztúr és Tiszaújlak¹⁴⁴ 1956–1967.¹⁴⁵ Rehabilitálva 1992-ben. Meghalt 1969. július 30-án Nagydobronyban, eltemetve a beregszászi temetőben 1967-ben elhunyt felesége mellé.

30. kép. Balról Szabó Irma, Héder Amália, Csok József lelképásztor, Balog József, Tar Vilma. Tiszakeresztúr 1930. (Forrás: Sipos József tiszaújlaki ref. lelkész)

¹⁴² Bilkei szolgálata alatt 1921. augusztus 21-én, 23 oldalban írta meg a gyülekezet történetét. A kézirat a TtREL I.8.c.1. jelzet alatt található a Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltárában.

¹⁴³ TtREL I.8.d.3. Kisbégány, Csok József lelkész önéletrajza, 1.; Szabadi 2016, i.m., 43.

¹⁴⁴ BKOVÁCS Zoltán: *Bilincsből is békességben Istennel. Szibériai rabságom története*. Budapest, 1990, 23. (továbbiakban: KOVÁCS 1990.)

¹⁴⁵ BFODOR Gusztáv: *Református múltunk kezesség I. Adattár kárpátaljai református gyülekezettörténeti kutatásokhoz 1523-2016*. Tiszaszentimre, 2016, 286., 203., 295., 298., 317., 769., 796. (továbbiakban: Fodor 2016.)

[1922 – 1939] Részletek Gerendely Béla „Egyházi felekezetek Tiszakeresztúrbán” c. tanulmányából.

„1922-ben meghalt a község [Tiszakeresztúr] lelkipásztora, Deák Mihály. Őt követte **Csok József**, aki 1922–1939 között teljesített szolgálatot a településen. Az új lelkész nem engedte meg, hogy Komlóssy Antal és neje, Holovics Berta korán elhunyt katolikus gyermekeik emlékére meghúzzák a harangot. Ekkor Komlóssy Antal elhatározta, hogy készíttet egy másik harangot. Az új harangot 1927-ben Kisgejőcön öntötték. Hazaszállítása Tiszaújlakról ünnepélyes körülmények között történt, amikor elhelyezték a mai helyén, a toronyban. A harang felső részét gyöngysor, díszes sáv és felirat díszíti: „ÖNTÖTTE EGRY FERENCZ KISGEJŐCÖN 1927”. Alatta virágfüzér és a következő felirat olvasható: „ISTEN DICSŐSÉGÉRE ÖNTÖTTE KOMLÓSSY ANTAL ÉS NEJE HOLOVICS BERTA KORÁN ELHALT ANTAL ÉS ILONA GYERMEKEIK EMLÉKÉRE 1927 ÉVBEN INGYEN MINDENKINEK VALLÁSKÜLÖNBSEG NÉLKÜL”. Így a településnek a mai napig két harangja van, és mindenkinek meghúzzák vallási hovatartozásától függetlenül. ...

1939-ben **Csok József** lelkipásztort haragosai a magyar vezetőségnél beárulták cseh pártossága miatt, ekkor házi őrizetbe vették. Nagy nehézségek árán sikerült tisztáznia magát, de ekkora már áthelyezték Dobronyba. Dobronyból (sic!) a szovjetek 1946-ban Szibériába deportálták. Innét majd csak 1953-ban szabadult és tért haza 7 évi fogság után. **Csok József** áthelyezését követően a település lelkipásztora a királyháza származású dr. Sárkány Lajos lett. ...

Orgoványi Györgyöt 1946-ban Szolyvára vitték a szovjet katonák, de még ebben az évben haza is engedték. Hazatérése után félt egy esetleges újabb deportálástól és titokban Magyarországra szökött. Magyarországra szökését követően az egyház élére Szabó Bélát nevezték ki, aki mintegy 10 évig teljesített szolgálatot (1946–1956). Őt követte 1956–1967 között **Csok József**, akit újra visszahelyeztek a település egyházának az élére. Ekkor már idős és beteges volt. Tiszakeresztúron kívül még Csetfalván és Tiszaújlakon is szolgálatot teljesített, ahova minden egyes alkalomkor gyalog ment ki.”¹⁴⁶

[1939] Csok József a „Visszatért Felvidék Adattárában.”

„**Csok József** ref. lelkész. 1896. Kígyós. Középiskoláit Beregszászon, teológiai tanulmányait Debrecenben végezte. Pályafutását Darócon kezdte, majd Munkácson, Bilkén és Tiszakeresztúron működött. Jelenleg Kisbégány ref. hitéletének tevékeny vezetője. E. M. N. P. tagja. Közs. képvis. tag. Ref. ifjúsági egyesület alapítója. Egyházmegyei közpénztárnok. F.: Tóth Ilona. Gy.: Valéria és Ilona.”¹⁴⁷

¹⁴⁶ GERENDÉLY Béla: Egyházi felekezetek Tiszakeresztúrbán. In: *Acta Beregsasiensis. VIII. évfolyam*, 2. kötet, Ungvár, 2009, 247., 248.

¹⁴⁷ CSATÁR István – ÖLVEDI János (szerk.): *A visszatért Felvidék adattára*, Budapest, 1939, 392u_02_00.

31. kép. Csok József lelkész 1930-ban Tiszakeresztúron, a népszínmű előadása után a szereplőkkel.
(Forrás: Horkay Erzsébet magángyűjteménye)

[1938.12.07–1946] Részlet PAPP Vilmos „Negyvenegy prédikátor” c. könyvéből

„E vidék a kislelkek tája. Következtetésképpen az eklézsiák is kicsinyek. A lelkészek megélhetését hajdani jötevők által adományozott illetményföldek biztosították. Ezeket azonban a szovjethatalom elkobozta. Ám addig is, amíg megvoltak a lelkész munkaerején, földszereteten, hozzáértésén, leleményén múlt, az, hogy milyen megélhetést tud az illetményföldből biztosítani. Aki falusi származék volt még a jég hátán is megélt. Ilyen volt **Csok József**, Kígyós szülötte is. Feleségét s közeli fatornyos Hetyenből választotta; Tóth Ilonkát, aki „falusi gazdálkodó jány vót, de nagyon ügyes”. – Idézzük az egykori tanítvány, Tar Zsigmondné szavait. „Ilyen lelkész kéne ma is, mert olyan szorgalmas vót. A felesége is. Mire a munkásokat vitték a hegyre (a szőlőbe) akkorára a kemence kenyeret már kisütötte, dagasztotta.” – Olyan lelkész vót, hogy mindenhez értett. Szeretett gazdálkodni, ha valaki beteg vót gyógyítani is, jó tanácsokkal ellátni” Ezt lett végül is a veszte...

... A „valódi bűnöket” véletlenül sem emlegették. A forradalmi bíraskodás mindig a jogszerűség látszatát igyekszik keltetni. Özv. Tarr Zsigmondné egykori tanítvány rátapint a lényegre: „Nagyon szeretett fiatalsággal foglalkozni. Szerette őket tanítani. Színdarabra is ő tanította, három felvonásos színdarabra” – Előadáskor ő volt a sűgő.

Viszont, mint gazdáról így nyilatkozott: „Ha nem lehetett vetőgéppel vetni (ez a kulákság szimbóluma!), ha el vót készítve a föld, mert lágyas vót, mire már más felkótt, akkora mán kézzel **Csok tiszteletes** elvetette. Egyszer is hétfőn reggel korán, mire mán harangoztak, fél nyolckor gumicsizmásan jött, megmosta a csizmáját és vette az imakönyvet, Bibliát, énekeskönyvet és tartotta az istentiszteletet...”¹⁴⁸

¹⁴⁸ PAPP Vilmos: *Negyvenegy prédikátor. XX. századi magyar „gályarab”- prédikátorok V.*, Budapest,

2.4.2. A koncepció per iratanyagai¹⁴⁹

[1946.06.23] Földhivatali jegyzőkönyv a Kisbégányi Református Egyház földtulajdonáról

JEGYZŐKÖNYV

Összeállítva a Körzeti Végrehajtó Bizottság vezető földmérője által a Kisbégány falu egyházi földjei felhasználásának eredményeiről.

Az 1946. július 23-án végzett ellenőrzés során a következő tények kerültek megállapításra:

1. A 32,43 ha területű egyházi föld öt fő földterületre van felosztva.

1. Lelkészi/fizetése helyett/ 15,79 ha.
2. Iskolai/az iskola és templom épülete alatt / 0,46 „
3. Egyházi/a templom javítására/..... 5,54 „
4. Temető..... 1,14 „
5. Tanári/a volt egyházi tanító fizetése/..... 9,50 „

Összesen: 32,43 ha

A megnevezett földterületek mellett a lelkésznek 6,91 ha föld van saját tulajdonában. Ebből a földből a 3. és 5. rész, összesen 15,04 ha, az alább felsorolt parasztnak van kiadva feles megművelésre:

Gazdag Imre, Koldus Ferenc, Túróci Béla, Kot Bálint, Orosz Imre, Curi András, Komári Pál, Domonkos György, Domonkos Bertalan, Mészár Lajos, Gazdag József, Kukri Gábor.

A felsorolt tények alapján a vezető földmérő az 1937. június 4-én kelt „A földek bérbeadásának tilalmáról szóló” 99/900 s/sz. törvény megsértését állapítja meg és

JAVASOLJA:

1. A feles megművelésre kiadott 15,04 ha földterület elkobzását és a földalapnak történő átadását.
2. A református gyülekezet vezetőjét (kurátorát) és a lelkészt bíróság elé állítani.
3. A községi tanács elnökét, aki tudott a feles megművelésre kiadott föld törvénytelen bérbeadásáról és eltitkolta ezt a tény – felelősségre vonni.

Vezető földmérő
sk. aláírás

O.V.K. (Körzeti Végrehajtó Bizottság)

2011, 51–52.

¹⁴⁹ BKOVÁCS Zoltán: *Bilincsen is békességben Istennel. Szibériai rabságom története*. Budapest, 1990, 23. (továbbiakban: KOVÁCS 1990.)

[1946.07.18] A Beregszászi Körzeti Végrehajtó Bizottság határozata Csok József ügyében

Határozat

Beregszászi Körzeti Végrehajtó Bizottság

1946. július 18.

Beregszász városa

Tárgyalták: Kisbégány falu református egyháza lelkészének, Csok Józsefnek törvénytelen földterület bérbeadását Mészár Lajosnénak.

Felszólalt: Klecsenko elv., a földhivatal osztályvezetője

A helyszíni ellenőrzés megállapította, hogy lelkésze, Csok József, törvénytelenül adta bérbe az egyházi földeket Mészár Lajosné Kisbégány falu lakosának, aki kénytelen volt bérbe venni a földet, mint szegény, és nem volt tisztában az állami földek bérlésének tilalmáról szóló szovjet törvényeket. Kisbégány falu lelkésze, Csok József, kihasználta Mészár Lajosné állampolgár tudatlanságát, és haszonszerzésből bérbe adta az egyház tulajdonában lévő 0,43 ha földet 900.- karbovanecért. Annak ellenére, hogy Csok József lelkészt behívatta a Járási Földhivatal, ahol elmagyarázták számára a földhasználatról szóló szovjet törvényeket, Csok József lelkész mégis ellenséges propagandát kezdett el folytatni Kisbégány lakosainak körében a szovjet hatalom törvényei, a földhasználat ellen.

A felsoroltak alapján a Beregszászi Körzeti Végrehajtó Bizottsága a következő

HATÁROZATOT HOZTA:

1. Csok József Kisbégány falu lelkészének Mészár Lajosné Kisbégány falu lakosnak történő földbérbeadását a földről szóló szovjet törvények megsértésének kell tekinteni.
2. Kötelezzük Klecsenko elvtársat, a földhivatali osztály vezetőjét arra, hogy a Mészár Lajosné által bérelt 0,43 ha földterületet vetéssel együtt ingyenesen adja át Mészár Lajosné állampolgárnak.
3. Megrovásban részesítjük Orosz elvtársat, Kisbégány Községi Tanácsának elnökét, aki tudott a törvénytelen földbérbeadásról és eltitkolta azt.
4. Figyelmeztetni kell a községi tanácsok vezetőit, hogy amennyiben kiderül az állami földek bérbeadása és eltitkolják a törvénysértőket, velük szemben szigorú intézkedéseket foganatosítunk.
5. Csok József, Kisbégány falu lelkészét érintő ügyet átadjuk az Állambiztonság Körzeti Osztálynak nyomozás és felelősségre vonása céljából.

A Körzeti Végrehajtó Bizottság elnökhelyettese sk. aláírás /Morgentál/

A körzeti Végrehajtó Bizottság titkára sk. aláírás / Mironenko/

Címeres körbélyegző

[1946.12.11] Csok József letartóztatási parancsa

„Jóváhagyom”

„A letartóztatást jóváhagyom”

Az Állambiztonsági Minisztérium Beregszászi
A Beregszászi körzet ügyésze

Körzeti Osztálya

sk. aláírás /Beca/

alezredes, sk. Aláírás /olvashatatlan név/

Címeres körbélyegző, 1946. december 11.

Címeres körbélyegző

1946. december 11.

HATÁROZAT

/letartóztatásról/

Beregszász városa

1946. december 11.

Én, az Állambiztonsági Minisztérium Beregszászi körzeti osztályának operatív megbízottja, Kovály hadnagy, megvizsgálva a bűncselekmény elkövetésével kapcsolatos anyagokat –

Csok József Jozsifovics, 1896-os születésű, a Beregszászi körzeti Kígyós falu szülötte, nemzetisége magyar, pártonkívüli, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú lelkészi végzettséggel, nős, a Beregszászi körzet Kisbégány faluban él, a református egyház lelkészeként dolgozik, ügyében

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Hogy Csok József Jozsifovics Kisbégány falu lakossága közt jelenleg szovjetellenes agitációt folytat, mely az államnak történő gabonaeladás megghiúsítására irányul.

Ezen kívül mindenféle rágalmozó koholmányt terjeszt a rendszerrel és a szovjet valósággal kapcsolatban.

ELRENDELEM:

Csok József Jozsifovics, Beregszászi járás Kisbégány falu lakosának letartóztatását és házkutatását.

Az Állambiztonsági Minisztérium Beregszászi Körzeti Osztályának operatív megbízottja

Hadnagy sk. aláírás /Kovály/

[1946.12.22] Határozat Csok József elleni vádemelésről

„JÓVÁHAGYOM”

Az Állambiztonsági Minisztérium Beregszászi Körzeti Osztályának vezetője

Alezredes, /Kurjata/ sk. aláírás

1946. december 22.

HATÁROZAT

/vádemelésről/

Beregszász városa

1946. december 22.

Én, Paholok kapitány, az Állambiztonsági Minisztérium Beregszászi Körzeti Osztályának főnyomozója, megvizsgálva az 1086. s/sz. ügyirat nyomozati anyagát és figyelembe véve, hogy Csok József Joszifovicsra kellőképpen rábizonyítható, hogy 1924-től a Magyar Nemzeti Párt magyar reakciós párt tagja volt.

Ellenséges érzellemmel viseltetve a Szovjetunióval szemben, szovjetellenes agitációt folytatott a lakosság körében. Az istentiszteletek alatt az Evangélium egyes részeit olvasta fel és szovjetellenes szellemben magyarázta azokat a hívőknek.

1946 júliusában, a nem időben fizetett földbérleti díj miatt, amit egy rokkant feleségének, Mészér Ilonának adott bérbe, Csok gyülekezeti bíróságot hívott össze ellene és Orvai Dezső, a községi tanács titkára ellen, aki védelmébe vette Mészert.

Csok vezetésével a nevezett „bíróság” azt a döntést hozta, hogy a vádlottakat közönségesen ki az egyházból, zárják ki a hívők közül, lelküket pedig küldjék pokorra. Ezt követően Csok összehívta a falu lakosságát a templomba és nyilvánosan kijelentette, hogy a hívők közül senki ne érintkezzen Mészér Ilonával és Orvai Dezsővel, mert halottnak számítanak.

Végül Csok azt az utasítást adta, hogy harangozzanak Mészér és Orvai temetésére, a „bírósági” tárgyalás jegyzőkönyvét pedig küldjék el a Beregszászi körzet református egyház közösségeibe, hogy azt olvassák fel a hívőknek.

Ezen kívül Csok mindenféle rágalmozó koholmányt terjesztett a kommunista párról és a fennálló hatalomról, valamint ellenforradalmi irodalmat őrzött magánál. Az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

Az USZSZK Büntető-eljárési Törvénykönyvének 126. és 127. tc.-jét alapján eljárva, az USZSZK Btk. 54-10. tc. 2. bek. megfelelően vádat emelünk Csok József Joszifovics ellen, amiről a gyanúsítottat tájékoztatni kell jelen határozatban.

A határozat másolatát az USZSZK zSzk Büntető-eljárési Törvénykönyvének 144. tc.-be foglaltak alapján meg kell küldeni az ügyésznek.

Az Állambiztonsági Minisztérium Beregszászi Körzeti Osztályának főnyomozója kapitány, s.k., /Paholok/

Jelen határozatról 1946. december 22-én tájékoztattak.

Vádlott aláírása, s.k. Csok

[1947.05.16] Csok József ügyében

Ítélet

Az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság Nevében!!!

1947. május 16. A Kárpátaljai Megyei Bíróság büntetőügyi bírói testülete:

Elnököl: Solom

Ülnökök: Mikita és Breza

Titkár: Tokárj

Ügyész: Necseporenko

Ügyvéd: Tudósi részvételével.

zárt bírói tárgyalás során megvizsgálta Csok József Joszifovics, 1896-os születésű, a Kárpátalja megyei, Beregszászi járási Kígyós község szülőtte, kulák-paraszt származású, Kígyós református egyházközösségének lelkésze, magyar, írni-olvasni tudó, párton kívüli, büntetlen előéletű,

az USzSzk Btk. 54-10. Tc. 2. bek.-ben foglalt bűncselekmény elkövetése alapján emelt vádat és,

megállapította:

Csok, ellenséges érzellemmel viseltette a Szovjetunió rendszerével szemben, szovjetellenes agitációt folytatott a környezetében levő személyek körében. 1945 májusában a vádlott, Árvai állampolgárral folytatott beszélgetésben, kifejtette nézeteit a Szovjetunióval szemben, megjövendölve, hogy elkerülhetetlen, hogy Kárpátalját elfoglalják a magyar csapatok. 1946. június 20-án a vádlott kezdeményezésére és vezetésével került összeállításra a gyülekezeti tanács jegyzőkönyve, amelyet minden református gyülekezettel rendelkező faluba elküldtek, felszólítva a hívőket arra, hogy üldözzék azokat a személyeket, akik bármilyen módon megpróbálják az egyház földhasználati érdekeit megsérteni. Az említett jegyzőkönyv tartalma egyértelműen szemlélteti a hívők felszólítását arra, hogy vallási előítélet alapján, harcoljanak a legszegényebb lakosság törvényes joga és követelése ellen, amely az egyházi földek számukra történő átadására vonatkozik.

Csok vádemelésében az a rész, hogy szovjetellenes tartalmú könyvet tartott magánál, a bírósági tárgyaláson nem került alátámasztásra.

A Büntető-eljárási Törvénykönyv. 296., 297. tc. alapján

elítéli:

Csok József Joszifovicsot, a Btk. 54-10. tc. 2. bek. alapján javító-munkatáborban letöltendő 5 évi szabadságvesztésre, a Btk. 29. tc. a., b., v. pontjai alapján 3 évi jogfosztással és saját vagyonának elkobzásával.

A büntetés letöltésének kezdetét 1946. XII/12-től kell számítani.

Az ítélettel szemben az USzSzk Legfelsőbb Bíróságához lehet fellebbezni az ítélet vádlott számára átadott másolatának átvételétől számított öt napon belül.

Elnök: Solom.

Népbírók: Mikita és Breza.

Helyes: a Kárpátaljai Megyei Bíróság elnökhelyettese
Címeres körbélyegző, az USzSzk Igazságügyi Minisztériuma, Kárpátaljai Megyei
Bíróság

sk. aláírás /Solom/

[1947.10.6] Ítélet Csok József ügyében

Szk 160/47 s/sz. ügy

ÍTÉLET AZ UKRÁN SZOVJET SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN

1947. november 5-6-án a Kárpátontúli Területi Bíróság büntetőügyi
bírói testülete:

Elnököl: Mudraja

Népbírók: Lipovszkij és Kalinics

Titkár: Tokárj

Ügyész: Horvát

Ügyvéd: Lizogub részvételével.

zárt bírói tárgyalás során megvizsgálta Csok József Joszifovics, 1896-os születésű, a Kárpátontúli terület, Beregszászi körzeti Kígyós falu szülőtte, magyar, kulák-paraszti származású, Kisbégány falu református egyházának lelkésze, írni-olvasni tudó, pártonkívüli, büntetlen előéletű, ügyét az USZSZK Btk. 54-10. tc 2. bek.-ben foglalt bűncselekmény elkövetésével kapcsolatban.

Az előzetes és a bírósági nyomozás anyagai alapján

Megállapításra került:

Csok vádlott, a Beregszászi körzeti Kisbégány falu református egyházának lelkészeként, 1942-ben és 1945-ben a szovjet hatalom ellen agitációt folytatott, amit Miklik A.F. /52. ügyiratlap/, Kot B. /61-62. ügyiratlap/, Komári I. /321. ügyiratlap/, Sikó V. /57. ügyiratlap/ valamint Árvai, Mészár és Kot Zs. tanúvallomásai támasztanak alá.

46-VI/20-án Csok vádlott kezdeményezésére és vezetésével került összeállításra az egyházi tanács jegyzőkönyve, amely arra szólította fel a hívőket, hogy üldözzék azokat a személyeket, akik megkísérlik megsérteni, vagy megsértik az egyház érdekeit, és amelyet a templomban a hívőknek felolvastak /lásd a 161 sz. ügyiratlapon/

Csok vádemelésében az a rész, hogy ellenforradalmi irodalmat /szovjetellenes tartalommal/ őrzött magánál, a bírósági tárgyaláson nem került alátámasztásra és a vádemelésből kizárandó.

A Büntető-eljárási Törvénykönyv. 296., 297. tc. alapján

ELÍTÉLTE:

Csok József Joszifovicsot, az USZSZK Btk. 54-10. tc. 2. bek. alapján javító-munkatáborban letöltendő négy évi szabadságvesztésre, a Btk. 29. tc. a., b. v. pontok alapján 3 évi jogfosztással és saját vagyonának elkobzásával.

A büntetés letöltésének kezdetét 1946. XII/12-től kell számítani.

A megelőző intézkedéseket érvényben kell hagyni.

Az ítélettel szemben az USzSzk Legfelsőbb Bíróságához lehet fellebbezni öt napon belül.

Elnök: Mudraja

Népbírók: Lipovszkij és Kalinics

Helyes: a Kárpátontúli Területi Bíróság tagja

sk. aláírás /Mudraja/

[1947.11.7] Csok József fellebbezése

Fordítás /kézírással/
A LEGFELSŐBB BÍRÓSÁGNAK
KIJEV
FELLEBBEZÉS

Csok József Joszifovicstól
Ungvár, 1. sz. börtönkórház

Az Ungvári Területi Bíróság 1947. november 6-án hozott ítéletére, mely szerint a Btk. 54-10. tc. 2. bek. alapján 4 évi szabadságvesztésre és 3 évi polgári jogoktól való megfosztásra ítélték, fellebbezést nyújtok be a bűncselekmény tárgyának minősítése, a büntetés mértéke és a Btk. 54-10. tc. 2. bek.-nek alkalmazása ellen.

Először is engedjék meg nekem, hogy felsoroljam azokat a sérelmeket, amiket a nyomozás és a bírósági tárgyalás során ellenem elkövettek.

Azért tartóztattak le 1946. december 12-én, mert nem tudtam felmutatni a 8 mázsa búza államnak történő önkéntes eladásáról szóló dokumentumot. 1946-ban 16 hold bevetett földről mindössze 630 kg búzát és rozst takarítottam be, mert a többi kifagyott. A búza betakarítása után 14 mázsát adtam be az államnak a feleségem keresztúri birtokáról és 14 mázsát a kisbégányi birtokról, összesen 28 mázsát, amit meg kellett vennem. A népbizottság az önkéntes eladás során, a közös gyűlésen, minden tag jelenlétében mindössze 2 mázsa gabonát kért tőlem. Amikor ez a tudomásomra jutott, kijelentettem, hogy nem tudom rögtön beadni, mert nincs, de hamarosan, bármilyen áron, megveszem és beadom. Arról, hogy én mindössze 6 mázsa búzát takarítottam be és, hogy Kisbégányban 14 mázsát adtam be, Orosz József, az akkori bíró tanúskodott. Én előre megmondtam, hogy vetőbúzában kívül semmim nincs. Ezt a házkutatás során összeállított leltár is bizonyítja. Amennyit meg tudtam venni, annyit adtam be.

December 12-én, amikor a beadásról tartottam hazafelé, egész éjszaka betegen

jártam a falut, de az Állambiztonsági Minisztérium beregszászi alezredésének közreműködésével a megnövelt 8 mázsából csak 212 kg-t tudtam összeszedni, de nekem 378 kg-t kellett leadni, a Bizottság pedig csak 2 mázsát kért. Az éjszakai vándorlásom után nagyon megbetegedtem, borogatást készítettem magamnak, a feleségemet pedig elküldtem, hogy adja be a búzát.

Ezután házkutatást tartottak nálam és az egyik hadnagy alezredese, aki Ungvárra kísért, megmutatott az orvosnak, aki megállapította, hogy egészséges vagyok, és csak szimulálok. Kiszedtek a vizes borogatásból és kényszerítettek, hogy vizesen menjek be a templomba, megkeresni a búzát. Engem vizes ingben Beregszászba azzal vittek el, hogy csak kihallgatnak, de bebörtönöztek. A börtönben nagyon megbetegedtem, 7 napig semmit nem ettem, nem tisztálkodtam, nem bírtam járni, a kihallgatásra egy katona kísért a karomnál fogva. Már ott volt a beadvány arról, hogy szimulálok; az orvossal nem tudtam beszélni és így nem is kezeltek, habár a parancsnok és az orvos jól bánt velem. Ezt Petrasko László és Kott Sándor foglyok alátámasztják.

Az utolsó napokban a szüleim csomagot küldtek nekem egy Hegedűs nevezetű fogollyal és így kicsit magamhoz tértem. Azt, hogy korábban valóban beteg voltam, a kórház főorvosa, dr. Linner által kiadott orvosi igazolás bizonyítja, amely szerint tüdőbetegségben, mellhártyagyulladásban és gyógyíthatatlan szívbetegségben szenvedek és egyúttal azt is alátámasztja, hogy 4 hónapja vagyok a börtönkórházban.

Beregszászban, a kihallgatáson, nagyon durván bántak velem, különböző, számomra máig ismeretlen szavakkal szidtak és egyszer megvertek. A jegyzőkönyv összeállításánál a kapitány egyáltalán nem azt írta, amit a tolmács fordított, aki igyekezett úgy fordítani, ahogy azt én mondtam, de a jegyzőkönyvben nem ez szerepelt, amiért én elutasítottam a jegyzőkönyv aláírását. Ezért nem engedélyezték, hogy csomagot küldjenek nekem. Elhívták hozzám az ügyészt, aki megígérte, hogy mindent kijavítanak, valamit még hozzáírtak, de Ungváron, 1947. november 3-án, a tolmács segítségével végérvényesen megtudtam, hogy a jegyzőkönyvben valóban teljesen más volt leírva és semmit sem javítottak ki benne. A presbiteri gyűlés jegyzőkönyvét orosz fordításban adták át aláírásra, amiből a fordítás során az Állambiztonsági Minisztérium ungvári fordítója kihagyta azt a részt, amelyből kitűnik, miért büntette meg Mészárt és a többi állampolgárt a presbitérium. A vádemelés felolvasása során jegyzőkönyvet állítottak össze, mert nem voltam hajlandó aláírni.

Elismertem azt, hogy elnökként, az egyházi törvényeknek megfelelően, összehívtam a presbiteri gyűlést. Ehelyett az van leírva, elismerem, hogy én szerveztem meg a gyülekezeti bíróságot. Beismertem, hogy lakásomon az „Új idők” és „Magyar Lányok” magyar újságok több példánya volt. Ehelyett az van leírva, elismerem, hogy ellenforradalmi dokumentumokat rejtegetek. Nekem úgy fordították, ahogy azt mondtam. A nyomozás során és a vádemelés felolvasása alatt a „Nemzetvédelem” könyvet nem említették; ezzel nem vádoltak, a jegyzőkönyvben ezt nem említették.

Ugyan így került összeállításra Komári Imre, Mészárné és Mikli András kihall-

gatási jegyzőkönyve. A beregszászi szembesítésen Komári Imre nem mondta, hogy használta volna ezeket a szavakat: huligánok, bűnözők és ehhez hasonló. Csak azt mondta, hogy én kijelentettem, hogy nem tudom beadni (a terményt), mert nincs, Keresztúron betörték a búzaraktárba, feltörték a zárat és elvitték az összes búzát és rozst. Ez a beszélgetés Komárral a feleségem, Tóth Ilona és Gross Ilona jelenlétében történt. Annak ellenére, hogy kértem, őket nem hallgatták meg. Szintén nem hívták be szembesítésre Mikli Andrást és Mészárosnét. Amikor ez ellen tiltakoztam, az alhadnagy tolmács homlokon ütött, megragadta a torkomat és a lábával kirúgta alólam a széket.

Így kierőszakolva aláírtam, mint a sajátomat a Beregszászi Városi Tanács elnökének és más beregszászi lakos dokumentumait. Beregszászban Árvai nem volt tanú, és vallomását, ahogy Pusekét sem, nem vették jegyzőkönyvbe. Ungváron sem hallgatták meg a tanúk vallomását. Nem idézték be azokat a szemtanúkat, akiket kértem.

Árvai kihallgatásán a fal felé fordítottak; Pikó László kihallgatásánál kivezettek a szobából. Ily módon megfosztottak attól a jogomtól, hogy az én vallomásom is jegyzőkönyvbe kerüljön, hogy én is kérdéseket adjak fel a tanúknak, s hogy új tanúkat kérhessek, akik bizonyították volna azt, hogy néhány tanú, aki ellenem vallott, haragszik rám. Soha nem olvasták fel a velem készült jegyzőkönyveket. Több jegyzőkönyvben egyáltalán nem az van leírva, mint amit nekem lefordítottak. Több, mellettem szóló jegyzőkönyv, hiányzik. Arról, hogy Kott Zsigmonddal haragban vagyunk, kétszer is állítottak össze jegyzőkönyvet. Egyszer egy polgári tolmács fordított és egyszer az alhadnagy. Ez a jegyzőkönyv nincs meg. A Bonkaloval készült jegyzőkönyv utolsó lapja hiányzik. Kott Zsigmonddal is vettek fel jegyzőkönyvet, amiről én nem tudok, és ezt a jegyzőkönyvet a Bonkaloval készült jegyzőkönyvbe tették. A tolmács hamisan fordított, mintha egy lapot nem írtam volna alá és ezzel kényszerítettek ennek a lapnak az aláírására. Április 22-én kértem kihallgatásomat Mészárné és a presbitérium ügyében, de kérésemet elutasították arra hivatkozva, hogy már késő.

Több felvett és aláírt jegyzőkönyv elveszett és nem mellékeltek az ügyhöz. Hiányzik a Kommunista Párt igazolása. Az aláírás elutasítását soha nem vették jegyzőkönyvbe és nem engedték meg, hogy magyarul odaírjam.

A börtönben nem fordították le a dokumentumokat és ezért semmit sem tudtam az ügyemről. Nem tájékoztattak arról, hogy a Legfelsőbb Bíróság határozatát az ügyész megfellebbezte. Ettől a pillanattól kezdve semmiről nem tájékoztattak. Nem szóltak arról, hogy újrakezdtek a nyomozást. Engem nem kérdeztek ki, nem értesítettek a tanúk vallomásairól. Nem volt tudomásom arról, hogy újból megvádoltak a tanúk által megcáfolt vádakkal. Nem tájékoztattak az új vádakról és a nyomozó által kért új tanúk nevééről. Szembesítésre nem hívtak.

Egyszer egy éjszaka ingben és alsónadrágban vittek kihallgatásra a nyomozóhoz. Engedélyt kértem arra, hogy felöltözzek, de a kérésemet elutasították. A nyomozó azt mondta, hogy nem akarok beszélni. Én hozzátettem, hogy tudok beszélni, de nincs ruhám. Elkezdte szó szerint, értelmetlenül, lefordítani a tanúk vallomásait és amikor kijelentettem, hogy nem értem, azt mondta, hogy ő már befejezte. Ké-

résemet, hogy olvassák fel a jegyzőkönyvet, hogy hívjon tolmácsot, hogy mondja meg, konkrétan mivel vádolnak, hogy hallgassa meg a vallomásomat és panaszomat vege jegyzőkönyvbe, elutasította.

Három váddal ismertetett: hogy szovjetellenes szellemben magyarázom a Bibliát, hogy kizártam Árvait és könyveket rejtettem.

Az ügyemről semmi mást nem tudtam.

3-án úgy vittek a tárgyalásra, hogy nem kaptam kézhez az ügyiratot. Akkor felolvasták a vádiratot, amelyben olyan vádak szerepeltek, melyekről addig nekem senki nem szólt, amelyekben nem hallgattak ki és nem vádoltak meg. Amennyire a vádirat felolvasásánál megértettem a vádakot, új tanúkat kértem. Az új tanúk vallomását nem ismertem és a régi tanúk cseréjéről nem tudtam, és ezért nem tudtam rögtön megmondani az új tanúk nevét. Azzal is összezavartak, hogy ne említsem azokat a tanúkat, akiket már beírtak. A bíróság elutasította az általam javasolt tanúkat, kijelentve, azzal, amire én ezeket a tanúkat kérem, nem vádolnak. Amikor az elnök felolvasta a tanúk neveit, rögtön kértem Zsoldos Ferenc, Komári Sándor és Komári Teréz kihallgatását, akik az előző tárgyaláson szemtanúként bizonyították, hogy én nem mondtam azt, hogy „büdös kommunisták”. Az egyik ülnök magyarul azt mondta, hogy ezzel nem vádolnak. (Ezt a tolmács és az ülnök is alátámasztotta). Én mégis kértem több, valóban szükséges, tanú kihallgatását, de a bíróság nem engedélyezte ezt. Kértem a bíróságot, engedje elmondanom a panaszaimat és jegyzőkönyvbe venni azokat, de a bíróság a tárgyalás során ezt nem engedélyezte. Az utolsó szó jogán ugyan ezt kértem, de ezt nem vették jegyzőkönyvbe.

November 5-én, a tárgyalás előtt kértem Zsoldos Ferenc, Komári Albert és felesége, Komári Sándor és a szomszédos falu lelkészeinek, Kovács Gábor és másoknak tanúként történő kihallgatását, de a bíróság elutasította követelésemet. Az ügyvédem nem értett magyarul, ezért nem kaptam tőle magyarázatot és egyáltalán nem tudtam vele beszélni.

A bíróság azért ítélte el, mert 1942–1945 között agitáltam és az ítélet alapján ezt Árvai, Komári Imre, Mikli András, Kott Bálint, Kott Zsigmond, Csikó László és Mészár Lajos tanúsította.

Köztudott, hogy Árvai haragszik rám. Ezt Orosz Zsigmond, Orosz Ilona, Orosz József, Komári Gedeon alátámasztotta. Azért haragszik rám, mert elleneztem volna a titkárrá választását, habár még Orosz Józsefet és Komári Pált is megkértem, hogy támogassák őt. Komári Imre vallomása, aki a következő szavakat használja: bűnözők, huligánok, újdonság. Azt Lengyel Kálmán tanúsítja, hogy 3-4 nappal a tárgyalás előtt behívták őket az állambiztonságiakhoz, ahol megdolgozták őket. Lengyel Kálmán, Kott Sándor és Komári Imre szóról szóra ugyan ezt mondták; az előző tárgyaláson nem ezt mondták, de utána megkapták a szükséges utasításokat. Ezt Komári Imre magyarázta el, aki 2-3 napig volt az állambiztonságiaknál. A tárgyaláson elmondtam, hogy nyugodt hangon kijelentettem, hogy nem tudom beadni a bűzát, mert Keresztúron feltörték a búzaraktárt és a búzát elvitték, de durva szavakat használtam. Ez ellentmondás. Én soha nem hallottam arról, hogy nyugodt hanggal durva szavakat mondjanak, amelyek használatához ingerlékeny hang és harag kell.

Nyugodtan elmondtam, hogy a raktárt feltörték, a búzát elvitték, és hogy megkérdeztem Mándi Józsefet, mi ez? Ő azt mondta, hogy nem számoltam el. Erre én megmutattam neki az igazolást, hogy mindent, amit a Keresztúri Községi Tanács számomra meghatározott, leadtam, tekintet nélkül arra, hogy ez méltánytalan. Most csak a lakhely szerinti beadást tudják rám kiszabni. Erre Mándi kijelentette, hogy ebben a keresztúri községi tanács elnöke a hibás és azt mondta, hogy jelentsem fel az elnököt. Én utána érdeklődtem a dolognak, de eközben letartóztattak.

Ennek a valóságát Juhász István is tanúsította, a Keresztúri Községi Tanács akkori elnöke.

Komári Imrével való beszélgetés során jelen volt Tóth Ilona és Orosz Irén. Kérem kihallgatásukat. Ezzel nem vádoltak és ezzel kapcsolatban nem hallgattak ki, ezért erre a körülményre nem kértem tanúkat.

Mikli András tanúsította, hogy amikor a magyarok bejöttek ide, nagyon örültem nekik és hogy ősszel ünnepséget szerveztem a kertemben és azt mondtam volna, hogy az északi medve fenyeget minket. Amikor 1938 novemberében bejöttek a magyarok, én még Keresztúron voltam, nem éltem Kisbégányban.

Ellenkezőleg, az az igazság, hogy a tanító, Laki Vince, a Levente járási szervezet egykori vezetője, akit kommunista meggyőződése miatt még 1919-ben Komárom megyében megfosztottak diplomájától, 1939. március 15-én saját kertjében szervezett a leventéknek ünnepséget, ahová engem is meghívott és kérte, hogy tegyünk valamit, mert figyelnek minket. Merthogy abban az időben én csendőri felügyelet alatt voltam és el kellett hagynom Keresztúrt, ezért nem utasíthattam el.

Arról, hogy mit tettek velem a magyar partizánok (szabadcsapat), Juhász István és Szentmiklósi István tett tanúvallomást. Arról, hogy bántak velem a magyar hatóságok, a legnagyobb ellenségem, Árvai Dezső tanúskodott, hogy a járási vezető körlevelében megbízhatatlannak nevezett engem és a kommunistákhoz sorolt. Ebből kitűnik, hogy én nem örültem a megszállásnak. Mindent Keresztúron kellett hagynom.

A Vörös Hadsereg 28. évfordulójának ünneplésén, a Bizottság megbízásából beszédet tartottam a közös ünnepségen, melyben különösen kihangsúlyoztam az orosz kultúra és nevelés jelentőségét, amely az ifjúságot összefogja, és mind a fiúk, mind a lányok bármilyen feladatot elvállalnak, csak hogy hasznosak legyenek az államnak és végrehajtsák katonai kötelezettségeiket. Mikli mindezt rosszul értette meg. Az iskolát érintő vallomása – haragos kitaláció. Abban az időben Kisbégányban nem éltek betelepültek, nem volt egy gyermek sem, aki tudott volna ukránul, úgy hogy az ukrán iskoláról nem esett semmi szó. A tanító felhatalmazott arra, hogy foglalkozzam ezzel az ügygel, és a rendelkezés kiadását követően ez úgy volt szabályozva, mint bárhol másutt. Azt, hogy ő mindent kiforgat, azzal lehet megmagyarázni, hogy haragszik rám. Sógora, Sikó Bertalan, bíró akart lenni és sógora, Szegedi János, az ő felesége Sikó Mária, akit a malacaim lopásával kapcsolatban kihallgattak.

A Sikó családban a harag – alapvető eszköz. Náluk ez nem újdonság. Régen is történt velük ilyen incidens, még rosszabb is. Szegedi marhalopásért ült börtönben. Kott Bálint, Mészárné sógora, a Nemzetvédelmi Kereszt tulajdonosa, aki 1919-ben

a magyar Vörös Hadsereg és a kommunisták ellen harcolt, ezért kapta a kitüntetést. Kisbégányba történő érkezésem pillanatától ellenségem volt és ezért mondja, hogy én 1942-ben ünnepséget szerveztem és azt mondtam, hogy az északi medve felfal minket. Ez nem igaz. Sem én, sem mások semmit nem szerveztünk. 1942 márciusában én még a régi lakásomon éltem. Id. Domokos József és Majoros Ignác voltak a szomszédjaim, akiket kérem, hogy hallgassanak ki. Jelenlegi lakásom kertjében 1939-ben Laki szervezett ünnepséget, miután ő elment, én semmit nem szerveztem. Erre a körülményre vonatkozóan kérem Kondor József szomszédom kihallgatását.

Sikó László, Sikó Bertalan – fivérek: Szegedi János Mikli András sógora, görög katolikus vallású, nem látogatja a református templomot.

A községi tanács elnökének megválasztásától, amíg még otthon voltam, nem köszönt, vagyis haragudott rám. Az első bírósági tárgyaláson kijelentette, hogy nem jár templomba. A másodikon azt mondta, hogy csak akkor volt, amikor a jegyzőkönyvet olvastam fel. Most azt mondja, mintha azt mondtam volna, hogy a fiatalság csak táncol, megfélekedve arról, hogy apáik és rokonaik meghaltak. Arra a kérdésre, hol haltak meg, nagy nehezen elmondta, hogy valószínűleg a recski táborra gondoltam. Azt, hogy én ilyet nem mondtam, Gazdag Bálint és Orosz Balázs tanúvallomása bizonyítja, akik rendszeres templomba járók, úgy-hogy kétségtelenül akkor is ott voltak.

Mészárné és Kott Zsigmond azzal vádolnak, hogy azt mondtam volna nekik, hogy büdös kommunisták. Ezt nem mondtam. Mindketten haragszanak rám. Mészárnéhoz német katonák jártak. Hozzám küldte őket borért. Néhányszor rám fogták a pisztolyaikat. Azt mondtam neki, hogy ez nem szép.

Amikor az újra egyesülésről szóló kiáltványt írtuk alá, kizavarta a lakásából Simon Imrét, a Bizottság tagját, kijelentve, hogy ő nem írja alá. Ezt Orosz József, az akkori bíró bizonyítja.

Arról, hogy Kott Zsigmond haragszik rám, kétszer is vettek fel jegyzőkönyvet, de az elveszett. A Bonkaloval készített jegyzőkönyv maradt meg, de az pontatlan.

A presbitérium a földbérlet miatt még előttem bíróságra adta őt, ezért jött hozzám veszekedni. A magyar hős (vitéz) cím adományozásának idejében, kértem, hogy hozzon bélyeget a számára kiállított keresztlevélre, vagy fizesse ki az árát. Emiatt veszett össze velem és bepanaszolt a Vitézi Cím Adományozásának Központi Osztályánál, ahonnan megrovásban részesültem. Ez mellékelve van az ügyhöz. A bíróság előtt saját maga kijelentette, hogy alkalmazkodik a körülményekhez.

Azt, hogy nem mondanak igazat, az a körülmény bizonyítja, hogy Mészárné nem panaszolt be a Földhivatal vezetőjénél. Ezt az előző tárgyaláson Zsoldos Ferenc tanúsította, aki betegség miatt nem tudott megjelenni, de a bíróság még csak be sem rendelte őt.

A Mészárné és a gyülekezet közötti széna ügy kérdésében, én a beteg gondnok megbízásából és utasításai alapján jártam el, aki a betegsége miatt nem tudta megvédeni a gyülekezet érdekeit a járási Földhivatal vezetőjével szemben. Ezzel egy időben felhívtam a presbitérium figyelmét arra, hogy a Földhivatal vezetőjének határozata ellen fellebbezni lehet. A presbitérium egyhangúlag megfellebbezte. A 2. sz. határozatban a gondnokot emlékeztették, hogy közösen művelje meg az

egyházi földeket. Az egyháznak akkor még volt saját földje. Olyan törvény, aminek értelmében az egyháztól el kell venni a földet, még nem volt, ezért nem lehet megvádolni a presbitériumot azzal, hogy törvénytelen határozatot hozott.

Arról, hogy miért vonta felelősségre a presbitérium Mészárnét és Árvait, a gyűlésen felvett magyar nyelvű eredeti jegyzőkönyv tanúskodik. A földet Mészár Lajos harangozó kapta meg a gyülekezetben végzett munkáért. Ezt Gazdag Ferenc és Gazdag Bálint bizonyítják. Később Mészár bevonult a hadseregbe, helyette Mészárné fizetett. Ezt a gyülekezeti pénztárkönyv is alátámasztja. Az egyházi törvények alapján azért büntette meg a presbitérium Mészárnét, mert ezt haszon-szerzés céljával eltitkolta, és ezzel egy időben kijelentette, hogy már az elejétől felesben használta a földet. Ezért az egyházi törvény 5. tc.-je alapján kellett eljárni. Gazdag Ferenc és Gazdag Bálint ezt nem tudhatja, mert nem voltak jelen a Földhivatal vezetőjénél tartott tárgyaláson, és mint egyszerű falusi emberek, nem tudnak mindent szabadon elmesélni, és amúgy is ez olyan rég történt, hogy részben el is felejtkeztek róla.

Azt, hogy a presbitérium miért büntette meg Árvait, a magyar nyelven összeállított jegyzőkönyv bizonyítja. Azért büntette meg, mert Mészárnét rábírta arra, hogy jelentse a Földhivatalnál, hogy felesben művelte a földet és rábeszélte, hogy ne adja le a szénát. Ez azután történt, amikor a harangozó elvette a szénát, ő pedig jelentette ezt a Bizottságnál. Azért, mert mindezt haragból és bosszúból tette, a presbitérium megtiltotta a hívőknek, hogy szóba álljanak vele gyülekezeti dolgokban. Nem igaz, hogy kizárták volna a gyülekezetből. Az egyházi törvények szerint a gyülekezet csak saját híveit ítélheti el. Ez nem mond ellent a polgári törvényeknek. A presbitérium nem hozott ilyen határozatot. Az ügyész helytelenül mondta, hogy a presbitérium olyan határozatot hozott volna, aminek értelmében a gyülekezettől elvett földeket nem művelhették hívők. Mi a gyülekezet tulajdona? Az, amit az állam meghagy számára.

A presbitérium ezt a tulajdont tiltotta meg, hogy elvegyék. A presbitérium jogtalanul cselekedett volna, hogyha megtiltja a hívőknek *hiányzó szöveg* a szétosztandó egyházi földeket, vagy elutasította volna a föld átadását. Ilyen határozatot a presbitérium nem hozott, amit a magyar nyelven összeállított eredeti jegyzőkönyv bizonyít. A jegyzőkönyv orosz nyelvű fordításából pont az a rész hiányzik, amelyből kitűnik, pontosan miért büntette meg a presbitérium Mészárnét. Erre a körülményre vonatkozóan kérem Szabó Károly, Galgovics Júlia és Balog Béla tanúként történő kihallgatását.

A kommunistákkal való kapcsolatomat az ügyész úgy mutatta be, mintha egyidejűleg lettem volna jó viszonyban a magyar csendőrökkel és a magyar hatalommal. Ez nem igaz, mert még ellenségem, Árvai is elismerte, hogy a járási vezető körlevelében megbízhatatlannak nevezett. Jó viszonyban voltam a falusi bírókkal, akiket próbáltam meggyőzni arról, hogy ne bántsák a kommunistákat, mert ennek rossz következményei lehetnek. Erről kérem az egykori magyar bírók, Domokos József és Kondor József, kihallgatását.

Arról, hogy a magyar hatóságok üldöztek, Juhász István és Szentmiklósi István keresztúri lakosok már tanúskodtak. Alátámasztották, hogy amikor a magyarok

bejöttek, kivezettek a templomból. A magyar partizánok (szabadcsapat), Vannai hadnagy vezetésével, éjszaka konvojval vezettek ki, és a nép szabadított ki. Az egyik kulák haragja miatt el kellett hagynom Keresztúrt. Alátámasztották azt is, hogy nem adtam át a református kultúrház kulcsait, hogy ott magyar pártgyűlést tartsanak. Szentmiklósi alátámasztotta azt is, hogy 1942-ben kijelentettem, hogy a Vörös Hadsereg győz, amiért a Szöllősi Körzeti Bíróság elítélt. Alátámasztották, hogy a házam katonai megfigyelés alatt állt.

Kisbégányban kizártak az ételmezési bizottságból és nem lehettem tagja a községi tanácsnak, amit az előző tárgyaláson Árvai és az egykori magyar bíró, Kondor József is alátámasztott.

Gulácsi, a volt beregszászi körzeti vezető, a debreceni Ügyészségen, Kerekes tanító pedig a járási vezetőnél jelentett fel kommunista eszmék terjesztéséért.

Bíró Gézát, a volt benei tanítót, akinek *hiányzó szöveg* gyereke volt, mindenféleképpen védtem, aminek köszönhetően továbbra is tanítóként dolgozhatott, csupán Pestszenterzsébetre helyezték át. Ő ismert kommunista volt. Ezért tettem szert ellenségekre.

Értesítettem Komári Pált, hogy házkutatást tartanak nála. Azt, hogy Kisbégányban sok jót tettem a kommunistáknak, Komári Pál, Orosz József és mások tanúsítják.

Az, hogy támogattam a szegényeket, már bizonyított. Hogy nem voltam földbirtokos, azt Juhász és Szentmiklósi alátámasztották, mert Keresztúron ők mérték a földet. Kijelentették, hogy a feleségemnek ott 20 ha földje volt. Orosz József tanúsította, hogy Kisbégányban 10 holdam vagyis 5 hektárom volt. Csak ez a föld volt a használatunkban, mert a Keresztúron lévő 5 ha a lányomé, Szabó Valériaé volt.

A feleségemnek van 1 ha szőlője, amit az apja vett neki, a lányomnak egy kicsivel több mint egy hektárja, amit az én apámtól kapott. A Sárosorosziban lévő 20 hold föld a lányomé volt, aki Magyarországra ment férjhez. Annak idején ezt a földet Gulácsi körzeti vezető elvette, és csak a Vörös Hadsereg bejövetelével kaptuk vissza használatra. De 1946 márciusában önként, írásban, lemondtam róla. Erre tanúim vannak: Orosz József bíró és Berényi Júlia, a Földhivatal volt vezetője.

Jómagam nagyon szerettem földműveléssel foglalkozni; soha nem éreztem magam földbirtokosnak. Földművelő fia vagyok. Amikor befejeztem a gimnáziumot, az apám meghalt. Azóta eltartom magamat és családomat: bármilyen áron meg akartam tartani az apámtól kapott szőlőt.

A debreceni teológián éjszaka tanultam, hogy nappal órákat adhassak és így tartsam el magam.

Amikor megnősültem, a feleségem apja megvette nekünk ezt a szőlőt, ahogy az enyém is. Ezt műveltem és ebből éltem, mert csekély volt a fizetésem.

1937-ben a feleségem a keresztúri rokonság után örökséget kapott, de abból hasznunk nem volt, mert amikor 1938 novemberében bejöttek a magyarok, ott hagytuk.

A nehéz munkától teljesen lebetegedtem. Tüdőbetegségem, mellhártyagyulladásom van és a veszélyes szívbetegségem a börtönben csak rosszabbodott, a lábam térdig bedagadt és így nagyon rövid lesz az életem.

Íme, tisztelt Legfelsőbb Bíróság! Bemutattam az életemet és munkámat, amely soha nem irányult a kommunisták ellen. A tanúk és a vallomások megmutatták, hogy nem azokban a vádakban ítélték el, amelyekkel a bíróság vádolt. Tisztázódott, hogy ez az ellenségeim munkája.

Árvai még 1944-től haragszik rám.

Nem voltam semmilyen szervező, semmilyen államellenes szervezet tagja nem voltam, a presbitérium nem hívott össze politikai gyűléseket, mert erre semmi joga nem volt, azon csak gazdasági ügyek kerültek megvitatásra. A presbitériumi gyűlésen a lelkésznek nincs szavazati joga, csak abban az esetben, ha azonos számú igen-nem szavazatnál az ő szavazata a döntő.

Ezért helytelen az a vallomás, hogy én szerveztem meg a gyülekezeti bíróságot. A magyar jegyzőkönyvben ez áll: „A presbitérium a gyülekezet bíróságává alakul”. Tehát nem én alakítottam, de az egyházi törvénynek megfelelően ez magától alakult így. De csak a presbitérium és *hiányzó szövegrész* fegyelmezéssel tud bárkit megbüntetni.

A „gyülekezeti bíróság” kifejezés jelentése nem felel meg a „polgári bíróság” kifejezés jelentésével. A templomi bíróság fegyelmez; a polgári bíróságnak joga van büntetni és végrehajtani a büntetést.

Mindez azt mutatja, hogy a Btk. 54-10. tc. 2. bekezdése nem vonatkozik rám.

Mindezek alapján kérem a Legfelsőbb Bíróságot, helyezze hatályon kívül a területi bíróság határozatát, hallgassa meg az általam behívott tanúkat és mentsen fel a vádak és a következmények alól.

Börtönkórház, 1947. november 7.

Csok J.

Melléklet: orvosi igazolás

[1948.11.25] Határozat Csok József ítéletéről

„JÓVÁHAGYOM”

Kárpátontúli terület helyettes ügyésze – aljogtanácsos, sk. aláírás /Kondratjev/
1948. november 25.

HATÁROZAT

1948. november 23.

Ungvár városa

Cirikusz J.G., a Kárpátontúli területi Ungvári körzet ügyésze, 2. kategóriájú jogász, megvizsgálva Lizogub ügyvéd fellebbezését Csok József Joszifovics büntetőügyével kapcsolatban, akit a Kárpátontúli Területi Bíróság 1947. november 5-6. ítél el

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A Kárpátontúli Területi Bíróság bűnösnek találta Csok J.J.-t az USzSzk Btk. 54-10. tc. 2 bek. foglalt bűncselekmények elkövetésében és 1947. november 5-6. hozott ítéletével négy év javító munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre, 3 év jogvesztésre és az elítélt saját vagyonának elkobzására ítélte. Az ítéletet az USZSZK Legfelsőbb Bírósága 1947. december 30-án helyben hagyta.

Lizogub ügyvéd 1948. május 1-én felügyeleti eljárási fellebbezést nyújtott be az SZSZSZK Főállamügyészének, melyben arra hivatkozik, hogy az előzetes és bírósági nyomozás során Csokot leleplező tanúvallomásokot személyes érdekek alapján tették, hogy Csok nem viszonyult ellenségesen Kárpátontúli-Ukrajna USZSZK-val történő újraegyesüléséhez, 1945 márciusában nem magyarázta a hívőknek az evangéliumot szovjetellenes szellemben, nem állította össze a gyülekezeti gyűlés jegyzőkönyvét, amely felszólította a hívőket arra, hogy üldözzék azokat a személyeket, akik megsértik a gyülekezet érdekeit. Ezen kívül, a bíróság nem vette figyelembe a vádlott személyiségét.

Az előzetes és a bírósági nyomozás megállapította:

Csok 1942-1945 között szovjetellenes agitációt folytatott. Ezen kívül, 1946. június 20-án Csok vezetésével hozták meg a gyülekezeti gyűlés határozatát, melyben a hívőket felszólították arra, hogy üldözzék azokat a személyeket, akik arra törekednek, hogy az egyház földjét elvegyék.

Az ügy anyagai és Árvai, Mikla, Kott és Mészár tanúk vallomása által az 1947. november 5-6-i bírósági tárgyalás megállapította, hogy Csok, elégedetlen lévén a szovjet hatalommal, szovjetellenes agitációt folytatott a lakosság körében.

Lizogub ügyvédnek a megszállás alatt a Szovjetunióval szembeni lojalitásra történő hivatkozása az ügy anyagaiban nem talált elegendő megalapozottságot.

A felsoroltak alapján nem talállok indokot az ítélet megóvására, az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 360. tc.-je alapján

ELRENDELEM:

1. A jelen ügyben folytatott felügyeleti eljárás megszüntetését, a fellebbezés elutasítását.
2. Az ügyet vissza kell adni az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala levéltárának megőrzés céljából.

Az Ungvári körzet ügyésze, 2. kategóriájú jogász

sk. aláírás
/Cirikusz/

[1991] Igazolás Csok József rehabilitációjáról

Az USZSZK címere

Ukrajna Államügyészsége

Kárpátontúli terület Államügyészsége

№ _____

Ungvár városa

Rehabilitációs IGAZOLÁS

Csok József Joszipovics állampolgár, született 1896, Kárpátontúli terület, Beregszászi körzet, Kígyós falu, lakhelye Kárpátontúli terület, Beregszászi körzet, Kisbégány falu, lelkész.

A Kárpátontúli Területi Bíróság bűnügyi testületének 1947. november .-én kelt ítélete által, az USZSZK Btk. 54-10. tc. 2. bek. alapján 4 évi ideiglenes fogvatartási helyen letöltendő szabadságvesztésre 3 évi jogfosztásra és vagyonelkobzásra ítélve.

Letartóztatva 1946. december 11-én. Nincs adat az ideiglenes fogvatartási helyről történő szabadulásáról.

Az Ukrán SZSZK 1991. április 17-én kelt „A politikai megtorlások ukrainai áldozatainak rehabilitációjáról” szóló törvény 1. tc.-je alapján Csok J.J. állampolgárt rehabilitálták.

A területi ügyész helyettese, jogtanácsos

sk. aláírás V.V. Himinec

3. AZ 1947-ES LETARTÓZTATÁSI HULLÁM ÉS A SZTÁLINNAK CÍMZETT HITVALLÁS

3.1. Zimányi József lelkész 1917–1998

3.1.1. Életrajzi adatok

Zimányi József,¹⁵⁰ sz.: 1917. november 16., Törökszentmiklós (H). 1937-1941 Debreceni Református Teológia. slp. Encsencs és Piricse 1941-1942, slp. Munkács 1942-1943.10.6. A munkácsi segédlelkészi szolgálatát követően 1943. október 6-tól Bütösi János¹⁵¹ került a helyére.¹⁵²

1943–1945¹⁵³ között a Napkeleti Baráti Kör lelkészeinek a tizedéből missziói lelkész Bilkén, 1945-1947 között Rafajnaújfalun és Mezőgecsén szolgált.¹⁵⁴ Letartóztatva 1947. október 15-én. Rafajnaújfalun, 30 éves korában. Büntetése: 7 év javító-nevelő munkatábor. Elítélve az USZSZK BTK 2.r. 54.§.10. c., és az USZSZK BTK 109.§. alapján. Fogság: Norilszk. 1953. január 3-án szabadult, 1955. május 13-ig száműzetésben volt. Hazatérése után 1956.10.16–1959.04.20 között Gödényházán, Tekeházán és Királyházán szolgált. 1959. április 29-én családjával áttelepedett Magyarországra. 1960-ban Kokadon, majd 1965-ben Álmosdon kap lelkészi állást. 1990-ben vonult nyugdíjba. Rehabilitálva 1989-ben.¹⁵⁵ † 1998. szeptember 10.

[1942] Keresztes Sándor encsencsi lelkész feljegyzése Zimányi József segédlelkésről

„Született 1917. október (sic!) 16-án Törökszentmiklóson. Édesapja meghalt. 10 éves korában két öccsével jószívű ismerősök vették magukhoz. Háromévi árvaházi tartózkodás után Budapesten a kereskedelmi iskolát 1935-ben, majd a gimnáziumot 1936-ban végezte. 1937-ben ment teológiára, végzett 1941-ben, jelenleg Encsencs – Piricsei s. lelkész.”¹⁵⁶

¹⁵⁰ Duna TV. Készülj Istened elő. Portré Zimányi József református lelképásztorról. Duna TV. Leadva 1993. augusztus 28., 16.10, Duna TV. <https://www.youtube.com/watch?v=RoyD29qJu50>

Új Dunántúli Napló, IV. évf., 234. szám, 1993. aug. 28., 12.

¹⁵¹ TtREL I.1.i.18. Bütösi János törzslapja. Munkácsi segédlelkészsége 1943. október 1-én kezdődött, és 1944. október 6-án ért véget. A törzslapon helytelenül szerepel a távozás időpontjaként 1945. október 1. MREZSL 2.a., 277. Bütösi János munkácsi menekült segédlelkész jelentkezési adata az Egyetemes Konventhez, Bp., 1944. október 26. 1967–1985 között, három cikluson keresztül az amerikai Krisztus Egyesült Egyháza Kálvin Egyházkerület püspökeként szolgált.

¹⁵² HORKAY Barna: *A Keleti Baráti Kör. Képek a kárpátaljai ébredésből*. Kom Over En Help Alapítvány, 1998, 76. (továbbiakban: HORKAY 1998.)

¹⁵³ FODOR 2016, i.m., 286., 416.

¹⁵⁴ FODOR 2016, i.m., 598., 648.

¹⁵⁵ UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 5983, Delo C-2274. Zimányi József és Horkay Barna peranyaga egy dossziében.

¹⁵⁶ SZABADI István (szerk.): *Tiszántúli református lelkész-önéletrajzok 1942-1944*, II. kötet, Debrecen –

[1943] Bütösi János visszaemlékezése Zimányi Józsefre, az „evangelizátorra”

„Egy év Munkácson

Munkács Észak-Magyarországon fekszik, amely 1938-ban tért vissza az anyaországhoz. (1921 és 1938 között a trianoni békeszerződés értelmében Csehszlovákiához tartozott.) Van a városban egy ősi kastély, Rákóczi-várnak nevezik, mert a kurucok labancok elleni küzdelmének vezetője, II. Rákóczi Ferenc itt született és nevelkedett. Édesanyja, Zrínyi Ilona hősieen védte a várat az osztrák birodalmi erőkkel szemben. Engem ez a kastély Dávid várára, a lutheri „erős várra” emlékeztetett, és az Istenért és az országért akkoriban folytatott küzdelem szimbóluma lett. Ez volt az első ok, amiért Munkácsot választottam lelkeszi gyakorlatom helyéül.

A másik ok talán még fontosabb volt. Úgy tűnt, a Munkácsi Református Egyházközség olyan közösség lesz, ahol szembe lehet nézni a kor kihívásaival: a nemzeti szocializmussal, a zsidóüldözéssel, a magyar irredentizmussal, a lelki ébredéssel és még sok mással is. Egy művelt lelkesz, Kovács József pásztorolta a gyülekezetet, volt egy teljes állású vallástanára, dr. Bartha Tibor, két segédlelkésze (Lukácsi Gyula és az evangelizátor *Zimányi József*), egy főállású kántora (Balázs János) és egy diakonisszája (Mária testvér).¹⁵⁷

[2014] özv. Oroszi Pálné emlékezése a Baráti Kör lelkészeire

„A Keleti Baráti Kör lelkészei, míg őket is börtönbe nem zárták, a legnehezebb időben is, fáradságot nem ismervé, életüket kockára téve munkálkodtak, a megkecsereedett egyháztagoknak vigaszt és lelki táplálékot nyújtva itt. Áldott legyen Istenünk, hogy a kiszabott 25 évből csak 7 évet voltak elzárva. Mindnyájan hazajöttek, még a láger után gyermekeik is születtek, és magas életkorban szólította haza őket az Úr. Istenünk őket használta fel. Az ő munkájuk gyümölcseként tért meg sok ember, közöttük én is. Ima-naptárban felírtam a Horkay, Zimányi, az Asszonyi és Pázsit családneveket, hogy el ne felejtsem az utódokért imádkozni, hogy ott együtt örülhessünk előrement szeretteinkkel a Menny dicsőségében. De most is tele van a szívünk hálával, hogy elköltözött lelkipásztoraink helyébe adott jó Atyánk utánpótlást, a mostani fiatal élőhitű lelkipásztorainkban, akik tovább viszik az ébredés munkáját. A mi falunkban is Lőrincz Attila tiszteletes rendelte (aki az aklihegyi ifjúsági táborban hallotta meg Isten hívó szavát), hogy a nagypapa munkáját tovább vigye.”¹⁵⁸

Nagyvárad, 2016, 331. (továbbiakban: Szabadi II. 2016.)

¹⁵⁷ BÜTÖSI János: *Áldjad lelkem az Urat! Teológiai önéletrajz*, Debrecen, 2015, 46.

¹⁵⁸ OROSZI 2014, i.m., 48.

3.1.2. Előzmények, rabság és szabadulás

„**Zimányi József** (Törökszentmiklós, 1917. október 16. -) – Református lelkész. A Kárpátalján Rafajnaújfaluban 1947. október 16-án tartóztatták le a szovjet állambiztonsági szervek. Az Állambiztonsági Minisztérium Rendkívüli Bizottsága (OSzO) 1948. május 15-én az ukrán Btk. 54. paragrafus (1) pontjának II/109-es alpontja alapján 7 évi, javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. Beregszász és Ungvár börtöne után Lemberg, majd Krasznajarszk elosztótáborába került. Utána Dugyinka, később Norilszk lágereiben raboskodott. A norilszki lágerből 1953. január 2-án „szabadult”, de ott a környéken jelölték ki számára az örökös száműzetés helyét. A száműzetésből 1955. május 13-án szabadult, az MVD Krasznajarszki Területi Hatóságának 1955. május 9-i 57849. számú Igazolmányával, és azután térhetett haza kárpátaljai lakhelyére. (Rabságának történetét Hargita Árpád „Tűzoszlopoddal jéghegyek között” címmel írta meg. Megjelent a Fundamentum Alapítvány, Budapest, 1995. kiadásában.)”¹⁵⁹

[1925–1958] Szemelvények Zimányi Józsefimmár két kiadást is megért¹⁶⁰ visszaemlékezéseiből.

„Utazás Hollandiába

Apám 1925-ben a Nemzetközi Vöröskereszt útján kijárta, hogy kijussak Hollandiába, mert vészesen vérszegény, csenevész hét és fél éves gyerek voltam. ...

A baptisták árvaháza befogadott

1929-ben az édesanyám, aki ekkor már baptista volt, megpróbált elhelyezni a nagypénteki Református Árvaházban. A válasz azonban elutasító volt: anyja baptista, apja katolikus, mit keresne nálunk ez a gyerek? Ezután Budapesten próbálkozott a Hegyalja úti Baptista Gyülekezetben. Beharka Pál volt az árvaház vezetője. Pesten élő keresztapám Tibor öcsémet és anyámat magához fogadta, engem pedig Alajos öcsémmel felvettek az árvaházba. Így kerültem 11 éves koromban az árvaházi növendékek közé...

Keresztapám gondoskodása segített tovább

Az árvaházból kikerülve 15 éves koromtól keresztapám tartott el. Ekkor jártam a felső kereskedelmibe, majd 1935-ben az érettségi után nekifogtam a különbözetinek. 1936-ban gimnáziumban érettségiztem és a következő évben, 1937-ben felvettek a Debreceni Református Teológiára. A teológián tudomásunk szerint 160 teológus közül Borbély Bélával és Kardos Sándorral együtt hárman voltunk hívők. 1941-ben lettem segédlelkész, 1943-ban pedig missziói lelkész Kárpátalján. Első segédlelkészi évemet Encsencs faluban töltöttem el, majd 1942-43-ban Munká-

¹⁵⁹ RÓZSÁS 2000, I.M., 412.

¹⁶⁰ HARGITA ÁRPÁD (szerk.): „Tűzoszlopoddal a jéghegyek között”. Zimányi József életútja, Fundamentum Alapítvány, Budapest, 1995.

ZIMÁNYI JÓZSEF: *Tűzoszlopoddal a jéghegyek között*. II. kiadás, Éjféli Kiáltás Misszió, Budapest, 2006.

cson voltam segédlelkész. Ezt követően lettem Kárpátalja missziói lelkésze. Bütösi János került Munkácsra a helyemre, akit a háború után a Bethánia tanulmányútra küldött Amerikába, de mivel az új rendszer nem engedte meg, hogy hazatérjen, kinn maradt, és később az amerikai magyar reformátusok püspöke lett. A teológián Czeglédy Sándor és Csikesz Sándor teológiai tanárok hagytak mély nyomot bennem. Csikesz Sándortól a keresztyén élet gyakorlati dolgait is meg lehetett tanulni. Abban nagyon szigorú volt, hogy az óráiról senki sem hiányozhatott. De tudott az irgalmas samaritanusról két órán át úgy beszélni, hogy lenyűgözte vele hallgatóit. Tudott őszintén beszélni saját bűneiről és bűnbocsánatáról. 1939-től 4 évig voltam vőlegény. 1943-ban kaptam Révész Imre püspök úrtól az engedélyt, hogy házasságot köthetek, amikor missziói lelkész lettem Kárpátalján. ...

A háromnapi munka

Mielőtt bejöttek az oroszok Kárpátaljára, már előtte sok lelkész elmenekült. Megszűnt a lehetőségem, hogy missziói lelkész legyek. Mezőgecse kis gyülekezete meghívott lelkészének. Odaköltöttünk. Isten megóvott a háromnapos munkaszolgálatától és a fogságtól, mert az Ő tervében még nem jött el az idő, hogy elhurcoljanak. Két héttel Kárpátalja megszállása után kihirdették, hogy minden magyar férfinak 18-tól 50 éves korig jelentkeznie kell háromnapos munkára, mert meg kell javítani a nagyszőlősi és más lerombolt hidakat. Háromnapi ételmezt hozzon magával mindenki! Ha valaki nem jelentkezik és elbújik, ha megtalálják, agyonlövik. Természetesen ez félelmetes és olyan parancs volt, amiről tudtuk, hogy végre is fogják hajtani, hiszen céljuk volt, irtani a magyarságot. Jöttek is a férfiak eléggé könnyű, őszi ruhában. Ugyan, mi az a háromnapi munka? Egy-egy hátizsákban háromnapi ételmezt lapult. Az asszonyok elkísérték férjeiket az orosz kordonig, amin keresztül kellett menniük. Bent szuronyos őrcök, géppisztolyos tatar katonák és hatalmas kutyák zárták körül őket. Be kellett menni egy irodába, ahol felírták a nevüket, és kapott mindenki egy kis papírt. De a kordonon kívülre kifelé már senkit sem engedtek. ...

32. kép. Zimányi József 1945-ben.
(Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 3514, Delo 979. Bizonyítékok mappa.)

Mezőgecsei munka

1945-ben már Beregszásztól 7km-re, Mezőgecseán laktam. Az előző lelkész menekült az oroszok elől. Jól tette, mert nagyon súlyos és gúnyos szidalmakat szórt prédikációiban az orosz hadseregre. Szidalmazta a kommunistákat. Egy nagyon rozoga parókiára érkeztem. ...

A Keleti Baráti Kör tizede

Révész Imre püspök úr engedélyével, Bary Gyula beregi esperes tudtával és igazo-

lásával a munkácsi segédlelkészi szolgálat után missziói lelkész lettem Kárpátalján a Keleti Baráti Kör 13 tagja tizedéből. Az egyháztól ezen idő alatt nem kaptam fizetést. Hivatalos munkám szerint nekem kellett helyettesítenem a beteg lelkészeket. Ezzel az bejegyzett állással igazolták, hogy állásban vagyok. Révész püspök úrnak az volt az álláspontja, hogy „előbb parókia, aztán Katica”. Az árvaház nem volt elegendő egzisztenciális biztosíték neki, hogy engedélyezze a házasságomat, a missziói lelkészség már igen. Nem volt akadálya, hogy összeházasodjunk Margitkával 4 évi jegyesség után 1943-ban. ...

Új realitásokkal kellett szembenéznünk

Egyre-másra megjelenő óriási plakátok hívták fel az emberek figyelmét valami olyanra, ami fájdalommal és szomorúsággal töltött el minket. Ezek a megjelenő nagy plakátokon, ha Sztálin ott is volt valahol a nagyméretű 3x3, 4x4-es formátumú plakátokon, képekben, falfestéseken, azonban a képek alatti feliratok olyanok voltak, amelyek csak az igaz Istent illették meg: „Íme, a mi Atyánk!” „Gondviselőnk!” „Holnapunk!” „A Jövőnk aki kenyerünket adja!” „Biztonságunk!” Minden, ami Istent illet, rá volt ruházva. Engem a lelkemben nagyon bántotta ezek az óriási képek. De nem csak engem! A Baráti Kör tagjait mind. E feletti győtrődésünk egymás közötti szavakban is megfogalmazódott. Tanácstalanok voltunk. Nem tudtuk, hogy mit kell tennünk. Megállapodtunk a Baráti Kör tagjaival, hogy legközelebb találkozónkon megbeszéljük a konkrét lépést. ...

A 30. születésnapj Igém

Feleségem közbe sírva jött be: „Eljöttek érted.” Már a két hóhér mögöttem állt. Szegény halottsápadt volt, én felálltam, és akkor láttam meg, hogy két hatalmas KGB-legény áll mögöttem. Az egyiket már ismertem, mert az korábbi beregszászi KGB-székházi kihallgatásaim során is ott volt. „Podnyimáj pasli!” Átvittek a tanácsházára, megmotoztak. Tele volt a zsebem ezekkel a Stewart-féle evangéliumi „pész” képekkel, mert osztogattam mindenhol. Még ma is hozzájuk lehet jutni. Alá kellett írnom egy elismervényt, hogy szovjetellenes agitációért le vagyok tartóztatva az Ukrán Kódex 54. paragrafusának 10. pontja alapján. Összesen három rubel és egy kecske maradt utánam. És nem engedtek a feleségemmel többet találkozni. A lakásomról elvittek minden írott és nyomtatott könyvet. Elvitték a lelkészi okleveletem és a két érettségi – kereskedelmi és gimnáziumi – bizonyítványomat. Minden nyomtatott és kézzel írott papírt. Mindent! Feleségem dermedten nézte, ahogy a férjét felszámolják, szinte leírják, kitörlik még az emlékeit is. Szólni sem tudott. Engem benyomtak egy autóba. 92 hónapig nem láttam a feleségemet. 8 hónapig voltam a beregszászi börtönben, utána Ungváron. Feleségem, amikor már lehetett, eljött a börtönkapuhoz és ott volt a szemben az ablakkal, és megmondták nekem: „Ott az asszony, de nem mehet oda” – így kínoztak. Csak egy év múlva tudtam küldeni egy táviratot Norilszkból, a kényszermunka lágerből. Ekkor tudtam megadni a norilszki címet. Ott voltam a sarkkörtől északra 250km-re. Norilszk és Kolima volt Szolzsenyicin szerint a „Gulag” legnehezebb helye. Ez volt Sztálin lágereinek a két csúcspontja a „Gulag szigetcsoportban”. Amikor kivettek,

először én is nagyon megijedtem, a testem remegett, az ördögi erő annyira nyilvánvalóan jelen volt. Várandós feleségemet, gyerekeimet remegő ajakkal megcsókoltam, és elindultunk. Elindultunk a „jéghegyek” felé, a „tűzszlop” vezetésével. Ebben biztosak voltunk, és az Ő tűzszlopa világított az egész úton, egész idő alatt, és olvasztotta körülöttem a jeget. Ezt a tűzszlopot láttam még az északi fényen át sugárzó csillagok ragyogásában is.

Tekeházán

Végül megválasztottak Tekeházára és ezzel együtt járt Királyháza és Gödényháza is. Így három faluba kerültem egyszerre a gyülekezetek egyhangú meghívására. Béreltem egy lakást, mert a parókiát lefoglalták és más célra nem adták vissza. Olyan kitartóan jártak templomba az emberek, még aratáskor is, hogy este a sötétben petróleumlámpánál végeztük az istentiszteletet. Néha nagyon fáradt voltam, mert háromszor prédikáltam egymás után. Kismotorral jártam be ezeket a területeket, de akkor még sok erőm volt fizikailag is. Szívesen végeztem ezeket a szolgálatokat. Ahogy megérkeztem és bejelentkeztem újra Nagyszőlősrre, mert oda tartoztam közigazgatásilag, a KGB vezetője behívott és megpróbált rábeszélni, hogy legyek orosz tanár, az jobb lesz nekem. Nagyon szép lakást ígért és magas fizetést, magántanítványokat is, mert ez a nyomorult tekeházi parókia úgy sem tud nekem semmit sem nyújtani. Mondtam neki, hogy nem vagyok erre az ajánlatra kapható. De később megint fenyegettek. Egyelőre, eltekintve a kisebb zaklatásoktól, más következménye nem volt a beszélgetésen elhangzottaknak.

A kettős állampolgársági rendelet

Közben Hruscsov újabb rendeletet adott ki, hogy a kettős állampolgárságú személyek szabadon eldönthetik, hogy hol, melyik országban kívánnak élni. Szabad választási lehetőséget kínáltak fel. Döntöttem! Mivel én kettős, szovjet és magyar állampolgárságú voltam, az utóbbit választottam. Amikor megkaptuk az áttelepüléshez a vagont és a költözés ideje is megvolt, a KGB működésbe lendítette egyik ügynökét, aki Tekeházán lakott. Nem tudom, milyen fedőnév alatt működött. Az biztos, hogy a KGB-nek dolgozott. Folyton jött hozzánk indulásunk előtt és érdeklődött irántunk, amit azelőtt soha nem tett. Amikor megmondtam, hogy mi a helyzet, hogy költözünk, odajött és azt mondta, hogy Csapon lakik neki egy rokona, hadd jöjjön velünk a vagonban és akkor neki nem kell jegyet váltania. Arra gondolta, hogy ez egy kicsit furcsa, de sokkal jobb, ha nem veszem észre. Újra és Újra megjelent, de a vagon csak nem indult, ide-oda tologattak bennünket. Folyton kérdezgetett és nagyon provokatív kérdéseket tett fel, sértegette a Szovjetuniót előttem, de én nyugodtan válaszoltam neki úgy, hogy ne hazudjak és ugyanakkor meg se bántsam a Szovjetuniót. Aztán látta, hogy higgadt vagyok. nem tud megfogni, egyszerűen a közbeeső állomásnál leszállt.¹⁶¹

¹⁶¹ ZIMÁNYI József: *Tűzszloppal a jéghegyek között*. Éjféli Kiáltás Misszió, Budapest, 2006, II. kiadás, 21., 29., 49–50, 70–71, 73., 81., 84–85, 93–94, 280., 281–282. (továbbiakban: Zimányi 2006.)

33. kép. Zimányi József családja 1951 karácsonyán az édesapa levelét olvassa. Zimányi Alajos: „borzalmas évek voltak az 50-es évek apa nélkül, de anyám vállán mégis elviselhetők voltak, még jobban, ha édesapámnak Szibériából küldött levelét olvashattuk karácsonykor.” (Forrás: Zimányi Alajos)

[1947.04.8] Lajos Sándor Máramaros-Ugocsbai esperes Baráti Kör ellenes körlevele.

„Református esperesi hivatal Fancsika. 22/1947.

Körlevél

1. Az egyházi választók névjegyzékét készítsék el azonnal a presbiteriumok s a hitelesítés után terjesszék be az esperesi hivatalhoz. A névjegyzékbe felveendő minden nagykorú egyháztag, aki a köszömlére kitétel alatt rendező egyházi tartozásait s hátralékban nem marad. E jegyzék nagyon fontos, mert az e.megyei tanács határozata alapján rövidesen I kell rendelnem az üresedésben lévő lelkészi állások betöltését.
2. Minden presbiterium készítse el a normál költségvetést a belhivatalnokok részére szabályosan megállapított díjlevelek alapján s ezeket is terjesszék be sürgősen az esperesi hivatalhoz.
3. Minden presbiterium készítsen szabályrendelet-tervezetet az egyház terheiben részt venni nem akaró tagokra nézve, hogy ezek figyelembe vételével az e.megyei tanács egyöntetű javaslatot készíthessen s terjeszthessen az e.megyei közgyűlés elé.
4. Alábbiakban közlöm az e.m. tanács 1947. március 28.-án hozott egyhangú határozatait:

Egyházmegyei tanácsunk – addig is míg más módozat nem áll rendelkezésére – elítéli az u.n. „baráti körnek” egyházmegyénk területén való bomlasztó tevékenységét. A „baráti kör” minden előzetes figyelmeztetés dacára a megtérés komoly fogalmát történelmi ref. egyházunk tanuival ellentétes felfogással hideti. Tevékenységükkel az egyházhoz hű hivek közé vertek éket megkülönböztető elnevezéseikkel: pl. „hivő”, „hitetlen”, „megtért”, „uj református”, „magát Jézusnak átadott” stb. Az Irás és symbolikus könyveink tudatos félreértésével nem irtóznak a gyónást is bevezetgetni. Demokratikus presbiteri egyházalkotmányunk teljes negligálásával új hierarchiára törekednek. Egyetlen esetet kivéve egyházhatóság megkerülésével teljesen illetéktelen egyéneket hatalmaztak fel saját hatáskörükben lelkeszi teendők végzésére új Nikolaiták képzésével /Jel. 2:15/, maguk pedig Novatiánus szerepét töltik be katharsisták önelégültségével. Rajongásukban nem gondolják meg, hogy a bünvalló cédulához már nagyon közel van a bünbocsátó cédula s egyéb visszaélés, emberi találmány. Ezek nyilvános bizonyítékai annak, hogy egyházunkon belül új szekta létesítésére törekednek anélkül, hogy erkölcsi kötelességünknek tartanak nyíltan, őszintén kimondani az elszakadást egyházunk testétől a félrevezetett „hivőkkel” együtt. Mélyen elítéljük az u.n. „baráti körnek” a mohó vágyát vezető egyházi pozíciók után, amelyekre eddig előzetes szorgalmas munka, tudás, adminisztrációban való jártasság, hithüségű fegyelem képesítettek és nem fegyelmetlen libertinizmus, szabadosság. A sztársi választással foglalkozva megállapítja e.megyei tanácsunk, hogy ez nagyfokú félreértés folytán történt, mert egyházalkotmányunk szerint van ilyen szervünk s különben is demokratikus egyházalkotmányunk szerint minden újjászervezés mindig alulról történik és sohasem felülről. Ha a kormány esetleg acceptálná e választást, akkor is csupán ideiglenes jellegű a függő kérdések levezetésére s így beiktatásáról, eskütételről szó sem lehet. Mi, akik esküt tettünk egyházunk hitelveire, alkotmányára, meg is tartjuk azt. A féktelen szabadosságnak útját akarjuk állani s felhívjuk egyházukat szerető református testvéreinket, hogy a szabadosságnak minden megnyilvánulásáról írásban is értesítsék az esperesi hivatalt, mert itt semmiféle elméleti vitatkozásnak nincsen helye többé!” Amikor egyházmegyei tanácsunk fenti határozatait közlöm, óva intem minden józangondolkozású hittestvéremet és lelkipásztortársamat a fellépett tuzó szertelenségek könnyenvevésétől, mert ennek beláthatatlan következményei lennének.

Fancsikovo-Fancsika, 1947. április 8.

Atyafiságos szeretettel: Lajos Sándor esperes s.k.

Minden lelkipásztor másolja le e körlevelet s azonnal küldje tovább.”¹⁶²

¹⁶² Horkay Erzsébet családi archívuma. Lajos Sándor Máramaros-Ugocsi esperes Baráti Kör ellenes körlevele, Fancsika, 1947. április 8.

[1947. május] Bary Gyula bereg megyei esperes Barári Kör ellenes körlevele

„3/1947.sz. – Református egyházi területi megbízott, - Nagybereg, 1947. május hó A, „Zakarpatszka Oblaszt” határain belül élő református egyházközségekhez – lekipásztor és presbiter atyafiakhoz!

Kedves Testvérek!

Isten titokzatos, általunk nem mindig értett gondviselésében megnyugodva s előttünk sokszor homályosnak látszó intézkedési előtt fejemet alázatosan meghajtva adom tudomásul, hogy az ungvári területi végrehajtó-bizottságnál működő teljhatalmu vallásügyi meghatalmazottal Beregszászban e hó 6-án lefolytatott hosszas tárgyalás után a területi megbízotti tisztség /Sztárzsi/ viselését az államkormány kívánságára ideiglenes elvállaltam. Bár – legalább véleményem szerint – súlyos ellenvetések feltárásával igyekeztem e kívánság elöl kitérni... Kitérni azonban a meghatalmazott ur ellentmondást ismerni nem akaró határozottsággal jelentette ki, hogy e területre vonatkozó református egyházi ügyeket illetőleg rajtam kívül egyenlőre senkivel tárgyalni nem akar s nem fog s az e téren eddig történt tényeket, akciókat stb. semmiseneknek nyilvánította.

Akik közületek egyházi életünknek a szovjet-unio törvényei, illetve tényezőinek kívánságai szerinti új elrendezése érdekében eddig felmerült tényeket csak részben is ismeritek, talán csodálkozni fogtok a helyzet ilyen alakulásán, illetve a fentemlített dolog bekövetkezésén? ... Hiszen magam is bár teljes tudatában voltam annak, hogy a volt magyarországi zsinati tanács 1944. folyamán hozott határozatai értelmében a trianoni új felállítása után én lettem volna hivatott – mint hivatalomra nézve legidősebb esperes – illetve, mint az ideszakadt töredék három egyházmegyében egyedüli aktív esperes /köztudomás szerint a másik két egyházmegye esperesi hivatali és esperesei külföldön maradtak/, hogy az ideszakadt területen az e.ker. elnökség teendőiben résztvegyek, illetve mint püspökhelyettes, lelkészi részről az ügyek élére álljak: azonban a helyzetváltozásnál ránk zúdult s elháríthatatlan akadályok: postai forgalom, utazási lehetőség hiánya, egy kétezer lelken jóval felüli egyházközség szükségleteinek ellátása, mindenki kiségitő munkaerő nélkül, a még töredék voltában is 42 egyházközséget számláló egyházmegye esperesi teendői stb. kilátástalanná s szinte lehetetlenné tettek minden igyekeztet, úgy, hogy hosszú hónapokon keresztül szinte semmit nem volt módomban tenni azonkívül, hogy hetenként egyszer Beregszászba begyalogolva intéztem úgy-ahogy az egyházmegyében felmerült és élem behozott ügyekben az esperesi teendőket... Hogy lehettem volna hát képes az egész kárpáti területre kiterjedő akciók teljesítésére??..

1946-ban kinevezetvé a fent megnevezett teljhatalmu meghatalmazott s megkezdvén a különféle egyházak ügyei iránt érdeklődését,- híreket vettünk a vele alkalmilag összekerült lelkipásztorok,- leginkább az akkor tájban nagy elevenséggel működni kezdett, de egyházközségeink és lelkipásztoraink nagy részénél kevés, vagy semmi méltányolással találkozott, idegen izü, régi egyházi gyakorlatunkkal,

hitelveinkkel ellentétes tanokat hirdető s az általunk soha nem párolt szektákéhoz hasonló allűrökkel dolgozó, u.n. „Baráti Kör” tagjai útján arról, hogy a meghatalmazott egyházunkkal is tárgyalni akar az államhatalom követelményei szerint megvalósítandó teendőkről. „Ettől kezdve e 8-10 tagot számláló, meglehetősen agresszív csoport /B.K./ vezéregyéniségei részéről egymást érték a riasztó hírek/ templomaink elvétele, lelkipásztoraink elhurcolása /közredobásai/ ha t.i. nem rohanunk rögtön a meghatalmazott kívánságainszerint egyházunkat újjáformálni. A hírek között gyakran esett szó egyik vezéregyéniség dolgairól, kit akkor tájban hetenként átlag háromszor hívtak be katonai szolgálatra stb.../ Tudomásunk szerint egyszer sem vonult be!./ Eminden különösebb megbízás nélkül eljáró csoport tagjainak egyre sürgősebb, szinte fenyegetővé vált fellépése, de főképpen az a körülmény, hogy az állami megbízott december 23-ra táviratilag megjelenésre kért /amely megbízásnak azonban részint akitűzött időpontnak, teljesen alkalmatlan volta, részint betegeskedésem miatt nem tehettem eleget/ ne hogy a késedelemről egyházunknak valóban helyrehozhatatlan veszteségei, kárai legyenek – belátva az akkoriban már többször jelentkezett s azután is szinte egész télen át, főként február hónapban folyton tartott betegeskedésem, magas korom stb. okozta akadályokat – készséggel hozzájárultam ahhoz, hogy tovább intézkedhetésünkig a rám, mint hivatalomra nézve legidősebb esperesre háramló kötelességek ellátásában /főként az államkormányval az egész kárpáti terület reformátussága nevében folytatandó tárgyalásokban/ a beregi egyházmegye főjegyzője s egyik tanácsbírája: Györke István, beregújfalui lelkipásztor helyettesítsen s erről írásos beadványban értesíttem a kormány meghatalmazottját valamint a többi egyházmegyéék h. espereseit.- A kormány meghatalmazottja nem közölte ugyan velem, de mint később értesültem, nem nagy lelkesedéssel fogadta előterjesztésemet s azután is csak folyamatosan a velem való tárgyalás szándékát hangsúlyozta s tudomásom szerint az általam megnevezett helyettessel nem is igen tárgyalt érdemlegesen. A már többször említett csoport útján csakhamar arról értesültünk, hogy a meghatalmazott szabályszerűen választandó területi megbízott /sztárzsi/ beállítását kívánja s állítólag vele megállapodás is történt a választás lefolytatására. Január havában a B.K. a három egyházmegye esperesének – főként pedig saját társaság tagjainak egybehívásával – értekezletet erőszakolt, amelyre már nemcsak a sztárzsi megválasztására, hanem az egyházkerület /?/ és a három töredék egyházmegye új személyi garnitúrájának megválasztására vonatkozó kész tervvel állott elő, tévedésből sem jelölve mást az általuk kontemplált tisztességek tulnyomó részére a hozzátartozó tagokon kívül. E mohó választási vágynak s a hivatalos egyházi pziciók kézbekaparítására irányuló türelmetlen törekvésnek a három esperes határozottan ellene mondván, csak az u.n. területi megbízotti tisztség betöltéséhez járult hozzá. Így került sor január végén, ill. febr. elején a választás elrendelésére és megejtésére. A febr. 12-én eszközölt szavazatbontás eredménye az volt, hogy a szavazatoknak nemcsak mindenikével az esperesek által is ajánlott Györke István beregújfalui lelkipásztor, e.m. főjegyző-tanács bíró választott meg területi megbízottá.

Sajnálatos hiba hiányosság csuszott azonban be a dologba. A B.K. által mindenféle indokok alapján sürgetett választási eljárás elrendelése tárgyában kibocsátott

együttes esperesi felhívás nem mutatott rá meghatározottan arra, hogy milyen hatásköre lesz a megválasztandónak, csak az államhatalommal való, elsőrendűeknek jelzett kérdések megoldásának eszközlése lesz-e feladata, vagy pedig belső igazgatásunk is – püspöki hatáskörrel – a megválaszolandó kezébe tétel-e le? El kell ismernem – magamat is kárhoztatván a felületességért – az elhamarkodva kiadott felhívás hiányosságát, ha nem menthető is ez de némileg magyarázható a B.K. részéről megnyilvánult kiméletlen presszióval. A gyülekezetek majdnem kivétel nélkül /egy megjegyzés szerint: fogcsikorgatva./ Szavaztak ugyan, de nyomban beledobták sok helyről a közvéleménybe a kérdés tisztázására vonatkozó követelményt, de míg a B.K. határozottan amellet foglalt állást /egyik hangadó tagjának hozzám intézett sorai szerint!/, hogy a megválasztott személy azonnal feleskendő, beiktatandó s az E.T. szerint eddig gyakorolt püspöki hatáskörön tulmenő meghatalmazásokkal látandó el. /nem derült ki mind e mai napig, mit értettek e hatáskör kitágításon?.. / Talán a „valljátok meg egymásnak büneiteket” bibliai mondás kedvenc vesszőparipájok kiszakítására építve a különböző, sokszor elrémitően viszás emberi gyengeségnek előbb a lelkész előtt /gyónás?/, majd a szent közösségnek /bibliakörök/ előtti megvallásra s tovább menve a gyülekezet közösség előtt bemutatandó théátrális megtérési jelenetek eszközlésére, vagy esetleg a bementkezés épületes szertartánainak elrendelésére is vonatkozó jogokat?.. Annak a kimagyarázására sem került sor, amit az érintett levél nem kevés naivitással, de annál határozottabban követelt, hogy kárpáti területünk reformátussága „egyházkerületi”, „konventi” és „zsinati” is megszerveztessék!.. /

Mivel a megválasztott Gy.I. csak teljes, tehát a fent körülírt mind két hatáskör megnyerése esetén volt hajlandó az állást vállalni, az ő kívánságára is tisztázni szerettem volna e dolgot előzőleg legalább egy egyetemes értekezletre összehívandó lelképászorok megállapodásával s e végből kérvényt is nyújtottam be a kormány meghatalmazottjához, aki azonban az értekezlet összehívására engedélyt nem adott, hanem újból csak az egyedül velem való tárgyalási szándékát jelezte. Erre én véget akarván már vetni egyszer az eláradt bizonytalanságnak el is indultam ápr. 15-én e meghatalmazott meglátogatására, de közbe jött vasúti forg. akadályok miatt nem juthattam Ungvárig. Bátyuból vissza kellett ténnem, s új terminust kértem a megbeszélésre. Végre május 6-án sikerült egymással közvetlenül tárgyalnunk, amikor is annak bejelentése dacára, hogy én időközben a beregi egyházmegyében viselt esperes tisztségemről is lemondtam s azt a helyettesnek adtam át, egyben megszűntem a hivatalomra nézve legidősebb esperesnek lenni, újból csak a velem való tárgyaláshoz ragaszkodott s mint említettem, a sztárszii tisztség elvállalására kényszerített. Az állam által belső igazgatási ügyekben semmiképen beavatkozni nem akarását hangoztatván, az államra nézve közömbösnek jelentettette ki, hogy én püspök vagyok-e, vagy ilyen- vagy olyan esperes, előtte, illetve az állam előtt csak egy a fontos. annak tudomásul vétele, hogy az egyház tökéletesen el van választva az államtól a hogy az egyház és annak tényezői ne politizáljanak s államelenes magatartástól legmesszebbmenőleg tartózkodjanak.

A területi megbízotti tisztség viselésének elhárítására irányuló indokaimat / magas korom, gyenge egészségem, nagy elfoglaltságom, szinte lehetetlen uta-

zási viszonyok, az államnyelvnek sem szóban sem írásban nem bírása stb./ a meghatalmazott úr kellőképpen nem méltányolván, végül arra nézve kértem tőle magyarázatot, hogy miért nem akarja sem az általam még ez év januárjában ideiglenes helyettesítem céljából tett intézkedést, sem pedig a februárban megejtett szavazás után az érdekelt egyházközségeknek a területi megbízott megválasztásával nyilvánított akaratát figyelembe venni azt a meglepő feleletet kaptam, hogy egyrészt azért, mert Györke István az ő tudomása szerint úgy egyházi körök előtt, mint az ő hivatala előtt lemondott /miről nekem semmi tudomásom nem volt/, másrészt pedig azért, mert a keleti minisztérium az ügyben hozzá intézett jelentések alapján nem véleményezte a választást szabályszerűnek, s a megválasztott személyét sem tartotta megfelelőnek, - így az egész eljárást megsemmisítette és rálépett saját egyházi törvényeink szerint is egyedül helyesnek látszó útra: a hivatalára nézve legidősebb esperes igénybevételére/ aki, ha nem is esperes már /l. fentebb/ de legalább életkorára nézve kétségtelenül a legöregebbek közé tartozik.-amit aztán már,- sajnos-csakugyan nem tudtam kivédni.../

Igy kellett nekem – mondhatnám – akaratom ellenére ezt a E.T.-eink által nem ismert, hatáskörére nézve előttem teljesen nem körvonalazott megbízást magamra vennem. Ezzel a magam részéről semmiképpen nem szándékozom összekombinálni az u.n. püspöki tisztelet. Püspök még kevésbé akarok lenni, mint amennyire akartam területi megbízott. Nem kívánom, nem vállalom semmiképpen a püspöki tisztelet, azt E.T. I.t.e.124.s köv.§§-ban körülírt nagy fontosságú, magas hivatalt, mely olyan körültekintést s a testi és lelki erők s képességek olyan frissességét és épségét feltételezi, mellyel én már többször hangoztott magas életkorom és hiányos egészségem miattnem rendelkezem, de nem vállakoznám reá és véleményem szerint nem vállakozhatnék arra más sem addig s egyáltalánan nincs is helye az ezzelvaló foglalkozásnak addig, míg ideszakadt egyházrészünk a saját belső igazgatásának, kormányzásának rendszerét az adott körülményekhez igazítva unonnan meg nem szabja a régi E. Törvényei alapján állva ugyan, de a szükség és lehetőségek figyelembe vételével megfelelően nem módosítja...

S vajon ki tudhatja azt, még ma, hogy az ujjaszervezés, a mindenesetre módosítandó közigazgatási rend stb. érdekében lesz-e szükség és lehetőség egyházkerület szervezésére és abban püspöki állás létesítésére? Én igen jól el tudok képzelni egy teljesen kielégítő megoldást ezek nélkül is amire már példa is áll előttünk a régi jugoszláv reformátusságnak az első világháború után megépített s köztudomás szerint kifogástalanul funkcionált szervezetében... Én tehát – ismétlem – csak arra vállakoztam, hogy az államkormány és egyetemes egyházunk viszonyának mielőbbi megnyugtató rendezése érdekében csekély tehetséggel közreműködve, az u.n. függő kérdések elinézésének előmozdítása által segítségül legyen annak a helyzetnek kialakításában, amelyben aztán egyházunk majd megkezdheti saját belső,- közigazgatási és missziói berendezkedését és feladatainak célszerű megoldását! Ezzel kapcsolatban legyen szabad rámutatnom arra, hogy amiként a fentiekből megállapíthatólag, az u.n. Baráti Kör eddigi sokrétű in-cselkedései az államkormány által nem honoráltattak, sőt a megfelelő megbízás felhatalmazás nélkül, a zavarosban halászás jellegét magán viselő akciói nyilván-

valóan elejtés tárgyai lőnek: úgy mi is engedjük falrahányt borsóként leperegni magunkról annak, régi gyakorlatunkkal és hitelveinkkel ellenkező tempók behozatalára irányuló minden mesterkedést. Ezek a gyanus tempók már meglehetősen nagy méreteket öltöttek /mint arra az ugocsai e. m. tanács ismert határozata is rámutat/ s az új és vakmerő elvek feállítása és a törvényes rendelkezések megkerülése sőt felborítása által anélkül is nagy veszélyben lévő egyházunkat mármár a szétszakadás szélére juttatták. Ha van szükség „új reformáció”-ra, azt nem a hivatalos egyházon kívül tévelygő viszketeg elmék vannak hivatva eszközölni, türehetlen, hogy némelyek csak úgy, egyéni elgondolásaik alapján, kapásból tömegek szédítésére és anyagi eszközök beszerzésére irányuló manőverekkel akarják kirugni évszázados alkotmányunk eddigi gyakorlatát és népünket sok nemzedéken át boldogított tiszta hitelveinket. „Maradjatok meg azért azokban, amelyeket tanultatok” /2.Tim.3.14./ „és az Istennek békessége, mely minden értelmet felülhalad, meg fogja őrizni szíveteket és gondolataitokat a Jézus Krisztusban” /Fil, 4.7./

Felhasználom itt az alkalmat arra, hogy a töredék egyházmegyéinkben hivataloskodó h. esperes atyákat felkérjem, sziveskedjenek részint saját hivatalaik ilyen nemű szükségesleteinek fedezésére, részint a területi megbízotti hivatal folytatásával kapcsolatban felmerülő kiadások ellátására az egyházközségektől bizonyos-közigazgatási célokat szolgáló járulékokat, adományokat bekérni s azok bizonyos részét az e. m. pénztárak útján hivatalom rendelkezésére juttatni.

Az Ur gondviselő kegyelme és oltalma legyen mindnyájunkkal!

Atyafiui szeretettel: Bary Gyula.¹⁶³

[1949] Zimányi József GULAG-on született versei

ÉNEK A LÁGERBEN¹⁶⁴

Norilszk, 1949.

Oltahatatlan csendes langgal
egek erted, Jezusom,
sem e világ tengercsabja,
testi vagyak vad orkanja

¹⁶³ Bary Gyula körlevelét közli Horkay Barna: HORKAY 1998, i.m., 122–128.

A levél eredetije megtalálható Horkay Erzsébet családi archívumában is. Bary Gyula bereg megyei esperesi körlevele a Baráti Kör ellen, Nagyberég, 1947. május.

¹⁶⁴ HARGITA 1995, i.m., 160–161.; DUPKA 2014, i.m., 27., 28.

„Ének A Lágérbén, Fohász A Lágérből című lágérvérek 1949 folyamán Norilszk munkatáborában keletkezett, „szívből született énekek”. Szerzője: Zimányi József (Törökszentmiklós, 1917. október 16. – Nyíregyháza, 1998. szeptember 10.) református lelkész. Így emlékszik vissza lágérvérei születésére: „A mosodában, mivel sok időm is volt, sokszor az ismert hallelujákat énekelgettem, vagy dúdolgattam, ahogyan nekem adatott. És a halleluják mellett sok verset is írtam, természetesen magyarul. Sőt néha dallamuk is született. Sokszor énekeltem... A lágérbén vagy száz ilyen verset írtam dallammal vagy anélkül is mindig énekeltem, dörögtem őket magamban.” DUPKA 2014, i.m., 273.; HARGITA 1995, i.m., 160.

nem győzhet e langokon.
Nem olthatja rettentés sem,
e langok csak szitodnak,
uldozések viharában,
verig menő hitprobában
uldozókat gyujtanak.

A szívem győzelmi halman
uram, a zászlod lobog.
Rajta öt szó – kezéd irta,

„E szívnek én Ura vagyok.”
S olyan messzire ragyog.

FOHÁSZ A LÁGERBŐL

Norilszk, 1949.

Eszköz vagyok csak, néma húr,
s ha nem játszik rajtam Mesterem,
hallgat a húr élettelen.
De mikor a Mester ujja
melódiát zendít rajta,
életre kel a halott húr.
Egész lényé benne reszket,
hogy dalt zenghet Mesterének,
és dalától felvidul az Úr,
mosolya a szívekre hull,
s mámorossá lesz a húr.

Feszítsd, Uram, feszítsd jobban!
Ne kíméld a gyenge eszközt!
Megfeszítve szebben dalol,
s Te az ily daltól vigadol.
S ha majd a legszebbik dalban
szolgálata mámorában
hálás húrod vepsőt pattan,
vedd e gyenge fáról halkán,
s szereld át a mennyeire,
hol e húr majd szünet nélkül
zeng a legszebb enekektől,
s talán egész Menny vidul.

EMLÉKEZÉS¹⁶⁵

Megy a vonat, s lihegése végighúz az Orosz földön.
Keletre tart a nagy mozdony, hogy gyorsabban odajusson,
Messzire fúj fáradt gőze.
Rétek, házak úgy rohannak, búcsú nélkül elmaradnak
A száguldó ablak alatt, valahol még lobogtatnak
A sok ismeretlen ismerősnek egy-egy kicsi keszkenőt.
Úgy kísérik a katonát, az idegent is, mint a fiát.
Mindenki szeme könnyben állt.
Akliból is ül a padok keletre tartó vonaton
Egy élénk szemű kis legény, könnycsepp bujkál szemszögletén.
Nem oly könnyű elbúcsúzni, otthont, tájat odahagyni
Oly hosszú időre.
Mevár-e míg hazajövök, három évet míg letöltök?
Vagy igent mond valakinek, s eltemetek egy emléket?
Így vitázott önmagában, a vonat egyik sarkában
Az Akli-i kislegény.
Egy másik szív is elmerengett – az én Pálom most hol lehet?
Fog-e írni sok levelet, s a levélben szeretetet
Kapak-e ahogy szeretném,
Még ha nem is érdemleném?
Imádkozik Jákó Margit, soha meg nem feledkezik
Az Akli-i katonáéról, hívó szerelméről.
Imádkozik a fiú is, meleg tőle levél is,
Melegít a címzése is.
Így telnek a hosszú napok, esztendőre érő hónapok.
Így telik év évre már, imádkozik mind a kettő,
Hálát adva, reménykedve, és szorongva
Viszonzlást egyre vár.
Aztán Végre együtt vannak, félve, bízva úgy vallanak.
Egy életre kezet adnak, feltekintnek, úgy indulnak.
Te őrizd, Uram, őket, a leányt itthon, a fiút ott.
Mindenkiről gondoskodott idvezítő szerelmed.
Az esküvő csendes nagyon, nem hallani muzsikát.
Valaki szól: Isten adjon esztendőre kisbabát.
Kissé késve, de valóság az esküvői jókívánság.
Pólyát ölel Margit asszony, hát van-e boldogabb asszony a
Nevetlени határban?
Isten, ki őket vezetted, szent frigyüket megkötötted,
Pecséttel is tettél rája: gyermekáldás nagy pecsétjét,
Őrizd mindhármuk életét!

¹⁶⁵ Zimányi József verse Oroszi Pál első gyermekének keresztelőjére. OROSZI 2014, i.m., 113–114.

Legyen áldott minden napjuk, s ha majd eljön alkonyatjuk,
Vidd őket be Kánaánba, hol sok szentek pálmaága,
Aranyoltár jó illata közt, a dicsőség Ura.
Üdvötelve, hazaérve, legyem áldott Jézus neve!

3.1.3. A koncepció per iratanyagai¹⁶⁶

[1947.10.10] Zimányi József letartóztatási parancsa

Jóváhagyom
Az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatalának
parancsnoka,
s.k., Cserneckij ezredes
1947. október 10.
Körbélyegző

A letartóztatást engedélyezem
A Kárpátontúli Hadkerület Katonai Ügyésze, Cserevany őrnagy, s.k.
1947. október 10.
Körbélyegző

HATÁROZAT /letartóztatásról/

Ungvár városa

1948. október 8.

Én, az Állambiztonsági Minisztérium Beregszászi Körzeti Osztályának vezető operatív megbízottja, Kovály hadnagy, áttanulmányozva a megérkezett anyagokat Zimányi József Joszifovics, született 1917, Törökszentmiklós kisvárosban (Magyarország), nemzetisége magyar, tisztviselők családjából, az SZSZKSZ állampolgára, pártonkívüli, felsőfokú teológiai végzettséggel, Rafajna falu református egyházának lelkésze, Beregszászi körzet, Kárpátontúli terület

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Zimányi Kárpátontúli-Ukrajna területére 1942-ben érkezett misszionáriusként. A református egyház vonalán aktívan részt vett a „Keleti fivérek” magyar nacionalista klub megszervezésében.

Miután a Vörös Hadsereg felszabadította Kárpátontúli-Ukrajna területét, Zimányi, közösen a „Keleti fivérek” klubja más vezetőivel együtt, annak érdekében, hogy Kárpátontúl lakosságát kivonja a szovjet valóság alól és a saját nacionalista nézeteinek terjesztésének érdekében kihasználva a Szovjetunióban lévő vallásszabadságot a vallás álarca alatt, elkezdte Kárpátontúl magyar lakosságának egyesítését a „Krisztus követők” társasága csoportokba történő szervezéssel. A társaságba főként az ifjakat vonta be.

¹⁶⁶ Válogatás Zimányi József és Horkay Barna 365 lapnyi peranyagából az UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 5983, Delo C-2274 dokumentumai alapján.

E célból a klub tagjai Zimányi vezetésével 1946 januárjában illegálisan megszervezték a „Krisztus követők társasága” propagandistáinak egy hónapos tanfolyamát 38 fő részvételével, akik 16 és 25 év közöttiek voltak. A tanfolyamokat a Zimányi tulajdonát képező házban szervezték meg.

Jelenleg Zimányi folytatja a „Krisztus követők” társasága csoport szervezését, ahol személyesen, valamint az egy hónapos képzést befejezett személyeken keresztül, a református egyház hívői között, és főleg az ifjúság között szovjetellenes nacionalista tevékenységet folytat. Felszólítja az ifjúságot, hogy ne lépjenek be a komoszolba, ne járjanak klubokba és filmszínházakba, ne olvassanak szépirodalmat, ne hallgassák az istenteleneket, azaz a szovjet hatalom képviselőit, és várják a jobb időket.

1947 márciusában Zimányi kezdeményezője és szerzője volt annak a szovjetellenes tiltakozó levélnek, melyet a szovjet állam és a párt vezetőjének nevére címeztek a Szovjetunió valláspolitikája megváltoztatásának kérdésével kapcsolatban.

A panasz az alábbiakat tartalmazza:

„... javasoljuk a szovjet kormánynak, hogy az országot fordítsa arccal az Úr felé, vagy az istentelen állam belülről bomlik fel és megsemmisül, továbbá ellenkező esetben minden kezet, mely az államot támogatni kívánja az Isten erőtlenné tesz.

A Szovjetunió hadjáratot szervezett az Isten és Krisztus ellen és nem rendeli magát alá azoknak, ezért a háromszázmilliós népet a vezetőivel együtt az Isten megsemmisíti, amennyiben azok nem teljesítik parancsolatait...”

[...]

Zimányi bűnös tevékenységét tanúsítják a tanúvallomások és más, az ügyben található anyagok, valamint személyes beismerő vallomása.

A fentebb említetteknek megfelelően az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

Elrendelem Zimányi József Joszifovics, lakhelye Beregszászi körzet, Rafajna falu, letartóztatását és a házkutatás megtartását.

MEGJEGYZÉS: Zimányi letartóztatását jóváhagyta az USZSZK Állambiztonsági Minisztérium miniszterének helyettese, Poperek vezérőrnagy.

Az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Terület Beregszászi Körzeti Osztályának vezető operatív megbízottja, Kovály hadnagy
Az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi „O” Osztályának parancsnoka, Szokolov kapitány, s.k.
EGYETÉRTEK, a Kárpátaljai Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi nyomozati osztályának parancsnokának helyettese, alezredes, s.k., Akszjonov

[1947.10.27] Zimányi József kihallgatási jegyzőkönyve

Kihallgatási jegyzőkönyv

Beregszász városa,

1947. október 27.

A kihallgatás kezdete 20:00, befejezése 1947.10.28. 1 óra 20 perc

Én, az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatala Beregszászi Körzeti Osztályának vezető operatív megbízottja, Kovály hadnagy, a mai napon kihallgattam Zimányi József vádlottat, született 1917.

Mackó tolmács a tolmácsolás helyességéért viselt felelősségéről tájékoztatva lett az USZSZK Btk.-nek 89. tc. megfelelően.

KÉRDÉS: Az iskola miért éppen Gecse faluban volt és nem máshol?

VÁLASZ: A prédikátorok illegális ifjúsági iskolája azért a Beregszászi körzeti Gecse faluban volt, mivel én, Zimányi, annak szervezője és kezdeményezője voltam, és a hallgatók elszállásolásához fedelet biztosítottam.

KÉRDÉS: Valójában hány hallgatója volt az iskolának és a terület milyen körzeteiből érkeztek azok?

VÁLASZ: Az iskola névsorában 35 hallgató szerepelt, valóban azonban naponta a képzést megközelítőleg harminc személy látogatta, a hallgatók főleg a Beregszászi és Szőlői körzetekből érkeztek.

KÉRDÉS: Milyen eszközökből szervezték meg a prédikátorok iskoláját?

VÁLASZ: Minden hallgató Gecse faluba történt érkezésekor beadott 20 rubelt az iskola fűtésére. Egyidejűleg hoztak magukkal élelmiszert egy hónapra, azokat nekem leadták, melyet követően megszerveztem az étkezdét, ahol a hallgatók együtt étkeztek és magánlakásokon laktak.

KÉRDÉS: Hol laktak a képzés előadói?

VÁLASZ: A képzésen oktatók idejük nagyobb részében az iskolában tartózkodtak, néha bizonyos időre hazautaztak.

KÉRDÉS: Milyen tárgyakat oktattak az iskola hallgatóinak?

VÁLASZ: Az iskola hallgatóinak az alábbi tárgyakat oktattuk: 1. Dogmatika. 2. A keresztény vallás keletkezésének története. 3. Hogyan tanulmányozzuk helyesen a Bibliát. 4. A Biblia gyakorlati értelmezése. 5. Molnár Mária ismert misszionárius missziós tevékenysége a sötét bőrű nemzetek között Ausztrália területén. A fentebb említett lelkészek oktattak, időszakosan váltották egymást és minden tárgyból tartottak előadást.

KÉRDÉS: Tehát az Ön misszionáriusi tevékenységének célja a református vallás megerősítése és terjesztése?

VÁLASZ: Igen, mi misszionárius lelkészek tevékenységünkkel arra törekszünk, hogy egyesítsük más vallások híveit egy református egyházban és a református hitvallást terjesszük az egész földkerekségen, úgy, ahogy az ismert, Magyarországon született Molnár Mária megszervezte a református vallást Ausztráliában a sötét bőrű emberek között.

KÉRDÉS: A képzésen részt vettek-e más felekezetű személyek?

VÁLASZ: Igen, az általam Gecse faluban 1946-ban vezetett iskola hallgatóinak egy része katolikus vallású volt.

KÉRDÉS: Az ön által fentebb említett tárgyakon kívül még milyen tantárgyakat oktattak a hallgatóknak?

VÁLASZ: Igen, az iskola hallgatóinak az említett tárgyakon kívül még azt az utasítást adtuk, hogy legyenek a Biblia igaz követői, bánják meg minden lehetséges bűnüket, úgymint a tánc, a színházak és mozik látogatása, én személyesen voltam filmszínházban, amikor még nem ismertem Jézus Krisztust, de miután megismertem, a földi kulturális-szórakoztató élvezetekről lemondtam és teljes mértékben a biblia tanulmányozásának szenteltem magam.

KÉRDÉS: Milyen feladatokat adtak a prédikátoroknak az iskola befejezését követően?

VÁLASZ: Az iskola befejezését követően a prédikátoroknak az oktatók azt a feladatot adták, hogy terjesszék tovább a fanatikus hitvallást Kárpátontúl lakossága között, egyidejűleg az ifjúságból szervezzenek „Krisztus követők” társasága köröket.

KÉRDÉS: Ténylegesen hogyan teljesítették az Önök által adott feladatot?

VÁLASZ: A képzést befejező misszionáriusok-prédikátorok jelenleg az ifjúság körében szervezik a „Krisztus követők” társasága köröket és vezetik azokat, pontosabban a Beregszászi körzet Gecse falujában ezt a kört Fodor Pál vezeti, aki tanult az iskolában. A Szőlősi körzet Akli falujában Oroszi Pál, aki szintén tanult az iskolában, a Szőlősi körzeti Tivadarfalván Fóri Ilona.

Ezen kívül az iskolát befejező Gulácsy Lajos jelenleg lelkessegéd-misszionárius a „Keleti fivérek” klubja megbízása alapján Kárpátontúli terület falvait látogatja a fanatikus tanok terjesztésének céljával.

KÉRDÉS: A „Krisztus követők” társasága tagjai szintén nemet mondanak a hatalom által a lakosság körében szervezett kulturális-felvilágosító rendezvényeken való részvételre?

VÁLASZ: Igen, valóban a „Keleti fivérek” klubjába tartozó lelkészek, akik a falvakban a „Krisztus követők” társasága köröket vezetik, kategorikusan megtiltották a körök tagjainak, hogy részt vegyenek bármilyen kulturális-felvilágosító rendezvényen, látogassák a táncokat, színházakat és filmszínházakat, továbbá azt mondták nekik, hogy ne olvassanak politikai szépirodalmat és figyelmeztették a tagokat, hogy ezen utasítások megszegése esetén következményképpen kizárják őket e klubokból. A Beregszászi körzet Gecse faluban a „Krisztus követők” társasága tagjainak én, Zimányi, adtam ilyen utasítást. A Szőlősi körzet Akli faluban a fent említett utasításokat Fekete Gyula adta, a református egyház megbízott lelkésze. A Szőlősi körzeti Tivadarfalván a fentebb említett utasításokat a Krisztus követők társasága kör tagjainak Pázsit József adta. Jelenleg a „Krisztus követők” társasága köröket komszomol tagok is látogatják.

KÉRDÉS: Van-e a „Keleti fivérek” klubjának kapcsolata a külföldi misszionárius-központokkal?

VÁLASZ: Jelenleg a „Keleti fivérek” klubja, mely Kárpátontúl területén működik,

írásos kapcsolatban van a Magyarországon működő misszionárius mozgalom vezetőjével, Vajda Máriával, aki a Magyarországi Debrecen városban él, a kapcsolattartás postán keresztül történik. Vajda Mária engem, Zimányit, személyesen oktatott a misszionáriusi tevékenységre. Ezen kívül a „Keleti fivérek” klubja tagja Kis Sándor, aki a Szőlősi körzet Tiszaújhely faluban él, jelenleg írásos kapcsolatban van a „Nyugati testvérek” klubbal, azaz Szabó Bélával, aki Csehszlovákia területén Pozsony városában él.

Ez év júliusában, vagy augusztusában a „Keleti fivérek” klub tagja, Kovács József Magyarországra települt, aki a Kárpátontúli terület, Munkács városában lakott, aki a klubunk kárpátontúli tevékenységéről beszámol Révész Imre református püspöknek, aki Budapesten él.

KÉRDÉS: Mit írnak Vajda Mária és Szabó Béla a leveleikben?

VÁLASZ: Az említett személyek leveleikben a missziós munka végzésének területén elért eredményeikről írnak, egyidejűleg mi, a „Keleti fivérek” klubja tagjai, Kárpátontúlon informáljuk utóbbiakat az általunk folytatott missziós munka eredményeiről Kárpátontúl lakossága körében.

KÉRDÉS: Milyen céllal választották ki a prédikátorképző hallgatói?

VÁLASZ: Az iskolai foglalkozások befejezésének végén 1946. január 24-én minden oktató lelkész közös megegyezése alapján a hallgatók feladatot kaptak, hogy írják le, hogyan értették meg és hogyan szeretik Jézus Krisztust, valamint hogyan kívánják folytatni a továbbiakban. Minden hallgató az oktatók tollbamondása nélkül önállóan írt fogalmazást „Jézus és én” címmel és ezeket az anyagokat leadták nekem, mint az iskola vezetőjének. Ezen nyilatkozatok áttekintését követően mi, misszionárius-lelkészek, döntöttünk, hogy a hallgatók közül kit nevezünk ki misszionárius-prédikátornak.

KÉRDÉS: Hány személyt bocsátott ki a prédikátorok iskolája 1946-ban?

VÁLASZ: Minden hallgatónak, aki befejezte a misszionárius-prédikátorképző iskolát, jogában áll jelenleg hirdetni Isten igéjét, és 12 fő a hallgatókból jelenleg misszionárius-igehirdető, akik vezetik a Krisztus követők társaságokat Kárpátontúl falvaiban és jogukban áll helyettesíteni a lelkészt.

A kihallgatás megszakítva 1947.10.28-án 1 óra 20 perckor.

A jegyzőkönyvet szavaim alapján helyesen vették fel és azt nekem érthető nyelven elolvasták, melyet aláírással tanúsítok.

Tolmács, s.k., Mackó

Körbélyegző

Az Állambiztonsági Minisztérium Beregszászi Körzeti vezető operatív megbízottja, Kovály hadnagy

A kihallgatási jegyzőkönyv eredeti példánya Zimányi nyomozati ügyiratában található.

Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Nyomozói Osztálynak vezetője, s.k.,
Jeremicsev őrnagy

Körbélyegző

[1948.01.13] Igazolás a Kelet Baráti Kör feloszlásáról

USZSZK

A Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő vallásügyi tanács Kárpátontúli területi megbízottja

1948. január 13.

001. s/sz.

Ungvár városa

IGAZOLÁS

A Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő vallásügyi tanács 1947. május 20-án kelt utasítására a Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő vallásügyi tanács Kárpátontúli területi megbízottja feloszlatta a magát „Keleti fivérek” klubjának nevező illegálisan működő szervezetet, amely a református egyházon belül létezett, Beregszász város központtal.

1947. június 11-én hivatalosan értesítettük a klub vezetőit, Simon Zsigmondot, Horkay Barnát, Zimányi Józsefet és másokat.

Azonban annak ellenére, hogy az adott szervezetet betiltottuk, az folytatja tevékenységét jelen időben is.

Az igazolást az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatalához történő betérjesztés céljából állítottuk ki.

A Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő vallásügyi tanács Kárpátontúli területi megbízottja, s.k., Popovics M.M.

[1948.01.19] Szakértői vélemény Zimányi József és Horkay Barna ügyében

SAKÉRTŐI VÉLEMÉNY

1948. január 19.

Ungvár városa

Én, a Belügyminisztérium Kárpátontúli Kerületi Határőrizeti Egységeinek katonai ügyésze, Cserevány, az igazságügy őrnagya, áttanulmányozva a Zimányi József Jozsifovics ellen emelt vádakkal kapcsolatos ügyiratot az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek. foglalt elkövetett bűncselekmények, és Horkay Barna Barnovics az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2.bek, 109. és 196. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban,

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Zimányi I.I.-t ;s Horaky B.B.-t felelősségre vonták, mivel a református egyház lelkészeként és a „Keleti fivérek” klubja vezetőiként a „Krisztus követők” társasága körök megszervezésével foglalkoztak, melyen keresztül az ifjakat szovjetellenes szellemben nevelték.

1947 márciusában Zimányi és Horkay kezdeményezésére a szovjet kormány vezetőségének nevére összeállítottak egy szovjetellenes tartalmú levelet és azt elküldték.

Ezen kívül Horkay letartóztatásáig törvénytelenül tárolt egy külföldi márkájú pisztolyt.

A felhozott vádakkal kapcsolatban Horkay és Zimányi bűnösnek vallották magukat. A bűncselekmények elkövetését leleplezik az alábbi személy tanúvallomásai: Orosz P.G., Cibla S.A., Bihari Je.Nn., Fodor P.B., Varga P.Ja., Fekete Ju.I., Simon Zs.I., Jánvári A.K., Botos Sz.sz., Kacsur I.I., Vas F.G., Hájcs T.I. Birovoj M.Sz., Izsák I.K., Varga E.I. (ügyirat 183-295.old.) és a tárgyi bizonyítékok (1-2. csomag).

Figyelembe véve, hogy az ügyet operatív megfontolásból a bíróságon tárgyalni nem lehet,

JAVASLOM:

a vádirat jóváhagyását Zimányi József Joszifovics ügyében az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek. és 109. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban, valamint Horkay Barna Barnovics ügyében az 54-10. tc. 2. tc., 109. és 196 tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban.

Az ügyet elő kell terjeszteni a Szovjetunió Állambiztonsági Minisztériuma mellett működő különleges tanácsához tárgyalás céljából. Büntetésként javaslom 10 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztés megállapítását mindegyikük esetében.

a Belügyminisztérium Kárpátontúli Kerületi Határőrizeti Egységeinek katonai ügyésze, Cserevány, az igazságügy őrnagya, s.k.

[1948.01.19] Vádirat Zimányi József és Horkay Barna ügyében

1715. s/sz. nyomozati anyaggal kapcsolatosan

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatala parancsnokának helyettese,

Bojko ezredes

1948. január 19.

Címeres körbélyegző

VÁDIRAT

Zimányi József Joszifovics vádlott ügyében az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2.bek. és 109. tc. alapján

Horkay Barna Barnovics vádlott ügyében az USZSZK Btk.-nek 54-10 tc. 2.bek. és 109. tc. és 196. tc. alapján

Az Állambiztonság Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatala 1947 októberében letartóztatta, mint a „Keleti fivérek” klub tagjait, a református egyház lelkészeit, Zimányi József Joszifovicsot és Horkay Barna Barnovicsot.

Az ügyben folytatott nyomozás során megállapításra került, hogy Kárpátontúli-Ukrajna területén nem sokkal a magyar hadsereg általi megszállás előtt a református egyház lelkészei Szabó Béla által megszervezésre került az ún. „Keleti fivérek” klubja.

Kárpátontúl magyar megszállásának ideje alatt 1938-tól 1944-ig az említett klub tagjai aktívan együttműködtek a megszállókkal a új rend megerősítésének érdekében.

A szovjet hatalom Kárpátontúl területén történő bevezetését követően a „Keleti fivérek” klubja a Szovjetunió vallásszabadságát kihasználva aktív tevékenységet kezdett a Szovjet hatalom és a kommunista párt ellen. A klub tagjai a református vallásba új tagok bevonása által a vallás palástja alatt aktív tevékenységet folytattak, hogy a hívőket elszakítsák a társadalmi-politikai és a Szovjetunió kulturális-felvilágosító életétől.

Ezzel a céllal Kárpátontúli terület több falvában a klub megszervezte a „Krisztus követők” társasága köröket, 1946 januárjában pedig létrehozták a prédikátorok egy hónapos tanfolyamát, melyben főleg magyar nemzetiségű fiatalokat vontak be 14-25 évig (ügyirat 24., 25., 31-33., 70-76., 93-97., 125-130., 160-165., 166., 187-221., 237-248., 252-256., 263-289 old.).

Zimányi és Horkay a „Keleti fivérek” klub vezetőjeként lakásukon megszervezték a „Krisztus követők” társasága köröket, melyen keresztül a fiatalokat a fanatizmus lelkületében nevelték, megtiltották nekik, hogy látogassák a mozikat, színházakat, vagy olvassanak, táncon vegyenek részt, szovjet szép- és politikai irodalmat olvassanak, hogy szovjet ideológia ne befolyásolja őket.

(ügyirat 73., 74., 93-97., 127-129., 161-181., 194-221., 237-248., 263-289. old.)

Hogy a lakosságot bevonják a református vallásba, Zimányi és Horkay agitációs és toborzó munkát folytattak, nem csak a „Krisztus követők” társasága kör látogatása és a prédikátorképzés által, hanem rendszeres jártak a lakosok lakásait, különböző szórólapokat terjesztettek, melyeket a lakosság láthatóan szovjetellenes szellemben magyarázott (ügyirat 47., 48., 51., 52., 86., 87., 98., 99., 160., 161., 170-172., 195-221., 237-248., 257-262., 263-289).

Az agitációs toborzó munka végzésénél Zimányi és Horkay alkalmazták a lakosság megfélemlítésének eszközét, azt mondván, hogy ők az Isten szavát prédikálják a földön, őket maga az Isten küldte el, és amennyiben valaki őket nem hallgatja, azokat az Isten halállal fogja büntetni (ügyirat 93-97., 160-163. old.).

1947 márciusában a „Keleti fivérek” klub tagjai Zimányi és Horkay kezdeményezésére a szovjet kormány nevére szovjetellenes rágalmozó levelet küldtek (ügyirat 55., 56., 57., 66., 69., 132., 133., 146-148., 163. old.).

[...]

Horkay letartóztatásának napjáig törvénytelenül tárolt külföldi gyártmányú működőképes pisztolyt. (ügyirat 117., 119., 120., 136., 140., 141., 154 old.).

A felhozott vádakkal kapcsolatban Horkay és Zimányi elismerték bűnösségüket

(ügyirat 34-38., 100-103., 149-153., 183-186. old.).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezik az alábbi tanúk vallomásai: Orozsi P.G., Cibla S.A., Bihari Z.N., Fodor P.B., Varga P.Ja., Fekete K.I., Simon Zs.I., Jánvári A.K., Botos Sz.Sz., Kacsur I.I., Vas F.G., Hajes T.I., Birovoj M.Sz., Izsák I.K., Varga E.I. (ügyirat 187-289. old.), a szembesítések (ügyirat 290-313. old.) illetve az ügyszöveg csatol dokumentumok és tárgyi bizonyítékok (1-2. csomag, ügyirat 331-332. old.)

A fentebb említettek alapján

VÁDAT EMELÜNK:

Zimányi József Joszifovics, született 1917 Törökszentmiklós (Magyarország), magyar, az SZSZKSZ állampolgára, pártunkívüli, felsőfokú teológiai végzettséggel, tisztviselői családból, nős, büntetlen előéletű, a letartóztatásáig Kárpátontúli terület, Beregszászi körzet, Rafajna faluban élt, a református egyház lelkésze volt, ellen,

MIVEL: 1943-tól aktív résztvevője volt a „Keleti fivérek” vallási klubjának, szovjetellenes tevékenységet folytatott a lakosság körében. A prédikátorképzés és a „Krisztus követők” társasága kör szervezője és vezetőjeként az ifjakat a református fanatizmus lelkületében nevelte, ezzel elszakítva őket a községben a szovjet állami és pártszervezetek által szervezett kulturális-felvilágosító és társadalmi-politikai életben való részvételtől.

A szovjet kormány egyik vezetőjének címzett szovjetellenes levél összeállításnak és megküldésének kezdeményezője volt. [...] elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-10 tc. 2. bek. és 109. tc. foglalt bűncselekményeket.

Horkay Barna Barnovics, született 1908, Kistárkány (Szlovákia), magyar, az SZSZKSZ állampolgára, lelkész családból, nős, büntetlen előéletű, felsőfokú teológiai végzettséggel, pártunkívüli, a letartóztatásáig a Kárpátontúli terület, Szőlősi körzet, Nagyszőlős városában él, a református lelkész segédje volt, ellen,

MIVEL: 1936-ban aktív tagja volt a „Keleti fivérek” klubjának, szovjetellenes tevékenységet folytatott. A prédikátorképzés és „Krisztus követők” társasága kör szervezője és vezetőjeként az ifjakat a református fanatizmus lelkületében nevelte, ezzel elszakítva őket a községben a szovjet állami és pártszervezetek által szervezett kulturális-felvilágosító és társadalmi-politikai életben való részvételtől.

A szovjet kormány egyik vezetőjének címzett szovjetellenes levél összeállításnak és megküldésének kezdeményezője volt. [...] Törvénytelenül tárolt lőfegyvert, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2.bek. és 109. tc., 196. tc. foglalt bűncselekményeket.

JAVASLOM

a 1715. sz. Zimányi József Joszifovics elleni eljárással kapcsolatos (az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2.bek. és 109. tc. foglalat bűncselekmények elkövetésével) nyomozati anyag és a Horkay Barna Barnovics elleni eljárással kapcsolatos (az

USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek., 109. tc. és 196. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével) nyomozati anyag megküldését különleges vizsgálatra a Szovjetunió Állambiztonsági Minisztériumához, továbbá kérelmezem mindkét vádlott esetében 10 éves szabadságvesztéssel járó javító-munkatáborban letöltendő büntetés kiszabását.

Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának parancsnoka, s.k., Sztroganov őrnagy
EGYETÉRTEK, az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának vezetője, s.k., Akszjenov alezredes
A vádirat 1948. január 17-én Ungvár városában lett összeállítva.

Információ: 1. Zimányi J.J. vádlott 1947.10.16-án lett letartóztatva, Horkay B.B. 1947.10.18-án. Mindkettő a Belügyminisztérium Kárpátontúli Területi Hivatala 1. sz. börtönében van őrizetben Ungvár városában.

2. A tárgyi bizonyítékok és a vádlottak személyes iratai az ügyhöz külön csomagban kerültek csatolásra 1-2 sz. alatt.

Az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának vezetője, s.k., Sztroganov őrnagy

[1948.02.16] Szakértői vélemény Zimányi József és Horkay Barna ügyében

Jóváhagyom

Az USZSZK Állambiztonsági Miniszterének helyettese

Jeszipenko dandártábornok

1948. február 16.

VÉLEMÉNY

Kijev, 1948. február 16.

Én, az USZSZK Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Nyomozói Osztálya vezetőjének helyettese, Szalackij főhadnagy, megvizsgálva az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatalából beérkezett 1715. s/sz. nyomozati ügyiratot Zimányi József Joszifovics ügyében az USZSZK Btk.-nek 54-10. Tc. 2. bek. és 109. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban és Horkay Barna Barnovics ügyében az USZSZK Btk.-nek 54-10. c. 2. bek., 109. tc. 196. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban,

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Zimányi és Horkay a „Keleti fivérek” klubja vallási szervezet vezetői voltak, megszervezték a „Krisztus követők” társasága prédikatori kört, ahol az ifjúságot a vallási fanatizmus lelkületében nevelték, agitációt folytattak a Kárpátontúli terület lakosainak körében, hogy mondjanak le a szovjet- és a pártszervezetek által a köz-

ségben szervezett kulturális-politikai életben való részvételről.

Kezdeményezői voltak a szovjet állam vezetőjének címzett szovjetellenes levél összeállításának és elküldésének.

[...]

Ezen kívül Horkay törvénytelenül fegyvert tartott. Bűnösségét elismerte.

Fekete, Varga, Fedor, Cibla, Bihari, Oroszi és más tanúk tanúsították, hogy Zimányi és Horkay a református egyház lelkészeként a gyülekezeti tagok között agitációt folytatott, hogy mondjanak le a kulturális-politikai életben való részvételről, szórólapokat terjesztettek és beszerverték a fiatalokat a Krisztus követői társaságba, és őket szovjetellenes szellemben nevelték.

Szocska és Csík tanúk azt mondták, hogy Horkay Kárpátontúli terület magyar megszállásnak ideje alatt tagja volt a zsidók vagyonának eladásával foglalkozó bizottságban.

[...]

A Szovjetunió Állambiztonsági Minisztériuma II. sz. 1947. február 14-én kelt direktívája alapján eljárva az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

Az 1715-ös s/sz. nyomozati ügyiratot Zimányi József Joszifovics és Horkay Barna Barnovics ügyében meg kell küldeni a Szovjetunió Állambiztonsági Minisztériuma mellet működő különleges tanácshoz tárgyalás céljából és kérelmezem 7 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztés kiszabását.

Az USZSZK Állambiztonsági Minisztériuma Nyomozói Osztálya vezetőjének helyettese, s.k., Szalackij főhadnagy

Az USZSZK Állambiztonsági Minisztériuma Nyomozói Osztályának vezetője, s.k., Szkityev kapitány

Egyetértek: az USZSZK Állambiztonsági Minisztériuma Nyomozói Osztályának 3. Alosztálya vezetőjének helyettese, s.k., Majorov kapitány

Egyetértek: az USZSZK Állambiztonsági Minisztériuma Nyomozói Osztálya vezetőjének helyettese, s.k., őrnagy Pivovarec

[1949.04.20] Határozat Zimányi József ügyében használt tárgyi bizonyítékok a többi baráti körös lelkész peranyagához való csatolásáról

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatalának parancsnoka,

s.k. Akszjenov alezredes

1949. április 20.

HATÁROZAT

/a tárgyi bizonyítékok a 2258 sz. nyomozati anyaghoz való csatolásáról/

1949. április 20.

Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Minisztérium Hivatal Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy, a 2258. s/sz. ügyiratot megvizsgálva Kovács Z.A., Györke Sz.I., Huszti B.E. vádlottak ügyében az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4. 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján, Asszonyi I.Sz., Pázsit I.A., Gulácsy L.L. ügyében az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján

MEGÁLLAPÍTOTTA:

A nyomozati eljárás folyamán dokumentumokat szereztünk és azokat az Állambiztonsági Minisztériumba szállítottuk.

1. Vallási szovjetellenes szórólap, melyen egy összegörnyedt megkötözött kezű ember volt, előtte létra és hátul egy kinyújtott kéz.
2. Vallási szovjetellenes szórólap, melyen egy összeszorított ökölben egy ember látható. Az említett levelezőlapok nyomdai úton készültek magyar nyelven Budapesten és azt tömegesen terjesztették Kárpátontúl lakosai között a „Keleti fivérek” klubja szovjetellenes magyar nacionalista szervezet tagjai, Gulácsy, Pázsit, Kovács, Asszonyi és mások.
3. Kivonat a bibliából: az Efézusiakhoz szóló levél 6. könyv 12. verse.
4. A fent említett szórólapok véleményezésének másolata, kiállítva a Kárpátontúli Területi Irodalmi Társaság vezetője által 1948. július 14-én.
5. Szovjetellenes levél tervezete a kommunista párt és szovjet állam vezetőinek nevére, melyet Zimányi József és Horkay Barna írtak alá.
6. A szovjetellenes levél végleges szövege a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének nevére címezve, mely 1948. március 29-én került összeállításra, aláírva Horkay Barna, Simon Zsigmond és Zimányi József által.
7. Kivágott újságrész a Magyar Kárpáti Gazda c. újságból 17-es sz. alatt 1941. április 24-i dátummal, melyben egy cikk található „Egyesült Keresztény Liga a Beregszászi körzetben” címmel.

Figyelembe véve, hogy fentebb említett szórólapok és más okmányok nagy jelentőséggel bírnak az ügyben és az USZSZK Büntető-eljárési Törvénykönyvének 67. tc. alapján eljárva az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

A fentebb említett szovjetellenes szórólapokat és más dokumentumokat a 2258. s/sz. nyomozati ügyirathoz csatolom, mint tárgyi bizonyítékokat.

az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy

[1989.04.30] Szakértői vélemény Zimányi József rehabilitációjáról

Jóváhagyom
Kárpátontúli terület ügyészenek helyettese
Az igazságügy vezető tanácsosa
s.k., A.J. Bondarenko
1989. április 30.

SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY

Zimányi József Jozzifovicsot illetően az 1745. s/sz. büntetőügy anyagai alapján
Családi név, utónév, apai utónév: Zimányi József Jozzifovics
Születési idő és év: 1917
Születési hely: Magyarország, Törökszentmiklós
Pártállási adatok: pártonkívüli
Munkahely és beosztása letartóztatásáig: a református egyház lelkésze Kárpátontúli terület, Beregszászi járás, Rafajna falu
Lakhely a letartóztatásig és jelenleg: Kárpátontúli terület, Beregszászi járás, Rafajna falu. Jelenleg nem él Kárpátontúl területén.
Adatok a rokonokról: rokonokat a Kárpátontúl területén nem találtunk.
A letartóztatás, vádemelés ideje, mikor és milyen bírósági szerv hozott határozatot az ügyben, a rehabilitáció alapja: 1947. október 16-án lett letartóztatva. Vádat emeltek ellene az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek. és 109. tc. alapján, vagyis szovjetellenes agitáció, valamint titkos adatok feltárása vádjával. 1948. május 15-én a Szovjetunió Állambiztonsági Minisztériuma mellet működő rendkívüli tanácskozáson 7 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélték. Rehabilitálni kell az alábbiak okán. Zimányi tevékenységét Kárpátontúl magyarfasiszta megszállásának ideje alatt nem lehet bűncselekménynek tekinteni, mivel ebben az időszakban nem volt az SZSZKSZ állampolgára és az SZSZKSZ területéhez nem tartozó területen követte el azokat.

A továbbiakban, a szovjet hatalom bevezetésével Kárpátontúlon Zimányi tevékenysége kapcsolatban van vallási kötelezettségeinek teljesítésével és az nem tekinthető bűncselekmények, mivel az nem a szovjet hatalom aláásására és meggyengítésére irányult.

Ami a Zimányi I.I., ellen emelt vádakot illeti az USZSZK 109. tc. alapján, azzal alaptalanul vádolták meg, mivel nem volt tisztviselő és nem vonható felelősségre e cikkely alapján.

A fentebb említettek alapján Zimányi József Jozzifovicsra kiterjed a Szovjetunió Legfelsőbb Bíróságának 1989. január 16-án kelt rendeletének I. tc. „Az igazságszolgáltatás visszaállítására irányuló kiegészítő intézkedések a 30-40-es években és 50-es évek elején megtorlást szenvedett személyek ügyében”.

Kárpátontúli terület ügyészenek segédje, az igazságügy vezető tanácsosa, s.k.,
Ratocska Ju.I.

Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Alosztályának vezetője, s.k.,
Pohoriljak A.D.

1989. április 30.

3.2. Horkay Barna lelkész 1908–2003

3.2.2. Életrajzi adatok

Horkay Barna József, sz.: 1908. november 29., Kistárkány (SLO). Teológiai tanulmányait Sárospatakon végezte 1927–1931 között.

Lelkészi szolgálatait: slp. Sajóvelezd 1931., hitoktató Sárospatak 1931–1933, slp. Munkács 1933.09.1–1935.03.31,¹⁶⁷ lp. Nagyszőlős 1935.04.1.–1938.12.1. (a csehek kiutasították Kárpátaljáról, 1938.11.24–1939.02.13-ig Tarpán szolgál), Nagyszőlős 1939–1947.¹⁶⁸ A rendszeres vasárnapi kétszeri istentiszteleten túl minden hétköznap tartott reggeli istentisztelet is. Fiú-, leány-, asszonykörü bibliaórákat, házi istentiszteleteket, vasárnapi iskolát, konfirmáció oktatást hetente. Szervezett konferenciákat, az iratmissziót, rendszeresen evangelizációt, cigány missziót, cigány- és szegénygondozást, kórházi missziót, biblia-iskolát. Külön evangélizációt a cseléd lányok számára. Megszervezte, hogy kizárólag csak adakozásból tartotta fenn a gyülekezet az árvaházat. Gyűjtöttek a bel- és külmisszió számára is: Molnár Mária misszionáriusnak Óceánia Pitilu szigetére csomagokat (!) és egy kis harangot küldtek ki az ott épülő imaházhoz. Lelkész társaival rendszeresen jöttek össze egymás lelki épülése céljából.

Letartóztatva 1947. október 15-én Nagyszőlősön, 39 éves korában. Büntetése: 7 év javító-nevelő munkatábor. Elítélve az USZSZK BTK 2.r. 54.§.10. c., és az

34. kép. Horkay Barna és a Keleti Baráti Kör tagsága 1937-ben, Asztélyban, Simon Zsigmond vendégeként. (Forrás: Király Zoltán: Csap, 1933–1945. Emlékezéseim a csapi református gyülekezet körében eltöltött szolgálati esztendőkre, II., Sárospatak, 1956, SRK TGY Fsz. Kgy. 277. 19.)

¹⁶⁷ FODOR 2016, i.m., 445.

¹⁶⁸ TtREL I.1.i.25. Horkay Barna lelkészi törzslapja.; FODOR 2016, i.m., 668.

35. kép. Bertók Béla püspök és Horkay Barna segédlelkész munkácsi konfirmandusokkal
1934. május 10. (Forrás: Horkay László magángyűjteménye)

USZSZK BTK 109.§. és 196. §. alapján. Fogságának helyszínei: Buchta-Vanyina, Kolima, Susuman, Nyekszikán. 1953. június 24-én szabadult a lágerből. A száműzése 1955. augusztus 21-én ért véget.

Hazatérése után az alábbi helyeken folytatta a lelkészi szolgálatait:¹⁶⁹ Nagyszöllős 1955.10.18–1987.07.31., Fancsika 1955–1986, Feketepatak 1966–1985, Mátyfalva 1966–1987, Tiszakeresztúr 1967–1973, Tiszaújhely 1972–1987. 1987-ben nyugdíjba vonult, de ezek ellenére 1988-1997 között Tiszaeszláron szolgált. 1956–1987 között a Máramaros-Ugoc sai egyházmegye esperese.¹⁷⁰

A Kárpátaljai Terület Ügyészsége 1989. június 29-én 13/67 szám alatt, mint a politikai megtorlások áldozatát bűncselekmény hiányában rehabilitálta.¹⁷¹ Felesége Törzsök Dolorosa (sz.: Battonya, 1920.03.13.), házasságot 1942. október 27-én kötöttek. Gyermekük: Erzsébet, Barnabás, Sámuel, Margit, Anna, Márta.

1997-ben Sárospatakra költöztek. 1992-ben megkapta a gyémántdiplomát és az SRTA tiszteletbeli tanári címmel tüntette ki. 1998-ban 80 évesen megírta könyvét, amelynek a címe: „A Keleti Baráti Kör. Képek a kárpátaljai ébredésből”. 1999-ben a Magyar Köztársaság Kormányától „Szabad Magyarorszáért” emléklapot kapott. Meghalt 2003. szeptember 22-én. Végső nyugalomra a Sárospataki református temetőbe helyezték, fejfáján Füle Lajos verssorai olvashatók: „Mivel már dolga nincsen itt, Viszi hálája kincseit Az Úr elé hol annyian... S ahol így szól az Úr: „Fiam!”¹⁷²

¹⁶⁹ FODOR 2016, i.m., 552., 569., 655., 668., 769.

¹⁷⁰ Horkay Barna lelkészi törzslapja, i.m.

¹⁷¹ RÓZSÁS 2000, i.m., 145.

¹⁷² VARGA András: Horkay Barna élete. Szakdolgozat. K-LM szak. Egyháztörténet tanszék, Sárospatak, 2014. 45.

[1939] Horkay Barna a Kárpátaljai Református Lelkészegyesület jegyzője.

„A Kárpátaljai Református Lelkészegyesület a közelmúltban tartotta meg konferenciáját és közgyűlését Beregszászban. A gyűlést megelőző isteni tisztelet után Isaák Imre elnök, a máramaros-ugocsai református egyházmegye esperese tartotta meg beszámolóját az egyesület működéséről, és új célkitűzéseiről. Indítványára kimondotta a közgyűlés, hogy változatlan kitartással küzd a lelkészek helyzetének javítása érdekében s a lelkészi továbbképzés céljából a lelkészi baráti körök munkáját intenzívebbé teszi. Az egyesület képviselteti magát az ez évben Debrecenben tartandó református magyar világkonferencián. Vasady Béla előadás tartott. Bertók Béla püspök a Szeretet című egyházi néplap kérdésében adott tájékoztatást, majd megtartották a tisztújítást s megválasztották a következő tiszti-kart: elnök Isaák Imre esperes, técsői lelkész, alelnök: Szutor Jenő beregszászi, dr. Sárkány Lajos királyházai és Balogh Sándor eszenyi lelkészek, főtitkár: Tornay János tekeházai lelkész, titkár: Ruzska Zsigmond ungvári hitoktató, pénztárnok: Simon Zsigmond asztélyi lelkész, jegyző: **Horkay Barna** nagyszöllősi lelkész, ellenőr: Kallós Béla beregardói lelkész, választmányi tagok: Bary Gyula beregi esperes-lelkész, Szabó Béla huszti lelkész és Kása Ferdinánd csongori lelkész.”¹⁷³

[1942] Helyzetjelentés Nagyszőlősről.

„Nagyszőlős 1140 lelkes anyaegyház 316 ülőhelyes temploma 1828-ban **épült. 2 harangja van. Orgonája 8 regiszteres. Két ónkannája van 1700-ból**, többi kegyszere újabbkeletű. A templom környéke fenyőfákkal és virágokkal díszített. Lelkipásztor: **Horkay Barna.**”¹⁷⁴

[1908-2003] Részlet Szatmári-Karmanoczkai Emília „A Sárospataki Református Teológiai Akadémia tiszteletbeli tanárai” c. tanulmányából.

„*Horkay Barna* (1908, Kistárkány – 2003, Sátoraljaújhely) A Horkay-család 300 éve lelkészcsalád. 1703-tól folyamatosan tanultak Patakon Horkayak. Volt, hogy egy generációból csak egy, de olyan is, hogy valamennyi fiú teológiát hallgatott Patakon. Horkay Barna 1908. november 29-én született Kistárkányban. Édesapja, id. Horkay Barna ekkor itt szolgált lelképásztorként. Édesanyja Sasi Szabó Anna volt. A család tíz gyermeke közül ő volt a harmadik. Az elemi iskola után a Sárospataki Református Fő-gimnáziumban tanult, ezt követően pedig a Teológiai Akadémiára iratkozott be. 1931. június 21-én tették vállára a magyar református lelképásztorok palástját. Jubileumi évfolyam volt az övék, ez esztendőben ünnepelték a Kollégium fennállásának 400. évfordulóját. Horkay Barna egész életében büszkén emlegette, hogy iskolájában találkozhatott Horthy Miklóssal, az ünnep alkalmából Patakra utazott kormányzóval. Pataki diák korában, a Nagykönyvtár rendszeres látoga-

¹⁷³ SRL 1938. február 13, 33. évf., 6. szám, 29.

¹⁷⁴ KOVÁTS II. 1942, i.m., 617.

36. kép. 1939 márciusában a nagyszőlősi ref. templomban átadják az ercsi cukorgyár ajándékát - a "visszatért gyülekezetnek" - egy nemzeti zászlót. (Forrás: Horkay család archívuma)

tójaként felfigyelt I. Rákóczi György igeolvasási szokására az itt kiállított Bibliája alapján. A fejedelem minden nap két fejezetet olvasott a Szentírásból, és mindig bejegyezte az aktuális dátumot. Ez a felfedezés olyan hatással volt Horkay Barnára, hogy ettől kezdve ő is napi két részt olvasott, egyet az Ó-, egyet az Újszövetségből. Tagja volt a teológiai kórusnak, két évig elnöke is. Pataki éveinek sporttevékenysége is említésre méltó: 800 méteres síkfutásban országos első helyezést ért el. A teológia elvégzése után a Pataki Tanítóképző vallástanára volt két évig, majd Munkácsra került segédlelkésznek Bertók Béla püspök mellé. 1935-ben lett megválasztott lelképásztora a nagyszőlősi gyülekezetnek, ahol 1987-ig szolgált. A második világháború után Kárpátalja a Szovjetunió része lett. A komáromi Nyugati Baráti Kör mintájára 1936-ban itteni lelkészek megalakították a Keleti Baráti Kört Szabó Béla lelkész, belmissziós előadó vezetésével. Egy alkalommal a „baráti körös” lelkészek arról beszélgettek, hogy még nem tettek bizonyoságot hitükről az istentelen

37. kép. 1935. október 6-án, az Atzél-Perényi Árvaház felavatása. Középen Bertók Béla püspök, balra tőle Horkay Barna. (Forrás: Horkay család archívuma)

állam előtt. Másnap reggel Horkay Barna az Ézs 18,2-ben a következőt olvasta: „Menjetek el gyors hírnökök, a magas és derék néphez, a néphez, amely rettentes, mióta van és ezután is; a hatalmas és hódító néphez, amelynek földét folyók hasítják át”. Horkay Barna lelkésztársával, Zimányi Józseffel megerősödvé és felbátorodva az igei üzeneten, hitvalló lépésre szánta el magát: felkeresték a Szovjetunió állambiztonsági szervének egyik képviselőjét Beregszászon. 1947. október 17-én letartóztatták. Rövid ungvári fogság után a Csukcs félszigeten lévő Kolima lágerbe vitték, ott raboskodott 1955 szeptemberéig. Családjától, gyülekezetétől 17000 km-re került, ahol az akár -60 °C fokos hidegben, embertelen körülmények között is megtartotta életét Isten. Hazatérése után továbbra is a Nagyszőlősi Egyházközség lelkésze volt, hiszen gyülekezete visszavárta.

Közben a parókiát államosították, a templom is állami tulajdonba került, a gyülekezetnek bérleti díjat kellett fizetnie a használatért. 1956-tól a Máramaros-Ugocsa Egyházmegye espereseként végezte tovább szolgálatait egészen 1987-ig. 1956-ban a kárpátaljai gyülekezeteknek már csak harminchat református lelképásztora volt. Így Horkay Barna is több gyülekezetben hirdette Isten Igéjét: Fancsika-Sásváron, Mátyfalván, Feketepatak-Verbőcön, Tiszakeresztúrbán, Tiszaújhelyen. A kárpátaljai ifjak magyarországi teológiákon való tanulását a szovjet hatóságok nem engedélyezték. 1974-től nyílt lehetőség arra, hogy a püspök és az esperesek szervezésében speciális lelkészképzésben vegyen részt évente néhány fiatal. Horkay Barna ó- és újszövetségi bibliaismeretet tanított ezeken a lelkészképző tanfolyamokon. Amikor az utánpótlás kérdése lassan megoldódni látszott Kárpátalján, 79 éves korában nyugdíjba vonult és családjá egy részével az anyaországba költözött.

1997-ig Tiszaeszláron szolgált beiktatott lelkészként. Ekkor költözött szí- vének mindig kedves városába, Sárospatakra. Elmúlt 80 éves, amikor leírta a Kárpátaljai Református Egyház történetét, fogságát, a lelkészutánpótlás formáját, nehézségeit. Könyvének címe: A Keleti Baráti Kör. 1942-ben házasságot kötött Törzsök Dolorosával, akivel 61 évig boldog házasságban élt. Hosszú, biznyságtevő élete 95 éves korában, 2003. szeptember 22-én ért véget. A lelkési szolgálat azóta is tovább öröklődik a családban. Horkay Barna hat gyermeke közül egy lánya református lelkész, unokái közül is többen készülnek a szent szolgálatra. A Sárospataki Református Teológiai Akadémia újraindulása után – a család emlékezete szerint az 1992-es ünnepélyes évnyitón – tiszteletbeli tanári címmel tüntette ki Nagytiszteletű Horkay Barnát.”¹⁷⁵

[2003.10.1] dr. Dienes Dénes gyászbeszéde Horkay Barna temetésén, Sárospatak.

„Horkay Barna (1908-2003) Kistárkányban született. Felmenői minden nemzedéke adott legalább egy lelkipásztort a magyar református anyaszentegyháznak 1720-tól kezdve. Lelkipásztor lett ő is 1931-ben. Hitvalló magatartása miatt 1947-ben letartóztatták, október 17-től 1955. szeptember 5-ig volt a gulágon, családjától és gyülekezetétől (Nagyszöllős) 17 ezer kilométerre a fagyos Szibériában, Kolimán. 79 évesen adta át a szolgálatot Kárpátalján, majd az anyaországba áttelepülve 10 évig még lelkipásztorkodott Tiszaeszláron. Lelki atyja, istápolója volt sokat szenvedett kárpátaljai magyar népünknek.

A kárpátaljai ébredésnek és fogságának történetét megírta: A Keleti Baráti Kör. (Hollandia), 1998.

Amikor Kocsi Csergő Bálint megírta a gályarabok szenvedésének történetét, fontosnak tartotta feltenni a kérdést, hogy miért vállalták a szenvedést és a halált, holott lehetőség nyílt számukra, hogy elkerüljék azokat. Még hitüket sem kellett volna megtagadni, elég lett volna hivatalukról lemondani. Ők azonban nem választhatták ezt az utat, írja a szenvedések tüzen keresztül ment református lelkész:

1. Isten dicsősége védelmébe mindent, nyomorúságot, szenvedést semminek kell tartani.

38. kép. Horkay Barna és Törzsök Dolorosa esküvői fényképe 1942-ből. (Forrás: Horkay Erzsébet magángyűjteménye)

¹⁷⁵ SZATMÁRI-KARMANOCZKI Emília: A Sárospataki Református Teológiai Akadémia tiszteletbeli tanárai. In: Sárospataki Füzetek, 2009, 13. évf., 1. szám, 82–84.

2. Megszegni azt a hitet, melyet tettek az Istennek és a szent gyülekezetnek, mikor papokká lettek, igen felette nagy véték lett volna.
3. Az állhatatlanság elveszítette volna az eklézsiákat Magyarországon, sőt Magyarország szabadságát is kockára tették volna.

A mártírok és a hitvallók élete, sorsa, halála, szenvedése sosem pusztán személyes ügy – állhatatosságuk mindig nagy összefüggésekben szemlélendő. HORKAY BARNÁ szenvedése és rabsága a magyar református lelkipásztori hivatásnak és a hivatás méltóságának ügye, a magyar reformátusság ügye és egyetemes magyar ügy. Isten Horkay Barna rabságában, a fagyos Szibériában melengette magyarságunk és magyar reformátusságunk életét. A mártírok vére valóban magvetés: Polykarposzok, Szent Johannák, Husz Jánosok, magyar gályarabok,

Zimányi Józsefek, Kovács Zoltánok, Horkay Barnák hitvalló szenvedései termik a jövőndőt.

Krisztus az egyház feje, mi Neki tagjai. Ha a testben a mártírok és hitvallók helyét keressük, azt mondhatjuk, hogy ők a szív, mely a zsibbadt, halódó tagokba pumpálja az életető vért. Így dobogott Isten kezében Horkay Barna élete is.

Pataki diák volt. Az az iskola nevelte, amely kormányzót, miniszterelnököt, tudósokat, írókat, 1849-es mártírt adott a hazának. S adott a Krisztus bizonyágtételéért szenvedő gályarabokat és szibériai foglyokat, akik nélkül politikai bölcsesség, tudományos talentum, hősi önfeláldozás önmagában nem vezethet célhoz, mert horizontális (földi) síkon nyilvánul meg. A vertikális, a mennyei összefüggésbe a hitvalló élet kapcsolja be azokat. Újszászy Kálmán a Patakot övező hegyekhez hasonlította a pataki diák lelki arcát. „Az ék-alakú hegyek az egyik legjellemzőbb vonását adják a pataki diákléleknek. Ha szerszámhoz lehetne hasonlítani ezt a lelket: nem olyan, mint a balta, amely tör, mint a reszelő, amely finomít, mint a fűrész, amely szabályosan differenciál; hanem olyan, mint a véső, mint az ék. Mint annak, úgy neki is rendeltetése a feszítés. Minden nagy pataki diák ilyen ék volt a magyar életben. Ék volt Kossuth a rendi Magyarország keményen összemalterozott falában; ék volt Kazinczy a magyar nyelv és irodalom zsiros talaján; ék volt Tolnai Dali János a püspöki egyházkormányzat fejedelmekkel megtámogatott bástyájában.... És ék volt a többi névtelen is mind.” Ék volt Horkay Barna is a hitetlenség egyre szélesebben terpeszkedő világában, amikor az ébredés Lelkével élt és prédikált. Ék volt Istent dicsőítő, bibliás életével egy hazug, szemfényvesztő, nagyokat mondó, fenevadat imádó világ vérrel összecementezett börtönfalában.

Patak adta a példát a feszítő erő gyűjtéséhez: amikor a Nagykönyvtárban meglátta a hívő fejedelem, I. Rákóczi György Bibliáját, elhatározta, hogy hozzá hasonlóan fogja olvasni a Szentírást – naponként két részt. S úgy is lett: egyetegyten mindkét Szövetségből; így táplálkozott Isten Igéjével minden nap. Örökül is ezt hagyja a pataki diákoknak: Isten szent Igéjének forró szeretetét.

Mindezekért pedig Istené a dicsőség, ahogy a Kollégium jelmondata is hirdeti: Féljétek az Istent és neki adjatok dicsőséget! Ővé a dicsőség Horkay Barna hitvalló életéért is, akinek haló pora fölött valóban elmondhatjuk az anyaszentegyház ősi bizonyágtételét:

39. kép. Balról a felső sor: ifj. Horkay Barna (1908-2003), Dr. Horkay László (1905-1976), Horkay Éva (1921-1973), Király Zoltán (1905-1981), Tárczy Pál, Horkay István (1912-1983). Balról középső sor: Horkay Márta (1924-1948), Kiss Ernőné Horkay Erzsébet (1914-2001), Horkay Lászlóné Maller Irén (1908-1985), id. Horkay Barnáná szül. Sasi Szabó Anna (1982-1942), id. Horkay Barna 1874-1967), Király Zoltánné Horkay Anna (1907-1992), Tárczy Pálné Horkay Ilona (1910-?), Horkay Judit (1927-1942). (Forrás: Horkay László magángyűjteménye)

Szentléleknek edénye volt ez,
 Az élő Isten képe volt ez,
 A Krisztus Jézus lakott ebben,
 Volt Istentől nyert kegyelemben.”¹⁷⁶

[2014] özv. Oroszi Pálné emlékezése a Baráti Kör lelkészeire

„A Keleti Baráti Kör lelkészei, míg őket is börtönbe nem zárták, a legnehezebb időben is, fáradságot nem ismerve, életüket kockára téve munkálkodtak, a megkeseredett egyháztagoknak vigaszt és lelki táplálékot nyújtva itt. Áldott legyen Istenünk, hogy a kiszabott 25 évből csak 7 évet voltak elzárva. Mindnyájan hazajöttek, még a láger után gyermekeik is születtek, és magas életkorban szólította haza őket az Úr. Istenünk őket használta fel. Az ő munkájuk gyümölcseként tért meg sok ember, közöttük én is. Ima-naptárban felírtam a Horkay, Zimányi, az Asszonyi és Pázsit családneveket, hogy el ne felejtsem az utódokért imádkozni, hogy ott együtt örülhessünk előrement szereteteinkkel a Menny dicsőségében. De most is tele van a szívünk hálával, hogy elköltözött lelkipásztoraink helyébe adott jó Atyánk után-

¹⁷⁶ DIENES Dénes: Horkay Barna emlékére. In: Sárospataki Református Lapok. 2003, LVI. évf., 2. szám, 19.

pótlást, a mostani fiatal élőhitű lelkipásztorainkban, akik tovább viszik az ébredés munkáját. A mi falunkban is Lőrincz Attila tiszteletes rendelte (aki az aklihegyi ifjúsági táborban hallotta meg Isten hívó szavát), hogy a nagypapa munkáját tovább vigye.”¹⁷⁷

40. kép. Balról a harmadik Horkay Barna és a negyedik Gencsy Béla püspök Mátyfalván, templomszentelő ünnepségen, 1970-korül. (Forrás: KMKSZ Tiszakeresztúri alapszervezete)

3.2.3. Előzmények, rabság és szabadulás

[1908-2003] Horkay Barna a Gulag Lexikonban.

„**Horkay Barna** (Kistárkány, 1908. november 29., Sasi Szabó Anna) – Kárpátaljai református lelkész volt. Nagyszőlőssön 1947. május 15-én az Ukrán Állambiztonsági Minisztérium Kárpátaljai Bírósága az 54. paragrafus (10/2) pontja, a 109. és 196. paragrafusok alapján 7 évi, javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. 1948-tól 1953. június 2-ig a kolimai lágerekben raboskodott. Utána az 1955-ben bekövetkezett szabadulásáig, hazatéréséig ott élt száműzetésben. a Kárpátaljai Terület Ügyészsége 1989. június 29-én 19/67. szám alatt, mint a politikai megtorlások áldozatát bűncselekmény hiányában rehabilitálta.”¹⁷⁸

¹⁷⁷ OROSZI 2014, i.m., 48.

¹⁷⁸ RÓZSÁS 2000, i.m., 145.

41. kép. Temetés Karácsfalván 1970-es évek. A szolgálatot Horkay Barna végzi.
(Forrás: KMKSZ Tiszakeresztúri Alapszervezete.)

[1953.12.12] Horkay Barna fogságból írt levele családjának.

„Nyekszikán, [Magadani terület] 1953. december 12.

Drága Kislányom Édes kis Erzsikém! Megkaptam a lapot, amit közösen írtatok Édesanyával. Nagy örömet szereztek édesapának. Igen örülök, hogy egészséges vagy, meggyógyúltál a szanatóriumban. Vigyázz nagyon magadra, egészségedre, drága kislányom! Igen örülök annak is, hogy a tanulás elég jól megy, Igyekezzél, hogy tiszta kitűnő légy már most félévkor, de évvégére mindenképen. Az írásodra vigyázz, lassabban, figyelmesebben írd. Várom az ígért fényképeket. Édesanyától már megkaptam Szernyén készült fényképedet, meg ahol együtt vagytok Piroska nénivel, Pista bácsiékkal. Jól esik legalább így látni benneteket. Hogy megnőttél, édes Erzsikém! Nem is ismernélek meg, ha nem látnám fényképedet. Sajnálom én is az öreg Pázsit bácsit, a Szent Lélek vigasztalását kívánom Szeretteinek. Köszönöm szépen Piroska néni meg Zoltán bácsi üdvözlését, szeretettel üdvözlöm őket én is, köszönöm sok jószágukat. Hála Istennek én is egészséges vagyok. Sokszor gondolok rátok, nagyon szeretnék már látni benneteket. Imádkozzatok, hogy az Úr Jézus ajándékozzon vissza egymásnak bennünket: Szeretettel kívánok kedves Mindnyájatoknak áldásokban gazdag Karácsonyi ünneplést, még boldogabb

új évet! Irjál, édes kislányom, máskor is nagyon fogok neki örülni. Sok szeretettel csókol Édesapa.”¹⁷⁹

42. kép. Balról: Horkay Barna, Gencsy Béla püspök, Vass József és Kovács Zoltán lelkészek 1967. november 19-én, Nagyszőlősen, templomszentelés után. (Forrás: Horkay család archívuma)

[1948–1954] Részlet Penckóferné Punykó Mária „Parasztkenyérből, vízzel, bor nélkül” c. tanulmányából.

„A lágerverseket, visszaemlékezéseket olvasva bizonyossá válik, hogy az istenhit volt az az erő, mely által a foglyok megőrizhették emberi méltóságukat. „A hit tartotta bennünk a lelket” – emlékezett vissza az ólombányában töltött évekre Horváth Ágoston római katolikus plébános. Az elembertelenedett, nem ritkán gyűlölettel terhes („a nekünk nem a munkátok kell, hanem a kínatokban akarunk gyönyörködni”) körülmények között a hit jelentette a túlélés reményét. A foglyok számára támasz, kapaszkodó volt, ha lelkészek is voltak közöttük. Hitük, bizakodásuk, lelkierjük vigaszt nyújtott, erőt adott. Szóka János is utal erre Egy kis feljegyzés életem történetéből című önéletírásában: „Itt (Magadánban) találkoztam **Horkay Barna** tiszteletes úrral, nagyszőlősi pappal. Nagy hittel és bizalommal tartott el.”¹⁸⁰

¹⁷⁹ Horkay Erzsébet családi archívuma. Horkay Barna 1953. december 12-én, családjának fogságból írt levele.

¹⁸⁰ PENCKOFERNÉ Punykó Mária: „Parasztkenyérből, vízzel, bor nélkül” A hit szerepe a lágerélet elviselésében. *Honismeret*, 31. évf., 2003. 5. szám, 53.

43. kép. Beregszász 1985. Balról: Horkay Barna Máramaros-Ugocsi esperes, Forgon Pál püspök, Stefán Miklós püspöki titkár, Szabó Géza ung. megyei esperes. (Forrás: Horkay László magángyűjteménye)

[1955.09.07] Horkay Barna 1955. szeptember 7-én érkezett haza a családjához.

„A küszöbön estünk egymás nyakába, sírtunk örömünkben. Két kisfiam akkor ébredezett, Barna és Sámuel, akit akkor láttam először, 8 éves volt. Barna fiam letartóztatásomkor 14 hónapos volt. -„Kisfiam, hazajött édesapa, csókoljátok meg”- örvendezett a feleségem. Az utóbbi időben mindig erről beszéltek, mégis meglepetés volt. – Sámuel felnézett, hirtelen bebújt a paplan alá, de csak kinézett, megcsókolt. -10 éves kislányunk, Erzsébet, lakásviszonyunk nehézsége miatt akkor Munkácson volt egy családnál, ott is járt iskolába. – nemsokára bejön édesapám: „Isten meghallgatta imádságunkat, haza hozott”- szólt könnyezve. Nyomában húgom, sógorom. Volt öröm!”¹⁸¹

[2016] Újságcikk Horkay Barna, Simon Zsigmond és Zimányi József Sztálinnak írt leveléről.

„A Sztálinnak írt levél naivítás, vagy próféta szó?

Horkay Barna, Simon Zsigmond és Zimányi József, Joszif Visszarionovics Sztálinnak, mint a kommunista szovjet birodalom első emberének írt levele máig jelen van a kárpátaljai reformátusok köztudatában. Egyesek öngyilkos esztelenségként tekintenek a levélre, mások az egyház próféta tisztéből fakadó kötelességből eredtetik a levél megszületését. Egy kárpátaljai világi író értelmezése szerint ez egy „kérő, hódoló” levél volt. Egyesek szerint a levél miatt tartóztatták le a Baráti Kör lelkészeit, mások szerint éppen hogy dicséretes dolognak számított a sztálini sze-

¹⁸¹ HORKAY 1998, i.m., 196.

mélyi kultusz idején a Sztálinnak való (hódoló) levelek írása, melyet a moszkvai székhelyű Komintern Rádió nem győzött több órán keresztül beolvasni. Mi tehát az igazság? Mit gondoljunk mi a levélről? Milyen üzenete van a mindenkori egyház számára az a Baráti Kör lelkészei bátor és hitvalló kiállása? Mit kértek Sztálintól, és ki előtt hódoltak valójában a lelkészek a levélben? Ezekre a kérdésekre próbálok a teljesség igénye nélkül válaszokat keresni úgy, hogy közben nyitott maradok annak az elfogadására, ha valaki ebben a témában jobbra tanít. Újabb indítást adott a levél vizsgálatához az eredeti, Sztálinnak írt leghosszabb levél megtalálása, melyet a Kedves Olvasó most eredetiben olvashat.

A Sztálinnak írt levél eredetiben

*„Sztálin Marsallnak és Tanácsadóinak, Moszkva
Hatalmas Sztálin!*

Isten téged a föld legnagyobb Birodalmának fejévé tett. Uralkodásod alatt az orosz Birodalom olyan hatalmat nyert, mint azelőtt soha. A legutóbbi háborúban megementett Téged és országunkat a hitlerizmus borzalmaitól, győzelmet adott hadseregünknek. Mindenekért nem Istennek adtad a dicsőséget, hanem önmagadnak és embereknek. Isten pedig kijelentette Igéjében: „Én vagyok az úr, ez a nevem és dicsőségemet másnak nem adom, sem dicséretemet, a bálványoknak”. (Ézsaiás 42:8). Parancsot kaptunk Istentől arra, hogy Téged szeretettel, de komolyan figyelmeztessünk Isten közeli büntetésére, amellyel sújtani fogja Birodalmunkat, ha annak vezetői és népe meg nem alázkodnak Isten előtt és vissza nem térnek hozzá. Súlyos csapások következnek Birodalmunkra. Ezekről csak Veled beszélhetünk.

Mivel Istent szeretjük, Tégedet is, Birodalmunkat is szeretjük, épen ezért teszünk eleget Isten e nehéz parancsának, hogy meghalljad az Isten intését és engedhess annak, hogy Isten a Birodalmunk ellen tervezett büntetést ne hajtsa végre. Birodalmunk Vezetésed alatt egész világ előtt megtagadta az Urat. Néhány példát említünk ennek bizonyítására.

1. Az iskolákban tilos az imádkozás, Isten nevének dicsérése, sőt azt kell tanítani, hogy nincs Isten. Pedig tudjuk, hogy az egyiptomi Fáraó seregével együtt a tengerbe veszett, országát tíz csapás sújtotta, mert büszkén így szólt: „Kicsoda, az Úr, hogy szavára hallgassak?” (II. Mózes 5:2)

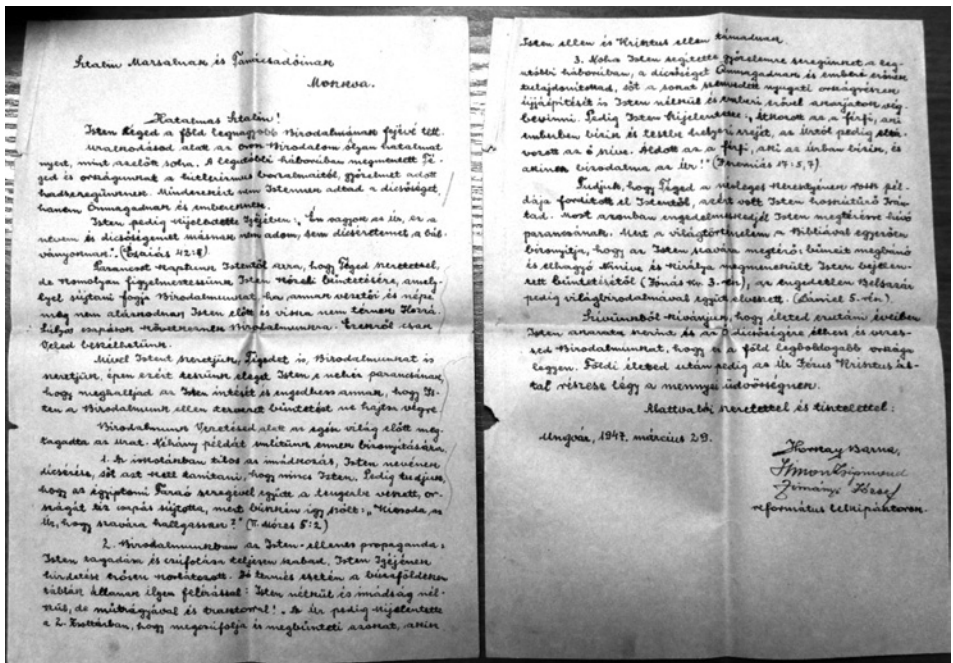
2. Birodalmunkban az Isten – ellenes propaganda: Isten tagadása és csúfolása teljesen szabad, Isten Igéjének hirdetése erősen korlátozott. Jó termés esetén a búzaföldeken táblák állnak ilyen felírással: Isten nélkül és imádság nélkül, de műtrágyával és traktorral! – Az úr pedig kijelentette 2. Zsoltárban, hogy megcsúfolja és megbünteti azokat, akik Isten ellen és Krisztus ellen támadnak.

3. Noha Isten segítette győzelemre seregünket a legutóbbi háborúban, a dicsőséget Önmagadnak és emberi erőnek tulajdonítottad, sőt a sokat szenvedett nyugati országrészek újjáépítését is Isten nélkül és emberi erővel akarjátok végbevenni. Pedig Isten kijelentette: „Átkozott az a férfi, aki emberekben bízik és testbe helyezi erejét, az Úrtól pedig eltávozott az ő szíve. Áldott az a férfi, aki az úrban bízik, és akinek birodalma az Úr!” (Jeremiás 17: 5, 7)

Tudjuk, hogy Téged a névleges keresztyének rossz példája fordított el Istentől, azért volt Isten hosszútűró Irántad. Most azonban engedelmeskedjél Isten megtérésre hívó parancsának. Mert a világtörténelem a Bibliával egyezően biztosítja, hogy az Isten szavára megtérő: Bűneit megbánó és elhagyó Ninive és királya megmenekült Isten bejelentett büntetésétől (Jónás 3. rész), az engedetlen Belsazar pedig világbirodalma-
val együtt elveszett. (Dániel 5. rész). Szívünkben kívánjuk, hogy életed ez utáni éveiben Isten akarata szerint és az ő dicsőségére élhess és vezessed Birodalmunkat, hogy ez a föld legboldogabb országa legyen. Földi életed után pedig az Úr Jézus Krisztus által részese légy a mennyei üdvösségnek.

Alattvalói szeretettel és tisztelettel: Ungvár, 1947. március 29.

Horkay Barna, Simon Zsigmond, Zimányi József református lelképásztorok."

44. kép. A Sztálinnak írt levél.
(Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 5983, Delo C 2274.)

A levél születésének körülményei

1947 kezdetén egy baráti körös megbeszélésen többen a jelenlévő lelkészek közül felvetették, hogy magánbeszélgetéseikben ugyan többször bírálják az ateista szovjetrendszert, de még egyszer sem tettek szóban bizonyoságot a rendszer képviselőinek. A megbeszélésen Horkay Barnát és Zimányi Józsefet bízták meg, hogy adjanak hangot a prófétai bizonyoságtételnek. Kezdetben szó sem volt levélírásról, kizárólag csak szóbeli bizonyoságtételről. Ők ketten akkor néhány mondatban elmondták a többieknek a bizonyoságtétel tartalmát, amelyet a többi lelkész elfogadott, és ezzel a Baráti Kör teljes egyetértésben elindította a protestálást.

Véleményem szerint emiatt erre a levélre az egész Baráti Kör leveleként kell tekintenünk, sőt még ennél is tovább menve, ez a levél egyházi szempontból az egész Kárpátaljai Református Egyház levele volt. Ezt az állításomat azzal a ténnyel támasztom alá, hogy a biznyságtévő szándék megszületésekor (1947 februárjában és márciusában) még a két baráti körös lelkész volt az egyház törvényesen és fölényes aránnyal (82 szavazatból 80) megválasztott vezetői: Györke István (Beregújfalu) püspök és Pázsit József (Munkács) főjegyző személyében.

Zimányi József és Horkay Barna a megállapodás szerint Gecséből gyalog indultak el a beregszászi KGB irodába. A néhány kilométeres utat végig imádkozva tették meg, a beregszászi KGB-irodában egy őrnagy fogadta őket. Zimányiék elmondták, hogy nem szektások, hanem református lelkészek. Az őrnagy meghallgatta majd megkérte őket, hogy előbb írják le a mondanivalójukat. Akkor született meg a levél első leírt változata: *„Hatalmas Sztálin! Isten a német fasizmust sok orosz és más nép fiainak vérével törte le. Te a győzelem dicsőségét is magadnak tulajdonítottad. Mindenben Isten helyére helyezted magad. Hatalmas búzamezők mellett nagy táblákon hirdette a dicsekvő felírás: Isten nélkül és imádság nélkül, de műtrágyával és traktorral! Ezért az Úr meg fog alázni, mint Nabukodonozort. Saját fiaid fognak megvetni téged. Amíg időd van, szállj magadba, adj dicsőséget a felséges Istennek! Ez népednek is a javára lesz. A gögös Belsazar egy éjszaka birodalmával együtt elveszett. Zimányi József és Horkay Barna”*

Az őrnagy átvette a levelet, és megkérte őket, hogy menjenek fel Ungvárra Agafonov vallásügyi meghatalmazotthoz és mondják el neki is a levél tartalmát. Az őrnagy nem tartotta veszélyesnek a két lelkészt és a mondanivalójukat sem, mivel nem kérte az azonnali letartóztatásukat. Másnap, 1947. március 27-én a három lelkész (Simon Zsigmond asztélyi lelkész nevét a visszaemlékezések rendszeresen kihagyják!) Ungvárra utazott, és találkozott Agafonovval, aki leíratta velük a levelet. Ez a legteljesebb levél került be aztán a lelkészek peranyagába. A megbízott érdekesnek ítélte az elhangzottakat, de elengedte a lelkészeket. A lelkészek csodálkoztak, hogy ilyen könnyen kiszabadultak az „oroszlánok verméből.” A vallásügyi megbízott reakciója hasonló volt az KGB-s őrnagyéhoz: csodálkozás. Ártalmatlan vallásos túlfűtöttség – vonhatták le a következtetést.

A lelkészek letartóztatásának valódi oka

Ha időrendi sorrendbe rakjuk az 1947-es esztendő februárjának és márciusának az eseményeit, akkor észre kell vennünk egy figyelemfelkeltő dátumot, amely véleményem szerint döntő hatással volt a Baráti Kör lelkészeinek az elhurcolására. 1947. február 12-én történt meg a püspökválasztás, ahol a Baráti Kör a püspöki és a főjegyzői pozíciót is megszerezte a szavazatok elsöprő többségével. Györke István beregújfalui lelkész lett a püspök, aki a 82 érvényes szavazatból 80-at szerzett meg (Bary Gyula 1 szavazatot, Gencsy Béla 1 szavazatot). Főjegyző Pázsit József lett, aki az érvényes 80 szavazatból 78-at szerzett meg. A szovjetrendszer általi megfélemlített és a málenkij robot által megtört kárpátaljai magyar református-ságot és a lelkészi kart az Úr az ébredés munkája felé fordította, és a megújulás

felé vezette. A püspök és a főjegyzőválasztás a fényes bizonyítéka volt annak az egységes bizalomnak, amellyel a kárpátaljai református lelkészi kar kiállt a Baráti Kör hitvalló és evangéliumi lelkészjelöltjei mellett.

A Baráti Kör elleni első támadást nem az állam indította, hanem az esperesei (Gencsy Béla Ungi és Lajos Sándor Máramaros-Ugocsi esperesek asszisztálásával), kiknek élére Bary Gyula beregi rangidős esperes állt. A Baráti Kör lelkészei elindultak márciusban, hogy bizonyosságot tegyenek az államnak, ezzel egy időben Bary Gyula is elindult Agafonov megbízottal egyeztetve a Baráti Kör ellenében. Bary Gyula volt az, aki a csúfos vereség után – talán félve a később következő esperesi választások eredményeitől – 1947. március 27-én Baráti Kör ellenes körlevelet adott ki, mellyel egy időben egyházi és állami hadjáratot indított a Baráti Kör lelkészei ellen. 1947. április 15-re összehívott beregszászi lelkészértekezleten már úgy mutatkozott be, mint az Egyházügyi Hivatal által kinevezett „**területi megbízott**”, aki az új szovjetrendszerben a püspöki cím megfelelője volt. Ezt a pozíciót az 1949 decemberében bekövetkezett haláláig viselte, melyben Gencsy Béla váltotta. 1947. április 15-ös időpontot tekinthetjük a több száz éves ősi református jogrend megszűnésének, melyet a Kárpátaljai Református Egyház 1991. április 4-én állított csak helyre az új törvényesen megválasztott egyházi vezetőség által megtartott első zsinati ülésen.

Nincs bizonyíték arra vonatkozóan, hogy közvetlenül Bary Gyula okozta volna a Baráti Kör lelkészeinek a letartóztatását, de a lelkészek a Bary Gyula közreműködésével kerültek a KGB figyelmének a központjába. Ezt elősegítette az is, hogy Zimányi és Horkay maguk keresték fel az „oroszlánbarlangot”, a beregszászi KGB irodát, amely tette a dolgát: 1947-1949 között a Baráti Kör tíz lelkészét koholt vádak alapján koncepciós perekben 7-25 évre elítélték, és a GULAG javító kényszermunkatáborába deportálták.

Számomra máig kérdés, hogy Kárpátalján miért nem békült meg az ébredést és az egyházi megújulást képviselő Baráti Kör mozgalma a történelmi reformátusságot és népegyházat képviselő esperesekkel. Felvidéken ez a kibékülés sok vita és megbeszélés után 1935-1940 között megtörtént és „ÖSZEFOGÁS MOZGALOM” néven élt tovább, így mindkét értékeket hordozó irány – az ébredési és történelmi református irány – megmaradt a Református Egyház kebelén belül. A felvidéki Összefogás mozgalom egyik képviselője Narancsik Imre volt, talán az 1946-os letartóztatása és 1947-es halála a válasz a megbékülés elmaradására.

Eljutott-e a levél Sztálinhoz?

Többen a lelkészek közül meg voltak győződve, hogy a levél eljutott Moszkvába, és Berija kezébe jutott, aki közvetítette az üzenetet a generalisszimuszaknak, akit állítólag „megsértett az üzenet.” Többen máig úgy gondolják, hogy kizárólag a levél indította el a baráti körös lelkészek letartóztatási hullámát. Ezt az érvet cáfolja az is, hogy nem a Baráti Körös lelkészek voltak az első lelkészi letartóztatottak, hanem 1946-ban Gönczy Pál, Balogh Sándor, Narancsik Imre és Csok József. A Baráti Körös lelkészeket csak az 1947-es, 1948-as és az 1949-es letartóztatási hul-

45. kép. Horkay Barna Máramaros-Ugocsai esperes 1970 körül.
(Forrás: Horkay Erzsébet családi archívuma)

lámok érintették. Kétségtelen, hogy a lelkészek letartóztatásához egy indoknak a többi mellé jól jött a levél.

Véleményem szerint Sztálin alattvalóinak félelme és rettegése miatt a levél nem jutott el Sztálinhoz, de eljutott Sztálin rendszeréhez. Ha Agafonov továbbküldi a levelet, akkor az eredeti levelet nem találhattam volna meg, hanem csak azokra való utalást a lelkészek perirataiban. A levél továbbküldése Agafonov vallásügyi megbízott, vagy a beregszászi KGB parancsnok által egyenlő lett volna az öngyilkossággal. Az 1947 őszi bírósági tárgyalás alatt a jegyzőkönyvírók a levélre hivatkozva Sztálin generalisszimusz nevét ki sem merték ejteni, le sem merték írni. A jegyzőkönyvekben Sztálin neve helyett ezt találjuk **„levelet írtak egynek, a Szovjetunió legmagasabb vezetői közül.”**

Egy másik ok, ami a levél el nem küldése mellett szól, hogy a az államhatalom nem akarta,

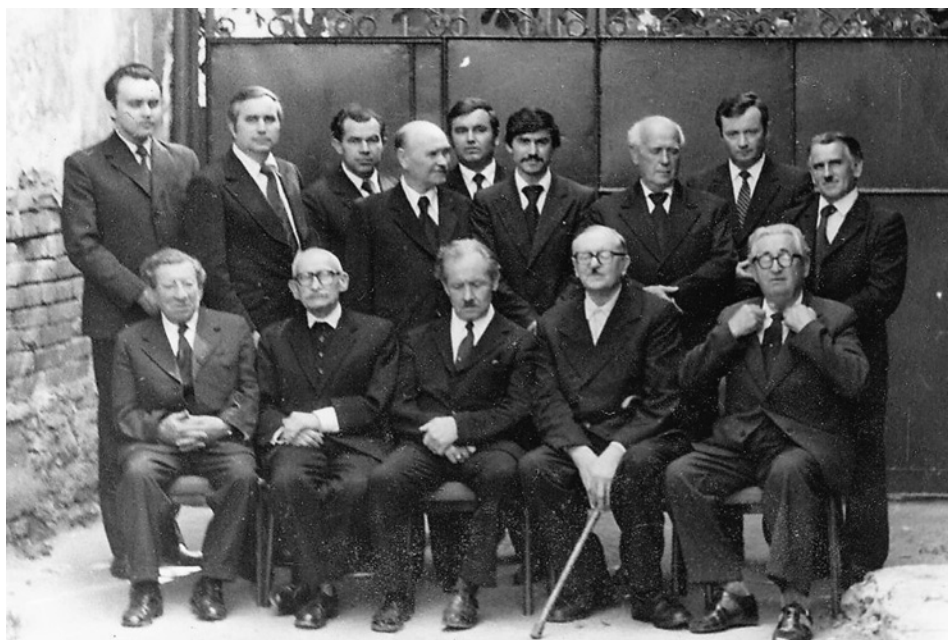
nem vette komolyan a levelet: a levél szerzőinek, Horkaynak és Zimányinak a szokatlanul enyhe büntetése. Ezért is kommentálják többen a levelet állami részről úgy, mint amely a **„vallás alapjaira”** támaszkodik, mely egy szovjet aparatszik szájából azt jelenthette, hogy ez egy ártalmatlan, politikamentes, vallási ihletésű levél, melyet nem kell komolyan venni.

A bizonyágtétel prófétai jellege

Véleményem szerint a Sztálinnak írt levelet az Egyház prófétai tiszte felől szabad csak értelmeznünk. Hit nélkül élőknek ez a levél öngyilkos naivítás, de hittel szemlélve az egyház igaz küldetésének a bátor vállalása. Hit nélkül szemlélve Dávid király Betsabé miatti megintése Nátán próféta számára öngyilkos merészség (2 Sámuel 12.), de hittel fogadva megtérés és élet. Hit nélkül szemlélve Jónás Ninivének szóló mentő bizonyágtétele is meddő próbálkozás (Jónás 3.), de hittel fogadva maga a megtartatás.

Hit nélkül szemlélve Mózes többszöri megállása a fáraó előtt érthetetlen macacsság, de hittel szemlélve a zsidó nemzet számára megtartatás, a fáraó hitetlen ellenállása pedig romlást és pusztulást hozó gögösség. Hit nélkül szemlélve Belsaccár lakomáján a falra írt szöveg (mené mené tekél ú-parszín) Dániel próféta általi igaz magyarázata vakmerőség, a bálványimádó Belsaccár számára pedig arcának sápadását, gyötrő gondolatokat, meggörnyedt hátat, reszkető térdeket majd alattvalói általi meggyilkolást jelentett (Dániel 5.6).

Ha hihetünk a szovjet történészeknek, Sztálin ugyanilyen körülmények között halt meg: sápadtan, összegörnyedve, gyötrő gondolatok között, reszkető térdek-

46. kép. Horkay Barna balról a második az ülő sorban 1980-körül.
(Forrás: a Forgon család magángyűjteménye)

kel. Moszkvai legenda, hogy az egyik „leghűségesebb” csatlósa, Berija, a KGB vezetője hozzájárult Sztálin 1953. március 5-én bekövetkező halálához, így a levél igei alapú figyelmeztetései szinte szó szerint beteljesedtek.

Hittel szemlélve a Sztálinnak írt bátor levél a Baráti Kört és a Kárpátaljai Református Egyházat prófétai magasságokba emelte, amely példaadó és példamutató lehet egyházunk mindenkori szolgálattevői és tagjai számára. A próféta mindig a legnagyobb sötétségben szól, a legnagyobb sötétségben magát a teremtő Istent képviseli, annak a nevében szól. Amikor szól, akkor mindig az életét teszi kockára az igazságért, mások megmeneküléséért. De az ÜZENET, ez a csontjainkba rekesztett tűz, az ÜZENET mindennél fontosabb, még az életünkénél is.

Kárpátalján akkor és ott erre a prófétai szolgálatra Isten a református lelkészeket választotta, akik hite világított az ateista, istentagadó és irgalmatlan szovjet társadalom sötétségében. Ha akkor és ott a lelkészek némák maradtak volna, senki sem szólt volna helyettük, annál nagyobb lett volna a sötétség. „Hiszen valamennyien a világosság és a nappal fiai vagytok, nem vagyunk az éjszakáé, sem a sötétségé.” (1Thessz. 5,5)

A Baráti Kör félretételében egyházi szolgák is segédkeztek. Ez a súlyos igazság indítson önvizsgálatra mindenkit: vajon életemmel, szolgálattal nem vagyok-e én magam akadálya az Úr munkájának? Nincs e közösségem a sötétség valamilyen cselekedetével? Vajon hallja-e Kárpátalja megsötétedett és megfélemlített társadalma a református próféták éles és tiszta hangját:

„Térjetek meg, és higgyetek az evangéliumban!” (Márk 1,15)
Fodor Gusztáv lp. Tiszaszentimre.”¹⁸²

[1955] Horkay Barna fáradozásai a szőlősvégárdói ref. templom megmentéséért.

„A gyülekezet utolsó lelkipásztora **Horkay Barna** volt, aki 1935-től - mint nagyszőlősi lelkész - látta el az itteni szolgálatokat 1987-ig. A templomot 1944 őszén ágyútalálat érte és megsérült. 1945-ben a harangot szovjet hatósági segédlettel a toronyból ellopták és egy ruszin faluba vitték. Horkay lelkészt 1947-ben - elsőként a kárpátaljai református lelkészek közül - több mint 7 esztendőre Szibériába hurcolták 1955-ben való hazatérése után sokat fáradozott az ardói templom megmentéséért, de hiába. 1968-ban a szovjet hatóság erőszaka lerombolta. Mivel kézi erővel nem bírtak a méter széles erős falakkal, T34-es tankokkal döntötték le a falakat. A törmelékét még a ruszin szekeresek sem voltak hajlandók elszállítani, mondván: „nem veszik magukra az Isten átkát.” Katonáságot rendeltek ki a romok eltakarítására. A templom helyére a helyi előljárók kocsját akartak építeni, de a lakosság tiltakozása miatt egy szovjet emlékmű került oda. Lerombolták az iskola és a parókia épületeit is. A második világháború idején még itt lakott 30 református Nagyszőlőstre járt istentiszteletre. Az 1950-es, 60-as években egyre fogyatkozva, ma mindössze 4-5 református ember él itt.”¹⁸³

[2012] Interjú Horkay Erzsébettel, Horkay Barna lányával

„A mai napig nem hevertem ki a bennünket ért lelki terrort”
Papgyerekek a szovjetrendszerben

Napjaink ukrainai valóságában több kárpátaljai magyar is – a múlt megszépítő ködén át – nosztalgiával tekint vissza a szovjetrendszerre. Megfelelnek a „be-mutatkozásról”: a szovjet katonák által a II. világháború végén elkövetett fosztogatásokról és erőszaktetelekről, több tízezer munkaképes korú magyar férfi deportálásáról, sokuk „meghalasztásáról”, nemzetrészünk megfélemlítéséről, magyar tannyelvű iskolák bezárásáról, a kollektivizálásnak és nacionalizálásnak nevezett intézményesített rablásról. Megfelelnek a sorban állásokról, az elemi szabadságjogok hiányáról, valamint az egyházak elnyomásáról. Pedig nem egy templomot zártak be, római katolikus, illetve görögkatolikus tisztelendők, református

¹⁸² A cikk két részletben jelent meg Kárpátalján a Kárpátaljai Református Egyházkerület Küldetés c. lapjában.

FODOR Gusztáv: A Sztálinnak írt levél naivitás, vagy próféta szó? I., *Küldetés*, XXIV. évfolyam, 2016. jan. 7. old.

FODOR Gusztáv: A Sztálinnak írt levél naivitás, vagy próféta szó? II., *Küldetés*, XXIV. évfolyam, 2016. febr. 6. old.

¹⁸³ TENKE Sándor szerk.: *Magyar Református Egyház Javainak Tára 1., Kárpátaljai Református Egyház 1.*, Budapest, 1999, 303.

lelkészek sora járta meg a Gulágot. S a papgyerekek is megérezhették a hátrányos megkülönböztetést.

– Miután 1944 őszén Kárpátalját elfoglalta a szovjet hadsereg, a berendezkedő új államhatalom meg akarta roppantani a magyarság gerincét, ám a rezsim képviselői tudták, hogy nem sikerül rákényszeríteni a társadalomra a kommunista ideológiát, míg a lelkészek hirdethetik az Igét, ezért sokukat lágerekbe hurcolták. Nem akartak ők mártírok lenni, de az adott helyzetben gerincesen viselték a megpróbáltatásokat. S izmusok jönnek-mennek, de hol vannak már az akkori vezetők, míg a keresztyénység örökre megmarad... – tekint vissza a bolsevik diktatúra leg-sötétebb éveire özv. Szabó Kálmánné Horkay Erzsébet nyugdíjas tiszakeresztúri felcser. – Édesapámat, az 1935-től nagyszülősi református lelkészként szolgáló Horkay Barnát 1947 októberében letartóztatták, s a Szovjetunió büntetőtörvénykönyve hírhedt 58-as (az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság Btk-ja 54-es) számú paragrafus alapján, „a nép ellenségeként” hétévi, kényszermunkatáborban letöltendő büntetésre és örökös száműzetésre ítélték, ami azt jelentette, hogy sohasem térhetett volna vissza eredeti lakóhelyére, egy kijelölt településen kellett volna leélnie hátralévő éveit. 1948-ban, Sztálin utasítására pedig hétről 25 évre emelték a hírhedt paragrafus alapján kiróható, a Gulágon letöltendő büntetés felső határát.

Háromesztendő voltam, amikor édesapámat letartóztatták, már megszületett az öcsém, s az akkor várandós édesanyám az apám elítélése után a másik öcsémet is világra hozta, ám a szovjet hatóságok 1948-ban – a három kisgyermekére és a 73 éves apósára való tekintet nélkül – kilakoltatták a parókiáról – folytatja beszélgetőtársam. – Albérletből albérletbe vándoroltunk, s édesanyámat még takarítónői állásba sem vették fel, mert „a nép ellenségének” a felesége volt. Amikor anyukámmal kézen fogva az utcán sétáltunk, az emberek kitértek előlünk, hogy ne kelljen köszönniük, mert féltek. Mert ha csak köszöntek volna nekünk, már akkor is a rendszer ellenségeiként kezelték volna őket, és senki sem tudta, hogy a járóke-lők közül ki a besúgó vagy ügynök, és ki jelenti a dolgot a KGB-nek. Megbélyeg-zett, „a társadalomra nézve káros” személyek voltunk. Akadtak azonban jószívű és bátor emberek – köztük sok, gazdagnak a legnagyobb jóindulattal sem nevezhető kolhozista, járásszerte –, akik segítettek rajtunk, akárcsak a pusztába menekült Illés prófétán a hollók. Élelmet, szállást biztosítottak, vagy éppen csekélyke jövedelmük tizedét – titokban – átadták nekünk. De a lelkemre kötötték, hogy ha az utcán ismeretlen személyek megállítanak, és kérdezősködni kezdenek felőlünk, mindenre csak azt mondjam: „Nem tudom”, mert bármiből baj lehetett volna. Nem lehetett tudni, ki spicli vagy kágébécs, ki pedig nem. Ám a 37. zsoltár 25. verse alapján én is elmondhatom: „Gyermek voltam, meg is vénhedtem, de nem láttam, hogy elhagyottá lett volna az igaz, a magzatja pedig kenyérekéregetővé.”

1953-ban azután Sztálin meghalt, s a következő évek során megannyi politikai elítélt amnesztiában részesült. 1955 szeptemberében Horkay Barna is hazatért a kolimai kényszermunkatáborból, magához vette gyermekeit, folytatta nagyszülősi lelkészi szolgálatát, s mivel lelkészhiány lépett fel Kárpátalján (a szovjet hatóságok nem engedték, hogy leendő tiszteletesek felvételizzenek a magyarországi teológiai-ákra, a Szovjetunióban pedig sokáig szó sem lehetett református lelkészképzésről),

később további öt gyülekezetben hirdette Isten ígését. Anyagilag valamelyest könnyebbé vált a helyzetük, de a kirekesztés megmaradt. Telefonbeszélgetéseiket lehallgatták, leveleiket cenzúrázták, s megesett, hogy havonta egy csomagban kapták kézhez a rokonaik által írt, nekik címzett leveleket. A korra jellemző volt, hogy több tanárt addig aláztak, hogy figyelniük kellett, melyik gyermek megy vasárnaponként, ünnepnaponként a templomba. Ezért Horkay Erzsébet is, iskolás korában – paplány létére – osztályfőnöke figyelmeztetésére, az Isten házának a főtcaról nem látható hátsó bejáratán osont be a templomba. Arra meg nem is gondolhatott, hogy iskoláiban akár egy szót is ejtsen a vallásról. Felnőtt családtagjai, rokonai már kicsi korában megmagyarázták neki: erről a témáról idegenek előtt nem beszélhet, mert ez tiltott vallásos propagandának számítana, és nem maradna következmények nélkül. A továbbtanulás során pedig a lelkészgyerekek is megéreztek a hátrányos megkülönböztetést. Amikor beszélgetőtársam húga 1978-ban felvételizni akart az Ungvári Állami (jelenleg már Nemzeti) Egyetemre, át sem vették tőle a jelentkezéshez szükséges okmányokat, Horkay Erzsébet öccse, Sámuel pedig – a kárpátaljai papgyerekek többségéhez hasonlóan – a távoli Észtsországban végezte el felsőfokú tanulmányait, ahol a tanintézetek vezetői korrekten, tisztességesen viszonyultak hozzájuk. Az pedig – mint beszélgetőtársam kifejti – isteni csoda volt jó adag szerencsével, hogy felvételt nyert az egykori Nagyszőlősi Egészségügyi Szakiskolába.

1964-ben kitűnő érettségi bizonyítvánnyal fejezte be a magyar tannyelvű Nagyszőlősi 3. Számú Középiskolát (ma: Nagyszőlősi Perényi Zsigmond Középiscola), s osztályfőnöke a tantestületi gyűlésen előterjesztette, hogy legalább ezüstérmét kapjon, melynek révén egyetlen sikeresen letett felvételi vizsgával is bejuthatott volna bármelyik felsőfokú tanintézetbe, ám a testület lehurrogtá. Ezután beszélgetőtársam jelentkezett az akkor még működő Nagyszőlősi Egészségügyi Szakiskolába, s a felvételi vizsgák során elérte a bejutáshoz szükséges pontszámot. Ám amikor a vizsgabizottság átnézte a jelentkezéshez szükséges okmányokat (köztük az érettségi bizonyítványokat) és a felvételi vizsgaeredményeket tartalmazó dossziékat, az igazgató – rápillantva a beszélgetőtársam anyagait tartalmazó iratsomóra, s elolvasva a felvételiző nevét – félelemből, automatikusan a felvételt nem nyert jelentkezők iratai közé tette Horkay Erzsébet dossziéját. Ekkor egy keletről betelepült, a szakiskolában is oktató orosz orvosnő átlapozta az iratokat, s látva az általa nem is ismert paplány érettségi bizonyítványát, valamint a felvételi vizsgákon elért eredményeit, megkérdezte az oktatási intézmény vezetőjétől, hogy miért nem lehet felvenni őt a szakiskolába. A tanintézet vezetője azzal érvelt, hogy mivel papgyerek, nem lehet felvenni. Mire az orvosnő felcsattant: „Na és? Tehet ő róla?“, s kiharcolta, hogy mégiscsak felvegyék a tanintézetbe.

– 1967-ben fejeztem be a szakiskolát, azonnal kihelyeztek felcsernek a Tiszakeresztúri Felcserközpontba, s nagyon megszerettem, ma is szeretem a helybelieket – magyarázza beszélgetőpartnerem. – Megjegyezném viszont, hogy a kommunizmus, sajnos, még mindig jelen van sokak gondolkodásában. Megtanulták a munkahelyről való lopást, az italozást, s elfelejtették az értékek fontossági sorrendjét, azt, hogy nem az anyagiak a legfontosabbak.

Hatvannyolcadik életévemben járok, de a mai napig nem hevertem ki azt a lelki

terrort, mely bennünket ért gyermekkorom idején. A diktatúra egész időszaka alatt az Igébe kapaszkodtunk. Szüleink nem hagytak ránk vagyont, de hiteles élet-példát, gerinces tartást, magyar, református öntudatot kaptunk örökül, és megismertük az egyetlen igazi értéket: az igaz keresztyén hitet, mely megtartó erő az örökkévalóságra. Lajos Mihály¹⁸⁴

[1947-1985] ifj. Balogh Sándor visszaemlékezése Horkay Barnára

„Horkay Barna nagyszülősi lelkész ellen 6 pontban fogalmazták meg a vádat:

- Tagja volt a Veres-féle összeesküvés (?! – B.S.) kárpátaljai sejtjének;
- Tagja az 1946-ban alakult „Napkeleti Baráti Körnek”, amely célul tűzte ki Magyarország határainak kiterjesztését keleti irányban, a Szovjetunió rovására;
- Részt vett a zsidók elfogatásában és vagyonuk szétosztásában a SS-ekkel együtt;
- 1939 és 1944 közt tevékeny részvevője volt az ukránok elmagyarosításának;
- 1939-től 1944-ig a magyar csendőrség embere volt;
- Részt vett a Sztálinhoz intézett levél megfogalmazásában, mely levél a vallás alapjaira támaszkodik.

Mondanom sem kell, hogy ezek a vádpontok nagyon súlyosak és hamisak voltak, mentő körülmény pedig számításba sem jöhetett. Horkay tiszteletes urat is elítélték, 1987-ben bekövetkezett nyugdíjba vonulásáig. Mivel a felesége magyar állampolgárként élt Kárpátalján, Magyarországra való áttelepedésüknek semmilyen akadálya nem volt. Tiszaeszláron telepedtek le, ahol ma is hirdeti az igét a református gyülekezetben.¹⁸⁵

[1948-1955] Horkay Barna fogság idején született énekes versei

FÖLDI HARCNAK MAJD, HA VÉGE¹⁸⁶

Földi harcnak majd, ha vége,
Vár reám az égi béke,
Szebb hazámban költözöm,
Tiszta gylolcsba öltözöm.

¹⁸⁴ LAJOS Mihály: „A mai napig nem hevertem ki a bennünket ért lelki terrort” Papgyerekek a szovjetrendszerben. In: *Kárpátalja*. 2012. nov. 2., 616. <http://www.karpataljalap.net/?q=2012/11/02/mai-napig-nem-hevertem-ki-bennunket-ert-lelki-terrort> Letöltve: 2017.01.30, 13:49.

¹⁸⁵ BALOGH 1992, i.m., 31. Horkay Barna így reagált emlékirataiban a koholt vádpontokra: „Az első öt vád félóra alatt elesett, semmi tárgyi bizonyíték nem volt. 1. Azt sem tudom, ki volt az a Veres. 2. A Keleti Baráti Kör nem 1946-ban, hanem 1936-ban alakult, még cseh-uralom alatt. Sohasem politizált, sőt egy lelkésztestvérünket éppen ezért zártuk ki, mert állandóan politizálni akart. 3. A zsidók elhurcolásában semmi részem nem volt, vagyonukból semmi sem tapadt a kezemhez. 4. A csendőrök néha valóban bejöttek hozzám, mikor egy nagyszülősi bűnöst elfogtak, az anyakönyvből kellett ellenőrizni a személyi adatokat. 5. Az én híveim mind magyarok voltak, nem is tudok ukránul.” HORKAY 1998, im., 155–156.

¹⁸⁶ HORKAY 1998, i.m., 240.

Új ég, új föld hús folyója,
Pálmaágak élet fája.
Arany- utca, gyöngykapu!
Eltörölve könny s a bú.

Égető nap, szomjúság is,
Fájdalom, gyász és halál is,
Bánat, éhség, földi gond,
Szenvedés, baj, kín se ront.

Régi kígyó megkötözve,
Kénköves tűztóba vetve.
Bűnnek ottan nincs szava,
Nem lesz többet éjszaka!

Mind e tiszta boldogságot,
Örök üdvöt, mennyországot,
Örökségül megnyerem,
Ha enyém a győzelem!

NEHEZÜL A KERESZT¹⁸⁷

Nehezül a kereszt, suhogóbb az ostor,
Fájdalom, siralom, úgy hull, mint a zápor.
A keserű pohár telik gyásszal, könnyel,
Sátán vad ostroma percig sem szünetel.

Jól tudom Jézusom, próbáló idős ez,
Hogy végre odatörj szerető szívedhez.
“Én” – emet megöljed, megoldasszon tüzed,
Szent, új teremtéssé alakítson kezéd.

Ne legyen hiába tűzbe – vettetésem,
Meglátogatásom idejét hadd értsem!
Jeruzsálem sorsa hogy utol ne érjen,
Pusztulásom felett sírnod is ne kelljen!

KEZEDBEN A VÉSŐ!¹⁸⁸

A testem bűnnek otthona,
A lelkem ostor, keserűség tépi, rontja.

¹⁸⁷ HORKAY 1998, i.m., 241.

¹⁸⁸ HORKAY 1998, i.m., 238.

De majdan eljő az idő,
És olyan leszek, mint Te áldott idvezítő
Kezedben a véső!

A kezed biztos mesterkéz,
Mely engem vézni, alakítani
Mindenkor kész.
Selejt,- félmunkát nem végző,
Jól tudod, mikor, milyen ütés megfelelő.
Kezedben a véső!

Ha vésőd gyöngéden farag,
A szívem enged, múlik félelem, dac, harag.
Kudarcot vall a kísértő,
Hű, simogató szereteted oly jóleső.
Kezedben a véső!

Majd nagyot ütsz a vésőre,
Ó-emberemből nehéz salak hull a földre.
Oltárra kerül gyermek, nő,
Fáj, sír a lélek, a szív sajog, a seb vérző.
Kezedben a véső!

Az élet harc és szenvedés,
Míg mester-kezed dicső ábrázatodra vés.
Ha csüggedek, vagy nincs erő,
A vigasztalás segély, Nálad sosem késő.
Kezedben a véső!

Ha testem várja a halál,
Mint szabad madár, lelkem égi hazát talál.
A sír sem örök test-őrző,
Húlt porom felett a Te szavad lesz a végső.
Kezedben a véső!

Ha pirkad új lét sugára,
Feltámadt testem dicsőséget ölt magára.
Lelkem megmosta vér-eső,
Vár örök frigyre, hófehérben a menyegző!
Kezedben a véső!

ENYÉM ... TIÉD...¹⁸⁹

Enyém a szegénység, Tiéd a gazdagság,
Enyém a gyötrellem, Tiéd a boldogság,
Enyém a siralom, Tiéd a vígöröm,
Enyém a sötétség, Tiéd a fényözön.

Enyém a szenvedés, Tiéd a gyógyulás,
Az enyém az átok, a Tiéd az áldás,
Enyém a gyalázat, Tiéd a dicsőség,
Az enyém a fertő, Tiéd a szentség.

Enyém a hánykódás, Tiéd a nyugalom,
Enyém a bűn, véték, Tiéd az irgalom,
Enyém a vereség, Tiéd a győzelem,
Enyém az ítélet, Tiéd a kegyelem.

Enyém a rettegés, Tiéd a békesség,
Enyém a kárhozat, Tiéd az idvesség,
Enyém a szemét, szenny, Tiéd a tisztaság,
Enyém a mély pokol, Tiéd a mennyország.

Mi enyém, csak gyötör, mi Tiéd, az éltet,
Mi enyém: a halál, mi Tiéd: az élet,
Krisztusom, Megváltóm, kérésem száll Feléd:
Vedd el mind, mi enyém, add meg mind, mi Tiéd!

A TIED VOLTAM¹⁹⁰

A Tied voltam, mielőtt lelkemet
Portestembe öltöztetted
S amikor anyám szíve alatt titkon
Takargatott védő kezed.

Tied, amikor utolértek bűneim
S pokol kínjával verdestek.
Sátánnal viaskodva, bűnörvényben
Fuldokolva kerestelek.

A Tied vagyok, ingyen nyerve hitet,
Bűnbocsátó szent kegyelmet,

¹⁸⁹ HORKAY 1998, i.m., 239.

¹⁹⁰ HORKAY 1998, i.m., 235.

Égi honvággyal, botladozva hordva
Nyomdokidban keresztemet.

A Tied leszek, ha fehérre mosva
Földtől, bűntől szabad leszek
S tisztán az aranyutcák városába
A gyöngykapun majd átmegek.

Tied örökre, Jézus, mert szeretted
Égi örök szeretettel;
S nevem a mennyben életnek könyvébe
Beírtad Te szent véreddel!

NEM ÉRTEM ...¹⁹¹

Nem értem, Megváltom, szerelmed csodáját:
Kereszttel cserélted a menny királyságát.
Emberi testnek terhét, földi lét gyötrelmét tűrted,
Golgotán kárhozatra váltságra adtad szent élted!

Én mindezt nem értem.
De ujjongva vallja boldog hittel szívem:
Hogy Te mindent, mindent elvégeztél értem!

Nem értem, Megváltom, kegyelmed mélységet:
Véreddel elmostad szívem szennyét, vétkét.
Te lettél hű jótállóm, büntetést vállaló
Bíráim, kárhozat, pokol helyett mennyország szentsége vár rám!

Én mindezt nem értem.
De ujjongva vallja boldog hittel szívem:
Hogy Te mindent, mindent elvégeztél értem!

Nem értem, Megváltom, hatalmad nagyságát:
Sírba hullt portestem szent feltámadását.
Rongálja bűn, betegség, szétrágják férgek egészen
S mennyei dicsőséges testedhez hasonló léssen!

Én mindezt nem értem.
De ujjongva vallja boldog hittel szívem:
Hogy Te mindent, mindent elvégeztél értem!

¹⁹¹ HORKAY 1998, i.m., 234.

HALLGASS MEG ISTENEM!¹⁹²

Hallgass meg, Istenem, ha kísértés támad,
Lelkem, mint szomjú föld, úgy eped utánad.
Figyelmezz szavamra, mikor hívlak Téged,
Sátán rostájában, ha hitem elcsügged,
Kiöntöm Előtted síró panaszomat,
Kitárom Előtted nyomorúságomat.

Hallgass meg, Istenem, ha riaszt az élet,
Nyugtalan lélekkel kérek békességet.
Bánattal, sok sebbel roskadozva járok,
Árván, szomorúan vigasztalást várok.
Vagy ha rám árasztod szíved gazdagságát
S ujjongó hálával szárnyal szívem Hozzád.

Hallgass meg, Istenem, mikor a bűn megtör,
Elszakít, messze vet atyai szívedtől.
Tékozló fiúként remegve kereslek,
Jézus vére árán bocsánatért esdek.
Vagy ha csak elcsukló töredezett fohász-
Foszlányok szakadnak szívemből: megbocsáss!

Hallgass meg, Istenem, ha szám nem is mondja,
A szívem csak érzi, lelkem csak gondolja.
Szent Lelkeddal tisztítsd, ihlesd ajkam, szívem,
Hogy mindenkor tessék Néked könyörgésem!
S ha a menny kapuján rebeg ajkam Néked:
Fogadd kebeledre megfáradt gyermeked!

GYŐZELEMMEL VÉGEZŐDÖTT¹⁹³

Győzelemmel végeződött véres, kemény nagy tusám,
Gyötrő, nehéz rabság után szabadság vár már reám.
Sötét pokol éhes torka mikor megnyílt előttem,
Végzetlen irgalommal értem nyúlt a kegyelem.

Jézus szava szíven talált:” Óh te szegény, nyomorult!
Bilincs-törő, bűn-törülő, váltság-vérem érted hullt.
Boldog hívő, ne hitetlen, hú juhóm légy ezután,
Mindeneket elvégeztem érted is a Golgotán!”

¹⁹² HORKAY 1998, i.m., 236.

¹⁹³ HORKAY 1998, i.m., 237.

Elvesztette rettegő erejét a kárhozat,
Értem lett Ő a kereszten engesztelő áldozat.
Ördög tőrét összetörte, utat nyitott az égig,
Kifizette adósságom az utolsó fillérig.

Angyaloknak várakozó orcájára öröm szállt:
A tévelygő, elveszett juh Pásztorára rátalált,
Messze földről, szennyből, bűnből a tékozló hazatért,
Megbocsátó szeretet várt, nem vádolva semmiért.

Hálaadással, békességgel csordultig van a szívem,
Csodálatos nagy bőséggel árad rám a kegyelem.
Mint hajnali harmat-hullás a szívemre béke szállt,
Messze úzve az ördögöt, kárhozatot, bűnt, halált

Jézusomnak vigasztaló, hű kebelén pihenek.
Mint az anyját megtaláló, megcsendesült kisgyerek.
Bánat-felleg, bűn-fergeteg, vétek-vihar elvonult,
Árva lelkeim zokogása, kesergése elcsitult.

Ördög ellen hű szerelmed körülölel: féltve véd,
Engedelmes, szent életben erősítsen, szent Igéd!
Hitben járva, nem látásban, míg e földön bujdosom,
Áldva zengem engem mentő szent kegyelmed Jézusom.

3.2.4. A koncepció per iratanyagai¹⁹⁴

[1947.10.17] Horkay Barna letartóztatási parancsa

Jóváhagyom
Az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatalának parancsno-
ka
,s.k., Cserneckij ezredes
1947. október 17.
Körbélyegző

A letartóztatást engedélyezem
A Kárpátontúli Hadkerület Katonai Ügyésze, s.k.
1947. október 17.
Körbélyegző

¹⁹⁴ Válogatás Horkay Barna és Zimányi József 365 lapnyi peranyagából az UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 5983, Delo C-2274 dokumentumai alapján.

HATÁROZAT
/letartóztatásról/

Ungvár városa

1947. október 16.

Én, az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Szőlősi Körzeti Osztályának vezető operatív megbízottja, Fedotov hadnagy, áttanulmányozva a megérkezett anyagokat Horkay Barna Barnovics, született 1908, Kistárkány (Csehszlovákia), nemzetisége magyar, az SZSZKSZ állampolgára, pártonkívüli, felsőfokú teológiai végzettséggel, a Szőlősi körzet Nagyszőlős városának református egyházának lelkésze, ügyében

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A református egyház lelkészeként 1936-ban egyike volt a „Bibliai testvérek” klub szervezőjének, melyet a református lelkészek kezdeményezésére hoztak létre és melynek célja Kárpátontúl lakosságának magyarosítása volt.

Kárpátontúli-Ukrajna magyar megszállásának idején Horkay segítette a megszállókat. 1944-ben a járási bizottság tagja volt, melyet a magyar hatóságok azért hoztak létre, hogy a zsidókat koncentrációs táborba küldjék és azok vagyonát, értékeit realizálja.

1945-ben a kárpátontúli Beregszászon megalakították az ún. „Keleti fivérek klubját”, melynek tagjai református lelkészek voltak és klub feladata az volt, hogy a vallás leple alatt egyesítse Kárpátontúl magyar lakosságát, hogy a párt és a szovjet hatalom által szervezett politikai élet ne legyen rájuk hatással.

1946 januárjában a „Keleti fivérek klub” tagjai a beregszászi körzetben megszervezték a „Krisztus követők társasága” tagjainak prédikátorképzését, ahol 38 fiatal tanult 16-25 éves korig. E tanfolyamok szervezésében Horkay aktívan részt vett és az egyik oktatója volt.

1947 márciusában Horkay kezdeményezésére és szerzőségével a kommunista párt vezérének és a szovjet állam vezetője nevére egy szovjetellenes levelet állítottak össze, melyben az alábbi volt írva:

„... javasoljuk a szovjet kormánynak, hogy az országot fordítsa arccal az Úr felé, vagy az istentelen állam belülről bomlik fel és megsemmisül és ellenkező esetben minden kezet, mely az államot támogatni kívánja, az isten erőtlenné tesz.

A Szovjetunió hadjáratot szervezett az Isten és Krisztus ellen és nem rendeli magát alá azoknak, ezért a háromszázmillió népet közösen a vezetőivel az Isten megsemmisíti, amennyiben azok nem teljesítik parancsolatait...”

[...]

Jelenleg Horkay a lakásán ún. iskolát vezet, melyet 15 fiatal látogat, akiket valóságos szellemben nevel, megtiltja a filmszínházak és más kulturális-felvilágosító intézmények látogatását azzal a céllal, hogy ne kerüljenek a szovjet ideológia hatása alá.

Horkay bűnös tevékenységét tanúsítják a tanúvallomások és más, az ügyben található anyagok, valamint személyes beismerő vallomása is.

A fentebb említetteknek megfelelően az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

Elrendelem Horkay Barna Barnovics, lakhelye Szőlősi körzet, Nagyszőlős városa, letartóztatását és a házkutatás megtartását.

MEGJEGYZÉS: Horkay letartóztatását ez év szeptember 15-én jóváhagyta az USZSZK Állambiztonsági Minisztériumának miniszterhelyettese, Poperek vezérőrnagy

Az Állambiztonsági Minisztérium Szőlősi Körzeti Osztályának vezető operatív megbízottja, Fedotov hadnagy,

Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Osztályának parancsnoka, Szokolov kapitány, s.k.

EGYETÉRTEK: az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztálya parancsnokának helyettese, s.k., Vasziljev őrnagy

[1947.10.17] Határozat Horkay Barna őrizetben tartásáról

JÓVÁHAGYOM

Az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi

Hivatalának parancsnoka,

s.k., Cserneckij ezredes

1947. október 17.

körbélyegző

A letartóztatást engedélyezem

A Kárpátontúli Hadkerület Katonai Ügyésze, s.k., Cserevany

1947. október 7.

Körbélyegző

HATÁROZAT

/megelőző intézkedés megállapításáról/

1947. október 16.

Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Minisztérium Szőlősi Körzeti Osztályának vezető operatív megbízottja, Fedotov hadnagy, áttanulmányozva a megérkezett anyagokat Horkay Barna Barnovics, született 1908, Kistárkány (Csehszlovákia), nemzetisége magyar, az SZSZKSZ állampolgára, pártonkívüli, felsőfokú teológiai végzettséggel, a Szőlősi körzeti Nagyszőlős városa református egyházának lelkésze, ügyében

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Horkayt az USZSZK Btk.-nek 54-14.tc. foglalt bűncselekmény elkövetésével gyanúsítják és figyelembe véve, hogy Horkay szabadlábban megszökhet a nyomozó hatóság és a bíróság elől, az USZSZK Büntető-eljárési Törvénykönyvének 143., 154., 156. tc. megfelelően az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

Annak érdekében, hogy megelőzzük Horkay Barna Barnovics nyomozó hatóságtól és a bírósági felelősségre vonás előli megszökését az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 144. tc. megfelelően megelőző intézkedésként őrizetben tartjuk, melyről a gyanúsítottat aláírás ellenében értesítjük jelen határozatban.

Az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 144. tc. megfelelően jelen határozat másolatát megküldjük az ügyésznek és a börtönparancsnoknak a személyes ügírásthoz való csatolás céljából.

Az Állambiztonsági Minisztérium Szőlői Körzeti Osztályának vezető operatív megbízottja, Fedotov hadnagy, s.k.

Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi O Osztályának vezetője, s.k., Szokolov kapitány

EGYETÉRTEK: az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának vezető helyettese, s.k., Vasziljevskij őrnagy
Jelen határozattal 1947.X.18-án ismerkedtem meg. s.k., Horkay Barna

[1947.10.18] Határozat Horkay Barna nyomozati anyagának átadásáról a nyomozói osztálynak

JÓVÁHAGYOM

Az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatalának parancsnoka,

s.k., Cserneckij ezredes

1947. október 18.

körbélyegző

HATÁROZAT

/a nyomozati anyag átadásáról a nyomozói osztálynak/

1947. október 18.

Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Minisztérium Szőlői Körzeti Osztályának vezető operatív megbízottja, Fedotov hadnagy, áttanulmányozva a megérkezett anyagokat Horkay Barna Barnovics, született 1908, Kistárkány (Csehszlovákia), nemzetisége magyar, az SZSZKSZ állampolgára, pártonkívüli, felsőfokú teológiai végzettséggel, a Szőlői körzeti Nagyszőlős városa református egyház lelkésze, ügyében

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Horkay Barna Barnovics az 1163 sz. 1947. október 17-én kelt letartóztatási parancs alapján letartóztatásra került az Állambiztonsági Minisztérium Szőlői Körzeti Osztálya által és nála házkutatást tartottak, valamint figyelembe véve, hogy a nyomozás további folytatása nem célszerű az Állambiztonsági Minisztérium Szőlői Körzeti Osztályánál, s az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

Horkay Barna Barnovics ügyével kapcsolatos nyomozati anyagot átadjuk az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztálynak a nyomozás további folytatásához.

Az Állambiztonsági Minisztérium Szőlősi Körzeti Osztályának vezető operatív megbízottja, Fedotov hadnagy
EGYETÉRTEK, az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi
O Osztályának vezetője, s.k., Szokolov kapitány

[1955.02.15] Horkay Dolorosa levele Vorosilov Kliment Efremovics marsallnak

A SZOVJETUNIÓ LEGFELSŐBB TANÁCSA ELNÖKSÉGÉNEK ELNÖKÉNEK

Vorosilov K.E. elvtársnak
Moszkva – Kreml

Horkay Dolorosa Vilmosovna,
Kárpátontúli terület, Nagyszőlős, Partizán út 19. lakostól

Én, Horkay Dolorosa Vilmosovna 1920. március 13-án születtem Magyarországon, férjhez mentem Horkay Barnához Kárpátontúli területre 1942. október 27-én. Ez a terület akkor Magyarországhoz tartozott. Mindketten magyar nemzetiségűek vagyunk.

Mint feleség, és három gyermek anyja azzal a kéréssel fordulok Önhöz, hogy engedjék meg, hogy férjem visszatérjen Kárpátontúlra és itt legyen lakhelye.

Férjem, Horkay Barna Barnovics, 1908. november 2-én született és Kárpátontúli területen élt 1947. október 17-ig.

1947. október 17-én a Kárpátontúli Nagyszőlősi Belügyminisztérium letartóztatta és az ungvári börtönbe küldte.

1948. júniusában a tanács 7 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. A büntetés idejét a Távol-Kelet lágereiben töltötte.

1953. június 24-én szabadult, attól kezdve eltelt másfél év, mint szabad ember a Magadáni terület Nekszikán városának 6. sz. gyógyszertárában dolgozik.

Nagyom kérem a Legfelsőbb Tanács elnökségének elnökét, Vorosilov elvtársat, hogy hallgasson meg.

Kérem, adjon engedélyt férjemnek, hogy visszatérjen, mivel egyedül nem tudom ruházni és nevelni gyermekeimet. Én és a gyermekek is tuberkulózisban szenvedünk, dolgozni nem tudok gyenge egészségem miatt, nagyon nehéz anyagi körülménynek között élünk, a rokonok támogatnak, de nekik is nagy családjuk van.

Még egyszer nagyon kérem Önt, mint feleség és három gyermek anyja, ne utasítsa el kérésemet és engedje meg férjemnek, hogy visszatérjen hozzánk, mivel már letöltötte büntetése idejét. Adjon lehetőséget gyermekeimnek, hogy meglássák apjukat, akire kilencéves Erzsébet lányom szinte alig emlékszik, és a nyolcéves Berta és a hatéves Sámuel egyáltalán nem is ismer.

Saját és gyermekeim nevében nagyon kérem ne utasítsa el kérelmemet.

Maradok mély tisztelettel.

Kárpátontúl, Nagyszőlős
1955. február 15.

Horkay Dolorosa V.

[1956.03.29] Határozat Horkay Dolorosa kérvényével kapcsolatban¹⁹⁵

Titkos / Nem titkos

Kárpátontúli terület államügyésze
Az igazságügy tanácsosa, Csopej D.s.k.
1956. március 29.

HATÁROZAT

1956. március 28.

Ungvár városa

Kárpátontúli terület államügyészenek speciális ügyekért felelős segédje, I. kategóriás jogász, Csikalo, áttanulmányozva a levéltári-nyomozati anyagot Horkay B.B. és Zimányi J.J. elleni büntetőeljárással kapcsolatban

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A Szovjetunió Állambiztonsági Minisztériuma mellet működő bizottság rendkívüli ülésen 1948. május 15-én bűnösnek találták:

Zimányi József Joszifovicsot, született 1917, Magyarország, Törökszentmiklós, magyar, pártunkívüli, felsőfokú teológiai végzettséggel, tisztviselői családból, nő, korábban büntetlen előéletű, letartóztatásáig a Kárpátontúli terület, Beregszászi járás, Rafajna faluban élt és a református egyház lelkészeként szolgált,

az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. II. bek., 109. tc. foglalat bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban és 7 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélték.

Horkay Barna Barnovicsot, született 1908, Kistárkány, Csehszlovákia, magyar, lelkészi családból, nő, felsőfokú teológiai végzettséggel, pártunkívüli, előzetesen büntetlen előéletű, letartóztatásáig a Kárpátontúli terület, Nagyszőlősi járási

¹⁹⁵ Mire ez a kérvény 1956. március 29-én elbírálásra került, Horkay Barna már otthon volt Nagyszőlősen, 1955. szeptember 7-én érkezett haza.

Nagyszőlős városában élt és a református egyház lelkészeként szolgált, az USZSZK Btk-nek 54-10. tc- II. bek., 109. tc., 196. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban és 7 év szabadságvesztésre ítélték.

Zimányit és Horkayt azért vonták felelősségre, mert a „Keleti fivérek” klubja vallási szervezet vezetőiként megszervezték a „Krisztus követők” társasága prédikátor kört, melyen keresztül az ifúságot a vallási fanatizmus lelkületében nevelték, agitációt folytattak Kárpátontúli terület lakosai körében a falvakban a párt és tanácsok által szervezett kulturális-politikai életben való részvételről való lemondással kapcsolatban.

Zimányi és Horkay kezdeményezésére 1947 márciusában összeállításra és megküldésre került egy szovjetellenes tartalmú levél a szovjet kormány vezetőjének nevére.

[...]

Ezen kívül Horkay letartóztatása napjainkig törvénytelenül tárolt egy külföldi gyártmányú pisztolyt.

Zimányi és Horkay vádlott minőségben kihallgatták az előzetes nyomozás szakaszában és a felhozott vádakban bűnösnek ismerték el magukat.

Az elkövetett bűncselekményekben Zimányit és Horkayt leleplezték Oroszi P.G., Cibla S.A., Bihari J.N., Fodor P.B., Varga P.J., Fekete J.I., Simon Zs.I., Jánvári A.K., Botos Sz.sz., Kacsur I.I., Vas F.g., Hájas T.I., Birovoj M.Sz., Izsák I.K., Varga E.I. tanúvallomásai és a tárgyi bizonyítékok.

Horkay D.V. a Szovjetunió Miniszteri Tanácsa elnökének nevére és a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának elnöksége elnökének nevére panaszt nyújtott be, melyekben nem hozott fel semmilyen tényt Horkay B.B. bűnösségének felmentésére, kérte, hogy utóbbit engedjék haza a száműzetésből az eredeti lakóhelyére.

Áttanulmányozva az ügyiratot és a panaszt megállapítottam, hogy a Horkay és Zimányi részére megállapított büntetés megfelel az elkövetett bűncselekményeknek és az elélték személyiségének. A Büntető-eljárási Törvénykönyv által előírt eljárás rend megszegése, mely az ítélet megsemmisítését vonná maga után, az ügyben nem került megállapításra.

Ami Horkay száműzetésbe való küldésének kérését illeti, azt a Különleges Ügyek Tanácskozása nem írta elő.

A fentebb említettek alapján, az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyv 360. tc. alapján az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

A felügyeleti eljárást az ügyben megszüntetem. Horkay D.V. panaszát, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa elnöksége 1956. március 10-én kelt határozatának megfelelően jóvá kell hagyni, melyről értesíteni kell a panasztevőt.

Az ügyet vissza kell küldeni a levéltárnak megőrzés céljából.

Kárpátontúli terület ügyészének különleges ügyekért felelős segédje,
I. kategóriás jogász, s.k., Csikalo

[1989.06.30] Igazolás Horkay Barna rehabilitációjáról

Szabó Erzsébet Barnovna
Nagyszőlősi járás, Tiszakeresztúr

Kézírással rávezetve: 89.06.30
13/37

IGAZOLÁS

Kiállítva Szabó E.B. részére, arról, hogy az Ön édesapját, Horkay Barna Barnovicsot , akit 1947-ben az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc.2. bek., 109. és 196. tc. emelt vádak alapján elítéltek, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa elnökségének 1989.01.16-án kelt rendelete „Az igazságosság visszaállítására irányuló kiegészítő intézkedések a 30-40-es években és 50-es évek elején megtorlást szenvedett személyek ügyében” I. tc. alapján rehabilitálták.

Kárpátontúli terület főügyészenek helyettese, az igazságügy vezető tanácsosa,
s.k., Bondarenko A.Ju.

4. AZ 1948-AS LETARTÓZTATÁSI HULLÁM¹⁹⁶

4.1. Simon Zsigmond lelkész 1894–1982.

4.1.1. Életrajzi adatok.

Simon Zsigmond, sz.: 1894. október 2. Bodrogmező (SLO). 1912-ben a Munkácsi Állami Goimnáziumban érettségizett.¹⁹⁷ Lelkeszi szolgálatait:¹⁹⁸ missziói lelkész Újdávidházán 1920–1923, slp. Ungvár 1923, Asztély¹⁹⁹ 1924–1948, Mezőgece és Rafajnaújfalu 1947–1948.²⁰⁰

Letartóztatva 1948. június 28-án Asztélyban, 54 éves korában. Büntetése: 25 év javító-nevelő munkatábor, 5 év jogvesztés és vagyonek kobzás. Elítélve az USZSZK BTK 2.r. 54.§.10.c., az USZSZK BTK 54.§.11.c., 54.§.2. és az USZSZK BTK 29.§. a., b., c., alapján. Rabtársai a mordoviai Potyma 11-es lágerében voltak vele együtt.²⁰¹

Hazatérése után az alábbi gyülekezetekben folytatta a lelkési szolgálatát: Gút és Kisbégány 1956–1969, Sárosorosi 1956–1965.²⁰²

Meghalt Debrecenben 1982. március 7-én.²⁰³ Rehabilitálva 1991-ben.

[1932] Simon Zsigmond a Kárpátaljai Református Lelkészegyesület pénztárnoka.

„A Kárpátaljai Református Egyházkerületben Lelkész Egyesület alakult, amely mintájául a csonkaföldi ORLE-t vette. Elnök Isaák Imre técsői lelkész lett, alelnökök: Szutor Jenő, Sárkány Lajos dr. és Komjáthy István, titkár Tornyai János, pénztáros **Simon Zsigmond** és jegyző Balogh Sándor. Az alakuló ülés előtti istentiszteleten Király Zoltán, Györke István és Isaák Imre működtek közre, a konferencián pedig Csikesz Sándor debreceni egyetemi tanár, az Országos Református Lelkészegyesület főtitkára „Mit köszönhet a magyar művelődés a református lelképásztornak”, Vasady Béla dr. sárospataki toológiai tanár pedig «A református nőkérdés hitvallásos szempontból» címmel tartottak előadást. Az új lelkészegyesület célja szellemi és anyagi védelemben részesíteni a lelkészeket, s a lelkikapcsolatot fenntartani a református világgal.”²⁰⁴

¹⁹⁶ UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 770, Delo 1970. Simon Zsigmond és Fekete Gyula peranyaga egy dossziében.

¹⁹⁷ A Munkácsi Magyar Királyi Állami Főgimnázium és a vele kapcsolatos állami Internátus értesítője 1912/1913 tanévről, Munkács, 1912, 34.

¹⁹⁸ FODOR Krisztina: *A Beregi Református Egyházmegye rövid története 1914–1923*. Ukrajna, 2010, 20.; FODOR 2016, i.m., 144., 164., 225.

¹⁹⁹ TtREL I.8.c.1. Asztélyban 1940-ben írta meg a gyülekezet történetét. TtREL I.8.c.1.

²⁰⁰ TtREL I.8.c.1. Simon Zsigmond lelkész: Az asztélyi ref. egyház története, 1940.

²⁰¹ RÓZSÁS 2000, i.m., 325.

²⁰² FODOR 2016, i.m., 357., 402., 416., 505., 511.

²⁰³ PAPP Vilmos: *Negyvenegy prédikátor. XX. századi magyar „gályarab” prédikátorok IV.* Budapest, 2010, 198. (továbbiakban: Papp 2010.)

²⁰⁴ MOT 1932. november 25., XIV. évf., 267. szám, 85.

47. kép. Simon Zsigmond és a Keleti Baráti Kör tagsága 1937-ben, Asztélyon. (Forrás: Király Zoltán: Csap, 1933–1945. Emlékezéseim a csapi református gyülekezet körében eltöltött szolgálati esztendőkre, II., Sárospatak, 1956, SRK TGY Fsz. Kgy. 277. 19.)

[1937.03.] Simon Zsigmond PRMKE²⁰⁵ elnök Asztélyban.

„PRMKE helyi szervezetek alakultak a következő településeken: Beregújfalu (elnök: Györke István), Gecse (Ágoston Margit), Bene (Orémusz László), Búcsú (Kájel Mihály), Asztély (*Simon Zsigmond*), Badaló (Kiss Tivadar), Csoma (Gyurkovics Endre), Halábor (Orosz Imre), Mezőhomok (Drohobeczky Gyula), Muzsaly (Hunyady István), Déda (Papp István), Gát (Kiss Gyula), Nagypalád (Zsurky József), Tivadar (Kacsa Gábor).”²⁰⁶

[1939] Simon Zsigmond a Kárpátaljai Református Lelkészegegyesület pénztárnoka.

„A Kárpátaljai Református Lelkészegegyesület a közelmúltban tartotta meg konferenciáját és közgyűlését Beregszászban. A gyűlést megelőző isteni tisztelet után Isaák Imre elnök, a máramaros-ugocsai református egyházmegye esperese tartotta meg beszámolóját az egyesület működéséről, és új célkitűzéseiről. Indítványára kimondotta a közgyűlés, hogy változatlan kitartással küzd a lelkészek helyzetének javítása érdekében s a lelkészi továbbképzés céljából a lelkészi baráti körök munkáját intenzívebbé teszi. Az egyesület képviselteti magát az ez évben Debrecenben tartandó református magyar világkonferencián. Vasady Béla előadást tartott. Bertók Béla püspök a Szeretet című egyházi néplap kérdésében adott tájékozta-

²⁰⁵ Podkarpatszkij Ruszi Magyar Kulturális Egyesület

²⁰⁶ FEDINEC 2002, i.m., 263.

tást, majd megtartották a tisztújítást s megválasztották a következő tisztikart: elnök Isaák Imre esperes, técsői lelkész, alelnök: Szutor Jenő beregszászi, dr. Sárkány Lajos királyházi és Balogh Sándor eszenyi lelkészek, főtitkár: Tornay János tekeházai lelkész, titkár: Ruszka Zsigmond ungvári hitoktató, pénztárnok: **Simon Zsigmond** asztélyi lelkész, jegyző: Horkay Barna nagyszöllősi lelkész, ellenőr: Kallós Béla beregardói lelkész, választmányi tagok: Bary Gyula beregi esperes-lelkész, Szabó Béla huszti lelkész és Kása Ferdinánd csongori lelkész.²⁰⁷

[1942] Helyzetjelentés Asztélyból.

„Asztély 448 lelkes anyaegyház 176 ülőhelyes temploma 1826-ban épült. Harangja van. Úrasztali edényei között van két régi tányér: 1736 és 1783-ból. Lelkipásztor: **Simon Zsigmond**.”²⁰⁸

[1943] Simon Zsigmond motorkerékpáros balesete.

„Súlyos motorkerékpáros balesetet okozott egy kutya. **Simon Zsigmond** asztélyi református lelkész P. Tóth Lajos szolvai református lelkésszel egyházközségi látogatásán Kisarban járt. Az utat motorkerékpáron tették meg és munkájuk végeztével ezen is igyekeztek hazafelé. Alig hagyták el a községet, amikor a bokrok közül egy kutya ugrott a motorkerékpár elé. A gépet vezető P. Tóth Lajos, hogy a gázolást elkerülje, gyorsan fékezett, a karambol azonban mégis megtörtént és ennek következtében a motorkerékpár felborult, a rajtaülők pedig az úttestre zuhantak, az esés következtében **Simon Zsigmond** agyrázkódást szenvedett és eszméletlen állapotban számították a beregszászi kórházba, P. Tóth Lajos kisebb zúzódásokkal az arcán került ki a balesetből.”²⁰⁹

[2014] özv. Oroszi Pálné emlékezése a Baráti Kör lelkészeire.

„A Keleti Baráti Kör lelkészei, míg őket is börtönbe nem zárták, a legnehezebb időben is, fáradságot nem ismervé, életüket kockára téve munkálkodtak, a megkeseredett egyháztagoknak vigaszt és lelki táplálékot nyújtva itt. Áldott legyen Istenünk, hogy a kiszabott 25 évből csak 7 évet voltak elzárva. Mindnyájan hazajöttek, még a láger után gyermekeik is születtek, és magas életkorban szólította haza őket az Úr. Istenünk őket használta fel. Az ő munkájuk gyümölcseként tért meg sok ember, közöttük én is. Ima-naptárban felírtam a Horkay, Zimányi, az Asszonyi és Pázsit családneveket, hogy el ne felejtsem az utódokért imádkozni, hogy ott együtt örülhessünk előrement szeretteinkkel a Menny dicsőségében. De most is tele van a szívünk hálával, hogy elköltözött lelkipásztoraink helyébe adott jó Atyánk utánpótlást, a mostani fiatal élőhitű lelkipásztorainkban, akik tovább viszik az ébredés munkáját. A mi falunkban is Lőrincz Attila tiszteletes rendelte (aki az akihegyi

²⁰⁷ SRL 1938. február 13, 33. évf, 6. sz.ám, 29.

²⁰⁸ KOVÁTS II. 1942, i.m., 554.

²⁰⁹ Nyírvidék - Szabolcsi Hírlap 11. évf, 1943. május 19, 112. szám, 2.

ifjúsági táborban hallotta meg Isten hívó szavát), hogy a nagypapa munkáját tovább vigye.”²¹⁰

4.1.2. Előzmények, rabság és szabadulás

[1938] „Bevonulás Asztélyba, egy beregi kálvinista faluba.

A vezérkari főnökség propagandaosztályához tartozó I. sajtókülönítmény tagjaként résztvettem az észak-keleti Felvidék birtokbavételének lékemelő ünnepségein. Isten külön ajándéka volt számomra, hogy a honvédelmi miniszterium V. ügyosztályának sajtócsoportjába osztottak be és ebben a minőségemben *a nemzeti hadsereg diadalmasan bevonuló csapataival együtt jelenthettem meg azokban a zempléni, beregi és ungi községekben és városokban*, amelyeknek a bécsi döntőbíróság ítélete alapján sikerült felszabadulniok a trianoni átok és a cseh uralom alól. Végtelen öröm ért, hogy *közvetlen közelből ismerhettem meg azt a magasztos szellemet, amely a nemzeti hadsereg minden egyes tagjában él*. Hivatásos újságírói pályám számára pedig kivételes tisztességet és feledhetetlen élményt jelent, hogy szemtanúja lehettem az anyaország karjai közé kimondhatatlan boldogsággal visszahulló férfiak, asszonyok és gyermekek ujjongó elragadtatásának. Nem hiszem, hogy a mindenható Isten szebb feladatot tartogatna számomra, mint amelyet kiosztott nekem azzal, hogy a magyar nemzet történelmi nagyhetéről számolhattam be napról-napra a nyilvánosságnak.

Láttam fényes ünnepségeket. Meneteltem a felszabaduló községekbe és városokba bevonuló katonákkal, hallottam hatásos szónoklatokat, hálás és szeretetteljes szavakat, könnyes sóhajtásokat, jártam napokon át virágszőnyegen és extázisig fokozódó éljenzések között, láttam nevető, nótázó, könnyező, a lelkesedésben egeket ostromló, a végtelen boldogságtól sugárzó, most kacagó, pár perc múlva zokogó arcokat. Láttam művésziességgel megrendezett fogadtatásokat. Szinte csodálkozni kellett azon, honnan szedtek össze annyi virágot, hogy nemcsak minden puska-csőre és csákóra jutott, hanem teljesen elborította a Beregszászba, Ungvárra vagy Munkácsra vezető sok kilométeres úttesteket. Láttam díszszemlét és hallottam magasrangú katonai vagy polgári szónokok valóban emelkedett szellemű megnyilatkozásait. Az én számomra azonban a legfényesebben megrendezett ünnepség Asztély községben, ebben a húsz esztendő óta szenvedésektől megnyomorított és mégis búbájós kis kálvinista faluban zajlott le. Itt láttam a legfényesebben sikerült ünnepséget, a legdiadalmasabb bevonulást és itt hallottam a legmegrázóbb és éppen azért legnagyobb mértékben felemelő szónoklatot.

Vasárnap délben történt. Bár a csehek napokon át halasztgatták a visszaitélt területek lassú átengedését, végre mégis fölvirradt a diadalmas nap, amelyen a nemzeti hadsereg bevonulhatott a régi legendás kurucvilág történelmi levegőjű vidékeire: a beregi községekbe. Oda, ahonnan szabadságmozgalom és egyben annyi szenvedés kezdődött. Ezek a halmok, rétek, dombok és felhős ég alatt is ideklő hegyek látták Esze Tamást, a mezítlábosokat II. Rákóczi Ferenc hős kuruc

²¹⁰ MOT 1932. november 25., XIV. évf., 267. szám, 85.

seregét, amely egykoron Beregből indult el hódító útjára. Ezek a fájdalmasan szép történelmi emlékek rajzoltak fel lelkünkben, amikor e vasárnap délelőtt Beregsurányból elindult az I. hadosztály a visszaitélt beregi falvak, köztük elsőnek Asztély község birtokbavételére. A Különböző fegyvernemekből, legnagyobbbrészt gyalogosokból és tüzérekéből álló hadoszlopot a trianoni határon belül fekvő községek népe kíséri. Tíz-tizenöt kilométeres hosszúságban valósággal sorfalat áll Beregsurány, Gergelyi, Csaroda és Vásárosnamény lakossága, amely jelen akar lenni a közelebbi szomszédnak, Asztély községnek felszabadulásán.

Sokat szenvedett ez a nép, amely a *magyar nemzet történetében legkiemelkedőbb eseményeknek volt mindenkor a szemtanuja*. Errefelé vonultak s vereckei szoroson átkelő honfoglaló magyarok, itt vonult be Batu kán vezérletével a tatár sereg, Beregből indult el Rákóczi szabadságharca, innen nem messze: Tarpán született Esze Tamás. az orosz csapatok is itt jöttek be 1849-ben, hogy leverjék a Kossuth Lajos szabadságharcát. Hogy mennyit szenvedett ez a vidék, arra döntő bizonyíték, hogy a világháború kitörését követő öt esztendő alatt hat különböző impériumot hordozott. Először az oroszok jöttek be 1914-ben, majd 1915-ben a német hadsereg szállotta meg, hogy a magyar honvédséggel karöltve kiűzhesse a közös ellenséget. Három év mulva, 1918-ban egészen rövid ideig ukránok szállották meg a Csap-Munkács-Huszt vonalat. Őket a kommunisták követték, majd a románok tartották megszállva 1919. májusától augusztusig ezt a területet. A hatodik megszállás volt a cseheké, ez azután húsz évig tartott. Mennyi szenvedés! Mennyi nyomor! Mennyi megaláztatás!

De ime, amint Asztély község felé menetelünk, fölszáll a köd, amely a vidéket megüli. Kisüt a verőfényes őszi nap és egyszerre derüs mosoly, harsány kacagás kél az ajkakon. Diadalkapu várja az igazság diadalával bevonuló magyar csapatokat. A diadalkapuról kis kalács-perecek csüngenek alá. Ünneplőbe öltözött férfiak, asszonyok és gyermekek tolonganak a diadalkapu körül, élükön a falu bírása, meg a kálvinista pap: Simon Zsigmond. Száz házból álló a falu, kereken ötszáz a lakosok száma. Három zsidó családon kívül itt mindenki református. A trianoni igazságtalanság égbekiáltó dokumentuma ez a szomorú, megtiport, nyomorba és szenvedésbe döntött, mégis bűbájos kálvinista falu. Húsz évig hordozta a keresztet. E húsz esztendő s keresztbordozás élő szobra a kálvinista pap: Simon Zsigmond. Az én szememben Simon Zsigmond tiszteletes úr a legnagyobb hőse a fölszabadult Felvidéknek. Ez a hős pap rendezte a legszebb fogadást, ő mondta a legragyogóbb, a legszívhezszólóbb és legmegrázóbb szónoklatot.

Megállt szerényen és görnyedten kicsiny seregének élén. Az égre emelte tekintetét és keresetlen szavakkal üdvözölte a bevonuló csapat vezérét, egy rohamsisakos őrnagyot:

Legyetek áldottak, akik a mindenható Isten kegyelméből megszabadítottok bennünket a húsz éves rabságból. Legyenek áldottak mindazok, akik az örökkévaló Isten eszközeiként kiharcolták nekünk ezt a napot. Mit tehetnénk örömlünkben? Sírunk, sírunk, mint a gyermek, aki rég nem látott anyjának keblére borulhat.

Szem nem maradt szárazon. A menetelő katonák, akik pár perccel előbb még hangosan nótáztak, férfiak és asszonyok, akik hangos üdvrivalgással siettették a

bevonulók lépteit, egymásra borulva könnyeznek, sírnak és zokognak. Az én szememből is perceken át patakzott a könny. Mélységesen megrázó látvány volt ez a zokogó gyülekezet. A kiáradó könnyekben szétáradt az a tengernyi szenvedés, amelyet ennek a falunak évszázadokon keresztül hordoznia kellett. A magyar történelem sok-sok lapja bizonyítja, hogy reformátusnak lenni annyit jelentett, mint sokat szenvedni, sok-sok feladatot önzetlenül és áldozatkészen teljesíteni. Simon Zsigmond népe is sokat szenvedett, de mégis meg tudta őrizni tatárok, törökök, császáriak, oroszok, ukránok kommunisták és csehek rabságában is a maga tisztaszívű kálvinistaságát. Oh, milyen boldogság volt számomra *Simon Zsigmondot* hallgatni, ebben a zokogásában felolvadni, ezt a falut megismerni. Oh, milyen boldogság volt velük sírni, velük örülni... Dr. Rátkai Károly.

[1938. október 31 – 1938. november 4. Simon Zsigmond csehszlovákok által letartóztatva.]

Végül még azt kell megemlíteni, hogy 1938. október 31-én a cseh katonaság őrizetbe vette a lelkeszt az akkori községi biróval együtt és 4 napon keresztül, Bécsi döntés nyilvánosságra jöveteléig, tartották őket fogva. Aztán november 6-án jött a régen várt felszabadulás, melyről megható cikkben számol be a "Református Élet" 1938 évi 48.számában. /A cikket mellékelem./ Egyházunk történetének lapjai arról tesznek bizonyosságot, hogy egyházunk jövője nem reménytelen, hiszen Istenünk kegyelme végtelen.

Asztély,1940. március 10.

Összeállította: Simon Zsigmond lelkipásztor.²¹¹

[1939 - 1945] Gulácsy Lajos visszaemlékezése Simon Zsigmondra.

„Itt Kárpátalján a háború befejezésekor minden magyar és német férfit elvittek 18-50 évesig, úgymond három napos munkára (málenkij robot), ezeknek a legnagyobb része soha nem jött haza, vagy csak évek múlva. Meghallván ezeket, visszafordultam itthonról, és Debrecenbe mentem. A nyár közepéig ott dolgoztam a vagongyárban kétségbeesve és reménytelenül. Fiatalon feladtam a reményt. Így jöttem ismét haza. Kárpátalján a nagy gyászban, a nehéz körülmények között megindult az ébredési mozgalom, melynek vezetője *Simon Zsigmond* lelkipásztor volt. ...

Mint fiatalember 1944-ben elvégeztem a fémipari iskolát sok reménnyel és tervvel, hogy mint műszaki ember szép és boldog életet fogok élni. De a háború és annak vége mindent keresztülhúzott. Úgy láttam, hogy nincs miért élni, nincs lehetőség talpra állni, csak a pusztulás jöhet ezután. A magyar férfiakat 18 évestől 55 évesig elhurcolták, úgymond háromnapos munkára, felépíteni a Szovjetuniót. Valójában az itthon maradtak megfélemlítése volt a cél és az, hogy sokan elpusztuljanak. Az elhurcoltak 30%-a odamaradt, az éhség, szomjúság, fagy és sok beteg-

²¹¹ DR. RÁTKAI Károly: Bevonulás Asztélyba, egy beregi kálvinista faluba. In: Református Élet. 1938, 48. szám, 474. Az utolsó bekezdés Simon Zsigmond kézírása.

ség végzett velük. Most folyik a halottak összeszámlálása és már 40000-nél tart a sztálini terror áldozatainak száma. Eddig még beszélni sem volt tanácsos erről. Én 1944-ben Budapesten laktam, azt gondoltam, hogy kikerülök ezt a megpróbáltatást. Nem tudtam akkor, hogy részem lesz belőle, csak más formában. 1945-ben, mint elkeseredett fiatal ember hazajöttem szüleimhez. Szülőfalumban akkor egy missziós lelkész szolgált. Többször találkoztunk. Meghívott a bibliaórákra, később szorosabb lett a kapcsolatom vele. Az evangélium megnyitotta szemeimet és értelmemet. Céltalan, elkeseredett szívem megértette, hogy az Úr által mindent előlről lehet kezdeni. Így értettem meg a Jézus szavát: „Ne gyűjtsetek magatoknak kincset a földön...” Mt 6,19-21. Akkor így imádkoztam: Uram, hadd legyek én a Tiéd, használd fel életemet országod javára. Ezt a felajánlást gyakorlat követte. A terv az volt, hogy a debreceni teológiára megyek, de a határt 1945 őszén lezárták. Ekkor már az iratmisszió munkása voltam. Az ébredési mozgalom vezetősége, akik akkor az egyház missziói munkáját irányították, úgy döntöttek, hogy a lehetőség szerint itthon magán képzésben részesítenek. Ez azt jelentette, hogy bizonyos ideig a kijelölt lelkipásztoroknál fogok tanulni, és közben gyakorolni az igehirdetés szolgálatát. Így kerültem 1946 januárjában a munkácsi református lelkészhez, Kovács Józsefhez, aki apám helyett apám volt. Nagytudású, bölcs és becsületes ember volt. Nagyon sok jót tanultam tőle. Mindent megtett, hogy alkalmas legyek a szolgálatra. Minden teológusnak kívánok ilyen tanítómestert. De hála az Úrnak több ilyen áldott és bölcs tanítómesterem is volt: Horkay Barna, a nagyszőlősi lelkipásztor, Zimányi József, gecsei lelkipásztor, Pázsit József, tivadari lelkipásztor, Györke István, beregújfalusi lelkipásztor és még mások. Külön kiemelem **Simon Zsigmond** lelkipásztort, aki az ébredési mozgalom vezetője volt. Mindig mondta: fiúk, tanuljátok a Biblia szövegét, mert eljön az idő, mikor nem lesz könyvünk, de amit megtanultunk, azt senki el nem veszi tőlünk. Próféciája be is teljesedett. Letartóztatásunkkor az volt az első, hol a Bibliánk, elvették, és többet nem láttuk, de amit megtanultunk, az megmaradt a fejünkben és a szívünkben. Milyen jó volt a lágerben behunyt szemmel mondani, olvasni a Bibliát. Ott tapasztalta meg az ember, hogy az Ige megtartó erő.”²¹²

[1936] Részlet Orbán Marianna „Ébredési mozgalom a Kárpátaljai Református Egyházban (1936–1947) c. tanulmányából.

„A ma Kárpátaljának nevezett terület az I. világháború után Csehszlovákiához került. A helyi református magyarság a fennmaradás érdekében kénytelen volt saját lábakra állni, így megszervezésre került a Kárpátaljai Református Egyház, ami három, az anyaországtól elszakadt egyházmegyét (Ungi, Beregi és Máramaros-Ugocsei) foglalt magába részben. Magyarországhoz hasonlóan ezen a területen is elkezdődött a lelki ébredés folyamata a háború utáni időkben. Ez elsősorban a belmisszió erőteljes megindulásában volt észlelhető, aminek mozzogatórugója Szabó Béla huszti lelkész lett. Ő két lelkész társával, Tóth Kálmánnal és **Simon Zsig-**

²¹² GULÁCSY Lajos: *Mélységből a magasba. Bizonyágtétel az elmúlt időkről.* Beregszász, 2000, 9., 13.

mondal megalapított egy baráti közösséget, ami kezdetben a belmisszióban érintett személyeket fogta össze. A közösség a Napkeleti vagy Keleti Baráti Kör nevet viselte, ami 1936 őszén alakult meg a református egyház keretein belül Huszton. (Érdekes megemlíteni, hogy a társaság azért kapta a „Keleti” megnevezést, mert Komárom környékén ekkor már volt egy Baráti Kör, s mivel Komáromtól Huszt keletre van, az itt megalakuló közösségnek a Keleti Baráti Kör lett a neve). Célja az öntudatos református nevelés volt. A kör tagjai minden hónap első szerdáján gyűltek össze, mindig más-más helyen, hogy Isten Igéjét tanulmányozzák. ... A Keleti Baráti Körnek volt egy szűk, belső magja, amelyhez hat lelkipásztor tartozott: Horkay Barna nagyszülősi, Pázsit József munkácsi, Asszonyi István forgolányi, Simon Zsigmond asztélyi, Kovács Zoltán tiszaujlaki és Zimányi József gecsei lelkészek. A „Hatos” tagjai gyakran (hetente, néha havonta) gyűltek össze, amikor is összeállították a konferenciák programját, megbeszélték az egyes közösségek dolgait stb. Tulajdonképpen a „Hatos” lett a Keleti Baráti Kör intézőbizottsága.”²¹³

[1943.12.14] „Nőszövetség megalakulása Asztélyban.

Az asztélyi ref. egyház lelkészi hivatalától. 40.-sz. 1943.

Tárgy: Jelentés a nőszövetségről.

Nagytiszteletű Ref. Esperesi Hivatalnak, Nagyberég.

Nagytiszteletű [Bary Gyula] Esperes Úr!

Tisztelettel jelentem, hogy az asztélyi ref. egyházban már régebb idő óta asszony- és leánybibliakör működik, melyek a biblia tanulmányozása mellett szeretet-szolgálatot is végeznek. Önálló szervezetük nincs. Kis gyülekezetünkben a külön szervezkedésnek szüksége nem fog fenn.

Vagyok a Nagytiszteletű Esperes Úrnak szolgálatkész híve:

Asztély, 1943. december 14. Simon Zsigmond lelkipásztor”²¹⁴

[1955.05.03] Simon Zsigmond fogságból írt levele Horkay Barnának

Legyen áldott az Úr!

Végre hét év után találkozunk legalább így levélben! Amint látod, megkaptam ápr. 13-án kelt rövid leveledet. Már otthonról vártam leveledet, mert Balog Sándorné néhány hete azt közölte férjével, hogy hallomása szerint Te útban vagy hazafelé. Örültem ennek a hírnak. De az Úr útai nem a mi útaink. Ő tudja: mit miért tesz. „Uram Te jól tudod, hogy mit teszel...” Én Gyulával negyvennyolc jún. 28-án kerültem Ungvárra, s negyed százados kilátással vagyok itt több, mint hat éve egyedül. Gyula Györke Pistával és Huszti Bélával egy körzetben van valahol, de

²¹³ ORBÁN Marianna: Ébredési mozgalom a Kárpátaljai Református Egyházban (1936 – 1947). In: *Acta Beregsasiensis A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tudományos évkönyve 2009*, VIII. évf., 2. köt., 239., 242.

²¹⁴ TtREL I.1.c. 449. Simon Zsigmond jelentése a Nőszövetség megalakulásáról a nagyberegi esperesi hivatalnak, Asztély, 1943.12.14.

48. kép. Simon Zsigmond lelkész Asztélyi konfirmandusokkal 1947-ben. (Forrás: Háger Dóra gyűjtése)

többet nem tudok róluk. Bár Pistának írtam már két hónapja, de választ még nem kaptam. Az ő felesége most húsvétkor meghalt – feleségem közlése szerint – öt árvat hagyva hátra, kik közül kettő még kicsiny. De hát a mi Atyánk csodálatosan gondoskodik az ő kicsinyeiről. – Immár három és félével ezelőtt Z. Jósának egy levele érkezett hozzám. Ebből nagyon keveset tudtam meg róla is, másokról meg semmit. Én akkor nem válaszolhattam rá, mert évenként csak két levél lehetőségem volt. Jóformán csak ebben az évben levelezek, de most már széles körben. Azonban a mindenkinek a címeit sok kérésem után sem sikerült még megkapni. Csak Györkének és Zoltánnak írtam, akinek a címét Oroszi Pali közölte. De választ nem kaptam. Tegnap ismét írtam Zoltánnak egy lapot – keresve őt a Palitól újabban kapott újabb címen. Ez a Pali igen kedves levelet írt nekem már kétszer. Igen helyes fiú. Nagy örömöm telik benne. Az Úr őrizze továbbra is! – Családommal és asztélyi híveimmel most már elég élénk levelezést folytatok. Sajnos, hogy ők nem írnak a mieinkről. Ugy látszik, nem tudnak róluk. Egyszer írt a feleségem annyit, hogy hallomása szerint Z. Jóska könyvelő valahol, s ezerkétszáz r. fizetéséből nyolcszázat hazaküld. Barna pedig éjjeli őr, s egy gyógyszerésznél nevelő, amiért teljes ellátást kap, s így a fizetését hazaküldheti. Ennek a hírnek is nagyon megörültem. Többet nem tudok sem az otthon-, sem a távollevőkről. Kedves Barnám! Mély szomorúsággal töltött el családod egészségi állapotáról szóló közlése. Látom itt is: „akit szeret az Úr kezéből veszed a jót és rosszat egyaránt.” Szeretnék rólad, helyzetedről, munkádról, kilátásaidról többet is tudni. Hogyan szabadultál 53 júniusban? Hát édesapád él-e még? – V. Szendéről most halottam itt, hogy neki is van tíz éve. (Valenszky üdvözl) Pista öcsédről talán nem sokára

többet fogok tudni, mert régi kántora meg fogja látogatni és személyes ígérete szerint fog írni róla. Egyébként szeretnék sok mindent megtudni az otthoniakról és erre kilátásom is van, mert még két évig sokat beszélgetünk erről, aztán írásban fogunk.

Kedves Barnám! Most magamról egy keveset. Eltávozásuk után mi már készülünk a szinte biztosnak látszó útra. Így nagy kegyelem volt számomra, hogy lelkiileg alaposan felkészülhettem az útra. Nem tagadom: mégis meglepetés szerűen jött. De az átmeneti: nehézségek után hamarosan beletaláltam magam az új helyzetbe. Ide érkezésem után mindjárt megláttam, hogy amennyire okai vannak idekerülésemnek, éppen annyira célja is van. Eszköz kell az Úrnak és én magamtól erre nem vállalkoztam volna. Jött az Úr és beleegyezésem nélkül rendelkezett velem. S mihelyt ezt megláttam, azonnal megszűnt az ellenkezésem és hálaadással vállaltam a feladatot, csak azt fájlalom, hogy nem tudtam mindig úgy teljesíteni ezt a feladatot, amint a nekem adott kegyelem ezt lehetővé tette volna. Az eredménytelenségek mind engem vádolnak, az eredmények pedig az Úr jóságát mutatják, kegyelmeit és dicsőségét hirdetik. Ma is így nézem a dolgokat, az eseményeket: mindenfelől sok kedves lélekkel találkoztam, ami nagyon megkönnyítette az új nehézségeit. Hálaadással, örvendező szívvel tudom mondani ma is: „óh jöjjetek, örvendjete, Isten szeret...” s lelkem mélyéig meg vagyok győződve, hogy „az Úr szeretete által jó lesz minden...” Nehézséget okoz az, hogy az Irás nem áll rendelkezésemre. Csak emlékeimből élek. De milyen nagy áldás, hogy – ha nem is sokat – de mégis tanultam valamit az utolsó lehetőségek idején. Ami az egészségemet illet, nem panaszkodhatom. Voltam ugyan négyszer már kórházban a szívemmel, utoljára 53 szept-ben. Mostanában olykor-olykor erősen ver a szívem, de ez csak arra való, hogy meg ne feledkezzem arról, hogy „nincsen itt maradandó városunk.” Ezzel invalidus vagyok. Tudom azonban azt is, hogy mindenütt jó és jó lesz nekem, ahol az Úrral vagyok. Csodákkal teljes az útam. A legnagyobb csoda, hogy temérdek bűnöm és végtelen gyarlóságom ellenére kegyelembe fogadott az Úr! És boldogság tudnom, hogy „Jézus engem meg nem csalhat...” Leveledet - benne sok Igét türelmesen várom. Akiknek a címét ismered, közöld velem is! Kívánok Neked jó egészséget, áldást, békességet! Az Úr őrizzem a boldog viszontlátásig „hogy ha itt tán nem is...” majd ott fenn! Meleg szeretettel köszönt Téged s rajtad keresztül szeretteidet is: testvéred az Úrban: Zsiga²¹⁵

[1955.06.17] Simon Zsigmond fogságból írt levele Horkay Barnának.

„1955. június 17. Kedves Barna Testvérem!

Nagy örömömmre szolgált szép, bő, mély gondolatokkal gazdag leveled olvasása, melyet máj. 31-én írtál, én pedig jún. 15-én olvastam először. Azóta többször is olvastam, mert szükséges és érdekes is. Hála az Úrnak, jó egészségben, lelki-testi békességben talált leveled. Kívánom, hogy e levelem Téged is így találjon! Igen,

²¹⁵ Horkay Erzsébet családi archívuma. Simon Zsigmond 1955. május 3-án fogságból írt levele Horkay Barnának.

Barnám! Nagyon jó legalább így, levélben elbeszélgetni Veled is, mint többi szerettemmel olyan hosszú, immár két évi hallgatás után. Nekem ugyan, most visszatekintve e két évre (jún. 28 lesz az évforduló), meglehetősen rövidnek tűnik fel, mert – mondhatnám – mindig napsütésben jártam. A kegyelem napja tündöklött felettem. Voltak talán, bizonyára voltak, nehéz napjaim is, amit főleg hitetlenségem és hűtlenségem okozott, de ezeknek az emlékét is kivette kegyelmesen jó Atyám az emlékeimből. A jó emlékeket pedig (voltak ilyenek is bőven és csodálatos mértékben) megerősítette és napról-napra megújítja. „Atyai gondviselését sok ezerszer megpróbáltam”. És olyan boldogság tapasztalni, hogy készséggel megadja nekem, amit egyik köznap reggeli énekünkben kérünk, hogy „szívünk szerint elfelejtsük, ha megbánt valaki; a másoktól vett jót ne ejtsük elménkből soha ki.” Hányszor énekeltem otthon, hogy „tudjunk utólsók lenni”. Erre gyakorlatot adott eleget az Úr. Legyen áldott érte az ő szent neve! Bár megtanultam volna tökéletesen!?! Tudom, hogy meg kell tanulnom, mert ha eltévesztem, nyomban újabb leckét ad nekem Atyám! Olyan áldott dolog tapasztalnom, hogy nem vagyok elveszett, mert a helyes útról (a keskenyről) való legkisebb letévésem esetén is azonnal az orromra koppant jóságos, védő kezével, szeliden az Úr! Rabságban vagyok Barnám! Kettős rabságban. Es ez a szerencsém! Mert így a kettőt könnyen viselem. Meghallgatta kérésemet: „Tégy foglyoddá Uram!” Most értem már Pál apostolt ez irányban is! De vallom őszintén azt is vele: „nem mondom, hogy már elértem, vagy hogy tökéletes volnék. De egyet cselekszem: Azokat, amelyek hátam megett vannak elfelejtve, azoknak pedig, amelyek előttem vannak nekik dőlve, célegyenest igyekszem a J. Krisztusnak onnét felülről való elhívása jutalmára.” Hidd el Barnám velem együtt, hogy „lesz még dicsőbb jövőnk nekünk, s jó lesz mindent.” Hiszen megtanultam örülni a kisebb ajándékoknak is. Nem becsültem meg eléggé a teljes Írást és bő énekgyűjteményt. Most olyan nagyon tudok örülni, hogy lesz már Isten kegyelméből (különös kegyelméből) egy evangéliumom a Mátéé (már a 21-ik részt írom). Énekeink is zengnek naponként szívemben, ajkamon. És ebben olyan csodálatos erőt kapok! Azt is megtapasztaltam elégszer, hogy „az Úr nem próbál feljebb, mint elszenvedhetjük... és a kimenekedést is megadja...” Örülök Barnám, hogy Te is olyan egészséges, elven lelkiállapotban vagy! „Akik az Istent szeretik, azoknak mindenek javukra vannak.” Az elmúlt évek folyamán többször volt alkalmam nekem is egy-egy kis szolgálatra és az olyan erősítő volt számomra. Lett néhány igazi testvérem is. Sajnos, a kapcsolatokat a szétszakadás után nem tudtuk fenntartani, hiszen a múlt évig csak évi két levelet lehetett írni, ezt pedig feleségemnek küldtem. – Azt írtam a multkor, hogy egyedül vagyok. T.i. egyik testvérem sincs velem, mint pl. Györke P. és Huszti B. együtt vannak. Itt volt velem Balog Sándor. Közel egy félévig voltunk együtt. De ő máj. 23-án hazament, Keserves utazás után mindenéből kifosztva súlyos betegen, tüdőgyuladással érkezett haza máj. 31-én. Hála Istennek már jobban van, amint írja. Nagyon jól voltunk vele. Nagy veszteség számomra az ő elmenetele. De örülök, hogy otthon van. Így az otthoniak részleteket is fognak tudni felőlem. Én is meg fogok tudni egyet-mást az otthoni állapotokról, mert Sándor ígérte, hogy fog írni. Különben a Te leveledből is sokat megtudtam otthonról. Nagyon köszönöm Neked! Itt most már csak

egy ref. ember van. Ő is valószínű hamarosan hazakerül, mint aktirolt. (Én nem vagyok az.) Így a szolgálat lehetősége – mondhatnám – számomra is megszűnt, mert oroszul nem tudok, (még németül se). De amilyen kegyelmes az Úr és milyen csodálatosan alakítja javamra az eseményeket. Mikor megszűnt a személyes (szemtől-szemben) szolgálat alkalma és lehetősége, megnyílt a levélbeli szolgálat lehetősége. Most úgy érzem, hogy levél által kell végezni a munkát. Levelezésben vagyok híveimmel. Igen szép levelet kaptam Pál Margittól és még vagy nyolc híveimtől, s minden levélre válaszoltam, amint a Lélek indított. Feleségemmel, főként fiaimmal igen komoly levelezést folytatok. Irtam azonkívül Györke P.nak-Huszi B.-nak. Tőlük is kaptam már levelet. Irtam néhányszor Oroszi Palinak aki Istennek kedves gyermeke maradt a nagy idegenben is. Irtam kétszer Kovács Zolinak, de tőle választ még nem kaptam. Kaptam két levelet és egy csoportképet Zimányitól egy esküvőről, ráírva „kis gyülekezetünk egy része.” Tehát van gyülekezete, de egy szót sem ír róla, amiért szemrehányást is tetem neki. Jóska igen alaposan hasogatja az Igét hozzám küldött levelében is. De a köznapi dolgokról jóformán semmit sem ír. Azt írta, hogy megy szabadságra, mert még nem tudott dönteni abban, hogy véglegesen hazamenjen-e? Tehát – úgy látszik – lehetne neki. De erről nem ír. Én a választ hazairányítottam neki B.szászba a Bányász Ilonka útján, mert a Margitka címét nem tudom. Most fogok írni Asszonyi Pistának. Köszönöm, hogy elküldted a címét. Én is küldöm Neked a Györke Pistáét. Ő együtt van H. Bélával, így együtt írhatok mindkettőjüknek. „Irkuszkaja obl. Alzamajski r-n p/o Csuka, p/ja 215/5-051 Györke Sztepan Ivanovics” Gyula testvérem tőlük néhány km-re van. Neki is írtam. De választ még nem kaptam. Gönczy Palival a múlt nyáron néhány hónapig együtt voltam. Ő aug-ban elment Krasznajarszkba. Pár levelet váltottunk már. Ő is sokat tanult már, de egy nevezőre mégsem tudunk jutni. Az ő közlése szerint Tárzy Dani is kint van valahol. Hallomásom szerint kint van Vass Jóska is. – Pista öcsédéről igen elismerőleg nyilatkozott Balog Sándor. Örülök, hogy olyan talpra esetten megállt a helyét a kolhoszban is. Látszik, hogy ott is Isten gyermeke maradt. Örülök a F. Bandi bácsiról szóló közlésednek is. Csík Jóskáról keveset tudok; a G. Pali beállítása szerint eléggé „lapul”. – Fiaim közlése szerint Tóth Kálmán komáromi, P. Tóth Lajos gödöllői, Szabó Béla debreceni árpád téri lelkész. Kovács Jóska debreceni egyetemi lp. – Zoli fiam Bökönyben, Karcsi fiam Hadházon tanít. Közel egymáshoz, jól vannak. Zoliéknál három, Karcsiéknál két unokám van. Hogy jól vannak, ez nagy megnyugvásomra szolgál. Áldom értök is az Urat! – Nagyon köszönöm, hogy édes apádról is, és Erzsi hugodról is emlékeztél leveledben. Erősen érdekelt már régtől fogva, hogy mi van Barna bácsival? Él-e még. Hála Istennek, hogy úgy van, amint írtad: még mindig szolgálatban, tehát megfelelő erőben is. Ernőékről Gönczy P-tól tudtam, hogy Dobronyban vannak. – Volenszky, mint aktívolt, most már várja hazabocsátását. Néhány hete szállították le beadványra idejét 25-ről 10-re. De így már ez is tárgytalan. Én is adtam be márciusban egy kérelmet, de Ungvár visszautasította, ill. nem teljesítette. Másat kellene írni, de egyelőre nem tudok megfelelő alapot találni rá. Így még várok ezzel. Itt már sokan kaptak leszállítást. Nekem van időm, mert még mindig lesz miből levenni, ha évek múlva vesznek is le. – Van itt néhány g.k.

kollega is. Velök nagyon jól vagyok. - Irjál máskor is Kedves Barnám! Mindenről, ugy, mint most is írtál. Nagyon örülök a kapott Igéknek, mert én nélkülözöm a közvetlen lehetőséget. Tehát jó, ha legalább közvetve hozzá juttatok! Szeretettel üdvözöl Volenszky és köszöntenek a g. k. kollegák ismeretlenül is, akik előtt leveledet olvastam. A mi Urunk Jézus Krisztus szent kegyelme, szeretete legyen veled mindenkoron Kedves Barnám! Mely szeretettel ölel és csókol: testvéred az Úrban Zsiga bácsi!”²¹⁶

[1948–1982] ifj. Balogh Sándor visszaemlékezése Simon Zsigmondra.

„*Simon Zsigmond* asztélyi lelkipásztor bűnéül azt rótták fel, hogy egy bibliama-gyarázó iskola és református papok által alakított Napkeleti Baráti Kör tagja volt. Együtt raboskodott édesapámmal, lejegyezte és hazajutatta édesapám lágerben írott verseit. Sovány testalkata ellenére – vagy éppen azért – Zsiga bácsi viszonylag könnyebben viselte a lágerélet megpróbáltatásait. Az ötvenes évek végén került haza, tovább folytatta papi hivatását, majd feleségével együtt áttelepült fiához Magyarországra. 1982. március 7-én hunyt el Debrecenben. 88 évet élt. Béke Po-
raira!”²¹⁷

[1955] Balogh Sándor szernyei kántortanító Simon Zsigmond által megmentett verse.

Balogh Sándor

*ELRABOLTAK...*²¹⁸

Sziberia, 1955. április 23.

Elraboltak tőled, Édes,
Hárman jöttek értem.
Kis fekete kocsin vittek,

²¹⁶ Horkay Erzsébet családi archívuma. Simon Zsigmond 1955. június 17-én, fogságból írt levele Horkay Barnának.

²¹⁷ BALOGH 1992, i.m., 30–31.

²¹⁸ DUPKA 2014, i.m., 102, 285. „ELRABOLTAK... A lágerírás 1955. április 23-án (Oroszország, Mordvinföld) Voronyezs, Potyma térségében az egyik GULAG-munkatáborban keletkezett. Szerzője Balog Sándor (Nagydobrony, 1894. július 7. - Szernye, 1958. november 3.) szernyei kántortanító, az ottani Gyöngykaláris énekkar megalakítója. „A szernyei Gyöngykaláris emlékkönyve” című gyűjtemény szerzőjeként és karvezetőként hatalmas színpadi sikereket ért el Kárpátalján a 30-as években. Az ügybuzgó néptanítót 1947-ben perbe fogták, s mint a szovjet nép ellenségét az ungvári bíróság 8 évre elítélte. Ítéletét teljesen kitöltötte. Szibériában raboskodva ő is fejben fogalmazta verseit, egyik részét Simon Zsigmond asztélyi református lelkész jegyezte le és hozta haza. A másik részét hazatérve Balog Sándor vetette papírra. Ezek a lágerversetek hiteles kordokumentumok. Nem tartotta magát költőnek, a fogolyként írt versei inkább versformájú dokumentumok a szenvedésről, reményvesztésről, honvágyról, szeretetről. Ebben rejlik jelentőségük. Szernye hálás népe 1991. június 17-én emlékművet állított a helyi magyar iskola kertjében, így örökítve meg Balog Sándor református kántortanítónak, a falu szellemi napszámosának emlékezetét.”

Éppen hogy befértem.

Szörnyű volt az elválásunk!
Én magammal voltam,
De te, Édes, összetörve
Feküdtél félholtan.

Eszelősen sóhajtottad,
Mikor elbúcsúztunk:
„Elhagyott az Isten, Sándor!”
Aztán elvált utunk.

Évi nem volt éppen otthon
– Én kedves egy lányom! –
Szernyén járkalt élelemért,
De nagyon sajnálom.

Kis fiacskám az ablakon
Az utcára bámult,
A fekete kocsit nézte,
Vajon merre száguld?

Kétszer is rákiáltottam:
„Gyere ide, Drága!”
Nem értette, miről van szó,
Szivem kis virága!

Aztán vittek... Futott velünk
A gépkocsi messze.
Én az úton eltűnődtem:
Visszatérés lesz-e?

Rámcsukták a börtönajtót –
Mikor a kulcs fordult,
A vasajtón a tolózár
Egy nagyot csikordult.

Belesajgott a szivembe,
És bevallom nyíltan:
Leborultam, imádkoztam,
Azután meg sírtam.

Én Istenem! Miert büntetsz?
Ugyan mit vétettem?

Nemzetemért becsületből
Tettem, amit tettem.

Par nap múlva kezdődtek a
Börtön-események.
Két hónapig sorakoztak
Ellenem a „tények”.

Rám nyomoztak, kihallgattak,
Legnagyobb részt éjjel.
A vallatás kegyetlen volt,
Vadállati kéjjel.

Tárgyalásom röviden folyt,
Mentségemre semmi.
Elítéltek... Nyolc esztendő,
S már lehetett menni.

Így volt, Édes. A többit majd
Apránként elmondom.
A börtönben sok időm van,
Semmire sincs gondom.

Te meg, Anyja! Kisfiunkat
Neveld jóra szépen!
Legyen bátor, becsületes,
Ember mindenképpen!

Mondd neki, hogy édesapja
Rab es reád bízta.
Tanítsd meg rá, hogy a múltam,
Becsületem tiszta.

Végül annyit, hogy értetek
Imádkozom egyre:
Én Istenem, a keresztet
Vállainkról vedd le!

4.1.3. A koncepció per iratanyagai²¹⁹

[1948.01.13] Igazolás a Baráti Kör feloszlatásáról

USZSZK

A Szovjetunió Miniszteri Tanácsa Vallásügyi Bizottságának Kárpátontúli területi megbízottja

1948. január 13.

001 sz.

Ungvár városa

IGAZOLÁS

A Szovjetunió Miniszteri Tanácsa Vallásügyi Bizottságának 1947. május 20-án kelt utasításának megfelelően, a Vallásügyi Bizottság Kárpátontúli területi megbízottja feloszlatta a Beregszász város közponú, a református gyülekezet vonalán illegálisan működő, magát „Keleti fivérek” klubjának nevező szervezetet.

1947. június 11-én ezt hivatalosan közölték a klub vezetőivel, Simon Zsigmond, Horkay Barna, Zimányi József és más lelkészekkel.

A tilalom ellenére a „Keleti fivérek” klubja szervezet gyakorlatilag folytatja működését mind a mai napig.

Az igazolást az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatalához történő betérjesztés céljából állítottuk ki.

A Vallásügyi Bizottság Kárpátontúli területi megbízottjának feladatait ellátó személy /M. Popovics/

Az eredetivel megegyező:

Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Osztályának helyettes vezetője, sk. aláírás /Kruglov/

Címeres körbélyegző

Kézzel írva:

1948.I/13

Az eredeti Zimányi vádemelésének
1745. s/sz. levéltári nyomozati ügyében található.

²¹⁹ Válogatás Simon Zsigmond és Fekete Gyula 342 lapnyi közös peranyagából az UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 770, Delo 1970 dokumentumai alapján.

[1948.06.23] Simon Zsigmond letartóztatási parancsa

Jóváhagyom Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatalának parancsnoka ezredes, s.k. aláírás /Cserneckij/ 1948. június 23. Címeres körbélyegző	A letartóztatást jóváhagyom Kárpátontúli terület ügyésze III. kategóriájú állami jogtanácsos s.k. aláírás /Andrásko/ 1948. június 26. Címeres körbélyegző
--	--

HATÁROZAT /letartóztatásról/

Ungvár városa

1948. június 21.

En, Kruglov kapitány, az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi O osztályának helyettes vezetője, megvizsgálva az Állambiztonsági Minisztérium Hivatalához érkezett bűnözői tevékenységről szóló anyagokat -

Simon Zsigmond Ivánovics, 1894-es születésű, Bodrogrmező falu szülötte (Szlovákia), magyar, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettségű, a Beregszászi körzeti Asztély falu lakosa, a református egyház lelkésze, ezzel egyidejűleg az illegális, magyar, vallási-nacionalista szervezet, a „Keleti fivérek” klub vezetője.

Simon két fia a honvédő háború alatt a magyar hadseregben szolgált tiszti rangban, jelenleg Magyarországon élnek. Két testvére 1923-tól Amerikában él,

MEGÁLLAPÍTOTTAM

Simon, Kárpátontúli-Ukrajna területén élve 1924-től és a református gyülekezet lelkészeként, 1936-ban alapítója, a későbbiekben vezetője lett a Beregszász központú „Keleti fivérek” klub magyar, vallási-nacionalista szervezetnek.

A szervezet feladatai közé tartozott a lakosság magyar nacionalista szellemben történő ideológiai megdolgozása, amely abban az időben a Csehszlovák rezsim ellen irányult és Kárpátontúli-Ukrajna magyarok általi megszállását készítette elő.

Kárpátontúli-Ukrajna magyarok által történő megszállásának idején Simon a Levente fasiszta ifjúsági szervezet vezetője volt, Asztély faluban és a nagy honvédő háború alatt a magyar fasiszta hadsereg számára képzett kádereket. (az ügyirat 2. lapja, 2. bekezdés)

Kárpátontúli-Ukrajna Vörös Hadsereg általi felszabadításának és Szovjet-Ukrajnával történő újraegyesülésének pillanatától Simon vezette a „Keleti fivérek” klub magyar vallási-nacionalista szervezetet, ő indította el a szervezet szovjetellenes tevékenységét. A vallással takarózva kezdte el a magyar lakosság megszervezését Kárpátontúlon.

Simon vezetésével a „Keleti fivérek” klub vezetői magja a hívők, különösen a fiatalok, ideológiai megdolgozását végezte, mely a szovjet valóságtól történő elszakításukra irányult.

Megvalósítva elgondolásait Simon Zsigmond rendszeresen megszervezte a „Ke-

leti fivérek” klub vezetőinek illegális gyűléseit, melyeken megbeszélték és meghozták a megfelelő határozatokat, melyek a szovjet valóság ellen irányultak, amiket később megvalósítottak.

Az egyik, 1945 decemberében megtartott gyűlésen határozatot hoztak illegális misszionárius prédikátor képzés megszervezéséről magyar nemzetiségű fiatalok részvételével.

A képzést a Beregszászi körzeti Mezőgecse faluban szervezték meg 38, 16-25 év közötti, fiatal részvételével.

A tananyagnak megfelelően a hallgatókat a szovjet hatalommal szembeni gyűlölet szellemében tanították, a hallgatóktól megkövetelték, hogy ne vegyenek részt kulturális-társadalmi események megszervezésében, ne olvassanak szovjet szépirodalmi és politikai műveket, ne vegyenek részt semmilyen társadalmi-politikai összejöveteleken, amit a párt és a szovjet hatalom szervez.

Egy másik, 1947 márciusában megtartott gyűlésen, a klub vezetői határozatot hoztak és jóváhagyták a Szovjet Állam és Párt vezetőjének megfogalmazott tiltakozás tervzetét, melyben szervezett vallásüldözéssel vádolják a szovjet kormányt és a szovjet hatalom megsemmisítésével fenyegetnek.

Ezzel egy időben, Simon vezetésével a „Keleti fivérek” klub tagjai 1945-től mostanáig több mint kilencezer magyar vallási-nacionalista szórólapot terjesztettek a megye magyar nemzetiségű lakossága között, melyek egy része szovjetellenes tartalommal bír.

Simon szovjetellenes tevékenységét Fekete Gy., Oroszi P., Nagy M., Zimányi I., Horkay B. és más, összesen 8 fő, tanú vallomása támasztja alá, továbbá személyes vallomása és Simon lakásán végzett házkutatás során lefoglalt tárgyi bizonyítékok.

A felsoroltak alapján

ELRENDELTEM:

Simon Zsigmond Ivánovics, a Beregszászi körzet Asztély falu lakosának, letartóztatását és házkutatását. Személyes vagyonát le kell foglalni.

Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi O osztályának
helyettes vezetője,
kapitány, s.k. aláírás /Kruglov/

EGYETÉRTEK: Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi
Nyomozói Osztályának vezetője, alezredes, s.k. aláírás /Akszenov/

[1948.07.14] Pace²²⁰ képek ellenforradalmivá minősítése Kárpátalja Irodalmi és Kiadói Ügyek Igazgatóságának vezetője által

Tartalmi ismertető Magyar nyelven kiadott rajzos szórólapokra

Az első szórólap egy görnyedten, hátrakötött kezekkel álló embert ábrázol, előtte egy létra, mögötte egy kinyújtott kéz. A rajz fölött az alábbi felirat áll: „Nézd, ez egy jó erős létra”, a rajz alatt a következő szavak: „Nem létrára van szükséged, hanem egy erős szabadító kézre”. A rajz hátoldalán „Szabadító kéz” című szöveg található.

A rajz és a szöveg lényege a következő.

Kárpátontúlnak a kárpátontúli nép akaratával Szovjet-Ukrajnával történő újraegyesülését és Kárpátontúlon a szovjet hatalom visszaállítását követően a magyar nemzetiségű ember mintha nehéz és jogtalan helyzetbe került volna. Meg van kötve és ebből a helyzetből nem tud szabadulni. Ezt a kép hátoldalán található szöveg is alátámasztja „Cspádába kerültél, életed bűneid miatt meg van kötve, még mozdulni sem tudsz. Kapálódzol, de nem tudsz felállni”, tovább arról van szó, hogy a jó emberek tanácsaikkal próbálnak segíteni a magyar embernek és a képen még létrát is adnak, de a magyar embert olyan erősen megkötötte a szovjet hatalom, hogy „még fel sem tud állni, nem hogy létrán másszon” és tovább azt állítják, hogy a magyar embernek most nem létrára, hanem „erős szabadító kézre” van szüksége, amit neked fentről Jézus nyújt, hogy téged „kiszabadítson a Sátán csapdájából”, itt a szovjet hatalom elnyomásától való szabadítást kell érteni, amit elkendőzött formában Sátánnak hívnak.

Az elsőhöz hasonlóan, a második szöveges rajz is ezt ábrázolja.

Ezen a rajzon a szovjet hatalmat gonosz erőként egy erős kéz képében ábrázolják, amely egy magyar nemzetiségű embert szorongat az öklében, a rajz fölött ez a szöveg áll „Óh, szegény ember! Ki szabadít meg engem?”. Lent a következő szöveg: „Csak Krisztus tud megszabadítani”, a rajz hátoldalán „Szabad akarsz lenni” című szöveg található.

Ezen a rajzon a szovjet hatalmat gonosz erőként ábrázolják, amely erősen szorítja az embert. Ezt a hátoldalon lévő szavak támasztják alá: „Az életed az ördög hatalmas kezében kapálódzik”. Ehhez a kézhez, amely ökölbe szorítva tartja az embert, néhány, az újjakhoz kötözött cérna fut, amit kicsi, vékony emberkék húznak, hogy szétnyissák az ujjakat és kiszabadítsák az ökölbe szorított embert.

Ahogy az első, úgy a második rajzon is a vallást használják, hogy lám, Krisztus megszabadítja a magyar nemzetiségű embert, akit a szovjet hatalom szorongat.

²²⁰ Dr. Ernest James Pace, született 1880, Columbus, Ohio USA. Meghalt 1946, Hendersonville, Észak-Karolina. A keresztyénség legismertebb rajzolója. Élete folyamán több száz képregény stílusú rajzot alkotott, melyek milliiónknak segítettek megérteni a keresztyénség fontosabb tanításait, üzeneteit. Munkái Magyarországon is nagy népszerűségnek örvendtek. Dr. E. J. Pace: Evangéliumi beszélő képek. Evangéliumi Iratmisszió. Stuttgart, 1978. 348.

E szórólapok Kárpátontúlon történő terjesztése nagy kárt okoz. Ezekben a szórólapokban elkendőzve rágalazzák a szovjet hatalmat, amely szorongatja a magyar nemzetiségű embert, joggalanságba taszította és lelkiileg megkötözte.

Ez kétség kívül a szovjet hatalom rágalmozása. Kárpátontúl munkásai, ezen belül a magyar nemzetiségű munkások, a gyakorlatban látják és érzik, hogy a szovjet hatalom, mint a világ egyetlen burzsoá állama sem, helyesen oldotta meg a nemzetiségi kérdést. Kárpátalja megyében az ukrán, orosz iskolák mellett magyar iskolák működnek, melyekben a magyar nemzetiségű dolgozók gyerekeinek lehetősége van anyanyelvén tanulni. Kárpátontúli területen, így Beregszászon és Ungváron, más újságok mellett magyar nyelvű újságok is megjelennek. Ezt ki kell egészíteni azzal, hogy az Ungvári 1. sz. Nyomda már két éve rendszeresen nyomtat az iskolák számára magyar nyelvű tankönyveket.

Kárpátontúlon a magyar nemzetiségű ember minden orosz, ukrán és más nemzetiségű állampolgárral, egyenlő jogokkal rendelkezik. Ezért ezek a szórólapok károsak és ellenforradalmiak.

1948.VII/14.

s.k., M. Omeljanenko

A Kárpátontúli Irodalmi és Kiadói Ügyek Igazgatóságának vezetője

1948.08.23] Határozat Simon Zsigmond őrizetbe vételének meghosszabbításáról

Jóváhagyom Az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatalának parancsnoka ezredes, s.k. /Cserneckij/ 1948. augusztus 23. Címeres körbélyegző	Jóváhagyom Kárpátontúli terület ügyésze III. kategóriájú állami jogtanácsos s.k. /Andrásko/ 1948. augusztus 24. Címeres körbélyegző
---	--

HATÁROZAT

/a nyomozás időtartamának és a vádlott őrizetbe vételének meghosszabbításáról/
1948. augusztus 20.

Ungvár városa

Én, Pedcsenko kapitány, az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának nyomozója, megvizsgálva a Simon Zsigmond Ivánovics ellen emelt vádakkal kapcsolatos 1970. s/sz. nyomozati ügy anyagait:

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

1948. június 28-án az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatala letartóztatta a Beregszászi körzeti Asztély falu református lelkészét, Simon Zsigmondot.

Az ügyben végzett nyomozás megállapította, hogy Simon 1936-ban létrehozta a „Keleti fivérek klubja” elnevezésű vallási szervezetet, melynek 13 kárpátontúli református lelkipásztor volt a tagja.

Simon letartóztatásáig irányította a klub munkáját. A klub feladatai közé tartozott Kárpátontúl lakosságának magyar nacionalista szellemben történő ideológiai megdolgozása, a fiatalság elszakítása a szovjet ideológia hatásától. 1945-1947 között a klub tagjai nagy mennyiségű szovjetellenes vallásos szórólapot terjesztettek szét a lakosság között.

1946 januárjában fiatalok részvételével alapították meg a prédikátorok iskoláját. 1947-ben a klub vezetői magja szovjetellenes levelet fogalmazott meg a szovjet állam vezetőjének.

Figyelembe véve, hogy az ügyben egy sor nyomozási cselekményt kell lefolytatni, úgy mint: tanúk kihallgatása, szembesítések és a klub többi tagjának büntetőügyi felelősségre vonása, /lásd a hátoldalt/ továbbá, hogy a nyomozási eljárás határideje és Simon Zsigmond Ivánovics vádlott őrizetbe vételének határideje 1948. augusztus 28-án letelik az USzSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 113. és 157. tc. alapján

ELRENDELTEM:

Kérelem benyújtását Kárpátontúli terület ügyészének a Simon Zsigmond Ivánovics vádlott elleni nyomozás és őrizetbe vételi időtartamának egy hónappal, azaz 1948. szeptember 28-ig, történő meghosszabbításáról. A kérelem először kerül benyújtásra.

Jelen határozat másolatát meg kell küldeni Kárpátontúli terület ügyészének és a Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi A osztálya osztályvezetőjének.

az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának nyomozója, kapitány, s.k. /Pedcsenko/

EGYETÉRTENEK: az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának 3. Osztályának vezetője, őrnagy s.k., /Vasziljevskij/

Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának vezetője, alezredes s.k. /Akszenov/

[1948.09.10] Jegyzőkönyv a házkutatás folyamán lefoglalt tárgyakról

JEGYZŐKÖNYV

1948. szeptember 10.

Ungvár városa

Én, Nyikityin alhadnagy, az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának nyomozója, Jakunyenko hadnagy nyomozó és Vasziljevszkij őrnagy, a 3. osztály vezetőjének jelenlétében, összeállítottam jelen jegyzőkönyvet arról, hogy Simonnál végzett házkutatás során lefoglalásra került:

- Szovjetellenes tartalmú vallási röpiratok – 50 db.
- Fénykép, mely a Beregszászi körzeti Asztély falu lakosainak menetét ábrázolja, amint magyar zászlókkal mennek a megszállók fogadására.
- Nacionalista szellemben összeállított, Magyarország történelmi eseményeit ábrázoló levelezőlap sorozat – 24 db.
- Két postai levelezőlap, melyek hátoldalra szovjetellenes tartalmú szöveget nyomtattak: „Magyarország jövője a szovjet orosz harcmezőkön dől el”.
- Gyászjelentés – szovjetellenes tartalommal.
- A szovjet állam vezetőjének címzett szovjetellenes levél.
- Magyar nemzeti lobogó – 1 db.
- Magyar lobogó Szent István koronájával.
- Két, magyar nyelvű könyv „Proletár diktatúra” címmel – szovjetellenes tartalommal.

A fent felsorolt tárgyak átadásra kerültek az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi A osztályának megőrzésre, ahonnan megtekintésre kiadható a megyei bíróság elnökének és a megyei ügyésznek.

Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának nyomozója, alhadnagy, s.k., /Nyikityin/

[1948.09.10] Határozat tárgyi bizonyítékok Simon Zsigmond ügyéhez való rendelkezéséhez

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának *helyettes* vezetője, alezredes /Akszenov/,s.k.

1948. szeptember 10.

HATÁROZAT

/tárgyi bizonyítékok csatolásáról a 1970. s/sz. nyomozati ügyirathoz/
1948. szeptember 10.

Ungvár városa

Én, Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának nyomozója, megvizsgálva az USZSZK Btk. 54-10. tc. 2 bek., 54-11. tc. alapján megvádolt Simon Zs. I. és Fekete Gy. I. 1970 sz. ügyiratának nyomozati anyagait

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A Simonnál és Feketénél végzett házkutatás során nagy mennyiségű szovjetel- lenes irodalom, vallási-nacionalista szórólap, magyar zászló és egyéb, tárgyi bizonyíték értékű tárgy került lefoglalásra, melyek az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi A osztályának került átadásra, amiről 1948. szeptember 10-én jegyzőkönyv készült.

A felsoroltak és az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 57. tc-je alapján

ELRENDELTEM:

A nyomozói osztály által 1948. szeptember 10-én készített jegyzőkönyv tárgyi bizonyítékként történő csatolását jelen nyomozati ügyirathoz.

Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának nyomozója, alhadnagy sk. aláírás /Nyikityin/

EGYETÉRTEK:

Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi 3. Osztályának vezetője, őrnagy, s.k. aláírás /Vasziljevskij/

[1948.09.13] Simon Zsigmond vádirata

1970. s/sz. nyomozati anyaghoz

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatalának *olvashatatlan szövegrész* parancsnoka, ezredes, sk. aláírás /Bojko/

1948. szeptember 13.

Címeres körbélyegző

VÁDIRAT

Simon Zsigmond Ivánovics és
Fekete Gyula Imrihovics ellen

az USZSZK Btk. 54-10. tc. 2 bek., 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban

Az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatala 1948. június 26-án letartóztatta Simon Zsigmond Ivánovicsot, a református egyház lelkészét, mint a szovjetellenes vallási szervezet, az úgy nevezett „Keleti fivérek klubja” vezetőjét. Folyó év augusztus 16-án tartóztatták le ennek a klubnak a tagját, Fekete Gyula Imrihovicsot.

Az ügyben végzett nyomozás megállapította, hogy 1936-ban, amikor Kárpátontúli-Ukrajna területe a Csehszlovák Köztársaság része volt, Szabó Béla, a református gyülekezet lelkésze, Kárpátontúlon megalakította a „Testvéri baráti kör” nevezetű magyar vallási-nacionalista szervezetet.

1938-ban a „Testvéri baráti kör” két, úgynevezett klubba vált szét: a „Keleti fivérek klubja”, amely Simon Zsigmond vezetésével Kárpátontúlon tevékenykedett, és a „Nyugati fivérek klubja” Csehszlovákia területén, melyet Szabó Béla vezetett.

1938-ban, Kárpátontúl magyar megszállása előtt, a „Keleti fivérek klubja” vezetői és tagjai, többek között az ügyben vádolt Simon és Fekete, aktivizálták tevékenységüket. Fekete, felhasználva a cseh hatalomtól kapott Magyarországra gyógykezelés céljából történő beutazásra feljogosító belépési engedélyét, kétszer hozott Budapestről magyar vallási-nacionalista szórólapokat, melyeket a klub tagjai a lakosság között terjesztettek, előkészítve ezzel Kárpátalja magyar megszállását. /20., 21., 34-35., 38. 44., 80., 83., 88., 94., 95-113. ügyiratlap/

Kárpátontúli-Ukrajna magyar megszállásának idején Simon és Fekete aktívan támogatták a megszállókat az általuk bevezetett rezsim megszilárdításának ügyében. Lelkészként Simon a Levente magyar fasiszta ifjúsági szervezet vezetője is volt. Fekete diakónusként a beregszászi börtön lelkészének feladatait végezte. /39., 60., 92., 98., 114., 122. ügyiratlap/

Kárpátontúl Szovjet-Ukrajnával történő újraegyesülésének pillanatától a „Keleti fivérek klub” tagjai újra aktivizálták tevékenységüket, a magyar lakosság összefogásának céljából, a vallást paravánként használva, a hívők, különösen a fiatalok, ideológiai megdolgozását végezték annak érdekében, hogy a szovjet valóságtól elszakítsák őket.

Simon vezetésével a „Keleti fivérek klubjának” vezetői rendszeresen vallási konferenciákat kezdtek tartani, amelyen a klub további tevékenységének kérdéseit és a lakosság szovjetellenes szellemében történő ideológiai megdolgozásának módszereit vitatták meg. A gyűlések levezetésére Fekete lakását használták. /77., 91., 95., 100-110., 115. ügyiratlap/

Az egyik, 1945 decemberében megtartott konferencián, Simon vezetésével határozatot hoztak illegális misszionárius-prédikátor képzés megszervezéséről fiatalok részvételével. A képzést a klub vezetőségének tagjai, Zimányi és Horkay (letartóztatva és elítélve), a Beregszászi körzeti Gecse faluban szervezték meg, 16-25 év közötti fiatal részvételével. A klub gyűlésén elfogadott programnak megfelelően, a fiatalokat a szovjet valósággal szembeni gyűlölet szellemében nevelték, a hallgatóktól megkövetelték, hogy ne járjanak moziba, klubokba, ne olvassanak szépirodalmi műveket és politikai irodalmat, ne vegyenek részt a szovjet hatalom által szervezett társadalmi-politikai összejövetelekben. A képzést befejező prédikátorok kötelesek voltak megszervezni a fiatalokból álló krisztus követői társaság köröket és ott a hívők szovjet valóságtól történő elszakításának munkáját végezni. /77-78., 91., 101-106., 115-116., 120., 125-142. ügyiratlap/

Az egyik, 1947 márciusában megtartott „gyűlésen” Simon Zimányival és Horkayval (mindketten elítélve) együtt szovjetellenes tartalmú rágalmozó levelet írtak a Szovjet állam és kommunista párt vezetőjének. /27., 46., 110-112. ügyiratlap/

Tekintet nélkül arra, hogy az SZSZKSZ Miniszteri Tanácsa Vallásügyi Bizottságának 1947. május 20-i határozata feloszlatta a „Keleti fivérek klub” szervezetet, Simon és Fekete folytatták szovjetellenes tevékenységüket: a hívők között vallás-nacionalista szórólapokat terjesztettek, foglalkozásokat tartottak krisztus követői társaságokban. /43., 81., 89., 143, 190. ügyiratlap/

Simon, a „Keleti fivérek klub” vezetője, lakásán szovjetellenes nacionalista irodalmat, szórólapokat, a klub tagjainak listáját, valamint magyar zászlót és nacionalista feliratú magyar lobogót őrzött. /57., 78., 10-11., 15. ügyiratlap/

Az ellenük felhozott vádakban Simon és Fekete bűnösnek vallották magukat. /32, 88 ügyiratlap/

Az elkövetett bűncselekményeket az alábbi tanúk: Zimányi /94-116. ügyiratlap/, Horkay 117-125. ügyiratlap, Bihari 126-128. ügyiratlap, Varga P.J. 129-130. ügyiratlap, Rodor P.B. 131-133. ügyiratlap, Kovács A.H. 134-135. ügyiratlap, Oroszjij P.G. 136-138. ügyiratlap, Nagy M.G. 139-141. ügyiratlap, Kovács Gy. F. 142-147. ügyiratlap, Szejás Z.A. 148-153. ügyiratlap, Rántó I.I. 156. ügyiratlap, Erdélyi E.I. 157-160. ügyiratlap, Sütő V.I. 161-163. ügyiratlap, Tóth A.K. 164-166., Tóth A.A. 167-172. ügyiratlap, Árdánházi A.E. 173-176. ügyiratlap, Balog I.A. 177-180. ügyiratlap, Gál M.I. 181-183. ügyiratlap, Csok I.A. 184-186. ügyiratlap, Uglis B.A. 187. ügyiratlap, vallomása és tárgyi bizonyítékok, 190-193. ügyiratlap, támasztják alá.

A leírtak alapján vádat emelünk:

Simon Zsigmond Ivánovics, 1894-es születésű, Bodrogmező falu szülötte (Szlovákia), magyar, az SZSZKSZ állampolgára, középparaszti származású,

pártonkívüli, nős, felsőfokú teológiai végzettséggel, letartóztatásáig az USZSZK Kárpátontúli területi Beregszászi körzeti Asztély falu lakosa, a református egyház lelkésze volt,

ELLEN, MIVEL: 1936-tól a „Keleti fivérek klub” vallási-nacionalista szervezet vezetője volt. A vallással takarózva, a lakosság körében szovjetellenes nacionalista tevékenységet folytatott. Az illegális prédikátor-képzés és „Krisztus követők társaság” körének szervezője és vezetője volt, a fiatalokat a református vallás fanatikus szellemében nevelte, elszakította azokat a kulturális-felvilágosító és társadalmi-politikai életben való részvételtől, melyet a faluban a szovjet- és pártszervezet szervezett.

Részt vett a szovjet kormány egyik vezetőjének elküldött szovjetellenes levél megírásában. Lelkészi státuszát felhasználva a hívők között szovjetellenes jellegű vallási-nacionalista szórólapokat terjesztett.

Lakásán szovjetellenes tartalmú irodalmat, magyar zászlót és Szent István koronáját ábrázoló magyar lobogót őrzött, azaz bűnös az USZSZK Btk. 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc.-ben foglalt bűncselekmények elkövetésében.

II. Fekete Gyula Imrihovics, 1905-ös születésű, az USZSZK Kárpátontúli terület Beregszász város szülőtte, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, pártonkívüli, középiskolai végzettségű, szociális származását tekintve kereskedő család sarja, nős, letartóztatásáig az USZSZK Kárpátontúli területi Beregszászi körzeti Csetfalva falu lakosa, a református egyház lelkészének feladatait látta el,

ELLEN, MIVEL: 1936-tól a „Keleti fivérek klub” magyar vallási-nacionalista szervezet aktív tagja volt, Magyarországról vallási-nacionalista szórólapokat hozott, melyeket a lakosság körében a klub tagjaival együtt terjesztett.

Lakását rendelkezésre bocsátotta a „Keleti fivérek klub” vezetőinek gyűléseihez, az illegális prédikátor képzés résztvevőinek kiválasztását végezte és személyesen küldte el a képzésre Oroszi Pál Csetfalva falu lakosát.

Csetfalva faluban lelkészi feladatokat látott el, megszervezte a „Krisztus követők társasága” kört, melyen szovjetellenes szellemben dolgozta meg a fiatalokat, szovjet valóságtól történő elszakításukra törekedve. Ezzel egy időben a hívők között szovjetellenes tartalmú vallási-nacionalista szórólapokat terjesztett, azaz bűnös USZSZK Btk. 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc.-ben taglalt bűncselekmények elkövetésében.

Az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 204. tc. alapján eljárva az 1970. s/sz. nyomozati anyagot a vádlottak bíróság elé állításának céljából továbbítani kell a megyei ügyésznek.

Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának nyomozója, alhadnagy, s.k. /Nyikityin/

EGYETÉRTENEK: Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi 3. Osztályának vezetője, őrnagy s.k., /Vasziljevskij/
Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának vezetője, alezredes, s.k. /Akszenov/

[1948.09.25] Simon Zsigmond fellebbezése

Az USzSzk Legfelsőbb Bírósága
Büntetőügyi bírói testület

Kijev városába

Kézzel írva Sz (aláhúzva) Kivizsgálás céljából megküldeni az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának Sk. aláírás 1948. IX/29	A Kárpátontúli Területi Ügyvédi Kamara tagjától, Judkovics M.G.-tól, második jogi tanácsadási iroda, Ungvár, Ajvazovszkij u. 2. Simon Zsigmond Ivánovics és Fekete Gyula Imrihovics ügyében
---	--

FELLEBBEZÉSI KÉRELEM

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1948. IX. 20-án hozott ítéletében.

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1948.IX.20-án hozott ítéletével Simon Zsigmond Ivánovics és Fekete Gyula Imrihovics védenccimemet az USZSZK Btk. 54/10 tc. 2. bek. és 54/11 tc.-ben foglalt bűncselekményekért egyenként 25 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre, 5 év jogfosztásra és vagyonelkobozásra ítélte.

Az ítéletet helytelennek és hatályon kívül helyezendőnek tartom az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyv 348. tc. 4/ és 5/ bekezdéseinek megfelelően a következő megfontolásból:

Az ítélet ellentmond az ügyirat anyagainak, és megsérti az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 296. és 297. tc.-nek.

A Sztálini Alkotmány 124. törvénycikkelye azt mondja, hogy „a vallásszabadság...minden állampolgárt megillet”, ezért a „Keleti baráti klub” szervezet (az ítéletben a „barát” magyar szó helytelenül lett lefordítva az „fivér” szóra) és a „Krisztus követői társaság”, valamint a missziós iskola megszervezését nem lehet szovjetellenesnek, vagy ellenforradalmi szervezetnek tartani, amíg az ügy iratai nem bizonyítják, hogy ezek a szervezetek forradalmi propagandával, vagy agitációval foglalkoztak, nem pedig vallási kérdésekkel, ahogy azt az elítéltek állítják.

E szervezetek működését érintően a nyomozás nagyon kevés anyagot gyűjtött össze és a bírósági nyomozás során kikérdezett tanúk semmit nem mondtak erről és sokszor elutasították, hogy maguk az elítéltek tanúvallomást tegyenek.

A vallomások alapján a fent megnevezett szervezetekben egyházi énekeket énekeltek és vallási kérdéseket magyaráztak.

Itt megemlítem, hogy az ügy anyagainak ellentmond az ítélet azon megállapítása, hogy a „Keleti baráti klub” a magyar megszállás alatt gyakorlatilag *olvashatatlan szövegrész*/jogtalanul működött, mivel mindkét elítélt vallomásából kitűnik, hogy ez a szervezet 1936-tól a klub megalakítóinak más ügyben történő letartóztatásáig működött.

E szervezetekben való részvétel – szerény véleményem szerint - nem meríti ki az

USZSZK Btk. 54/10 tc. 2 bek. és 54/11 tc.-ben foglalt bűncselekményeket.

Simon Zsigmonddal szemben hozott ítélet nem terjed ki az ellenforradalmi jellegű irodalom őrzésének vádjára, habár a házkutatás során találtak nála ilyen irodalmat.

Simon elítéltet bűnösnek lehet találni ilyen irodalom őrzésében, amely csak az 54/10 tc. 2 bek. foglalt bűncselekmények elkövetésének vádját meríti ki.

Fekete elítéltnél nem találtak ilyen irodalmat, de róla megállapították, hogy az ügyszóhoz csatolt szórólapokat, abból is az első és második szórólapot, iskoláskorú gyerekek között osztott szét.

Mindkét szórólap szövege és ábrája vallási tartalmú.

Igaz, hogy azon tanúk szavai alapján, akik ezeket a szórólapokat gyerekeiknél megtalálták és megkérdezték őket, mit ábrázolnak ezek a szórólapok, a gyerekek azt válaszolták, hogy „az orosz fogja a magyart”.

De sem az előzetes, sem a bírósági nyomozás nem tisztázta, ki magyarázta így a rajz jelentését a gyerekeknek, és nincs bizonyíték arra, hogy ez Fekete elítélttől származik.

Ezzel összefüggésben jellemző, hogy ugyan ezek a tanúk – *olvashatatlan szövegrész* emberek – a szórólapok tartalmáról egymásnak ellentmondó vallomást tettek, ennek ellenére alapozni lehet az ügyben oly fontos *olvashatatlan szövegrész* meghatározását a gyerekek vélt szavaira.

Ebben a két szórólapban a *olvashatatlan szövegrész* megmentésről van szó; az egyik szórólapban (egy embert tartó kéz ábrázolásával) arról van szó, hogy csak Krisztus tudja megmenteni őt, a másik szórólapban, hogy „nem az erkölcs szabályai van szükséged, hanem egy erős szabadító kézre”.

Figyelembe véve a szórólapok vallási természetét és tartalmát, azok terjesztése nem meríti ki az USZSZK Btk. 54/10 tc.-ben foglalt bűncselekmény elkövetésének vádját.

Ennél az elítéltnél az elkövetett bűncselekmény kimeríti az USZSZK Btk. *olvashatatlan szövegrész*, mert a vallásgyakorlás megtiltása után a református templomban vallási tanokra oktatta a gyerekeket.

A fent leírtak és az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 346. tc. 2. bek. alapján kérem:

a fellebbezési kérelem elfogadását, a Területi Bíróság ítéletének hatályon kívül helyezését és az ügy Kárpátontúli Területi Bíróságnak történő visszaadását új kivizsgálásra a bírósági vizsgálat stádiumától.

Ungváron, 1948. év IX/25.

sk. aláírás
/Judkovics M.G./

[1948.11.28] Végzés a fellebbezési kérelem elutasításáról

Jóváhagyom

Az USZSZK ügyészének helyettese

3. kategóriájú állami jogtanácsos, s.k., Sz. Sugurov

1948. november 28.

01/642.18 kézzel írva

AZ USZSZK LEGFELSŐBB BÍRÓSÁGA BÜNTETŐÜGYI BÍRÓI TESTÜLETÉNEK

VÉGZÉS

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1948. szeptember 8-án hozott ítéletében Simon Zsigmond Ivánovicsot, 1894-es születésű, nemzetisége magyar, középparaszti származású, felsőfokú teológiai végzettségű, lelkész, nős, pártonkívüli, büntetlen előéletű és Fekete Gyula Imrihovicsot, 1905-ös születésű, nemzetisége magyar, kereskedői családból, felsőfokú teológiai végzettségű, lelkész, nős, pártonkívüli, büntetlen előéletű – az USZSZK Btk. 54-10. tc. 2.bek. és 54-11. tc. alapján bűnösnek találta és a Btk. 54-2. tc. fogalt szankciók alapján a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének 1947. V.26-án kelt rendeletének alkalmazásával mindkettőjüket 25 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre, 5 év jogfosztásra és saját vagyonuk elkobzására ítélte azért, mert ők 1936-ban Kárpátontúli terület magyarok általi 2 éves megszállásának során a „Keleti fivérek klub” magyar vallási-nacionalista szervezet aktív tagjai voltak, amelyet azért alapítottak, hogy segítsék Kárpátontúli terület magyar-fasiszta hatalom általi elfoglalását.

A megszállást követően, 1938-tól, a „Keleti fivérek klub” szervezet gyakorlatilag nem létezett, habár Kárpátontúli terület Szovjet-Ukrajnával történő újraegyesülésének pillanatától Simon, mint a szervezet vezetője, és Fekete, mint aktív tagja, aktivizálták a klub munkáját azzal a céllal, hogy ideológiai harcot folytassanak a szovjet hatalom szerveivel. Ezért a falvakban a fiatalság körében „Krisztus követők társasága” köröket és illegális misszionárius prédikátor képzéseket szerveztek, a fiatalok vallási-nacionalista szellemben történő nevelésének céljából.

Ezzel egy időben Simon és Fekete elítéltek a lakosság körében írott és rajzolt vallási-nacionalista szórólapokat terjesztettek azzal a felszólítással, hogy legyenek a szervezet követői, ehhez mindenféle vallási előítéletet felhasználtak.

Simon és Fekete elítéltek nevében a megyei bíróság ítéletével szemben Judkovics ügyvéd fellebbezési kérelmet nyújtott be, melyben a megyei bíróság ítéletét helytelennek tartja, mint olyan, ami ellentmond az ügy anyagainak, és amit az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyv 296. és 297. tc. megsértésével hoztak meg.

A fellebbezési kérelemben Judkovics ügyvéd arra hivatkozik, hogy a nyomozó szervek hiányosan és nem mindenre kiterjedően vezették le a nyomozást, hogy a „Keleti baráti klub” szervezet, és nem a „Keleti fivérek klub”, nem követett ellen-

forradalmi célokat. Ez a szervezet csak egyházi énekeket énekelt és vallási kérdések magyarázatával foglalkozott, továbbá a Simon házkutatása során megtalált irodalom nem ellenforradalmi jellegű, hogy sem az előzetes, sem a bírósági nyomozás nem bizonyította Feketének a gyerekek körében végzett szórólap és rajzok terjesztését, hogy a tanúk vallomásai ellentmondóak. Kéri a megyei bíróság ítéletének hatályon kívül helyezését és az ügy új kivizsgálásra történő visszaadását a megyei bíróságnak (más összetétellel), a bírósági vizsgálat stádiumától.

Megvizsgálva Judkovics ügyvéd fellebbezési kérelmét és az ügy anyagait, úgy vélem, hogy az utóbbi fellebbezési kérelme nem érdemel figyelmet. A területi bíróság ítélete helyes, azt az ügy anyagainak és a körülményeknek megfelelően hozták azt meg. Simon és Fekete elítéltek bűnösségét az USZSZK Btk. 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján történt vádemelésben mind az előzetes, úgy a bírósági nyomozás során maguk az elítéltek: Simon /44-46., 222., 223. ügyiratlap/, Fekete /87-93., 220., 222. ügyiratlap/ tanúsították, valamint az alábbi tanúk: Szelegin Z.A /148-153., 217. hátoldal, 218. ügyiratlap/, Sütő V.I. /161-163. ügyiratlap, 218. hátoldal /, Tóth A.K. /164-166., 219. ügyiratlap/, Árdánházi A.E. /173-176. ügyiratlap, 219. hátoldal/ vallomásai, valamint a Simon elítélt lakásán végzett házkutatás során lefoglalt tárgyi bizonyítékok /10-11. és 235. ügyiratlap/.

A területi bíróság Simon és Fekete elítéltek büntetésének mértékét az elkövetett bűncselekmény súlyosságának és veszélyességének megfelelően és az elítéltek személyiségének figyelembe vételével állapította meg.

Fellebbezési kérelmében Judkovics ügyvéd arra történő hivatkozása, hogy az előzetes és bírósági nyomozás hiányos volt, hogy a „Keleti fivérek klub” szervezet nem követett ellenforradalmi célokat, hogy Simon lakásának átkutatása során lefoglalt irodalom nem ellenforradalmi jellegű és hogy a tanúk vallomása ellentmondó – alaptalan.

Azt, hogy a „Keleti fivérek klub” szervezet, melynek alapítói között volt Simon és Fekete is, ellenforradalmi-nacionalista, az előzetes és bírósági tárgyaláson maguk az elítéltek támasztották alá, valamint több, más ügyben elítélt, tanú vallomása bizonyítja. A Simon házkutatásakor lefoglalt irodalom és a szovjet kormány egyik vezetőjének írt levél ellenforradalmi jelleggel bír. Az előzetes és bírósági vizsgálat során az ügyben kikérdezett tanúk vallomásában semmilyen ellentmondás nem látható és a fellebbezési kérelemben maga Judkovics ügyvéd sem ismerteti, miben is rejlenek ezek az ellentmondások.

A megyei bíróság ítéletének leíró és határozati részében elírás történt a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének 1948.V.26-án hozott rendeletére történő hivatkozásban, mivel hogy a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének 1947.V.26-án hozott rendeletére kell hivatkozni.

A leírtak és az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyv 346. tc. 6. bek. alapján

JAVASLOM:

a területi bíróság jelen ügyben hozott ítéletének helybenhagyását, Judkovics ügyvéd fellebbezési kérelmének elutasítását.

A területi bíróság ítéletében el kell végezni a megfelelő javításokat, Simont és Feketét az USZSZK Btk. 54-10. tc. 2.bek. és 54-11. tc., az USZSZK Btk. 54-2. tc. fogalt szankciók, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének 1947. V.26-án kelt rendeletének alapján kell elítéltnek tekinteni.

Egyedi határozatot kell hozni, rámutatva a területi bíróság által elkövetett jogsértésre.

MELLÉKLET: az ügyirat

Az USZSZK ügyészének speciális ügyekért felelős segédje, jogtanácsos, s.k. /
Lebegyev/

1948. november 22.

[1991] Határozat Simon Zsigmond rehabilitációjáról

Az SZSZKSZ címere
Ukrajna Főügyészsége
Kárpátontúli terület Ügyészsége

№ _____

Ungvár városa

REHABILITÁCIÓS IGAZOLÁS

Simon Zsigmond Ivánovics állampolgár, 1894-es születésű, a Kárpátontúli területi Beregszászi körzeti Asztély falu lakosa, letartóztatásáig lelkészként szolgált.

Simon Zs.I-t a Kárpátontúli Területi Bíróság büntetőügyi bírói testülete 1948. szeptember 20-án az USZSZK Btk. 54-10. tc. 2.bek. és 54-11. tc. alapján 25 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre, 5 év jogfosztásra és vagyonelkobzására ítélte.

Letartóztatva – 1948. június 26-án.

Szabadon engedték – 1955. december 28-án, azaz büntetés-végrehajtási helyen 9 év 6 hónap 2 napig tartották fogva.

Az Ukrán SZSZK 1991. április 17-én kelt „A politikai megtorlások ukrainai áldozatainak rehabilitációjáról” szóló törvény 1. tc.-je alapján Simon Zs. I.-t rehabilitálták.

A területi ügyész helyettese, jogtanácsos

s.k., V.V. Himinec

4.2. Fekete Gyula diakónus 1905–1960 (?)

4.2.2. Életrajzi adatok.

49. kép. Fekete Gyula diakónus 1945-ben
(Forrás: Oroszi Pálné, Akli).

Fekete Gyula diakónus, evangéliumi könyvkereskedő²²¹ és missziói lelkész sz.: 1905. április 24., Beregszász.

1943-ban könyv- és papírkereskedést működtetett Beregszászon a Nagybazár u. 38. szám alatt, továbbá tagja volt a Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Országos Egyesülete vidéki könyvkereskedői szakosztályának.²²²

Beregségei ellenére letartóztatásáig missziói lelkészi szolgálatot vállalt a következő gyülekezetekben: Nevetlenfalva és Akli 1945–1946, Bilke 1947,²²³ Csetfalva 1948.²²⁴ Szolgálatai alatt aktívan részt vett a Baráti Kör missziói munkájában.²²⁵

Letartóztatva Csetfalván 1948. augusztus 16-án, 43 éves korában. Büntetése: 25. év javító-nevelő munkatábor, 5 év jogvesztés és vagyonelkobzás. Elítélve az USZSZK BTK 2.r.

54.§.10.c., az USZSZK BTK 54.§.11.c., 54.§.2. és az USZSZK BTK 29.§. a., b., c., alapján. Kovács Zoltán visszaemlékezéseiből tudjuk, hogy Fekete Gyula egy Angara melletti lágërben raboskodott Tajsetben.²²⁶

Fekete Gyuláné Gabica, férje elhurcolása után egy darabig még Beregszászon élt, ahová négy gyermekével együtt Zimányi Józsefnét is befogadta, ahol a helyi gyülekezeti tagok adományaiából éltek. Fekete Gyuláné apósa és anyósa is a negyvenes évek első felében elhunytak. Férje ítélethozatalának része volt a család teljes vagyonfosztása, ennek következtében a beregszászi lakásukat is elvesztették.

²²¹ DUPKA 1999, i.m., 36.

²²² A Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Országos Egyesülete tagjainak névsora. Lezáratott 1943. november 22-én. Felelős kiadó: Grandpierre Emilné, Máté Nyomda Budapest, VIII., József-u. 41. <http://mek.oszk.hu/13500/13516> Letöltve: 2017.01.25, 19:43.

²²³ A 38-as számú kép Bilkén készült 1947 májusában, az utolsó konfirmációról. A fevétel a régi bilkei templom bejáratánál készült jobb oldalon. A képen látható személyek: Az első sor balról: 1. Fenyvesi Borbála, 2. Orbán Etuka/Etelka, 3. Varga Piroska, 4. Székelyhidi László, 5. Lőke Károly, 6. Fenyvesi Etuka, 7. Orbán Edit, 8. Lőke Etuka/Etelka. Alsó sor: 9. Orbán Sándor, 10. Fekete Gyula – lelkész, 11. Orbán Sándor, 12. Fanta Béla. FODOR 2016, i.m., 286., 317., 532., 687.

²²⁴ FODOR 2016, i.m., 286., 317., 532., 687.

²²⁵ HORKAY 1998. i.m. 130. Asszonyi Istvánné így vall Fekete Gyula szolgálatáról: „1945 június. Ekkor fogadtam el eszemmel, hogy az Úr Jézusé akarok lenni, vállalva minden kötelezettséget. A szavakra is emlékezve írom e dolgokat. Egy este, amikor Fekete Gyuláék nálunk voltak, az Úr értünk való szenvedéséről és haláláról beszéltek, ami szívemet úgy áthatotta, hogy percekig zokogtam azért, hogy értem ennyit szenvedett. Ekkor fogadtam szívembe igazán és örökre.”

²²⁶ KOVÁCS 1990, i.m., 28.

A feleség Szegedre költözött, korai halála miatt már nem élhette meg férje 1956. május 31-én történt hazaérkezését. Fekete Gyula hazatérése után néhány évvel, 1959-ben Budapestre költözött. Ezek után még két alkalommal meglátogatta az általa gondozott akli és nevetleni gyülekezeteket egy-egy hétre.²²⁷ Budapesten halt meg a hatvanas években. 1991-ben lett rehabilitálva.

[1945.04.20] Fekete Gyula levele Révész Imre püspöknek.

„Beregszász, 1945 április 20.

Főtiszteletű Püspök úr!

Azon kérelemmel járulok most a Főtiszteletű püspök úr elé, hogy engem, -- a gyülekezeti lelkipásztori, lelkigondozói munkáshiányra való tekintettel, -- gyülekezeti munkára beállítani, illetve ilyen munka vállalására felhatalmazni sziveskedjék.

Jeles képesítésű diakonus oklevelemet 1937-ben nyertem Debrecenben. Ezt követőleg egy évig dolgoztam a huszti gyülekezetben Szabó Béla lelkipásztor-testvérem mellett, ki jelenleg pozsonyi lelkész, végezvén a gyülekezet minden munkáját, sokszor teljesen önállóan és egyedül is, mert családi körülményei és egyházkerületi missziói munkái sokszor hosszabb időre is elszólították gyülekezetétől Szabó Béla Nagytiszteletű urat. - Az első bécsi döntést megelőző napokban haza jöttem Beregszászba, hogy a döntés eredménye szülővárosomban érjen. Ezután a Napkeleti Baráti Kör lelkipásztor tagjának a gyülekezeteiben munkálkodtam templomi, bibliaköri és iratterjesztési szolgálattal. 1939-ben Nagy István Nagytiszteletű úr kérésére vállaltam a debreceni KIE. titkári állását, de sajnos, itt nem sokáig lehettem, mert szüleim betegeskedése miatt idehaza kellett munkát vállalnom. Lelkipásztori munkákban segíteni ezután is eljártam, a Baráti Kör iratterjesztésében is tovább dolgoztam. Huszt, Tekeháza, Nagyszöllős, Fertőszalmás, Asztély, Bótrágy, Bátyu, Csap, Szolyva gyülekezeteiben munkálkodtam ezen a környéken. Az iratterjesztés munkája pedig arra a gondolatra vezetett, hogy Beregszászban evangéliumi könyvesboltot, papír és írószerkereskedést nyissak, mely üzlet 1942 április 1.-én meg is nyílt. E mellett azonban nem csak betükön keresztül, de élőszóval is hirdettem továbbra is az evangéliumot. Volt állandóan vasárnapi iskola, amellyel, hogy sokszor a csoportvezetés is rám volt bízva. Munkálkodtam a KIE-ben. Végeztem a börtönmisszió munkáját. Jelenleg is van egy bibliaköröm, mely csütörtökön és vasárnap délután tartja összejövetelét. A Napkeleti Baráti Körnek testvérei közösségébe tartozom az 1936. szeptember 9.-i első összejövedele óta. Szóval a könyvesbolt, hivatásteljesítése mellett a kenyérkereseti forrás, a lelki szolgálat pedig a hivatásom.

Hogy eddig ennyit is munkálkodhattam, az Urnak adok érte hálát, hogy mél-

²²⁷ Papp Vilmos hagyaték. Oroszi Pálné első és második levele Papp Vilmosnak Fekete Gyula diakonus lelkipásztorról, Akli, 2010.08.28 és 2010.11.21.

tatott ennyi szolgálatra is. Egyedül tehát az Urban dicsekszem, Soli Deo Gloria!

Mindezeket azért bátorkodtam felsorolni, mert sem engem, sem eddigi munkásságomat nemigen ismeri a Főtiszteletű Püspök úr, bár már többször találkoztunk, így az 1943 év októberi munkácsi baráti körön is. Egyébként én szoktam elküldeni a Napkeleti Baráti Kör körleveleit is.

Itt jegyzem meg közbevetőleg azt, hogy a Napkeleti Baráti Kör legközelebbi összejövele Beregszászban lesz május 3.-án.

Kérésem indoklása a mai rendkívüli helyzet. Elsősorban a gyülekezeti lelkimunkás hiány. Bár-e munkavállalást komplikálja az én helyzetem is, de bátorodom ezt is előadni, mert ha Istennek Szent Lelke indít erre a munkavállalásra, akkor fog megoldást is találni a problémákra.

A könyvesboltban áru már olyan kevés van, hogy ez már megélhetési alapot nem képezhet. Áruutánpótlás pedig a közeljövőben nem lehetséges. Rendkívüli adóban /hadisarcban/ eddig 8.000 Pengőt kellett befizetnem s ha lehetne is áruutánpótlásra gondolni, de lassan kiveszik a tőkét az ember kezéből. És a mai drágaságban élni is kellene valamiből. Az elhurcoltatás sorsa az u.n. „Kárpátukrajnában” meg van pecsételve.

Ezekre való tekintettel szeretnénk az Anyaországba költözni, de mivel a határ már le van zárva, ez szinte lehetetlen. Természetesen öreg és beteges szüleimet is vinném magunkkal. Szegeden laknak a feleségem szülei, kik szintén öregek és betegesek. Rájok is gondolnunk kell, s szeretnénk, ha ők is velünk lehetnének, vagy legalább is közelünkben.

Ugy tudom, hogy Főtiszteletű Püspök úr a jelenlegi magyar kormány tagjával jó viszonyban van. Így a kiküldetéssel kapcsolatban a Főtiszteletű úr révén ha kaphatnánk egy kiköltözési engedélyt megfelelő szállítási engedéllyel együtt, úgy a kiköltözési probléma is megoldódna, Ha az Úr indít a gyülekezeti munkába, hiszem, hogy meg is oldja a problémákat. Mély tisztelettel és szeretettel kérem Főtiszteletű Püspök urnak ilyen értelemben való közbenjárását és segítségét is.

Azt, hogy a Püspök úr megjelöli a gyülekezetet, melynek gondozásával megbíz, vagy pedig csak általános megbízatást kapok s rám bizza a gyülekezet megválasztását, azt egészen a Főtiszteletű Püspök urra bízom. Csak azt kérem, hogy a felsorolt körülményeket szíveskedjék figyelembe venni.

Ha azonban nem sikerülne kiköltözéssel kapcsolatos gyülekezeti munkába való kiküldetés az Anyaországban, még akkor is kérek gyülekezeti munkára való kiküldetést vagy engedélyt, hogy ezen a környéken munkálkodhassam s hogy tudjam igazolni mindenki előtt, hogy munkában vagyok.

Bárhová és bárhogyan szóljon ez a gyülekezeti munkára való kiküldetés és felhatalmazás, azt mindenképpen szíveskedjék közölni, hogy mindenre, vagy, hogy milyen munkára kapom a felhatalmazást, hogy ennek értelmében végezhessem Istentől kért és várt missziói munkámat.

Azt hangsúlyozni kívánom, hogy nem anyagi előnyöként, hanem Isten országa ügyéért kívánom végezni a munkát. Az Úr gondoskodni fog a megélhetésről is, mert hisz az Úr Jézus mondta: „Méltó a munkás az ő táplálékára”.

Személyesen szerettem volna ebben az ügyben kihallgatáson megjelenni

a Főtiszteletű Püspök úr előtt, de nem rég kerültem haza egy borzasztó körülményes és hosszú szegedi utról és csak most kezdek kigyógyulni az uton szerzett hülésekből és egyebekből. De mire a válasz megérkezik, akkor már Isten segítségével jobban leszek s ha szükséges, akkor teszem tiszteletemet a Főtiszteletű Püspök úr előtt.

E sorok átadója pár napon belől jön vissza Beregszászba, a választ is azzal tessék szives lenni küldeni. Így megbízhatóbb és gyorsabb a levélváltás. A Főtiszteletű úr által megjelölt időpontban jelentkezni fog majd a válaszáért. Ha esetleg a Beregi Egyházmegye részére lenne valami küldeni való, szivesen közvetitem az Esperes urnak, aki ugy is Beregszászban tartja az esperesi hivatalos órákat. Az egyházmegyei nyomtatványraktár is nálam van kezelésben, így egyébként is élénk kapcsolatban vagyok az Esperes urral és az egyházmegye lelkipásztoraival s gyorsan teljesíthetem a Főtisztelendű Püspök úr esetleges kéréseit.

Szives intézkedéseit és választát mielőbb kérve és várva s mindeneket előre is nagyon szépen megköszönve maradtam a Főtiszteletű Püspök urnak mindekor kész hive testvéri köszöntéssel és

teljes tisztelettel:
Fekete Gyula
okleveles református diakonus,
könyvkereskedő.²²⁸

[1945.04.27] Fekete Gyula fakultációja és exmissziója
„877/1945.

Rendkívüli fakultáció és exmisszió.

Tiszteletes F E K E T E G Y U L A / M I H Á L Y urat, a tiszántuli református egyházkerület debreceni diakonusképzőintézetét elvégzett, jeles képesített diakonust, a rendkívüli körülmények figyelembevételével, a tiszántuli egyházkerület tanácsától nyert felhatalmazás alapján kivételesen felhatalmazom arra, hogy a beregi egyházmegye esperese vagy annak törvényes helyettese által pontosan megjelölendő egy vagy több beregi egyházmegyei egyházközségben Igét hirdethessen templomban és templomon kívül, a szent sákramentumokat kiszolgáltathassa, a házásokat egyházi esketésben, a halottakat temetésben részesítse, s általában végezhesen mindenemü pásztori és missziói szolgálatot, amelyet az Egyházi Törvény és az érvényes szabályrendeletek a lelkészek hatáskörbe utalnak. A szolgálatot tartozik fekete vagy sötét színű ruhában végezni, melyre azonban palástot nem ölthet. Mind igehirdetésben, mind egyéb szolgálataiban szigoruan köteles alkalmazkodni egyházunk Istentiszteleti Rendtartásához s esperes úr vagy törvényes helyettese figyelmeztetéseihez és utmutatásaihoz.

Ez a felhatalmazás a lelkipásztorok és lelkészek egyházigazgatási jogkörének

²²⁸ TtREL I.1.c.468. Fekete Gyula levele Révész Imre püspöknek Beregszász, 1945 április 20.

gyakorlására ebben a vonatkozásban nem terjed ki. Tehát Fekete Gyula úr helyettes lelkészi jogkört nem tölthet be, presbitériumban nem elnökölhet stb. Ha munkahelyét az esperes úr oly gyülekezetben jelöli ki, amelynek lelkipásztora távol van vagy pedig lelkipásztori állása üres, Fekete Gyula úr a kirendelt felügyelő lelkész utasításaihoz mindenben alkalmazkodni tartozik.

Ezen felhatalmazás és általános exmisszió érvénye csak a beregi egyházmegye területére szól. Ott is bármikor megszüntethető, akár püspöki, akár esperesi intézkedéssel.

Debrecen, 1945. április hó 27-én.

P.H. –

a tiszántuli református egyház püspöke.”²²⁹

[1945.06.3] Lajos Sándor Máramaros-Ugocsa esperes jelentése.

„Református esperesi hivatal Fancsika, Ugocsa vármegye.
35/1945

Fancsika 1945. június 3.

Tárgy: Jelentés különböző e.megyei ügyekről.

Főtiszteletű Püspök Atyánk!

Tisztelettel kérem, méltóztassék Fekete Gyula diakonus 877/1945 sz.a. kiadott fakultációját kiterjeszteni Ugocsa megyére is. Beregben nincs annyira reá, mint Ugocsában, mert ide az elmenekültek ez idő szerint vissza nem térhetnek. Fekete Gyulát utólagos jóváhagyás reményében megbízam Nevetlenfalu s Akli lelki gondozásával, ez volt a legelhagyatottabb hely e. megyénkben.

A pásztor nélkül maradt egyházakba igyekszem elhelyezni a gyülekezet nélkül maradt lelkipásztorokat. Pázsit József rahói lelkészt a tivadarfalvi s péterfalvai, Kovács Zoltán volt nagyszöllősi vallásoktatót a tiszaujlaki, Kiss Lajos volt m.szigeti S. lelkészt a bökényi egyházak gondozásával biztam meg s most folyik a tárgyalás a bilkei, szintén gyülekezet nélkül maradt lelkésznek Tiszaujhely s Mátyfalvára való helyezésében.

Most kaptam értesítést arról, hogy egyházmegyénk ama lelkészei, akik ezelőtt a királyhágómelléki e.ker.-hez tartoztak, június 15-én Szatmáron kimondták egyházmegyénktől való elszakadást s nagybányai egyházmegyébe való visszatérést az 1940 évi jun. 30-iki állapot szerint. Így tehát kiesnek egyházmegyénkből Máramarosziget, Hosszumező, Halmi, Turterebes, Kisbábony, Tamásváralja, Nagytarna, Dabolc, Nagybocksó egyházak; magukban maradtak Técső, Visk, Huszt, akikkel most keresem az összeköttetést.

Nagyon nehéz az adminisztráció a közlekedési akadályok miatt. A postai érintkezés is lassu a cenzurán feltorlódott anyag folytán. a Debr. Prot. Lap májusi száma most érkezett hozzám, az áprilisi még most sem. Tisztelettel kérem a 3741/1944 s

²²⁹ TtREL I.1.c. 468. Fekete Gyula fakultációja és exmissziója. Debrecen, 1945. április 27.

a 4300/1944 sz. rendeleteket, mert ezeket nem ismerem a Szigettel való érintkezés megszűnése miatt.

Felekezeti iskoláinkban a tanítás szünetel mult év novembere óta. Itt maradt tanítóink csupán kántori teendőket végezhetnek. A vallástanítás engedélyezve volt heti 1 órán s ezenkívül a vasárnapi iskolák pótolják a hiányok egy részét.

Pénzügyi állapotunk a lehető legrosszabb az e.m.-i közigazgatásra vonatkozólag. Párducz Rezső e.m. pénztárnokról semmi hir. Menekülése alkalmával mindent elvitt magával. Most rendeltem el a mult évi állapotnak megfelelő járulékokbeküldését Horkay Barna h. pénztárnokhoz. A gyülekezetek anyagi állapota az eddigi értesülések sz-erint kielégítő, az adózás helyét a legtöbb helyen az önkéntes adakozás váltotta fel.

A lelki életre nincs panasz, a Bibliakörök igen élénk életet mutatnak mindkét nemből. Mindennap termékeny talajra hull az Ige könnyes vetés után.

A kanoniks vizitációt nem tudom, bevégezhetem-é e hónapban ugy, hogy aug. 10-re kész jelentést küldhessek be? Oka a már említett közlekedési sok akadály. A legtöbbször gyalog utazom.

Isten segítségét s áldását kérve az atyákra s fiakra, vagyok Főtiszteletü Püspök atyánknak Krisztusban alázatos szolgálja

Lajos Sándor esperes h.”²³⁰

4.2.3. Előzmények, rabság és szabadulás

[1942] Fekete Gyula újsághirdetése

„Kérem a mélyen tiszteit kiadó cégeket, hogy újdonságaikból megjelenéskor 1-1 példányt bizományi számlára megküldeni szíveskedjenek. **Fekete Gyula** könyv-, papír- és írószerkereskedő, Beregszász, Nagybazár 38.”²³¹

[1990] Kovács Zoltán lelkész emléke Fekete Gyuláról

„Fekete Gyulától hallottam szabadulásunk után, hogy Osváth Istvánt is kivitték Szibériába, s együtt voltak egy Angara melletti lágerben. További sorsa előttem ismeretlen.”²³²

[2010.08.28] Oroszi Pálné első levele Papp Vilmosnak Fekete Gyula diakónus lelkipásztorról.

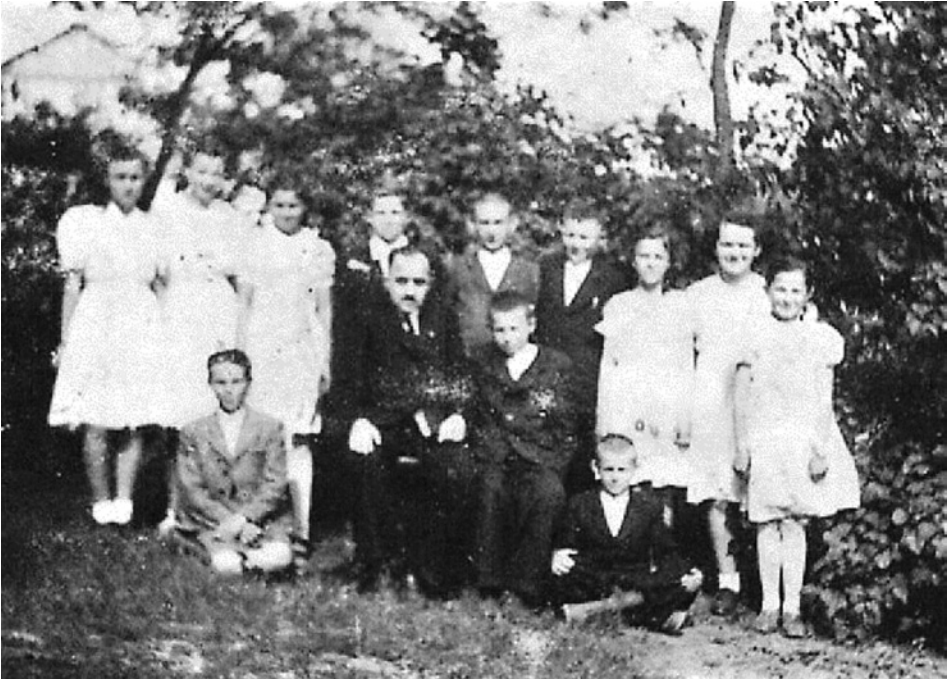
„Emlékezés Fekete Gyula diakónus lelkipásztorra.

1945-ben az Úr ébredést adott a mi falunkba [Akli]. Istenünk gyülekezeteinek is hívó lelkipásztort ajándékozott, Fekete Gyula diakónus lelkész személyében. A volt lelkészünk, Bukó Lajos, 1944-ben elmenekült a felesége szülőföldjére Szlová-

²³⁰ TtREL I.1.c.470. Lajos Sándor Máramaros-Ugocσαι esperes jelentése. Fancsika, 1945. május 3.

²³¹ Corvina, 1942. március 20, 65. évf., 12. szám, 1.

²³² KOVÁCS 1990, i.m., 28.

50. kép. Fekete Gyula az utolsó bilkei konfirmáción 1947-ben. (Forrás: özv. Oroszi Pálné archívuma)

kiába, a szovjet csapatok elől; a sok ijesztő röpcédulák megtették hatásukat „urak papok szaladjatok, ti parasztok maradjatok”.

Új lelkipásztorunk, Fekete Gyula, 1945 tavaszán nagy buzgósággal fogott hozzá gyülekezeteink – Nevetlenfalu és Akli – lelki neveléséhez. Bibliaórákat, házi istentiszteleteket tartott a templomi istentiszteleteken kívül. Családokat látogatott egy-két presbiterrel. A férjem, Oroszi Pál, akkor, mint ujjonnan született gyermek, a szeretet első tüzeinek lángjával szívében, sokszor elkísérte ebbe a munkába.

Fáradhatatlan volt lelkészünk, minden testi gyengesége ellenére. Esőbe, fagyban, télen, nyáron gyalog tette meg feleségével „Gabica nénivel” a két falu közti 2,5 km-es utat. Csurgott róla a veríték a nyári forró napokon, ahogy át gyalogolt a szolgálatok megtartására. Vasárnap kétszer tették meg ezt az utat. Ugyanis kérekpározni nem tudott, testének gyengesége miatt. A délutáni bibliaórákat, nem emlékszem, hogy egyszer is kihagyta volna. Gyülekezeteink sok szívben elkezdte a Szentlélek az Ő újjászülő munkáját. A légerekben elhalt apák és fiak hozzátartozóinak összetört szíve, Isten által elkészített jó talaj volt az ige befogadására. Nem elégedtek meg a hívek a heti egy bibliaórával, hanem estéről-estére más és más családoknál gyűltek össze, az ige köré, épülést, erőt és vigasztalást venni. Akliban az estei bibliaórákat az ujjonnan született kis legátus, Oroszi Pál, tartotta. Nagyon sok halleluja éneket és zsoltárokat meg tanultunk a Fekete Gyula, kevés 2 évi szolgálata alatt, amit azelőtt nem tudtunk. Többet munkálkodott, mint más 20 év alatt. Nagyon jó hallása és hangja volt.

Nem maradt ki egy család sem, a két faluban, akiket meg nem látogatott volna. Vitte az evangéliumot. Az Úr nem fogja mondani neki, hogy „vérét a te kezedből kívánom meg”. (Ezékiel 33,8)

Fekete Gyulát 1948. júni 28.-án Simon Zsigmond, Asztélyban szolgáló lelkésszel vitték be az ungvári börtönbe. (itt mellékelek egy 1955. Május 3.-án írt levelét, amit a lágerből írt Simon Zsigmond a volt Nagyszőlősön szolgáló Horkay Barna lelkipásztor testvérenek).

1955-ben (talán 56-ban. Nem emlékszem a pontos dátumra) Fekete Gyula is hazakerült a lágerből, de felesége közben meghalt.

Ők Beregszászban laktak, amikor összekerültek, a Gyula bácsi öreg szüleinél. Onnan jöttek a mi falunkba, és oda mentek vissza 2 év után. A Keleti Baráti kör tagjai az ő házukban gyűltek össze, titokban, megbeszélésre, imádkozásra. Innen vitték el az ungvári börtönbe, ahol másfél évig gyötörték sok kihallgatással, míg végre 25 évre elítéltél a többi baráti körösökkel együtt, és elvitték különböző lágerbe őket, ahogy a mellékelt levélből is kitűnik. Az öreg szülők Beregszászba, közben meghaltak.

Gabica néni, a felesége, közben egyedül maradt, és visszaköltözött Magyarországra, a szülőföldjére. Ott halt meg, mire a férje hazajött; így nem érte meg a viszontlátás örömét. Gyula bátyánk Magyarországra ment, a lágerből hazatérte után; mert az egy fiú, Fekete Imre testvére is ott lakott; ha jól emlékszem Szege-den.

Eljött még meglátogatni az általa gondozott, és hitre jutott akli és nevetleni gyülekezetének tagjait, egy-egy hétre, két alkalommal is.

Aztán csak gyászjelentést megkapva tudtuk meg, hogy Urunk hazavitte az özvegyen maradt szolgálóját.

Özv. Oroszi Pálné, Akli.”²³³

[2010.11.21] Oroszi Pálné második levele Papp Vilmosnak Fekete Gyula diakónus lelkipásztorról.

„Kedves tiszteletes úr!

A nov. 1-írt levelét nov. 20-án kaptam kézhez

Ma 21-én vagy három órát kerestem a gyászjelentést, de sajnos nem leltem meg. Egy fényképét találtam csak meg, amikor láger után itt volt látogatóba s a régi szomszédasszonyával van lefényképezve. Őt mint okleveles diakónus lelkészt küldték ki hozzánk szolgálni 1945 tavaszán.

Ami a testi gyengeségét illeti a pontos diagnózisból nincs tudomásom, de a meghajlott hát és egy kicsit elfordult nyak, a csigolyák összecúszásáról tanuskodtak.

Csendbe hordta ezt, sohszem panaszkodott, fáradtságot nem ismerve, egészségét nem kímélve pásztorolta a reá bizott nyáját.

²³³ Papp Vilmos hagyaték. Oroszi Pálné első levele Papp Vilmosnak Fekete Gyula diakónus lelkipásztorról, Akli, 2010.08.28.

SZABAD AKARSZ LENNI?

Az örök ropogó márkában vergődik az életed! Ke gyetlenül szorít Jézus körülötted a bűn karma. Sokszor úgy érzed már, hogy összerokkasz alatta!

Próbáltál már menekülni nem egyszer és mindig azt kellett tapasztalnod, hogy hiába. Minden erőd megterjesztésével sem tudtál szabadulni e kínzó ölelésből.

Nem, mert nem emberek ellen van tusakodásod (Ez. 6: 12), hanem a náladnál sokkal hatalmasabb Sántán ellen.

Megtárvadva, vagy még viaskodva lühegész ebben a szörnyű marokban. Bízaskodva, vagy már reményvesztetten próbáltál menekülni a bűn szorításából.

Be kell azonban látnod, hogy a te erőd kevés hozzá! Egyedül Jézus szabadíthat meg!

Nézz rá, amint vért izzadva gyötörök az utolsó éjt szakán, amint összerúg, átszögezve vérrel az isten Fia és lásd meg, hogy helyetted tette! A te szabadságodért.

Egyedül Ő az érted szenvedő Jézus törheti le billyeideit. Kiáltás hát segítségért. Ő megígérte, hogy aki hozzám jár, semmiképpen ki nem vetem. (Ján. 6: 37.)

Feloldás kiadó: Szikszai Béni. 3044 Bethánia, Budapest. Földes: Horváth János.
Bpest, VIII, Gyulai Pál u. 9.

A SZABADÍTÓ KÉZ.

Csapdába esett, megkötözött élet vagy! Bűneidből mozdulni sem tudsz. Csak vergődés, de a felmentés képtelenségnek látszik előtted.

Lehúznak szenvedélyeid, körülvéznak nyomorúságaid. Kísértésekkel birkózol, próbálsz leszaggatni a hűsodra vágó köteleket.

Szűzgyűlölet!

Jóvaló emberek igyekeznek rajtad segíteni. Tanácsokat adnak, az erkölcs létráját tartják eléd.

Te azonban még felállni sem tudsz, nehogy felmenj rajtad!

Erős mentő kére van szükséged!

Jézus kézz lenyulni érted!

"Aszt, ha a Fió megszabadít titeket, valósággal szabadság lesztek." (Ján. 8: 36.)

Krisztus omdhatja le egyedül a köteleidet, Ő emlíhet ki a Sántán kelepeiből!

Ott a Gólgotán örökre szétlétte bűneid billyeideit!

Nem kell másd ment, ha menekülszre vágyódsz, mint hozzá kiáltani segítségért.

Tárd elé könyveid között kétségbeesjt állapotodat. Sírva, vergődő szívvel, béklyóba verve is megállhatas elítte.

Ő akkor sem vet meg!

Jöjj Jézushoz és szabad leszel!

Feloldás kiadó: Szikszai Béni. 3044 Bethánia, Budapest. Földes: Horváth János.
Bpest, VIII, Gyulai Pál u. 9.

51. kép. Fekete Gyula által terjesztett és a KGB által államellenesnek titulált „Pace” képek a bizonyítékok között. (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258.)

re. Ugy tudom az volt a szülővárosa, ott halt meg, mint ehogy irtam, nem érte meg a viszontlátást örömet.

Hogy-hogy élt a felesége és miből?

Az id. Zimányi Józsefné is 4 gyerekkel itt maradt (az ő férjét még hamarabb lezárták) s ő beköltözött gyermekeivel Fekete Gyulanéhez Beregszászba.

Elmondta Zimányiné, hogy sokszor úgy is gondoskodott Isten róluk, hogy ő a 3 gyerekével. (mert a kis Marika még szopós volt, mert ő az apja elvitele után született) kiment a piacra nézelődni és a faluból a piacra bejövő asszonyok, akik ismerték a magukra maradt családot – ki krumplit, ki olajat, ki zöldséget – ki mit árult abból adott nekik, s így volt mindnyájuknak egy-egy darabig mit megfőzni a 6 tagból álló családnak.

Én akkor sokat jártam Beregszászba (tüdőtöltésre) s nálunk száltam meg. Amiben csak tudtunk segítségükre voltunk. A 4 Zimányi gyerekeket is elhozottuk. A legnagyobbat, Alajost Akliba Oroszi Pálék vitték. A kis lányokat meg Nevetlenfaluba hozzánk hoztuk el, mert akkor még én lányként Nevetlenben éltem.

Ezek voltak a Keleti Baráti Kör oszlopos tagjai: Zimányi József Horkay Barna-

Azelőtt Beregszászban a szülővárossában iratterjesztéssel szolgálta az Urat. Majd egy evangéliumi könyvesboltban tette ezt, ott Beregszászon. Ez a Keleti Baráti Kör szorgalmazásából sok drága jó könyvek beszerzése és továbbadásra adott lehetőséget. Voltak az üzletben tanszerek és és egyéb iskolai felszerelések is.

Felesége az ő elhurcolása után egy darabig még itt élt, de mivel apósa is anyósa is meghalt. Visszaköltözött Szeged-

Nagyszőlősi, Asszonyi István-Forgolány-i, Fekete Gyula- Nevetlen-i Pázsit József – Tivadar-i, Simon Zsigmond Asztély-i, Huszti Béla Kigyós-i és Györke István – lelkésznek és Gulácsi Lajos mint kisegítő. Őket szinte egymás után vittek el az Ungvár-i börtönbe. Ahol 1-évig gyötörték a sok kihallgatások míg 1 év után 25 évre elítélték.

Sajnálom, hogy nem leltem meg a gyászjelentést. Az Úr áldja meg munkáját Szeretettel: Oroszi Pálné, Akli.”²³⁴

[1992] id. Oroszi Pál visszaemlékezése Fekete Gyula diakónus szolgálataira.

„1944-ben a háború, az ezt követő elhurcoltatások és változások lehetetlenné tették a továbbtanulásomat. A családok többsége apa nélkül maradt. Édesapámat is elsodorta tőlünk a háború, így a gazdaságban kellett helytállnom 14 évesen. Az elmenekült lelkipásztor helyett 1945 nyarán **Fekete Gyula** diakónus lelkész szolgált a gyülekezetben, aki egyszerűen a tiszta evangéliumot hirdette. Előbb lesajnáltam: ezt én már tudom. De nem tudtam szabadulni az Ige hatásától, elkezdtem rendszeresen nagy lelki szomjúsággal olvasni a Bibliát. Az első megértett Ige a Máté 15:8 volt: „Ez a nép szájjával közelgett hozzám és ajkával tisztel engem, szíve pedig távol van tőlem.” Megértettem: ez vagyok én. Kértem Istent, bocsássa meg eddigi életem sok bűneit, és fogadjon el Krisztus elégtételéért gyermekének, és hadd szolgálhassam Őt hálából egész életemben. Az Úr elfogadott, bár dacos szívem sokszor ellenállt, Ő mindig meggyőzött szeretetével. Szülőfalumban, Akliban sok szívben elkezdte a Szent Lélek az Ő újjászüelő munkáját. A légerben elhalt apák és fiak hozzártozóinak összetört szíve Isten által elkészített jó talaj volt az Ige befogadására. Nem elégedtünk meg a heti egy bibliaórával, hanem estéről estére más-más családnál gyűltünk össze az Ige köré épülést, erőt és vigasztalást venni. Öreömmel szolgáltam ezeken az alkalmakon. Az első szeretet tüze égett bennem. Kárpátalja pedig, ami erre az időre már teljesen elszigetelődött az anyaország és a környező országok református egyházától, égett az ébredés tüze. Nagy segítséget jelentett a számomra a Baráti Kör lelkipásztorai által 1946 januárjában, Geceében szervezett egyhónapos bibliaiskola. Kárpátalja gyülekezeteiből vagy harminc fiú és lány jutott ebben az iskolában olyan lelki segítséghez, aminek a hatására erőt adott az ezután következő nehéz időkben szolgálni az Urat és megmaradni mellette.”²³⁵

[2014] özv. Oroszi Pálné emlékezése a Baráti Kör lelkészeire.

„A Keleti Baráti Kör lelkészei, míg őket is börtönbe nem zárták, a legnehezebb időben is, fáradságot nem ismervé, életüket kockára téve munkálkodtak, a megkeseredett egyháztagoknak vigaszt és lelki táplálékot nyújtva itt. Áldott legyen Istenünk, hogy a kiszabott 25 évből csak 7 évet voltak elzárva. Mindnyájan hazajöttek,

²³⁴ Papp Vilmos hagyaték. Oroszi Pálné második levele Papp Vilmosnak Fekete Gyula diakónus lelkipásztorról, Akli, 2010.11.21.

²³⁵ OROSZI 2014, i.m., 83–84.

még a láger után gyermekeik is születtek, és magas életkorban szólította haza őket az Úr. Istenünk őket használta fel. Az ő munkájuk gyümölcseként tért meg sok ember, közöttük én is. Ima-naptárban felírtam a Horkay, Zimányi, az Asszonyi és Pázsit családneveket, hogy el ne felejtsem az utódokért imádkozni, hogy ott együtt örülhessünk előrement szeretteinkkel a Menny dicsőségében. De most is tele van a szívünk hálával, hogy elköltözött lelkipásztoraink helyébe adott jó Atyánk utánpótlást, a mostani fiatal élőhitű lelkipásztorainkban, akik tovább viszik az ébredés munkáját. A mi falunkban is Lőrincz Attila tiszteletes rendelte (aki az aklihegyi ifjúsági táborban hallotta meg Isten hívó szavát), hogy a nagypapa munkáját tovább vigye.”²³⁶

4.2.4. A koncepció per iratanyagai²³⁷

[1948.01.13] Igazolás a Baráti Kör feloszlatásáról

USZSZK

A Szovjetunió Miniszteri Tanácsa Vallásügyi Bizottságának Kárpátontúli területi megbízottja

1948. január 13.

001 sz.

Ungvár városa

IGAZOLÁS

A Szovjetunió Miniszteri Tanácsa Vallásügyi Bizottságának 1947. május 20-án kelt utasításának megfelelően, a Vallásügyi Bizottság Kárpátontúli területi megbízottja feloszlatta a Beregszász város közponú, a református gyülekezet vonalán illegálisan működő, magát „Keleti fivérek” klubjának nevező szervezetet.

1947. június 11-én ezt hivatalosan közölték a klub vezetőivel, Simon Zsigmond, Horkay Barna, Zimányi József és más lelkészekkel.

A tilalom ellenére a „Keleti fivérek” klubja szervezet gyakorlatilag folytatja működését mind a mai napig.

Az igazolást az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatalához történő betérjesztés céljából állítottuk ki.

A Vallásügyi Bizottság Kárpátontúli területi megbízottjának feladatait ellátó személy /M. Popovics/

Az eredetivel megegyező:

Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi
O Osztályának helyettes vezetője, sk. aláírás /Kruglov/

²³⁶ OROSZI 2014, i.m., 48.

²³⁷ Válogatás Fekete Gyula és Simon Zsigmond 342 lapnyi közös peranyagából az UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 770, Delo 1970 dokumentumai alapján.

Címeres körbélyegző

Kézzel írva:

1948.I/13

Az eredeti Zimányi vádemelésének 1745. s/sz.
levéltári nyomozati ügyében található.

[1948.07.14] Pace képek ellenforradalmivá minősítése Kárpátalja Irodalmi és Kiadói Ügyek Igazgatóságának vezetője által

Tartalmi ismertető

Magyar nyelven kiadott rajzos szórólapokra

Az első szórólap egy görnyedten, hátrakötött kezekkel álló embert ábrázol, előtte egy létra, mögötte egy kinyújtott kéz. A rajz fölött az alábbi felirat áll: „Nézd, ez egy jó erős létra”, a rajz alatt a következő szavak: „Nem létrára van szükséged, hanem egy erős szabadító kézre”. A rajz hátoldalán „Szabadító kéz” című szöveg található.

A rajz és a szöveg lényege a következő.

Kárpátontúlnak a kárpátontúli nép akaratával Szovjet-Ukrajnával történő újraegyesülését és Kárpátontúlon a szovjet hatalom visszaállítását követően a magyar nemzetiségű ember mintha nehéz és jogtalan helyzetbe került volna. Meg van kötve és ebből a helyzetből nem tud szabadulni. Ezt a kép hátoldalán található szöveg is alátámasztja „Cspadába kerültél, életed bűneid miatt meg van kötve, még mozdulni sem tudsz. Kapálódzol, de nem tudsz felállni”, tovább arról van szó, hogy a jó emberek tanácsaikkal próbálnak segíteni a magyar embernek és a képen még létrát is adnak, de a magyar embert olyan erősen megkötötte a szovjet hatalom, hogy „még fel sem tud állni, nem hogy létrán másszon” és tovább azt állítják, hogy a magyar embernek most nem létrára, hanem „erős szabadító kézre” van szüksége, amit neked fentről Jézus nyújt, hogy téged „kiszabadítson a Sátán csapdájából”, itt a szovjet hatalom elnyomásától való szabadítást kell érteni, amit elkendőzött formában Sátánnak hívnak.

Az elsőhöz hasonlóan, a második szöveges rajz is ezt ábrázolja.

Ezen a rajzon a szovjet hatalmat gonosz erőként egy erős kéz képében ábrázolják, amely egy magyar nemzetiségű embert szorongat az öklében, a rajz fölött ez a szöveg áll „Óh, szegény ember! Ki szabadít meg engem?”. Lent a következő szöveg: „Csak Krisztus tud megszabadítani”, a rajz hátoldalán „Szabad akarsz lenni” című szöveg található.

Ezen a rajzon a szovjet hatalmat gonosz erőként ábrázolják, amely erősen szorítja az embert. Ezt a hátoldalon lévő szavak támasztják alá: „Az életed az ördög hatalmas kezében kapálódzik”. Ehhez a kézhez, amely öklöbe szorítva tartja az embert, néhány, az újjakhoz kötözött cérna fut, amit kicsi, vékony emberkék húznak, hogy szétnyissák az ujjakat és kiszabadítsák az öklöbe szorított embert.

Ahogy az első, úgy a második rajzon is a vallást használják, hogy lám, Krisztus megszabadítja a magyar nemzetiségű embert, akit a szovjet hatalom szorongat.

E szórólapok Kárpátontúlon történő terjesztése nagy kárt okoz. Ezekben a szórólapokban elkendőzve rágalmazzák a szovjet hatalmat, amely szorongatja a magyar nemzetiségű embert, jogtalanságba taszította és lelkiileg megkötözte.

Ez kétség kívül a szovjet hatalom rágalmozása. Kárpátontúl munkásai, ezen belül a magyar nemzetiségű munkások, a gyakorlatban látják és érzik, hogy a szovjet hatalom, mint a világ egyetlen burzsoá állama sem, helyesen oldotta meg a nemzetiségi kérdést. Kárpátalja megyében az ukrán, orosz iskolák mellett magyar iskolák működnek, melyekben a magyar nemzetiségű dolgozók gyerekeinek lehetősége van anyanyelvén tanulni. Kárpátontúli területen, így Beregszászon és Ungváron, más újságok mellett magyar nyelvű újságok is megjelennek. Ezt ki kell egészíteni azzal, hogy az Ungvári 1. sz. Nyomda már két éve rendszeresen nyomtat az iskolák számára magyar nyelvű tankönyveket.

Kárpátontúlon a magyar nemzetiségű ember minden orosz, ukrán és más nemzetiségű állampolgárral, egyenlő jogokkal rendelkezik. Ezért ezek a szórólapok károsak és ellenforradalmiak.

1948.VII/14.

s.k., M. Omeljanenko
A Kárpátontúli Irodalmi és Kiadói Ügyek Igazgatóságának vezetője

[1948.08.12] Fekete Gyula letartóztatási parancsa

„Jóváhagyom”
Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala
Kárpátontúli Területi parancsnoka
ezredes, sk. aláírás /Cserneckij/
1948. augusztus 12.
Címeres körbélyegző

„A letartóztatást jóváhagyom”
Kárpátontúli terület ügyészének helyettese
III. kategóriájú jogtanácsos
sk. aláírás /Andrásko/
1948. augusztus 13.
Címeres körbélyegző

HATÁROZAT /letartóztatásról/

1948. augusztus 12.

Ungvár városa

Én, Kruglov kapitány, az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi „O” osztályának helyettes-vezetője, megvizsgálva a beérkezett bűnözői tevékenységről szóló anyagokat:

FEKETE Gyula Imrihovics, 1905-ös születésű, a Kárpátontúli terület Beregszász város szülőtte, nemzetisége magyar, az SZSZKKSZ állampolgára, pártonkívüli, középiskolai végzettségű, ezen kívül befejezte a református egyház 6 hónapos misszionárius képzését, kereskedő családból származik, nős, büntetlen előéletű, a Beregszászi körzet Csetfalva faluban lakik, a református egyház ideiglenes lelkésze, de lelkésszé nem szentelték, ügyében

MEGÁLLAPÍTOTTAM

Fekete 1936-tól a Kárpátontúlon működő „Keleti fivérek” klubja magyar vallási-nacionalista szervezet aktív tagja.

A „Keleti fivérek” klubja aktív tagjaként és annak vezetőinek utasítására, Fekete a futár szerepét töltötte be a nacionalista irodalom és szórólapok Magyarországról Kárpátontúlra történő szállításánál.

1938 őszén, Kárpátontúli-Ukrajna magyar megszállása előtt, Fekete Budapestről nagy mennyiségű magyar nacionalista irodalmat és szórólapot hozott, amiket a „Keleti fivérek” klubja tagjai Kárpátontúl lakossága között terjesztettek.

Az 1941-1945-ös években, a Nagy Honvédő Háború alatt, Fekete több mint 9 ezer nacionalista szórólapot hozott Budapestről, amiket a „Keleti fivérek” klubja többi tagjaival terjesztett a lakosság körében.

Kárpátontúli-Ukrajna területének Vörös Hadsereg általi felszabadításától és annak Szovjet-Ukrajnával történő újraegyesülésétől kezdve, Fekete lakása volt a „Keleti fivérek” klubjának törzshelye, ahol a klub vezetőségének gyűléseit tartották, amelyeken a szovjet hatalom és kormány ellen irányuló határozatokat hoztak.

1945-47-ben Kárpátontúl magyar lakossága között Fekete több mint másfélezer magyar nacionalista szórólapot terjesztett szét, amiknek a tartalmát a lakosság nacionalista és kifejezetten szovjetellenes szellemben értelmezi.

Jelenleg Fekete a fiatalokból Krisztus követők társasága köreit szervezi, ideológiailag szovjetellenes szellemben neveli a fiatalságot, a vallás nevében tiltja a szép-irodalmi művek és politikai irodalom olvasását, klubok, színházak, filmszínházak látogatását és a szovjet nép társadalmi-politikai életében történő bármilyen részvételét.

A Fekete által elkövetett bűncselekmények elkövetését saját vallomása és 6 tanú vallomása, valamint más az ügyben meglévő anyagok támasztják alá.

A felsoroltak alapján

ELRENDELTEM:

Fekete Gyula Imrihovics, Beregszászi körzet Csetfalva falu lakosának letartóztatását és házkutatását. Személyes vagyonát zár alá kell helyezni.

Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi „O” osztályának helyettes vezetője, kapitány sk. aláírás /Kruglov/
„EGYETÉRTENEK” Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi „O” osztálya vezetőjének feladatát ellátó, sk. aláírás /Petrenko/
az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozati Osztályának vezetője, alezredes sk. aláírás /Akszjenov/

[1947.08.11] Fekete Gyula kihallgatási jegyzőkönyve

Másolat (kézzel írva)
Kihallgatási jegyzőkönyv
Beregszász városa, 1947. augusztus 11.

Mi, Kurjata alezredes, az Állambiztonsági Minisztérium Körzeti Osztályának vezetője és Kovály hadnagy, az Állambiztonsági Minisztérium Beregszászi Körzeti Osztályának rangidős operatív megbízottja, ezen a napon kihallgattuk:

FEKETE Gyula Imrihovics, 1905-ös születésű, a Kárpátontúli terület Beregszász város szülőtte, nemzetisége magyar, az SZSZKSZ állampolgára, középiskolai végzettségű, diakóniai szemináriumot végzett, hivatalnok családból származik, nős, büntetlen előéletű, a Beregszászi körzet Csetfalva falu lakosa, a református egyház lelkészi feladatait látja el.

Feketét az USZSZK Btk. 89. tc.-nek megfelelően figyelmeztették a hamis tanúzás felelősségéről.

Viznickij tolmácsot az USZSZK Btk. 89. tc.-nek megfelelően figyelmeztették felelősségéről a fordítás helyességére vonatkozóan.

KÉRDÉS: Mondja el rövid életrajzi adatait?

Válasz: Én, Fekete Gyula Imrihovics, 1905. április 25-én születtem Kárpátontúli-Ukrajna Beregszász városában, pénzügyi osztály hivatalnokának családjában.

1911-ben elemi iskolába mentem tanulni Beregszász városában, amelyet 1916-ban fejeztem be, öt osztályt végeztem. 1916-tól 1934-ig apámmal laktam, sehol nem dolgoztam. 1934-ben Debrecen városába (Magyarország) vallási diakóniai szemináriumba mentem tanulni, amit 1937 októberében fejeztem be és visszajöttem Beregszász városába lakni, amikor hazaérkeztem Huszt városa református egyházának lelkésze magához vett, ahol 1937 októberétől 1938 októberéig diakónusként szolgáltam.

Kérdés: Hol élt és dolgozott Ön amikor Kárpátontúlon magyar rezsim volt?

Válasz: Kárpátontúli-Ukrajna magyar megszállásának idején Beregszász városában volt az állandó lakhelyem, ezzel egy időben Kárpátontúli-Ukrajna falvaiban, ahol a református gyülekezetekben ideiglenesen nem volt lelkész, lelkészi feladatokat láttam el, és emellett a „Keleti fivérek” klubjának megbízásából missziós munkát végeztem Kárpátontúli-Ukrajna református felekezethez tartozó hívő lakossága között a Nagyszőlősi, Rahói, Beregszászi és Huszti körzetekben.

A Beregszászi körzet Asztély, Kígyós, Bátyú, Bótrágy és Beregújfalu falvakban végeztem missziós munkát.

Kérdés: Mióta tagja a „Keleti fivérek” klubjának?

Válasz: 1936-ban nyári szünetre hazajöttem a lelkészi szemináriumból Debrecen városából (Magyarország), a Kárpátontúli-Ukrajnai Huszt városában voltam egy református lelkész ismerősömnél, az 50 éves Szabó Bélánál (1939-ben Szabó kiutazott Pozsony városába, Csehszlovákiába), ő vont be a Kárpátontúli-Ukrajna területén működő „Keleti fivérek” klubja tagjainak sorába.

Kérdés: Beszéljen nekünk a „Keleti fivérek” klubjának Kárpátontúli-Ukrajnai megalapításáról.

Válasz: Kárpátontúli-Ukrajna területén a huszti Szabó Bertalan 1935-ben alapította meg a „Keleti fivérek” klubját.

Kérdés: Nevezze meg a keleti fivérek klubja tagjait?

Válasz: A „Keleti fivérek” klubja tagsága a református egyház 13 lelkészből áll, a

megnevezett klub vezetői közé az alábbi református gyülekezeti lelkészek tartoznak:

1. Simon Zsigmond – református egyház lelkésze, jelenleg a Beregszászi körzet Asztély falu lakosa, 1935-től tagja a klubnak, 1939-től, Szabó Bertalan lelkész Csehszlovákiába történt kiutazása után lett a „Keleti fivérek” klub vezetője.
2. Horkay Barna – Nagyszőlős városa református egyházának lelkésze, 1936-tól tagja a klubnak. Jelenleg a Kárpátontúli terület Nagyszőlős városában él.
3. Zimányi József Joszifovics – református egyház lelkésze, a Beregszászi körzet Rafajna faluban dolgozik, 1943-tól tagja a klubnak, azaz a Beregszászi körzetbe érkezésének napjától.
4. Pázsit József – református egyház lelkésze, jelenleg Munkács városában él és dolgozik, 1943-tól tagja a klubnak.
5. Kovács Zoltán – református egyház lelkésze, jelenleg a Nagyszőlősi körzet Újlak városában él és dolgozik, 1944-től tagja a klubnak.
6. Asszonyi István – református egyház lelkésze, jelenleg a Nagyszőlősi körzet Forgolány faluban él és dolgozik.

Tagjai:

7. Huszti Béla – református egyház lelkésze, jelenleg a Beregszászi körzet Kígyós faluban él és dolgozik, 1936-tól 1940-ig volt a klub tagja, miután kilépett a tagságból csak 1944-ben lépett vissza a „Keleti fivérek” klub tagjainak sorába.
8. Györke István – református egyház lelkésze, jelenleg a Beregszászi körzet Újfalu faluban él és dolgozik, 1936-tól 1940-ig volt tagja a klubnak, miután kilépett csak 1944-ben lett újra tagja.
9. Horkay István – református egyház lelkésze, jelenleg a Munkácsi körzet Szernye faluban él és dolgozik, körülbelül 1945-től tagja a keleti fivérek klubjának.
10. Fóris András – református egyház lelkésze, jelenleg a Munkácsi körzet Barszóc faluban él és dolgozik, 1945-től tagja a klubnak.
11. Csík Josef (József) – református egyház lelkésze, jelenleg az Ungvári körzet Nagydobrony faluban él és dolgozik, a „Keleti fivérek” klubjának 1945-től tagja.
12. Kovács József – református egyház lelkésze, állítólag, 1947 júliusában optációval (lakosságcserevel) Magyarországra költözött.

A „Keleti fivérek” klubja tizenharmadik tagja én vagyok.

Kérdés: Beszéljen a nyomozásnak a „Keleti fivérek” klubja jelenlegi gyakorlati tevékenységéről Kárpátontúlon?

Válasz: A „Keleti fivérek” klubja jelenleg a templomi gyülekezetekben bűnbocsánattal és az aktívak részvételével történő vallási konferenciák megszervezésével törekszik a református vallás pilléreinek megerősítésére Kárpátontúl területén és minden református gyülekezeti tagot fanatikus befolyásolása alá venni, a tagokat

úgy nevelték, hogy mondjanak le a földi kulturális-felvilágosító rendezvényekről, úgy mint mozi, színház, táncestek, szépirodalmi és politikai irodalmi felolvasások látogatása, és csak a Szentírás előírásait kövessék. Ezen kívül, hogy a fiatalokat eszméikről meggyőzzék, a „Keleti fivérek” klubja a fiatalok részvételével Krisztus követői köröket szervez, akiket fanatikus szellemben nevelnek, elszakítva a fiatalokat a kulturális-felvilágosító eseményektől, azaz ezzel a fiatalok köréből bővítik kádereiket. Továbbá, hogy a református hitvallást kiterjesszük a megye híveire, a klub illegális ifjúsági prédikátor iskolát szervezett, ilyen volt az 1946 februárjában a Beregszászi körzet Gecse falujában Simon Zsigmond református lelkész vezetésével a klub által szervezett iskola is. Az iskolát befejezett prédikátorok a nép közé mentek magyarázni a Szentírást. Én, mint a „Keleti fivérek” klub tagja, 1945-ben és 1946-ban a Nagyszőlősi körzet Nevetlenfalu és Akli falvak fiataljai közül 30 főt szerveztem be a Krisztus követők társasága körbe és vezettem is ezt a kört.

Kérdés: Ez év augusztus 8-án 311 darab szovjetellenes tartalmú vallási szórólapot foglaltak le Önnél. Mesélje el a nyomozásnak, hogyan kerültek ezek Önhöz?

Válasz: 1938 áprilisába a Csehszlovák kormánytól megkaptam a magyar igazolványomat és vízumomat, hogy gyógykezelésre Budapestre (Magyarország) utazzak. Ezzel az igazolvánnyal 1938 szeptemberében utaztam másodszor Budapestre, vagyis a magyar megszállók Kárpátontúli-Ukrajnába érkezése előtt; amikor Budapesten voltam, egy vallási boltban 1000 db vallási szórólapot vettem, amiről Beregszász városába történő hazaérkezésemkor tájékoztattam Simon Zsigmond és Szabó Béla lelkészeket, a „Keleti fivérek” klubja vezetőit, ezután Simon az egyharmadát nekem, a másikat Szabó Bélának adta, a harmadikat magánál hagyta, amiket mi a hívek között terjesztettünk, én a Beregszászi körzet Bótrágy faluban és Huszt városa lakosainak körében terjesztettem, Simon lelkész a Beregszászi körzetben, Szabó pedig a Huszti körzetben terjesztették.

Kárpátontúli-Ukrajna 1939-es magyar megszállását követően egészen a Szovjet Hadsereg alakulatainak 1944-es Kárpátontúlra érkezéséig, a „Keleti fivérek” klubjának megbízásából Magyarországról évente 1000 db vallási szórólapot rendeltem meg postán, 1938-1944 között összesen körülbelül 8-9 ezer darabot vettem át. Az átvett vallási szórólapokat átadtam a „Keleti fivérek” klubja vezetőségének, a klub pedig, Simon Zsigmond vezetésével, terjesztette azokat a kárpátaljai hívők között, valamint én magam is terjesztettem ezeket a szórólapokat a hívők között; összesen körülbelül 9 ezer darab szórólapot osztottunk szét.

Kérdés: Milyen tartalmú szórólapokat terjesztettek?

Válasz: A szórólapok, amiket a „Keleti fivérek” klubja terjesztett, vallási tartalmúak voltak. Harminchat féle szórólap volt, a magyarok Kárpátontúlra történő bevonulása előtt olyan tartalmú szórólapokat terjesztettünk, amilyeneket a nyomozásnak átadtam, azt követően más volt a tartalmuk, hogy milyen, arra nem emlékszem.

Kérdés: Mesélje el, mikor és milyen körülmények között terjesztette a szovjetellenes tartalmú szórólapokat Csetfalva faluban?

Válasz: A Beregszászi körzet Csetfalva faluban ez év július 17-től látom el a református egyház lelkészének feladatait. Ez év július 27-én és augusztus 30-án, a

templomi istentiszteletet követően, körülbelül 200 darab szovjetellenes tartalmú vallási szórólapot adtam szét Csetfalva hívei között, olyan tartalommal, mint amelyeket lefoglaltak nálam. A szórólapok szétosztásakor mondtam nekik, hogy olvassák el és vegyék figyelembe a tartalmát.

Ezen kívül, 1945 júliusa és 1946 októbere között, amikor a Nagyszőlősi körzet Akli faluban lelkészként dolgoztam, 600 darab hasonló szórólapot osztottam szét a hívők és a lakosság között, valamint, 1946 októbere és 1947 júliusa között, lelkészként szolgálva, 600 darab vallási szórólapot terjesztettem szét a Beregszászi Kórház személyzete és betegei között, az Állambiztonsági Minisztérium Beregszászi Körzeti Osztálya munkatársainak követelésére ez év augusztus 8-ról 9-re virradó éjszaka 311 darab, a tulajdonomban lévő vallási szórólapot adtam át.

Kérdés: A Szovjet Hadsereg alakulatainak Kárpátontúli-Ukrajnára történő bevonulását követően kitől kapott utasítást a szórólapok Kárpátalja lakossága közötti terjesztésére?

Válasz: Jelenleg a „Keleti fivérek” klubja vezetőségének, úgy mint Simon Zsigmond, Kovás Zoltán, Horkay Barna és Zimányi József, tudomásával terjesztettem a szórólapokat.

Kérdés: Honnan kapja ezeket a vallási szórólapokat?

Válasz: A kárpátontúli hívők és a lakosság között általam 1944-től, a magyar megszállók alóli felszabadítástól a mai napig terjesztett 1400 darab és a 311 darab lefoglalt szórólap, a magyar megszállás idejéből maradt meg nekem.

Kérdés: Tehát, Ön, mint a „Keleti fivérek” klub tagja, a klub megbízásából egész idő alatt szovjetellenes vallási szórólapok terjesztőjeként dolgozott?

Válasz: Igen, valóban, 1938-tól a mai napig, mint a „Keleti fivérek” klub tagjai, Kárpátontúl hívői és lakossága között vallási szórólapok terjesztését végzem.

Kérdés: Mivel szeretné kiegészíteni a kihallgatást?

Válasz: Az igazat mondtam, mással kiegészíteni nem kívánom.

A jegyzőkönyvet elmondásom alapján helyesen állították össze, számomra érthető nyelven olvasták fel, amit aláírással támasztok alá.

Tolmács alhadnagy /Viznyickij/

Kihallgatták: Az Állambiztonsági Minisztérium Beregszászi Körzeti Osztályának parancsnoka, alezredes /Kurjáta/

Az Állambiztonsági Minisztérium Beregszászi Körzeti Osztályának rangidős operatív megbízottja, hadnagy, s.k. /Koválj/

Címeres körbélyegző

Kézzel írva:

Tájékoztató: A kihallgatási jegyzőkönyv eredeti példánya az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi „O” osztályának ügyiratai között található

Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi „O” osztályának helyettes vezetője, s.k. /Kruglov/

[1961.08.14] Határozat Fekete Gyula kérelmével kapcsolatban

„Jóváhagyom”

Kárpátontúli terület megbízott ügyésze

főjogtanácsos

s.k., aláírás /L. Zsurbenkó/

1961. augusztus 14.

Határozat

1961. augusztus 12.

Ungvár városa

Szagon K.F. főjogtanácsos, a Kárpátontúli területi ügyész állambiztonsági szervek nyomozói tevékenységét felügyelő fősegédje, megvizsgálva Fekete Gyula Imrihovics és Simon Zsigmond Ivánovics 1975. s/sz. levéltári nyomozati anyagát és Fekete Gy. I. kérelmét

MEGÁLLAPÍTOTTA:

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1948. szeptember 20-án hozott ítéletével az USZSZK Btk. 54-10. tc. 2. bek., 54-11. tc. alapján Simon Zs.I.-t és Fekete Gy.I.-t 25 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre és vagyonek Kobzásra ítélte.

1948. december 10-én az Ukrán USZSZK Legfelsőbb Bírósága megvizsgálta az elítéltek kérelmét, azt elutasította és a Kárpátontúli Területi Bíróság ítéletét helyben hagyta.

1961. július 28-án a Kárpátontúli Területi Ügyészsége felügyeleti eljárás keretein belül felülvizsgálta az ügyet és Fekete Gy.I. ítélettel szembeni fellebbezési kérelmét Fekete Gy.I. rehabilitációjáról elutasította.

Az USZSZK Ügyészsége nem értett egyet a megnevezett határozattal, rámutatva az ügy hiányosságaira és az ellenőrzést igénylő új körülményekre.

Tekintettel erre és az USzSzk Büntető-eljárási Törvénykönyvének 399. tc. megfelelően

ELRENDELI:

az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyv 399. tc. megfelelően az ügyben pótlólagos nyomozás lefolytatását, a nyomozással az USZSZK Minisztertanácsának Kárpátontúli Területi Állambiztonsági Bizottsága Hivatalát bízva meg. A nyomozást az USZSZK ügyészségének utasításainak figyelembevételével kell lefolytatni.

Az ügy anyagaiból kitűnik, hogy Feketét a „Keleti fivérek” klubja magyar vallási nacionalista szervezetben való részvételéért és vallási-nacionalista szórólapok terjesztéséért ítélték el.

Ez a vád Fekete és a tanúk vallomására, valamint a tárgyi bizonyítékokra épült.

Büntetése letöltését követően Fekete a Magyar Népköztársaságba, Budapest városába települt át, onnan terjesztette fel kérelmét, melyben kijelenti, hogy alapvetően ítélték el és rehabilitációját kéri annak alapján, hogy a szórólap, melyet a hívőknek adott olvasni nem volt szovjetellenes tartalmú, hanem vallási-bibliai jellegű. Fekete állítása alapján a szórólap, amelyért megvádolták, 1938-ban Kárpátontúl magyar megszállását követően készült, vagyis amikor Kárpátontúl még nem egyesült újra az USZSZK -val.

Az ügyből hiányzik a nevezett szórólap szövegének fordítása, annak tartalmáról csak Omeljanenko cenzor elvtárs recenziója alapján tudunk ítélni, de mivel Omeljanenko a szórólap tartalmát önkényesen értelmezte, ezért a véleménye nem szolgálhat vitathatatlan bizonyítékként az ügyben.

Mindenekelőtt, nem állapították meg a szórólap készítésének idejét.

A nyomozáson Fekete azt állította, hogy 1938-ban készült, ha ez így van, akkor a szórólap politikai irányultságát és annak szovjetellenes jellegét hitelt érdemlőbb szakértővel kellett volna megállapítani.

A nyomozás során és a bíróságon kikérdezett tanúk alátámasztják azt a tényt, hogy Fekete átadta gyerekeiknek a szórólapokat, de az, hogy magyarázta-e Fekete a szórólapot, nem került megállapításra.

Ezért szükséges a szórólapok pontos fordításának elkészítése és politikai irányultságának megállapítása. (A vádiratból kitűnik, hogy a tárgyi bizonyítékokat az egykori Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi „A” Osztályának adták át).

Ezen kívül, a megfelelő szerveken keresztül meg kell állapítani, mit takart a „Keleti fivérek” klub szervezet. Folytattak-e a klub tagjai szovjetellenes és nacionalista tevékenységet, Fekete részéről pontosan miben nyilvánult meg ez a tevékenység.

A nyomozás során újból ki kell hallgatni a korábban kihallgatott tanúkat, valamint, ha szükséges, új személyeket kell kihallgatni.

A pótlólagos nyomozás lefolytatását követően minden anyagot vissza kell küldeni a területi ügyészségnek.

Kárpátontúli területi ügyész állambiztonsági szervek nyomozói tevékenységét
felügyelő fősegédje, főjogtanácsos, s.k., /K. Szagun/

[1991.12.18] Végzés Fekete Gyula rehabilitációjáról

„JÓVÁHAGYOM”

Kárpátontúli terület ügyészének helyettese

jogtanácsos

s.k., V.V. Himinec

1991. 12. 18.

VÉGZÉS

Fekete Gy.I.-t érintő 1975. sz. büntetőügyi anyagok alapján

Fekete Gyula Imrihovics, 1905-ös születésű, a Kárpátontúli terület Beregszász város szülőtte és lakosa, letartóztatásáig lelkészként dolgozott, pártonkívüli,

A Kárpátontúli Területi Bíróság büntetőügyi bírói testülete 1948. szeptember 20-án hozott ítéletével az USZSZK Btk. 54-10. tc. 2.bek., 54-11. tc. alapján 25 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre, 5 év jogfosztásra és vagyonek Kobzásra ítélte.

Fekete Gy. I.-t bűnösnek találták abban, hogy református egyház lelkészként 1936-tól egy magyar vallási-nacionalista szervezet aktív tagja volt, mely segítette Kárpátontúl megszállását.

A szovjet hatalom Kárpátontúlon történő kialakításakor, a szovjet hatalommal szembeni ideológiai harc céljával, aktív munkát végzett a fiatalok vallási-nacionalista szellemben történő illegális nevelésében.

Az USZSZK Legfelsőbb Bírósága büntetőügyi bírói testületének határozatával az ítéletet helyben hagyták, az elítélt fellebbezés kérelmét pedig elutasították.

Letartóztatták – 1948. augusztus 16-án.

Szabadon engedték 1956. május 19-én, azaz büntetés-végrehajtási intézményben 7 év, 9 hónap és 3 napig tartották fogva.

Fekete Gy. I. elhunyt. Rokonait nem sikerült megtalálni.

Fekete Gyula Imrihovicsra kiterjed az Ukrán SZSZK 1991.04.17-én kelt „A politikai megtorlások ukrainai áldozatainak rehabilitációjáról” szóló törvény 1. tc.-je, mivel hiányzik a felelősségre vonás megalapozottságát alátámasztó bizonyítékok összessége.

Ukrajna Nemzetbiztonsági Szolgálatának Kárpátontúli Területi Hivatala Nyomozati Osztályának vezetője, alezredes s.k., A.D. Pogorilják

A Kárpátontúli területi ügyész állambiztonsági szervek nyomozói tevékenységét felügyelő segédje, aljogtanácsos, s.k., M.A. Kuruc
1991. december 15.

Megjegyzés: Fekete Gy.I. rehabilitációjáról szóló igazolás az ügyiratban található.
Kárpátontúli terület ügyészének segédje, jogtanácsos, s.k., M.A. Konykova

5. AZ 1949-ES LETARTÓZTATÁSI HULLÁM

5.1. Kovács Zoltán lelkész 1907–2002

5.1.1. Életrajzi adatok.

Kovács Zoltán, sz.: 1907. április 1. Vágsellye (SLO, Nyitra megye). Elemi iskoláit Galgócon, Szécsényben és Nagyszombaton végezte, Nagyenyeden 1917–1921 között diákoskodott, az érettségit Sárospatakon tette le 1926-ban, ahol 1931-ben letette a kápláni vizsgát és 1933-ban pedig papi vizsgát.²³⁸ Az alábbi helyeken szolgált lelkészként:²³⁹ slp. Tiszáninneri Egyházkerület 1933–1943, hitoktató lelkész Nagyszöllős 1943–1944, Tiszaújlak, Tiszaújhely és Mátyfalva 1944 október – december, Tiszaújhely és Tiszaújlak 1944–1949.03.19. 1944 augusztusában kötött házasságot Mezei Erzsébettel.

52. kép. Kovács Zoltán rabosított képe 1949-ből
(Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258.).

Letartóztatva 1949. március 19-én Tiszaújlakon 42 éves korában. Nagyszöllősről az ungvári börtönbe vitték, ahol a 4-es számú cellába hét hónapot töltött. Több hónapig cellatársa volt Kampó József, a beregszászi görög katolikus pap, akivel rendszeresen együtt imádkozott. Utolsó kihallgatásán szembesítették Kovács Zoltánt Györke István és Pázsit József lelkészkollegáival.²⁴⁰ Az ítélelhozatal napján elővezették vele egy napon letartóztatott lelkészkollegáit is: Asszonyi Istvánt, Huszti Bélát, Gulácsy Lajost, Györke Istvánt, és Pázsit Józsefet, kikkel együtt ítélték el őket 1949. május 25-én.²⁴¹ Büntetése: 25. év javító-nevelő munkatábor, 5 év jogvesztés és vagyonelkobzás. Elítélve az USZSZK BTK 2.r. 54.§.4.c., 54.§.10.c. és az USZSZK BTK 54.§.11. c., alapján.²⁴² Betegsége miatt azonban október 2-ig még Ungváron maradt. Kezdetben az Angara folyó környéki erdőben fakitermelésen dolgoztatták, majd egy Omszkban épülő benzinyárnál dolgozott kőművesként.²⁴³ Raboskodásának utolsó két évét Forgon Pállal töltötte együtt.²⁴⁴ 1956. június 22-én szabadult.

²³⁸ KOVÁCS 1990, i.m., 9–12.

²³⁹ FODOR 2016, i.m., 789., 796.; KOVÁCS 1990, i.m., 12–13.

²⁴⁰ KOVÁCS 1990, i.m., 35.

²⁴¹ RÓZSÁS 2000, i.m., 206.

²⁴² UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258, (I.-II.-III. dosszié). Kovács Zoltán, Pázsit József, Asszonyi István, Gulácsy Lajos, Huszti Béla és Györke István Baráti Körös lelkészek peranyaga.

²⁴³ KOVÁCS 1990, i.m., 46.; DUPKA 1999, i.m., 60.

²⁴⁴ Interjú Főtisztelendő Forgon Pállal. 1. kazetta A-oldal.

Hazatérése után tovább folytatta a szolgálatát az alábbi gyülekezetekben:²⁴⁵ Balazsér és Nagybégány 1956.09.01–1966, Kisbégány 1958-1959, Beregdéda 1961–1966, Tiszaújlak és Tiszaújhely 1966.04–1973.08, Kisbégány és Nagybégány 1973–1982. 1958-ban konfirmálás miatt szolgálatából felfüggesztették, és 1500 rubeles pénzbírsággal sújtották.²⁴⁶

Néhány hónapig a helyi kolhoz ládagyárában dolgozott, majd tovább folytatta a szolgálatát.

1982. június 30-ig szolgált Nagybégányon, s még ebben az évben engedélyezték Magyarországra való áttelepülését. Az áttelepülés után sem fejezte be lelkészi szolgálatait, a Szentmártonkátai Református Egyházközségben végzett szolgálatot, a közeli Tápíószecsőről járt át.²⁴⁷

A Kárpátaljai Területi Ügyészség Ungváron 1992. április 9-én 13/830-91 szám alatti az ukrajnai politikai megtorlás áldozatainak rehabilitálásáról szóló törvény alapján rehabilitálta.²⁴⁸ 2002-ben, 96 évesen hunyt el a Leányfalui Református Szeretothonban.

[1907-1992] Kovács Zoltán a Gulag Lexikonban.

„*Kovács Zoltán* (Vágsellye, 1907. április 1., Führlich Katalin) – A kárpátaljai Tiszaújlakon volt református lelkész. A szovjet állambiztonsági szervek 1949. március 19-én letartóztatták, szovjetellenes agitációért. A Kárpátontúli Területi Népbíróság Ungváron 1949. május 23-án az 54. paragrafus (4)(6)(10) pontjai alapján, a szovjet állammal szembeni ellenséges magatartásáért 25 évi, javítónevelő munkatáborban leöntendő szabadságvesztésre ítélte. A lembergi börtön után az Omszk környéki kényszermunkatáborokban sínylődött. Az Ukrán SzSzK Legfelsőbb Bírósága az 1955. évre mérsékelte. 1956. június 22-én szabadult 1982-ben engedélyezték a Magyarországra való áttelepülést. A Kárpátontúli Területi Ügyészsége Ungváron 1992. április 9-én 13/torlás áldozatainak rehabilitálásáról szóló törvénye alapján mentesítette a büntetett előélet hátrányos következményei alól.”²⁴⁹

[1907-2002] Részlet Szatmári-Karmanoczkai Emília „A Sárospataki Református Teológiai Akadémia tiszteletbeli tanárai” c. tanulmányából.

„Kovács Zoltán (1907, Vágsellye – 2002, Leányfalu) A felvidéki Vágsellyén született 1907-ben, majd Galgócon, Szécsényben és Nagyszombatban járt elemi iskolába, gimnazista éveit pedig Nagyenyeden, a Bethlen Kollégiumban kezdte. A trianoni határ elvágta az anyaországtól, de 1921-ben Sárospatakra jött, hogy itt folytassa tanulmányait. 1926-ban érettségizett, majd a Teológia diákja lett, 1933-ban tette

²⁴⁵ FODOR 2016, i.m., 179., 217., 402., 403., 486., 789.

²⁴⁶ DUPKA 1999, i.m., 61.

²⁴⁷ DUPKA 1999, i.m., 61.

²⁴⁸ RÓZSÁS 2000, i.m., 206.

²⁴⁹ RÓZSÁS 2000, i.m., 206.

le második lelkészképesítő vizsgáját. Több tiszánineni segédlelkészi hely (Szinpetri, Aggtelek, Szin, Perkupa, Jósmafő, Zádorfalva, Szuhafő, Putnok, Nagyvisnyó, Hejőcsaba, Miskolc-Felsőváros) után 1943-ban Nagyszőlősrre választották meg hitoktató lelkésznek, majd Tiszaújlakra került. A háború után Kárpátalja a Szovjetunió része lett, e területeken is megkezdődött a magyarság és az egyházak megsemmisítése. Kovács Zoltánt 1949 elején kilakoltatták a parókiaáról, március 19-én letartóztatták, és májusban megszületett az ítélet ellene: 25 év kényszermunka. Ebből hat és fél évet töltött Bratszk és Omszk lágereiben, fenyőerdőt irtott vagy kőműves munkát végzett, majd 1956. június 21-én szabadult. Ez évben Balazsér-Nagybégány megválasztotta lelkipásztorának, de szolgált Dédán, Kisbégányban, Guton is. Innen telepedett át feleségével az anyaországba 1982-ben. Ekkor is vállalt még igehirdetési szolgálatokat, beosztott lelkész volt Szentmártonkátán és Nagykátán. 1994-től utolsó éveit Leányfalun, a Református Szeretetotthon gondozásában töltötte hűséges feleségével együtt. Hosszú fogságáért az Antall-kormánytól egymillió forintot kapott „kárpótlásként”. Ezt az összeget a beteg, otthon nélküli lelkipásztor teljes egészében az újrainduló Sárospataki Református Teológiai Akadémiának ajánlotta fel. Ebből jött létre a „Szibéria alapítvány”, mely jelentős összeget nyújt egy-egy arra érdemes pataki teológus számára, erkölcsi értéke pedig felbecsülhetetlen. 2002-ben, 96 évesen hunyt el Leányfalun.”²⁵⁰

[2014] özv. Oroszi Pálné emlékezése a Baráti Kör lelkészeire

„A Keleti Baráti Kör lelkészei, míg őket is börtönbe nem zárták, a legnehezebb időben is, fáradságot nem ismervé, életüket kockára téve munkálkodtak, a megkeseredett egyháztagoknak vigaszt és lelki táplálékot nyújtva itt. Áldott legyen Istenünk, hogy a kiszabott 25 évből csak 7 évet voltak elzárva. Mindnyájan hazajöttek, még a láger után gyermekeik is születtek, és magas életkorban szólította haza őket az Úr. Istenünk őket használta fel. Az ő munkájuk gyümölcseként tért meg sok ember, közöttük én is. Ima-naptárban felírtam a Horkay, Zimányi, az Asszonyi és Pázsit családneveket, hogy el ne felejtsem az utódokért imádkozni, hogy ott együtt örülhessünk előrement szeretteinkkel a Menny dicsőségében. De most is tele van a szívünk hálával, hogy elköltözött lelkipásztoraink helyébe adott jó Atyánk utánpótlást, a mostani fiatal élőhitű lelkipásztorainkban, akik tovább viszik az ébredés munkáját. A mi falunkban is Lőrincz Attila tiszteletes rendelte (aki az aklihegyi ifjúsági táborban hallotta meg Isten hívó szavát), hogy a nagypapa munkáját tovább vigye.”²⁵¹

²⁵⁰ SZATMÁRI-KARMANOCZKI Emília: A Sárospataki Református Teológiai Akadémia tiszteletbeli tanárai. In: *Sárospataki Füzetek*, 2009, 13. évf., 1. szám, 84.

²⁵¹ OROSZI 2014, i.m., 48.

53. kép. Balról: Horkay Barna, Gencsy Béla püspök, Vass József és Kovács Zoltán lelkészek 1967-ben, Nagyszőlősen, templomszentelés után. (Forrás: Horkay család archívuma.)

5.1.2. Előzmények, rabság és szabadulás.

[1949 – 1989] ifj. Balogh Sándor „Sorsüldözöttek” c. könyvében közli Kovács Zoltán visszaemlékezéseit

„*Kovács Zoltán* egykori tiszaujlaki lelkész 1990 februárjában mondta el meg-hurcoltatásának történetét: „1949. március 19-én este tartóztattak le. Előbb Nagyszőlősrre, majd onnan az ungvári börtönbe vittek, ahol két hónapon át ismerkedtem az onnan az ungvári börtönbe vittek, ahol hét hónapon át ismerkedtem az élet szomorú oldalával. Itt találkoztam Kampó Józsi bácsival, a beregszászi görög katolikus pappal, akivel attól kezdve együtt imádkoztunk. Tárgyalásom május 25-én volt, de október 2-ig Ungváron maradtam, betegség miatt. Aztán engem is útnak indítottak Szibéria felé. Lembergig egy 120 személyes, tejüveggel és vasráccsal kialakított rabszállító kocsiban vittek, onnan régi marhaszállító vagonokban tovább. A lemergi börtön udvarán történt az elosztás. Györke Pistával és Huszti Béla bácsival együttvé kerültünk. Omszkiig tisztálkodás nélkül, szomjúságtól elgyötörve utaztunk. Iszonyú szomjunk csillapítására a csavarokra lecsapódott párárt nyaltunk... Omszkiában alapos fürdőt vettünk és tovább indultunk Tajsetbe. Ez Bratszktól néhány kilométerre van. 1950 márciusában a nyugdíjkorúakat más lágerbe vitték, ahol nem kellett fakitermelésen dolgozniuk. Így szakadtam el Györke Pistától és Huszti Béla bácsitól. Kezdetben az Angara folyó környéki erdőkben, fakitermelésen dolgoztattak, azután egy Omszkiában épülő benzinyárnál dolgoztam kőművesként. Szibériában 4 lágerparancsnokság volt, egy-egy parancsnoksághoz 50 láger tartozott. Egy-egy lágerben 2300-2500 rab dolgozott, főként fakiterme-

lésen. Rabságom történetét megírtam, kiadásra vár, abban részletesen beszámolok az ott töltött évekről. A hét esztendő s rabság engem is megpróbáltatásokra kényszerített, de végül, Isten segítségével hazakerülhettem. Mivel elítélésem előtt határzónának minősített területen teljesítettem szolgálatot, mint politikailag megbízhatatlan, oda nem kerülhettem vissza. 1956. szeptember 1-től Nagybégányban és Balazséron hirdetem az ígét. 1958-ban konfirmálás miatt szolgálatomból felfüggesztettek. Néhány hónapon át ládagyárban dolgoztam. A konfirmálás ügyében 1500 rubeles pénzbüntetéssel is sújtottak, ami akkoriban óriási terhet jelentett. 1982. június 30-ig szolgáltam Nagybégányban, amikor is áttelepültem Magyarországra. Jelenleg a Szentmártonkátai református gyülekezetben, nyugdíjasként végzem napi teendőimet, és a közeli Tápiószecsőn lakom.”²⁵²

54. kép. Kovács Zoltán feleségével, Mezei Erzsébettel. (Forrás: Horkay László magángyűjteménye).

5.1.3. A koncepció s per iratanyagai²⁵³

[1948.10.13] Kovács Árpád kihallgatási jegyzőkönyve

KIHALLGATÁSI JEGYZŐKÖNYV

A vádlott: Kovács Árpád Kapitenovics

1948. október 13.

Kérdés: Ismeri-e Zimányi József Jozzifovics református lelkészt?

Válasz: Igen, Zimányi József Jozzifovicsot jól ismerem. Zimányi József megközelítőleg 1932-től 1936-ig a Debreceni Teológián (Magyarország) tanult, melyet 1940-ben fejezett be, mint utazó misszionárius dolgozott a településeken igehirdetés céljából.

²⁵² BALOGH 1992, i.m., 42–43.

²⁵³ Válogatás Kovács Zoltán, Pázsit József, Asszonyi István, Gulácsy Lajos, Huszti Béla és Györke István közös prerenyagaiból a UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258, (I.–II.–III. dosszié) dokumentumai alapján.

Mint misszionáriust a Betánia Társaság tartotta fenn, mely a református hit terjesztésével foglalkozott. Zimányi ennek a társaságnak volt tagja. Vallási meggyőződése szerint Zimányi fanatikus, még a teológián azoknak a teológusoknak a csoportjához tartozott, akiket különleges fanatizmus különböztetett meg és harcot folytattak a teológia más teológusaival.

1940-ben Zimányi Kárpátontúli-Ukrajna területére érkezett, a Beregszászi járásba, ahol 1944-ben missziós munkát végzett és nem volt állandó gyülekezete.

1944. szeptember havától a mai napig a Beregszászi körzet Gecse községében teljesít lelkészi szolgálatot.

Zimányi nemzetisége szerint zsidó, semmilyen pártnak nem volt tagja. Úgy tudom, hogy a „Keleti fivérek klub” tagja, régebben e klub a „Bibliai testvérek” nevet viselte, 1939-től, Kárpátontúli-Ukrajna magyar megszállásától nevüket megváltoztatták, mivel a magyarokhoz csatolták Kárpátontúli-Ukrajna keleti területeit. Jelenleg a „Keleti fivérek klubját” Simon Zsigmond református lelkész vezeti, aki a Beregszászi körzet Asztély községében él.

A „Keleti fivérek klubjába” az alábbi református lelkészek tartoznak:

1. Zimányi József Joszifovics
2. Kovács Zoltán, Tiszaújlak
3. Pázsit József, Tivadar
4. Kis Sándor, Nagyszőlősi körzet, Tiszaújhely
5. Kovács József, Munkács
6. Kis Lajos, Bökény
7. Asszonyi István, Forgolány
8. Balla István, aki kilépett ebből a társaságból
9. Huszti Béla, Kígyós, Beregszászi körzet
10. Györke István, Beregújfalu, Beregszászi körzet
11. Orgoványi György, Tiszakeresztúr

Kérdés: Milyen tevékenységgel foglalkozott a „Keleti fivérek klubja”?

Válasz: A „Keleti fivérek klub” célja a református hitvallás terjesztése volt a lakosság körében, ezért a tagok maguk is tanulták az új egyházi énekeket, lelkészi konferenciákat szerveztek, melyek a református egyház megerősítésére irányultak és az ifjúság bevonására az egyházba.

A magyar megszállás idején a „Keleti fivérek klubja” minden tagja a magyar hatalom aktív segítője volt, felszólították a lakosságot minden törvény végrehajtására.

Jelenleg a „Keleti fivérek klub” tagjai szovjetellenesnek minősítik magukat kijelentve, hogy nemsokára a Szovjetunió Angliával fog harcolni és utóbbi győzni fog.

1946 augusztusának közepén, az újlaki vasútállomáson Pázsit József, Kovács Zoltán, Asszonyi István, Orgoványi György és Kovács Árpád találkoztak.

Pázsit lelkész a fentebb említett lelkészeknek azt mondta, hogy a párizsi békekonferencia a Szovjetunió részére pozitív eredményeket nem hozott, nemsokára a Szovjetunió Angliával fog hadban állni és Anglia győzni fog. Kovács lelkész

támogatta Pázsitot, hogy Anglia háborúja a Szovjetunióval elkerülhetetlen és a Szovjetunió meg fog semmisülni.

Kérdés: 1946. április 4-én ön részt vett Beregszászon a református lelkészek tanácskozásán?

Válasz: Nem, nem voltam jelen, mivel a konferenciát a „Keleti fivérek klub” tagjai rendezték, a leginkább fanatikusok, de én nem tartozom ehhez a kategóriához és az ilyen konferenciákat nem látogatom.

Azt tudom, hogy ezeken a konferenciákon jelenleg olyan kérdésekben döntenek, mely a református egyház megerősítésére, új tagok bevonására irányul ebbe a vallási felekezetbe.

A „Keleti fivérek klub” tagjai pénzeszközökkel rendelkeznek, mivel havonta tagdíjat fizetnek. A „Keleti fivérek klub” vezetői a klub szegényebb tagjainak anyagi támogatást nyújtanak. [...]

A kihallgatási jegyzőkönyv tartalma megfelel szavaimnak, annak tartalmát elolvastam és aláírással hitelesítem.

A kihallgatást végezték: az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya 2. osztálya 4. alosztályának vezetője, Szokolov kapitány

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya 2. osztálya 2. alosztályának operatív megbízottja, Kozár

Az eredetivel mindenben megegyezik: az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya 2. osztálya 4. alosztályának operatív megbízottjának segédje, Timko, s.k.

A kihallgatási jegyzőkönyv eredeti példánya Kovács A.K. vádlott nyomozati anyagában található.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi főosztálya 4. osztályának vezetője, s.k.

[1948.11.] Kovács Zoltán jellemzése a Tiszaújlaki Községi Tanács által.

Kárpátontúli terület, Nagyszőlősi körzet, Tiszaújlak

1948 novembere

1951. sz.

IGAZOLÁS

Kiállítva a Tiszaújlaki Községi Tanács által Kovács Zoltán Adalbertovics lelkészről, hogy 1945-ben érkezett a Nagyszőlősi körzet Tiszaújlak faluba, attól kezdve lakásán szervezte meg az illegális ifjúsági iskolát, melynek tevékenysége a református hit tökéletesítésére irányult.

Kovács társadalmi előélete a községi tanács számára nem ismert.

A Kovács által szervezett iskolát látogató ifjúság szavai alapján a községi tanács számára ismeretes, hogy megtiltotta a klubok, mozik látogatását, azzal indokolva, hogy ez bűn Isten előtt.

Tanúsítom,

a községi tanács elnöke, nincs jelen, (Angyalosi)

Jegyző, s. k., Manajlo
Címeres körbélyegző

[1949.03.15] Kovács Zoltán letartóztatási parancsa

Jóváhagyva

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztályának vezetője,
Cserneckij ezredes, s.k.

1949. március 15.

A letartóztatást jóváhagyom

Kárpátontúli területi Főügyésze, az igazságügy 3. kategóriás tanácsosa, s.k.,
Andrasko

1949. március 18.

Körbélyegző

HATÁROZAT
/letartóztatásról/

1949. március 15.

Ungvár városa

Alulírott az Állambiztonsági Hivatal Kárpátaljai Megyei Főosztálya O osztálya vezetőjének helyettese, Ogijenko őrnagy, áttanulmányozva az állambiztonsági hivatalhoz megküldött ügyiratot bűncselekmény elkövetésével kapcsolatban Kovács Zoltán Adalbertovics ügyében, aki 1907-ben született Magyarországon, nemzetiisége magyar, pártunkívüli, felsőfokú teológiai végzettségű, az SZSZKSZ állampolgára, nő, a Kárpátontúli területi Nagyszőlősi körzet Tiszaújlak község református gyülekezetének lelkésze, szolgálati helyén él.

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Kovács ez egyik vezetője és aktív résztvevője a Kárpátontúl területén működő magyar-nacionalista „Keleti fivérek klubja” szervezetnek, mely szovjetellenes tevékenységét főleg Kárpátontúli-Ukrajnának Szovjet Ukrajnával történő újraegyesítése után kezdte meg, hogy a református hívőket elvonja a szovjet valóságtól és kivonja őket a szovjet ideológia hatása alól a magyar lakosság a „Krisztus követői társasága” nevű körökbe történő összefogása által.

A szovjetellenes tevékenységnek megfelelően Kovács létrehozta a Nagyszőlősi körzeti Tiszaújlakon a „Krisztus követői társaságának” két körét, melyek résztvevőit a szovjet rendszer iránti gyűlölet lelkületében nevelte. A „Krisztus követői társaság” résztvevőinek tartott foglalkozásokon és a templomi imák alatt Kovács a szovjet hatalom elleni prédikációkat tartott és a tőle való megszabadulásért mondt imára szólított fel.

Ezen kívül Kovács 1946-ban aktív munkát folytatott a misszionárius-prédikátorok képzésének illegális tanfolyamai megszervezésében, verbuválta az ifjúságot és előadó volt ezeken a kurzusokon.

1945–1947 között református konferenciákat szervezett és vezetett nagy számú

hívó részvételével, melyeken vallási-nacionalista szovjetellenes irodalmat és szórólapokat terjesztett: a felszólalásaiban felhívta a jelenlévőket, hogy mondjanak le a földi javakról, a szovjet hatalom és a kommunista párt által szervezett rendezvényeken történő részvételről.

1947 márciusában Kovács a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán szovjetellenes nézeteket fogalmazott meg a vallás ellen irányuló szovjet jogszabályokkal szemben és részt vett a szovjetellenes levéltervezet megvitatásában, melyet összeállítottak és elküldtek a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének. Kovács szervezett szovjetellenes cselekedeteit tanúvallomások és tárgyi bizonyítékok támasztják alá.

ELRENDELTEM:

Kovács Zoltán Adalbertovicsnak, a Kárpátontúli területi, Nagyszőlősi körzet, Tiszaújlak falu lakosának letartóztatását és a házkutatást.

Az Állambiztonsági Kárpátontúli területi Főosztálya O osztálya vezetőjének helyettese, s.k., Ogijenko őrnagy

Jóváhagyom, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátaljai Kárpátontúli területi O osztálya vezetőjének helyettese, s.k., Bogdanov őrnagy

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátaljai Kárpátontúli területi Nyomozói Osztályának vezetője, s.k., Akszjonov

[1949.03.24] Kovács Zoltán személyazonosító adatainak pontosítása

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya Nyomozói Osztályának vezetője, s.k.

Akszjonov alezredes, s.k.

1949. március 24.

HATÁROZAT

/A vádlott személyazonosító adatainak pontosításáról/

1949. március 24.

Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy, átvizsgálva a 2258. sz. ügyiratot Kovács Zoltán Adalbertovics vádlott ügyében,

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A hivatalos és nyomozati dokumentumokban a vádlott Kovács Zoltán-Gyula Adalbertovicsként van feltüntetve, Magyarországon született, valamint Kovács Zoltán Adalbertovicsként, született Vágselly (Csehszlovákia).

A nyomozás során megállapításra került, hogy a vádlott helyes családneve Kovács, utóneve Zoltán, apai utóneve Adalbertovics, született Vágsellye (Csehszlovákia), ezért

ELRENDELTEM:

A vádlott helyes családi neve Kovács, utóneve Zoltán, apai utóneve Adalbertovics, született Vágsellye (Csehszlovákia).

A határozat másolatát meg kell küldeni a területi főügyésznek, az Állambiztonsági Hivatal A Osztályának tájékoztatás céljából, valamint a börtönparancsnoknak a személyi kartonhoz való csatolás céljából.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy, s.k.

[1949.03.23] Határozat Kovács Zoltán elleni vádemelésről

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya Nyomozói Osztályának vezetője, s.k., Akszjonov alezredes, s.k.

1949. március 29.

HATÁROZAT /vádemelésről/

1949. március 23.

Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya Nyomozói Osztályának 4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy, megvizsgálva a 2258. sz. ügyirat anyagait Kovács Zoltán Adalbertovics ügyében és figyelembe véve, hogy megfelelően feltárássra került, hogy a gyanúsított a Kárpátontúl területén működő „Keleti fivérek klub” vallási magyar-nacionalista szervezet egyik vezetője és aktív résztvevője volt, aki saját szovjetellenes tevékenységét attól a percről aktivizálta, hogy Kárpátontúli-Ukrajna újraegyesül a Szovjet-Ukrajnával, továbbá, hogy a szervezet célja az volt, hogy a hívőket elválassa a szovjet valóságtól és a szovjet ideológia hatásától a magyar lakosság a „Keleti fivérek klub” körül való egyesítése által az ún. „Krisztus követői társaság” nevű körökben.

A „Keleti fivérek klub” szovjetellenes irányultságú tevékenységének megfelelően Kovács a Nagyszőlősi körzet Újlak falujában létrehozott két „Krisztus követőinek társasága” kört, melyek résztvevőit a szovjet hatalom gyűlöletének lelkületében nevelte. A körök foglalkozásain, valamint a templomi imák ideje alatt a szovjet hatalom ellen irányuló prédikációkat tartott és felszólította résztvevőket, hogy imádkozzanak az attól történő szabadulásért.

Ezen kívül Kovács 1946-ban aktív munkát végzett az illegális misszionárius-tanfolyamok szervezésében, református hitű prédikátoroknak, arra fiatalokat verbuvált és e tanfolyamok tanára volt.

1945–1947 között szervezte és vezette a konferenciákat a hívők nagyszámú részvételével, amelyeken vallási-nacionalista irodalmat és szórólapokat terjesztett. Felszólalásaiban felhívta a jelenlévőket, hogy mondjanak le a földi javakról, a szovjet hatalom és a kommunista párt által szerzett bármilyen rendezvényen való részvételtől.

1947 márciusában Kovács részt vett a „Keleti fivérek klub” vezetőinek tanácskozásán, ahol szovjetellenes nézeteket fogalmazott meg a vallás ellen irányuló szovjet jogszabályokkal szemben és részt vett a szovjetellenes levéltervezet megvitatásában, melyet összeállítottak és elküldtek a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének.

Ezen kívül Kovács Horthy kormányzó fasiszta kormánya fennállásának idején e fasiszta rezsim megerősítéséért dolgozott.

Az USZSZK Büntető-eljárási törvénykönyvének 126. és 127. tc. alapján az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

Kovács Zoltán Adalbertovics ellen vádat emelek az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc-ben foglalt bűncselekmények elkövetése miatt, melyről a vádlottat, aláírás ellenében, jelen határozat szövegével értesítettük.

A határozat másolatát megküldöm a területi Főügyésznek és az Állambiztonsági Hivatalnak tájékoztatásul.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy
Jelen határozatot 1949. március 29-én ismertették velem.
Kovács Zoltán s.k.

[1949.04.12] Határozat a Baráti Kör tagok nyomozati ügyiratainak egy eljárásba történő egyesítéséről

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályának vezetője, s.k.,
Akszjonov alezredes

1949. április 12.

HATÁROZAT

/a nyomozati ügyiratok egy eljárásba történő egyesítéséről /
1949. április 12.

Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátaljai Megyei Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy, megvizsgálva Gulácsy Lajos Ljudvigovics ellen folytatott nyomozás anyagát az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban, Kovács Zoltán Adalbertovics ellen az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-4. tc., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban, Asszonyi István Sztefanovics az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban, Györke István Ivanovics, az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-4.. 54-10. tc. 2. bek., 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban, Pázsit József Alekszandrovics az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-10. tc. 2.

bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban, valamint Huszti Béla Emerihovics az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-4., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Gulácsy Lajos, Kovács Zoltán, Asszonyi István, Györke István, Pázsit József és Huszti Béla a vallási szovjetellenes magyar nacionalista szervezet, a „Keleti fivérek klub” szervezet tagjai, akik közösen aktív szovjetellenes tevékenységet folytattak Kárpátontúli-Ukrajna területén, mely a fiatalságnak a szovjet valóságtól való elszakítására és a szovjet ideológia hatása alól való kivonására irányult.

Mivel az elkövetett bűncselekmények közösek, az USZSZK Büntető-eljárás törvénykönyvének 114. tc. megfelelően az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

Gulácsi Lajos Ljudvigovics, Kovács Zoltán Adalbertovics, Asszonyi István Sztefanovics, Györke István Ivanovics, Pázsit József Alekszandrovcics és Huszti Béla Emerihovics nyomozati anyagait egy eljárásba egyesítem, az ügy az Állambiztonsági Hivatal A osztályánál 2258. közös ügyszám alatt iktatásra került.

A határozat másolatát meg kell küldeni a Területi Főügyésznek és az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya A osztályának tájékoztatás céljából.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy

[1949.04.20] Határozat a tárgyi bizonyítékok a 2258 sz. nyomozati anyaghoz történő csatolásáról

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztályának vezetője, s.k.

Akszjenov alezredes

1949. április 20.

HATÁROZAT

/A tárgyi bizonyítékok a 2258 sz. nyomozati anyaghoz történő csatolásáról/

1949. áprilisi 20.

Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy, a 2258 sz. ügyiratot megvizsgálva Kovács Z.A., Györke Sz.I., Huszti B.E. vádlottak ügyében az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4. 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján, Asszonyi I.Sz., Pázsit I.A., Gulácsy L.L. ügyében az USZSZK, Büntető Törvénykönyvének 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A nyomozati eljárás folyamán dokumentumokat szereztünk és azokat a Állambiztonsági hivatalba szállítottuk.

1. Vallási szovjetellenes szórólap, melyen egy összegörnyedt megkötözött kezű ember volt, előtte létra és hátul egy kinyújtott kéz.
2. Vallási szovjetellenes szórólap, melyen egy összeszorított ökölben egy ember látható. Az említett levelezőlapok nyomdai úton készültek magyar nyelven, Budapesten és azt tömegesen terjesztették Kárpátontúl lakosai között a „Keleti fivérek klub” szovjetellenes magyar nacionalista szervezet tagjai, Gulácsy, Pázsit, Kovács, Asszonyi és mások.
3. Kivonat a bibliából: az Efézusiakhoz szóló levél 6. könyv 12. verse.
4. A fent említett szórólapok véleményezésének másolata, kiállítva a Kárpáton-túli területi irodalmi társaság vezetője által 1948. július 14-én.
5. Szovjetellenes levél tervezete a kommunista párt és szovjet állam vezetőjének nevére, melyet Zimányi József és Horkay Barna írtak alá.
6. A szovjetellenes levél végleges szövege a kommunista párt és szovjet állam vezetőjének címezve, mely 1948. március 29-én volt összeállításra, aláírva Horkay Barna, Simon Zsigmond és Zimányi József által.
7. Kivágás a „Magyar Kárpáti Gazda” c. magyar újság 17. számából 1941. április 4., melyben egy cikk található „Egyesült Keresztény Liga a Beregszászi körzetben” címmel.

Figyelembe véve, hogy fentebb említett szórólapok és más okmányok nagy jelentőséggel bírnak az ügyben és az USZSZK Büntető-eljárási törvénykönyvének 67. tc. alapján eljárva az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

A fentebb említett szovjetellenes szórólapokat és más dokumentumokat a 2258. sz. nyomozati ügyirathoz csatolom, mint tárgyi bizonyítékokat.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy

[1949.05.14] Kollektív vádemelés a Baráti Kör lelkészei ellen

2258. s/sz. nyomozati anyag

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya vezetőjének helyettese, s.k., Bojko ezredes, 1949. május 14. (körbélyegző)

VÁDIRAT

Huszi Béla Emerihovics,

Asszonyi István Sztefanovics,

Kovács Zoltán Adalbertovics,

Györke István Ivanovics ügyében az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek., 54-11. tc.-ben foglalt bűncselekmények elkövetése miatt.

Pázsit József Alekszandrovics,

Gulácsy Lajos Ljudvigovics ügyében az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek. 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetése miatt.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya 1949. március 19-25. között bűncselekmények elkövetése okán letartóztatta Pázsit József Alekszandrovics, Huszti Béla Emerihovics, Asszonyi István Sztefanovics, Gulácsy Lajos Ljudvigovics, Kovács Zoltán Adalbertovics és Györke István Ivanovics református lelkészeket.

A nyomozó hatóság megállapította, hogy 1935-ben Szabó Béla és Simon Zsigmond református lelkészek Kárpátontúli-Ukrajna területén létrehozták a „Keleti fivérek klubja” magyar vallási szervezetet, melynek célja a református egyház megerősítése volt. A szervezetbe különböző időben belépett Huszti Béla, Györke István és más, jelen ügyben letartóztatott személyek.

A „Keleti fivérek klub” tagjai Kárpátontúli-Ukrajna területének a Szovjet Hadsereg csapatai által a magyar megszállóktól történt felszabadítását és a szovjet hatalom megerősítését ellenségesen fogadták és aktivizálták szovjetellenes tevékenységüket.

1945-től kezdve minden vádlott „Krisztus követők társasága” köröket hozott létre, konferenciákat szerveztek, melyeken szovjetellenes prédikációkkal szólaltak fel, megtiltották az ifúságnak, hogy részt vegyenek a társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, melyet a szovjet- és pátszervezetek rendeztek, hogy az ifúságot elszakítsák a szovjet ideológiai hatásától és a szovjet valóságtól.

A „Krisztus követők társasága” körök tagjainak tartott foglalkozásokon, a vallási konferenciákon a hívők között szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat terjesztettek.

Az illegális tanácskozásokon a „Keleti fivérek klubja” vezetői rendszeresen vitattak meg szovjetellenes kérdéseket, azon belül levelet is írtak kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címezve.

Mindegyik vádlott bűncselekménye az alábbiakban nyilvánul meg:

Pázsit J.A. – mint református lelkész 1942 nyarán belépett a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezetbe és annak egyik vezetője lett, valamint aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (ügyirat 1. kötet 19-20., 29-31. old.).

1945 végén aktívan részt vett a prédikátor-misszionárius illegális tanfolyam szervezésében a Beregszászi körzet Gecse falujában, ahová 7 fiatalt küldött el tanulni az általa vezetett „Krisztus követők társasága” köréből, valamint oktatott ezen a tanfolyamon (ügyirat 1. kötet 43-50., 53-59. old.).

Mint a szovjetellenes szervezet vezetője részt vett egy sor vallási konferencia

megszervezésében, azokon prédikációkat tartott (ügyirat 1. kötet 50-53. old.).

A prédikátor misszionárius tanfolyamon, a vallási konferenciákon és foglalkozásokon a „Krisztus követők társasága” előtt szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, melyet a szovjet- és pártszervezetek rendeztek, azzal a céllal, hogy kivonja az ifúságot a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól (ügyirat 59-60. old., 1. kötet).

1947 márciusában Asszonyival, Kováccsal és másokkal közösen részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes felszólalást tartott a szovjet kormány valláspolitikájáról és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címezett szovjetellenes levél összeállításában. (ügyirat 1. kötet 38-43. old., 3. kötet 190. old.).

A református hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat (ügyirat 1. kötet 61-67. old, 75-76. old., 2. kötet 168-170. old., 3. kötet 190. old.).

Az ellene felhozott vádakkal kapcsolatban az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek. és 43-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésében Pázsit J.A. magát bűnösnek vallotta (ügyirat 1. kötet 24-26. old, 33-67. old.).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal végzett szembesítések, valamint a következő tanúk: Pap O.K. (2. kötet ügyirat 258-262. old., ügyirat 3. kötet 75-77. old.), Fóri O.G. (ügyirat 2. kötet 240-247. old, 3. kötet 78-80. old.) Zimány J.J. (2. kötet 185-189. old.), Fekete J.I. (2. kötet 163-167. old.), Patkós K.A. (2. kötet 265-276. old., 3. kötet 89-90. old.), Szabó M.J. (2. kötet 254-257. old., 3. kötet 91-92. old.), Asszonyi I.Sz. (3. kötet 138-144. old.) Gulácsy L.L. (3. kötet 145-150. old.), Kovács Z.A. (3. kötet 159-164. old.), Huszti A.E. (3. kötet 175-177. old.), továbbá a tárgyi bizonyítékok (3. kötet 190. old.).

Huszti B.E. református lelkészként 1935-től kapcsolatot tartott fent a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet vezetőivel, Simon Zsigmonddal és Zimányi Józseffel, akiknek a befolyásolására 1946 februárjában belépett a klubba és aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (ügyirat 1. kötet 124-125., 107-112., 134-135. old.).

A szovjetellenes szervezet tagjaként aktívan részt vett a vallási konferenciák szervezésében, ahová az általa létrehozott „Krisztus követők társasága” tagjai közül résztvevőket delegált és amelyeken prédikációkat tartott (1. kötet, 112-116. old.).

A vallási konferenciákon és foglalkozásokon a „Krisztus követők társasága” tagjai előtt szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta az ifjaknak, hogy részt vegyenek a társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, melyeket a szovjet- és pártszervezetek rendeztek, azzal a céllal, hogy az ifúságot kivonja a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól (1. kötet 134-135. old.).

Gulácsy Lajostól szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat kapott a református hívők közötti terjesztés céljából (ügyirat 1. kötet 131-133. old., 2. kötet 168-170. old., 3. kötet 172., 174., 190. old.).

A Magyar Nemzeti Párt fasisztabarát párt tagjaként és református lelkészként

Kárpátontúl megszállása előtt, 1938 novemberében, személyesen részt vett egy titkos tanácskozáson, melyen a magyar-faszita megszállók ünnepélyes fogadásáról esett szó és az ún. Magyar Nemzeti Tanács létrehozásáról, azzal a céllal, hogy Kígyós községben átvegyék a hatalmat (1. kötet 89-92. old., 117-119. old.).

A Magyar Nemzeti Tanács elnökeként, valamint a későbbiekben a községi vezetés tagjaként aktív munkát folytatott a megszálló rezsim megerősítésének érdekében Kárpátontúlon (ügyirat 1. kötet 92-93., 120. old.).

A magyar megszállás alatt többször beszédekkel szólalt fel gyűléseken, melyben igazolta Kárpátontúl magyarok általi megszállását (1. kötet 91., 96-97., 102. old.).

1939 márciusától tiszteletbeli elnöke és lelki vezetője volt a „Levente” félkatonai ifjúsági szervezetnek, a fiatalokat magyar-párti szellemben nevelte, erőszakosan elültetve tudatukban a magyar megszállók iránti engedelmisséget. (ügyirat 1. kötet 94-95., 103. old.).

1941 áprilisától részt vett az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga magyar nacionalista szervezetben, melynek célja minden magyarok által lakott terület egy egységes magyar államban történő egyesítése volt, valamint a megszálló rezsim aktív támogatása Kárpátontúlon (ügyirat 1. kötet, 103., 121-122. old., 3. kötet 190. old.).

A Szovjetuniónak a német fasiszta megszállók ellen folytatott honvédő háborújának idején a templomot szónoki emelvényként használta, fasisztabarát propagandát folytatott, mely a kommunista párt és a Szovjetunió ellen irányult, felszólította a hívőket, hogy imádkozzanak Németország és Magyarország győzelméért a Szovjetunió felett. (ügyirat 2. kötet 235-236 old.).

A templomi istentiszteleteken prédikációiban felszólította a hívőket, hogy adjanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton tartózkodó magyar hadseregnek (ügyirat 1. kötet 122-123. old.).

1944 májusában a magyar csendőrséggel együtt részt vett a megszállók által le tartóztatott és koncentrációs táborba küldött zsidó nemzetiségű lakosság vagyosának összeírásában (ügyirat 1. kötet 120-120. old.).

A ellene felhozott vádakkal kapcsolatban az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésében Huszti B.E. bűnösnek vallotta magát (ügyirat 1. kötet 101-104., 124-136. old.).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal végzett szembesítések, valamint a következő tanúk: Szobot G.Sz. (3. kötet 15-18. old), Csok A.B. (3. kötet 36-47. old), Csok A.I. (3. kötet 48-57. old), Szőlősi P.A. (2. kötet 235-237. old, 3. kötet 105-113. old.), Lengyel K.M. (2. kötet 233-234. old, 3. kötet 114-119. old.), Gulácsy L.L (3. kötet 171-174. old). Pázsit J.A. (3. kötet 175-177. old), Asszonyi I.Sz. (3. kötet 178-180. old), Kovács Z.A. (3. kötet 181-183. old), Györke I.I. (3. kötet 184-186. old.), továbbá a tárgyi bizonyítékok (3. kötet 190. old).

Asszonyi I.I. mint református lelkész, 1945 májusában Pázsit József Jozsifovicsot bevonta a szovjetellenes magyar vallási szervezetbe, a „Keleti fivérek klubjába”, a szervezet egyik vezetője volt és aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (ügyirat 1. kötet 148-149., 182-187. old.).

1945 végén aktívan részt vett a prédikátorok-misszionáriusok illegális tanfolyamának megszervezésében a Beregszászi körzet Gecse falujában, ahová elküldte

oktatásra az ifjakat az általa vezetett „Krisztus követők társasága” körből, valamint oktatott is ezen a tanfolyamon (ügyirat 1.kötet 168-173.old, 178-182.old.).

Mint a szovjetellenes szervezet egyik vezetője, aktívan részt vett egy sor vallási konferencia megszervezésében, ahol prédikációkat mondott (ügyirat 1. oldal 173-178.old).

A prédikátor-misszionárius tanfolyamokon, a vallási konferenciákon és foglalkozásokon a „Krisztus követők társasága” körök tagjai előtt szovjetellenes prédikációkat tartott, melyeken megtiltotta fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és a pártszervezetek által rendezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, azzal acéllal, hogy azokat kivonja a szovjet ideológia és vallás hatása alól (ügyirat 1. kötet 182-187.old.).

1947 márciusában Pázsittal, Kováccsal és másokkal közösen részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes felszólalást tartott a szovjet kormány valláspolitikájáról és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címzett szovjetellenes levél összeállításában. (ügyirat 1.kötet 162-168.old., 3.kötet 190.old.).

A református hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat (ügyirat 1. kötet 188-196. Old., 75-76.old., 2. kötet 168-170.old., 3. kötet 190.old.).

Református lelkészként Kárpátontúl megszállása előtt 1938. november 5-én személyesen részt vett egy titkos tanácskozáson, melyen a magyar-fasiszta megszállók ünnepélyes fogadásának megszervezését és az ún. Magyar Nemzeti Tanács létrehozását vitatták meg (1.kötet 198-200.old.).

Asszonyi vallomása alapján 1938. november 10-én templomi harangszóval gyűlést hívták össze a magyar-fasiszta megszállók köszöntésének tiszteletére, melynek végén a templom mellett Asszonyi ünnepi istentisztelete tartott és fasisztabarát beszédet mondott (ügyirat 1.old. 200-201.old).

1939 márciusában Asszonyit a Magyar Élet Párt fasisztabarát párt községi elnökének választották (ügyirat 1. Kötet 205-208.old.).

Kárpátontúl magyar megszállásának teljes ideje alatt a Levente félkatonai szervezet tiszteletbeli és lelki vezetője volt, az ifúságot fasisztabarát szellemben nevelte, erőszakkal elültetve bennük a magyar megszállók iránti engedelmességet (ügyirat 1. kötet 209-220. old.).

1944 tavaszán az istentisztelet alkalmával a templomban prédikációt tartott, melyben felhívta a lakosságot, hogy adakozzanak fehérműt a sebesült szovjet-német frontról érkező és a hadi kórházakban lévő magyar katonák javára. A személyesen összegyűjtött ruhákat Máramaros-Szigetre küldte a hadikórházba (1. kötet 209-210. old).

1944 májusában a magyar csendőrséggel közösen részt vett a megszállók által letartóztatott és koncentrációs táborba küldött zsidó nemzetiségű személyek vagyónának összeírásában (1. kötet 210-211. old).

Az ellene felhozott vádak az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban Asszonyi elismerte (1.kötet 153-154, 158-196, 219-222 old).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal, valamint a tanúk végzett szembesítések: Zimányi I.I.(2. kötet 185-189. old), Szabó M.J (2.kötet 254-247. old. 3.kötet 93-94.old.), Patkós K.A. (2.kötet 265-276. old., 3.kötet 95-96.old., Pázsit J.A. 3. kötet 138-144. old.), Gulácsy L.L. (3.kötet 151-154.old.), Kovács Z.A. (3. kötet 165-170. old.), Huszti B.A. 3. kötet 178-180. old.), továbbá a tárgyi bizonyítékok (3. kötet 190.old.).

Gulácsy L.L., mint a református lelkész segédjét, 1945 májusában-júniusában Pázsit József bevonta a szovjetellenes magyar vallási szervezetbe, a „Keleti fivérek klubjába”, ahol aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (1. kötet 234-235., 246-247.old).

1946 februárjában befejezte a prédikátorképző tanfolyamot a Beregszászi körzeti Gecsében, ezután aktivizálta misszionáriusi tevékenységét Kárpátontúlon (ügyirat 1. kötet 244-249. old.).

A szovjetellenes szervezet tagjaként részt vett egy sor vallási konferencia megszervezésében, melyre az általa létrehozott „Krisztus követők társasága” körből résztvevőket küldött és azokon prédikációkat tartott (1 kötet 248-249.old.).

A vallási konferenciákon és foglalkozásokon a „Krisztus követők társasága” tagjai előtt szovjetellenes prédikációkat mondott, melyekben megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy az ifjakat kivonja a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól (1. kötet 246-249. old.).

1945-ben a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek utasítására kétszer Budapestre utazott, ahonnan nagy számú szovjetellenes magyar nacionalista szórólapot hozott és azokkal ellátta a református lelkészeket (ügyirat 1. kötet 231-232. old., 250-271.old., 273-273.old.).

A hívő reformátusok között nagy számba terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat (ügyirat 2. kötet 272-274. old, 2. kötet 168-170. old., 3. kötet 190.old).

A felhozott vádakkal kapcsolatban az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2.bek. és 54-11. Tc. foglalt bűncselekmények elkövetésében Gulácsy bűnösnek vallotta magát (ügyirat 1. kötet 238-239., 246-249., 261-283.old.).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal, valamint a tanúkkal végzett szembesítések: Pap O.K. (2 kötet 258-263. old., 3. kötet 69-71. old.), Fóri O.G. (2.kötet 242-246.old), 3. kötet 72-74.old.), Padkós K.A. (2. kötet 265-271 old., 3. kötet 83-85.old.), Szabó M.J. (2.kötet 254-267.old., 3. kötet 86-88. old.), Pázsit J.A. (3.kötet 145-150. old.), Asszonyi I.Sz. (3.kötet 151-154.old.) Kovács Z.A. (3. kötet 155-158. old.) Huszti B.E. (3. kötet 171-174.old.), Györke I.I. (3 kötet 187-189. Old.), továbbá a tárgyi bizonyítékok (3. kötet 190. old.).

Kovács Z.A., mint református lelkész 1943 októberében belépett a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar nacionalista szervezetbe, a szervezet egyik vezetője volt és aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (2. kötet 10-11.old., 29-30. old., 77-78.old.).

1945 végén aktívan részt vett a prédikátor-misszionárius képző illegális tanfo-

lyam szervezésében a Beregszászi körzeti Gecsében, ahová az által szervezett és vezetett „Krisztus követők társaságából” résztvevőket küldött, valamint oktatott a tanfolyamon (2. kötet 38-42., 50-54.old.).

A szovjetellenes szervezet egyik vezetőjeként aktívan részt vett egy sor vallási konferencia megszervezésében, ahol prédikációkat tartott (2. kötet 43-50.old.).

A prédikátor-misszionáriusképző tanfolyamon, a vallási konferenciákon és foglalkozásokon a „Krisztus követők társasága” előtt szovjetellenes prédikációkat mondott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy azokat kivonja a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól (2.kötet 77-78.old.).

1947 márciusában Pázsittal, Asszonyival és másokkal együtt részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, ahol szovjetellenes felszólalást tartott a Szovjetunió valláspolitikájával kapcsolatban és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének nevére címzett szovjetellenes levél megfogalmazásában és aláírásában (2.kötet 33-38.old., 3. kötet 190. old.).

A református hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat (2. kötet 63-70., 72-73., 168-170.old, 3. kötet 190.old.).

Magyarország kormányzójának, Horthynak a fasiszta kormánya idején Kovács az istentiszteletek alkalmával fasisztabarát prédikációkat tartott, amely a fasiszta rezsim megerősítésére irányult (ügyirat 2. kötet 16-17. old., 21-22. old.).

A szovjet nép a fasiszta Németországgal folytatott honvédő háborújának idején Kovács a templomi istentiszteletek alkalmával 1942 őszén prédikációt mondott, melyben felszólította a hívőket, hogy adjanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton harcoló magyar hadseregnek (2. kötet 74.old.).

A felhozott vádak az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10.tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban Kovács Z.A. elismerte (2. kötet 20-22. old., 28-78. old.).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettetársakkal valamint a tanúkkal végzett szembesítések: Zimányi I.I (2. kötet 185-189. Old.), Petrusinac E.M. (2.kötet 286-292. old., 3. kötet 65-75. old.), Pap O.K. (2. kötet 258-262. old., 3. kötet 81-82. Old.) Padkós K.A. (2. kötet 265-267. old., 3. kötet 97-98. old.), Szabó M.J (2.kötet 254-257. old., 3. kötet 99-100. old.), Lelkes E.K. (2.kötet 277-285.old., 3.kötet 101-104. old.), Gulácsy L. (3. kötet 155-158. old.), Pázsit J.A. (3. kötet 159-164. old.), Asszonyi I.Sz. (3. kötet 165-170. old.), Huszti A.E. (3.kötet 181-183.old.), továbbá a tárgyi bizonyítékok (3.kötet 190.old.).

Györke I.I. református lelkészként 1935-ben belépett a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezetbe és aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (ügyirat 2.kötet 77-78.old, 109-111. old., 2. kötet 96.old., 134-135.old., 182-188.old., 246-249.old.).

A szovjetellenes szervezet tagjaként aktívan részt vett egy sor vallási konferencia megszervezésében, melyre a „Krisztus követők társasága” körökből küldött résztvevőket és azokon prédikációkat mondott (2.kötet 111-124.old.).

A vallási konferenciákon és a „Krisztus követők társasága” kör foglalkozásain szovjetellenes prédikációkat mondott, megtiltotta az ifjúságnak, hogy részt vegye-

nek a szovjet- és pártszervezetek szerveztek által szervezett társadalmi és politikai, kulturális rendezvényeken azzal a céllal, hogy kivonja őket a szovjet ideológia és valószínűség hatása alól (ügyirat 1. kötet 59-60., 134-135., 182-187., 246-249., 293-294. old.).

Gulácsytól szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat kapott, melyet a református hívők között terjesztett (2. kötet 136-146-, 168-170- old., 3.kötet 187-190. old.).

A Magyar Nemzeti Párt fasisztabarát párt tagjaként és református lelkészként 1938 novemberében Kárpátontúli-Ukrajna megszállásakor részt vett az illegális tanácskozáson, melyen megvitatták a magyar megszállók ünnepélyes köszöntését (2. kötet 91-93.old.).

Györke utasítására 1938. november 10-én a templomi harangszóval gyűlésre hívták össze a lakosságot a magyar fasiszta megszállók köszöntésére, ahol fasisztabarát beszédet mondott, dicsérte a magyar állami rendet, igazolta Kárpátontúl magyar megszállást és felszólította a lakosságot, hogy feltétel nélkül teljesítsék a megszálló hatalom minden rendeletét és parancsát (2.kötet 93-94.old.).

A megszállás teljes ideje alatt tagja volt a községi előljárásnak és aktív munkát folytatott a megszálló hatalom megerősítésének érdekében Kárpátontúlon (ügyirat 2. kötet 104., 152-153., 3. kötet 13-14.old.).

A megszállók Kárpátontúlra érkezésével Györke büntetendő kapcsolatot teremtett a magyar csendőrséggel, melynek megbízásából áruházzal foglalkozott. Átadta lakását a magyar csendőrségnek, ahol azok súlyosan bántalmazták a kommunisztákat és más, a magyar megszállókkal szemben ellenséges magatartást tanúsító személyeket (2. kötet 95-98.old., 149-150.old., 3. kötet 3,6-7. old.).

1939 márciusától a Levente félkatonai ifjúsági szervezet elnöke és lelki vezetője volt, a fiatalokat magyar szellemben nevelte, erőszakkal elűtve bennük a magyar megszállóknak való engedelmességet (2. kötet 99-100., 104., 151.old.).

1941 áprilisától az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga magyar nacionalista szervezet tagja, melynek célja az volt, hogy a magyarok által lakott minden területet egy magyar államba egyesítse, és aktívan támogatta a megszálló hatalmat Kárpátontúlon (2. kötet 104., 151-152. old.).

A szovjet nép német fasiszta megszállók ellen vívott honvédő háborúja alatt 1942 telén, az istentiszteleten felszólította a hívőket, hogy adjanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton harcoló magyar katonák javára. (2. kötet 100., 147-149.old.).

A felhozott vádakkal kapcsolatban az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2.bek., 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban Györke I.I. bűnösségét csak részben ismerte el (2. kötet 103-105. old., 136-154. old.).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal, valamint a tanúkkal végzett szembesítések: Deák A.I. (3. kötet 19-24. old.), Füstí (3. kötet 59-64. old.), Monár H.F. (3. kötet 6-12. old., 120-124. old.), Povh P.Sz. (3. kötet 13-14. old., 125-128. old.), Kovács V.I. (2. kötet 299-300. old., 3. kötet 129-132. old.) Molnár K.F. (3.kötet 1-3. old., 133-137. old.) Huszti B.E. (3.kötet 184-186. Old.), Gulácsy L.L. (3.kötet 187-189. old.) és a tárgyi bizonyítékok (3.kötet 190.old.).

A fentebb kifejtettek alapján vádoljuk:

1. PÁZSIT József Alekszandrovicsot, született 1914-ben, USZSZK, Kárpátontúli terület, Nagyszőlősi körzet, Királyháza faluban, munkás családból származó, felső teológiai végzettségű, pártonkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásig református lelkész, lakcíme Munkács, Duhnovics utca 11, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet egyik vezetője volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy kivonja őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

Részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes felszólalásában bírálta a Szovjetunió vallásügyi politikáját és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címeztek szovjetellenes levél összeállításában és aláírásában.

A hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek és 54-11. tc. foglalt bűncselekményeket.

2. HUSZTI Béla Adalbertovicsot, született 1895-ben, USZSZK, Kárpátontúli terület, Beregszász, középosztálybeli paraszti családból származó, felsőfokú teológiai végzettségű, pártonkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásig református lelkész, lakhelye Beregszászi körzet, Kígyós falu, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet egyik vezetője volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Vallási tevékenysége során rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és a pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy kivonja őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

Szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat kapott, hogy azokat terjessze a református hívők között.

A Magyar Nemzeti Párt fasisztabarát párt tagjaként 1938 novemberében részt vett egy illegális tanácskozáson, melyen a magyar-fasiszta megszállók ünnepélyes köszöntéséről és az ún. Magyar Nemzeti Tanács létrehozásáról tanácskoztak a hatalomátvétel okán.

Mint a Magyar Nemzeti Tanács elnöke és később a községi elöljáróság tagja, aktív tevékenységet folytatott a megszálló hatalom megerősítésének érdekében Kárpátontúlon. A magyar csendőrséggel együtt összeírta a megszállók által letartóztatott és koncentrációs táborokba küldött zsidó nemzetiségű személyek vagyonát.

A magyar megszállás ideje alatt többször szólalt fel gyűléseken és prédikációkat mondott, melyekben igazolta Kárpátontúl magyarok általi megszállását, felszólította a hívőket, hogy adományozzanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton harcoló magyar hadseregnek, rágalmazta a kommunista pártot és a szovjet államot.

A Levente félkatonai ifjúsági szervezet tiszteletbeli elnökeként és lelki vetőjeként a fiatalokat fasiszta szellemben nevelte, erőszakkal elültetve bennük a magyar megszállóknak való engedelmisséget. A magyar Egyesült Keresztény Nemzeti

Liga tagjaként részt vett az utóbbi tanácskozásán, ahol a megszálló rezsim megerősítését vitatták meg Kárpátontúlon, tehát elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2.bek és 54-11. tc. foglalat bűncselekményeket.

3. ASSZONYI István Sztefanovicsot, született 1909-ben, Bacska, Kralovo-Hlumici körzet (Csehszlovákia), kulák-paraszti származású, társadalmi helyzete szerint kulák, felső teológiai végzettségű, pártonkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásáig református lelkész, lakhelye Nagyszőlősi körzet, Forgolány falu, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet egyik vezetője volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és párszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy elválassza őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

Részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes felszólalásában bírálta a Szovjetunió vallásügyi politikáját és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címezett szovjetellenes levél összeállításában és aláírásában.

A hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat.

Református lelkészként Kárpátontúl magyar megszállása előtt részt vett egy illegális tanácskozáson, melyen megvitatták a magyar-fasiszta megszállók ünnepeles köszöntését és az ún. Magyar Nemzeti Tanács megalakítását.

Tömeggyűlést szervezett a magyar megszállók fogadására, melynek végén ünnepi istentisztelet tartott, ahol fasisztabarát prédikációt mondott.

A megszállás teljes ideje alatt a Magyar Élet Párt fasisztabarát párt községi elnöke volt, valamint a Levente félkatonai ifjúsági szervezet tiszteletbeli és lelki vezetője, az ifjakat fasisztabarát lelkületben nevelte erőszakkal elűtetve bennük a magyar megszállók iránt való engedelmességet.

A templomi istentiszteletek alkalmával a prédikációkban felszólította a hívőket, hogy adjanak fehéreneműt a magyar hadsereg sebesült katonáinak, akik a szovjet-német frontról érkeztek és a hadikórházakban voltak.

A magyar csendőrökkel együtt részt vett a megszállók által letartóztatott és koncentrációs táborokba hurcolt zsidó nemzetiségű személyek vagyonának összeírásában, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek és 54-11. tc. foglalt bűncselekményeket.

4. GULÁCSY Lajos Ljudvigovicsot, született 1925-ben, USZSZK, Kárpátontúli terület, Nagyszőlősi körzet, Tivadarfalva, munkás családból származó, végzettsége középfokú-műszaki, pártonkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásáig a református lelkész segédje, egyidejűleg a vasúti műhely esztergályosa, lakhelye Munkács, Duhnovics út 11, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet tagja volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Vallási tevékenysége során rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által

szerzett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy elválassza őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

1945-ben kétszer Budapestre utazott, ahonnan nagy mennyiségű szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat hozott és azokat a hívők között terjesztette, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek és 54-11. tc. foglalt bűncselekményeket.

5. KOVÁCS Zoltán Adalbertovicsot, született 1907-ben, Vágsellye (Csehszlovákia), tisztviselő családból, képzettsége felsőfokú teológiai, pártonkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásáig református lelkész, lakhelye Nagyszőlősi körzet, Újlak falu, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet egyik vezetője volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Vallási tevékenysége során rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szerzett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy kivonja őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

Részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes felszólalásában bírálta a Szovjetunió vallásügyi politikáját és részt vett annak a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címezett szovjetellenes levélnek az összeállításában és aláírásában.

A hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat.

Horthy magyar fasiszta kormánya fennállásának idején az istentiszteletek alkalmával a templomban fasisztabarát prédikációkat tartott, melyek a fasiszta rezsim megerősítésére irányultak és felszólította a hívőket, hogy adományozzanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton harcoló magyar hadsereg részére, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek és 54-11. tc. foglalt bűncselekményeket.

6. GYÖRKE István Ivanovicsot, született 1896-ban, USZSZK, Kárpátontúli terület, Ungvári körzet, Nagygejőc falu, középparaszti családból származó, szociális helyzete szerint kulák, képzettsége felsőfokú teológiai, pártonkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, letartóztatásáig református lelkész, lakhelye Beregszászi körzet, Beregújfalu, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet tagja volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szerzett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy kivonja őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

Szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat kapott, hogy azokat terjessze a hívők között.

A Magyar Nemzeti Párt tagjaként és református lelkészként Kárpátontúl meg szállása előtt részt vett egy illegális tanácskozáson, melyen megvitatták a magyar fasiszta megszállók ünnepélyes fogadásának kérdését.

1938. november 10-én ünnepélyes gyűlést szervezett a magyar megszállók tiszteletére, melyen fasisztabarát beszédet tartott, dicsérte a magyar állami berendez-

kedést, igazolta Kárpátontúl magyarok általi megszállását és felszólította a lakosságot, hogy feltétel nélkül teljesítsék a megszálló hatalom rendeleteit és parancsait. Mint a községi előljáróság tagja a megszálló hatalom megerősítése érdekében munkát végzett Kárpátontúlon. Büntetendő kapcsolatot tartott fent a magyar csendőrséggel és besúgó tevékenységet folytatott.

1939 márciusától a Levente félkatonai ifjúsági szervezet tiszteletbeli és lelki vezetője volt, az ifjúságot magyar-párti szellemben nevelte erőszakkal elültetve bennük a magyar megszállók iránti engedelmességet.

1941 áprilisában a magyar Egyesült Keresztény Liga magyar nacionalista szervezet tagja volt, melynek célja a magyarok által lakott minden területet egy magyar államba történő egyesítése volt és a megszálló rezsim aktív támogatása Kárpátontúlon.

Az istentiszteletek alkalmával a templomban felszólította a hívőket, hogy a szovjet-német fronton harcoló magyar hadsereg részére adományozzanak meleg ruhákat, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek és 54-11. tc. foglalt bűncselekményeket.

Az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 204. tc. alapján a 2258. s/sz. ügyet PÁZSIT J.A., HUSZTI B.Z., ASSZONYI I.I., GULÁCSY L.L., KOVÁCS Z.A. és GYÖRKE I.I. vádemeléséről megküldöm a megyei ügyésznek a vádlottak bírósági felelősségre vonásának érdekében.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztálya
4. Alosztályának őrnagya s.k., Jeremicsev
Egyetérték: Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya
Nyomozói Osztályának vezetője, s.k., Akszjonov alezredes
Vádemelés összeállítva 1949. május 14-én.

IGAZOLÁS

1. Kovács Zoltán Adalbertovics vádlott 1949. március 19-én lett letartóztatva, Pázsit József Alekszandroovics, Asszonyi István Sztefanovics, Gulácsy Lajos Ljudvigovics 1949. március 20-án, Huszti Béla Emerihovics és Györke István Ivanovics 1949. március 25-én. Minden vádlott őrizetben van az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya belső börtönében Ungváron.
2. A tárgyi bizonyítékok a 2258. s/sz. ügyirathoz külön csomagban csatolásra kerültek.
3. A vádlottak személyes iratai a 2258. s/sz. ügyirathoz külön csomagban kerültek csatolásra.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztálya
4. Alosztályának őrnagya s.k., Jeremicsev

[1954.11.28] Kollektív döntés a Baráti Kör lelkeszei büntetésének érvényben tartásáról

Szigorúan titkos (áthúzva)

Nem titkos

Vélemény

1954. november 28.

Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályának vezető operatív megbízottja, Udovik hadnagy, a megyei bizottság megbízása alapján áttanulmányozva a 2353 sz. bűnügyi ügyiratot PÁZSIT és mások, összesen hat fő ügyében

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én kelt határozata alapján Husztit, Asszonyit, Kovácsot és Györkét elítélték USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4., 54-10 tc. 2. bek. és 54-11 tc. alapján, Pázsitot az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-10 tc. 2.bek. és 54-11. tc. alapján 25 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre és 5 jogfosztásra vagyoneklobzással; Gulácsy L.-t az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján 10 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélték 5 év jogfosztással és vagyoneklobzással.

1. HUSZTI Béla Emerihovics, született 1895-ben, USZSZK, Kárpátontúli terület, Beregszász, középparaszti származású, lelkész, pártontkízüli, magyar, felsőfokú teológiai végzettséggel, büntetlen előéletű;
2. ASSZONYI István Sztefanovics, született 1909-ben, Csehszlovákia, magyar, kulák-paraszti családból származik, lelkész, pártontkízüli, az SZSZKKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, büntetlen előéletű;
3. KOVÁCS Zoltán Adalbertovics, született 1907-ben, születési helye Csehszlovákia, tisztviselő családból származik, lelkész, magyar, az SZSZKKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, büntetlen előéletű;
4. GYÖRKE István Ivanovics, született 1896-ban, Kárpátontúli terület, Ungvári körzet, Nagygejőc faluban, középparaszti származású, lelkész, magyar, pártontkízüli, az SZSZKKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, büntetlen előéletű;
5. PÁZSIT József Alekszandrovics, született 1914-ben, Kárpátontúli terület, Nagyszőlősi körzet, Királyháza, munkás családból származik, lelkész, magyar, pártontkízüli, az SZSZKKSZ állampolgára, felsőfokú lelkeszi végzettséggel rendelkezik, büntetlen előéletű;
6. GULÁCSY Lajos Ljudvigovics, született 1925-ben, Kárpátontúli terület, Nagyszőlősi körzet, Tivadafalva falu, munkás családból származik, lelkeszsegéd, magyar, pártontkízüli, az SZSZKKSZ állampolgára, középiskolai végzettséggel, büntetlen előéletű.

Jelen ügyben említett személyek bűnösnek találtattak abban, hogy különböző időben Kárpátontúl a Szovjet Hadsereg által történt felszabadításáig beléptek a „Keleti fivérek klubja” magyar nacionalista vallási szervezetbe, melynek célja a református egyház és a fasiszta reakciós elemek megerősítése volt. Az elítéltek Kárpátontúl Szovjet Hadsereg által való felszabadítását követően aktivizálták az említett szervezet tevékenységét és azt nyilvánvalóan szovjetellenessé szervezték. 1945-től mindegyikőjük körököt szervezett Kárpátontúl falvaiban, ahová a fiatalokat toboroztak.

1946 elején a Beregszászi körzet Gecse községében megszervezték a prédikátorok illegális szemináriumát (képzését), mely egy hónapig működött. A körökben és a szemináriumon jelen ügyben elítéltek szovjetellenes felszólalásokat tettek, melyekben felszólították a fiatalokat, hogy ne vegyenek részt az ország társadalmi-politikai életében azzal a céllal, hogy az ifjúságot kivonják a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól. Az elítéltek nagy mennyiségben terjesztettek szovjetellenes szórólapokat.

1947. március 27-én Pázsit és Kovács elítéltek más református lelkészekkel közösen a „Keleti fivérek klubja” nevében részt vettek a kommunista párt egyik vezetőjének és a szovjet kormányának címezett szovjetellenes levél megfogalmazásában.

A „Keleti fivérek klubja” minden tevékenysége 1945-1948 között a kommunista párt és a szovjet kormány rendezvényei ellen irányult.

Huszti, Asszonyi és Györke Kárpátontúl megszállásának ideje alatt részt vettek a megszállók ünnepélyes köszöntésében. Kovács, Györke, Huszti és Asszonyi a magyar megszállás ideje alatt felszólították a lakosságot, hogy nyújtsanak segítséget a magyar hadseregnek a Szovjetunió elleni harcban.

Huszti és Györke a múltban a Magyar Nemzeti Párt fasisztabarát párt tagjai voltak.

Huszti, Györke és Asszonyi Kárpátontúl magyar megszállásának ideje alatt a „Levente” magyar szervezet tiszteletbeli elnökei voltak.

Az elítéltek harmadfokú fellebbezését elutasították.

Huszti, Asszonyi, Kovács, Györke és Gulácsy bűnösségét bizonyították a beismerő vallomások, a tanúvallomások, valamint az ügyszöveghez csatolt tárgyi bizonyítékok.

Így Pázsit I.A. a bíróságon azt mondta, hogy 1942-ben lépett be a „Keleti fivérek klubjába”, majd a szervezet egyik vezetője lett. Miután a szovjet hadsereg felszabadította Kárpátontúlt, a „Keleti fivérek klubja” nem szüntette be tevékenységét, 1945-ben a Beregszászi körzet Gecse falujában megszervezte a prédikátor-misszionáriusok illegális tanfolyamát. A tanfolyamon főként fiatalok vettek részt, a szervezéssel a református lelkészek foglalkoztak. Az elítélt előadóként vett részt a tanfolyamon. A tanfolyamon vallási ismereteket oktattak, ezen kívül azt mondta a hallgatónak, hogy ne járjanak a klubokba, mozikba, mivel ezt az Isten nem engedi, ne olvassanak marxista-leninista irodalmat, mivel az nem ismeri el Isten létezését, nem tanácsolta a kolhozba történő belépést sem, mivel a kolhozisták nem járnak templomba. 1947 márciusától részt vett a „Keleti fivérek klubja” illegális konferenciáján Beregszászon, ahol összeállításra került

egy levél a Szovjetunió Kommunista Pártja egyik vezetőjének címezve. A levélben rámutattak, hogy a fasiszta Németország feletti győzelemben nincs érdeme szovjet népnek és ne vegye el a dicsőséget magának, mivel az Isten érdeme. Részt vett a vallási szórólapok terjesztésében 2000-3000 példányban.

1945. június havában a Nagyszőlősi járás Tivadarfalva községében személyesen szervezte meg a 35-40 fiatal személyből álló biblia-tanulmányozó kört. Személyesen választott ki a prédikátorképzésre 7 személyt. Ezen tanfolyamok célja a református vallás megerősítés volt (ügyirat 252., 253., 254. old.).

Tettestársa, Huszti B.E. a bíróságon azt mondta, hogy 1946-tól volt a „Keleti fivérek klubja” aktív tagja, néhányszor részt vett Gecsében vallási konferenciákon, megszervezte a Krisztus követői kört. Felszólalt az Istent el nem ismerő irodalom ellen. 1938-ban a magyarok bevonulása előtt részt vett egy tanácskozáson azokkal, akik támogatták a magyarokat, amelyen megvitatták a magyar csapatok ünnepélyes köszöntésének módját. Őt bízták meg a gyűlésen elmondandó köszöntő beszéddel, és a harangozó megbízásával, hogy az a magyarokat harangszóval köszöntse. Azonban nem tudott felszólalni, mivel a magyarok éjjel jöttek meg. A megszállás ideje alatt megválasztották a községi elöljáróság tagjának és a Magyar Nemzeti Tanács vezetőjének, valamint a „Levente” szervezet tiszteletbeli elnökének, amely a fiatalokat fasisztabarát szellemben nevelte. Mikor egy alkalommal a tanácskozáson felszólalt, dicsérte a magyar rendet. Az imák alkalmával a templomban Horthy Kárpáton túl felszabadítójának nevezte, felszólította a lakosokat, hogy adjanak meleg ruhát a magyar hadseregnek. Részt vett a koncentrációs táborba hurcolt zsidók vagyónának összeírásában. (ügyirat 254, 255. old.).

Asszonyi tettestárs a bíróságon elmondta, hogy református lelkészként 1945 márciusában lépett be a „Keleti fivérek klubjába”, a misszionárius-prédikátorok illegális tanfolyamán oktató volt és egy személyt választott ki a kurzuson való részvételre. 130 db vallási tartalmú szórólapot osztott ki, három ifjúsági biblia-tanulmányozó kört szervezett 40-50 fővel, a tagoknak azt mondta, hogy ne járjanak olyan helyre, ahol nem ismerik el az Istent és ne olvassanak olyan irodalmat, mely nem ismeri el az Istent. 1947 márciusában részt vett a „Keleti fivérek klubja” konferenciáján, ahol egyhangúlag elfogadták a szovjet állam vezetőjének nevére címzett levelet. A konferencián Pázsit, Kovács, Simon és Zimányi is részt vettek.

1938 novemberében részt vett a magyarok támogatóinak titkos megbeszélésén, ahol a magyar hadsereg ünnepélyes fogadásának kérdését tárgyalták. A magyarok bejövetelének tiszteletére ünnepi templomi istentiszteletet tartott, ahol a prédikációban éltette a magyarokat. A titkos megbeszélésen megválasztották a Magyar Nemzeti Tanács vezetőjének azzal a feladattal, hogy átvegye a hatalmat a magyarok bejövetelekor, de ez nem történt meg, mivel a magyarok a faluba történő megérkezésekor kinevezték a falu bíróját.

1939-ben belépett a Magyar Élet Párt tagjainak sorába. A megszállás ideje alatt a templomi istentiszteletek alkalmával felszólított a magyar hatalom támogatására és dicsérte Horthyt, valamint annak támogatóit, felszólította a hívőket, hogy adjanak meleg ruhát a magyar hadseregnek. Ezen kívül a Levente szervezet tiszteletbeli elnöke volt, tagja volt a koncentrációs táborokba hurcolt zsidók vagyónát

összeíró bizottságnak is. Elismeri, hogy a bibliatanulmányozó körök szovjetellenesek voltak (ügyirat 256., 257. old.).

Gulácsy tettestárs a bíróságon azt mondta, hogy 1945 májusában lépett be a „Keleti fivérek klubjába” és ennek a klubnak a megbízásából 1945-ben kétszer utazott Budapestre vallási irodalomért és szórólapokért. Néhány példány bibliát és tízezer példány szórólapot hozott a klubnak. 1946-ban befejezte a misszionárius-prédikátor egy hónapos tanfolyamát, ezután két bibliatanulmányozó kört szervezett, ahol azt javasolta a hívőknek, hogy ne járjanak a klubokba, mozikba, ne olvassanak olyan irodalmat, ami nem ismeri el az Istent, a hívők között vallási irodalmat és szórólapokat terjesztett (ügyirat 257-258. old.).

Kovács Z.A. tettestárs a bíróságon elmondta, hogy 1943 októberében lépett be a „Keleti fivérek klubjába”, annak vezetői köréhez tartozott. A református vallás terjesztésének céljával Újlak faluban két bibliatanulmányozó kört szervezett, a kör tagjait felszólította, hogy ne járjanak klubokba, mozikba, táncokra, ne olvassanak olyan irodalmat, mely nem ismeri el az Istent.

A prédikátor-misszionáriusok tanfolyamán 1946-ban előadó volt és a református egyház történetét oktatta. Ezen kívül Pázsit, Asszonyi és másik is oktatók voltak. 1947. március havában részt vett a „Keleti fivérek klubja” konferenciáján, ahol azt a határozatot hozták, hogy a szovjet állam vezetőjének levelet küldenek. A magyar megszállás ideje alatt felszólította a hívőket a templomban, hogy adjanak meleg ruhát a magyar hadseregnek. (ügyirat 258-259. old.).

Györke tettestárs a bíróságon azt mondta, hogy a „Keleti fivérek klubjának” tagja volt. Beregújfaluban egy bibliai kört szervezett, melyet 1948-ig vezetett. Kárpánton túl magyar hadsereg általi megszállásának idején, az ünnepi gyűlésen üdvözlőbeszéddel szólalt fel, ahol a magyarokat Kárpánton túl felszabadítóinak nevezte. Utasítására a harangozó a magyarokat harangszóval köszöntötte. A magyarok alatt megválasztották a falusi elöljáróság tagjává, valamint a Levente szervezet tiszteletbeli elnökává. Az istentiszteletek alkalmával a templomban dicsérte a magyar állami berendezkedést és magát Horthyt, felszólította a hívőket, hogy adjanak meleg ruhát a magyar hadseregnek. 1941-ben beleegyezése nélkül választották meg az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga tagjának (ügyirat 260-261. old.).

Lengyel Kálmán Mihajlovics tanú, született 1896-ban, és Szőlősi Péter Áronovics, született 1896-ban, a bíróságon megerősítették, hogy Huszti volt a szervezője a megszállók ünnepélyes fogadásának és a gyűlésen köszöntő beszédet mondott (ügyirat 262-263. old.).

Fóri Ilona Gavrilovna tanú, született 1925-ben, és Padkós Kálmán Antonovics, született 1924-ben, a bíróságon elmondták, hogy 1946-ban részt vettek a prédikátor-misszionáriusok egyhónapos képzésén. A tanfolyamon az oktatást Pázsit, Asszonyi, Kovács végezték, akik a biblia tanulmányozása mellett felszólították a hallgatókat, hogy ne látogassák a klubokat, mozikat, ne olvassanak az Istent el nem ismerő irodalmat. Ahogy Fóri mondta, a kurzuson Pázsit elmondott egy esetet, amikor egy alkalommal bement a moziba, rögtön rosszul lett, megbetegedett, az Isten így büntette meg. (ügyirat 263., 264., 265. old.).

Szabó Malvina Julijevna, született 1928-ban, tanú a bíróságon elmondta, hogy

1945-ben tagja volt az Asszonyi által szervezett körnek, a körben 20 fő volt. A körben Asszonyi azt mondta, hogy ne járjunk a klubokba, moziba, ne olvassunk vallásellenes irodalmat. 1946-ban részt vett a prédikátor-misszionáriusok egyhónapos képzésén Gecse faluban. A tanfolyamon az oktatók Pázsit, Asszonyi, Kovács és mások voltak. Kovács, Gulácsy és Asszonyi a hívők között vallási tartalmú szórólapokat terjesztettek (ügyirat 265. old.).

Pap Olga Károlvna tanú, született 1930-ban, a bíróságon elmondta, hogy 1945-ben Pázsit és annak segítőtje Gulácsy, megszervezték a bibliatanulmányozó kört, ahol arra szólították fel őket, hogy ne látogassanak klubokat, mozikat. 1946-ban hallgatója volt az egy hónapos tanfolyamnak, ahová Pázsit és Gulácsy küldték. A tanfolyamon Pázsit, Kovács, Asszonyi és mások voltak az oktatók. Gulácsy a tanfolyamon vallási tartalmú szórólapokat terjesztett. A tanfolyam a református prédikátorok képzésére irányult. (ügyirat 266. old.).

Lelkes Ilona Kálmánovna tanú, született 1923-ban, a bíróságon elmondta, hogy tagja volta annak a körnek, melyet Kovács szervezett falujukban. Továbbá részt vett a misszionárius-prédikátor képzés egyhónapos tanfolyamán, ahol Kovács, Pázsit, Asszonyi és mások oktattak református egyháztörténetet, azt mondták, hogy ne járjanak moziba, klubokba, ne olvassanak vallásellenes irodalmat. A tanfolyam befejezését követően megbízták őket, hogy a református prédikátorok körébe minél több tagot vonjanak be (ügyirat 266-267. old.).

Molnár Kálmán Fedorovics tanú, született 1892-ben, a bíróságon elmondta, hogy Györke a falujukban református lelkész volt, Kárpátontúl magyarok általi megszállásának ideje alatt Györke a gyűlésen üdvözlő beszédet mondott, amiben azt mondta, hogy a faluban 30, a magyar hatalom iránt lojalitással viseltető család van, akik támogatják a magyar rendet, a lakosság többi részénél tisztogatást kell végezni. Még aznap este a magyar hatalom megkezdte a falu lakosságának letartóztatását (ügyirat 268. old.).

Molnár Gábor Ferencovics tanú, született 1885-ben, a bíróságon elmondta, hogy Györke szervezte a magyar megszállók ünnepélyes fogadását, üdvözlő beszéddel dicsérte a megszállókat és azt mondta, hogy azokat már rég várták. Este letartóztatták a kommunistákat, a tanút letartóztatták, Györke udvarába vitték, ahol kikérdezték és megverték, és végül a beregszászi börtönbe küldték (ügyirat 269. old.).

Szabad Géza Sztjefanovics tanú, született 1910-ben, a bíróságon elmondta, hogy Huszti a falujukban református lelkészként dolgozott, a Magyar Nemzeti Párt fasisztabarát párt tagja volt. Huszti részt vett a magyar megszállók ünnepélyes köszöntése alakalmából szervezett titkos tanácskozáson, Huszti a községi elöljáróság tagja volt, a templomban felhívta a lakosságot, hogy segítsék a magyar megszállókat, azokat felszabadítóknak nevezte, dicsérte Horthyt, sajt lakásán gyűjtötte a meleg ruhákat a magyar hadseregnek (ügyirat 269-270. old.).

Az elítéltek bűnösségét tanúsítják a bíróságon Tóth (ügyirat 262. old.), Petrusinec (ügyirat 268. old.), Deák (ügyirat 270. old.), Csok András (ügyirat 270. old.), Csok Alekszej (ügyirat 271. old.), Füst (ügyirat 271. old.), Kutasi (ügyirat 271-272. old.) tanúvallomásai és a külön csomagban az ügyirathoz csatolt tárgyi bizonyítékok (ügyirat 231-232. old.).

Panasz az elítéltektől nem érkezett.

Igy a Huszti, Asszonyi, Kovács, Györke, Pázsit és Gulácsy által elkövetett bűncselekmények az ügy anyagai alapján bizonyítást nyertek, Huszti, Asszonyi Kovács és Györke cselekedeteit helyesen minősítették az USZSZK Btk.-nek 54-4. 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján, Pázsit és Gulácsy cselekedeteit az USZSZK Btk.-nek 54-10 tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján, a bíróság a büntetés mértékét Huszti Asszonyi, Kovács, Györke, Pázsit esetében javító-munkatáborokban letöltendő 25 éves szabadságvesztéssel és Gulácsy esetében 10 éves szabadságvesztéssel és mindegyiknél 5 éves jogfosztással és vagyonelkobzással megfelelően szabta ki, az megfelel az elkövetett bűncselekmények súlyosságának.

A fentebb említettek alapján úgy vélem:

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én kelt ítéletét Huszti Béla Emerihovics, Asszonyi István Szytepanovics, Kovács Zoltán Adalbertovics, Györke István Ivanovics, Pázsit József Alekszandrovics és Gulácsy Lajos Ljudvigovics ügyében módosítás nélkül érvényben kell hagyni.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályának vezető operatív megbízottja, Udovik hadnagy, s.k.

Egyetérték: a Kárpátontúli területi büntetőügyek felülvizsgálati csoportjának vezetője, s.k., Zudov kapitány

1954. november 3.

2477. s/sz. ha/5

[1955.09.12.] Óvás a büntetés 10 év szabadságvesztésre történő csökkentéséről.

Titkos (áthúzva)

Nem titkos

Az Ukrán SZSZK Legfelső Bíróságának elnöksége

ÓVÁS

/felügyeleti eljárás keretén belül/

Pázsit I.A., Huszti A.E., és mások ügyében

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23–24-én kelt ítélete alapján az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4. 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján 25 év szabadságvesztésre és 5 jogfosztásra ítélte vagyonelkobzással:

Huszti Béla Emerihovicsot, született 1895-ben, USZSZK Kárpátontúli területe Beregszász városában, középosztálybeli paraszti származású, felső teológiai végzettségű, pártunkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásáig református lelkész volt, a Beregszászi körzet, Kígyós faluban élt;

Asszonyi István Sztefanovicsot, született 1909-ben, Csehszlovákia, Kralovo-Hlmicki körzet, Bacska faluban, magyar, kulák-paraszti családból származó, fel-

sőfokú teológiai végzettséggel, pártonkívüli, a letartóztatásáig református lelkész, a letartóztatásáig a Nagyszőlős körzet, Forgolány faluban élt;

Kovács Zoltán Adalbertovicsot, született 1907-ben, születési helye Vágsellye (Csehszlovákia), tisztviselő családból származik, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, pártonkívüli, a letartóztatásáig református lelkész volt, a Nagyszőlősi körzet, Újlak faluban élt;

Györke István Ivanovicsot, született 1896-ben, született USZSZK, Kárpátontúli területe, Ungvári körzet, Nagygejőc faluban, közép-paraszti származású, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, letartóztatásáig református lelkész volt, lakhelye Beregszászi körzet, Beregújfalu.

Pázsit József Alekszandrovicst, született 1914, Nagyszőlősi járás, Királyháza, Kárpátalja, magyar nemzetiségű, párton kívüli, szovjet állampolgár, letartóztatásáig református lelkész, lakhelye Munkács.

Ezzel az ítélettel a vádlottakat az USZSZK BTK-nek 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján 25 év szabadságvesztésre és 5 év jogfosztásra ítélték, vagyonelkobzással.

A Kárpátontúli Terület Bíróság ítéletét Pázsit I.A. és mások ügyében az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának bűnügyekben eljáró bírói testülete az 1949. augusztus 3-án kelt határozatával érvényben hagyta.

A nyomozati hatóság az ügyben megállapította, hogy 1935-ben Szabó Béla és Simon Zsigmond református lelkészek Kárpátontúli-Ukrajna területén létrehoztak egy magyar vallási szervezet, melyet a „Keleti fivérek klubnak” neveztek, és melynek tagja lett a jelen ügyben elítélt Pázsit I.A. 1942-ben, Huszti B.E. 1946-ban, Asszonyi I.Sz. 1945-ben, Kovács Z.A. 1943 októberében és Györke Sz.I. 1935-ben.

Az elítélt Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Pázsit I.A. e szovjetellenes szervezet vezetői voltak, Huszti B.E. és Györke Sz.I. tagok voltak, akik mindnyájan aktív szovjetellenes tevékenységet folytattak.

A vallási szertartások alkalmával rendszeresen szovjetellenes prédikációkat mondtak, melyekben felszólították a szovjet ifúságot, hogy ne vegyenek részt a szovjet hatalom és a pártszervezet által rendezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat kaptak és azokat a református felekezetű katolikus hívők között terjesztették.

1945-től minden jelen ügyben elítélt személy aktivizálta tevékenységét, vagyis „Krisztus követőinek társasága” köröket hoztak létre, a hívőknek konferenciát szerveztek, melyeken szovjetellenes prédikációkat tartottak.

1945-ben megszervezték az igehirdető misszionáriusok illegális „tanfolyamát” a Beregszászi körzet, Gecse falujában, melyen szovjetellenes prédikációkat tartottak. (I. kötet, ügyirat 19-20., 29-31., 43-50., 53-59., 59-60. old.).

Huszti, Asszonyi és Györke Kárpátontúli-Ukrajna a magyar fasiszták által történt megszállásának idején megszervezték a megszállók ünnepélyes köszöntését. Az általuk szervezett gyűlésen a magyar-fasiszta megszálló hadsereg Kárpátontúli-Ukrajna területére történő bevonulásának tiszteletére 1938-ban az elítélt Györke fasisztabarát beszédet tartott.

Huszti, Asszonyi és Györke a Szovjetunióknak a fasiszta megszállókkal folytatott háborúja idején a meleg ruházatot gyűjtött a megszállóknak és felhívták a

lakosságot, hogy nyújtsanak segítséget a magyar hadseregnek a Szovjetunió elleni háborúban.

Huszi és Györke a múltban a fasisztabarát Magyar Nemzeti Párt tagjai voltak.

Huszi, Györke és Asszonyi Kárpátontúl magyar megszállásának idején a félkatonai, fasisztabarát „Levente” ifjúsági szervezet tiszteletbeli és lelki vezetői voltak.

Míg Magyarországon a fasiszta Horthy kormány regnált, Kovács az istentiszteletek alkalmával fasisztákat támogató prédikációkat mondott, mely a fasiszta rezsim megerősítésére irányult.

A Szovjetunióknak a fasiszta Németországgal vívott nagy honvédő háborújának idején Kovács, 1942 őszén, a templomban prédikációt mondott, melyben felszólította a lakosságot, hogy adományozzanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton harcoló magyar hadseregnek (2. kötet, ügyirat 16-17. old., 21-22. old., 74., 147-149. old.).

Az elítéltek bűnös szovjetellenes tevékenysége teljes mértékben bizonyításra került a tanúk vallomása és tárgyi bizonyítékok alapján.

Minden elítélt az ellenük felhozott vádban bűnösnek vallotta magát.

Az elítéltek által elkövetett bűncselekmények helyesen lettek minősítve.

Azonban a Huszi B.E., Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Pázsit I.A., és Györke I.I. elítéltek ügyében megállapított büntetés túlságosan szigorú.

Az fentebb említettekre hivatkozva, az SZSZKKSZ, a tagköztársaság és autonóm köztársaságok bírósági rendszeréről szóló törvény 16. tc. megfelelően

KÉREM:

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én hozott ítéletének, valamint az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának 1949. augusztus 3-án Huszi B.E., Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Györke I.I. és Pázsit I.A. ügyében hozott döntésének módosítását, büntetésük 10 év szabadságvesztésre történő csökkentését.

Az ítélet többi részét módosítás nélkül kell hagyni.

Gulácsy L.L-t illetően, akit az ügyben 10 év szabadságvesztésre ítélték, óvás benyújtásra nem került sor.

Melléklet: 2353. sz. ügy 3 kötetben és Pázsit kérelme 2 oldalon.

Az SZSZKKSZ Főügyészének helyettese, az igazságügy
1. kategóriás állami tanácsosa, s.k., Szalin D.

1955. szeptember 12.

No. 13/8-9896-55/35624

[1955.11.03] Határozat büntetés 10 évre való csökkentéséről

Titkos (áthúzva) Nem titkos

2426n.55 s/sz. határozat

Kijev

1955. november 3.

Az Ukrán SZSZK Legfelső Bíróságának Elnöksége
az alábbi összetételben:

az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bíróságának elnöke: Noscsenko P.H.

az elnökség tagjai: Jaroslavszkij V.D., Jakimenko O.N., Kurpasz P.D.

az USZSZK ügyészének helyettese: Sugurova Sz.Sz.,

megvizsgálta az SZSZKSZ főügyésze helyettesének óvását a Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én kelt ítéletével kapcsolatban, melyben:

1. Huszti Béla Emerihovicsot, született 1895-ben, magyar, pártonkívüli, felsőfokú végzettségű, lelkész, büntetlen előéletű, büntetését 1949. március 25-től tölti;
2. Asszonyi István Sztefanovicsot, született 1909-ben, magyar, pártonkívüli, felsőfokú végzettségű, lelkész, büntetlen előéletű, büntetését 1949. március 20-tól tölti;
3. Kovács Zoltán Adalbertovicsot, született 1907-ben, magyar, pártonkívüli, felsőfokú végzettségű, lelkész, büntetlen előéletű, büntetését 1949. március 19-től tölti,
4. Györke István Ivánovicsot, született 1896-ban, magyar, pártonkívüli, felsőfokú végzettségű, lelkész, büntetlen előéletű, büntetését 1949. március 25-től tölti,

az USZSZK Büntető törvénykönyvének 54-4., 54-10. tc. 2. bek, 54-11. tc. alapján a bűncselekmény összevonásával az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-2. tc. foglalat szankciónak megfelelően és az USZSZK Legfelsőbb Tanácsa elnöksége 1947. május 26-án kelt rendeletének megfelelően „A halálbüntetés eltörléséről”, elítélték.

5. Pázsit József Alekszandrovicsot, született 1914-ben, magyar, pártonkívüli, felsőfokú végzettségű, lelkész, büntetlen előéletű, büntetését 1949. március 20-tól tölti,

az USZSZK Büntető törvénykönyvének 54-10. tc. 2. bek, 54-11. tc. alapján a bűncselekmények összevonásával az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-2. tc. foglalat szankciónak megfelelően és az USZSZK Legfelsőbb Tanácsa elnöksége 1947. május 26-án kelt rendeletének megfelelően „A halálbüntetés eltörléséről”, 25 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre, vagyonek Kobzással és az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 29. tc. a, b, c pontjaiban foglaltak szerint öt évi jogkorlátozásra ítélték.

Az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bírósága /Bujovics, Bobrinyova és Markiánovics – előadó/ 1949. augusztus 3-án kelt határozatában az ítéletet helybenhagyta.

Az óvásban felmerül az ítélet módosításának kérdése, valamint Huszti B.E., Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Györke I.I. és Pázsit A.O. ügyében a fellebbezés és a büntetés 10 év szabadságvesztésre történő csökkentése mindegyikőjük esetében.

Ami Gulácsy Lajost ügyét illeti, született 1925-ben, akit ugyanezen ítélet alapján ítéletek el, óvást nem nyújtottak be.

Meghallgatva az előadót, a bíróság tagját, Nerus elvtársat, az USZSZK ügyész helyettese, Sugurov elvtárs véleményét, aki támogatta az óvást, az Ukrán SZSZK Legfelső Bíróságának elnöksége úgy látja, hogy az óvást jóvá kel hagyni az alábbi okok miatt:

Az elítéltek az alábbiakban találtak bűnösnek:

Huszti, Asszonyi, Kovács, Györke és Pázsit különböző időkben beléptek a „Keleti fivérek klub” vallási szervezetbe, amelyet Kárpátontúl hoztak létre 1935-ben Szabó és Simon református lelkészek az egyház és a fasisztabarát reakciós elemek megerősítése céljából.

1945-től kezdve, vagyis Kárpátontúl felszabadítását követően különösen aktivizáltak szovjetellenes tevékenységüket és azt nem csak az említett szervezeten keresztül gyakorolták és azokban a falvakban, ahol lelkészként szolgáltak, hanem más falvakban is az általuk szervezett illegális körök által, melyekben főleg fiatalok voltak.

Ezen kívül 1945 elején az elítéltek a Beregszászi körzet Gecse falujában illegálisan szemináriumot hívtak össze a prédikátorok számára, mely egy hónapig működött.

Az ún. „Keleti fivérek klubjában”, a körökben, szemináriumokon az elítéltek, mint ezen gyűlések vezetői, letartóztatásuk napjáig ellenforradalmi agitációt folytattak, melyet a tömegek vallási babonáival egyesítettek, felszólaltak a kommunista párt és szovjet hatalom rendezvényei ellen.

Az elítéltek továbbá a bűncselekmények elkövetésének teljes ideje alatt rendszeresen vallási, szovjetellenes tartalmú irodalmat terjesztettek a lakosság széles körében.

A fentebb említetteken kívül Pázsit, Kovács és mások részt vettek a kommunista párt és a szovjet kormány egyik vezetőjének nevére címzett ellenforradalmi tartalmú levél összeállításában.

Továbbá Huszti, Asszonyi, Györke és Kovács aktívan segítették a magyar fasisztákat Kárpátontúl megszállásának ideje alatt. Mindegyikőjük, mint lelkész, 1938-tól felszólította a lakosságot, hogy aktívan segítsék az ellenséget, köszöntsék a megszállókat.

Huszti és Györke ez idő alatt a magyar fasisztabarát párt tagjai voltak, továbbá ők Asszonyival együtt a „Levente” magyar szervezet tiszteletbeli vezetői voltak, melynek feladata az volt, hogy katonai ismereteket tanítsa az ifúságot és az SZSZKSZ elleni gyűlölet szellemében neveljék őket.

A Huszti B.E., Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Györke I.I., Pázsit I.O. ellen felhozott

vádak az ügyirat alapján bizonyításra kerültek és ezt nem tagadja az óvás.

Azonban az elítéltek büntetésének mértéke túlságosan szigorú, mely súlyosságát tekintve nem felel meg az elkövetett cselekmények súlyosságának, sem azok jellemzőinek.

Figyelembe véve Huszti B.E., Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Györke I.I. és Pázsit J.O. által elkövetett bűncselekmények jellegét, azt, hogy először állnak bíróság előtt, lehetségesnek látjuk a büntetés mértékének 10 év szabadságvesztésre történő csökkentését mindegyikük esetében.

A fentebb említetteknek megfelelően Az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bíróságának Elnöksége az

alábbi HATÁROZATOT HOZTA:

A Szovjetunió Főügyésze helyettesének óvását jóváhagyja.

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én kelt ítéletét és az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bíróságának 1949. augusztus 3-án kelt határozatát Huszti Béla Emerihovics, Asszonyi István Sztefanovics, Kovács Zoltán Adalbertovics, Györke István Ivanovics és Pázsit József Alekszandrovics ügyében módosítja, büntetésüket javító-munka táborban letöltendő tíz év szabadságvesztésre csökkenti mind-egyikükre vonatkozóan.

Egyebekben az ítélet és a harmadfokú fellebbezés az említett elítéltekre vonatkozóan nem módosul.

Elnöklő bíró, s.k., Noscsenko P.

[1955.11.17] Büntetés idejének csökkentése, Novokuznyeck.

Xo-3 Kárpátontúli Területi Bíróság

Beérkezett: 815. s/sz. alatt, 1955. november 18.

Nagyon sürgős

Titkos (áthúзва),

2. példány

Nem titkos

A BÜNTETÉS IDEJÉNEK CSÖKKENTÉSE

A Tomszki Területi Belügyi Hivatal vezetőjének és speciális ügyosztálynak
Tomszk városa

Másolat: Kárpátontúli Területi Bíróság

Ungvár városa

A Tomszik terület Novokuznyeck városában tölti büntetését Kovács Zoltán Adalbertovics, született 1907-ben. Megküldjük végrehajtás és aláírási ellenében történő tájékoztatás céljából az USZSZK Legfelsőbb Bírósága elnökségnek 2426-n-55 sz. 1955.11.3-án kelt határozatát, melynek alapján Kovács Z.A. büntetését 10 év szabadságvesztésre csökkentették, javító-munkatáborban történő letöltéssel. A határozatról szóló tájékoztatási elismervényt Kovács Z.A. által aláírva kérem sürgősen megküldeni az Ungvári Kárpátontúli Területi Bírósághoz.

Melléklet: a szöveg 4 oldalon orosz nyelvű fordítással.

A Kárpátontúli Területi Belügyi Hivatal vezetője és speciális osztályának vezetője,
s.k., Koliskin alezredes

1955. november 17.

1/1349 s/sz.

Ungvár városa

[1991.10.16] Értesítés Kovács Zoltán rehabilitációjáról

Titkos (áthúzza)

Nem titkos

Jóváhagyom

Kárpátontúli Terület Főügyészének helyettese, az igazságügy tanácsosa

s.k., Himinec V.V.

1991.10.16.

SAKÉRTŐI VÉLEMÉNY

Kovács Z.A. ügyében a 2353. sz. levéltári büntetőügy alapján

Kovács Zoltán Adalbertovicsot, született 1907-ben Vágsellyém /Csehszlovákia/, lakhelye Nagyszőlősi körzet, Újlak falu, pártunkívüli, a letartóztatásáig a református egyház lelkészeként szolgált,

1949. május 23-24-én a Kárpátontúli Területi Bíróság az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján elítélte 25 év szabadságvesztésre javító-munkatáborokban történő letöltéssel, 5 év jogfosztással és vagyonelkobzással.

Kovácsot azért ítélték el, mert „Keleti fivérek klub” aktív tagja volt és szovjetellenes tevékenységgel foglalkozott. Rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és a pártszervezet által rendezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken. A hívők között szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat terjesztett.

Kárpátontúl magyar megszállásának ideje alatt az istentiszteletek alkalmával a templomban a fasisztabarát prédikációkat tartott amelyek a fasiszta rezsim megerősítésére irányultak, továbbá felszólította a hívőket meleg ruhák gyűjtésére a magyar hadsereg részére.

Az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának 1955. november 3-i határozata alapján a

Kárpátontúli Területi Bíróság ítéletét Kovács Z.A. ügyében óvás miatt felügyeleti eljárás keretein belül a SZSZKSZ főügyészenek beadványa alapján módosították: a büntetés időtartamát 10 év szabadságvesztésre csökkentették javító-munkatáborban történő letöltéssel.

Egyebekben a bíróság határozat nem került módosításra (ügyirat 316-322. old., 3. kötet).

Az 1949. március 19-né letartóztatott Kovács 1956. június 22-én szabadult.

Őrizetben töltött a büntetés-végrehajtás helyén 7 év 3 hónap 4 napot töltött le.

Kovács Z.A. elítélt 1982.06.25-én kitelepült Magyarországra, lakcíme nem ismert.

Kovács Z.A.-ra kiterjed az Ukrán SZSZK 1991. április 17-én kelt „A politikai megtorlások áldozatainak rehabilitációjáról” szóló törvény I. cikkelye.

Az USZSZK Állambiztonsági Hivatala Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztályának vezetője, s.k., Pohoriljak A.D. alezredes

A Kárpátontúli Területi Főügyész az állambiztonság nyomozati hatóságok felügyeletét végző vezető helyettese, az igazságszolgáltatás vezető tanácsosa, s.k., Ratocska Ju.I.

1991. október 16.

55. kép. Kovács Zoltán feleségével a Leányfalui Idősek Otthonában. (Forrás: a Forgon család archívuma)

5.2. Pázsit József lelkész 1914–1982

5.2.1. Életrajzi adatok.

56. kép. Pázsit József és Asszonyi István
Kazahsztánban készített képe.
(Forrás: Papp Vilmos hagyatéka.)

Pázsit József, sz.: 1914. április 29., Királyháza. A Munkácsi Állami Kereskedelmi Akadémián érettségizett az 1934/35-ös tanévben, ahol 1938. szeptember 23-án latin különbözeti vizsgát tett. A Losonci Teológiai Szemináriumban 5 félévet, a Debreceni teológián 3 félévet hallgatott, hol 1940. augusztus 26-án szerzett abszolutóriumot. Második lelkészképesítő vizsgát 1942. szeptember 25-én tett. Nyelvismerete: orosz és szlovák.²⁵⁴

Letartóztatásáig az alábbi gyülekezetekben szolgált lelkészként:²⁵⁵ slp. Királyháza 1940.10.10. – 1940.11.01., missziói segédlelkész Rahón 1940.11.1.–1944.06.30, lp. Tivadarfalva és Péterfalva 1944–1946, Munkács és Izsnyéte 1946–1949.

Letartóztatva 1949. március 20-án Munkácson, 35 éves korában. „...1949. március 19-én jöttek a belügyi szervek emberei a letartóztatási paranccsal, tanúk jelenlétében. Házkutatást tartottak, a személyes holmijait a férjemmel együtt elvették. Először a munkácsi börtönbe szállították, onnan az ungvári kerületi börtönbe, ahol elítéléséig [1949.05.24] tartották.”²⁵⁶ Büntetése: 25. év javító-nevelő munkatábor, 5 év jogvesztés és vagyonelkobzás. Elítélve az USZSZK BTK 2.r. 54.§.10.c. és az USZSZK BTK 54.§.11.c. alapján. Az elítélése után a lemergi börtönbe vitték, majd Kazahsztánba, Dzsezkazganba deportálták. Éveken keresztül a dzsezkazgani rézbányában dolgozott, majd a leromlott egészségügyi állapota miatt Kingirbe vitték kőművesmunkát végezni.²⁵⁷ 1956-ban a büntetését 10 évre mérsékeltek, de soron kívül szabadulhatott a lágerből 1956. június 6-án.

Hazatérése után tovább folytatta a lelkési szolgálatait az alábbi helyeken:²⁵⁸ Munkács 1956–1982, Beregrákos és Újdávidháza 1961, Izsnyéte 1965–1982.

Felesége Hermann Klára (sz.: 1921.10.24.), kivel házasságot 1941. október 25-én kötött. Gyermeük: Lilla (sz.: 1942. augusztus 16.).

Vass Józsefné szerint Pázsit József a „tudós” lelkészek közé tartozott.²⁵⁹ 1982.

²⁵⁴ TtREL I.1.i.18. Pázsit József lelkési törzslapja.

²⁵⁵ FODOR 2016, i.m., 445., 469., 648., 691., 805.

²⁵⁶ RÓZSÁS 2000, i.m., 290.

²⁵⁷ RÓZSÁS 2000, i.m., 290.

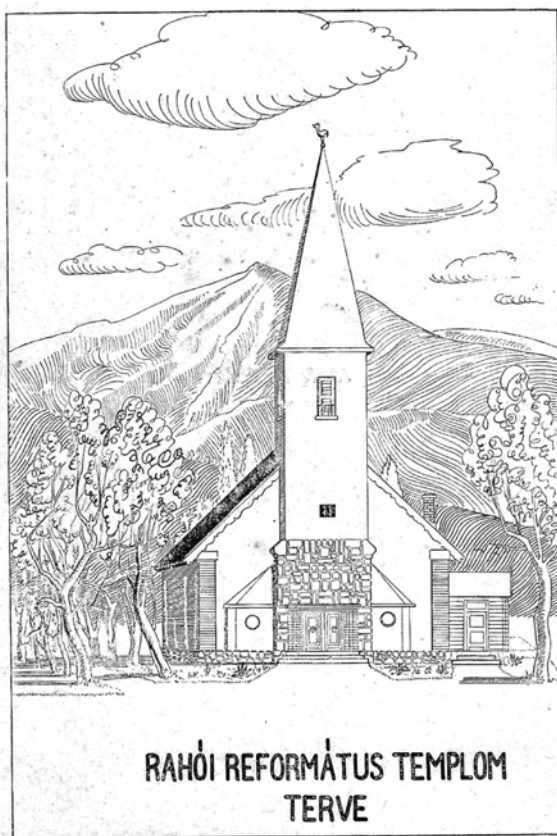
²⁵⁸ FODOR 2016, i.m., 225., 382., 445., 469.

²⁵⁹ Interjú özv. Vass Józsefnével. 2001. november 8. Técső, 9. kazetta, 1., B. old.

szeptember 1-én, a Krím félszigeten való gyógykezélése alatt hunyt el.²⁶⁰ A temetési szolgálatot Forgon Pál végezte. Rehabilitálva 1991-ben.

[1914-1956] Pázsit József a Gulag Lexikonban

„Pázsit József (Királyháza, 1914. április 29., Horváth Mária) – Református lelkész volt Munkácson. Özvegyének valomása: - „... 1949. március 19-én jöttek a belügyi szervek emberei a letartóztatási parancsal, tanúk jelenlétében. Házkutatást tartottak, a személyes holmijait a férjemmel együtt elvitték. Először a munkácsi börtönbe szállították, onnan az ungvári kerületi börtönbe, ahol elítéléséig tartották...” – Ungváron a Kárpátontúli Területi Bíróság bűnügyi bírósági kollégiuma 1949. május 24-én az 54.- paragrafus (10/2) és (11) pontjai alapján 25évi, javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. Utána lemergi börtönbe vitték, majd onnan Kazahsztánba deportálták. Éveken keresztül a dzsezkazgani rézbányában dolgozott, majd a megromlott egészségi állapota miatt Kingirben kőművesmunkát végzett. 1956-ban a büntetését 10 évre mérsékeltek, de soron kívül szabadulhatott a lágerből 1956. június 6-án.”²⁶¹

57. kép. A Rahói református templom látványterve. Pázsit József missziói segédlelkész volt Rahón 1940.11.1.–1944.06.30. Ilyen képeslapokat árusított a gyülekezet 20 fillérért, hogy összegyűljön a pénz a templomépítésre. Az itt zajló misszió a szláv misszió kapuja lett volna. (Forrás: Horkay család archívuma.)

[2014] özv. Oroszi Pálné emlékezése a Baráti Kör lelkészeire

„A Keleti Baráti Kör lelkészei, míg őket is börtönbe nem zárták, a legnehezebb időben is, fáradságot nem ismerve, életüket kockára téve munkálkodtak, a megkeseredett egyháztagoknak vigaszt és lelki táplálékot nyújtva itt. Áldott legyen Istenünk,

²⁶⁰ FRIEDMANN István (szerk.): „Öreg fák, fiatal fák, kidőlt fák...” Kárpátaljai Református Egyház templomainak és lelkészeinek albuma, Beregszász. 1985, 17. (továbbiakban: Friedmann 1985.)

²⁶¹ RÓZSÁS 2000, i.m., 290.

hogy a kiszabott 25 évből csak 7 évet voltak elzárva. Mindnyájan hazajöttek, még a lágér után gyermekeik is születtek, és magas életkorban szólította haza őket az Úr. Istenünk őket használta fel. Az ő munkájuk gyümölcseként tért meg sok ember, közöttük én is. Ima-naptárban felírtam a Horkay, Zimányi, az Asszonyi és Pázsit családneveket, hogy el ne felejtsem az utódokért imádkozni, hogy ott együtt örülhessünk előrement szeretteinkkel a Menny dicsőségében. De most is tele van a szívünk hálával, hogy elköltözött lelkipásztoraink helyébe adott jó Atyánk utánpótlást, a mostani fiatal élőhitű lelkipásztorainkban, akik tovább viszik az ébredés munkáját. A mi falunkban is Lőrincz Attila tiszteletes rendelte (aki az aklihegyi ifúsági táborban hallotta meg Isten hívó szavát), hogy a nagypapa munkáját tovább vigye.”²⁶²

5.2.2. Előzmények, rabság és szabadulás.

58. kép. Pázsit József rabosított képe 1949-ből. (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258.)

[1948. július.] Pázsit József munkácsi lelkész levele Zimányi Józsefnének és Horkay Barnánének a férjeik letartóztatása [1947. október 15.] után született gyermekeik [Zimányi Mária és Horkay Sámuel] munkácsi református templomban történt megkereszteléséről.

„Kedves Margitka és Rózika!

A feleségem mondta, hogy szeretnék, ha a gyermekeiket egyszerre itt Munkácson én keresztelném meg. Nagyon örülök ennek a kívánságuknak és a Maguk megkérdezése nélkül gondoskodtam a keresztszülőkről. Hogy miképpen egyeztek meg Maguk egymás között a keresztszülők kérdésében az engem nem érdekel, én már is felkértem a munkácsi gyülekezetet, hogy vállalják el ezt a szép feladatot, nagy örömmel el is vállalták. A gyülekezet férfi tagjai lesznek a keresztapák, a női tagjai a keresztanyák. – Erre a célra már folyik is a gyűjtés a gyülekezetben. A keresztelés időpontja: 1948. augusztus 1. /vasárnap délelőtt 10 órakor/. Szombaton délután már Munkácsra kell érkezniük. Erről értesitse azonnal Rózikát. Semmi akadályt ne tekintsenek akadálnak. Nem szeretnénk, ha csalódást okoznánk a jó szívű munkácsi gyülekezetnek. Az Úr Jézus legyen magukkal, szeretteikkel együtt köszöntem mindkettőjüket: Jóska

²⁶² OROSZI 2014, i.m., 48.

u.i Ahogy maguk megállapodtak a keresztszülőkben, az otthon maradjon változatlan, de itt Munkácson nem tekintjük érvényesnek.”²⁶³

59. kép. Pázsit József, felesége Hermann Klára, két lányuk és azok barátai, a fogságból való hazatérés után 1957. március 27-én. (Forrás: A Horkay család archívuma)

[2009] Szemelvények Papp Vilmos „Negyvenegy prédikátor” c. könyvéből.

„*Pázsit József* munkácsi tiszteletes élete küzdelmes, embert próbáló, hitét ostromló, helytálló. A nagytiszteletű asszonyé nem kevésbé. Átélt kemény eseményekről beszélgetünk a rákoscsabai Schweitzer Otthon kis szobájában a [2009-ben] 27 éve özvegy lelkészével. Pázsit József édesapja mozdonyvezető. Hat gyermeket nevel fel. A monarchia Magyarországon született Királyházán. Alattuk a Tisza, felettük Nyaláb vára: történelmi helyszín. (itt fordította 1533 előtt Szent Pál apostol leveleit magyar nyelvre Komjáthy Benedek) Trianon után a csehszlovák Munkácson járt kereskedelmi középiskolába, és végzett gimnáziumi különbözetit. A Sörös Béla püspök által

60. kép. Pázsit József lelkész 1980-ban. (Forrás: a Forgon család magángyűjteménye)

²⁶³ Horkay Erzsébet magángyűjteménye. Sárospatak. 1948. július. Pázsit József munkácsi lelkész 1948 júliusában kelt levele Zimányi Józsefnének és Horkay Barnánének a férjeik letartóztatása [1947. október 15.] után született gyermekeik [Zimányi Mária és Horkay Sámuel] munkácsi református templomban történt megkereszteléséről.

alapított – de államilag sokáig el nem ismert – losonci teológián tanult három évet. Végül a magyarországi Debrecenben a Tisza István Egyetem Hittudományi szakán fejezte be tanulmányait. Testvérei közül egyedül ő jutott diplomához. Révész Imre püspök alapos, sok mindenre kiterjedő kérdezősködés után engedélyt kapva tért felszabadult kárpátaljai hazájába. Rahón – a kis magyar közösségből – eklézsiát hozott létre, templomot épített. Már a szovjet érában a patinás munkácsi eklézsia hívta meg. S túlélve az 1947-1956 közötti szibériai GULÁG deportáló táborba való elhurcolást követően haláláig Munkács lelkipásztora volt. A munkácsi magyar reformátusság kitartóan visszavárta. A kommunista hatóság eltúrta. A táborban szerzett szívbetegsége azonban nem szabadult. 1982. szeptember 1-jén – ismét idegenben – egy jaltai kórházban elhunyt. Most Munkácson várja Krisztusát.

Mindeközben feleségét három kisleányával kitétték a lakásból. Egy kis faluban húzhatta meg magát. Se fizetés, de még orvos sem járt neki. Egyetemi végzettségével napszámba járhatott, takaríthatott. Gyermekait középiskolába nem vették fel. Kilenc éven át élt teljes bizonytalanságban. Férje visszatérével ő lett a munkácsi templom kántora. A szovjet világ egész közös életüket végigkísérte. Egy mondatot idézünk a vitéz Pákh Sándor Alapítvány kiadásában 2007-ben megjelent „Munkács” c. albumából. Popovics Béla írja az előszóban: „A szovjet rendszer szinte teljesen elpusztította Munkácsot...”

A munkácsi eklézsia nagy idők, fenyegető jövő küszöbén *Pázsit Józsefben* ismerte fel az alkalmas prófétái lelkületű vezetőt. 1945-ben a városnak mintegy 20 000 lakója volt. Ebből egyötöd a német és kb. 10% a ruszin. Tulajdonképpen békességben éltek. A „munkácsi öntudat” fűzte egybe őket. (A „Munkács” c. újság 1886-ban a várost „Kárpátaljai városkának” nevezte. Innen terjedt el a sok ország között a hányt-vetett sorsú területre a Kárpátalja kifejezés.)

Munkácsra nagynevű elődök után került. 1921-1941 között Bertók Béla püspök szolgált itt. Majd 1945-ig a Magyarországra áttelepült nagyhatású Kovács József. (Őt 1956 után Debrecenben internáltatta az ÁEH megyei megbízottja.) A munkácsi eklézsia ugyanis történelmi jelentősége tudatában tekintett a jövő elé. Az európai és bizánci kultúra határán a reformáció előőrsé, védbástyája lett. Már a XVII. században az ifjú Kocsi Csergő Bálintot küldte ide Debrecen, hogy Báthory Zsófiával és jezsuitákkal szemben védelmezze az iskolát és az egyházat. (Később pápai rektorsága idején ő a legfiatalabb gályarab prédikátor. (Majd Zrínyi Ilona a „leona lutherana” (az evangélikus oroszlán) mutatta karmait három éven át a Habsburg birodalomnak. Így a reformátusság ugyancsak őrizte a hit és hazaszereget egységében eklézsiáját.)

Pázsit József csehszlovák időkben létrejött magyar lelkészek Keleti Baráti Körének egyik motorja azután, hogy az alapító Szabó Béla pozsonyi lelkész lett. Ez a „baráti kör” szándékaiban hasonlított a hazai Országos Református Lelkészegyesülethez. A cseh egyesülési törvények okán – amikor még magát az egyházat sem ismerték el jogi személyként, ez volt közösségi életük lehetősége. Céljuk a gyülekezetek lelki ébresztése, öntudatosítása, a bibliai keresztyén szolgálatok kialakítása. (Mindez azután, hogy Trianont követően iskoláikat elvették, gyűléseiket be-

tiltották, anyanyelvük használatát korlátozták. E helyett a szlovák, majd az orosz, újabban az ukrán nyelvet erőltették. S minden fél évszázadon belül!) A Keleti Baráti Körbe tömörült lelkészek lelkesedése átragadt népükre. Addig nem látott mértékben teltek meg a templomok. Sőt új intézmények (árvaház, nőszövetség, KIE, vasárnapi iskola) jöttek létre.

Munkácson a református egyház volt a vallások és népek között a mérleg nyelve. Tekintély. Az itteni lelkészen nagy felelősség nyugodott. **Pázsit József** „mestere” Szabó Béla volt, aki azonban Szlovákia fővárosába – az ősi magyar koronázó városba – Pozsonyba ment. A háború végén pedig a fenyegető szovjet megszállás elől a lelkészek fele elmenekült. Mintegy 40 gyülekezet árvult el. A nagy lelkészhiányt pótlandó **Pázsit József**, Györke István, Asszonyi István fiatal „gyakornokokat” vettek maguk mellé. Ki bibliaismeretet, ki történelmet, ki gyülekezetvezetést tanított. Így vette maga mellé **Pázsit József** az ifjú Gulácsy Lajost, akit ugyan felvettek a debreceni teológiára, de 1945-ben a szovjet határ hermetikusan lezárása miatt nem kezdheti meg tanulmányait. A kommunista uralom kezdetén három lelkészt öltek meg. (Narancsik Imre nagymuzsalyi, Balog Sándor eszenyi, Szutor Jenő beregszászi) 1949. március 9-én pedig letartóztatták, majd május 25-én súlyos (10-25 éves) GULÁG-ra deportálással sújtották **Pázsit Józsefet**, Györke Istvánt, Asszonyi Istvánt. Huszti Bélát, Gulácsy Lajost, Kovács Zoltánt. Egy következő perben a további lelképásztorokat ítélték el, és száműzték 12-17000 kilométerre Kolimára, Vorkutára, Norilszka (mind az északi sarkkörön túl).

61. kép. Pázsit József lelkész háta mögött Gulácsy Lajos egy 1947-ben Munkácson készített konfirmációs csoportképen (Forrás: Horkay László magángyűjteménye)

62. kép. Munkács 1982, Pázsit József református lelképásztor gyászistentisztelete. Az úrasztala mögött Ladányi Sándor munkácsi gondnok, Bán Zoltán, a Beregi Református Egyházmegye esperese, Sütő László lelképásztor.

A mozgásszékekben Gulácsy Lajos és Asszonyi István lelképásztorok, tőlük jobbra Horkay István szernyei lelképásztor és Lajos Mihály, a Máramaros–Ugocsa Református Egyházmegye esperese.

(Forrás: Horkay László lp. magángyűjteménye)

„Főbűnük” a Keleti Baráti Kör, azaz a lelkészkör és szolidaritás fenntartása. Ugyanis ezt Úgy értelmezte a szovjet hatalom, hogy horthysta szervezet Kárpátalja visszaszerzése érdekében szolgálatukat államelleni összeesküvésnek, a szovjet és kommunista ideológia elleni támadásnak tekintették. Emellett „kisebb” vádak is voltak: népbútítás, ifjúságellenes tevékenység, magyar nacionalizmus terjesztése. Ekkor kobozták el a református templomok egy részét. Részben lerombolták őket. Ha garázsnak, műhelynek vagy más célra hasznosíthatónak vélték őket, akkor „csak” a tornyukat bontották le. A lelkészlakokat elkobozták, irodát, kultúrházat, alakítottak ki belőlük.

Pázsit Józsefet és társait Isten hazavezérelte. Bár számtalanszor voltak halálos veszélyben, egyik-másik súlyos betegen, de hazaérkezett. Gyülekezeteik pedig várták őket! Igaz, csak a templomi istentiszteletet engedélyezték, meg a temetést. (Ámde a templom és a temető közötti úton palástot nem viselhetek.)

Pázsit József jó tanítványt vett maga mellé Gulácsy Lajos személyében. Minden tudását átadta neki. 1982-ben ő lett az utóda, majd idővel Kárpátalja püspöke. E minőségében a templommal szemben még Keresztyén Egészségügyi Központot is létesített. Sőt, Munkács határában lévő hatalmas, 3000 lakosú cigánytelepen templomot is épített, fürdővel és mosodával. Ez utóbbiak már-ahogy mondani szokta a Szovjetunió emberkéz érintése nélküli felbomlása után.²⁶⁴

²⁶⁴ PAPP 2010, i.m., 179–183.

63. kép. Pázsit Józsefné Klára az Albert Schweitzer otthonban 2002-ben.
(Forrás: Papp Vilmos hagyatéka)

5.2.3. A koncepció per iratanyagai²⁶⁵

[1949.03.15] Pázsit József letartóztatási parancsa

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályának ezredese, s.k.,
Cserneckij
1949. március 15.

A letartóztatást engedélyezem
Kárpátontúli terület főügyésze
Az igazságügy 3.kategóriájú tanácsadója, s.k., Andrasko
1949. március 17.

HATÁROZAT
/letartóztatásról/
1949. március 15.

Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya O Osztálya vezetőjének helyettese, Ogijenko őrnagy, áttanulmányozva az Állambiztonsági

²⁶⁵ Válogatás Pázsit József, Kovács Zoltán, Asszonyi István, Gulácsy Lajos, Huszti Béla és Györke István közös preranyagaiból a UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258, (I.–II.–III. dosszié) dokumentumai alapján.

Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályához beérkezett ügyiratot Pázsit József Alekszandrovics, született 1914-ben, Magyarország, nemzetisége magyar, pártonkívüli, felsőfokú teológiai végzettséggel, az SZSZKSZ állampolgára, családos, református egyház lelkésze Munkács városában, Kárpátontúli terület, lakhelye ugyanott, ügyét bűncselekmény elkövetésével kapcsolatban

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Pázsit egyik vezetője és aktív tagja Kárpátontúli területen működő „Keleti fivérek klubja” magyar vallási nacionalista szervezetnek, amely magyar-nacionalista szovjetellenes tevékenységét főként Kárpátontúli-Ukrajnának Szovjet Ukrajnával történő újraegyesítése után kezdte meg a református hívőknek a szovjet valóságtól történő elszakítása és szovjet ideológia befolyása alól történő kivonás által.

1946 január-februárjában Pázsit tevékenyen részt vett a misszionárius-prédikátorok illegális tanfolyamának megszervezésében, melyet „Krisztus követők társaságának” neveztek, ahová ő személyesen 7 személyt szervezett be, valamint előadóként vett részt a tanfolyamon.

1946-1948 között a Nagyszőlősi körzetben négy „Krisztus követők társasága” kört szervezett, melybe több mint 75 személyt vont be, főként a fiatalok köréből.

A „Krisztus követői társasága” körök tagjainak ekkor konferenciákat szervezett és azokkal rendszeresen foglalkozott, Pázsit szovjetellenes beszédek tartott, felszólította a tagokat, hogy egyesüljenek a „Keleti fivérek klubja” körül és vegyék fel a harcot a sátán gonosz erőivel. Megtiltotta a fiataloknak, hogy a párt és szovjet hatalom szervei által szervezett társadalmi, politikai és kulturális rendezvényeken részt vegyenek, hogy azokat elválassza a szovjet valóságtól.

Ezzel egyidejűleg Pázsit a „Krisztus követők társasága” tagjai és a hívő reformátusok között tömegesen terjesztett vallási magyar-nacionalista szórólapokat és irodalmat, melyek szovjetellenes tartalommal bírtak.

1947 márciusában Pázsit részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes beszéddel szólalt fel a szovjet kormány valláspolitikájával kapcsolatban és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címezett és elküldött szovjetellenes levél tervezetének megvitatásában.

Pázsit szervezett szovjetellenes tevékenységét tanúsítják a tanúvallomások és tárgyi bizonyítékok. A fentebb említetteknek megfelelően

ELRENDELEM

a Munkácson élő Pázsit József Alekszandrovics letartóztatását és házkutatás megtartását.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya O osztályának vezetője, őrnagy, s.k., Ogijenko
Egyetérték: az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya O osztály vezetőjének helyettese, s.k., hadnagy, Bogdanov
Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya nyomozói osztályának alezredese, s.k., Akszjenov

[1949.03.20] Pázsit József írógépének elkobzása

Igazolás

Az 1877. s/sz. letartóztatási parancs alapján letartóztattuk a munkácsi református lelkészt, Pázsit József Alekszandrovicsot. A letartóztatás során Pázsittól elkoboztunk egy latin billentyűzettel rendelkező írógépet, melyet megőrzés céljából átadtunk a Munkácsi Körzeti Belügyi Hivatal 25-ös hivatalához.

A Hivatal vezetője, s.k.
1949.03.20.

[1949.03.29] Vádemelés Pázsit József ellen

JÓVÁHAGYOM

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztályának vezetője, s.k., Akszjenov alezredes
1949. március 29.

HATÁROZAT /vádemelésről/

1949. március 29.

Ungvár városa

Én, Jeremicsev őrnagy, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, megvizsgálva a 2258. s/sz. speciális ügyirat anyagait Pázsit József Alekszandrovics vádlott ügyében és figyelembe véve, azok kellőképpen alátámasztják a tényt, hogy a gyanúsított Kárpátontúl területén a „Keleti fivérek klubja” magyar nacionalista vallási szervezet egyik vezetője és aktív tagja volt, amely szovjetellenes tevékenységét Kárpátontúli-Ukrajna és az USZSZK újraegyesülése után aktivizálta, annak érdekében, hogy a református hívőket elválassza a szovjet valóságtól és a szovjet ideológia hatásától.

1946 január-februárjában Pázsit részt vett a misszionárius-prédikátorok illegális tanfolyamának megszervezésében, melyet „Krisztus követők társaságának” neveztek, és ahová ő személyesen 7 személyt szervezett be, valamint előadóként vett részt a tanfolyamon.

1946-1948 között a Nagyszőlősi körzetben négy „Krisztus követők társasága” kört szervezett, melynek több mint 75 tagja volt, főként a fiatalok köréből.

A „Krisztus követők társasága” körök tagjainak konferenciákat szervezett, amelyeken szovjetellenes beszédekert tartott, felszólította a tagokat, hogy egyesüljenek a „Keleti fivérek klubja” körül és vegyék fel a harcot a sátán gonosz erőivel, megtiltotta a fiataloknak, hogy a párt és szovjet hatalom szervei által szervezett társadalmi, politikai és kulturális rendezvényeken részt vegyenek, azzal a céllal, hogy azokat elválassz a szovjet valóságtól.

Ezzel egyidejűleg Pázsit a „Krisztus követők társasága” tagjai és a hívők között tömegesen terjesztett vallási magyar-nacionalista szórólapokat és irodalmat, melyek szovjetellenes tartalommal bírtak.

1947 márciusában Pázsit részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes beszéddel szólalt fel a szovjet kormány valláspolitikájával kapcsolatban és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címezett és elküldött szovjetellenes levél tervezetének megvitatásában.

Az USZSZK Büntető-eljárási törvénykönyvének 126., 127. tc. megfelelően az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

Pázsit József Alekszandrovicstól vádolt minőségben felelősségre kell vonni az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban, melyről a vádlottat, jelen határozatban, írásban tájékoztatni kell.

A határozat másolatát meg kell küldeni a területi főügyésznek és az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya A osztályának tájékoztatásul.

Jeremicsev őrnagy, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztályának 4. alosztályának vezetője, s.k.

A vádirattal megismerkedtem, s.k., 1949. március 29.

1949.06.5 Jegyzőkönyv Pázsit József elkobzott könyveinek a megsemmisítéséről

Jegyzőkönyv

1949. június 5.

Ungvár városa

Mi, az Állambiztonsági Hivatal 4 speciális osztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy, az Állambiztonsági Hivatal Nyomozói Osztályának hadnagya és az Állambiztonsági Hivatal nyomozója Pavlovics, összeállítottuk jelen jegyzőkönyvet a nyomozás során arról, hogy az általunk megtekintett 118 darab könyv, folyóirat és brosúra, melyet a nyomozás során foglaltunk le Pázsit József Alekszandrovicstól, a nyomozás számára jelentőséggel nem bír, ezért azokat elégetés útján megsemmisítjük, melyről jelen jegyzőkönyvet elkészítettük.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya 4. Osztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy, az Állambiztonsági Hivatal nyomozói, s.k.

[1949.04.12] Határozat a Baráti Kör tagok nyomozati ügyiratainak egy eljárásba történő egyesítéséről

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályának vezetője, s.k., Akszjonov alezredes

1949. április 12.

HATÁROZAT

/a nyomozati ügyiratok egy eljárásba történő egyesítéséről /
1949. április 12. Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátaljai Megyei Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy, megvizsgálva Gulácsy Lajos Ljudvigovics ellen folytatott nyomozás anyagát az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban, Kovács Zoltán Adalbertovics ellen az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-4. tc., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban, Asszonyi István Sztefanovics az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban, Györke István Ivanovics, az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-4.. 54-10. tc. 2. bek., 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban, Pázsit József Alekszandrovics az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban, valamint Huszti Béla Emerihovics az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-4., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Gulácsy Lajos, Kovács Zoltán, Asszonyi István, Györke István, Pázsit József és Huszti Béla a vallási szovjetellenes magyar nacionalista szervezet, a „Keleti fivérek klub” szervezet tagjai, akik közösen aktív szovjetellenes tevékenységet folytattak Kárpátontúli-Ukrajna területén, mely a fiatalságnak a szovjet valóságtól való elszakítására és a szovjet ideológia hatása alól való kivonására irányult.

Mivel az elkövetett bűncselekmények közösek, az USZSZK Büntető-eljárás törvénykönyvének 114. tc. megfelelően az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

Gulácsi Lajos Ljudvigovics, Kovács Zoltán Adalbertovics, Asszonyi István Sztefanovics, Györke István Ivanovics, Pázsit József Alekszandrovics és Huszti Béla Emerihovics nyomozati anyagait egy eljárásba egyesítem, az ügy az Állambiztonsági Hivatal A osztályánál 2258. közös ügyszám alatt iktatásra került.

A határozat másolatát meg kell küldeni a Területi Főügyésznek és az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya A osztályának tájékoztatás céljából.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy

[1949.04.20] Határozat a tárgyi bizonyítékok a 2258 sz. nyomozati anyaghoz történő csatolásáról

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztályának vezetője, s.k.

Akszjenov alezredes

1949. április 20.

HATÁROZAT

/A tárgyi bizonyítékok a 2258 sz. nyomozati anyaghoz történő csatolásáról/

1949. áprilisi 20.

Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy, a 2258 sz. ügyiratot megvizsgálva Kovács Z.A., Györke Sz.I., Huszti B.E. vádlottak ügyében az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4. 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján, Asszonyi I.Sz., Pázsit I.A., Gulácsy L.L. ügyében az USZSZK, Büntető Törvénykönyvének 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A nyomozati eljárás folyamán dokumentumokat szereztünk és azokat a Állambiztonsági hivatalba szállítottuk.

1. Vallási szovjetellenes szórólap, melyen egy összegörnyedt megkötözött kezű ember volt, előtte létra és hátul egy kinyújtott kéz.
2. Vallási szovjetellenes szórólap, melyen egy összeszorított ökölben egy ember látható.
Az említett levelezőlapok nyomdai úton készültek magyar nyelven, Budapesten és azt tömegesen terjesztették Kárpátontúl lakosai között a „Keleti fivérek klub” szovjetellenes magyar nacionalista szervezet tagjai, Gulácsy, Pázsit, Kovács, Asszonyi és mások.
3. Kivonat a bibliából: az Efézusiakhoz szóló levél 6. könyv 12. verse.
4. A fent említett szórólapok véleményezésének másolata, kiállítva a Kárpátontúli területi irodalmi társaság vezetője által 1948. július 14-én.
5. Szovjetellenes levél tervezete a kommunista párt és szovjet állam vezetőjének nevére, melyet Zimányi József és Horkay Barna írtak alá.
6. A szovjetellenes levél végleges szövege a kommunista párt és szovjet állam vezetőjének címezve, mely 1948. március 29-én volt összeállításra, aláírva Horkay Barna, Simon Zsigmond és Zimányi József által.
7. Kivágás a „Magyar Kárpáti Gazda” c. magyar újság 17. számából 1941. április 24., melyben egy cikk található „Egyesült Keresztény Liga a Beregszászi körzetben” címmel.

Figyelembe véve, hogy fentebb említett szórólapok és más okmányok nagy jelentőséggel bírnak az ügyben és az USZSZK Büntető-eljárási törvénykönyvének 67. tc. alapján eljárva az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

A fentebb említett szovjetellenes szórólapokat és más dokumentumokat a 2258. sz. nyomozati ügyirathoz csatolom, mint tárgyi bizonyítékokat.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy

[1949.05.14] Kollektív vádemelés a Baráti Kör lelkészei ellen

2258. s/sz. nyomozati anyag

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya vezetőjének helyettese, s.k., Bojko ezredes, 1949. május 14. (körbélyegző)

VÁDIRAT

Huszi Béla Emerihovics,

Asszonyi István Sztefanovics,

Kovács Zoltán Adalbertovics,

Györke István Ivanovics ügyében az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek., 54-11. tc.-ben foglalt bűncselekmények elkövetése miatt.

Pázsit József Alekszandrovics,

Gulácsy Lajos Ljudvigovics ügyében az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek. 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetése miatt.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya 1949. március 19-25. között bűncselekmények elkövetése okán letartóztatta Pázsit József Alekszandrovics, Huszi Béla Emerihovics, Asszonyi István Sztefanovics, Gulácsy Lajos Ljudvigovics, Kovács Zoltán Adalbertovics és Györke István Ivanovics református lelkészeket.

A nyomozó hatóság megállapította, hogy 1935-ben Szabó Béla és Simon Zsigmond református lelkészek Kárpátontúli-Ukrajna területén létrehozták a „Keleti fivérek klubja” magyar vallási szervezetet, melynek célja a református egyház megerősítése volt. A szervezetbe különböző időben belépett Huszi Béla, Györke István és más, jelen ügyben letartóztatott személyek.

A „Keleti fivérek klub” tagjai Kárpátontúli-Ukrajna területének a Szovjet Hadsereg csapatai által a magyar megszállóktól történt felszabadítását és a szovjet hatalom megerősítését ellenségesen fogadták és aktivizálták szovjetellenes tevékenységüket.

1945-től kezdve minden vádlott „Krisztus követők társasága” köröket hozott létre, konferenciákat szerveztek, melyeken szovjetellenes prédikációkkal szólaltak

fel, megtiltották az ifjúságnak, hogy részt vegyenek a társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, melyet a szovjet- és pátszervezetek rendeztek, hogy az ifjúságot elszakítsák a szovjet ideológiai hatásától és a szovjet valóságtól.

A „Krisztus követők társasága” körök tagjainak tartott foglalkozásokon, a vallási konferenciákon a hívők között szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat terjesztettek.

Az illegális tanácskozásokon a „Keleti fivérek klubja” vezetői rendszeresen vitatnak meg szovjetellenes kérdéseket, azon belül levelet is írtak kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címezve.

Mindegyik vádlott bűncselekménye az alábbiakban nyilvánul meg:

Pázsit J.A. – mint református lelkész 1942 nyarán belépett a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezetbe és annak egyik vezetője lett, valamint aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (ügyirat 1. kötet 19-20., 29-31. old.).

1945 végén aktívan részt vett a prédikátor-misszionárius illegális tanfolyam szervezésében a Beregszászi körzet Gecse falujában, ahová 7 fiatalot küldött el tanulni az általa vezetett „Krisztus követők társasága” köréből, valamint oktatott ezen a tanfolyamon (ügyirat 1. kötet 43-50., 53-59. old.).

Mint a szovjetellenes szervezet vezetője részt vett egy sor vallási konferencia megszervezésében, azokon prédikációkat tartott (ügyirat 1. kötet 50-53. old.).

A prédikátor misszionárius tanfolyamon, a vallási konferenciákon és foglalkozásokon a „Krisztus követők társasága” előtt szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, melyet a szovjet- és pártszervezetek rendeztek, azzal a céllal, hogy kivonja az ifjúságot a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól (ügyirat 59-60. old., 1. kötet).

1947 márciusában Asszonyival, Kováccsal és másokkal közösen részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes felszólalást tartott a szovjet kormány valláspolitikájáról és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címezett szovjetellenes levél összeállításában. (ügyirat 1. kötet 38-43. old., 3. kötet 190. old.).

A református hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat (ügyirat 1. kötet 61-67. old, 75-76. old., 2. kötet 168-170. old., 3. kötet 190. old.).

Az ellene felhozott vádakkal kapcsolatban az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek. és 43-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésében Pázsit J.A. magát bűnösnek vallotta (ügyirat 1. kötet 24-26. old, 33-67. old.).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal végzett szembesítések, valamint a következő tanúk: Pap O.K. (2. kötet ügyirat 258-262. old., ügyirat 3. kötet 75-77. old.), Fóri O.G. (ügyirat 2. kötet 240-247. old, 3. kötet 78-80. old.) Zimány J.J. (2. kötet 185-189. old.), Fekete J.I. (2. kötet 163-167. old.), Padkós K.A. (2. kötet 265-276. old., 3. kötet 89-90. Old.), Szabó M.J. (2. kötet 254-257. old., 3. kötet 91-92. old.), Asszonyi I.Sz. (3. kötet 138-144. old.) Gulácsy L.L. (3. kötet 145-150. old.), Kovács Z.A. (3. kötet 159-164. old.), Huszti A.E. (3. kötet 175-177. old.), továbbá a tárgyi bizonyítékok (3. kötet 190. old.).

Huszi B.E. református lelkészként 1935-től kapcsolatot tartott fent a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet vezetőivel, Simon Zsigmondal és Zimányi Józseffel, akiknek a befolyásolására 1946 februárjában belépett a klubba és aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (ügyirat 1. kötet 124-125., 107-112., 134-135.old.).

A szovjetellenes szervezet tagjaként aktívan részt vett a vallási konferenciák szervezésében, ahová az általa létrehozott „Krisztus követők társasága” tagjai közül résztvevőket delegált és amelyeken prédikációkat tartott (1.kötet, 112-116.old.).

A vallási konferenciákon és foglalkozásokon a „Krisztus követők társasága” tagjai előtt szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta az ifjaknak, hogy részt vegyenek a társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, melyeket a szovjet- és pártszervezetek rendeztek, azzal a céllal, hogy az ifjúságot kivonja a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól (1. kötet 134-135.old.).

Gulácsy Lajostól szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat kapott a református hívők közötti terjesztés céljából (ügyirat 1. kötet 131-133. old., 2.kötet 168-170. old., 3. kötet 172., 174., 190.old).

A Magyar Nemzeti Párt fasisztabarát párt tagjaként és református lelkészként Kárpátontúl megszállása előtt, 1938 novemberében, személyesen részt vett egy titkos tanácskozáson, melyen a magyar-faszita megszállók ünnepélyes fogadásáról esett szó és az ún. Magyar Nemzeti Tanács létrehozásáról, azzal a céllal, hogy Kigyós községben átvegyék a hatalmat (1. kötet 89-92. old., 117-119.old).

A Magyar Nemzeti Tanács elnökeként, valamint a későbbiekben a községi vezetés tagjaként aktív munkát folytatott a megszálló rezsim megerősítésének érdekében Kárpátontúlon (ügyirat 1. kötet 92-93., 120. old.).

A magyar megszállás alatt többször beszédekkel szólalt fel gyűléseken, melyben igazolta Kárpátontúl magyarok általi megszállását (1. kötet 91., 96-97., 102. old.).

1939 márciusától tiszteletbeli elnöke és lelki vezetője volt a „Levente” félkatonai ifjúsági szervezetnek, a fiatalokat magyar-párti szellemben nevelte, erőszakosan elültetve tudatukban a magyar megszállók iránti engedelmességet. (ügyirat 1. kötet 94-95., 103.old.).

1941 áprilisától részt vett az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga magyar nacionalista szervezetben, melynek célja minden magyarok által lakott terület egy egységes magyar államban történő egyesítése volt, valamint a megszálló rezsim aktív támogatása Kárpátontúlon (ügyirat 1. kötet, 103., 121-122. old., 3. kötet 190.old.).

A Szovjetuniónak a német fasiszta megszállók ellen folytatott honvédő háborújának idején a templomot szónoki emelvényként használta, fasisztabarát propagandát folytatott, mely a kommunista párt és a Szovjetunió ellen irányult, felszólította a hívőket, hogy imádkozzanak Németország és Magyarország győzelméért a Szovjetunió felett. (ügyirat 2. kötet 235-236 old).

A templomi istentiszteleteken prédikációiban felszólította a hívőket, hogy adjanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton tartózkodó magyar hadseregnek (ügyirat 1. kötet 122-123. old.).

1944 májusában a magyar csendőrséggel együtt részt vett a megszállók által tartóztatott és koncentrációs táborba küldött zsidó nemzetiségű lakosság vagyosnának összeírásában (ügyirat 1. kötet 120-120. old.).

A ellene felhozott vádakkal kapcsolatban az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésében Huszti B.E. bűnösnek vallotta magát (ügyirat 1. kötet 101-104., 124-136. old.).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal végzett szembesítések, valamint a következő tanúk: Szobot G.Sz. (3. kötet 15-18. old), Csok A.B. (3. kötet 36-47. old), Csok A.I. (3. kötet 48-57. old), Szőlősi P.A. (2. kötet 235-237. old, 3. kötet 105-113. old.), Lengyel K.M. (2. kötet 233-234. old, 3. kötet 114-119. old.), Gulácsy L.L. (3. kötet 171-174. old). Pázsit J.A. (3. kötet 175-177. old), Asszonyi I.Sz. (3. kötet 178-180. old), Kovács Z.A. (3. kötet 181-183. old), Györke I.I. (3. kötet 184-186. old.), továbbá a tárgyi bizonyítékok (3. kötet 190. old).

Asszonyi I.I. mint református lelkész, 1945 májusában Pázsit József Joszifovicsot bevonta a szovjetellenes magyar vallási szervezetbe, a „Keleti fivérek klubjába”, a szervezet egyik vezetője volt és aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (ügyirat 1. kötet 148-149., 182-187. old).

1945 végén aktívan részt vett a prédikátorok-misszionáriusok illegális tanfolyamának megszervezésében a Beregszászi körzet Gecse falujában, ahová elküldte oktatásra az ifjakat az általa vezetett „Krisztus követők társasága” körből, valamint oktatott is ezen a tanfolyamon (ügyirat 1. kötet 168-173. old, 178-182. old.).

Mint a szovjetellenes szervezet egyik vezetője, aktívan részt vett egy sor vallási konferencia megszervezésében, ahol prédikációkat mondott (ügyirat 1. oldal 173-178. old).

A prédikátor-misszionárius tanfolyamokon, a vallási konferenciákon és foglalkozásokon a „Krisztus követők társasága” körök tagjai előtt szovjetellenes prédikációkat tartott, melyeken megtiltotta fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és a pártszervezetek által rendezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, azzal acéllal, hogy azokat kivonja a szovjet ideológia és vallás hatása alól (ügyirat 1. kötet 182-187. old.).

1947 márciusában Pázsittal, Kováccsal és másokkal közösen részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes felszólalást tartott a szovjet kormány valláspolitikájáról és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címzett szovjetellenes levél összeállításában. (ügyirat 1. kötet 162-168. old., 3. kötet 190. old.).

A református hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat (ügyirat 1. kötet 188-196. Old., 75-76. old., 2. kötet 168-170. old., 3. kötet 190. old).

Református lelkészként Kárpátontúl megszállása előtt 1938. november 5-én személyesen részt vett egy titkos tanácskozáson, melyen a magyar-fasiszta megszállók ünnepélyes fogadásának megszervezését és az ún. Magyar Nemzeti Tanács létrehozását vitatták meg (1. kötet 198-200. old.).

Asszonyi vallomása alapján 1938. november 10-én templomi harangszóval gyűlést hívták össze a magyar-fasiszta megszállók köszöntésének tiszteletére, melynek

végén a templom mellett Asszonyi ünnepi istentisztelete tartott és fasisztabarát beszédet mondott (ügyirat 1.old. 200-201.old).

1939 márciusában Asszonyit a Magyar Élet Párt fasisztabarát párt községi elnökének választották (ügyirat 1. Kötet 205-208.old.).

Kárpátontúl magyar megszállásának teljes ideje alatt a Levente félkatonai szervezet tiszteletbeli és lelki vezetője volt, az ifjúságot fasisztabarát szellemben nevelte, erőszakkal elültetve bennük a magyar megszállók iránti engedelmességet (ügyirat 1. kötet 209-220. old.).

1944 tavaszán az istentisztelet alkalmával a templomban prédikációt tartott, melyben felhívta a lakosságot, hogy adakozzanak fehérneműt a sebesült szovjet-német frontról érkező és a hadi kórházakban lévő magyar katonák javára. A személyesen összegyűjtött ruhákat Máramaros-Szigetre küldte a hadikórházba (1. kötet 209-210. old).

1944 májusában a magyar csendőrséggel közösen részt vett a megszállók által letartóztatott és koncentrációs táborba küldött zsidó nemzetiségű személyek vagyionának összeírásában (1. kötet 210-211. old).

Az ellene felhozott vádak az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban Asszonyi elismerte (1.kötet 153-154, 158-196, 219-222 old).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal, valamint a tanúk végzett szembesítések: Zimányi I.I.(2. kötet 185-189. old), Szabó M.J (2.kötet 254-247. old. 3.kötet 93-94.old.), Padkós K.A. (2.kötet 265-276. old., 3.kötet 95-96.old., Pázsit J.A. 3. kötet 138-144. old.), Gulácsy L.L. (3.kötet 151-154.old.), Kovács Z.A. (3. kötet 165-170. old.), Huszti B.A. 3. kötet 178-180. old.), továbbá a tárgyi bizonyítékok (3. kötet 190.old.).

Gulácsy L.L., mint a református lelkész segédjét, 1945 májusában-júniusában Pázsit József bevonta a szovjetellenes magyar vallási szervezetbe, a „Keleti fivérek klubjába”, ahol aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (1. kötet 234-235., 246-247.old).

1946 februárjában befejezte a prédikátorképző tanfolyamot a Beregszászi körzeti Gecsében, ezután aktivizálta misszionáriusi tevékenységét Kárpátontúlon (ügyirat 1. kötet 244-249. old.).

A szovjetellenes szervezet tagjaként részt vett egy sor vallási konferencia megszervezésében, melyre az általa létrehozott „Krisztus követők társasága” körből résztvevőket küldött és azokon prédikációkat tartott (1 kötet 248-249.old.).

A vallási konferenciákon és foglalkozásokon a „Krisztus követők társasága” tagjai előtt szovjetellenes prédikációkat mondott, melyekben megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy az ifjakat kivonja a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól (1. kötet 246-249. old.).

1945-ben a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek utasítására kétszer Budapestre utazott, ahonnan nagy számú szovjetellenes magyar nacionalista szórólapot hozott és azokkal ellátta a református lelkészeket (ügyirat 1. kötet 231-232. old., 250-271.old., 273-273.old.).

A hívó reformátusok között nagy számba terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat (ügyirat 2. kötet 272-274. old, 2. kötet 168-170. old., 3. kötet 190.old).

A felhozott vádakkal kapcsolatban az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2.bek. és 54-11. Tc. foglalt bűncselekmények elkövetésében Gulácsy bűnösnek vallotta magát (ügyirat 1. kötet 238-239., 246-249., 261-283.old.).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal, valamint a tanúkkal végzett szembesítések: Pap O.K. (2 kötet 258-263. old., 3. kötet 69-71. old.), Fóri O.G. (2.kötet 242-246.old), 3. kötet 72-74.old.), Padkós K.A. (2. kötet 265-271 old., 3. kötet 83-85.old.), Szabó M.J. (2.kötet 254-267.old., 3. kötet 86-88. old.), Pázsit J.A. (3.kötet 145-150. old.), Asszonyi I.Sz. (3.kötet 151-154.old.) Kovács Z.A. (3. kötet 155-158. old.) Huszti B.E. (3. kötet 171-174.old.), Györke I.I. (3 kötet 187-189. Old.), továbbá a tárgyi bizonyítékok (3. kötet 190.old.).

Kovács Z.A., mint református lelkész 1943 októberében belépett a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar nacionalista szervezetbe, a szervezet egyik vezetője volt és aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (2. kötet 10-11.old., 29-30. old., 77-78.old.).

1945 végén aktívan részt vett a prédikátor-misszionárius képző illegális tanfolyam szervezésében a Beregszászi körzeti Gecsében, ahová az által szervezett és vezetett „Krisztus követők társaságából” résztvevőket küldött, valamint oktatott a tanfolyamon (2. kötet 38-42., 50-54.old.).

A szovjetellenes szervezet egyik vezetőjeként aktívan részt vett egy sor vallási konferencia megszervezésében, ahol prédikációkat tartott (2. kötet 43-50.old).

A prédikátor-misszionáriusképző tanfolyamon, a vallási konferenciákon és foglalkozásokon a „Krisztus követők társasága” előtt szovjetellenes prédikációkat mondott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy azokat kivonja a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól (2.kötet 77-78.old.).

1947 márciusában Pázsittal, Asszonyival és másokkal együtt részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, ahol szovjetellenes felszólalást tartott a Szovjetunió valláspolitikájával kapcsolatban és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének nevére címzett szovjetellenes levél megfogalmazásában és aláírásában (2.kötet 33-38.old., 3. kötet 190. old.).

A református hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat (2. kötet 63-70., 72-73., 168-170.old, 3. kötet 190.old).

Magyarország kormányzójának, Horthynak a fasiszta kormánya idején Kovács az istentiszteletek alkalmával fasisztabarát prédikációkat tartott, amely a fasiszta rezsim megerősítésére irányult (ügyirat 2. kötet 16-17. old., 21-22. old.).

A szovjet nép a fasiszta Németországgal folytatott honvédő háborújának idején Kovács a templomi istentiszteletek alkalmával 1942 őszén prédikációt mondott, melyben felszólította a hívőket, hogy adjanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton harcoló magyar hadseregeknek (2. kötet 74.old.).

A felhozott vádakat az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10.tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban Kovács Z.A. elismerte (2.

kötet 20-22. old., 28-78. old.). Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal valamint a tanúkkal végzett szembesítések: Zimányi I.I (2. kötet 185-189. Old.), Petrusinec E.M. (2.kötet 286-292. old., 3. kötet 65-75. old.), Pap O.K. (2. kötet 258-262. old., 3. kötet 81-82. Old.) Padkós K.A. (2. kötet 265-267. old., 3. kötet 97-98. old.), Szabó M.J (2.kötet 254-257. old., 3. kötet 99-100. old.), Lelkes E.K. (2.kötet 277-285.old., 3.kötet 101-104. old.), Gulácsy L. (3. kötet 155-158. old.), Pázsit J.A. (3. kötet 159-164. old.), Asszonyi I.Sz. (3. kötet 165-170. old.), Huszti A.E. (3.kötet 181-183.old.), továbbá a tárgyi bizonyítékok (3.kötet 190.old).

Györke I.I. református lelkészként 1935-ben belépett a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezetbe és aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (ügyirat 2.kötet 77-78.old, 109-111. old., 2. kötet 96.old., 134-135.old., 182-188.old., 246-249.old).

A szovjetellenes szervezet tagjaként aktívan részt vett egy sor vallási konferencia megszervezésében, melyre a „Krisztus követők társasága” körökből küldött résztvevőket és azokon prédikációkat mondott (2.kötet 111-124.old.).

A vallási konferenciákon és a „Krisztus követők társasága” kör foglalkozásain szovjetellenes prédikációkat mondott, megtiltotta az ifúságnak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek szerveztek által szervezett társadalmi és politikai, kulturális rendezvényeken azzal a céllal, hogy kivonja őket a szovjet ideológia és valóság hatása alól (ügyirat 1. kötet 59-60., 134-135., 182-187., 246-249., 293-294. old).

Gulácsytól szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat kapott, melyet a református hívők között terjesztett (2. kötet 136-146-, 168-170- old., 3.kötet 187-190. old).

A Magyar Nemzeti Párt fasisztabarát párt tagjaként és református lelkészként 1938 novemberében Kárpátontúli-Ukrajna megszállásakor részt vett az illegális tanácskozáson, melyen megvitatták a magyar megszállók ünnepélyes köszöntését (2. kötet 91-93.old.).

Györke utasítására 1938. november 10-én a templomi harangszóval gyűlésre hívták össze a lakosságot a magyar fasiszta megszállók köszöntésére, ahol fasisztabarát beszédet mondott, dicsérte a magyar állami rendet, igazolta Kárpátontúl magyar megszállást és felszólította a lakosságot, hogy feltétel nélkül teljesítsék a megszálló hatalom minden rendeletét és parancsát (2.kötet 93-94.old.).

A megszállás teljes ideje alatt tagja volt a községi elöljáróságnak és aktív munkát folytatott a megszálló hatalom megerősítésének érdekében Kárpátontúlon (ügyirat 2. kötet 104., 152-153., 3. kötet 13-14.old).

A megszállók Kárpátontúlra érkezésével Györke büntetendő kapcsolatot teremtett a magyar csendőrséggel, melynek megbízásából árulással foglalkozott. Átadta lakását a magyar csendőrségnek, ahol azok súlyosan bántalmazták a kommunisztákat és más, a magyar megszállókkal szemben ellenséges magatartást tanúsító személyeket (2. kötet 95-98.old., 149-150.old., 3. kötet 3,6-7. old.).

1939 márciusától a Levente félkatonai ifjúsági szervezet elnöke és lelki vezetője volt, a fiatalokat magyar szellemben nevelte, erőszakkal elűlvetve bennük a magyar megszállóknak való engedelmisséget (2. kötet 99-100., 104., 151.old.).

1941 áprilisától az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga magyar nacionalista szervezet tagja, melynek célja az volt, hogy a magyarok által lakott minden területet egy magyar államba egyesítse, és aktívan támogatta a megszálló hatalmat Kárpátontúlon (2. kötet 104., 151-152. old.).

A szovjet nép német fasiszta megszállók ellen vívott honvédő háborúja alatt 1942 telén, az istentiszteleten felszólította a hívőket, hogy adjanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton harcoló magyar katonák javára. (2. kötet 100., 147-149. old.).

A felhozott vádakkal kapcsolatban az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2.bek., 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban Györke I.I. bűnöségét csak részben ismerte el (2. kötet 103-105. old., 136-154. old.).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal, valamint a tanúkkal végzett szembesítések: Deák A.I. (3. kötet 19-24. old.), Füsti (3. kötet 59-64. old.), Monár H.F. (3. kötet 6-12. old., 120-124. old.), Povh P.Sz. (3. kötet 13-14. old., 125-128. old.), Kovács V.I. (2. kötet 299-300. old., 3. kötet 129-132. old.) Molnár K.F. (3.közet 1-3. old., 133-137. old.) Huszti B.E. (3.közet 184-186. Old.), Gulácsy L.L. (3.közet 187-189. old.) és a tárgyi bizonyítékok (3.közet 190.old).

A fentebb kifejtettek alapján vádoljuk:

7. PÁZSIT József Alekszandrovcicot, született 1914-ben, USZSZK, Kárpátontúli terület, Nagyszőlősi körzet, Királyháza faluban, munkás családból származó, felső teológiai végzettségű, pártonkívüli, magyar, az SZSZKKSZ állampolgára, a le tartóztatásig református lelkész, lakcíme Munkács, Duhnovics utca 11, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet egyik vezetője volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy kivonja őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

Részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes felszólalásában bírálta a Szovjetunió vallásügyi politikáját és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címeztek szovjetellenes levél összeállításában és aláírásában.

A hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek és 54-11. tc. foglalt bűncselekményeket.

8. HUSZTI Béla Adalbertovicsot, született 1895-ben, USZSZK, Kárpátontúli terület, Beregszász, középosztálybeli paraszti családból származó, felsőfokú teológiai végzettségű, pártonkívüli, magyar, az SZSZKKSZ állampolgára, a letartóztatásig református lelkész, lakhelye Beregszászi körzet, Kígyós falu, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet egyik vezetője volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Vallási tevékenysége során rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és a pártszervezetek által

szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy kivonja őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

Szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat kapott, hogy azokat terjessze a református hívők között.

A Magyar Nemzeti Párt fasisztabarát párt tagjaként 1938 novemberében részt vett egy illegális tanácskozáson, melyen a magyar-fasiszta megszállók ünnepélyes köszöntéséről és az ún. Magyar Nemzeti Tanács létrehozásáról tanácskoztak a hatalomátvétel okán.

Mint a Magyar Nemzeti Tanács elnöke és később a községi elöljáróság tagja, aktív tevékenységet folytatott a megszálló hatalom megerősítésének érdekében Kárpátontúlon. A magyar csendőrséggel együtt összeírta a megszállók által letartóztatott és koncentrációs táborokba küldött zsidó nemzetiségű személyek vagyonát.

A magyar megszállás ideje alatt többször szólalt fel gyűléseken és prédikációkat mondott, melyekben igazolta Kárpátontúl magyarok általi megszállását, felszólította a hívőket, hogy adományozzanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton harcoló magyar hadseregnek, rágalmazta a kommunista pártot és a szovjet államot.

A Levente félkatonai ifjúsági szervezet tiszteletbeli elnökeként és lelki vetőjeként a fiatalokat fasiszta szellemben nevelte, erőszakkal elültetve bennük a magyar megszállóknak való engedelmisséget. A magyar Egyesült Keresztény Nemzeti Liga tagjaként részt vett az utóbbi tanácskozásán, ahol a megszálló rezsim megerősítését vitatták meg Kárpátontúlon, tehát elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2.bek és 54-11. tc. foglalat bűncselekményeket.

9. ASSZONYI István Sztefanocot, született 1909-ben, Bacska, Kralovo-Hlumici körzet (Csehszlovákia), kulák-paraszti származású, társadalmi helyzete szerint kulák, felső teológiai végzettségű, pártonkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásáig református lelkész, lakhelye Nagyszőlősi körzet, Forgolány falu, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet egyik vezetője volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és párszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy elválassa őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

Részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes felszólalásában bírálta a Szovjetunió vallásügyi politikáját és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címezett szovjetellenes levél összeállításában és aláírásában.

A hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat.

Református lelkészként Kárpátontúl magyar megszállása előtt részt vett egy illegális tanácskozáson, melyen megvitatták a magyar-fasiszta megszállók ünnepélyes köszöntését és az ún. Magyar Nemzeti Tanács megalakítását.

Tömeggyűlést szervezett a magyar megszállók fogadására, melynek végén ünnepi istentisztelet tartott, ahol fasisztabarát prédikációt mondott.

A megszállás teljes ideje alatt a Magyar Élet Párt fasisztabarát párt községi elnöke volt, valamint a Levente félkatonai ifjúsági szervezet tiszteletbeli és lelki vezetője, az ifjakat fasisztabarát lelkületben nevelte erőszakkal elültetve bennük a magyar megszállók iránt való engedelmisséget.

A templomi istentiszteletek alkalmával a prédikációkban felszólította a hívőket, hogy adjanak fehéreneműt a magyar hadsereg sebesült katonáinak, akik a szovjet-német frontról érkeztek és a hadikórházakban voltak.

A magyar csendőrökkel együtt részt vett a megszállók által letartóztatott és koncentrációs táborokba hurcolt zsidó nemzetiségű személyek vagyonának összeírásában, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek és 54-11. tc. foglalt bűncselekményeket.

10. GULÁCSY Lajos Ljudvigovicsot, született 1925-ben, USZSZK, Kárpánton túli terület, Nagyszőlősi körzet, Tivadarfalva, munkás családból származó, végzettsége középfokú-műszaki, pártonkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásáig a református lelkész segédje, egyidejűleg a vasúti műhely esztergályosa, lakhelye Munkács, Duhnovics út 11, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet tagja volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Vallási tevékenysége során rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy elválassa őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

1945-ben kétszer Budapestre utazott, ahonnan nagy mennyiségű szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat hozott és azokat a hívők között terjesztette, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek és 54-11. tc. foglalt bűncselekményeket.

11. KOVÁCS Zoltán Adalbertovicsot, született 1907-ben, Vágseje (Csehszlovákia), tisztviselő családból, képzettsége felsőfokú teológiai, pártonkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásáig református lelkész, lakhelye Nagyszőlősi körzet, Újlak falu, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet egyik vezetője volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Vallási tevékenysége során rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy kivonja őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

Részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes felszólalásában bírálta a Szovjetunió vallásügyi politikáját és részt vett annak a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címezett szovjetellenes levélnek az összeállításában és aláírásában.

A hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat.

Horthy magyar fasiszta kormánya fennállásának idején az istentiszteletek alkalmával a templomban fasisztabarát prédikációkat tartott, melyek a fasiszta rezsim megerősítésére irányultak és felszólította a hívőket, hogy adományozzanak meleg

ruhákat a szovjet-német fronton harcoló magyar hadsereg részére, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek és 54-11. tc. foglalt bűncselekményeket.

12. GYÖRKE István Ivanovicot, született 1896-ban, USZSZK, Kárpátontúli terület, Ungvári körzet, Nagygejőc falu, középparaszti családból származó, szociális helyzete szerint kulák, képzettsége felsőfokú teológiai, pártonkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, letartóztatásáig református lelkész, lakhelye Beregszászi körzet, Beregújfalu, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet tagja volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szerzett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy kivonja őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

Szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat kapott, hogy azokat terjessze a hívők között.

A Magyar Nemzeti Párt tagjaként és református lelkészként Kárpátontúl meg szállása előtt részt vett egy illegális tanácskozáson, melyen megvitatták a magyar-fasiszta megszállók ünnepélyes fogadásának kérdését.

1938. november 10-én ünnepélyes gyűlést szervezett a magyar megszállók tiszteletére, melyen fasisztabarát beszédet tartott, dicsérte a magyar állami berendezkedést, igazolta Kárpátontúl magyarok általi megszállását és felszólította a lakosságot, hogy feltétel nélkül teljesítsék a megszálló hatalom rendeleteit és parancsait. Mint a községi előljáróság tagja a megszálló hatalom megerősítése érdekében munkát végzett Kárpátontúlon. Büntetendő kapcsolatot tartott fent a magyar csendőrséggel és besúgó tevékenységet folytatott.

1939 márciusától a Levente félkatonai ifjúsági szervezet tiszteletbeli és lelki vezetője volt, az ifjúságot magyar-párti szellemben nevelte erőszakkal elűtelve bennük a magyar megszállók iránti engedelmisséget.

1941 áprilisában a magyar Egyesült Keresztény Liga magyar nacionalista szervezet tagja volt, melynek célja a magyarok által lakott minden területet egy magyar államba történő egyesítése volt és a megszálló rezsim aktív támogatása Kárpátontúlon.

Az istentiszteletek alkalmával a templomban felszólította a hívőket, hogy a szovjet-német fronton harcoló magyar hadsereg részére adományozzanak meleg ruhákat, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek és 54-11. tc. foglalt bűncselekményeket.

Az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 204. tc. alapján a 2258. s/sz. ügyet PÁZSIT J.A., HUSZTI B.Z., ASSZONYI I.I., GULÁCSY L.L., KOVÁCS Z.A. és GYÖRKE I.I. vádemeléséről megküldöm a megyei ügyésznek a vádlottak bírósági felelősségre vonásának érdekében.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának őrnagya s.k., Jeremicsev Egyetértek: Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztályának vezetője, s.k., Akszjonov alezredes

Vádemelés összeállítva 1949. május 14-én.

IGAZOLÁS

Kovács Zoltán Adalbertovics vádlott 1949. március 19-én lett letartóztatva, Pázsit József Alekszandrovics, Asszonyi István Sztefanovics, Gulácsy Lajos Ljudvigovics 1949. március 20-án, Huszti Béla Emerihovics és Györke István Ivanovics 1949. március 25-én. Minden vádlott őrizetben van az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya belső börtönében Ungváron.

A tárgyi bizonyítékok a 2258. s/sz. ügyirathoz külön csomagban csatolásra kerültek.

A vádlottak személyes iratai a 2258. s/sz. ügyirathoz külön csomagban kerültek csatolásra.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának őrnagya s.k., Jeremicsev

[1954.11.28] Kollektív döntés a Baráti Kör lelkeszei büntetésének érvényben tartásáról

Szigorúan titkos (áthúzva)
Nem titkos

Vélemény

1954. november 28.

Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályának vezető operatív megbízottja, Udovik hadnagy, a megyei bizottság megbízása alapján áttanulmányozva a 2353 sz. bűnügyi ügyiratot PÁZSIT és mások, összesen hat fő ügyében

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én kelt határozata alapján Huszti, Asszonyit, Kovácsot és Györkét elítélték USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4., 54-10 tc. 2. bek. és 54-11 tc. alapján, Pázsitot az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-10 tc. 2.bek. és 54-11. tc. alapján 25 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre és 5 jogfosztásra vagyonek Kobzással; Gulácsy L.-t az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján 10 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélték 5 év jogfosztással és vagyonek Kobzással.

1. HUSZTI Béla Emerihovics, született 1895-ben, USZSZK, Kárpátontúli terület, Beregszász, középparaszti származású, lelkes, pártonkívüli, magyar, felsőfokú teológiai végzettséggel, büntetlen előéletű;

2. ASSZONYI István Sztefanovics, született 1909-ben, Csehszlovákia, magyar, kulák-paraszti családból származik, lelkész, pártonkívüli, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, büntetlen előéletű;
3. KOVÁCS Zoltán Adalbertovics, született 1907-ben, születési helye Csehszlovákia, tisztviselő családból származik, lelkész, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, büntetlen előéletű;
4. GYÖRKE István Ivanovics, született 1896-ban, Kárpátontúli terület, Ungvári körzet, Nagygejőc faluban, középparaszti származású, lelkész, magyar, pártonkívüli, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, büntetlen előéletű;
5. PÁZSIT József Alekszandrovics, született 1914-ben, Kárpátontúli terület, Nagyszőlősi körzet, Királyháza, munkás családból származik, lelkész, magyar, pártonkívüli, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú lelkészi végzettséggel rendelkezik, büntetlen előéletű;
6. GULÁCSY Lajos Ljudvigovics, született 1925-ben, Kárpátontúli terület, Nagyszőlősi körzet, Tivadafalva falu, munkás családból származik, lelkész-segéd, magyar, pártonkívüli, az SZSZKSZ állampolgára, középiskolai végzettséggel, büntetlen előéletű.

Jelen ügyben említett személyek bűnösnek találtattak abban, hogy különböző időben Kárpátontúl a Szovjet Hadsereg által történt felszabadításáig beléptek a „Keleti fivérek klubja” magyar nacionalista vallási szervezetbe, melynek célja a református egyház és a fasiszta reakciós elemek megerősítése volt. Az elítéltek Kárpátontúl Szovjet Hadsereg által való felszabadítását követően aktivizáltak az említett szervezet tevékenységét és azt nyilvánvalóan szovjetellenessé szervezték. 1945-től mindegyikőjük körököt szervezett Kárpátontúl falvaiban, ahová a fiatalokat toboroztak.

1946 elején a Beregszászi körzet Gecse községében megszervezték a prédikátorok illegális szemináriumát (képzését), mely egy hónapig működött. A körökben és a szemináriumon jelen ügyben elítéltek szovjetellenes felszólalásokat tettek, melyekben felszólították a fiatalokat, hogy ne vegyenek részt az ország társadalmi-politikai életében azzal a céllal, hogy az ifjúságot kivonják a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól. Az elítéltek nagy mennyiségben terjesztettek szovjetellenes szórólapokat.

1947. március 27-én Pázsit és Kovács elítéltek más református lelkészekkel közösen a „Keleti fivérek klubja” nevében részt vettek a kommunista párt egyik vezetőjének és a szovjet kormánynak címezett szovjetellenes levél megfogalmazásában.

A „Keleti fivérek klubja” minden tevékenysége 1945-1948 között a kommunista párt és a szovjet kormány rendezvényei ellen irányult.

Huszti, Asszonyi és Györke Kárpátontúl megszállásának ideje alatt részt vettek a megszállók ünnepélyes köszöntésében. Kovács, Györke, Huszti és Asszonyi a magyar megszállás ideje alatt felszólították a lakosságot, hogy nyújtsanak segítséget a magyar hadseregnek a Szovjetunió elleni harcban.

Huszti és Györke a múltban a Magyar Nemzeti Párt fasisztabarát párt tagjai voltak.

Huszi, Györke és Asszonyi Kárpátontúl magyar megszállásának ideje alatt a „Levente” magyar szervezet tiszteletbeli elnökei voltak.

Az elítéltek harmadfokú fellebbezését elutasították.

Huszi, Asszonyi, Kovács, Györke és Gulácsy bűnösségét bizonyították a beismerő vallomások, a tanúvallomások, valamint az ügyszóhoz csatolt tárgyi bizonyítékok.

Így Pázsit I.A. a bíróságon azt mondta, hogy 1942-ben lépett be a „Keleti fivérek klubjába”, majd a szervezet egyik vezetője lett. Miután a szovjet hadsereg felszabadította Kárpátontúlt, a „Keleti fivérek klubja” nem szüntette be tevékenységét, 1945-ben a Beregszászi körzet Gecse falujában megszervezte a prédikátor-misszionáriusok illegális tanfolyamát. A tanfolyamon főként fiatalok vettek részt, a szervezéssel a református lelkészek foglalkoztak. Az elítélt előadóként vett részt a tanfolyamon. A tanfolyamon vallási ismereteket oktattak, ezen kívül azt mondta a hallgatónak, hogy ne járjanak a klubokba, mozikba, mivel ezt az Isten nem engedi, ne olvassanak marxista-leninista irodalmat, mivel az nem ismeri el Isten létezését, nem tanácsolta a kolhozba történő belépést sem, mivel a kolhozisták nem járnak templomba. 1947 márciusától részt vett a „Keleti fivérek klubja” illegális konferenciáján Beregszászon, ahol összeállításra került egy levél a Szovjetunió Kommunista Pártja egyik vezetőjének címezve. A levélben rámutattak, hogy a fasiszta Németország feletti győzelemben nincs érdeme szovjet népnek és ne vegye el a dicsőséget magának, mivel az Isten érdeme. Részt vett a vallási szórólapok terjesztésében 2000-3000 példányban.

1945. június havában a Nagyszőlősi járás Tivadarfalva községében személyesen szervezte meg a 35-40 fiatal személyből álló biblia-tanulmányozó kört. Személyesen választott ki a prédikátorképzésre 7 személyt. Ezen tanfolyamok célja a református vallás megerősítés volt (ügyirat 252., 253., 254. old.).

Tettetársa, Huszi B.E. a bíróságon azt mondta, hogy 1946-tól volt a „Keleti fivérek klubja” aktív tagja, néhányszor részt vett Gecseben vallási konferenciákon, megszervezte a Krisztus követői kört. Felszólalt az Istent el nem ismerő irodalom ellen. 1938-ban a magyarok bevonulása előtt részt vett egy tanácskozáson azokkal, akik támogatták a magyarokat, amelyen megvitatták a magyar csapatok ünnepélyes köszöntésének módját. Őt bízták meg a gyűlésen elmondandó köszöntő beszéddel, és a harangozó megbízásával, hogy az a magyarokat harangszóval köszöntse. Azonban nem tudott felszólalni, mivel a magyarok éjjel jöttek meg. A megszállás ideje alatt megválasztották a községi előljáróság tagjának és a Magyar Nemzeti Tanács vezetőjének, valamint a „Levente” szervezet tiszteletbeli elnökének, amely a fiatalokat fasisztabarát szellemben nevelte. Mikor egy alkalommal a tanácskozáson felszólalt, dicsérte a magyar rendet. Az imák alkalmával a templomban Horthyt Kárpátontúl felszabadítójának nevezte, felszólította a lakosokat, hogy adjanak meleg ruhát a magyar hadseregnek. Részt vett a koncentrációs táborba hurcolt zsidók vagyonának összeírásában. (ügyirat 254, 255. old.).

Asszonyi tettestárs a bíróságon elmondta, hogy református lelkészként 1945 márciusában lépett be a „Keleti fivérek klubjába”, a misszionárius-prédikátorok illegális tanfolyamán oktató volt és egy személyt választott ki a kurzuson való részvételre. 130 db vallási tartalmú szórólapot osztott ki, három ifjúsági biblia-

tanulmányozó kört szervezett 40-50 fővel, a tagoknak azt mondta, hogy ne járjanak olyan helyre, ahol nem ismerik el az Istent és ne olvassanak olyan irodalmat, mely nem ismeri el az Istent. 1947 márciusában részt vett a „Keleti fivérek klubja” konferenciáján, ahol egyhangúlag elfogadták a szovjet állam vezetőjének nevére címzett levelet. A konferencián Pázsit, Kovács, Simon és Zimányi is részt vettek.

1938 novemberében részt vett a magyarok támogatóinak titkos megbeszélésén, ahol a magyar hadsereg ünnepélyes fogadásának kérdését tárgyalták. A magyarok bejövetelének tiszteletére ünnepi templomi istentiszteletet tartott, ahol a prédikációban éltette a magyarokat. A titkos megbeszélésen megválasztották a Magyar Nemzeti Tanács vezetőjének azzal a feladattal, hogy átvegye a hatalmat a magyarok bejövetelekor, de ez nem történt meg, mivel a magyarok a faluba történő megérkezésekor kinevezték a falu bíróját.

1939-ben belépett a Magyar Élet Párt tagjainak sorába. A megszállás ideje alatt a templomi istentiszteletek alkalmával felszólított a magyar hatalom támogatására és dicsérte Horthyt, valamint annak támogatóit, felszólította a hívőket, hogy adjanak meleg ruhát a magyar hadseregnek. Ezen kívül a Levente szervezet tiszteletbeli elnöke volt, tagja volt a koncentrációs táborokba hurcolt zsidók vagyonát összeíró bizottságnak is. Elismeri, hogy a bibliatanulmányozó körök szovjetellenesek voltak (ügyirat 256., 257. old.).

Gulácsy tettestárs a bíróságon azt mondta, hogy 1945 májusában lépett be a „Keleti fivérek klubjába” és ennek a klubnak a megbízásából 1945-ben kétszer utazott Budapestre vallási irodalomért és szórólapokért. Néhány példány bibliát és tízezer példány szórólapot hozott a klubnak. 1946-ban befejezte a misszionárius-prédikátor egy hónapos tanfolyamát, ezután két bibliatanulmányozó kört szervezett, ahol azt javasolta a hívőknek, hogy ne járjanak a klubokba, mozikba, ne olvassanak olyan irodalmat, ami nem ismeri el az Istent, a hívők között vallási irodalmat és szórólapokat terjesztett (ügyirat 257-258. old.).

Kovács Z.A. tettestárs a bíróságon elmondta, hogy 1943 októberében lépett be a „Keleti fivérek klubjába”, annak vezetői köréhez tartozott. A református vallás terjesztésének céljával Újlak faluban két bibliatanulmányozó kört szervezett, a kör tagjait felszólította, hogy ne járjanak klubokba, mozikba, táncokra, ne olvassanak olyan irodalmat, mely nem ismeri el az Istent.

A prédikátor-misszionáriusok tanfolyamán 1946-ban előadó volt és a református egyház történetét oktatta. Ezen kívül Pázsit, Asszonyi és másik is oktatók voltak. 1947. március havában részt vett a „Keleti fivérek klubja” konferenciáján, ahol azt a határozatot hozták, hogy a szovjet állam vezetőjének levelet küldenek. A magyar megszállás ideje alatt felszólította a hívőket a templomban, hogy adjanak meleg ruhát a magyar hadseregnek. (ügyirat 258-259. old.).

Györke tettestárs a bíróságon azt mondta, hogy a „Keleti fivérek klubjának” tagja volt. Beregújfaluban egy bibliai kört szervezett, melyet 1948-ig vezetett. Kárpánton túl magyar hadsereg általi megszállásának idején, az ünnepi gyűlésen üdvözlőbeszéddel szólalt fel, ahol a magyarokat Kárpánton túl felszabadítóinak nevezte. Utasítására a harangozó a magyarokat harangszóval köszöntötte. A magyarok alatt megválasztották a falusi elöljáróság tagjává, valamint a Levente szervezet tisztelet-

beli elnökává. Az istentiszteletek alkalmával a templomban dicsérte a magyar állami berendezkedést és magát Horthyt, felszólította a hívőket, hogy adjanak meleg ruhát a magyar hadseregnek. 1941-ben beleegyezése nélkül választották meg az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga tagjának (ügyirat 260-261.old.).

Lengyel Kálmán Mihajlovics tanú, született 1896-ban, és Szőlősi Péter Áronovics, született 1896-ban, a bíróságon megerősítették, hogy Huszti volt a szervezője a megszállók ünnepélyes fogadásának és a gyűlésen köszöntő beszédet mondott (ügyirat 262-263. old.).

Fóri Ilona Gavrilovna tanú, született 1925-ben, és Padkós Kálmán Antonovics, született 1924-ben, a bíróságon elmondták, hogy 1946-ban részt vettek a prédikátor-misszionáriusok egyhónapos képzésén. A tanfolyamon az oktatást Pázsit, Asszonyi, Kovács végezték, akik a biblia tanulmányozása mellett felszólították a hallgatókat, hogy ne látogassák a klubokat, mozikat, ne olvassanak az Istent el nem ismerő irodalmat. Ahogy Fóri mondta, a kurzuson Pázsit elmondott egy esetet, amikor egy alkalommal bement a moziba, rögtön rosszul lett, megbetegedett, az Isten így büntette meg. (ügyirat 263., 264., 265. old.).

Szabó Malvina Julijevna, született 1928-ban, tanú a bíróságon elmondta, hogy 1945-ben tagja volt az Asszonyi által szervezett körnek, a körben 20 fő volt. A körben Asszonyi azt mondta, hogy ne járjunk a klubokba, moziba, ne olvassunk vallásellenes irodalmat. 1946-ban részt vett a prédikátor-misszionáriusok egyhónapos képzésén Gecse faluban. A tanfolyamon az oktatók Pázsit, Asszonyi, Kovács és mások voltak. Kovács, Gulácsy és Asszonyi a hívők között vallási tartalmú szórólapokat terjesztettek (ügyirat 265. old.).

Pap Olga Kárlovna tanú, született 1930-ban, a bíróságon elmondta, hogy 1945-ben Pázsit és annak segítője Gulácsy, megszervezték a bibliatanulmányozó kört, ahol arra szólították fel őket, hogy ne látogassanak klubokat, mozikat. 1946-ban hallgatója volt az egy hónapos tanfolyamnak, ahová Pázsit és Gulácsy küldték. A tanfolyamon Pázsit, Kovács, Asszonyi és mások voltak az oktatók. Gulácsy a tanfolyamon vallási tartalmú szórólapokat terjesztett. A tanfolyam a református prédikátorok képzésére irányult. (ügyirat 266.old.).

Lelkes Ilona Kálmánovna tanú, született 1923-ban, a bíróságon elmondta, hogy tagja volt annak a körnek, melyet Kovács szervezett falujukban. Továbbá részt vett a misszionárius-prédikátor képzés egyhónapos tanfolyamán, ahol Kovács, Pázsit, Asszonyi és mások oktattak református egyháztörténetet, azt mondták, hogy ne járjanak moziba, klubokba, ne olvassanak vallásellenes irodalmat. A tanfolyam befejezését követően megbízták őket, hogy a református prédikátorok körébe minél több tagot vonjanak be (ügyirat 266-267. old.).

Molnár Kálmán Fedorovics tanú, született 1892-ben, a bíróságon elmondta, hogy Györke a falujukban református lelkész volt, Kárpátontúl magyarok általi megszállásának ideje alatt Györke a gyűlésen üdvözlő beszédet mondott, amiben azt mondta, hogy a faluban 30, a magyar hatalom iránt lojalitással viseltető család van, akik támogatják a magyar rendet, a lakosság többi részénél tisztogatást kell végezni. Még aznap este a magyar hatalom megkezdte a falu lakosságának letartóztatását (ügyirat 268. old.).

Molnár Gábor Ferencovics tanú, született 1885-ben, a bíróságon elmondta, hogy Györke szervezte a magyar megszállók ünnepélyes fogadását, üdvözlő beszéddel dicsérte a megszállókat és azt mondta, hogy azokat már rég várták. Este letartóztatták a kommunistákat, a tanút letartóztatták, Györke udvarába vitték, ahol kikérdezték és megverték, és végül a beregszászi börtönbe küldték (ügyirat 269. old.).

Szabad Géza Sztjefanovics tanú, született 1910-ben, a bíróságon elmondta, hogy Huszti a falujukban református lelkészként dolgozott, a Magyar Nemzeti Párt fasisztabarát párt tagja volt. Huszti részt vett a magyar megszállók ünnepélyes köszöntése alakalmából szervezett titkos tanácskozáson, Huszti a községi előjáróság tagja volt, a templomban felhívta a lakosságot, hogy segítsék a magyar megszállókat, azokat felszabadítóknak nevezte, dicsérte Horthyt, sajt lakásán gyűjtötte a meleg ruhákat a magyar hadseregnek (ügyirat 269-270. old.).

Az elítéltek bűnösségét tanúsítják a bíróságon Tóth (ügyirat 262.old.), Petrusinac (ügyirat 268.old.), Deák (ügyirat 270.old.), Csok András (ügyirat 270. old.), Csok Alekszej (ügyirat 271. old.), Füstü (ügyirat 271.old.), Kutasi (ügyirat 271-272.old.) tanúvallomásai és a külön csomagban az ügyirathoz csatolt tárgyi bizonyítékok (ügyirat 231-232. old.).

Panasz az elítéltektől nem érkezett.

Igy a Huszti, Asszonyi, Kovács, Györke, Pázsit és Gulácsy által elkövetett bűncselekmények az ügy anyagai alapján bizonyítást nyertek, Huszti, Asszonyi Kovács és Györke cselekedeteit helyesen minősítették az USZSZK Btk.-nek 54-4. 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján, Pázsit és Gulácsy cselekedeteit az USZSZK Btk.-nek 54-10 tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján, a bíróság a büntetés mértékét Huszti Asszonyi, Kovács, Györke, Pázsit esetében javító-munkatáborokban letöltendő 25 éves szabadságvesztéssel és Gulácsy esetében 10 éves szabadságvesztéssel és mindegyiknél 5 éves jogfosztással és vagyonelkobzással megfelelően szabta ki, az megfelel az elkövetett bűncselekmények súlyosságának.

A fentebb említettek alapján úgy vélem:

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én kelt ítéletét Huszti Béla Emerihovics, Asszonyi István Sztjepanovics, Kovács Zoltán Adalbertovics, Györke István Ivanovics, Pázsit József Alekszandrovincs és Gulácsy Lajos Ljudvigovics ügyében módosítás nélkül érvényben kell hagyni.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályának vezető operatív megbízottja, Udovik hadnagy, s.k.

Egyetérttek: a Kárpátontúli területi büntetőügyek felülvizsgálati csoportjának vezetője, s.k., Zudov kapitány

1954. november 3.

2477. s/sz. ha/5

[1955.09.12.] Óvás a büntetés 10 év szabadságvesztésre történő csökkentéséről.

Titkos (áthúzva)

Nem titkos

Az Ukrán SZSZK Legfelső Bíróságának elnöksége

ÓVÁS

/felügyeleti eljárás keretén belül/

Pázsit I.A., Huszti A.E., és mások ügyében

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23–24-én kelt ítélete alapján az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4. 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján 25 év szabadságvesztésre és 5 jogfosztásra ítélte vagyonelkobzással:

Huszti Béla Emerihovicsot, született 1895-ben, USZSZK Kárpátontúli területe Beregszász városában, középosztálybeli paraszti származású, felső teológiai végzettségű, pártonkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásáig református lelkész volt, a Beregszászi körzet, Kígyós faluban élt;

Asszonyi István Sztefanovicsot, született 1909-ben, Csehszlovákia, Kralovo-Hlmicki körzet, Bacska faluban, magyar, kulák-paraszti családból származó, felsőfokú teológiai végzettséggel, pártonkívüli, a letartóztatásáig református lelkész, a letartóztatásáig a Nagyszőlős körzet, Forgolány faluban élt;

Kovács Zoltán Adalbertovicsot, született 1907-ben, születési helye Vágsellye (Csehszlovákia), tisztviselő családból származik, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, pártonkívüli, a letartóztatásáig református lelkész volt, a Nagyszőlősi körzet, Újlak faluban élt;

Györke István Ivanovicsot, született 1896-ben, született USZSZK, Kárpátontúli területe, Ungvári körzet, Nagygejőc faluban, közép-paraszti származású, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, letartóztatásáig református lelkész volt, lakhelye Beregszászi körzet, Beregújfalú.

Pázsit József Alekszandrovincsot, született 1914, Nagyszőlősi járás, Királyháza, Kárpátalja, magyar nemzetiségű, párton kívüli, szovjet állampolgár, letartóztatásáig református lelkész, lakhelye Munkács.

Ezzel az ítélettel a vádlottakat az USZSZK BTK-nek 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján 25 év szabadságvesztésre és 5 év jogfosztásra ítélték, vagyonelkobzással.

A Kárpátontúli Terület Bíróság ítéletét Pázsit I.A. és mások ügyében az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának bűnügyekben eljáró bírói testülete az 1949. augusztus 3-án kelt határozatával érvényben hagyta.

A nyomozati hatóság az ügyben megállapította, hogy 1935-ben Szabó Béla és Simon Zsigmond református lelkészek Kárpátontúli-Ukrajna területén létrehoztak egy magyar vallási szervezet, melyet a „Keleti fivérek klubnak” neveztek, és melynek tagja lett a jelen ügyben elítélt Pázsit I.A. 1942-ben, Huszti B.E. 1946-ban, Asszonyi I.Sz. 1945-ben, Kovács Z.A. 1943 októberében és Györke Sz.I. 1935-ben.

Az elítélt Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Pázsit I.A. e szovjetellenes szervezet vezetői voltak, Huszit B.E. és Györke Sz.I. tagok voltak, akik mindnyájan aktív szovjetellenes tevékenységet folytattak.

A vallási szertartások alkalmával rendszeresen szovjetellenes prédikációkat mondtak, melyekben felszólították a szovjet ifjúságot, hogy ne vegyenek részt a szovjet hatalom és a pártszervezet által rendezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat kaptak és azokat a református felekezetű katolikus hívők között terjesztették.

1945-től minden jelen ügyben elítélt személy aktivizálta tevékenységét, vagyis „Krisztus követőinek társasága” köröket hoztak létre, a hívőknek konferenciát szerveztek, melyeken szovjetellenes prédikációkat tartottak.

1945-ben megszervezték az igehirdető misszionáriusok illegális „tanfolyamát” a Beregszászi körzet, Gecse falujában, melyen szovjetellenes prédikációkat tartottak. (I. kötet, ügyirat 19-20., 29-31., 43-50., 53-59., 59-60. old.).

Huszi, Asszonyi és Györke Kárpátontúli-Ukrajna a magyar fasiszták által történt megszállásának idején megszervezték a megszállók ünnepélyes köszöntését. Az általuk szervezett gyűlésen a magyar-fasiszta megszálló hadsereg Kárpátontúli-Ukrajna területére történő bevonulásának tiszteletére 1938-ban az elítélt Györke fasisztabarát beszédet tartott.

Huszi, Asszonyi és Györke a Szovjetuniónak a fasiszta megszállókkal folytatott háborúja idején a meleg ruházatot gyűjtött a megszállóknak és felhívták a lakosságot, hogy nyújtsanak segítséget a magyar hadseregnek a Szovjetunió elleni háborúban.

Huszi és Györke a múltban a fasisztabarát Magyar Nemzeti Párt tagjai voltak.

Huszi, Györke és Asszonyi Kárpátontúl magyar megszállásának idején a félkatonai, fasisztabarát „Levente” ifjúsági szervezet tiszteletbeli és lelki vezetői voltak.

Míg Magyarországon a fasiszta Horthy kormány regnált, Kovács az istentiszteletek alkalmával fasisztákat támogató prédikációkat mondott, mely a fasiszta rezsim megerősítésére irányult.

A Szovjetuniónak a fasiszta Németországgal vívott nagy honvédő háborújának idején Kovács, 1942 őszén, a templomban prédikációt mondott, melyben felszólította a lakosságot, hogy adományozzanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton harcoló magyar hadseregnek (2. kötet, ügyirat 16-17. old., 21-22. old., 74., 147-149. old.).

Az elítéltek bűnös szovjetellenes tevékenysége teljes mértékben bizonyításra került a tanúk vallomása és tárgyi bizonyítékok alapján.

Minden elítélt az ellenük felhozott vádban bűnösnek vallotta magát.

Az elítéltek által elkövetett bűncselekmények helyesen lettek minősítve.

Azonban a Huszi B.E., Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Pázsit I.A., és Györke I.I. elítéltek ügyében megállapított büntetés túlságosan szigorú.

Az fentebb említettekre hivatkozva, az SZSZKSZ, a tagköztársaság és autonóm köztársaságok bírósági rendszeréről szóló törvény 16. tc. megfelelően

KÉREM:

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én hozott ítéletének, valamint az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának 1949. augusztus 3-án Huszti B.E., Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Györke I.I. és Pázsit I.A. ügyében hozott döntésének módosítását, büntetésük 10 év szabadságvesztésre történő csökkentését.

Az ítélet többi részét módosítás nélkül kell hagyni.

Gulácsy L.L-t illetően, akit az ügyben 10 év szabadságvesztésre ítélték, óvás benyújtásra nem került sor.

Melléklet: 2353. sz. ügy 3 kötetben és Pázsit kérelme 2 oldalon.

Az SZSZKSZ Főügyészének helyettese, az igazságügy 1. kategóriás állami tanácsosa, s.k., Szalin D.

1955. szeptember 12.

No. 13/8-9896-55/35624

[1955.11.03] Határozat büntetés 10 évre való csökkentéséről

Titkos (áthúzva) Nem titkos

2426n.55 s/sz. határozat

Kijev

1955. november 3.

Az Ukrán SZSZK Legfelső Bíróságának Elnöksége

az alábbi összetételben:

az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bíróságának elnöke: Noscsenko P.H.

az elnökség tagjai: Jaroszlavszkij V.D., Jakimenko O.N., Kurpasz P.D.

az USZSZK ügyészének helyettese: Sugurova Sz.Sz.,

megvizsgálta az SZSZKSZ főügyésze helyettesének óvását a Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én kelt ítéletével kapcsolatban, melyben:

1. Huszti Béla Emerihovicsot, született 1895-ben, magyar, pártunkívüli, felsőfokú végzettségű, lelkész, büntetlen előéletű, büntetését 1949. március 25-től tölti;
2. Asszonyi István Sztefanovicsot, született 1909-ben, magyar, pártunkívüli, felsőfokú végzettségű, lelkész, büntetlen előéletű, büntetését 1949. március 20-tól tölti;
3. Kovács Zoltán Adalbertovicsot, született 1907-ben, magyar, pártunkívüli, felsőfokú végzettségű, lelkész, büntetlen előéletű, büntetését 1949. március 19-től tölti,
4. Györke István Ivánovicsot, született 1896-ban, magyar, pártunkívüli, felsőfokú végzettségű, lelkész, büntetlen előéletű, büntetését 1949. március 25-től tölti,

az USZSZK Büntető törvénykönyvének 54-4., 54-10. tc. 2. bek, 54-11. tc. alapján a bűncselekmény összevonásával az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-2. tc. foglalat szankciónak megfelelően és az USZSZK Legfelsőbb Tanácsa elnöksége

1947. május 26-án kelt rendeletének megfelelően „A halálbüntetés eltörléséről”, elítélték.

5. Pázsit József Alekszandrovicst, született 1914-ben, magyar, pártonkívüli, felsőfokú végzettségű, lelkész, büntetlen előéletű, büntetését 1949. március 20-tól tölti,

az USZSZK Büntető törvénykönyvének 54-10. tc. 2. bek, 54-11. tc. alapján a bűncselekmények összevonásával az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-2. tc. foglalat szankciónak megfelelően és az USZSZK Legfelsőbb Tanácsa elnöksége 1947. május 26-án kelt rendeletének megfelelően „A halálbüntetés eltörléséről”, 25 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre, vagyonek Kobzással és az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 29. tc. a, b, c pontjaiban foglaltak szerint öt évi jogkorlátozásra ítélték.

Az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bírósága /Bujovics, Bobrinyova és Markiánovics – előadó/ 1949. augusztus 3-án kelt határozatában az ítéletet helybenhagyta.

Az óvásban felmerül az ítélet módosításának kérdése, valamint Huszti B.E., Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Györke I.I. és Pázsit A.O. ügyében a fellebbezés és a büntetés 10 év szabadságvesztésre történő csökkentése mindegyikőjük esetében.

Ami Gulácsy Lajost ügyét illeti, született 1925-ben, akit ugyanezen ítélet alapján ítéletek el, óvást nem nyújtottak be.

Meghallgatva az előadót, a bíróság tagját, Nerus elvtársat, az USZSZK ügyésze helyettese, Sugurov elvtárs véleményét, aki támogatta az óvást, az Ukrán SZSZK Legfelső Bíróságának elnöksége úgy látja, hogy az óvást jóvá kel hagyni az alábbi okok miatt:

Az elítéltek az alábbiakban találtattak bűnösnek:

Huszti, Asszonyi, Kovács, Györke és Pázsit különböző időkben beléptek a „Keleti fivérek klub” vallási szervezetbe, amelyet Kárpátontúlon hoztak létre 1935-ben Szabó és Simon református lelkészek az egyház és a fasisztabarát reakciós elemek megerősítése céljából.

1945-től kezdve, vagyis Kárpátontúl felszabadítását követően különösen aktívizálták szovjetellenes tevékenységüket és azt nem csak az említett szervezetben keresztül gyakorolták és azokban a falvakban, ahol lelkészként szolgáltak, hanem más falvakban is az általuk szervezett illegális körök által, melyekben főleg fiatalok voltak.

Ezen kívül 1945 elején az elítéltek a Beregszászi körzet Gecse falujában illegálisan szemináriumot hívtak össze a prédikátorok számára, mely egy hónapig működött.

Az ún. „Keleti fivérek klubjában”, a körökben, szemináriumokon az elítéltek, mint ezen gyűlések vezetői, letartóztatásuk napjáig ellenforradalmi agitációt folytattak, melyet a tömegek vallási babonáival egyesítettek, felszólaltak a kommunista párt és szovjet hatalom rendezvényei ellen.

Az elítéltek továbbá a bűncselekmények elkövetésének teljes ideje alatt rendszeresen vallási, szovjetellenes tartalmú irodalmat terjesztettek a lakosság széles körében.

A fentebb említettekén kívül Pázsit, Kovács és mások részt vettek a kommunista párt és a szovjet kormány egyik vezetőjének nevére címzett ellenforradalmi tartalmú levél összeállításában.

Továbbá Huszti, Asszonyi, Györke és Kovács aktívan segítették a magyar fasisztákat Kárpánton túl megszállásának ideje alatt. Mindegyikőjük, mint lelkész, 1938-tól felszólította a lakosságot, hogy aktívan segítsék az ellenséget, köszöntsék a megszállókat.

Huszti és Györke ez idő alatt a magyar fasisztabarát párt tagjai voltak, továbbá ők Asszonyival együtt a „Levente” magyar szervezet tiszteletbeli vezetői voltak, melynek feladata az volt, hogy katonai ismeretekre tanítsa az ifúságot és az SZSZKSZ elleni gyűlölet szellemében neveljék őket.

A Huszti B.E., Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Györke I.I., Pázsit I.O. ellen felhozott vádak az ügyirat alapján bizonyításra kerültek és ezt nem tagadja az óvás.

Azonban az elítéltek büntetésének mértéke túlságosan szigorú, mely súlyosságát tekintve nem felel meg az elkövetett cselekmények súlyosságának, sem azok jellemzőinek.

Figyelembe véve Huszti B.E., Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Györke I.I. és Pázsit J.O. által elkövetett bűncselekmények jellegét, azt, hogy először állnak bíróság előtt, lehetségesnek látjuk a büntetés mértékének 10 év szabadságvesztésre történő csökkentését mindegyikőjük esetében.

A fentebb említetteknek megfelelően Az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bíróságának Elnöksége az

alábbi HATÁROZATOT HOZTA:

A Szovjetunió Főügyésze helyettesének óvását jóváhagyja.

A Kárpánton túli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én kelt ítéletét és az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bíróságának 1949. augusztus 3-án kelt határozatát Huszti Béla Emerihovics, Asszonyi István Sztefanovics, Kovács Zoltán Adalbertovics, Györke István Ivanovics és Pázsit József Alekszandrovincs ügyében módosítja, büntetésüket javító-munka táborban letöltendő tíz év szabadságvesztésre csökkenti mindegyikükre vonatkozóan.

Egyebekben az ítélet és a harmadfokú fellebbezés az említett elítéltekre vonatkozóan nem módosul.

Elnöklő bíró, s.k., Noscsenko P.

[1991.10.16] Határozat Pázsit József rehabilitálásáról

Titkos (áthúzva)
Nem titkos

Jóváhagyva
a Kárpátaljai Megyei Főügyész helyettese, az igazságügy tanácsosa
s.k., Himinec V.V.
1991.10.16.

SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY

Pázsit J.A. ügyében a 2353. s/sz. levéltári büntetőügy anyagai alapján

Pázsit József Alekszandrovcics, született 1914-ben, Nagyszőlősi körzet, Királyháza faluban, lakhelye Munkács, pártunkívüli, a letartóztatásáig a református lelkesként szolgált,

1949. május 23-24-én elítélte a Kárpátontúli Területi Bíróság az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-4., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban javító-munkatáborban letöltendő 25 év szabadságvesztésre, jogfosztással és vagyonekobzással.

Pázsitot azért ítélték el, mert a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási nacionalista szervezet egyik vezetője volt és aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott. Rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta az ifúságnak, hogy részt vegyen a szovjet hatalom és pártszervezet által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken. Részt vett a „Keleti fivérek klubja” tanácskozásán, melyen szovjetellenes beszédet tartott, melyben bírálta a szovjet kormány vallásügyi politikáját és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címezett és elküldött szovjetellenes levél tervezetének megvitatásában. A hívők között szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat terjesztett.

Az USZSZK Legfelsőbb Bírósága elnökségének 1955. november 3-án kelt határozata alapján a Kárpátontúli Területi Bíróság ítéletét Pázsit ügyében a Szovjetunió Főügyésze helyettesének ügyészi óvása alapján felügyeleti eljárás keretein belül módosította: a kiszabott büntetést csökkentette 10 éves szabadságvesztésre javító-munkatáborban történő letöltéssel.

Egyebekben a bírósági ítélet nem lett módosítva /ügyirat 316-322. old., 3. kötet/.

Pázsit J.A.-t 1949. március 20-án tartóztatták le és 1956. június 6-án szabadult.

Örizzetben töltött a büntetés-végrehajtás helyén 7 év 2 hónapot és 17 napot.

Az ügyiratban Pázsit és közeli hozzátartozóinak sorsáról adat nem található.

Pázsit J.A.-ra kiterjed az Ukrán SZSZK 1991. április 17-én kelt „A politikai megterlások áldozatainak rehabilitációjáról” szóló törvény I. tc-e.

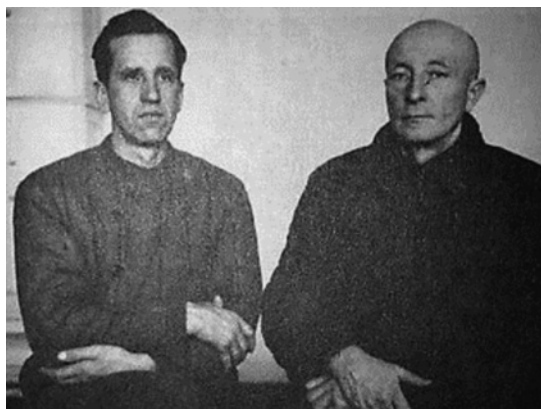
Az USZSZK Állambiztonsági Hivatala Kárpátontúli terület Főosztálya nyomozói osztályának megbízott vezetője, s.k., Pohoriljak A.D. alezredes

A Kárpátontúli területi főügyész állambiztonsági hivatalok nyomozói osztályai felügyeletéért felelős segédje, az igazságügy vezető tanácsosa, s.k., Ratocska Ju.I.

1991. október 16.

5.3. Asszonyi István 1909–1992

5.3.1. Életrajzi adatok.

64. kép. Pázsit József és Asszonyi István
Kazahsztánban készített képe.
(Forrás: Papp Vilmos hagyatéka.)

Asszonyi István, sz.: 1909. október 9., Bácska (SLO). Teológiai tanulmányait Losoncon kezdte, majd Debrecenben fejezte be. Letartóztatásáig az alábbi gyülekezetekben szolgált: slp. Eszenyén, Nagyberég 1932–1936, Mezőgecse 1936.07.05–1937.11.15, lp. Forgolány²⁶⁶ 1938–1949.03.20 (1944.11.18–1944.12.05 között a szolvyvai gyűjtőtáborban raboskodott).²⁶⁷

Letartóztatva 1949. március 20-án Forgolányon, 40 éves korában. Büntetése: 25. év javító-ne-

velő munkatábor, 5 év jogvesztés és vagyonek Kobzás. Elítélve az USZSZK BTK 2.r. 54.§.4.c., 54.§.10.c. és az USZSZK BTK 54.§.11. c., alapján.

Felesége Asszonyi Lenke, gyermekei László, István, András és Erzsébet.

Hazatérése után tovább folytatta a gyülekezeti szolgálatát: Forgolány és Tivadarfalva 1956–1957, Beregrákosra 1957. április 28-án iktatta be Gencsy Béla.²⁶⁸ Beregrákoson 1988-ig szolgált, közben a szomszédos Kajdanón is teljesített szolgálatot, a templom 1962-es bezárásáig.²⁶⁹ Gyülekezeti szolgálatát a beregrákosi gyülekezetben 79 évesen, 56 évi szolgálat után 1988. július 26-án fejezte be ünnepi istentisztelet keretében, melyen Forgon Pál püspök szolgált. Nyugdíjba vonult, majd Észtországban lakó gyermekei fogadták magukhoz. Az imádkozás szolgálat mellett Tallinban hirdette az Igét és az ott élő magyarok részére nagyobb ünnepeken úrvacsorát osztott. Rehabilitálva 1991-ben.

²⁶⁶ 1942-ben írja meg „A forgolányi ref. egyházközség története” c. dolgozatot. TtREL I.8.c.2.

²⁶⁷ FODOR 2016, i.m., 416., 584.; *Pesti Napló* 89. évf., 1938. január 29., 23. szám, 12.

²⁶⁸ „A beiktatásán jelen voltak: Fóris Endre, Horkay Barna, Pázsit József lelkészek. Első igehirdetése a 1. Kor. 1-9 „Csak a megfeszített Jézusról prédikálni!”- ez volt lelkészi szolgálatának alapja. Szolgálati rendjébe tartozott 3 hétközi, 2 vasárnapi istentisztelet. Kántorhiány miatt ezt a munkát is vállalta. Később kántorok voltak: Szűcs András 1958-1978- ig, Kopasz Károly 1978-tól. Szolgálatának idejében lett a temető bekerítése, a templom külső javítása és belső átfestése. Sajnos a megrepedt harangot, szakember hiányában nem tudták megjavítani. A fiatal nemzedék hatalom által való kitiltása az istentiszteletekről, a konfirmálandók tanítása nem volt engedélyezett, családlátogatások formájában tartotta egybe a gyülekezetet, próbálta nevelni az ifjúságot. Sajnos, kevés eredménnyel. Sokszor könnyezve jött le a szószékről, látva az üres templomot.” Páll László beregrákosi lelkész szíves közlése.

²⁶⁹ FODOR 2016, i.m., 224., 391., 584., 805.

[1932] Asszonyi István a Visszatért Felvidék Adattárában

„Asszonyi István ref. lelkész. 1909. Bácska. Beregszászon érettségizett, a teológiát Losoncon végezte. Pályáját mint segédlelkész Eszenyben kezdte meg. Utána több helyen működött. 1937 óta Forgolány község ref. lelkésze. F.: Körös Lenke.”²⁷⁰

[1942] Helyzetjelentés Forgolányról

„Forgolány 540 lelkes anyaegyház 450 ülőhelyes temploma valószínűleg 1780–1800 között épült. 2 harangja van. Orgonája 8 regiszteres. Egyik kelyhe 1798-ból, tányér 1803-ból, többi kegyszere újabb időből származik. A templom környéke parkozott. Lelkipásztor: Asszonyi István.”²⁷¹

1909-Asszonyi István önéletrajza.

„Annak megértésére, amit az Úr Jézus életemben véghezvitt, nagyon röviden érintenem kell az előzményeket. Harmadik gyermekként születtem. Az előttem született két testvérem csecsemőkorban meghalt. Születésem után rövid idő múlva édesanyám vesegyulladással egy budapesti klinikára került életveszélyes állapotban. Szoptatódajka táplált. Úgy vigyáztak rám nagynéném, mint szemük fényére. El is kényeztettek.

65. kép. Asszonyi István rabosított képe 1949-ből.
(Forrás: UÁHUA, F.P. 2258, op. 1., od. zb. 248 Delo 2258.)

Amikor már olvasni tudtam, édesanyám kötelezett, hogy minden este olvassak egy részt a Keresztyén Tanításból az egész család jelenlétében. Isten megkezdte az alapvetést kora gyermekségemben. Negyedik elemista koromtól állandó diktáló voltam az istentiszteletekben és temetéseken. Sajnos, a középiskolában hitoktatóim nem törődtek lelkünkkel, csak a tananyag számonkérésével és a vasárnapi istentiszteleteken való megjelenést kérték számon.

Érettségi után a losonci teológiai szemináriumban készültem a lelkézi szolgálatra. Három-három hónapra lelkipásztorok adták elő a tananyagot. Az ifjúság lelkével törődésre senki sem gondolt. Ha nem is kimondottan züllött, de

²⁷⁰ CSATÁR István–ÖLVEDI János (szerk.): *A visszatért Felvidék adattára*. Bp., 1939, 392u_02_00. (továbbiakban: Csatár–Ölvedi 1939.)

²⁷¹ KOVÁTS II. 1942, i.m., 614.

66. kép. Balról: Oroszi Pál, Asszonyi István, Forgón Pál és Horkay Barna
(Forrás: a Forgón család magángyűjteménye)

könnyelmű s léha életet éltünk. Így kerültünk szolgálatba: *papi hivatalba*.

Amikor a front veszélyesen közeledett, külső veszély megfélemlített, napi csendeséges könyvek, Kálvin Intitútiója foglalkoztatták szívemet. 1944 novemberében az elhurcoltakkal Forgolányból a szolyvai internáló táborba kerültem és Urunk csodálatos szabadítása folytán december 5-én lelkésztársaimmal együtt megszabadultam. Állandó hasmenés kínozott és irgalmas Uram mégis lehetővé tette három gyülekezetben a templomi és temetési szolgálatok elvégzését.

1945 tavaszán Pázsit József testvéremet rendelték ki a tivadarfalvi és tiszapéterfalvi gyülekezetek lelkigondozására. Sokszor látogatott el hozzánk Forgolányba, mi is őhozzájuk. Egy hétig evangélizált a forgolányi gyülekezetben. Fekete Gyula diakónus testvért az akli-nevetlenfalui gyülekezetek lelkigondozásával bízták meg. Első látogatásuk alkalmával, igen komoly beszélgetés után, feleségem az Úr mellett döntött, átadta életét az Úrnak. Az én életemben erre 1945 nyarán, egy Tivadarfalván tartott evangélizációs istentisztelet után, az azon részt vett lelkipásztor testvéreimmel lefolyt beszélgetés során, került sor. Ezután rendszeresen részt vettem a baráti körök összejöveteleken, szolgáltam a konferenciákon, a biblia-iskolai tanfolyamon Gecsében. Gyülekezetemben kétszer végzett egy-egy hetes evangélizáló istentiszteletet Horkay Barna lelkipásztor testvérem. 1947 nyarán, András fiam keresztelese alkalmával egynapos evangélizáció volt. Ez volt egyben az utolsó tömeges együttlét, mert betiltották a gyülekezést és ősszel megkezdődött a „begyűjtésünk”.

Nagyon hálás a szívem, hogy ennyi kegyelmet és időt adott a felkészülésre az 1949. május 25-én a rám kimondott 25 évre, 5 év jogvesztésre és teljes vagyon-

elkobzásra szóló ítéletre. Az Úr jóvoltából, súlyos betegségen /gyomorvérzés/ átesve, 7 év és egy hónap után, csodálatos tapasztalatok birtokában, hazakerülhettem és minden gáncsoskodás ellenére előbb 11 hónapig Forgolányban, majd 1957 májusától 31 éven át Beregrákoson végezhettem lelkipásztori szolgálatot, amely nagyon-nagyon keservesen indult. Egy hónapon keresztül napról-napra megújuló szépszó, majd fenyegetés igénybe-vételével akart a KGB rábírnai a „segítés”-re.

Nyugalombavonulásom óta Észtországban lakó gyermekeink fogadtak magukhoz. Az imádkozás szolgálata mellett Tallinnban hirdetem az Igét és úrvacsorát osztok az itt élő magyarok kérésére nagy ünnepeken. Áldott legyen mindenért a szabadító Úr Neve!”²⁷²

[2014] özv. Oroszi Pálné emlékezése a Baráti Kör lelkészeire

„A Keleti Baráti Kör lelkészei, míg őket is börtönbe nem zárták, a legnehezebb időben is, fáradságot nem ismerve, életüket kockára téve munkálkodtak, a megkeseredett egyháztagnak vigaszt és lelki táplálékot nyújtva itt. Áldott legyen Istenünk, hogy a kiszabott 25 évből csak 7 évet voltak elzárva. Mindnyájan hazajöttek, még a láger után gyermekeik is születtek, és magas életkorban szólította haza őket az Úr. Istenünk őket használta fel. Az ő munkájuk gyümölcseként tért meg sok ember, közöttük én is. Ima-naptárban felírtam a Horkay, Zimányi, az Asszonyi és Pázsit családneveket, hogy el ne felejtsem az utódokért imádkozni, hogy ott együtt örülhessünk előrement szeretteinkkel a Menny dicsőségében. De most is tele van a szívünk hálával, hogy elköltözött lelkipásztoraink helyébe adott jó Atyánk utánpótlást, a mostani fiatal élőhitű lelkipásztorainkban, akik tovább viszik az ébredés munkáját. A mi falunkban is Lőrincz Attila tiszteletes rendelte (aki az aklihegyi ifjúsági táborban hallotta meg Isten hívó szavát), hogy a nagypapa munkáját tovább vigye.”²⁷³

5.3.2. Előzmények, rabság és szabadulás.

[1949] Szemelvények ifj. Balogh Sándor „Sorsüldözöttek” c. könyvéből

„Asszonyi Istvánt Forgolányban tartóztatták le. Sorsáról észtországi keltezésű levelében szolgált tájékoztatással: „1949. március 20-án éjfél után jöttek értem öten. Házkutatást tartottak, majd a községházára vittek. Mindet nem ért váratlanul engem. hisz tudtam, hogy a Baráti Kör tagjai közül már többeket letartóztattak. A „fejeseiket” 7-7 évre ítélték, egyikük Norilskba, másikuk Magadanba került. A következő évben újabb két társunkat tartóztatták le és ítélték el 25 évi javító munkatáborban letöltendő büntetésre, teljes vagyonekobzásra, 5 évi politikai jogvesztésre, a büntetés letöltése után általuk kijelölt helyen való letelepedésre. Tudtuk, hogy reánk is hasonló büntetés vár, csak a letartóztatás időpontja volt ismeretlen

²⁷² HORKAY 1998, i.m., 129-130.

²⁷³ OROSI 2014, i.m., 48.

számunkra. Engem trágás szekérderekba vetett szalmacsomóra fektetve vittek a nevetlenfalui vasútállomásra, onnan vonattal Királyházára. Királyházáról Nagyszőlősrre szállított. Itt találkoztam Kovács Zoltánnal, két kisebb gyermekem keresztapjával, akit előttem egy nappal, 19-én tartóztattak le. Nagyszőlősről vonattal vittek Ungvárra, a volt csendőrparancsnokság épületébe. Motozás után anyaszült meztelenre vetkőztettek. Engem az 1-es, Zoltánt a 2-es cellába helyezték el, amit a kopogtatós jelzésből tudtam meg. Az eredetileg ötszemélyes cellákba 13-17 letartóztatottat zsúfoltak össze. A kihallgatások reggel 8 és délután 5 óra között folytak. Engem az 53. számú szobában egy Jerjomicsov nevű őrnagy vett „kezelésbe”. Mivel nem az elvárás szerint vallottam, a heti egy alkalommal otthonról kapható csomagot letiltotta. A tiltás ideje alatt cellatársam egy egykori gimnáziumi osztálytársam, Dr. Dudics Endre volt ökörmézői főszolgabíró osztotta meg velem csomagjai tartalmát. Cellánkban Kontros Endre tanító személyében besúgó is tartózkodott, aki elsősorban a görög katolikus papok és hívek magatartását figyelte és jelentette megbízóinak. A vallató őrnagy tudomásomra hozta, hogy engem az ukrán büntető törvénykönyv 54.§ 10/2. és 11. cikkelyében foglalt bűncselekménnyel vádolnak. Ez csoportosan elkövetett szovjetellenes propagandában való aktív részvételt jelentett, amit templomi igehirdetés közben, előadásokban, a bibliaiskolában való tanítás során, általában a hívekkel tartott vallásos foglalkozás közben követtem el; tiltottam például a komszomolba való belépést, a szovjet irodalom olvasását, a különböző hivatalos rendezvények látogatását.

Dr. Dudics Endre figyelmeztetett arra, hogy amennyiben a kihallgatások során nem kerül szóba minden olyan cselekedetem, ami szovjetellenesnek számít, tegyem szóvá, nehogy úgy járjak, mint azok, akiknek hasonló ügyei később, az ítélet után jutottak a hatóság tudomására, ezért a már szabaduló rabokkal közölték, hogy egyes elhallgatott szovjetellenes cselekedeteik miatt megtoldották büntetésük időtartamát. Hallgattam a tanácsára, ezért a nyomozás befejezése után, amikor az hogy még nem lehet, mert a vallomásomban még nincs szó arról, hogy leventeegyesületi elnök, a Magyar Élet Pártja elnöke voltam, az Erdélyből menekülők és a hadikórházak részére gyűjtést szerveztem. Az őrnagy elkáromkodta magát, mondván, hogy akkor kezdek elölről a vallomásomat. Egyszer, amikor ügyeletes volt, felhívott és azt kérdezte:

— Sztjepan! Nem akar-e pravoszlav pap lenni?

— Soha! – feleltem gondolkodás nélkül. Ekkor a nagy haragra gerjedten azt ordította, hogy olyan helyre juttat, ahonnan sohasem térhetek vissza Kárpátaljára.

Tárgyalásom május 23-án kezdődött, ekkor tudtam meg, hogy Baráti Körünk hat tagját tartóztatták le egyszerre. Ötünk büntetése 25-25 évi javító munkaláger, teljes vagyonekzobzás, 54 év polgárjog-vesztés, a büntetés letöltése után kijelölt helyen való száműzetés. A tárgyalás első napjának estéjén visszavittek a cellába, ahol Kontros besúgó azonnal mellettem termett, a priccsemre ült és élénken érdeklődött a tárgyalás mente felől. Kereken megmondtam neki:

— Te Bandi, azt hallottam, hogy te besúgó vagy!

Egészen elfehéredett és beismerte, hogy szövetkezeti tisztviselőként sikkasztási ügybe keveredett, jogerősen 8 évi börtönre ítélték, de tüdőbetegsége miatt Lem-

bergből visszahozták Ungvárra, és azt mondták neki, ha vállalja a besúgói szerepet a cellákban, akkor útlevelet kap Magyarországra... Évekkel később, szabadulásom után ez a Kontros felkeresett engem azzal, hogy már csak zenével foglalkozik. Elmondta, hogy nem kapott útlevelet a dicstelen szerepéért, büntetését Csukotkán töltötte le. Egyetlen foga maradt... Később azt is megtudtam, hogy amikor felesége tudomást szerzett besúgói mivoltáról, elvált tőle, és ezzel együtt egész családja-rokonsága megszakított vele minden kapcsolatot. Végül magára hagyatva, nyomorultul pusztult el: egy téli reggelen megfagyottan találtak rá Ungvár egyik utcáján... Hatunk közül hárman kazahsztáni réz- és ólombányákban töltöttük le a büntetésünket. Másik három társunk közül két idősebbet a Mari ASZSZK területén lévő rokkantak légerében, Kovács Zoltán komámat pedig az Omszk környéki lágerekben „üdültették”. Irgalmas Urunk mindannyiunkat életben hazasegített.”²⁷⁴

[1945.01.23] Asszonyi István 1945. január 23-án kelt jelentése Tiszántúli püspökének

„Református Lelkipásztori Hivatal
Forgolány, u. p. Tiszapéterfalva. 1./1945.
szám.

A Tiszántúli Református Egyházkerület
Püspöki Hivatalának, Debrecen.
Főtiszteletű Püspök Ur!

Egyházmegyénk lelkipásztoraihoz intézett 73/1945.sz. körlevelére tisztelettel jelentem: A mai napig Főtiszteletűséged egyetlen üzenetét sem vettem, de más oldalról sem kaptam. November 18-án községünk és környékünk többi férfaival együtt eleget tettem jelentkezési kötelezettségemnek és a tiszaujlaki városparancsnok utasítására a szomorú menettel Szolyvára mentem. Velem együtt jöttek Czírók Béla fertősalmási, Zsurky József nagypaládi, Herczegh Kálmán uszkai, Orgoványi György tiszakereszturi, Kiss László várii ref. lelkipásztorok, valamint Árvai Dezső tiszaujlaki plébános és Tóth József sárosoroszi r. kat. káplán. A tiszaujlaki városparancsnok működési területén csak g-kat. lelkészek maradtak itthon. December 1-én Petrov altábornagy, a 2. ukrán hadsereg parancsnoka tett látogatást az internáló táborban és társaim megbízásából előtte orosz nyelvű memorandumot olvastam fel, ismertetvén azt a körülményt, hogy környékünk teljesen lelkipásztorok nélkül maradt, míg a többi körzetek parancsnokai a lelkipásztorokat otthon hagyták. Az ő rendeletére

67. kép. szsonyi István 1985-ben.
(Forrás: a Forgón család magángyűjteménye)

²⁷⁴ BALOGH 1992, i.m., 32–33.

dec. 5-én este a táborparancsnok nyolcukat szabadon bocsájtott. Ez idő óta itthon vagyok, egészségem szonban Szolyván maradt, de ugyanezt tudom kiszabadult társaimról és az azóta hazakerültatyámfiairól is.

A Mindenható Isten különös kegyelmének tulajdonitom nemcsak szabadulásumat, hanem különösen azt, hogy bár jártányi erőm is alig van, ez mégis elegendő arra, hogy Tivadarfalva és Tiszapéterfalva lelkigondozását végezhetem. Vaáánaponként mindhárom helyen végzem a szentszolgálatot, gyalogszerrel téve meg az utat, mert lófogat nincs.

Környékünkéről elmenekültek: Kürthy Károly, halmii, Murányi Árpád tivadarfalvi, Sütő Dezső tiszabökényi, Kiss István tiszaujlaki, Párducz Rezső tiszaujhelyi lelkipásztorok, míg Bőd István tiszapéterfalvai lelkipásztor családját vitte el szüleihez, azonban ez ideig nem tért vissza szolg. helyére.

Templomaink, iskoláink a bombázások és a híd robbantások alkalmával ablaküveg károkat szenvedtek, más károktól a Mindenható Isten megoltalmazott.

Tudomásom szerint az itt maradt pásztorok egyike sem türelmetlenkedik az államsegélyek elmaradása miatt, kísérletet sem tesz arra, hogy előleg kiutalása iránt lépéseket tegyen, mert az itteni körülmények erre nézve semmi reményt nem nyújtanak. A gyülekezetek teherbíró képessége majdnem a nullán mozog, mert ellenszolgáltatás nélkül veszik át hiveink terményeit, állatait. Mégsem csüggedek, nem kétségkedem, Istentől jött mindez, ő tudja mikor lesz elég a próbából, ő megtalálja az utját annak, hogy hivei és azok pásztorai éhen ne vesszenek. Nem zúgolódom, nem méltatlankodom, nem kérdezem miért, csak azt kérem napról-napra : „növelj Uram az én hitemet! .

Főtiszteletüséged iránymutatásáért hálás köszönetet mondva maradtam

Forgolányban, 1945. január 23.

Kiváló tisztelettel: Asszonyi István lelkipásztor.²⁷⁵

[1953-1989] Részlet Papp Vilmos „Negyvenegy prédikátor” c. könyvéből

„*Asszonyi Istvánt* is ez a sors érte. Sztálin halála után (1953) hazaeresztették és engedélyezték: templomon belül, valamit temetés alkalmával. Még 1989-ben nyugdíjkorhatárt is megért. Még ekkor is folyamatosan zaklatták. S mivel családja – még fogsága idején – Észtországba költözött – ami szintén Szovjetunió volt, ő is utánuk költözött. Ott is halt meg általunk eddig meg nem tudott időpontban. Onnan írt levelében számol be Balog Sándor szintén Gulágot megjárt lévita tanító fiának (aki már szintén elhunyt) sorsáról. Olvasható a „Sorsüldözöttek” Ungváron 1992-ben megjelent könyv 32 és következő oldalain, idézünk részleteket:

„1949. március 20-án éjjél után jöttek értem öten. Házkutatást tartottak. Trágyás szekérderekba vetett szalmacsomóra fektetve vittek a Nevetlenfalui vasút állomásra, onnan vonattal Királyházára, Nagyszöllösre, majd Ungvárra. Motozás

²⁷⁵ TtREL I.1.c.465. Asszonyi István forgolányi lelkész 1945. január 23-án kelt jelentése Tiszántúl püspökének.

után anyaszült meztelenre vetkőztettek.”

A vallató őrnagy tudomásomra hozta, hogy engem az ukrán BTK 54. § 10/2 és 11. cikkelyében foglalt bűncselekményekkel vádolnak. Ez csoportosan elkövetett (Keleti Baráti Kör) szovjetellenes propagandában való aktív részvételt jelentett, amit templomi igehirdetés közben előadásokban, bibliaiskolába való tanítás során, általában a hívekkel tartott vallásos foglalkozások közben követtem el. Tiltottam pl. a Komszomolba való belépést, a szovjet irodalom olvasását.

Egyszer azt kérdezte az őrnagy: „Sztyepán, nem akar-e pravoszláv pap lenni?” Soha – feleltem gondolkodás nélkül. Ekkor haragra gerjedten az ordította, hogy olyan helyre juttat, ahonnan sohasem térhetek vissza Kárpátjára... Tárgyalásom május 23-án kezdődött, ötünk büntetése (református lelkészek) 23-25 évi javító munkaláger, teljes vagyonek Kobzás, öt év polgári jogvesztés, a büntetés letöltése után kijelölt helyre való száműzés. Irgalmas Urunk mindnyájunkat életben hazasegített!”²⁷⁶

68. kép. Horkay István lelkész temetésén Szernyén 1983-ban. Balról Asszonyi István, Forgon Pál és Apai György beregszászi kántor. (Forrás: Horkay László magángyűjteménye)

69. kép. Asszonyi István 1985 körül. (Forrás: Horkay László magángyűjteménye)

²⁷⁶ PAPP 2009. 5., i.m., 25–26.

[1945-1990] Asszonyi Istvánné bizonyágtétele

70. kép. Asszonyi István és felesége Tallinban
(Forrás: özv. Orosz Pálné archívuma)

„Újjászületésem. Sajnos, napját, óráját nem tudom. 1945 június. Ekkor fogadtam el eszemmel, hogy az Úr Jézusé akarok lenni, vállalva minden kötelezettséget. A szavakra is emlékezve írom e dolgot. Egy este, amikor Fekete Gyuláék nálunk voltak, az Úr értünk való szenvedéséről és haláláról beszéltek, ami

szívemet úgy áthatotta, hogy percekig zokogtam azért, hogy értem ennyit szenvedett. Ekkor fogadtam szívembe igazán és örökre. Eddig mindig az volt bennem, hogy csak a zsidók a bűnösök az Úr megfeszítéséért. Ekkor és az ezutáni időkben világosodott meg előttem Istenem sok-sok Igéje, melyekben mind nagyobb, fájdalmas bűnbánattal ismertem fel, hogy újjászületésemig /és óh! azóta is sokszor/ én voltam gyilkosa, szomorítója és minden cselekedetemmel, gondolataimmal és érzéseimmel ellene járó, gonosz, bűnös gyermeke. Az 1945-ös széles körű kárpátaljai ébredés számomra meghozta – a földi ember legnagyobb boldogságát – a lelki újjászületést, a kegyelembe fogadtatást, a gonosztól való szabadulást. Elnyertem a hitet, amelynek immár 45 éve lehetek Megváltóm kegyelemből birtokosa. Melynek bírása nem hagyja pillanatra sem elfeledni most már, hogy drága áron megmentett bűnösből lettem az én Uram Jézus Krisztus által megkegyelmezett megváltottja, Isten gyermeke. Halleluja! – Az Úr, egyedül az Övé a dicsőség! Mint a rabságból szabadult, madár, úgy szökdelt a lelkem, szívem örömeiben és bizony fűnek-fának és embereknek szoltam örömömről. És mikor lehetővé vált, minden szeretteinknek levélben is közöltem szívem nagy boldogságát, biztatva őket is, hogy fogadják szívükbe Megváltójukat. – Mind több és több világosságot nyertem szívem romlottsága felől. – Egy alkalommal egyik áldott szolgálja az Úrnak nálunk lévén, mondom neki: „Kész volnék az Úr Jézusért meghalni.” mire ő így felelt: „Előbb legyen kész az Érette élni.” – Ez nagyon megdöbbenett és sokáig nem értettem meg, hogy: több az élet a halálnál. De mikor eljutottam Pál apostol e soraihoz: „Nekem az élet Krisztus...” Filippi 1:21, nekem is ez lett a vezér Igém. És drága Uram meg is segített, hogy ma is élő Ige ez bennem. Ezért bűnbánó, töredelmes, de igen-igen hálás szívvel várja lelkem a halált, mert hiszem, hogy számomra nemcsak testi, de főként lelki megváltás lesz mindattól, ami még mindig földi és bűn bennem, amit ha én nem, de Uram jól lát. – Egy alkalommal harag volt a szívemben, amiről nem akartam tudomást venni. Azt mondja az Úrnak egy másik áldott szolgálja nekem: „Könnyebb 12 kacsát ajándékba adni, mint megbo-

csátani.” – Ez annyira hatott szívemre, hogy azonnal megértettem, hogy nem lehet kedves ajándék Istenem előtt, mely haragos szívből jön. Nem is késlekedtem, elrendeztem bűnömet, és óh, mily boldogság volt a felszabadulás öröme! – Ugyanis a szolgálta ezt kérdezte egyszer: „Hajlandó volna megválni az ebédlőszekrényétől az Úrért?” – Mire én ezt feleltem: „Óh, az Úr nem kíván ilyeneket az embertől.” – És bizony, kívánt! – Az volt a jó, hogy mikor meg kellett tőle válni, már szinte teher volt számunkra, az 1949-50-es években, amikor a parókiáról kilakoltatva is lakásba kerültünk. – Még egy ilyen anyagi kísértésben volt részem, amikor egy szép szőnyegemet konfiskálták a bútossal együtt. Mikor kimondtam: „Uram, legyen meg a Te akaratod”, olyan teher esett le szívemről, hogy többé semmit sem sajnáltam. Ilyen emberi gondolataim voltak: „drága szüleim egész életükön át összeszpórolgatott filléreiken szerzett hozományom ily könnyen jutott prédára.” – De mikor megértettem, hogy romolhatatlan, ellophatatlan kincsek birtokába juttatott Atyám, soha nem jutott eszembe még egyszer megszerezni az elvesztett romlandókat. – Igen jó volt testi szegénységben magasztalni Urunkat, Istenünket, amit nem szűnünk meg most is hálás örömmel tenni, azzal a különbséggel, hogy most már 83 éves koromban kevés beszéddel, többet az életemmel. – Bárkinek szívesen teszék bizonyosságot arról, hogy nincs nagyobb jó és öröm annál a drága hitnél, hogy az Úré, Istenemé az életem már e földön és az örökkévalóságban is. Kicsinyekért és nagyokért Néki adok hálát és Tőle jön számomra minden lelki-tesztí áldás és igen áldott imahallgatás. Hiszek ígéreteiben, hogy amelyek még nem teljeselek is, be fognak teljeselek. Mindenekért csak Övé és egyedül övé a dicsőség!²⁷⁷

[1992.10.26] Asszonyi Lenke néni levele Oroszi Pálnak a férje temetése után.

(Nagyapa [Oroszi Pál lelkész, Akli] zavaros időben a Szovjetunió szétesésekor utazott Asszonyi István volt beregrákosi lelkész temetésére, hogy végakaratainak megfelelően elvégezze a temetési szolgálatot Észtországban két hűséges egyháztag, Tóth Magdolna és Molnár Ilona kíséretében.)

1992.10.26.

Szeretett Oroszi család apraja-nagyja!

Szeretett Pál fiam, akinek jól esett nyakába borulnom még ültő helyében is! Bocsáss meg, hogy egy gyöngéd, köszönő szó sem jött ajkamra szolgálatodért, noha az az igen drága kegyelem tartott, erősített egész mostani percig is, míg írom e sorokat, amelyről oly áldottan beszéltél a temetésen, és oly jó hatást keltettél gyermekeim szívében is, melynek hatása alatt Valika menyem buzgó hívott magukhoz, hogy mindhármójuknak nagy szüksége lenne rám. Bandi fiamat meg jó Urunk arra indította, hogy megmutassa testvéreinknek Tallint, legalább nagyjából. Er-

²⁷⁷ HORKAY 1998, i.m., 130–132.

zsike lányom szívét meg arra, hogy esténként olvassam vacsora után a családnak a napi csendességét, aminek kimondhatatlanul tudok örülni és kérni hű Uramat, hogy adjon ebben nekik állhatatos buzgóságot, míg csak hitre nem jutnak, hogy azután meg nélkülözhetetlen legyen számunkra, mert hiszek Uram ígéreteiben!

Így most köszönöm meg, drága-drága testvér, értékes szolgálatodat, úgy gyermekeim, mint a magam nevében! Egyben újból kérek, nézd el öreg Lenke mamád feledékenységét, és bocsásd meg mindenünknek! Kérlek, írd le megbocsátásodat tenger munkád ellenére is, hogy megkönnyebbüljek! Nagy fáradság gyötri agyamat estére minden nap a haláleset óta. De jó és hű az Isten, hogy ad örömeket most is szerető, figyelmes gyermekeim által. Hálám igen nagy, még mindig, hogy eljöhettek. Tegnaptól kísértelek benneteket imáimmal. Holnap nagyon várom a táviratot Ilonkától – megígérte.

Drága Emma testvérem (Dédike)! Diótisztító kezeit csókold meg Jánoska kérlek! Margitkám áldozatos óráiért, melyekbe férjét illetve az útravalót készítette, és buzdító szeretetét, mellyel a testvéreket buzdította, igen hálásan köszönjük és kérünk, Pálunk, csókold meg helyettünk! A Család minden tagjának részvételét hálásan köszönjük, mert ők is itt voltak velünk, azt érezte jó Istenünk, Akinek szeretete bizony áthatol a messzeségen is. Hiszem, hogy a sok szív szeretetét látva, Atyám adja az erőt, hogy könnyeimmel ne szomorítsam Őt, és elfoglal a sok kedves szerető szívvel írt levelek megválaszolásával. Minden gyermeketek életéletének eligazodásáért buzgón könyörgök. Most még egyedül, de lehet, nem-sokára Pistummal; most még nem beszél. Holnap megy a kórházba.

Most pedig testvéri szívvel köszönöm meg Tusa Erzsébet (Bocskor Tibiné), Bocskor Iza, Irénke, Farkas Elvira, Bocskor Mihályné Ibike, Nagy Eszter, Domokos Olga, Bocskor Etus, Kocán Etus, Oroszi Katica, Tóth Emma, Paládi Etel, Tóth Márcella, Berki Ilonka, Linc Andrásné, Bocskor Eleménné, Oroszi Gáborné (Emmám), Bocskor Viktorné, Bocskor Áronné, Domokos Izabella, Domokos Józsefné, Farkas Péterné, Nagy Pistáné aranyos, kedves, szerető szíveik velünk való érzését, de mindazokét is, akik nevüket fel nem írták, de szívüket látta jóságos Istenünk, Akinél a szívek szó nélküli érzése is számon van tartva. Ez Igével kívánok minden szerető testvéremnek lelki és anyagi segítségeiért Istenünktől igaz áldást életükre, minden családjuk tagjára a 2Thessz. 2:16-17 verseivel: Maga pedig a mi Urunk Jézus Krisztus, és az Isten a mi Atyánk, a ki szeretett minket és kegyelméből örök vigasztalással és jó reménységgel ajándékozott meg, vigasztalja meg a ti szíveteket, és erősítsen meg titeket minden tudományban és jó cselekedetben.

Szerető csókkal minden tagjától az Oroszi családnak búcsúzva Lenke mama és gyermekei, családjukkal.²⁷⁸

²⁷⁸ OROSZI 2014, i.m., 96–97.

5.3.3. A koncepció per iratanyagai²⁷⁹

[1948.10.26] Asszonyi István lelkészi igazolása

Másolat

Bélyegző, a Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő az USZSZK Kárpáton-túli Vallásügyi Megbízottja

1948. október 26.

154. s/sz. Ungvár

Igazolás vallási felekezet szolgálattévőjének bejegyzéséről

Jelen igazolást Asszonyi István Sztefanovics részére állítottuk ki, aki a Kárpáton-túli terület, Nagyszőlősi körzet, Forgolány községben él, arról, hogy a Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő az USZSZK Kárpáton-túli Vallásügyi Megbízotti Hivatalánál a mai napon bejegyzésre került, mint a református egyház Forgolányi Egyházközségének lelkésze vallási szertartások végzésére való feljogosítással a gyülekezeti tagok részére.

Az igazolást vissza kell szolgáltatni, amennyiben a munkavégzést az említett vallási közösségben beszünteti.

A Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő az USZSZK Kárpáton-túli Vallásügyi Megbízottja, olvashatatlan aláírás, körbélyegző

1949 április 2-án én, a Beregszászi Állami Közjegyzői Hivatal állami közjegyzője Bereznaja L.N., tanúsítom az eredetiről készült jelen másolat hitelességét. Az összehasonlítás alkalmával jelen másolatot az eredetivel az előbbiben hibákat nem találtam.

Az állami illeték illetékbélyeg formájában leróva.

Iktatási szám 1024/1949

Közjegyző,s.k.

Címeres körbélyegző

²⁷⁹ Válogatás Asszonyi István, Kovács Zoltán, Pázsit József, Gulácsy Lajos, Huszti Béla és Györke István közös preranyagaiból a UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258, (I.–II.–III. dosszié) dokumentumai alapján.

[1949.03.15] Asszonyi István letartóztatási parancsa

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályának ezredese, s.k.,

Cserneckij

1949. március 15.

A letartóztatást engedélyezem

Kárpátontúli terület Főügyésze

Az igazságügy 3. kategóriájú tanácsadója, s.k, Andrasko

1949. március 18.

HATÁROZAT

/letartóztatásról/

1949. március 15.

Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya O Osztálya vezetőjének helyettese, Ogijenko őrnagy, áttanulmányozva az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályához beérkezett ügyiratot Asszonyi István Sztefanovics, született 1910-ben, Magyarország, nemzetisége magyar, pártonkívüli, felsőfokú teológiai végzettséggel, nős, az SZSZKSZ állampolgára, a Kárpátontúl, Nagyszőlősi járási, Forgolányi faluban a református egyház lelkésze, lakhelye ugyanott, - ügyét, bűncselekmény elkövetésével kapcsolatban

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Asszonyi a „Keleti fivérek klub” magyar vallási nacionalista szervezet egyik vezetője és aktív tagja Kárpátontúlon, amely magyar-nacionalista szovjetellenes tevékenységét főként Kárpátontúli-Ukrajna Szovjet Ukrajnával történő újraegyesítése után aktivizálta a református hívőknek a szovjet valóságtól történő elszakítása és szovjet ideológia befolyása alól történő kivonása által.

Mint a klub vezető magjának tagja Asszonyi részt vett a klub által szervezett illegális tanácskozásokon és konferenciákon, valamint az 1946-ban illegális misszionárius-prédikátor tanfolyamokat szervezett, ezen a tanfolyamokon a „Krisztus követőinek társaságába” verbuválta a fiatalokat és a képzéseken oktatott.

A konferenciákon és tanácskozásokon Asszonyi szovjetellenes jellegű prédikációkat tartott és a hívők között vallási magyar-nacionalista szovjetellenes tartalmú irodalmat és szórólapokat terjesztett.

1946-tól kezdve Asszonyi három „Krisztus követői társaság” kört szervezett, ahová több mint 50 személyt vont be, főként ifjakat, és a foglalkozásokon kényszerítette a tagokat, hogy ne vegyenek részt a szovjet hatalom által szervezett társadalmi-politikai és kulturális-felvilágosító rendezvényeken, azzal a céllal, hogy a fiatalokat kivonja a szovjet valóság hatása alól.

1947 márciusában Asszonyi részt vett a „Keleti fivérek klub” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes beszéddel szólalt fel a szovjet kormány valláspo-

litikájával kapcsolatban és részt vett a szovjetellenes levél tervezetének megvitatásában, melyet a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címeztek és küldtek el.

Asszonyi szervezett szovjetellenes tevékenységét tanúsítják a tanúvallomások és tárgyi bizonyítékok. A fentebb említetteknek megfelelően

ELRENDELEM

Kárpátontúl, Nagyszőlősi körzet, Forgolány községben élő Asszonyi István Sztefanovics letartóztatását és házkutatás megtartását.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya O osztályának vezetője, őrnagy, s.k., Ogijenko

Egyetérték: az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya O osztálya vezetőjének helyettese, s.k., hadnagy, Bogdanov
Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya nyomozói osztályának alezredese, s.k., Akszjonov

[1949.03.23] Határozat Asszonyi István személyazonosító adatainak pontosításáról

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztályának alezredese, s.k., Akszjonov

1949. március 23.

HATÁROZAT

/a vádlott személyazonosító adatainak pontosításáról/

1949. március 23.

Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy, áttanulmányozva az ügyiratot Asszonyi István Sztefanovics vádlott ügyében

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A hivatalos és nyomozati dokumentumokban a vádlott egyes helyeken Asszonyi, Asszonyij István Sztefanovics, született 1910-ben, Magyarország szerepel, más helyeken Asszonyij István Sztefanovics név alatt aki született 1909-ben, Bácska, Kralovo-Hlumeci körzet (Csehszlovákia).

A nyomozás során megállapításra került, hogy a vádlott helyes személyazonosító adatai az alábbiak: Asszonyi István Sztefanovics, született 1909-ben, születési helye Bácska, Kralovo-Hlumici körzet (Csehszlovákia), és ezért az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

a vádlott helyes személyazonosító adatai az alábbiak: Asszonyi István Sztefanovics, született 1909-ben, születési helye Bácska, Kralovo-Hlumici körzet (Csehszlovákia).

A határozat másolatát meg kell küldeni a területi főügyésznek és az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya A osztályához tájékoztatásul, valamint a börtönparancsnoknak a személyes ügyirathoz való csatolás céljából.

Alulírott, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy

[1949.03.29] HATÁROZAT Asszonyi István elleni vádemelésről

JÓVÁHAGYOM

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztály Nyomozói Osztályának vezetője, s.k., Akszjonov alezredes
1949. március 29.

HATÁROZAT /vádemelésről/

1949. március 23.

Ungvár városa

Én, Jeremicsev őrnagy, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, megvizsgálva a 2258. sz. speciális ügyirat anyagait Asszonyi István Sztefanovics vádlott ügyében és figyelembe véve, hogy a gyanúsított Kárpátontúl területén a „Keleti fivérek klub” magyar nacionalista vallási szervezet egyik vezetője és aktív tagja volt, aki szovjetellenes tevékenységét Kárpátontúli-Ukrajna és az USZSZK újraegyesülése után kezdte meg, hogy a református hívőket elválassza a szovjet valóságtól és a szovjet ideológia hatásától.

Mint a klub vezető magjának tagja, Asszonyi részt vett a klub által szervezett illegális tanácskozásokon és konferenciák és az 1946-ban szervezett illegális miszisionárius-prédikátor tanfolyamon, a „Krisztus követői társaságába” verbuválta a kurzusokon a fiatalokat és a tanfolyamon oktatott.

A konferenciákon és tanácskozásokon Asszonyi szovjetellenes jellegű prédikációkat tartott és a hívők között vallási magyar-nacionalista szovjetellenes tartalmú irodalmat és szórólapokat terjesztett.

1946-tól kezdve Asszonyi három „Krisztus követői társaság” kört szervezett, ahová több mint 50 személyt vont be, főként ifjakat, a foglalkozásokon kényszerítette, hogy mondjanak le a szovjet hatalom által szervezett társadalmi-politikai és kulturális-felvilágosító rendezvényeken való részvételről, azzal a céllal, hogy a fiatalokat kivonják a szovjet valóság hatása alól.

1947 márciusában Asszonyi részt vett a „Keleti fivérek klub” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes beszéddel szólalt fel a szovjet kormány politikájá-

val kapcsolatban a vallást illetően és részt vett a szovjetellenes levél tervezetének megvitatásában, melyet a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címeztek és küldtek el.

Az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 126., 127. tc. megfelelően az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

Asszonyi István Sztefanovicsot, vádlott minőségben, felelősségre kell vonni az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetése miatt, melyről, jelen határozatban, a vádlottat írásban tájékoztatni kell.

A határozat másolatát meg kell küldeni a területi főügyésznek és az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya A osztályának tájékoztatásul.

Jeremicsev őrnagy, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztályának 4. alosztályának vezetője, s.k.

A vádirattal megismerkedtem, Asszonyi István s.k., 1949. március 29.

[1949.04.12] Határozat a Baráti Kör tagok nyomozati ügyiratainak egy eljárásba történő egyesítéséről

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályának vezetője, s.k., Akszjonov alezredes

1949. április 12.

HATÁROZAT

/a nyomozati ügyiratok egy eljárásba történő egyesítéséről /
1949. április 12.

Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátaljai Megyei Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy, megvizsgálva Gulácsy Lajos Ljudvigovics ellen folytatott nyomozás anyagát az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban, Kovács Zoltán Adalbertovics ellen az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-4. tc., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban, Asszonyi István Sztefanovics az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban, Györke István Ivanovics, az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-4..

54-10. tc. 2. bek., 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban, Pázsit József Alekszandrovcics az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban, valamint Huszti Béla Emerihovics az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-4., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Gulácsy Lajos, Kovács Zoltán, Asszonyi István, Györke István, Pázsit József és Huszti Béla a vallási szovjetellenes magyar nacionalista szervezet, a „Keleti fivérek klub” szervezet tagjai, akik közösen aktív szovjetellenes tevékenységet folytattak Kárpátontúli-Ukrajna területén, mely a fiatalságnak a szovjet valóságtól való elszakítására és a szovjet ideológia hatása alól való kivonására irányult.

Mivel az elkövetett bűncselekmények közösek, az USZSZK Büntető-eljárás törvénykönyvének 114. tc. megfelelően az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

Gulácsi Lajos Ljudvigovics, Kovács Zoltán Adalbertovics, Asszonyi István Sztefanovics, Györke István Ivanovics, Pázsit József Alekszandrovcics és Huszti Béla Emerihovics nyomozati anyagait egy eljárásba egyesítem, az ügy az Állambiztonsági Hivatal A osztályánál 2258. közös ügyszám alatt iktatásra került.

A határozat másolatát meg kell küldeni a Területi Főügyésznek és az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya A osztályának tájékoztatás céljából.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy

[1949.04.20] Határozat a tárgyi bizonyítékok a 2258 sz. nyomozati anyaghoz történő csatolásáról

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztályának vezetője, s.k.

Akszjenov alezredes

1949. április 20.

HATÁROZAT

/A tárgyi bizonyítékok a 2258 sz. nyomozati anyaghoz történő csatolásáról/

1949. áprilisi 20.

Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy, a 2258 sz. ügyiratot megvizsgálva Kovács Z.A., Györke Sz.I., Huszti B.E. vádlottak ügyében az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4. 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján, Asszonyi I.Sz., Pázsit I.A., Gulácsy L.L. ügyében az USZSZK, Büntető Törvénykönyvének 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A nyomozati eljárás folyamán dokumentumokat szereztünk és azokat a Állambiztonsági hivatalba szállítottuk.

1. Vallási szovjetellenes szórólap, melyen egy összegörnyedt megkötözött kezű ember volt, előtte létra és hátul egy kinyújtott kéz.
2. Vallási szovjetellenes szórólap, melyen egy összeszorított ökölben egy ember látható.
3. Az említett levelezőlapok nyomdai úton készültek magyar nyelven, Budapesten és azt tömegesen terjesztették Kárpátontúl lakosai között a „Keleti fivérek klub” szovjetellenes magyar nacionalista szervezet tagjai, Gulácsy, Pázsit, Kovács, Asszonyi és mások.
4. Kivonat a bibliából: az Efézusiakhoz szóló levél 6. könyv 12. verse.
5. A fent említett szórólapok véleményezésének másolata, kiállítva a Kárpátontúli területi irodalmi társaság vezetője által 1948. július 14-én.
6. Szovjetellenes levél tervezete a kommunista párt és szovjet állam vezetőjének nevére, melyet Zimányi József és Horkay Barna írtak alá.
7. A szovjetellenes levél végleges szövege a kommunista párt és szovjet állam vezetőjének címezve, mely 1948. március 29-én volt összeállításra, aláírva Horkay Barna, Simon Zsigmond és Zimányi József által.
8. Kivágás a „Magyar Kárpáti Gazda” c. magyar újság 17. számából 1941. április 24., melyben egy cikk található „Egyesült Keresztény Liga a Beregszászi körzetben” címmel.

Figyelembe véve, hogy fentebb említett szórólapok és más okmányok nagy jelentőséggel bírnak az ügyben és az USZSZK Büntető-eljárás törvénykönyvének 67. tc. alapján eljárva az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

A fentebb említett szovjetellenes szórólapokat és más dokumentumokat a 2258. sz. nyomozati ügyirathoz csatolom, mint tárgyi bizonyítékokat.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy

[1949.05.11] Határozat pótvádemelés benyújtásáról

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztályának vezetője, .s.k., Akszjenov alezredes

1949. május 11.

HATÁROZAT

/pótvádemelés benyújtásáról/

1949. május 11.

Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztály 4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy, megvizsgálva a 2258. s/sz. nyomozati anyagot Asszonyi István Sztefanovics vádemelésével kapcsolatban,

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

1949. március 29-én Asszonyi István Sztefanovics ellen vádat emeltek az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban.

A nyomozás során kiegészítőlegesen megállapításra került, hogy Asszonyi István Sztefanovics, mint Forgolány falu református lelkésze 1938. november 5-én Kárpátontúl magyarok általi megszállása előtt személyesen részt vett egy illegális tanácskozáson, mely a magyar fasiszta megszállók ünnepélyes köszöntését vitatták meg, valamint a Magyar Nemzeti Tanács létrehozását.

Mint a Magyar Nemzeti Tanács elnöke Asszonyi ideiglenesen a kezébe vette a hatalmat Forgolányban és azt gyakorolta.

Asszonyi elmondása alapján 1938. november 10-én harangszóval összegyűjtötte a falu lakosságát gyűlésre a magyar fasiszta megszállók köszöntésére, melynek végén a templom mellett Asszonyi ünnepi istentiszteletet tartott, ahol fasisztabarát beszédet mondott.

1939 márciusában Asszonyit kinevezték a fasisztabarát Magyar Élet Párt községi szervezetének elnökévé.

Kárpátontúl magyar megszállásnak teljes ideje alatt a „Levente” félkatonai ifjúsági szervezet lelki és tiszteletbeli vezetője volt, az ifjakat fasiszta szellemben nevelte, erőszakkal elültetve bennük a magyar megszállók iránti engedelmességet.

1944 tavaszán az istentisztelet alkalmával prédikációt mondott, melyben felhívta a lakosságot, hogy adjanak fehérneműt a magyar hadsereg sebesültjeinek szükségletére, akik a szovjet-német frontról érkeztek, és akik a hadikórházakban voltak kezelés alatt.

Az általa személyesen összegyűjtött dolgokat elküldte Máramaros-Szigetre, hogy azokat adják át a hadikórháznak.

1944 májusában a magyar csendőrökkel közösen személyesen részt vett a zsidó nemzetiségű lakosság vagyonának összeírásában, akiket a megszállók letartóztatnak és koncentrációs táborokba küldtek.

Az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 126., 127. tc. megfelelően az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

Az előző vádemelést az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekményeket ki kell egészíteni Asszonyi István Sztefanoviccsal szemben az USZSZK Büntető Törvénykönyvek 54-4. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével, melyről a vádlottat, jelen határozatban, írásban tájékoztatni kell.

A határozat másolatát meg kell küldeni a területi főügyésznek és az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya A osztályának tájékoztatásul.

Jeremicsev őrnagy, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztályának 4. Alosztályának vezetője, s.k.
A vádirattal megismerkedtem, Asszonyi István s.k., 1949. május 11.

[1949.05.14] Kollektív vádemelés a Baráti Kör lelkészei ellen

2258. s/sz. nyomozati anyag

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya vezetőjének helyettese, s.k., Bojko ezredes, 1949. május 14. (körbélyegző)

VÁDIRAT

Huszi Béla Emerihovics,

Asszonyi István Sztefanovics,

Kovács Zoltán Adalbertovics,

Györke István Ivanovics ügyében az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek., 54-11. tc.-ben foglalt bűncselekmények elkövetése miatt.

Pázsit József Alekszandrovics,

Gulácsy Lajos Ljudvigovics ügyében az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek. 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetése miatt.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya 1949. március 19-25. között bűncselekmények elkövetése okán letartóztatta Pázsit József Alekszandrovics, Huszi Béla Emerihovics, Asszonyi István Sztefanovics, Gulácsy Lajos Ljudvigovics, Kovács Zoltán Adalbertovics és Györke István Ivanovics református lelkészeket.

A nyomozó hatóság megállapította, hogy 1935-ben Szabó Béla és Simon Zsigmond református lelkészek Kárpátontúli-Ukrajna területén létrehozták a „Keleti fivérek klubja” magyar vallási szervezetet, melynek célja a református egyház megerősítése volt. A szervezetbe különböző időben belépett Huszi Béla, Györke István és más, jelen ügyben letartóztatott személyek.

A „Keleti fivérek klub” tagjai Kárpátontúli-Ukrajna területének a Szovjet Hadsereg csapatai által a magyar megszállóktól történt felszabadítását és a szovjet ha-

talom megerősítését ellenségesen fogadták és aktivizálták szovjetellenes tevékenységüket.

1945-től kezdve minden vádlott „Krisztus követők társasága” köröket hozott létre, konferenciákat szerveztek, melyeken szovjetellenes prédikációkkal szólaltak fel, megtiltották az ifúságnak, hogy részt vegyenek a társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, melyet a szovjet- és pátszervezetek rendeztek, hogy az ifúságot elszakítsák a szovjet ideológiai hatásától és a szovjet valóságtól.

A „Krisztus követők társasága” körök tagjainak tartott foglalkozásokon, a vallási konferenciákon a hívők között szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat terjesztettek.

Az illegális tanácskozásokon a „Keleti fivérek klubja” vezetői rendszeresen vitattak meg szovjetellenes kérdéseket, azon belül levelet is írtak kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címezve.

Mindegyik vádlott bűncselekménye az alábbiakban nyilvánul meg:

Pázsit J.A. – mint református lelkész 1942 nyarán belépett a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezetbe és annak egyik vezetője lett, valamint aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (ügyirat 1. kötet 19-20., 29-31. old.).

1945 végén aktívan részt vett a prédikátor-misszionárius illegális tanfolyam szervezésében a Beregszászi körzet Gecse falujában, ahová 7 fiatal küldött el tanulni az általa vezetett „Krisztus követők társasága” köréből, valamint oktatott ezen a tanfolyamon (ügyirat 1. kötet 43-50., 53-59. old.).

Mint a szovjetellenes szervezet vezetője részt vett egy sor vallási konferencia megszervezésében, azokon prédikációkat tartott (ügyirat 1. kötet 50-53. old.).

A prédikátor misszionárius tanfolyamon, a vallási konferenciákon és foglalkozásokon a „Krisztus követők társasága” előtt szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, melyet a szovjet- és pátszervezetek rendeztek, azzal a céllal, hogy kivonja az ifúságot a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól (ügyirat 59-60. old., 1. kötet).

1947 márciusában Asszonyival, Kováccsal és másokkal közösen részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes felszólalást tartott a szovjet kormány valláspolitikájáról és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címezett szovjetellenes levél összeállításában. (ügyirat 1. kötet 38-43. old., 3. kötet 190. old.).

A református hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat (ügyirat 1. kötet 61-67. old, 75-76. old., 2. kötet 168-170. old., 3. kötet 190. old.).

Az ellene felhozott vádakkal kapcsolatban az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek. és 43-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésében Pázsit J.A. magát bűnösnek vallotta (ügyirat 1. kötet 24-26. old, 33-67. old.).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal végzett szembesítések, valamint a következő tanúk: Pap O.K. (2. kötet ügyirat 258-262. old., ügyirat 3. kötet 75-77. old.), Fóri O.G. (ügyirat 2. kötet 240-247. old, 3. kötet 78-80. old.) Zimány J.J. (2. kötet 185-189. old.), Fekete J.I. (2. kötet 163-167.

old.), Padkós K.A. (2. kötet 265-276.old., 3. kötet 89-90. Old.), Szabó M.J. (2. kötet 254-257.old., 3. kötet 91-92.old.), Asszonyi I.Sz. (3. kötet 138-144.old.) Gulácsy L.L. (3.kötet 145-150.old.), Kovács Z.A. (3. kötet 159-164.old.), Huszti A.E. (3.kötet 175-177.old.), továbbá a tárgyi bizonyítékok (3. kötet 190.old.).

Huszti B.E. református lelkészként 1935-től kapcsolatot tartott fent a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet vezetőivel, Simon Zsigmondal és Zimányi Józseffel, akiknek a befolyásolására 1946 februárjában belépett a klubba és aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (ügyirat 1. kötet 124-125., 107-112., 134-135.old.).

A szovjetellenes szervezet tagjaként aktívan részt vett a vallási konferenciák szervezésében, ahová az általa létrehozott „Krisztus követők társasága” tagjai közül résztvevőket delegált és amelyeken prédikációkat tartott (1.kötet, 112-116. old.).

A vallási konferenciákon és foglalkozásokon a „Krisztus követők társasága” tagjai előtt szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta az ifjaknak, hogy részt vegyenek a társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, melyeket a szovjet- és pártszervezetek rendeztek, azzal a céllal, hogy az ifjúságot kivonja a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól (1. kötet 134-135.old.).

Gulácsy Lajostól szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat kapott a református hívők közötti terjesztés céljából (ügyirat 1. kötet 131-133. old., 2.kötet 168-170. old., 3. kötet 172., 174., 190.old.).

A Magyar Nemzeti Párt fasisztabarát párt tagjaként és református lelkészként Kárpátontúl megszállása előtt, 1938 novemberében, személyesen részt vett egy titkos tanácskozáson, melyen a magyar-faszita megszállók ünnepélyes fogadásáról esett szó és az ún. Magyar Nemzeti Tanács létrehozásáról, azzal a céllal, hogy Kígyós községben átvegyék a hatalmat (1. kötet 89-92. old., 117-119.old.).

A Magyar Nemzeti Tanács elnökeként, valamint a későbbiekben a községi vezetés tagjaként aktív munkát folytatott a megszálló rezsim megerősítésének érdekében Kárpátontúlon (ügyirat 1. kötet 92-93., 120. old.).

A magyar megszállás alatt többször beszédekkel szólalt fel gyűléseken, melyben igazolta Kárpátontúl magyarok általi megszállását (1. kötet 91., 96-97., 102.old.).

1939 márciusától tiszteletbeli elnöke és lelki vezetője volt a „Levente” félkatonai ifjúsági szervezetnek, a fiatalokat magyar-párti szellemben nevelte, erőszakosan elültetve tudatukban a magyar megszállók iránti engedelmisséget. (ügyirat 1. kötet 94-95., 103.old.).

1941 áprilisától részt vett az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga magyar nacionalista szervezetben, melynek célja minden magyarok által lakott terület egy egységes magyar államban történő egyesítése volt, valamint a megszálló rezsim aktív támogatása Kárpátontúlon (ügyirat 1. kötet, 103., 121-122. old., 3. kötet 190.old.).

A Szovjetuniónak a német fasiszta megszállók ellen folytatott honvédő háborújának idején a templomot szónoki emelvényként használta, fasisztabarát propagandát folytatott, mely a kommunista párt és a Szovjetunió ellen irányult, felszólította a hívőket, hogy imádkozzanak Németország és Magyarország győzelméért a Szovjetunió felett. (ügyirat 2. kötet 235-236 old.).

A templomi istentiszteleteken prédikációiban felszólította a hívőket, hogy adjanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton tartózkodó magyar hadseregnek (ügyirat 1. kötet 122-123. old.).

1944 májusában a magyar csendőrséggel együtt részt vett a megszállók által le-tartóztatott és koncentrációs táborba küldött zsidó nemzetiségű lakosság vagyó-nának összeírásában (ügyirat 1. kötet 120-120. old.).

A ellene felhozott vádakkal kapcsolatban az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésében Huszti B.E. bű-nösnek vallotta magát (ügyirat 1. kötet 101-104., 124-136.old.).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársak-kal végzett szembesítések, valamint a következő tanúk: Szobot G.Sz. (3. kötet 15-18.old), Csok A.B. (3. kötet 36-47.old), Csok A.I. (3.kötet 48-57.old), Szőlősi P.A. (2.kötet 235-237.old, 3.kötet 105-113.old.), Lengyel K.M. (2.kötet 233-234. old, 3.kötet 114-119.old.), Gulácsy L.L (3.kötet 171-174.old). Pázsit J.A. (3.kötet 175-177.old), Asszonyi I.Sz. (3.kötet 178-180.old), Kovács Z.A. (3.kötet 181-183.old), Györke I.I. (3. kötet 184-186.old.), továbbá a tárgyi bizonyítékok (3.kötet 190.old).

Asszonyi I.I. mint református lelkész, 1945 májusában Pázsit József Joszifovicsot bevonta a szovjetellenes magyar vallási szervezetbe, a „Keleti fivérek klubjába”, a szervezet egyik vezetője volt és aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (ügy-irat 1. kötet 148-149., 182-187.old).

1945 végén aktívan részt vett a prédikátorok-misszionáriusok illegális tan-folyamának megszervezésében a Beregszászi körzet Gecse falujában, ahová el-küldte oktatásra az ifjakat az általa vezetett „Krisztus követők társasága” körből, valamint oktatott is ezen a tanfolyamon (ügyirat 1.kötet 168-173.old, 178-182. old.).

Mint a szovjetellenes szervezet egyik vezetője, aktívan részt vett egy sor vallási konferencia megszervezésében, ahol prédikációkat mondott (ügyirat 1. oldal 173-178.old).

A prédikátor-misszionárius tanfolyamokon, a vallási konferenciákon és fog-lalkozásokon a „Krisztus követők társasága” körök tagjai előtt szovjetellenes prédikációkat tartott, melyeken megtiltotta fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és a pártszervezetek által rendezett társadalmi-politikai és kulturális ren-dezvényeken, azzal acéllal, hogy azokat kivonja a szovjet ideológia és vallás hatása alól (ügyirat 1. kötet 182-187.old.).

1947 márciusában Pázsittal, Kováccsal és másokkal közösen részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes felszólalást tartott a szovjet kormány valláspolitikájáról és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címzett szovjetellenes levél összeállításában. (ügyirat 1.kötet 162-168.old., 3.kötet 190.old.).

A református hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat (ügyirat 1. kötet 188-196. Old., 75-76.old., 2. kötet 168-170.old., 3. kötet 190.old).

Református lelkészként Kárpátontúl megszállása előtt 1938. november 5-én sze-mélyesen részt vett egy titkos tanácskozáson, melyen a magyar-fasiszta megszáll-

lók ünnepélyes fogadásának megszervezését és az ún. Magyar Nemzeti Tanács létrehozását vitatták meg (1.kötet 198-200.old.).

Asszonyi vallomása alapján 1938. november 10-én templomi harangszóval gyűlést hívták össze a magyar-fasiszta megszállók köszöntésének tiszteletére, melynek végén a templom mellett Asszonyi ünnepi istentisztelete tartott és fasisztabarát beszédet mondott (ügyirat 1.old. 200-201.old.).

1939 márciusában Asszonyit a Magyar Élet Párt fasisztabarát párt községi elnökének választották (ügyirat 1. Kötet 205-208.old.).

Kárpátontúl magyar megszállásának teljes ideje alatt a Levente félkatonai szervezet tiszteletbeli és lelki vezetője volt, az ifúságot fasisztabarát szellemben nevelte, erőszakkal elültetve bennük a magyar megszállók iránti engedelmességet (ügyirat 1. kötet 209-220. old.).

1944 tavaszán az istentisztelet alkalmával a templomban prédikációt tartott, melyben felhívta a lakosságot, hogy adakozzanak fehérműt a sebesült szovjet-német frontról érkező és a hadi kórházakban lévő magyar katonák javára. A személyesen összegyűjtött ruhákat Máramaros-Szigetre küldte a hadikórházba (1. kötet 209-210. old.).

1944 májusában a magyar csendőrséggel közösen részt vett a megszállók által letartóztatott és koncentrációs táborba küldött zsidó nemzetiségű személyek vagyónának összeírásában (1. kötet 210-211. old.).

Az ellene felhozott vádak az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban Asszonyi elismerte (1.kötet 153-154, 158-196, 219-222 old.).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal, valamint a tanúk végzett szembesítések: Zimányi I.I.(2. kötet 185-189. old), Szabó M.J (2.kötet 254-247. old. 3.kötet 93-94.old.), Padkós K.A. (2.kötet 265-276. old., 3.kötet 95-96.old., Pázsit J.A. 3. kötet 138-144. old.), Gulácsy L.L. (3.kötet 151-154.old.), Kovács Z.A. (3. kötet 165-170. old.), Huszti B.A. 3. kötet 178-180. old.), továbbá a tárgyi bizonyítékok (3. kötet 190.old.).

Gulácsy L.L., mint a református lelkész segédjét, 1945 májusában-júniusában Pázsit József bevonta a szovjetellenes magyar vallási szervezetbe, a „Keleti fivérek klubjába”, ahol aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (1. kötet 234-235., 246-247.old.).

1946 februárjában befejezte a prédikátorképző tanfolyamot a Beregszászi körzeti Gecsében, ezután aktivizálta misszionáriusi tevékenységét Kárpátontúlon (ügyirat 1. kötet 244-249. old.).

A szovjetellenes szervezet tagjaként részt vett egy sor vallási konferencia megszervezésében, melyre az általa létrehozott „Krisztus követők társasága” körből résztvevőket küldött és azokon prédikációkat tartott (1 kötet 248-249.old.).

A vallási konferenciákon és foglalkozásokon a „Krisztus követők társasága” tagjai előtt szovjetellenes prédikációkat mondott, melyekben megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy az ifjakat kivonja a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól (1. kötet 246-249. old.).

1945-ben a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek utasítására kétszer Budapestre utazott, ahonnan nagy számú szovjetellenes magyar nacionalista szórólapot hozott és azokkal ellátta a református lelkészeket (ügyirat 1. kötet 231-232. old., 250-271.old., 273-273.old.).

A hívő reformátusok között nagy számba terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat (ügyirat 2. kötet 272-274. old, 2. kötet 168-170. old., 3. kötet 190.old).

A felhozott vádakkal kapcsolatban az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2.bek. és 54-11. Tc. foglalt bűncselekmények elkövetésében Gulácsy bűnösnek vallotta magát (ügyirat 1. kötet 238-239., 246-249., 261-283.old.).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal, valamint a tanúkkal végzett szembesítések: Pap O.K. (2 kötet 258-263. old., 3. kötet 69-71. old.), Fóri O.G. (2.kötet 242-246.old), 3. kötet 72-74.old.), Padkós K.A. (2. kötet 265-271 old., 3. kötet 83-85.old.), Szabó M.J. (2.kötet 254-267.old., 3. kötet 86-88. old.), Pázsit J.A. (3.kötet 145-150. old.), Asszonyi I.Sz. (3.kötet 151-154.old.) Kovács Z.A. (3. kötet 155-158. old.) Huszti B.E. (3. kötet 171-174.old.), Györke I.I. (3 kötet 187-189. Old.), továbbá a tárgyi bizotnyítékok (3. kötet 190. old.).

Kovács Z.A., mint református lelkész 1943 októberében belépett a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar nacionalista szervezetbe, a szervezet egyik vezetője volt és aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (2. kötet 10-11.old., 29-30. old., 77-78.old.).

1945 végén aktívan részt vett a prédikátor-misszionárius képző illegális tanfolyam szervezésében a Beregszászi körzeti Gecseben, ahová az által szervezett és vezetett „Krisztus követők társaságából” résztvevőket küldött, valamint oktatott a tanfolyamon (2. kötet 38-42., 50-54.old.).

A szovjetellenes szervezet egyik vezetőjeként aktívan részt vett egy sor vallási konferencia megszervezésében, ahol prédikációkat tartott (2. kötet 43-50.old).

A prédikátor-misszionáriusképző tanfolyamon, a vallási konferenciákon és foglalkozásokon a „Krisztus követők társasága” előtt szovjetellenes prédikációkat mondott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy azokat kivonja a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól (2.kötet 77-78.old.).

1947 márciusában Pázsittal, Asszonyival és másokkal együtt részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, ahol szovjetellenes felszólalást tartott a Szovjetunió valláspolitikájával kapcsolatban és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének nevére címzett szovjetellenes levél megfogalmazásában és aláírásában (2.kötet 33-38.old., 3. kötet 190. old.).

A református hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat (2. kötet 63-70., 72-73., 168-170.old, 3. kötet 190.old).

Magyarország kormányzójának, Horthynak a fasiszta kormánya idején Kovács az istentiszteletek alkalmával fasisztabarát prédikációkat tartott, amely a fasiszta rezsim megerősítésére irányult (ügyirat 2. kötet 16-17. old., 21-22. old.).

A szovjet nép a fasiszta Németországgal folytatott honvédő háborújának idején

Kovács a templomi istentiszteletek alkalmával 1942 őszén prédikációt mondott, melyben felszólította a hívőket, hogy adjanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton harcoló magyar hadseregnek (2. kötet 74.old.).

A felhozott vádak az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10.tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban Kovács Z.A. elismerte (2. kötet 20-22. old., 28-78. old.).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal valamint a tanúkkal végzett szembesítések: Zimányi I.I. (2. kötet 185-189. Old.), Petrusinac E.M. (2.kötet 286-292. old., 3. kötet 65-75. old.), Pap O.K. (2. kötet 258-262. old., 3. kötet 81-82. Old.) Padkós K.A. (2. kötet 265-267. old., 3. kötet 97-98. old.), Szabó M.J (2.kötet 254-257. old., 3. kötet 99-100. old.), Lelkes E.K. (2.kötet 277-285.old., 3.kötet 101-104. old.), Gulácsy L. (3. kötet 155-158. old.), Pázsit J.A. (3. kötet 159-164. old.), Asszonyi I.Sz. (3. kötet 165-170. old.), Huszti A.E. (3.kötet 181-183.old.), továbbá a tárgyi bizonyítékok (3.kötet 190.old).

Györke I.I. református lelkészként 1935-ben belépett a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezetbe és aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (ügyirat 2.kötet 77-78.old, 109-111. old., 2. kötet 96.old., 134-135.old., 182-188.old., 246-249.old).

A szovjetellenes szervezet tagjaként aktívan részt vett egy sor vallási konferencia megszervezésében, melyre a „Krisztus követők társasága” körökből küldött résztvevőket és azokon prédikációkat mondott (2.kötet 111-124.old.).

A vallási konferenciákon és a „Krisztus követők társasága” kör foglalkozásain szovjetellenes prédikációkat mondott, megtiltotta az ifúságnak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek szerveztek által szervezett társadalmi és politikai, kulturális rendezvényeken azzal a céllal, hogy kivonja őket a szovjet ideológia és valóság hatása alól (ügyirat 1. kötet 59-60., 134-135., 182-187., 246-249., 293-294. old).

Gulácsytól szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat kapott, melyet a református hívők között terjesztett (2. kötet 136-146-, 168-170- old., 3.kötet 187-190. old).

A Magyar Nemzeti Párt fasisztabarát párt tagjaként és református lelkészként 1938 novemberében Kárpátontúli-Ukrajna megszállásakor részt vett az illegális tanácskozáson, melyen megvitatták a magyar megszállók ünnepélyes köszöntését (2. kötet 91-93.old.).

Györke utasítására 1938. november 10-én a templomi harangszóval gyűlésre hívták össze a lakosságot a magyar fasiszta megszállók köszöntésére, ahol fasisztabarát beszédet mondott, dicsérte a magyar állami rendet, igazolta Kárpátontúl magyar megszállást és felszólította a lakosságot, hogy feltétel nélkül teljesítsék a megszálló hatalom minden rendeletét és parancsát (2.kötet 93-94.old.).

A megszállás teljes ideje alatt tagja volt a községi előljárásnak és aktív munkát folytatott a megszálló hatalom megerősítésének érdekében Kárpátontúlon (ügyirat 2. kötet 104., 152-153., 3. kötet 13-14.old).

A megszállók Kárpátontúlra érkezésével Györke büntetendő kapcsolatot teremtett a magyar csendőrséggel, melynek megbízásából árulással foglalkozott. Átadta

lakását a magyar csendőrségnek, ahol azok súlyosan bántalmazták a kommunistákat és más, a magyar megszállókkal szemben ellenséges magatartást tanúsító személyeket (2. kötet 95-98.old., 149-150.old., 3. kötet 3,6-7. old.).

1939 márciusától a Levente félkatonai ifjúsági szervezet elnöke és lelki vezetője volt, a fiatalokat magyar szellemben nevelte, erőszakkal elűtette bennük a magyar megszállóknak való engedelmességet (2. kötet 99-100., 104., 151.old.).

1941 áprilisától az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga magyar nacionalista szervezet tagja, melynek célja az volt, hogy a magyarok által lakott minden területet egy magyar államba egyesítse, és aktívan támogatta a megszálló hatalmat Kárpátontúlon (2. kötet 104., 151-152. old.).

A szovjet nép német fasiszta megszállók ellen vívott honvédó háborúja alatt 1942 telén, az istentiszteleten felszólította a hívőket, hogy adjanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton harcoló magyar katonák javára. (2. kötet 100., 147-149. old.).

A felhozott vádakkal kapcsolatban az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2.bek., 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban Györke I.I. bűnöségét csak részben ismerte el (2. kötet 103-105. old., 136-154. old.).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal, valamint a tanúkkal végzett szembesítések: Deák A.I. (3. kötet 19-24. old.), Füsti (3. kötet 59-64. old.), Monár H.F. (3. kötet 6-12. old., 120-124. old.), Povh P.Sz. (3. kötet 13-14. old., 125-128. old.), Kovács V.I. (2. kötet 299-300. old., 3. kötet 129-132. old.) Molnár K.F. (3.kötet 1-3. old., 133-137. old.) Huszti B.E. (3.kötet 184-186. Old.), Gulácsy L.L. (3.kötet 187-189. old.) és a tárgyi bizonyítékok (3.kötet 190.old).

A fentebb kifejtettek alapján vádoljuk:

1. PÁZSIT József Alekszandrovicst, született 1914-ben, USZSZK, Kárpátontúli terület, Nagyszőlősi körzet, Királyháza faluban, munkás családból származó, felső teológiai végzettségű, pártonkívüli, magyar, az SZSZK SZ állampolgára, a le tartóztatásig református lelkész, lakcíme Munkács, Duhnovics utca 11, miivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet egyik vezetője volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy kivonja őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

Részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes felszólalásában bírálta a Szovjetunió vallásügyi politikáját és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címeztek szovjetellenes levél összeállításában és aláírásában.

A hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek és 54-11. tc. foglalt bűncselekményeket.

2. HUSZTI Béla Adalbertovicst, született 1895-ben, USZSZK, Kárpátontúli terület, Beregszász, középosztálybeli paraszti családból származó, felsőfokú teoló-

giai végzettségű, pártonkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásig református lelkész, lakhelye Beregszászi körzet, Kígyós falu, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet egyik vezetője volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Vallási tevékenysége során rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és a pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy kivonja őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

Szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat kapott, hogy azokat terjessze a református hívők között.

A Magyar Nemzeti Párt fasisztabarát párt tagjaként 1938 novemberében részt vett egy illegális tanácskozáson, melyen a magyar-fasiszta megszállók ünnepélyes köszöntéséről és az ún. Magyar Nemzeti Tanács létrehozásáról tanácskoztak a hatalomátvétel okán.

Mint a Magyar Nemzeti Tanács elnöke és később a községi elöljáróság tagja, aktív tevékenységet folytatott a megszálló hatalom megerősítésének érdekében Kárpátontúlon. A magyar csendőrséggel együtt összeírta a megszállók által letartóztatott és koncentrációs táborokba küldött zsidó nemzetiségű személyek vagyónát.

A magyar megszállás ideje alatt többször szólalt fel gyűléseken és prédikációkat mondott, melyekben igazolta Kárpátontúl magyarok általi megszállását, felszólította a hívőket, hogy adományozzanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton harcoló magyar hadseregnek, rágalmazta a kommunista pártot és a szovjet államot.

A Levente félkatonai ifjúsági szervezet tiszteletbeli elnökeként és lelki vetőjeként a fiatalokat fasiszta szellemben nevelte, erőszakkal elültetve bennük a magyar megszállóknak való engedelmisséget. A magyar Egyesült Keresztény Nemzeti Liga tagjaként részt vett az utóbbi tanácskozásán, ahol a megszálló rezsim megerősítését vitatták meg Kárpátontúlon, tehát elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2.bek és 54-11. tc. foglalat bűncselekményeket.

3. ASSZONYI István Sztefanocsot, született 1909-ben, Bacska, Kralovo-Hlumici körzet (Csehszlovákia), kulák-paraszti származású, társadalmi helyzete szerint kulák, felső teológiai végzettségű, pártonkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásig református lelkész, lakhelye Nagyszőlősi körzet, Forgolány falu, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet egyik vezetője volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy elválassza őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

Részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes felszólalásában bírálta a Szovjetunió vallásügyi politikáját és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címezett szovjetellenes levél összeállításában és aláírásában.

A hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat.

Református lelkészként Kárpátontúl magyar megszállása előtt részt vett egy illegális tanácskozáson, melyen megvitták a magyar-fasiszta megszállók ünnepléses köszöntését és az ún. Magyar Nemzeti Tanács megalakítását.

Tömeggyűlést szervezett a magyar megszállók fogadására, melynek végén ünnepi istentisztelet tartott, ahol fasisztabarát prédikációt mondott.

A megszállás teljes ideje alatt a Magyar Élet Párt fasisztabarát párt községi elnöke volt, valamint a Levente félkatonai ifjúsági szervezet tiszteletbeli és lelki vezetője, az ifjakat fasisztabarát lelkületben nevelte erőszakkal elűtetve bennük a magyar megszállók iránt való engedelmességet.

A templomi istentiszteletek alkalmával a prédikációkban felszólította a hívőket, hogy adjanak fehéreneműt a magyar hadsereg sebesült katonáinak, akik a szovjet-német frontról érkeztek és a hadikórházakban voltak.

A magyar csendőrökkel együtt részt vett a megszállók által letartóztatott és koncentrációs táborokba hurcolt zsidó nemzetiségű személyek vagyonának összeírásában, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek és 54-11. tc. foglalt bűncselekményeket.

4. GULÁCSY Lajos Ljudvigovicsot, született 1925-ben, USZSZK, Kárpátontúli terület, Nagyszőlősi körzet, Tivadarfalva, munkás családból származó, végzettsége középfokú-műszaki, pártonkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásáig a református lelkész segédje, egyidejűleg a vasúti műhely esztergályosa, lakhelye Munkács, Duhnovics út 11, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet tagja volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Vallási tevékenysége során rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy elválassa őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

1945-ben kétszer Budapestre utazott, ahonnan nagy mennyiségű szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat hozott és azokat a hívők között terjesztette, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek és 54-11. tc. foglalt bűncselekményeket.

5. KOVÁCS Zoltán Adalbertovicsot, született 1907-ben, Vágseje (Csehszlovákia), tisztviselő családból, képzettsége felsőfokú teológiai, pártonkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásáig református lelkész, lakhelye Nagyszőlősi körzet, Újlak falu, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet egyik vezetője volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Vallási tevékenysége során rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy kivonja őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

Részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes felszólalásában bírálta a Szovjetunió vallásügyi politikáját és részt vett annak a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címezett szovjetellenes levélnek az összeállításában és aláírásában.

A hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat.

Horthy magyar fasiszta kormánya fennállásának idején az istentiszteletek alkalmával a templomban fasisztabarát prédikációkat tartott, melyek a fasiszta rezsim megerősítésére irányultak és felszólította a hívőket, hogy adományozzanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton harcoló magyar hadsereg részére, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek és 54-11. tc. foglalt bűncselekményeket.

6. GYÖRKE István Ivanovicot, született 1896-ban, USZSZK, Kárpátontúli terület, Ungvári körzet, Nagygejőc falu, középparaszti családból származó, szociális helyzete szerint kulák, képzettsége felsőfokú teológiai, pártonkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, letartóztatásáig református lelkész, lakhelye Beregszászi körzet, Beregújfalú, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet tagja volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szerzett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy kivonja őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

Szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat kapott, hogy azokat terjessze a hívők között.

A Magyar Nemzeti Párt tagjaként és református lelkészként Kárpátontúl megszállása előtt részt vett egy illegális tanácskozáson, melyen megvitatták a magyar-fasiszta megszállók ünnepélyes fogadásának kérdését.

1938. november 10-én ünnepélyes gyűlést szervezett a magyar megszállók tiszteletére, melyen fasisztabarát beszédet tartott, dicsérte a magyar állami berendezkedést, igazolta Kárpátontúl magyarok általi megszállását és felszólította a lakosságot, hogy feltétel nélkül teljesítsék a megszálló hatalom rendeleteit és parancsait. Mint a községi elöljáróság tagja a megszálló hatalom megerősítése érdekében munkát végzett Kárpátontúlon. Büntetendő kapcsolatot tartott fent a magyar csendőrséggel és besúgó tevékenységet folytatott.

1939 márciusától a Levente félkatonai ifjúsági szervezet tiszteletbeli és lelki vezetője volt, az ifjúságot magyar-párti szellemben nevelte erőszakkal elültetve bennük a magyar megszállók iránti engedelmisséget.

1941 áprilisában a magyar Egyesült Keresztény Liga magyar nacionalista szervezet tagja volt, melynek célja a magyarok által lakott minden területet egy magyar államba történő egyesítése volt és a megszálló rezsim aktív támogatása Kárpátontúlon.

Az istentiszteletek alkalmával a templomban felszólította a hívőket, hogy a szovjet-német fronton harcoló magyar hadsereg részére adományozzanak meleg ruhákat, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek és 54-11. tc. foglalt bűncselekményeket.

Az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 204. tc. alapján a 2258. s/sz. ügyet PÁZSIT J.A., HUSZTI B.Z., ASSZONYI I.I., GULÁCSY L.L., KOVÁCS Z.A. és GYÖRKE I.I. vádemeléséről megküldöm a megyei ügyésznek a vádlottak bírósági felelősségre vonásának érdekében.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói
Osztálya 4. Alosztályának őrnagya s.k., Jeremicsev
Egyetérték: Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya
Nyomozói Osztályának vezetője, s.k., Akszjonov alezredes
Vádemelés összeállítva 1949. május 14-én.

IGAZOLÁS

48. Kovács Zoltán Adalbertovics vádlott 1949. március 19-én lett letartóztatva, Pázsit József Alekszandroovics, Asszonyi István Sztefanovics, Gulácsy Lajos Ljudvigovics 1949. március 20-án, Huszti Béla Emerihovics és Györke István Ivanovics 1949. március 25-én. Minden vádlott őrizetben van az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya belső börtönében Ungváron.

49. A tárgyi bizonyítékok a 2258. s/sz. ügyirathoz külön csomagban csatolásra kerültek.

50. A vádlottak személyes iratai a 2258. s/sz. ügyirathoz külön csomagban kerültek csatolásra.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói
Osztálya 4. Alosztályának őrnagya s.k., Jeremicsev

[1954.11.28] Kollektív döntés a Baráti Kör lelkészei büntetésének érvényben tartásáról

Szigorúan titkos (áthúzva)
Nem titkos

Vélemény

1954. november 28.

Ungvár

városa

Én, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályának vezető operatív megbízottja, Udovik hadnagy, a megyei bizottság megbízása alapján áttanulmányozva a 2353 sz. bűnügyi ügyiratot PÁZSIT és mások, összesen hat fő ügyében

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én kelt határozata alapján Husztit, Asszonyit, Kovácsot és Györkét elítélték USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4., 54-10 tc. 2. bek. és 54-11 tc. alapján, Pázsitot az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-10 tc. 2.bek. és 54-11. tc. alapján 25 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre és 5 jogfosztásra vagyonelekobzással; Gulácsy L.-t az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján 10 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélték 5 év jogfosztással és vagyonelekobzással.

1. HUSZTI Béla Emerihovics, született 1895-ben, USZSZK, Kárpátontúli terület, Beregszász, középparaszti származású, lelkész, pártonkízüli, magyar, felsőfokú teológiai végzettséggel, büntetlen előéletű;
2. ASSZONYI István Sztefanovics, született 1909-ben, Csehszlovákia, magyar, kulák-paraszti családból származik, lelkész, pártonkízüli, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, büntetlen előéletű;
3. KOVÁCS Zoltán Adalbertovics, született 1907-ben, születési helye Csehszlovákia, tisztviselő családból származik, lelkész, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, büntetlen előéletű;
4. GYÖRKE István Ivanovics, született 1896-ban, Kárpátontúli terület, Ungvári körzet, Nagygejőc faluban, középparaszti származású, lelkész, magyar, pártonkízüli, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, büntetlen előéletű;
5. PÁZSIT József Alekszandrovics, született 1914-ben, Kárpátontúli terület, Nagyszőlősi körzet, Királyháza, munkás családból származik, lelkész, magyar, pártonkízüli, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú lelkészi végzettséggel rendelkezik, büntetlen előéletű;
6. GULÁCSY Lajos Ljudvigovics, született 1925-ben, Kárpátontúli terület, Nagyszőlősi körzet, Tivadafalva falu, munkás családból származik, lelkész-segéd, magyar, pártonkízüli, az SZSZKSZ állampolgára, középiskolai végzettséggel, büntetlen előéletű.

Jelen ügyben említett személyek bűnösnek találtattak abban, hogy különböző időben Kárpátontúl a Szovjet Hadsereg által történt felszabadításáig beléptek a „Keleti fivérek klubja” magyar nacionalista vallási szervezetbe, melynek célja a református egyház és a fasiszta reakciós elemek megerősítése volt. Az elítéltek Kárpátontúl Szovjet Hadsereg által való felszabadítását követően aktivizálták az említett szervezet tevékenységét és azt nyilvánvalóan szovjetellenessé szervezték. 1945-től mind-egyikőjük köröket szervezett Kárpátontúl falvaiban, ahová a fiatalokat toboroztak.

1946 elején a Beregszászi körzet Gecse községében megszervezték a prédikátorok illegális szemináriumát (képzését), mely egy hónapig működött. A körökben és a szemináriumon jelen ügyben elítéltek szovjetellenes felszólalásokat tettek, melyekben felszólították a fiatalokat, hogy ne vegyenek részt az ország társadalmi-politikai életében azzal a céllal, hogy az ifjúságot kivonják a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól. Az elítéltek nagy mennyiségben terjesztettek szovjetellenes szórólapokat.

1947. március 27-én Pázsit és Kovács elítéltek más református lelkészekkel közösen a „Keleti fivérek klubja” nevében részt vettek a kommunista párt egyik vezetőjének és a szovjet kormánynak címezett szovjetellenes levél megfogalmazásában.

A „Keleti fivérek klubja” minden tevékenysége 1945-1948 között a kommunista párt és a szovjet kormány rendezvényei ellen irányult.

Huszt, Asszonyi és Györke Kárpátontúl megszállásának ideje alatt részt vettek a megszállók ünnepélyes köszöntésében. Kovács, Györke, Huszt és Asszonyi a magyar megszállás ideje alatt felszólították a lakosságot, hogy nyújtsanak segítséget a magyar hadseregnek a Szovjetunió elleni harcban.

Husztai és Györke a múltban a Magyar Nemzeti Párt fasisztabarát párt tagjai voltak.

Husztai, Györke és Asszonyi Kárpátontúl magyar megszállásának ideje alatt a „Levente” magyar szervezet tiszteletbeli elnökei voltak.

Az elítéltek harmadfokú fellebbezését elutasították.

Husztai, Asszonyi, Kovács, Györke és Gulácsy bűnösségét bizonyították a beismerő vallomások, a tanúvallomások, valamint az ügyszózat tárgyi bizonyítékok.

Így Pázsit I.A. a bíróságon azt mondta, hogy 1942-ben lépett be a „Keleti fivérek klubjába”, majd a szervezet egyik vezetője lett. Miután a szovjet hadsereg felszabadította Kárpátontúlt, a „Keleti fivérek klubja” nem szüntette be tevékenységét, 1945-ben a Beregszászi körzet Gecse falujában megszervezte a prédikátor-misszionáriusok illegális tanfolyamát. A tanfolyamon főként fiatalok vettek részt, a szervezéssel a református lelkészek foglalkoztak. Az elítélt előadóként vett részt a tanfolyamon. A tanfolyamon vallási ismereteket oktattak, ezen kívül azt mondta a hallgatónak, hogy ne járjanak a klubokba, mozikba, mivel ezt az Isten nem engedi, ne olvassanak marxista-leninista irodalmat, mivel az nem ismeri el Isten létezését, nem tanácsolta a kolhozba történő belépést sem, mivel a kolhozisták nem járnak templomba. 1947 márciusától részt vett a „Keleti fivérek klubja” illegális konferenciáján Beregszászon, ahol összeállításra került egy levél a Szovjetunió Kommunista Pártja egyik vezetőjének címezve. A levélben rámutattak, hogy a fasiszta Németország feletti győzelemben nincs érdeme szovjet népnek és ne vegye el a dicsőséget magának, mivel az Isten érdeme. Részt vett a vallási szórólapok terjesztésében 2000-3000 példányban.

1945. június havában a Nagyszőlősi járás Tivadarfalva községében személyesen szervezte meg a 35-40 fiatal személyből álló biblia-tanulmányozó kört. Személyesen választott ki a prédikátorképzésre 7 személyt. Ezen tanfolyamok célja a református vallás megerősítés volt (ügyirat 252., 253., 254. old.).

Tettetársa, Husztai B.E. a bíróságon azt mondta, hogy 1946-tól volt a „Keleti fivérek klubja” aktív tagja, néhányszor részt vett Gecseben vallási konferenciákon, megszervezte a Krisztus követői kört. Felszólalt az Istent el nem ismerő irodalom ellen. 1938-ban a magyarok bevonulása előtt részt vett egy tanácskozáson azokkal, akik támogatták a magyarokat, amelyen megvitatták a magyar csapatok ünnepélyes köszöntésének módját. Őt bízták meg a gyűlésen elmondandó köszöntő beszéddel, és a harangozó megbízásával, hogy az a magyarokat harangszóval köszöntse. Azonban nem tudott felszólalni, mivel a magyarok éjjel jöttek meg. A megszállás ideje alatt megválasztották a községi elöljáróság tagjának és a Magyar Nemzeti Tanács vezetőjének, valamint a „Levente” szervezet tiszteletbeli elnökének, amely a fiatalokat fasisztabarát szellemben nevelte. Mikor egy alkalommal a tanácskozáson felszólalt, dicsérte a magyar rendet. Az imák alkalmával a templomban Horthy Kárpátontúl felszabadítójának nevezte, felszólította a lakosokat, hogy adjanak meleg ruhát a magyar hadseregnek. Részt vett a koncentrációs táborba hurcolt zsidók vagyonának összeírásában. (ügyirat 254, 255. old.).

Asszonyi tettetársa a bíróságon elmondta, hogy református lelkészként 1945

márciusában lépett be a „Keleti fivérek klubjába”, a misszionárius-prédikátorok illegális tanfolyamán oktató volt és egy személyt választott ki a kurzuson való részvételre. 130 db vallási tartalmú szórólapot osztott ki, három ifjúsági bibliatanulmányozó kört szervezett 40-50 fővel, a tagoknak azt mondta, hogy ne járjanak olyan helyre, ahol nem ismerik el az Istent és ne olvassanak olyan irodalmat, mely nem ismeri el az Istent. 1947 márciusában részt vett a „Keleti fivérek klubja” konferenciáján, ahol egyhangúlag elfogadták a szovjet állam vezetőjének nevére címzett levelet. A konferencián Pázsit, Kovács, Simon és Zimányi is részt vettek.

1938 novemberében részt vett a magyarok támogatóinak titkos megbeszélésén, ahol a magyar hadsereg ünnepélyes fogadásának kérdését tárgyalták. A magyarok bejövetelének tiszteletére ünnepi templomi istentiszteletet tartott, ahol a prédikációban éltette a magyarokat. A titkos megbeszélésen megválasztották a Magyar Nemzeti Tanács vezetőjének azzal a feladattal, hogy átvegye a hatalmat a magyarok bejövetelekor, de ez nem történt meg, mivel a magyarok a faluba történő megérkezésekor kinevezték a falu bíróját.

1939-ben belépett a Magyar Élet Párt tagjainak sorába. A megszállás ideje alatt a templomi istentiszteletek alkalmával felszólított a magyar hatalom támogatására és dicsérte Horthyt, valamint annak támogatóit, felszólította a hívőket, hogy adjanak meleg ruhát a magyar hadseregnek. Ezen kívül a Levente szervezet tiszteletbeli elnöke volt, tagja volt a koncentrációs táborokba hurcolt zsidók vagyonát összeíró bizottságnak is. Elismeri, hogy a bibliatanulmányozó körök szovjetellenesek voltak (ügyirat 256., 257. old.).

Gulácsy tettestárs a bíróságon azt mondta, hogy 1945 májusában lépett be a „Keleti fivérek klubjába” és ennek a klubnak a megbízásából 1945-ben kétszer utazott Budapestre vallási irodalomért és szórólapokért. Néhány példány bibliát és tízezer példány szórólapot hozott a klubnak. 1946-ban befejezte a misszionárius-prédikátor egy hónapos tanfolyamát, ezután két bibliatanulmányozó kört szervezett, ahol azt javasolta a hívőknek, hogy ne járjanak a klubokba, mozikba, ne olvassanak olyan irodalmat, ami nem ismeri el az Istent, a hívők között vallási irodalmat és szórólapokat terjesztett (ügyirat 257-258. old.).

Kovács Z.A. tettestárs a bíróságon elmondta, hogy 1943 októberében lépett be a „Keleti fivérek klubjába”, annak vezetői köréhez tartozott. A református vallás terjesztésének céljával Újlak faluban két bibliatanulmányozó kört szervezett, a kör tagjait felszólította, hogy ne járjanak klubokba, mozikba, táncokra, ne olvassanak olyan irodalmat, mely nem ismeri el az Istent.

A prédikátor-misszionáriusok tanfolyamán 1946-ban előadó volt és a református egyház történetét oktatta. Ezen kívül Pázsit, Asszonyi és másik is oktatók voltak. 1947. március havában részt vett a „Keleti fivérek klubja” konferenciáján, ahol azt a határozatot hozták, hogy a szovjet állam vezetőjének levelet küldenek. A magyar megszállás ideje alatt felszólította a hívőket a templomban, hogy adjanak meleg ruhát a magyar hadseregnek. (ügyirat 258-259. old.).

Györke tettestárs a bíróságon azt mondta, hogy a „Keleti fivérek klubjának” tagja volt. Beregújfaluban egy bibliai kört szervezett, melyet 1948-ig vezetett. Kárpáton túl magyar hadsereg általi megszállásának idején, az ünnepi gyűlésen üdvözlőbe-

széddel szólalt fel, ahol a magyarokat Kárpátontúl felszabadítóinak nevezte. Utasítására a harangozó a magyarokat harangszóval köszöntötte. A magyarok alatt megválasztották a falusi előljáróság tagjává, valamint a Levente szervezet tiszteletbeli elnökává. Az istentiszteletek alkalmával a templomban dicsérte a magyar állami berendezkedést és magát Horthyt, felszólította a hívőket, hogy adjanak meleg ruhát a magyar hadseregnek. 1941-ben beleegyezése nélkül választották meg az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga tagjának (ügyirat 260-261.old.).

Lengyel Kálmán Mihajlovics tanú, született 1896-ban, és Szőlősi Péter Áronovics, született 1896-ban, a bíróságon megerősítették, hogy Huszti volt a szervezője a megszállók ünnepélyes fogadásának és a gyűlésen köszöntő beszédet mondott (ügyirat 262-263. old.).

Fóri Ilona Gavrilovna tanú, született 1925-ben, és Padkós Kálmán Antonovics, született 1924-ben, a bíróságon elmondták, hogy 1946-ban részt vettek a prédikátor-misszionáriusok egyhónapos képzésén. A tanfolyamon az oktatást Pázsit, Asszonyi, Kovács végezték, akik a biblia tanulmányozása mellett felszólították a hallgatókat, hogy ne látogassák a klubokat, mozikat, ne olvassanak az Istent el nem ismerő irodalmat. Ahogy Fóri mondta, a kurzuson Pázsit elmondott egy esetet, amikor egy alkalommal bement a moziba, rögtön rosszul lett, megbetegedett, az Isten így büntette meg. (ügyirat 263., 264., 265. old.).

Szabó Malvina Julijevna, született 1928-ban, tanú a bíróságon elmondta, hogy 1945-ben tagja volt az Asszonyi által szervezett körnek, a körben 20 fő volt. A körben Asszonyi azt mondta, hogy ne járjunk a klubokba, moziba, ne olvassunk vallásellenes irodalmat. 1946-ban részt vett a prédikátor-misszionáriusok egyhónapos képzésén Gecse faluban. A tanfolyamon az oktatók Pázsit, Asszonyi, Kovács és mások voltak. Kovács, Gulácsy és Asszonyi a hívők között vallási tartalmú szórólapokat terjesztettek (ügyirat 265. old.).

Pap Olga Károlvna tanú, született 1930-ban, a bíróságon elmondta, hogy 1945-ben Pázsit és annak segítőtje Gulácsy, megszervezték a bibliatanulmányozó kört, ahol arra szólították fel őket, hogy ne látogassanak klubokat, mozikat. 1946-ban hallgatója volt az egy hónapos tanfolyamnak, ahová Pázsit és Gulácsy küldték. A tanfolyamon Pázsit, Kovács, Asszonyi és mások voltak az oktatók. Gulácsy a tanfolyamon vallási tartalmú szórólapokat terjesztett. A tanfolyam a református prédikátorok képzésére irányult. (ügyirat 266.old.).

Lelkes Ilona Kálmánovna tanú, született 1923-ban, a bíróságon elmondta, hogy tagja volt annak a körnek, melyet Kovács szervezett falujukban. Továbbá részt vett a misszionárius-prédikátor képzés egyhónapos tanfolyamán, ahol Kovács, Pázsit, Asszonyi és mások oktattak református egyháztörténetet, azt mondták, hogy ne járjanak moziba, klubokba, ne olvassanak vallásellenes irodalmat. A tanfolyam befejezését követően megbízták őket, hogy a református prédikátorok körébe minél több tagot vonjanak be (ügyirat 266-267. old.).

Molnár Kálmán Fedorovics tanú, született 1892-ben, a bíróságon elmondta, hogy Györke a falujukban református lelkész volt, Kárpátontúl magyarok általi megszállásának ideje alatt Györke a gyűlésen üdvözlő beszédet mondott, amiben azt mondta, hogy a faluban 30, a magyar hatalom iránt lojalitással viseltető család

van, akik támogatják a magyar rendet, a lakosság többi részénél tisztogatást kell végezni. Még aznap este a magyar hatalom megkezdte a falu lakosságának letartóztatását (ügyirat 268. old.).

Molnár Gábor Ferencovics tanú, született 1885-ben, a bíróságon elmondta, hogy Györke szervezte a magyar megszállók ünnepélyes fogadását, üdvözlő beszéddel dicsérte a megszállókat és azt mondta, hogy azokat már rég várták. Este letartóztatták a kommunistákat, a tanút letartóztatták, Györke udvarába vitték, ahol kikérdezték és megverték, és végül a beregszászi börtönbe küldték (ügyirat 269. old.).

Szabad Géza Sztjefanovics tanú, született 1910-ben, a bíróságon elmondta, hogy Huszti a falujukban református lelkészként dolgozott, a Magyar Nemzeti Párt fasisztabarát párt tagja volt. Huszti részt vett a magyar megszállók ünnepélyes köszöntése alakalmából szervezett titkos tanácskozáson, Huszti a községi előljáróság tagja volt, a templomban felhívta a lakosságot, hogy segítsék a magyar megszállókat, azokat felszabadítóknak nevezte, dicsérte Horthyt, sajt lakásán gyűjtötte a meleg ruhákat a magyar hadseregnek (ügyirat 269-270. old.).

Az elítéltek bűnösségét tanúsítják a bíróságon Tóth (ügyirat 262. old.), Petrusinec (ügyirat 268. old.), Deák (ügyirat 270. old.), Csok András (ügyirat 270. old.), Csok Alekszej (ügyirat 271. old.), Füsti (ügyirat 271. old.), Kutasi (ügyirat 271-272. old.) tanúvallomásai és a külön csomagban az ügyirathoz csatolt tárgyi bizonyítékok (ügyirat 231-232. old.).

Panasz az elítéltektől nem érkezett.

Igy a Huszti, Asszonyi, Kovács, Györke, Pázsit és Gulácsy által elkövetett bűncselekmények az ügy anyagai alapján bizonyítást nyertek, Huszti, Asszonyi Kovács és Györke cselekedeteit helyesen minősítették az USZSZK Btk.-nek 54-4. 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján, Pázsit és Gulácsy cselekedeteit az USZSZK Btk.-nek 54-10 tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján, a bíróság a büntetés mértékét Huszti Asszonyi, Kovács, Györke, Pázsit esetében javító-munkatáborokban letöltendő 25 éves szabadságvesztéssel és Gulácsy esetében 10 éves szabadságvesztéssel és mindegyiknél 5 éves jogfosztással és vagyonelkobzással megfelelően szabta ki, az megfelel az elkövetett bűncselekmények súlyosságának.

A fentebb említettek alapján úgy vélem:

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én kelt ítéletét Huszti Béla Emerihovics, Asszonyi István Sztjepanovics, Kovács Zoltán Adalbertovics, Györke István Ivanovics, Pázsit József Alekszandroovics és Gulácsy Lajos Ljudvigovics ügyében módosítás nélkül érvényben kell hagyni.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályának vezető operatív megbízottja, Udovik hadnagy, s.k.

Egyetérttek: a Kárpátontúli területi büntetőügyek felülvizsgálati csoportjának vezetője, s.k., Zudov kapitány

1954. november 3.

2477. s/sz. ha/5

[1955.09.12.] Óvás a büntetés 10 év szabadságvesztésre történő csökkentéséről.

Titkos (áthúzva)

Nem titkos

Az Ukrán SZSZK Legfelső Bíróságának elnöksége

ÓVÁS

/felügyeleti eljárás keretén belül/

Pázsit I.A., Huszti A.E., és mások ügyében

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23–24-én kelt ítélete alapján az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4. 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján 25 év szabadságvesztésre és 5 jogfosztásra ítélte vagyonelkobzással:

Huszti Béla Emerihovicsot, született 1895-ben, USZSZK Kárpátontúli területe Beregszász városában, középosztálybeli paraszti származású, felső teológiai végzettségű, pártonkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásáig református lelkész volt, a Beregszászi körzet, Kígyós faluban élt;

Asszonyi István Sztefanovicsot, született 1909-ben, Csehszlovákia, Kralovo-Hlmicki körzet, Bacska faluban, magyar, kulák-paraszti családból származó, felsőfokú teológiai végzettséggel, pártonkívüli, a letartóztatásáig református lelkész, a letartóztatásáig a Nagyszőlős körzet, Forgolány faluban élt;

Kovács Zoltán Adalbertovicsot, született 1907-ben, születési helye Vágsellye (Csehszlovákia), tisztviselő családból származik, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, pártonkívüli, a letartóztatásáig református lelkész volt, a Nagyszőlősi körzet, Újlak faluban élt;

Györke István Ivanovicsot, született 1896-ben, született USZSZK, Kárpátontúli területe, Ungvári körzet, Nagygejőc faluban, közép-paraszti származású, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, letartóztatásáig református lelkész volt, lakhelye Beregszászi körzet, Beregújfalú.

Pázsit József Alekszandrovincsot, született 1914, Nagyszőlősi járás, Királyháza, Kárpátalja, magyar nemzetiségű, párton kívüli, szovjet állampolgár, letartóztatásáig református lelkész, lakhelye Munkács.

Ezzel az ítélettel a vádlottakat az USZSZK BTK-nek 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján 25 év szabadságvesztésre és 5 év jogfosztásra ítélték, vagyonelkobzással.

A Kárpátontúli Terület Bíróság ítéletét Pázsit I.A. és mások ügyében az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának bűnügyekben eljáró bírói testülete az 1949. augusztus 3-án kelt határozatával érvényben hagyta.

A nyomozati hatóság az ügyben megállapította, hogy 1935-ben Szabó Béla és Simon Zsigmond református lelkészek Kárpátontúli-Ukrajna területén létrehoztak egy magyar vallási szervezet, melyet a „Keleti fivérek klubnak” neveztek, és melynek tagja lett a jelen ügyben elítélt Pázsit I.A. 1942-ben, Huszti B.E. 1946-ban, Asszonyi I.Sz. 1945-ben, Kovács Z.A. 1943 októberében és Györke Sz.I. 1935-ben.

Az elítélt Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Pázsit I.A. e szovjetellenes szervezet vezetői voltak, Huszti B.E. és Györke Sz.I. tagok voltak, akik mindnyájan aktív szovjetellenes tevékenységet folytattak.

A vallási szertartások alkalmával rendszeresen szovjetellenes prédikációkat mondtak, melyekben felszólították a szovjet ifjúságot, hogy ne vegyenek részt a szovjet hatalom és a pártszervezet által rendezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat kaptak és azokat a református felekezetű katolikus hívők között terjesztették.

1945-től minden jelen ügyben elítélt személy aktivizálta tevékenységét, vagyis „Krisztus követőinek társasága” köröket hoztak létre, a hívőknek konferenciát szerveztek, melyeken szovjetellenes prédikációkat tartottak.

1945-ben megszervezték az igehirdető misszionáriusok illegális „tanfolyamát” a Beregszászi körzet, Gecse falujában, melyen szovjetellenes prédikációkat tartottak. (I. kötet, ügyirat 19-20., 29-31., 43-50., 53-59., 59-60. old.).

Huszti, Asszonyi és Györke Kárpátontúli-Ukrajna a magyar fasiszták által történt megszállásának idején megszervezték a megszállók ünnepélyes köszöntését. Az általuk szervezett gyűlésen a magyar-fasiszta megszálló hadsereg Kárpátontúli-Ukrajna területére történő bevonulásának tiszteletére 1938-ban az elítélt Györke fasisztabarát beszédet tartott.

Huszti, Asszonyi és Györke a Szovjetuniónak a fasiszta megszállókkal folytatott háborúja idején a meleg ruházatot gyűjtött a megszállóknak és felhívták a lakosságot, hogy nyújtsanak segítséget a magyar hadseregnek a Szovjetunió elleni háborúban.

Huszti és Györke a múltban a fasisztabarát Magyar Nemzeti Párt tagjai voltak.

Huszti, Györke és Asszonyi Kárpátontúl magyar megszállásának idején a félkatonai, fasisztabarát „Levente” ifjúsági szervezet tiszteletbeli és lelki vezetői voltak.

Míg Magyarországon a fasiszta Horthy kormány regnált, Kovács az istentiszteletek alkalmával fasisztákat támogató prédikációkat mondott, mely a fasiszta rezsim megerősítésére irányult.

A Szovjetuniónak a fasiszta Németországgal vívott nagy honvédő háborújának idején Kovács, 1942 őszén, a templomban prédikációt mondott, melyben felszólította a lakosságot, hogy adományozzanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton harcoló magyar hadseregnek (2. kötet, ügyirat 16-17. old., 21-22. old., 74., 147-149. old.).

Az elítéltek bűnös szovjetellenes tevékenysége teljes mértékben bizonyításra került a tanúk vallomása és tárgyi bizonyítékok alapján.

Minden elítélt az ellenük felhozott vádban bűnösnek vallotta magát.

Az elítéltek által elkövetett bűncselekmények helyesen lettek minősítve.

Azonban a Huszti B.E., Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Pázsit I.A., és Györke I.I. elítéltek ügyében megállapított büntetés túlságosan szigorú.

Az fentebb említettekre hivatkozva, az SZSZKSZ, a tagköztársaság és autonóm köztársaságok bírósági rendszeréről szóló törvény 16. tc. megfelelően

KÉREM:

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én hozott ítéletének, valamint az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának 1949. augusztus 3-án Huszti B.E., Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Györke I.I. és Pázsit I.A. ügyében hozott döntésének módosítását, büntetésük 10 év szabadságvesztésre történő csökkentését.

Az ítélet többi részét módosítás nélkül kell hagyni.

Gulácsy L.L-t illetően, akit az ügyben 10 év szabadságvesztésre ítélték, óvás benyújtásra nem került sor.

Melléklet: 2353. sz. ügy 3 kötetben és Pázsit kérelme 2 oldalon.

Az SZSZK SZ Főügyészének helyettese, az igazságügy
1. kategóriás állami tanácsosa, s.k., Szalin D.

1955. szeptember 12.

No. 13/8-9896-55/35624

[1955.11.03] Határozat büntetés 10 évre való csökkentéséről

Titkos (áthúзва) Nem titkos

2426n.55 s/sz. határozat

Kijev

1955. november 3.

Az Ukrán SZSZK Legfelső Bíróságának Elnöksége

az alábbi összetételben:

az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bíróságának elnöke: Noscsenko P.H.

az elnökség tagjai: Jaroszlavszkij V.D., Jakimenko O.N., Kurpasz P.D.

az USZSZK ügyészének helyettese: Sugurova Sz.Sz.,

megvizsgálta az SZSZK SZ főügyése helyettesének óvását a Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én kelt ítéletével kapcsolatban, melyben:

1. Huszti Béla Emerihovicsot, született 1895-ben, magyar, pártonkívüli, felsőfokú végzettségű, lelkész, büntetlen előéletű, büntetését 1949. március 25-től tölti;
2. Asszonyi István Sztefanovicsot, született 1909-ben, magyar, pártonkívüli, felsőfokú végzettségű, lelkész, büntetlen előéletű, büntetését 1949. március 20-tól tölti;
3. Kovács Zoltán Adalbertovicsot, született 1907-ben, magyar, pártonkívüli, felsőfokú végzettségű, lelkész, büntetlen előéletű, büntetését 1949. március 19-től tölti,
4. Györke István Ivánovicsot, született 1896-ban, magyar, pártonkívüli, felsőfokú végzettségű, lelkész, büntetlen előéletű, büntetését 1949. március 25-től tölti,

az USZSZK Büntető törvénykönyvének 54-4., 54-10. tc. 2. bek, 54-11. tc. alapján a bűncselekmény összevonásával az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-2. tc. foglalat szankciónak megfelelően és az USZSZK Legfelsőbb Tanácsa elnöksége 1947. május 26-án kelt rendeletének megfelelően „A halálbüntetés eltörléséről”, elítélték.

5. Pázsit József Alekszandrovicsot, született 1914-ben, magyar, pártonkívüli, felsőfokú végzettségű, lelkész, büntetlen előéletű, büntetését 1949. március 20-tól tölti,

az USZSZK Büntető törvénykönyvének 54-10. tc. 2. bek, 54-11. tc. alapján a bűncselekmények összevonásával az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-2. tc. foglalat szankciónak megfelelően és az USZSZK Legfelsőbb Tanácsa elnöksége 1947. május 26-án kelt rendeletének megfelelően „A halálbüntetés eltörléséről”, 25 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre, vagyonekobzással és az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 29. tc. a, b, c pontjaiban foglaltak szerint öt évi jogkorlátozásra ítélték.

Az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bírósága /Bujovics, Bobrinyova és Markiánovics – előadó/ 1949. augusztus 3-án kelt határozatában az ítéletet helybenhagyta.

Az óvásban felmerül az ítélet módosításának kérdése, valamint Huszti B.E., Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Györke I.I. és Pázsit A.O. ügyében a fellebbezés és a büntetés 10 év szabadságvesztésre történő csökkentése mindegyikük esetében.

Ami Gulácsy Lajost ügyét illeti, született 1925-ben, akit ugyanezen ítélet alapján ítéletek el, óvást nem nyújtottak be.

Meghallgatva az előadót, a bíróság tagját, Nerus elvtársat, az USZSZK ügyésze helyettese, Sugurov elvtárs véleményét, aki támogatta az óvást, az Ukrán SZSZK Legfelső Bíróságának elnöksége úgy látja, hogy az óvást jóvá kel hagyni az alábbi okok miatt:

Az elítéltek az alábbiakban találtak bűnösnek:

Huszti, Asszonyi, Kovács, Györke és Pázsit különböző időkben beléptek a „Keleti fivérek klub” vallási szervezetbe, amelyet Kárpátontúlon hoztak létre 1935-ben Szabó és Simon református lelkészek az egyház és a fasisztabarát reakciós elemek megerősítése céljából.

1945-től kezdve, vagyis Kárpátontúl felszabadítását követően különösen aktivizáltak szovjetellenes tevékenységüket és azt nem csak az említett szervezeten keresztül gyakorolták és azokban a falvakban, ahol lelkészként szolgáltak, hanem más falvakban is az általuk szervezett illegális körök által, melyekben főleg fiatalok voltak.

Ezen kívül 1945 elején az elítéltek a Beregszászi körzet Gecse falujában illegálisan szemináriumot hívtak össze a prédikátorok számára, mely egy hónapig működött.

Az ún. „Keleti fivérek klubjában”, a körökben, szemináriumokon az elítéltek, mint ezen gyűlések vezetői, letartóztatásuk napjáig ellenforradalmi agitációt folytattak, melyet a tömegek vallási babonáival egyesítettek, felszólaltak a kommunista párt és szovjet hatalom rendezvényei ellen.

Az elítéltek továbbá a bűncselekmények elkövetésének teljes ideje alatt rendszeresen vallási, szovjetellenes tartalmú irodalmat terjesztettek a lakosság széles körében.

A fentebb említetteken kívül Pázsit, Kovács és mások részt vettek a kommunista párt és a szovjet kormány egyik vezetőjének nevére címzett ellenforradalmi tartalmú levél összeállításában.

Továbbá Huszti, Asszonyi, Györke és Kovács aktívan segítettek a magyar fasisztákat Kárpátontúl megszállásának ideje alatt. Mindegyikőjük, mint lelkész, 1938-tól felszólította a lakosságot, hogy aktívan segítsék az ellenséget, köszöntsék a megszállókat.

Huszti és Györke ez idő alatt a magyar fasisztabarát párt tagjai voltak, továbbá ők Asszonyival együtt a „Levente” magyar szervezet tiszteletbeli vezetői voltak, melynek feladata az volt, hogy katonai ismeretekre tanítsa az ifúságot és az SZSZKSZ elleni gyűlölet szellemében neveljék őket.

A Huszti B.E., Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Györke I.I., Pázsit I.O. ellen felhozott vádak az ügyirat alapján bizonyításra kerültek és ezt nem tagadja az óvás.

Azonban az elítéltek büntetésének mértéke túlságosan szigorú, mely súlyosságát tekintve nem felel meg az elkövetett cselekmények súlyosságának, sem azok jellemzőinek.

Figyelembe véve Huszti B.E., Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Györke I.I. és Pázsit J.O. által elkövetett bűncselekmények jellegét, azt, hogy először állnak bíróság előtt, lehetségesnek látjuk a büntetés mértékének 10 év szabadságvesztésre történő csökkentését mindegyikőjük esetében.

A fentebb említetteknek megfelelően Az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bíróságának Elnöksége az

alábbi HATÁROZATOT HOZTA:

A Szovjetunió Főügyésze helyettesének óvását jóváhagyja.

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én kelt ítéletét és az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bíróságának 1949. augusztus 3-án kelt határozatát Huszti Béla Emerihovics, Asszonyi István Sztefanovics, Kovács Zoltán Adalbertovics, Györke István Ivanovics és Pázsit József Alekszandrovics ügyében módosítja, büntetésüket javító-munka táborban letöltendő tíz év szabadságvesztésre csökkenti mindegyikőjükre vonatkozóan.

Egyebekben az ítélet és a harmadfokú fellebbezés az említett elítéltekre vonatkozóan nem módosul.

Elnöklő bíró, s.k., Noscsenko P.

[1991.08.19] Határozat Asszonyi István rehabilitációjáról

Jóváhagyva
a Kárpátontúli Területi Főügyész, az igazságügy 3. kategóriás tanácsosa
s.k., Bondarenko A.Ju.
1991. augusztus 19.

SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY

Asszonyi I.Sz. ügyében a 2353. s/sz. levéltári büntetőügy anyagai alapján

Asszonyi István Sztefanovics, született 1909 -ben, Bácska, Kralovo-Hlumici körzet (Csehszlovákia), lakhelye Nagyszőlősi körzet, Forgolány, pártunkívüli, a letartóztatásáig a református lelkészként dolgozott,

1949. május 23-24-én elítélte a Kárpátontúli Területi Bíróság az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-4., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetése miatt javító-munkatáborban letöltendő 25 év szabadságvesztésre, 5 év jogfosztással és vagyonelkobzással.

Asszonyit azért ítélték el, mert 1945-ben belépett az 1935-ben Szabó és Simon református lelkészek által Kárpátontúli-Ukrajna területén létrehozott magyar vallási szervezetbe, melyet a „Keleti fivérek klubnak” neveztek. A vallási szertartások alkalmával rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, melyekben felhívta a szovjet ifjúságot, hogy ne vegyenek részt a szovjet- és a pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, a katolikus vallású református hívők között szovjetellenes magyar-nacionalista szórólapokat terjesztett.

A Szovjetunióknak a fasiszta megszállók ellen folytatott harcának idején Asszonyi meleg ruha gyűjtésében vett részt a megszállók részére és felszólította a lakosságot, hogy nyújtsanak segítséget a magyar hadseregnek a Szovjetunió ellen folytatott harcban, a „Levente” fasiszta ifjúsági szervezet tiszteletbeli és lelki vezetője volt.

Kárpátontúli-Ukrajna magyar fasiszták általi megszállásának idején részt vett a megszállók ünnepélyes köszöntésében és fasisztabarát beszédet mondott.

Az USZSZK Legfelsőbb Bírósága büntetőügyi testületének 1949. augusztus 3-án kelt határozata a Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én kelt ítéletét Asszonyi ügyében érvényben hagyta, annak fellebbezését elutasította. (ügyirat 291-293 old. 3. köte)/.

Az USZSZK Legfelsőbb Bírósága elnökségének 1955. november 3-án kelt határozata a Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én kelt ítéletét és az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának 1949. augusztus 3-án kelt határozatát Asszonyi I.Sz. ügyében módosította: a büntetést javító-munkatáborban letöltendő 10 év szabadságvesztésre csökkentette.

Egyebekben a bírósági ítélet nem került megváltoztatásra (ügyirat 316-322. old., 3. kötet).

Asszonyi I.Sz.-t 1949. március 20-án tartóztatták le és 1955. április 5-én feltételesen szabadult, határidő előtt, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének 1955. július 14-én kelt határozata alapján.

Őrizetben töltött a büntetés-végrehajtás helyén 7 év 15 napot.

Asszonyi Észtországban él, 202302 Väike-Maarja, Lguna utca 9/15. Lääne-Viru Maakond címen.

Asszonyira kiterjed az Ukrán SZSZK 1991. április 17-én kelt „A politikai megtorlások áldozatainak rehabilitációjáról” szóló törvény I. tc-e.

Az USZSZK Állambiztonsági Hivatala Kárpátontúli Területi Főosztálya nyomozói osztályának megbízott vezetője, s.k., Pohoriljak A.D. alezredes
A kárpátontúli területi főügyész az állambiztonsági hivatalok nyomozói osztályai felügyeletéért felelős segédje, az igazságügy vezető tanácsosa, s.k., Ratočka Ju.I.
1991. augusztus 20.

Megjegyzés: Asszonyi I.I. rehabilitációjáról szóló igazolás 1991. szeptember 4-én megküldve a rehabilitáltak az Észtország, 202302 Väike-Maarja, Lguna utca 9/15 Lääne-Viru maakond címre.

A megyei ügyész segédje, az igazságügy tanácsosa, s.k., Gribov M.A.

5.4. Gulácsy Lajos 1925–2016

5.4.1. Életrajzi adatok.

71. kép. Gulácsi Lajos rabosított képe 1949-ből.
(Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258.)

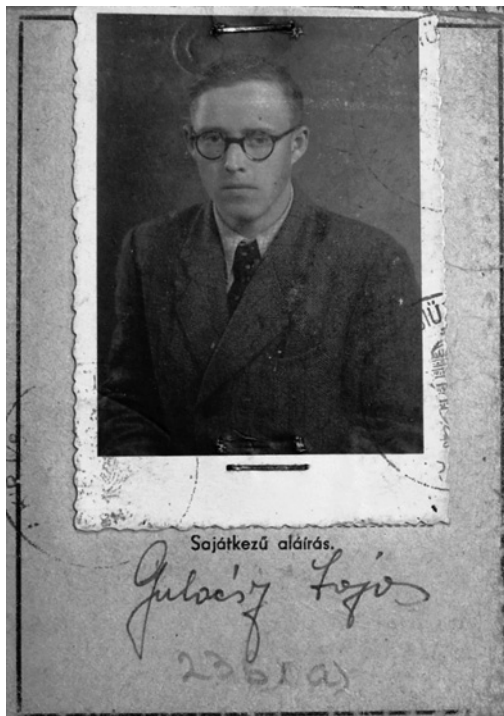
Gulácsi Lajos 1925. január 8-án született Tivadarfalván,²⁸⁰ Ugocsa megyében, vasutas családban. Édesanyja: Nagy Emma. Hetedik gyermekként született, később született még egy öccse. A középiskola elvégzése után Budapestre került műszaki tisztviselőként a Mátyásföldi Repülőgépgyárba. A budapesti munka után néhány hónapig a debreceni vagongyárban dolgozott. Hazaérkezve, Simon Zsigmond lelkész vezetése alatt bekapcsolódott a kárpátaljai ébredési mozgalomba, a Baráti Kör munkájába. Megértette Isten elhívását a neki való szolgálatra. 1944-ben beiratkozott a Debreceni Református Teológiára, de mielőtt elkezdhetné volna tanulmányait, lezárták a hártárt. 1945-ben, miután a 100-fős lelkészi kar egynegyede elmenekült Kárpátaljáról, az otthon maradt lelkészek felkarolták, és itthoni képzést indítottak a számára. Havonként más lelkészek mellett végzett kiegészítő szolgálatokat: Györke István főjegyző, Kovács József, Horkay Barna, Pázsit József, Zimányi József és Kovács

²⁸⁰ FRIEDMANN 1985, i.m., 6.

Zoltán mellett. Központi helye Munkácson volt, ahol hittan-tanítással, és konfirmációi előkészítéssel is foglalkozott. 1947-ben egyik határátkelése során, egy bőröndnyi Pace-képet koboztak el tőle Tiszaújlakon, mint tiltott irodalmat. 1948-ban az Egyháziügyi Hivatal eltiltotta a szolgálattól és a tanulásról. 1949. március 20-án tartóztatták le²⁸¹ hatodmagával: Györke István, Huszti Béla, Kovács Zoltán, Asszonyi István, Pázsit József. A vád ellene: szovjetellenes propaganda, a haladó tudomány gátlása, az ifjúság félrevezetése, tiltott határátlépés és vallási könyvek tartása, a Napkeleti Baráti Kör „vak eszköze”.

Két hónapig tartó ungvári kihallgatás után 1949. május 24-én ítélték el. Büntetése: 10. év javító-nevelő munkatábor, 5 év jogvesztés és vagyonelkobzás. Elítélve az USZSZK BTK 2.r. 54.§.10.c. és az USZSZK BTK 54.§.11. c. alapján.²⁸² Kazahsz-

tánba került fogolyként, ahonnan hét év raboskodás után 1956. május 15-én szabadult és tért vissza Kárpátaljára. 1956. június 3-án nősült meg. Felesége Ádám Éva, ki a Munkácsi Református egyházközség kántora volt. Házasságukból 3 gyermek született: Géza, Emma és Éva. A szovjet hatóságok csak a helsinki záróokmány aláírása után, 1978-ban engedélyezték számára, hogy letehesse teológiai vizsgáit, és a következő évben elkezdhesse lelkészi szolgálatát. 1979-ben letette elmaradt vizsgáit, palástot 1979. február 16-án kapott.²⁸³ Az alábbi gyülekezetekben teljesített szolgálatot:²⁸⁴ 1979–1983 között Váriban, Badalón, Mezőgecsén, Borzsován és Macsolán szolgál. 1983–1987 között Munkácson, Barkaszón, Csongoron, Csapon, és Eszenyben szolgál. 1987-től püspöki tanácsos és a lelkészképzés egyháztörténet előadója, valamint a Beregi Egyházmegye esperese. 1988-tól 2002-ig Beregrákoson szolgál. 1991-ben visszaigényelte a kajdanói gyülekezet templomát, amelyet a gyülekezet 1960-tól egy állami rendelet értelmében nem

72. kép. Gulácsy Lajos igazolványa 1940-ból. (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258.)

²⁸¹ RÓZSÁS 2000, i.m., 122.

²⁸² UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258, (I.-II.-III. dosszié). Kovács Zoltán, Pázsit József, Asszonyi István, Gulácsy Lajos, Huszti Béla és Györke István Baráti Körös lelkészek pere egy jogi egységként volt kezelve, peranyagaik 3 dossziében találhatóak.

²⁸³ FRIEDMANN 1985, i.m., 10.

²⁸⁴ FODOR 2016, i.m., 26., 32., 37., 171., 184.; RADVÁNSZKY 2000, i.m., 18., 21., 26., 31., 49., 51., 54., 55.; FRIEDMANN 1985, i.m., 6.

használhatott. Rehabilitálva 1991-ben.

1991. április 4-től egyházkerületi főjegyző. 1994 – 1998 között a **Kárpátaljai Református Egyházkerület** püspöke. Két ciklusban végezte áldásosan a püspökséggel járó kötelezettségeit.

A Szovjetunió megszűnése után meghatározó szerepe volt a nagyberegi, nagydobronyi és péterfalvai református líceumok, valamint a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola létrehozásában. Püspöksége idején létesült a Diakóniai Központ, két gyermekotthon és öt cigánytemplom. Közreműködésével jött létre a református időotthon, amelyben élete végéig lelkesi szolgálatot végzett. A kárpátaljai magyarság érdekében kifejtett tevékenységéért 2011-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztjével, 2012-ben Külhoni Magyarságért Díjjal tüntették ki, 2012-ben Munkács város díszpolgári címet adományozott számára.

[1925–1965] **Gulácsy Lajos a Gulag Lexikonban**

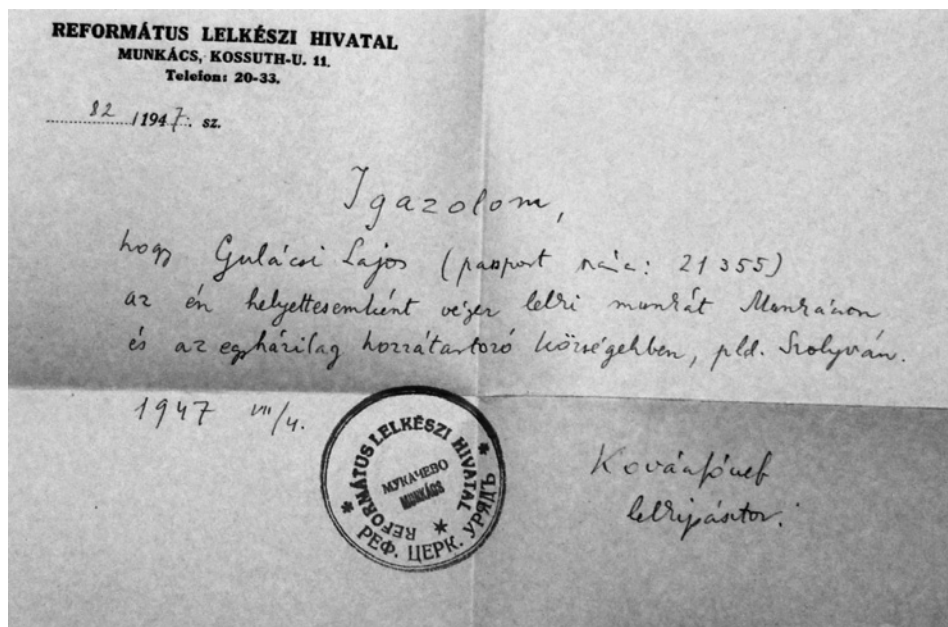
„**Gulácsy Lajos** (Tivadarfalva, 1925. január 8., Nagy Emma) – Református segédlelkész volt Munkácson. A szovjet állambiztonsági szervek 1949. március 20-án tartóztatták le. Így emlékszik vissza: - „A református parochián tartóztatták le, amikor hazamentem a szállásomra menyasszonyomtól. Minden holmimat elkobozták, a könyveket is természetesen. Fényképeket is találtak, melyeken a fiatalokkal együtt vagyok. És ez volt a főbűn!” – Ungváron a Kárpátaljai Területi Bíróság 1949. május 25-én az 54. paragrafus (10)(11) pontjai alapján 10 évi, javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. Kazahsztánban, a dzsezkazgani és a kingiri bányákban dolgozott. Visszaemlékezése: - „... Kingriben 1954 júniusában a rabok fellázadtak a mostoha bánásmód miatt, és 42 napig nem mentünk ki munkára. Mivel többszöri tárgyalással sem tudtak velünk megegyezni, fegyverrel, tankokkal verték le a lázadást. Két alkalommal szigorított fogdában voltam a lágeren belül. Egyszer két hónapig a lázadás miatt. Másodszor egy kisebb lázadás miatt. Akkor megtizedelték az embereket, vagyis minden tizedik börtönbe került lágeren belül. Én is tizedik lettem a sorban...” – 1956. Május 4-én szabadult a lágerből.”²⁸⁵

[2014] **özv. Oroszi Pálné emlékezése a Baráti Kör lelkészeire**

„A Keleti Baráti Kör lelkészei, míg őket is börtönbe nem zárták, a legnehezebb időben is, fáradságot nem ismerve, életüket kockára téve munkálkodtak, a megkeseredett egyháztagoknak vigaszt és lelki táplálékot nyújtva itt. Áldott legyen Istenünk, hogy a kiszabott 25 évből csak 7 évet voltak elzárva. Mindnyájan hazajöttek, még a láger után gyermekeik is születtek, és magas életkorban szólította haza őket az Úr. Istenünk őket használta fel. Az ő munkájuk gyümölcseként tért meg sok ember, közöttük én is. Ima-naptárban felírtam a Horkay, Zimányi, az Asszonyi és

²⁸⁵ RÓZSÁS 2000, i.m., 122.

Pázsit családneveket, hogy el ne felejtsem az utódokért imádkozni, hogy ott együtt örülhessünk előrement szereteteinkkel a Menny dicsőségében. De most is tele van a szívünk hálával, hogy elköltözött lelkipásztoraink helyébe adott jó Atyánk utánpótlást, a mostani fiatal élőhitű lelkipásztorainkban, akik tovább viszik az ébredés munkáját. A mi falunkban is Lőrincz Attila tiszteletes rendelte (aki az aklihegyi ifjúsági táborban hallotta meg Isten hívó szavát), hogy a nagypapa munkáját tovább vigye.²⁸⁶

73. kép. Kovács József munkácsi lelkész igazolja Gulácsi Lajos kisegítő lelkési szolgálatát 1947-ben. (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258.)

5.4.2. Előzmények, rabság és szabadulás.

[1947-1956] Szemelvények ifj. Balogh Sándor „Sorsüldözöttek” c. könyvéből.

„1947-ben a Baráti Kör vezetősége, átlátván a helyzetet, a jövődőt, levelet írt Sztálinnak, amelyben az Úr szavára építve kérést és egyben figyelmeztetést fogalmaztak meg. Én magam ezt a levelet nem láttam, de ismerem tartalmát azoktól, akik megírták és nevük aláírásával ellátták. ez a levél nem volt sértő, sem ítélkező Sztálinra nézve, inkább az Úr eszközének és ítéletének látatta őt, mint amilyen Nabukodonozor volt a zsidó nép számára. De neki tudni kell (Sztálinnak) – állt a levélben –, hogy ő eszköz az Isten kezében, és neki is engedelmessé kell az Úr akaratának... hogy meddig jutott el a levél, azt egy ideig nem

²⁸⁶ OROSZI 2014, i.m., 48.

SZABAD AKARSZ LENNI?

Az ördög roppant markában vergődik az életed! Kegyetlenül szorul össze körülötted a bűn karma. Sokszor úgy érzed már, hogy összerokkadsz alatta!

Próbáltál már menekülni nem egyszer és mindig azt kellett tapasztalnod, hogy hiába. Minden erőd megfeszítésével sem tudtál szabadulni e kínzó öleléséből.

Nem, mert nem emberek ellen van tusakodásod (Efl. 6:12.), hanem a nálánál sokkal hatalmasabb Sátán ellen.

Megfáradva, vagy még viaskodva lihegsz ebben a szörnyű marokban. Bizakodva, vagy már reményvesztetten próbálnál menekülni a bűn szorításából.

Be kell azonban látnod, hogy a te erőd kevés hozzá! Egyedül Jézus szabadíthat meg!

Nézz rá, amint vért izzadva gyötördik az utolsó éjt szakán, amint összetörtén, átszögezve vérzik az Isten Fia és lásd meg, hogy helyetted tette! A te szabadulásodért.

Egyedül Ő az érted szenvedő Jézus törheti le a bilincseidet. Kiáltás hát segítségért. Ő megígérte, hogy aki hozzám jő, semmiképpen ki nem vetem. (Ján. 6:37.)

Felolvasó kiadó: Szikszai Béni.
Bpest, VIII, Gyulai Pál u. 9.

3544 Bethánia, Budapest.
Felolvasó: Horváth János.

A SZABADÍTÓ KÉZ.

Csapdába esett, megkötözött élet vagy! Bűneidől mozdulni sem tudsz. Csak vergődsz, de a felemelkedés képtelenségnek látszik előtted.

Lehúznak szenvedélyeid, körülvesznek nyomorúságaid. Kísértésekkel birkózol, próbálsz leszaggatni a hússodba vágó köteleket.

Eredménytelenül!

Jórávaló emberek igyekeznek rajtad segíteni. Tanácsokat adnak, az erkölcs létráját tartják előd.

Te azonban még felállni sem tudsz, nemhogy felmenni rajta!

Erős mentő kézre van szükséged!

Jézus kész lenyulni érted!

"Azért, ha a Fiú megszabadít titeket, valóságban szabadok lesztek." (Ján. 8:30.)

Krisztus oldhatja le egyedül a köteleidet, Ő emelhet ki a Sátán kelepécéből!

Ott a Golgotán örökre széttörte bűneid bilincseit!

Nem kell más tenned, ha menekülésre vágyódsz, mint hozzá kiáltani segítségért.

Tárd elé könnyeid között kétségbeesett állapotodat. Sirva, vergődő szívvel, béklyóba verve is megállhatsz előtte.

Ő akkor sem vet meg!

Jöjj Jézushoz és szabad leszel!

Felolvasó kiadó: Szikszai Béni.
Bpest, VIII, Gyulai Pál u. 9.

3544 Bethánia, Budapest.
Felolvasó: Horváth János.

74. kép. Gulácsi Lajos által terjesztett és a KGB által államellenesnek titulált „Pace” képek a bizonyítékok között. (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258.)

lehetett tudni, mint ahogy azt sem, hol van most, de hogy célba ért, igazolták a fejlemények. A levélíró lelkészek körül rövidesen letartóztatták Horkay Barnát és Zimonyi Józsefet, nem sokkal utánuk Simon Zsigmondot és Fekete Gyulát, 1949. március 19-30-án pedig egyszerre hatunkat: Pázsit Józsefet, Györke Istvánt, Asszonyi Istvánt, Huszti Bélát, Kovács Zoltánt és engem, Gulácsy Lajost. Ekkor Munkácson voltam, mint kiegészítő lelkész, a három fentebb említett esperes engedélyével. A vád ellenünk: szovjetellenes tevékenység, a néphatalom megdöntésére irányuló kísérlet, az emberek félrevezetése (butítása) és főleg a fiatalág

Reformáció esperesi hivatal Focsinovo - Focsinica.

14/1945

Tárgy: Misszió esperesi misszió munkájának megkezdése.

Esperesi felhatalmazás.

Atlantikus engedély is megkötés, adata Gulácsy Lajos federmű - fuvartanfolyó ^{donor} reformáció vallási ifjúság, ha az segédkeznie az újabb ref. egyházmegye területén a ref. lelki-életnek egyházi misszió munkájában s lehetősége szerint vallási iratok, összeköttetések beszerzésében, amiket minden irattal hazán felküldésére nével - csupán kintinvasai megkezdés mellett köteles az egyháztanákosok átadni, elosztani.

És esperesi felhatalmazás indoklása az a köztudomás, ha az Focsinovo keréjén területén minden vallási iratok, összeköttetések, iratok, stb. beszerzése az új területek területén történjen. A reformáció munkájának megkezdésére kell addig is, míg Focsinovo keréjében vallási összeköttetés lehetővé válik.

Focsinovo - Focsinica 1945. évi május hó 14. napján

Lajos Gulácsy
ref. esperes.

75. kép. Gulácsi Lajos esperesi felhatalmazása missziói munka és iratmisszió végzésére 1945-ből. (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258.)

körében szovjetellenes propaganda végzése. Kéthónapi vattatás után úgy ítélték el bennünket, mint a nagy szovjet nép ellenségeit, mint a szociális haladás gátolóit, akik félrevezetik a haladó társadalmat, tehát nemkívánatos személyek. A büntetésünk letöltésének ideje alatt átélt megpróbáltatásokat nem részletezem, ezt oly sokan megtették már előttem. 1956 májusában mindannyian hazatértünk a fogságból. Akkor is tudtuk, de utólag különösen látszik, hogy Isten jót cselekedett velünk, a hét és féleves szenvedések a javunkat szolgálták, arról nem is beszélve, hogy ott volt a mi helyünk is, ahová népünk ezrei ok nélkül. ártatlanul elhurcoltattak. Szégyen lett volna az egyházra, ha nem osztja meg híveivel a „megérdemelt” ítélet terhét.²⁸⁷

[1991] Riport Gulácsy Lajos református lelkész, püspökhelyettessel

- A református egyház már néhány évszázada vezető szerepet tölt be a kárpátaljai magyar lakosság hitéletében. A második világháború után ez nyilván nem került el az új hatalom fegyelmét sem.

- A Kárpátaljai Református Egyház az elsők között tapasztalta meg, hogy a megsemmisítésére töreksenek, mivel az itt élő magyarságnak legalább 65%-t képviseli. Az elmúlt idők politikája célul tűzte ki a m-s nemzetiségűek felszámolását. A hivatalosak tudták, hogy ezt a célt csak az egyház megsemmisítésén keresztül érhetik el. A református egyházra mint a nemzetiségre is kettős teher nehezedett. Az első lépés a megfélemlítés volt. Megkezdődött - úgymond háromnap munkára - a férfiak elhurcolása. Az elhurcoltaknak 30%-a odaveszett. A lelkészeknek 30%-a elmenekült innen, amíg még lehetett, az itt maradtak pedig a félelem és a bizonytalanság terhével várták sorsukat. Közel 20 református lelkészt letartóztatnak, és elítélik őket különböző hamis vádak alapján. Többeket eltiltanak a szolgálattól, felfüggesztik őket különböző időtartamra. Okot találtak: háznál keresztelt, titokban konfirmáltatott, vagy vallást tanított, vallási propagandát végzett. Magam is így lettem elítélt 1949. május 25-én 10 évre. Akkor a munkácsi központot kisegítő segédlelkézi szolgálatot végeztem. A vád: szovjetellenes propaganda, ifjúsággal való vallásos foglalkozás, illegális egyházi tevékenység, amin az értendő, hogy több helyen szolgáltam és helyettesíttem, így készültem a papi vizsgára.

- Le is töltötte a büntetését?

- Hét évet töltöttem fogságban. 1956. május 4-én szabadultam. Hazaérkezésem után nem kaptam meg az engedélyt a lelkézi szolgálatra, mivel nem volt meg a teljes lelkézi végzettségem. Továbbra is mint nem kívánatos személyt tartottak számon. Kérésemet a szolgálatra mindig elutasították azzal az indoklással, hogy nincs aki vállalja értem a felelősséget! Így telt el az idő 1979. január 1-jéig, amikor tudatták velem, hogy engedélyezik az elmaradt vizsgáim letételét és az azonnali szolgálatot. Az utolsó vizsgát 1981. november 25-én tettem le Beregszászon. Jelenleg Munkács központtal szolgállok, e városon kívül még Beregrákoson, Kajdanón, Barkaszón és Csongoron. Egyházkerületi főjegyző és püspökhelyettes

²⁸⁷ BALOGH 1992, i.m., 38.

is vagyok. A rabságban eltöltött hét esztendőre visszatérve - Kazahsztánban voltam -, ez az idő testünk számára hét szűk esztendő, lelkünk számára hét bő esztendő volt. A szűk esztendők nyomorúsága ismert, sokan írtak már róla, ezért én inkább a bő esztendőkről írok. Az igazi lelkészi szolgálat ott volt az elfásult, kétségbeesett, reményvesztett, halált váró honfitársaink között. Ott volt szükség az igazi hitre, biztatásra és testvéri szeretetre. Sokan már az átélt szenvedések miatt csak káromkodni tudtak magyarul, szinte kivetkőztek emberi mivoltukból. Csak a bosszúvágy, visszafizetés, leszámolás volt a gondolatukban. Nyomorúságba jutásukért elsősorban Istent hibáztatták. Ebben az állapotban mindenkit meg akartak ölni, csak az alkalomra vártak. A bosszúvágy tartotta össze őket. Ilyen körülmények között misszionáriusi munkára volt szükség. Ezért kellett nekünk is odajutni. Velük szenvedve a hitet erősíteni, hogy visszanyerjék reménységüket. Bizonyoságot tehetek arról, hogy otlétünk nem volt hiábavaló. Évek múltán a káromkodó, bosszúálló emberekből imádkozó, megbocsátó és élni akaró emberek lettek. Így váltunk el, mikor eljött a hazaindulás ideje. Az ellenségből testvér lett. Ez az Isten munkája. A Biblia szavával élve „Áldásul volt nékem a nagy keserűség”. Számunkra a rabság küldetés, megbízatás volt.

76. kép. Gulácsi Lajos (jobbra) Kazahsztánban, 1950 körül. (Forrás: Gulácsi Lajos: Mélységből a magasba.)

- Egyháza később hogyan járult hozzá a magyarságtudat megtartásához, erősítéséhez?

- Azzal kezdtem mondandómat, a cél az volt, hogy a kisebbségben élő népek beolvadjanak, ez várt a magyarságra is. A beolvasztási folyamattal szemben - szerintem - az egyházon kívül más ellenálló erő nem volt. Sajnos, az értelmiség elhallgatott, vagy beállt szakértelőnek. Évtizedeken keresztül sem a magyarságért, sem az emberi jogokért senki nem emelte fel szavát. A magyar nyelvű iskolák orosz nyelvűek lettek mondván, hogy csak akkor fog boldogulni a gyermek, ha orosz iskolát végez. Úgy történt az, hogy a gyerek még beszélte a magyar nyelvet, de írni, olvasni már nem tudott. A református egyház minden szolgálatát magyarul végezte, a lelki erő megtartása mellett a magyarság megtartója is lett. Az igazi keresztyén ember nemcsak az egyházát szereti és védi, hanem fajtáját, nemzetiségét is, és mindent megtesz megtartáséért, hűséges hozzá. Mert azt valljuk, nem véletlenül születünk egy-egy nemzet fiának. Bizonyos vagyok benne, hogy a kárpátjai magyarságnak az elmúlt időkben az egyház erőforrása volt. Így a nehéz időkben is reménységet, segítséget adott. Különösen tapasztalható volt ez, amikor megindult az erőszakos kolhozosítás. A magyar ember, ki a sajátjához úgy ragaszkodott,

kénytelen volt lemondani róla. Ezt csak felülről jövő erővel és reménységgel lehetett elhordozni. Ezt az erőt és reménységet az egyházában találta meg a magyar ember. Ezért még áldozatok árán is ragaszkodott templomához. Minél nagyobb volt az elnyomás, annál nagyobb volt az egyházhoz való ragaszkodás. Ez a helyzet a többi egyházakra is érvényes volt, így az egyházak a különbözőségek ellenére közösen munkáltak a megmaradást.

- Mennyiben változott meg a helyzet a gorbacsovi nyitás, a peresztrojkanak nevezett átalakulási folyamat idején?

- Úgy tudnám jellemezni, hogy olyan ez, mint szárazság után a langyos eső, amikor a haldokló természet új erőre kap. Úgy történt ez Kárpátalján is. A helsinki dokumentum (emberi jogok) aláírásával egy új folyamat indult el. Megszűnik az erőszakos beolvasztás, az emberekben a félelem lassan feloldódik, megértették, hogy életük rendezéséhez új lehetőség adódik. A hivatalos vezetők részéről is emberségesebb bánásmód mutatkozik meg több helyen. Az egyház is tapasztalja szabadabb mozgáslehetőségét. Megengedik a lelkészutánpótlást, külföldre jobban utazhatnak az egyháziak, és vendégeket fogadhatnak, megindult a kapcsolatteremtés a külföldi egyházakkal. Külön kiemelem az egyházi iratok, Bibliák és más könyvek érkezését, melyeket külföldről kapunk ajándékba. Amit eddig titokban is nehezen lehetett kapni, most ezrével jön be hivatalosan. Megindult az ifjúsággal való foglalkozás, amely eddig halálos bűn volt. Ellenem is ez volt a fővád. Most szabadon lehet végezni, sőt egyes helyeken az iskolákban adtak helyet a hittantanításra tél idején. A Lenin-kép ott van a falon, és alatta a Miatyánkot és a Hiszekegyet mondjuk. Úgy mondhatnám, hogy az egyháznak van lehetősége, hogy betöltse hivatását, csak nagy hátránya, hogy nagyon kevés a képzett lelkész, hitoktatója, kántora. Jelenleg az egyharmada van meg a szükségletnek. Így a munkáját - bár lehetősége, szabadsága megvan rá - nincs tehetsége elvégezni. „Az aratnivaló sok, a munkás kevés.”

- Egyház és politika - ez a két fogalom hol tragikusan közel került, hol eltávolodott egymástól. Mi a helyzet napjainkban e téren?

- Az utolsó másfél évben a Kárpátaljai Kulturális Szövetség megalakulásával meggyorsult a talpraállás folyamata. Az egyháztagok egyházon kívül mint politizáló erő sok gyakorlati eredményt értek el és fognak elérni a jövőben. Erre szükség is van, mert az egyházaknak meg kell maradniuk az Istentől kijelölt úton, vagyis úgy irányítani a földi életet, hogy boldog legyen a folytatása az örökkévalóságban. Jelszavunk: „Nemcsak kenyérrel él az ember, hanem Istennek minden igéjével.” A jóra törekvésünk közös, és csak közösen lehet célt elérni, egymást támogatva. Nagy a feladat, mert emberséges embereket nevelni minden időben a legnehezebb. A magam részéről támogatok minden jó törekvést, mely ezt a folyamatot elősegíti.

- De ezt teszi-e minden kárpátaljai egyház? Hogyan értik meg egymást a felekezetek, az egyházak vezetői? Tudnak-e közösen cselekedni?

- Erre a kérdésre nem lehet egyértelmű választ adni, ugyanis mindegyikkel más és más a kapcsolatunk, sőt vidékenként változó. A lényeg az, hogy az egyházak látják küldetésüket, fontosságukat, és azt is látják, hogy a jó célt megvalósítani

csak együtt lehet. Nem szabad, hogy tanbeli különbségek éket verjenek közénk. Kárpátalja többnemzetiségű, és a nagy ukrán közösségben mindnyájan kisebbségben vagyunk. Mi, egyházi vezetők tudjuk, hogy minden ellentét Krisztusban oldható meg. Ezért a párbeszédre most különösen szükség van. Sajnos vannak emberek, kik most is félelemben és szorongásban élnek. Nem tudnak szabadulni a múlt nyomása alól. Ahogy a közmondás mondja: „Akit a kígyó megmar, az a gilisztától is fél.” Vannak olyanok is, akik nem örülnek a változásnak, mondván: csak kancsukával lehet boldogulni. Hála Istennek azonban, hogy szaporodnak azok, akik az Úrban bízva reménységben élnek, és reménységben munkálkodnak. Ez a legjobb, és kívánom, hogy minden munkánk és cselekvésünk szeretetben és reménységben történjék. A reménység nem szégyenít meg!”²⁸⁸

[1944-1946] özv. Oroszi Pálné visszemlékezése Gulácsy Lajosra

„Egy évig tödőtöltésre jártam, naponként Gyógyítgatott az Úr. Amikor bent fekvődtem a kórházban, **Gulácsy Lajos** testvérünk beküldte a 275. Halleluja éneket: „Később érted meg ezt! – így szólsz Uram, s mit rendelél, hiszem, javamra van.” Kért, hogy olvassam el, de szívem ellenkezett ezzel. Akkor még úgy gondoltam, ezt én soha nem fogom megérteni, hogy javamra adta ezt a betegséget az Úr. Egy év elteltével hálát adtam, s hálát adok azóta is az Úrnak ezért. Ez a betegségem eszköz volt az Ő kezében, amivel kivett a régi munkahelyemről. Tanítónő voltam (az ateizmust kellett volna tanítanom). Akkor egész tavasszal kértem Istentől, hogy oldja meg a helyzetemet, hogy ne okozzak szüleimnek sem szomorúságot munkahely változásával. Csak betegségem alatt nem engedtek a kísértő meglátnom, hogy ezért volt a betegség. Az orvosok véleménye az volt, hogy ha férjhez mennék is, gyermeket nem szabad vállalnom. Én úgy gondoltam, hogy nem megyek férjhez. De az Ő gondolatai nem a mieink. Megbiztatott, mielőtt a férjhez menés mellett döntöttem volna: „Az Isten pedig hatalmas arra, hogy rátok árássa minden kegyelmét” (2Kor 9:8). Férjhez mentem, és Atyánk hét gyermekkel ajándékozott meg minket...”²⁸⁹

[2010. 01.10] Visszatekintés Gulácsy Lajos 85. születésnapja alkalmából (www.reformatus.hu)

„Utat mutatni az üdvösség felé.

Gulácsy Lajos református lelkész, a Kárpátaljai Református Egyház nyugalmazott püspöke a napokban töltötte be 85. évét. „Életútja tanúságtétel a hitben való kitaratásról egy embert és lelket próbáló korban” – olvassuk róla. Pályája a kárpátaljai ébredési mozgalomban indul, majd a kommunista hatóságok meghurcolják, és hét évet tölt egy kazahsztáni lágerben. 1994 és 1998 között tölti be a püspöki tisztséget. Idős kora ellenére a munkácsi református gyülekezet és a helyi cigánygyülekezet lelkipásztoraként ma is szüntelenül dolgozik. A tiszteletbeli püspök születésnapja

²⁸⁸ Riport Gulácsy Lajos református lelkész, püspökhelyettessel, Munkács. In: Regio - Kisebbség-tudományi Szemle 1991, 2. évf., 3.

²⁸⁹ OROSZI 2014, i.m., 17.

77. kép. Gulácsy Lajos 2001-ben.
(Forrás: reformatus.hu)

és nyugdíjba vonulása alkalmából vasárnap délután tartottak hálaadó istentiszteletet a munkácsi református templomban.

Gulácsy Lajos 1925. január 8-án született a kárpátaljai Tivadarfalván nyolctagú vasutas család hetedik gyermekeként – tudhatjuk meg A mélységből a magasba – Bizonyosságtétel az elmúlt időkről címmel 2000-ben napvilágot látott önéletrajzi írásából. A középiskola elvégzése után Budapestre kerül a Mátyásföldi Repülőgyárba. A második világháború azonban más irányt ad élete alakulásának és kénytelen hazatérni. A háború befejezésekor Kárpátalján minden 18-50 éves közötti magyar és német férfit elvisz-

nek „három napos” munkára (málenkij robot). Az emberek megfélemlítése a cél, s hogy minél többen elpusztuljanak. Az elhurcoltak több mint 30 százaléka nem is éli túl a lágerek megpróbáltatásait: éhség, szomjúság, fagy és különböző betegség végez velük. Amikor megtudja, hogy őt is keresik és el akarják vinni, négy hónapra Debrecenbe szövik, csak amikor már javul a helyzet, tér ismét vissza kétségbeesve és reménytelenül.

Kárpátalján a nehéz körülmények között ekkor indul meg az ébredési mozgalom. Az evangélikációk, bibliaórák, istentiszteletek rá is nagy hatással vannak, és kiemelik a mélységből. „Megértettem: »Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, de lelkében kárt vall?« Elvesztettem a világot, terveimet, földi álmaimat, de találtam helyette igazi értéket” – írja visszaemlékezésében. Megtérsése után hamar megszületik döntő elhatározása: az Urat fogja szolgálni. Még be tud iratkozni a Debreceni Teológiára, de a határ lezárása miatt tanulmányait már nem kezdheti meg.

A Kárpátaljai Református Egyház felelős vezetői és lelkészei azonban gondoskodnak róla, hogy kiegészítő gyülekezeti szolgálatok végzése közben szert tegyen a szükséges teológiai ismeretekre. Mindenütt szolgál, ahol csak szükség van segítségre. Főleg hittantanítással és konfirmációi előkészítéssel foglalkozik. Kezdetben még nem akadályozzák a fiatalok közötti munkát. 1948-ban azonban eltiltják a szolgálatról és a tanulásról is. 1949. március 19-én hatodmagával letartóztatják, elítélik. „Ítéletkor egy fénykép volt a fő tanú ellenem, amin a munkácsi konfirmandusokkal ülök. Megkérdezte a bíró, hogy ismerem-e a képet. Mondom: hogyne, hát ott ülök közepén. Azt válaszolta: ennyi elég. Ez tíz esztendő” – idézi fel elítélésének körülményeit Gulácsy Lajos. Végül hét év után, 1956 májusában jöhet haza. „A fogságban töltött idő életem legértelmesebb ideje volt. Ott volt a helyünk, mert ott volt legjobban szükség az evangélium megtartó erejére, annak hirdetésére. Mondhatom, hogy a hét szűk és a hét bő esztendő volt ez egyszerre” – vallja a nyugalmazott püspök.

Hazajövele után az államhatalom továbbra sem engedi a szolgálatot és a ta-

78. kép. Gulácsy Lajos püspökké szentelése 1994. május 13-án. Balról Forgón Pál püspök, Horkay Barna és Asszonyi István lelkészek. (Forrás: a Forgón család archívuma)

nulást. Kárpátalját ugyanis mintául szánják arra, hogyan kell az új társadalmat Isten nélkül felnevelni. Az egyház felszámolására irányuló politika, különösen az első időszakban, itt még sokkal erőszakosabb, mint a többi szocialista országban. Ahol rendes körülmények között 104 lelképásztor és hitoktató működött, 24 személyre csökken a lelkészek száma. „Azt hitték, hogy ha a lelkészeket likvidálják, akkor megszűnik az egyház. De Isten már évekkel előtte gondoskodott róla: az ébredés alatt olyan lelki erőt kaptak az emberek, hogy lelkészek nélkül is helyt tudtak állni.” 1975-ben engedik csak meg az egyháznak, hogy saját kebelén belül megoldja a lelképásztorképzést. 1979 őszén kezdi el ismét tanulmányait és 1981-ben teszi le vizsgáit. Ezután több helyen is szolgál. 1987 júniusától püspöki tanácsos és a lelkészképzés egyháztörténet-előadója. 1987 novemberétől Bereg megye esperese, 1991 áprilisától egyházkerületi főjegyző. 1994. május 13-án választják meg a Kárpátaljai Református Egyház püspökévé és ezt a tisztséget 1998-ig tölti be.

Püspöksége alatt kezdődött el az elvett templomok és parókiák visszaadása, de ezeket vagy komolyan renoválni kellett, vagy teljesen újjáépíteni. Oroszlánrésze volt a Nagyberegen, Nagydobronyban és Tivadarfalván létesített három református gimnázium létrehozásában, megszervezésében. Buzgón fáradozott azon is, hogy a lelkészi pályára készülő fiatalok a magyarországi, erdélyi és komáromi teológiákon tanulhassanak. Így vált lehetővé, hogy napjainkban egyre több gyülekezetnek van önálló lelkésze. Megindult a cigányok közötti misszió, s szükségessé vált a cigányok számára saját templomok építése, mert ezt ők maguk igényelték. Eddig öt ilyen templomot építettek fel. Ezek érdekében is a legtöbbet fáradozott.

79. kép. Horkay László, Forgón Pál és Gulácsy Lajos püspökök Nyíregyházán, Forgón Pál lakásán 1990-ben. (Forrás: Forgón család archívuma)

Püspöksége alatt hozták továbbá létre a beregszászi Diakóniai Központot, s két gyermekotthon is létrejött: a nagydobronyi testi, szellemi fogyatékos gyerekek számára, a munkácsi árva- és hátrányos helyzetű gyerekeknek.

Gulácsy Lajos Mélységből a magasba – Bizonyágtétel az elmúlt időkről címmel az ezredfordulón megjelent fentebb már idézett önéletrajzi írása igen nagy érdeklődésre talált. Fiatalok, idősebbek egyaránt szívesen forgatják, hisz abból a kárpátaljai magyarság történelmének egy igen sok megpróbáltatásokkal terhelt időszakát ismerhetik meg. „Nekem még az is megadatott, hogy ebben a gonosz időben olyanról is beszámolhatok, mint megtapasztalásról, hogy a gonoszság uralmának látszata ellenére van e világnak igazi Ura és van értelme a küzdesnek, Istenre figyelésnek és Istenhez igazodásnak. „Ember küzdj és bízva bízzál!” Különösen az utolsó tíz év, egyházat és hitéletet megújító időszaka, bizonyosága Kárpátalján annak, hogy velünk van az Isten” – fogalmazza meg a könyv ajánlásában.

„Megismertem a mélységeket és a magasságokat” – írja püspökké választásának évében. „Az bizonyos, hogy mindenben látom Isten vezetését, megtartó kegyelmét. Az Úr már rabságom előtt készítette életemet, hogy az Ő eszköze legyen. Kemény körülmények között formál a Mester, de biztonságot ad az, hogy a vésőt Ő tartja a kezében. Most, életem e szakaszában, emberi szemmel nézve a csúcra érvén, sem akarok más lenni, mint Isten eszköze református egyházunk, magyar népünk és az egyetemes embervilág számára. Szolgálni a megbékélést, jóakaratot, utat mutatni az üdvösség felé.”²⁹⁰

²⁹⁰ 2010.01.10. Visszatekintés Gulácsy Lajos 85. születésnapja alkalmából „Utat mutatni az üdvösség felé” címmel. <http://reformatus.hu/mutat/12996/> Letöltve: 2017.02.01, 10:03.

[2017.01.09] Emléparkot avattak Gulácsy Lajos néhai kárpátaljai református püspök emlékére Munkácson

„Gulácsy Lajos néhai kárpátaljai református püspök és a sztálini terror által hitükért meghurcoltak emlékének szentelt, a magyar állam támogatásával létesített parkot és emlékművet avattak fel ünnepélyesen vasárnap Munkácson.

A kárpátaljai város református templomának kertjében kialakított Gulácsy Lajos Emlépark avatásának szentelt ünnepi istentiszteleten mondott ígehirdetésében Zán Fábíán Sándor, a Kárpátaljai Református Egyház püspöke méltatta a két hónappal ezelőtt elhunyt, lelkészként hosszú ideig Munkácson szolgált, 1925. január 8-án született Gulácsy Lajos egykori református püspök „példamutató életútját”. Hangsúlyozta: a hitéért a Gulágon hét évig raboskodó Gulácsy Lajos az „Isten embere, a szegények istápolója volt”, alakja követendő példaként szolgálhat a mai nehéz időkben a kárpátaljai magyar fiataloknak, hogy miként lehet hűnek megmaradni a szülőföldhöz, a magyarsághoz.

Matl Péter munkácsi szobrászművész a munkácsi református egyházközség által - a Gulág Emlékbizottság támogatásával - létrehozott emlékparkban felállított emlékmű alkotójaként elmondta, a négy méter magas emlékjel „egy tölgyfa vihar által kettéhasított törzse, amelynek a börtönrácsokat idéző módon ácskapcsokkal együtt tartott két része a tusakodó ember ég felé nyúló kezeiben végződik”. Mint kifejtette, az emlékmű organikus anyagát meghagyta eredeti, rusztikus, yvers formájában, ami a Gulág-táborok barakkjainak gyalulatlan deszkáit idézi.

80. kép. Hegedűs Lóránt, Horkay László és Gulácsi Lajos püspökök 1995-ben.
(Forrás: Horkay László gyűjteménye.)

A Gulácsy Lajos Emlékparkot a Munkács belvárosában található református templom falára rögzített fekete márványtábla jelöli. Ezen három nyelven - magyarul, ukránul és angolul - a Zsoltárok könyve 23. fejezetéből vett idézet mellett „A sztálini terror által hitükért meghurcoltak emlékére. A mindenkor harcai közepette legyen biztatás és reménység számunkra elődeink hűségé.”²⁹¹ felirat olvasható.”

[2016.11.6] Bogárdi Szabó István: Gulácsy Lajos (1925-2016)

„Gyenge fizikumú voltam, elég kis növésű, így az iskolában mindig elől ültem, a tanító szeme előtt. Magamban mindig zúgolódtam, miért nem vagyok nagyobb és erősebb, úgy mint más. Akkor még nem értettem, hogy ez majd egyszer javamra lesz. Amikor letartóztattak, Kazahsztánba kerültem börtönlágerbe. Ott sivatagi időjárás van, mindig fúj a szél, és télen nagy hideg van. Én, a kis ember a nagy balti emberek között úgy meghúztam magam, hogy a szél is alig talált meg. A kenyérfejadag, amit adtak a raboknak egyforma volt, akár nagy, akár kistestű az ember. A kisebb testnek ugyanaz a mennyiség többet jelentett, mint a nagy, derék embereknek. Akkor békéltem meg növésemmel. Isten a kis növést is a javamra fordította. Isten előrelátó Isten.” (Gulácsy Lajos, A mélységből a magasba)

Ő volt a református kis nagy ember. Még velünk volt októberben az emlékzsinationon, és emlékezetes beszédet tartott. De most nem a rabsága és a szabadulása történetét vagy az életét megtartó csodálatos kegyelem működését mondta el, hanem a második világháború végén rabmunkára elhurcolt kárpátaljai férfiak emlékezetét és a jelen szorongatásait tartotta fontosnak elénk hozni. Pár perc volt az a néhány mondat, de benne volt az egész huszadik század, és a huszonegyedik is – az ébresztő prédikátor nyomatékkal ismételt az üzenete.

Amit akkor nekünk adott, bizonyágtétel volt, testamentum – és testálás: „Ne káromkodjatok! Imádkozzatok!”

Láttam, volt aki lehajtotta a fejét, hogy talán ne lássák szelíd, megengedő mosolyát a kedves „öregúr” bizonykodásán. Pedig Gulácsy Lajos, aki az ébredés gyermeke volt, most is csak ébresztett. Fájjalta, hogy a magyar ember nem dicsőítésben, hálaadásban, kérésben vagy bűnbánatban veszi ajkára Isten nevét, hanem káromlásban, vádolásban, perlekedésben.

Fájjalta, hogy e nyakas nemzet inkább távolodik Megváltójától, mintsem közeledne Hozzá. Ezért szolgált késő öregségében is, bárhová hívták és mehetett, de leginkább és legszívesebben az övéi, a kárpátaljai magyarok között, hogy elmondja: Isten erőt ad a szenvedés elhordozásához, hogy a hívő számára a legnagyobb nyomorúság is a Krisztus nevelő iskolája, és kifejezésével élve: ez Kárpátalja története.

Egy lóca most üres lett mellettünk ebben az iskolában, de minden áldás, amit Gulácsy Lajoson keresztül adott az Isten, itt marad velünk, hogy még boldogabb szívvel reménykedjünk a feltámadás Urában. Bogárdi Szabó István²⁹²

²⁹¹ 2017.01.09. Emlékparkot avattak Gulácsy Lajos néhai kárpátaljai református püspök emlékére Munkácson. <http://reformatus.hu/mutat/emlekparkot-avattak-gulacsy-lajos-nehai-karpataljai-reformatus-puspok-emlekere-munkacson/> Letöltve: 2017.02.01, 10:08.

²⁹² BOGÁRDI SZABÓ István: Gulácsy Lajos (1925-2016). <http://www.parokia.hu/v/gulacsy->

2016.11.07 „Betölt engem színed látása” - Gulácsy Lajos református püspök halálára

„Vasárnap reggel, az Úr napján elhunyt a református egyház nyugalmazott püspöke, Gulácsy Lajos. Ő volt az utolsó kárpátaljai lelkipásztor, aki a légereket is megjárta. Elbúcsúztak tőle az ő református egyházának hívei. Mi is, római katolikusok, munkácsiak, akik régóta ismertük és szerettük őt. Az Úristen választotta őt ki, ezt bizonyítja már az ő szerencsés megszületése is, s az is, hogy sok próbálkozás és keresés után saját maga szívesen vállalta az evangélium Jézusának szolgálatát.

Az Úristen embere volt; ezt bizonyítja, hogy az Úr kitüntette őt azzal a nehéz feladattal, hogy a légerekben szenvedő magyarok lelkipásztora legyen, hogy ott is vigasztalja és bátorítsa a szomorkodókat. Isten tudja, hányan köszönhetik megmaradásukat az ő ottani szolgálatának. Az elmúlt 21 év alatt sokat találkoztunk, beszélgettünk. Hetente többször is találkoztunk a városban, templomainkba jövet-menet. De eljött hozzám is, korábban sűrűbben is, valamilyen ürüggyel, újságot vagy üzenetet, levelet hozva. Én hasonlóképpen őhozá.

Lajosbácsit minden januárban, a születésnapján köszöntöttük és örömmel hallgattuk őt, nemcsak a kazahsztáni érdekes élménybeszámolóit, de, ami különösen is nagyon tetszett, hogy a mai idők nehézségeit is látta, és aggódóan beszélt a szellemi, erkölcsi bajok növekedését látva, melyek különösen az ifjúságot veszélyeztetik nagyon. Még az utolsó időkben is feltűnt, hogy gyakran kért meg: tegyünk többet az ifjúság itt maradásáért, illetve hitben való megmaradásáért. Ezt egy 90 felé járó ember mondogatta a fiatal lelkipásztoroknak is. Bár testileg gyöngült, szellemileg friss maradt, lelkileg pedig állandóan szépült az ő személyisége: eljutott a Jézus által óhajtott gyermeki egyszerűségre, egyre közelebb Jézus szívéhez, szeretetéhez. Olyan jó volt látni, milyen türelemmel adott mindig kenyeret és más segítséget az ablakán kopogtató szegényeknek. Sőt, nem egyszer láttam az ablaka alatt rengeteg galambot és verebeket, ették a morzsákat, finomságokat, órájuk is gondja volt, őket is szerette.

Beszédei közül legjobban az a parlamentben elmondott beszéde tetszett, melyet a Gulag-élményeiről tartott: nemcsak megbocsátó, irgalmas szeretet volt benne, hanem háláját, köszönetét is meg tudta fogalmazni Istennek. Utólag üdvösnek látta ezt a hét évet saját maga, honfitársai és az egész nemzet számára. Mindig Isten akaratát kereste, s bátran és szeretettel igyekezett üzenetét továbbadni mindenkinek. Ilyen élet után nem véletlen, hogy a halála is hasonlóan szép volt: istentiszteletre készült, eközben imádsággal hunyt el. Kívánhatunk-e ennél szebbet magunknak is, és különösen Jézus pásztorainak?

Lehet, hogy éppen a 17. (16.) zsoltárt imádkozta, amit aznap mi is imádkoztunk templomainkban: „hallgasd meg, Uram, könyörgésemet... én azonban igazságban látom meg arcodat, midőn felébredek, betölt engem színed látása”. Úgy legyen! Ámen! Majnek Antal, munkácsi római katolikus püspök.²⁹³

lajos-1925-2016/ Letöltve: 2017.02.01, 10:14.

²⁹³ MAJNEK Antal: „Betölt engem színed látása” - Gulácsy Lajos református püspök halálára. http://www.ujhajtas.net.ua/new/index.php?option=com_content&view=article&id=1292:betoe-lt-engem-szined-latasa-gulacsy-lajos-reformatus-puespoek-halalara&catid=112:2016-8-szam-xxi

5.4.3. A koncepció per iratanyagai²⁹⁴

[1949.03.15] Gulácsy Lajos letartóztatási parancsa

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályának ezredese, s.k.,

Cserneckij

1949. március 15.

A letartóztatást engedélyezem

Kárpátontúli Területi Főügyésze

Az igazságügy 3.osztályú tanácsadója, s.k, Andrasko

1949. március 18.

HATÁROZAT

/letartóztatásról/

1949. március 15.

Ungvár

város

Én, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya O Osztálya vezetőjének helyettese, Ogijenko őrnagy, áttanulmányozva az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályához beérkezett ügyiratot Gulácsy Lajos Ljudvigovics, született 1925-ben, Kárpátontúli terület, Nagyszőlősi körzet, Tivadarfalva településen, nemzetisége szerint magyar, pártunkívüli, 7 osztályos iskolai végzettséggel rendelkezik, az SZSZKKSZ állampolgára, nőtlen, a munkácsi református egyház lelkészének segédje, lakhelye ugyanott, ügyében

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Gulácsy a Kárpátontúlon működő „Keleti fivérek klubja” magyar vallási nacionalista szervezet aktív tagja, amely magyar-nacionalista szovjetellenes tevékenységét főként Kárpátontúli-Ukrajna a Szovjet-Ukrajnával történő újraegyesítése után aktivizálta a református hívők a szovjet valóságtól történő elszakítása és szovjet ideológia befolyása alól történő kivonása céljából, őket a „Krisztus követői társaság” nevű körbe történő bevonással.

A „Keleti fivérek klubja” vezető magjának megbízásából Gulácsy rendszeresen kiutazott a terület falvaiba, ahol „Krisztus követők társaságokat” hozott létre és szervezett meg az ifjakkból, s a fiatalokat szovjetellenes lelkületben oktatta, valamint a körökbe és a prédikátor-misszionárius tanfolyamokra toborzott.

A „Krisztus követők társasága” konferenciáin, tanácskozásain és foglalkozásain

evfolyam&Itemid=28 Letöltve: 2017.02.01, 11.25.

²⁹⁴ Válogatás Gulácsy Lajos, Kovács Zoltán, Pázsit József, Asszonyi István, Huszti Béla és Györke István közös preranyagaiból a UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258, (I.–II.–III. dosszié) dokumentumai alapján.

felszólalva Gulácsy felszólította őket, hogy ne vegyenek részt az állami-politikai és kulturális tömegrendezvényeken, melyeket a szovjet- és a pártszervezetek szerveztek.

1945-ben Gulácsy nem egyszer a klub vezetőinek megbízásából Magyarországra utazott, ahonnan nagy mennyiségben hozott be különböző vallási magyar-nacionalista irodalmat és szovjetellenes szórólapot, melyeket aztán tömegesen terjesztett több éven keresztül a területen a református egyház hívei között.

Gulácsy szervezett szovjetellenes tevékenységét a tanúvallomások és tárgyi bizonyítékok tanúsítják. A fentebb említetteknek megfelelően

ELRENDELEM

a Munkácson élő Gulácsy Lajos Ljudvigovics letartóztatását és házkutatás megtartását.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya
O osztályának vezetője, őrnagy, s.k., Ogijenko
Egyetérttek: az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya O osztá-
lya vezetőjének helyettese, s.k., hadnagy, Bogdanov
Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya
Nyomozói Osztályának alezredese, s.k., Akszjonov

[1949.03.30] Határozat vádemelésről Gulácsi Lajos ellen.

JÓVÁHAGYOM

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztály Nyomozói Osztályá-
nak vezetője, s.k., Akszjenov alezredes
1949. március 30.

HATÁROZAT
/vádemelésről/

1949. március 30.

Ungvár városa

Én, Jeremicsev őrnagy, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, megvizsgálva a 2258. s/sz. speciális ügyirat anyagait Gulácsy Lajos Ljudvigovics ügyében és figyelembe véve, hogy elegendő mértékben bizonyítható, hogy ő a Kárpátontúli területen működő „Keleti fivérek klubja” magyar vallási nacionalista szervezet aktív tagja, amely szovjetellenes tevékenységét Kárpátontúli-Ukrajnának az USZSZK-val történő újraegyesítése után aktivizálta, a református hívők a szovjet valóságtól történő elszakítása és szovjet ideológia befolyása alól történő kivonása céljából, őket a „Keleti fivérek klubja” köré, az úgynevezett „Krisztus követők társasága” körbe bevonta.

A „Keleti fivérek klubja” vezető magjának megbízásából Gulácsy rendszeresen kiutazott a terület falvaiba, ahol „Krisztus követők társaságokat” hozott létre és szervezett meg az ifjaktól, s a fiatalokat szovjetellenes lelkületben oktatta, valamint a körökbe és a prédikátor-misszionárius tanfolyamokra toborzott.

A „Krisztus követők társasága” konferenciáin, tanácskozásain és foglalkozásain felszólalva Gulácsy felszólította őket, hogy ne vegyenek részt az állami-politikai és kulturális tömegrendezvényeken, melyeket a szovjet- és a pártszervezetek szerveztek.

1945-ben Gulácsy nem egyszer a klub vezetőinek megbízásából Magyarországra utazott, ahonnan nagy mennyiségben hozott be különböző vallási magyar-nacionalista irodalmat és szovjetellenes szórólapot, melyeket aztán tömegesen terjesztett több éven keresztül a területen a református egyház hívei között.

Az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 126., 127. tc. megfelelően az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

Gulácsy Lajos Ljudvigovicsot vádlott minőségben felelősségre kell vonni az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetése miatt, melyről a vádlottat, jelen határozatban, írásban tájékoztatni kell.

A határozat másolatát meg kell küldeni a területi főügyésznek és az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya A osztályának tájékoztatásul.

Jeremicsev őrnagy, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztályának 4. Alosztályának vezetője, s.k.

A vádirattal megismerkedtem, Gulácsy Lajos s.k., 1949. március 30.

[1949.04.02] Határozat Gulácsy Lajos személyazonosító adatainak pontosításáról

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztályának vezetője, s.k.

Akszjenov alezredes, s.k.

1949. április 2.

HATÁROZAT

/a vádlott személyazonosító adatainak pontosításáról/

1949. április 2.

Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátaljai Megyei Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy, átvizsgálva a 2258. s/

sz. ügyiratot Gulácsy Lajos Ljudvigovics vádlott ügyében az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-10 tc. 2 .bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsoltban, az alábbiakat

ÁLLAPÍTOTTAM MEG:

A hivatalos és nyomozati dokumentumokban a vádlott Gulácsij Lajos Ljudvigovics, végzettsége 7 osztály nem teljesfokú középiskola, van feltüntetve, valamint Gyulácsy Lajos Ljudvigovics közép fokú műszaki végzettséggel.

A nyomozás során megállapításra került, hogy a vádlott helyes családneve Gulácsy, utóneve Lajos, apai utóneve Ljudvigovics, képesítése közép fokú műszaki, ezért az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

A vádlott helyes családi neve Gulácsy, utóneve Lajos, apai utóneve Ljudvigovics, képzettsége közép fokú műszaki.

A határozat másolatát el kell küldeni a területi főügyésznek, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya A Osztályának tájékoztatás céljából, valamint a börtönparancsnoknak a személyi kartonhoz való csatolás céljából.

az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztálya
4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy, s.k.

[1949.04.12] Határozat a Baráti Kör tagok nyomozati ügyiratainak egy eljárásba történő egyesítéséről

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályának vezetője, s.k.,
Akszjonov alezredes

1949. április 12.

HATÁROZAT

/a nyomozati ügyiratok egy eljárásba történő egyesítéséről /
1949. április 12. Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátaljai Megyei Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy, megvizsgálva Gulácsy Lajos Ljudvigovics ellen folytatott nyomozás anyagát az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban, Kovács Zoltán Adalbertovics ellen az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-4. tc., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban, Asszonyi István Sztéfanovics az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban, Györke István Ivanovics, az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-4..

54-10. tc. 2. bek., 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban, Pázsit József Alekszandrovcics az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban, valamint Huszti Béla Emerihovics az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-4., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Gulácsy Lajos, Kovács Zoltán, Asszonyi István, Györke István, Pázsit József és Huszti Béla a vallási szovjetellenes magyar nacionalista szervezet, a „Keleti fivérek klub” szervezet tagjai, akik közösen aktív szovjetellenes tevékenységet folytattak Kárpátontúli-Ukrajna területén, mely a fiatalságnak a szovjet valóságtól való elszakítására és a szovjet ideológia hatása alól való kivonására irányult.

Mivel az elkövetett bűncselekmények közösek, az USZSZK Büntető-eljárás törvénykönyvének 114. tc. megfelelően az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

Gulácsi Lajos Ljudvigovics, Kovács Zoltán Adalbertovics, Asszonyi István Sztefanovics, Györke István Ivanovics, Pázsit József Alekszandrovcics és Huszti Béla Emerihovics nyomozati anyagait egy eljárásba egyesítem, az ügy az Állambiztonsági Hivatal A osztályánál 2258. közös ügyszám alatt iktatásra került.

A határozat másolatát meg kell küldeni a Területi Főügyésznek és az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya A osztályának tájékoztatás céljából.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy

[1949.04.20] Határozat a tárgyi bizonyítékok a 2258 sz. nyomozati anyaghoz történő csatolásáról

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztályának vezetője, s.k.

Akszjenov alezredes

1949. április 20.

HATÁROZAT

/A tárgyi bizonyítékok a 2258 sz. nyomozati anyaghoz történő csatolásáról/

1949. áprilisi 20.

Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy, a 2258 sz. ügyiratot megvizsgálva Kovács Z.A., Györke Sz.I., Huszti B.E. vádlottak ügyében az USZSZK Büntető

Törvénykönyvének 54-4. 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján, Asszonyi I.Sz., Pázsit I.A., Gulácsy L.L. ügyében az USZSZK, Büntető Törvénykönyvének 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A nyomozati eljárás folyamán dokumentumokat szereztünk és azokat a Állambiztonsági hivatalba szállítottuk.

1. Vallási szovjetellenes szórólap, melyen egy összegörnyedt megkötözött kezű ember volt, előtte létra és hátul egy kinyújtott kéz.
2. Vallási szovjetellenes szórólap, melyen egy összeszorított ökölben egy ember látható.
3. Az említett levelezőlapok nyomdai úton készültek magyar nyelven, Budapesten és azt tömegesen terjesztették Kárpánton túl lakosai között a „Keleti fivérek klub” szovjetellenes magyar nacionalista szervezet tagjai, Gulácsy, Pázsit, Kovács, Asszonyi és mások.
4. Kivonat a bibliából: az Efézusiakhoz szóló levél 6. könyv 12. verse.
5. A fent említett szórólapok véleményezésének másolata, kiállítva a Kárpánton túli területi irodalmi társaság vezetője által 1948. július 14-én.
6. Szovjetellenes levél tervezete a kommunista párt és szovjet állam vezetőjének nevére, melyet Zimányi József és Horkay Barna írtak alá.
7. A szovjetellenes levél végleges szövege a kommunista párt és szovjet állam vezetőjének címezve, mely 1948. március 29-én volt összeállításra, aláírva Horkay Barna, Simon Zsigmond és Zimányi József által.
8. Kivágás a „Magyar Kárpáti Gazda” c. magyar újság 17. számából 1941. április 24., melyben egy cikk található „Egyesült Keresztény Liga a Beregszászi körzetben” címmel.

Figyelembe véve, hogy fentebb említett szórólapok és más okmányok nagy jelentőséggel bírnak az ügyben és az USZSZK Büntető-eljárás törvénykönyvének 67. tc. alapján eljárva az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

A fentebb említett szovjetellenes szórólapokat és más dokumentumokat a 2258. sz. nyomozati ügyirathoz csatolom, mint tárgyi bizonyítékokat.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpánton túli területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy

[1949.04.25] Határozat a személyes motozás jegyzőkönyvének csatolásáról a 2258. s/sz. nyomozati anyaghoz

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztályának vezetője, s.k. Akszjenov alezredes

1949. április 25.

HATÁROZAT

/a személyes motozás jegyzőkönyvének csatolásáról
a 2258. s/sz. nyomozati anyaghoz/

1949. április 25.

Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy, áttanulmányozta a 2258. s/sz. ügyiratot Gulácsy L.L, Pázsit I.A. és más gyanúsították ügyében,

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A nyomozás során megállapításra került, hogy Gulácsy Lajos Ljudvigovics a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes vallási szervezet tagjaként 1945 őszén Budapestre /Magyarország/ utazott különböző vallási irodalom és szovjetellenes szórólapp beszerzése céljából.

Budapestről Gulácsy a szervezetnek 20000 szovjetellenes szórólappot hozott, amit a hívők között terjesztett.

A szovjetellenes szórólappok terjesztésének idején Gulácsyt 1945. október 2-én a milícia letartóztatta és előállította az Állambiztonsági Hivatal Nagyszőlősi Körzeti Osztályán, ahol elkobzásra került a szovjetellenes szórólappok 430 példánya és különböző egyéb vallási irodalom 406 példánya, amely akkor a személyes motozás jegyzőkönyvébe lett rögzítve.

Figyelembe véve, hogy Gulácsy Lajos személyes motozásáról készült jegyzőkönyv a letartóztatása idején, 1945. október 25-én került összeállításra, továbbá, hogy jelentőséggel bír az ügyben, az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

Gulácsy Lajos Ljudvigovics személyes megmotozásáról szóló 1945. október 25-én összeállított jegyzőkönyvet a 2258. s/sz. nyomozati anyaghoz kell csatolni Pázsit I.A., Kovács Z.A. és más vádlottak ügyiratához.

7Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy

[1949.05.14] Kollektív vádemelés a Baráti Kör lelkészei ellen

2258. s/sz. nyomozati anyag

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya vezetőjének helyettese, s.k., Bojko ezredes, 1949. május 14. (körbélyegző)

VÁDIRAT

Huszi Béla Emerihovics,

Asszonyi István Sztefanovics,

Kovács Zoltán Adalbertovics,

Györke István Ivanovics ügyében az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek., 54-11. tc.-ben foglalt bűncselekmények elkövetése miatt.

Pázsit József Alekszandrovics,

Gulácsy Lajos Ljudvigovics ügyében az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek. 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetése miatt.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya 1949. március 19-25. között bűncselekmények elkövetése okán letartóztatta Pázsit József Alekszandrovics, Huszi Béla Emerihovics, Asszonyi István Sztefanovics, Gulácsy Lajos Ljudvigovics, Kovács Zoltán Adalbertovics és Györke István Ivanovics református lelkészeket.

A nyomozó hatóság megállapította, hogy 1935-ben Szabó Béla és Simon Zsigmond református lelkészek Kárpátontúli-Ukrajna területén létrehozták a „Keleti fivérek klubja” magyar vallási szervezetet, melynek célja a református egyház megerősítése volt. A szervezetbe különböző időben belépett Huszi Béla, Györke István és más, jelen ügyben letartóztatott személyek.

A „Keleti fivérek klub” tagjai Kárpátontúli-Ukrajna területének a Szovjet Hadsereg csapatai által a magyar megszállóktól történt felszabadítását és a szovjet hatalom megerősítését ellenségesen fogadták és aktivizálták szovjetellenes tevékenységüket.

1945-től kezdve minden vádlott „Krisztus követők társasága” köröket hozott létre, konferenciákat szerveztek, melyeken szovjetellenes prédikációkkal szólaltak fel, megtiltották az ifúságnak, hogy részt vegyenek a társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, melyet a szovjet- és pátszervezetek rendeztek, hogy az ifúságot elszakítsák a szovjet ideológiai hatásától és a szovjet valóságtól.

A „Krisztus követők társasága” körök tagjainak tartott foglalkozásokon, a vallási konferenciákon a hívők között szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat terjesztettek.

Az illegális tanácskozásokon a „Keleti fivérek klubja” vezetői rendszeresen vitattak meg szovjetellenes kérdéseket, azon belül levelet is írtak kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címezve.

Mindegyik vádlott bűncselekménye az alábbiakban nyilvánul meg:

Pázsit J.A. – mint református lelkész 1942 nyarán belépett a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezetbe és annak egyik vezetője lett, valamint aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (ügyirat 1. kötet 19-20., 29-31. old.).

1945 végén aktívan részt vett a prédikátor-misszionárius illegális tanfolyam szervezésében a Beregszászi körzet Gecse falujában, ahová 7 fiatal küldött el tanulni az általa vezetett „Krisztus követők társasága” köréből, valamint oktatott ezen a tanfolyamon (ügyirat 1. kötet 43-50., 53-59. old.).

Mint a szovjetellenes szervezet vezetője részt vett egy sor vallási konferencia megszervezésében, azokon prédikációkat tartott (ügyirat 1. kötet 50-53. old.).

A prédikátor misszionárius tanfolyamon, a vallási konferenciákon és foglalkozásokon a „Krisztus követők társasága” előtt szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, melyet a szovjet- és pártszervezetek rendeztek, azzal a céllal, hogy kivonja az ifjúságot a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól (ügyirat 59-60. old., 1. kötet).

1947 márciusában Asszonyival, Kováccsal és másokkal közösen részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes felszólalást tartott a szovjet kormány valláspolitikájáról és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címezett szovjetellenes levél összeállításában. (ügyirat 1. kötet 38-43. old., 3. kötet 190. old.).

A református hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat (ügyirat 1. kötet 61-67. old, 75-76. old., 2. kötet 168-170. old., 3. kötet 190. old).

Az ellene felhozott vádakkal kapcsolatban az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek. és 43-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésében Pázsit J.A. magát bűnösnek vallotta (ügyirat 1. kötet 24-26. old, 33-67. old.).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal végzett szembesítések, valamint a következő tanúk: Pap O.K. (2. kötet ügyirat 258-262. old., ügyirat 3. kötet 75-77. old.), Fóri O.G. (ügyirat 2. kötet 240-247. old, 3. kötet 78-80. old.) Zimány J.J. (2. kötet 185-189. old.), Fekete J.I. (2. kötet 163-167. old.), Padkós K.A. (2. kötet 265-276. old., 3. kötet 89-90. Old.), Szabó M.J. (2. kötet 254-257. old., 3. kötet 91-92. old.), Asszonyi I.Sz. (3. kötet 138-144. old.) Gulácsy L.L. (3. kötet 145-150. old.), Kovács Z.A. (3. kötet 159-164. old.), Huszti A.E. (3. kötet 175-177. old.), továbbá a tárgyi bizonyítékok (3. kötet 190. old).

Huszti B.E. református lelkészként 1935-től kapcsolatot tartott fent a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet vezetőivel, Simon Zsigmondal és Zimányi Józseffel, akiknek a befolyásolására 1946 februárjában belépett a klubba és aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (ügyirat 1. kötet 124-125., 107-112., 134-135. old.).

A szovjetellenes szervezet tagjaként aktívan részt vett a vallási konferenciák szervezésében, ahová az általa létrehozott „Krisztus követők társasága” tagjai közül résztvevőket delegált és amelyeken prédikációkat tartott (1. kötet, 112-116. old.).

A vallási konferenciákon és foglalkozásokon a „Krisztus követők társasága” tagjai előtt szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta az ifjaknak, hogy részt vegyenek a társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, melyeket a szovjet- és pártszervezetek rendeztek, azzal a céllal, hogy az ifjúságot kivonja a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól (1. kötet 134-135.old.).

Gulácsy Lajostól szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat kapott a református hívők közötti terjesztés céljából (ügyirat 1. kötet 131-133. old., 2.kötet 168-170. old., 3. kötet 172., 174., 190.old).

A Magyar Nemzeti Párt fasisztabarát párt tagjaként és református lelkészként Kárpátontúl megszállása előtt, 1938 novemberében, személyesen részt vett egy titkos tanácskozáson, melyen a magyar-faszita megszállók ünnepélyes fogadásáról esett szó és az ún. Magyar Nemzeti Tanács létrehozásáról, azzal a céllal, hogy Kigyós községben átvegyék a hatalmat (1. kötet 89-92. old., 117-119.old).

A Magyar Nemzeti Tanács elnökeként, valamint a későbbiekben a községi vezetés tagjaként aktív munkát folytatott a megszálló rezsim megerősítésének érdekében Kárpátontúlon (ügyirat 1. kötet 92-93., 120. old.).

A magyar megszállás alatt többször beszédekkel szólalt fel gyűléseken, melyben igazolta Kárpátontúl magyarok általi megszállását (1. kötet 91., 96-97., 102.old.).

1939 márciusától tiszteletbeli elnöke és lelki vezetője volt a „Levente” félkatonai ifjúsági szervezetnek, a fiatalokat magyar-párti szellemben nevelte, erőszakosan elültetve tudatukban a magyar megszállók iránti engedelmisséget. (ügyirat 1. kötet 94-95., 103.old.).

1941 áprilisától részt vett az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga magyar nacionalista szervezetben, melynek célja minden magyarok által lakott terület egy egységes magyar államban történő egyesítése volt, valamint a megszálló rezsim aktív támogatása Kárpátontúlon (ügyirat 1. kötet, 103., 121-122. old., 3. kötet 190.old.).

A Szovjetuniónak a német fasiszta megszállók ellen folytatott honvédő háborújának idején a templomot szónoki emelvényként használta, fasisztabarát propagandát folytatott, mely a kommunista párt és a Szovjetunió ellen irányult, felszólította a hívőket, hogy imádkozzanak Németország és Magyarország győzelméért a Szovjetunió felett. (ügyirat 2. kötet 235-236 old).

A templomi istentiszteleteken prédikációiban felszólította a hívőket, hogy adjanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton tartózkodó magyar hadseregnek (ügyirat 1. kötet 122-123. old.).

1944 májusában a magyar csendőrséggel együtt részt vett a megszállók által tartóztatott és koncentrációs táborba küldött zsidó nemzetiségű lakosság vagyónának összeírásában (ügyirat 1. kötet 120-120. old.). A ellene felhozott vádakkal kapcsolatban az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésében Huszti B.E. bűnösnek vallotta magát (ügyirat 1. kötet 101-104., 124-136.old.).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal végzett szembesítések, valamint a következő tanúk: Szobot G.Sz. (3. kötet 15-18.old), Csok A.B. (3. kötet 36-47.old), Csok A.I. (3.kötet 48-57.old), Szőlősi P.A. (2.kötet 235-237.old, 3.kötet 105-113.old.), Lengyel K.M. (2.kötet 233-234. old,

3.kötet 114-119.old.), Gulácsy L.L (3.kötet 171-174.old). Pázsit J.A. (3.kötet 175-177.old), Asszonyi I.Sz. (3.kötet 178-180.old), Kovács Z.A. (3.kötet 181-183.old), Györke I.I. (3. kötet 184-186.old.), továbbá a tárgyi bizonyítékok (3.kötet 190.old).

Asszonyi I.I. mint református lelkész, 1945 májusában Pázsit József Jozsifovicst bevonta a szovjetellenes magyar vallási szervezetbe, a „Keleti fivérek klubjába”, a szervezet egyik vezetője volt és aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (ügyirat 1. kötet 148-149., 182-187.old).

1945 végén aktívan részt vett a prédikátorok-misszionáriusok illegális tanfolyamának megszervezésében a Beregszászi körzet Gecse falujában, ahová elküldte oktatásra az ifjakat az általa vezetett „Krisztus követők társasága” körből, valamint oktatott is ezen a tanfolyamon (ügyirat 1.kötet 168-173.old, 178-182.old.).

Mint a szovjetellenes szervezet egyik vezetője, aktívan részt vett egy sor vallási konferencia megszervezésében, ahol prédikációkat mondott (ügyirat 1. oldal 173-178.old).

A prédikátor-misszionárius tanfolyamokon, a vallási konferenciákon és foglalkozásokon a „Krisztus követők társasága” körök tagjai előtt szovjetellenes prédikációkat tartott, melyeken megtiltotta fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és a pártszervezetek által rendezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, azzal acéllal, hogy azokat kivonja a szovjet ideológia és vallás hatása alól (ügyirat 1. kötet 182-187.old.).

1947 márciusában Pázsittal, Kováccsal és másokkal közösen részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes felszólalást tartott a szovjet kormány valláspolitikájáról és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címzett szovjetellenes levél összeállításában. (ügyirat 1.kötet 162-168.old., 3.kötet 190.old.).

A református hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat (ügyirat 1. kötet 188-196. Old., 75-76.old., 2. kötet 168-170.old., 3. kötet 190.old).

Református lelkészként Kárpátontúl megszállása előtt 1938. november 5-én személyesen részt vett egy titkos tanácskozáson, melyen a magyar-fasiszta megszállók ünnepélyes fogadásának megszervezését és az ún. Magyar Nemzeti Tanács létrehozását vitatták meg (1.kötet 198-200.old.).

Asszonyi vallomása alapján 1938. november 10-én templomi harangszóval gyűlést hívták össze a magyar-fasiszta megszállók köszöntésének tiszteletére, melynek végén a templom mellett Asszonyi ünnepi istentisztelete tartott és fasisztabarát beszédet mondott (ügyirat 1.old. 200-201.old).

1939 márciusában Asszonyit a Magyar Élet Párt fasisztabarát párt községi elnökének választották (ügyirat 1. Kötet 205-208.old.).

Kárpátontúl magyar megszállásának teljes ideje alatt a Levente félkatonai szervezet tiszteletbeli és lelki vezetője volt, az ifúságot fasisztabarát szellemben nevelte, erőszakkal elültetve bennük a magyar megszállók iránti engedelmességet (ügyirat 1. kötet 209-220. old.).

1944 tavaszán az istentisztelet alkalmával a templomban prédikációt tartott, melyben felhívta a lakosságot, hogy adakozzanak fehérneműt a sebesült szov-

jet-német frontról érkező és a hadi kórházakban lévő magyar katonák javára. A személyesen összegyűjtött ruhákat Máramaros-Szigetre küldte a hadikórházba (1. kötet 209-210. old).

1944 májusában a magyar csendőrséggel közösen részt vett a megszállók által letartóztatott és koncentrációs táborba küldött zsidó nemzetiségű személyek vagyónának összeírásában (1. kötet 210-211. old).

Az ellene felhozott vádak az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban Asszonyi elismerte (1.kötet 153-154, 158-196, 219-222 old).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal, valamint a tanúk végzett szembesítések: Zimányi I.I.(2. kötet 185-189. old), Szabó M.J (2.kötet 254-247. old. 3.kötet 93-94.old.), Padkós K.A. (2.kötet 265-276. old., 3.kötet 95-96.old., Pázsit J.A. 3. kötet 138-144. old.), Gulácsy L.L. (3.kötet 151-154.old.), Kovács Z.A. (3. kötet 165-170. old.), Huszti B.A. 3. kötet 178-180. old.), továbbá a tárgyi bizonyítékok (3. kötet 190.old.).

Gulácsy L.L., mint a református lelkész segédjét, 1945 májusában-júniusában Pázsit József bevonta a szovjetellenes magyar vallási szervezetbe, a „Keleti fivérek klubjába”, ahol aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (1. kötet 234-235., 246-247.old).

1946 februárjában befejezte a prédikátorképző tanfolyamot a Beregszászi körzeti Gecsében, ezután aktivizálta misszionáriusi tevékenységét Kárpátontúlon (ügyirat 1. kötet 244-249. old.).

A szovjetellenes szervezet tagjaként részt vett egy sor vallási konferencia megszervezésében, melyre az általa létrehozott „Krisztus követők társasága” körből résztvevőket küldött és azokon prédikációkat tartott (1 kötet 248-249.old.).

A vallási konferenciákon és foglalkozásokon a „Krisztus követők társasága” tagjai előtt szovjetellenes prédikációkat mondott, melyekben megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy az ifjakat kivonja a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól (1. kötet 246-249. old.).

1945-ben a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek utasítására kétszer Budapestre utazott, ahonnan nagy számú szovjetellenes magyar nacionalista szórólapot hozott és azokkal ellátta a református lelkészeket (ügyirat 1. kötet 231-232. old., 250-271.old., 273-273.old.).

A hívő reformátusok között nagy számba terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat (ügyirat 2. kötet 272-274. old, 2. kötet 168-170. old., 3. kötet 190.old). A felhozott vádakkal kapcsolatban az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2.bek. és 54-11. Tc. foglalt bűncselekmények elkövetésében Gulácsy bűnösnek vallotta magát (ügyirat 1. kötet 238-239., 246-249., 261-283.old.).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal, valamint a tanúkkal végzett szembesítések: Pap O.K. (2 kötet 258-263. old., 3. kötet 69-71. old.), Fóri O.G. (2.kötet 242-246.old), 3. kötet 72-74.old.), Padkós K.A. (2. kötet 265-271 old., 3. kötet 83-85.old.), Szabó M.J. (2.kötet 254-267.old., 3. kötet 86-88. old.), Pázsit J.A. (3.kötet 145-150. old.), Asszonyi I.Sz. (3.kötet 151-154.old.)

Kovács Z.A. (3. kötet 155-158. old.) Huszti B.E. (3. kötet 171-174.old.), Györke I.I. (3 kötet 187-189. Old.), továbbá a tárgyi bizonyítékok (3. kötet 190.old.).

Kovács Z.A., mint református lelkész 1943 októberében belépett a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar nacionalista szervezetbe, a szervezet egyik vezetője volt és aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (2. kötet 10-11.old., 29-30. old., 77-78.old.).

1945 végén aktívan részt vett a prédikátor-misszionárius képző illegális tanfolyam szervezésében a Beregszászi körzeti Gecseben, ahová az által szervezett és vezetett „Krisztus követők társaságából” résztvevőket küldött, valamint oktatott a tanfolyamon (2. kötet 38-42., 50-54.old.).

A szovjetellenes szervezet egyik vezetőjeként aktívan részt vett egy sor vallási konferencia megszervezésében, ahol prédikációkat tartott (2. kötet 43-50.old.).

A prédikátor-misszionáriusképző tanfolyamon, a vallási konferenciákon és foglalkozásokon a „Krisztus követők társasága” előtt szovjetellenes prédikációkat mondott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy azokat kivonja a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól (2.kötet 77-78.old.).

1947 márciusában Pázsittal, Asszonyival és másokkal együtt részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, ahol szovjetellenes felszólalást tartott a Szovjetunió valláspolitikájával kapcsolatban és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének nevére címzett szovjetellenes levél megfogalmazásában és aláírásában (2.kötet 33-38.old., 3. kötet 190. old.).

A református hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat (2. kötet 63-70., 72-73., 168-170.old, 3. kötet 190.old.).

Magyarország kormányzójának, Horthynak a fasiszta kormánya idején Kovács az istentiszteletek alkalmával fasisztabarát prédikációkat tartott, amely a fasiszta rezsim megerősítésére irányult (ügyirat 2. kötet 16-17. old., 21-22. old.).

A szovjet nép a fasiszta Németországgal folytatott honvédő háborújának idején Kovács a templomi istentiszteletek alkalmával 1942 őszén prédikációt mondott, melyben felszólította a hívőket, hogy adjanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton harcoló magyar hadseregnek (2. kötet 74.old.).

A felhozott vádak az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10.tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban Kovács Z.A. elismerte (2. kötet 20-22. old., 28-78. old.).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettetársakkal valamint a tanúkkal végzett szembesítések: Zimányi I.I (2. kötet 185-189. Old.), Petrusinac E.M. (2.kötet 286-292. old., 3. kötet 65-75. old.), Pap O.K. (2. kötet 258-262. old., 3. kötet 81-82. Old.) Padkós K.A. (2. kötet 265-267. old., 3. kötet 97-98. old.), Szabó M.J (2.kötet 254-257. old., 3. kötet 99-100. old.), Lelkes E.K. (2.kötet 277-285.old., 3.kötet 101-104. old.), Gulácsy L. (3. kötet 155-158. old.), Pázsit J.A. (3. kötet 159-164. old.), Asszonyi I.Sz. (3. kötet 165-170. old.), Huszti A.E. (3.kötet 181-183.old.), továbbá a tárgyi bizonyítékok (3.kötet 190.old).

Györke I.I. református lelkészként 1935-ben belépett a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezetbe és aktív szovjetellenes tevékenységet

folytatott (ügyirat 2.kötet 77-78.old, 109-111. old., 2. kötet 96.old., 134-135.old., 182-188.old., 246-249.old).

A szovjetellenes szervezet tagjaként aktívan részt vett egy sor vallási konferencia megszervezésében, melyre a „Krisztus követők társasága” körökből küldött résztvevőket és azokon prédikációkat mondott (2.kötet 111-124.old.).

A vallási konferenciákon és a „Krisztus követők társasága” kör foglalkozásain szovjetellenes prédikációkat mondott, megtiltotta az ifúságnak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek szerveztek által szervezett társadalmi és politikai, kulturális rendezvényeken azzal a céllal, hogy kivonja őket a szovjet ideológia és valóság hatása alól (ügyirat 1. kötet 59-60., 134-135., 182-187., 246-249., 293-294. old).

Gulácsytól szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat kapott, melyet a református hívők között terjesztett (2. kötet 136-146-, 168-170- old., 3.kötet 187-190. old).

A Magyar Nemzeti Párt fasisztabarát párt tagjaként és református lelkészként 1938 novemberében Kárpátontúli-Ukrajna megszállásakor részt vett az illegális tanácskozáson, melyen megvitatták a magyar megszállók ünnepélyes köszöntését (2. kötet 91-93.old.).

Györke utasítására 1938. november 10-én a templomi harangszóval gyűlésre hívták össze a lakosságot a magyar fasiszta megszállók köszöntésére, ahol fasisztabarát beszédet mondott, dicsérte a magyar állami rendet, igazolta Kárpátontúl magyar megszállást és felszólította a lakosságot, hogy feltétel nélkül teljesítsék a megszálló hatalom minden rendeletét és parancsát (2.kötet 93-94.old.).

A megszállás teljes ideje alatt tagja volt a községi elöljáróságnak és aktív munkát folytatott a megszálló hatalom megerősítésének érdekében Kárpátontúlon (ügyirat 2. kötet 104., 152-153., 3. kötet 13-14.old).

A megszállók Kárpátontúlra érkezésével Györke büntetendő kapcsolatot teremtett a magyar csendőrséggel, melynek megbízásából árulással foglalkozott. Átadta lakását a magyar csendőrségnek, ahol azok súlyosan bántalmazták a kommunistákat és más, a magyar megszállókkal szemben ellenséges magatartást tanúsító személyeket (2. kötet 95-98.old., 149-150.old., 3. kötet 3,6-7. old.).

1939 márciusától a Levente félkatonai ifúsági szervezet elnöke és lelki vezetője volt, a fiatalokat magyar szellemben nevelte, erőszakkal elültetve bennük a magyar megszállóknak való engedelmességet (2. kötet 99-100., 104., 151.old.).

1941 áprilisától az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga magyar nacionalista szervezet tagja, melynek célja az volt, hogy a magyarok által lakott minden területet egy magyar államba egyesítse, és aktívan támogatta a megszálló hatalmat Kárpátontúlon (2. kötet 104., 151-152. old.).

A szovjet nép német fasiszta megszállók ellen vívott honvédő háborúja alatt 1942 telén, az istentiszteleten felszólította a hívőket, hogy adjanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton harcoló magyar katonák javára. (2. kötet 100., 147-149.old.).

A felhozott vádakkal kapcsolatban az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2.bek., 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban Györke I.I. bűnös-ségét csak részben ismerte el (2. kötet 103-105. old., 136-154. old.).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal, valamint a tanúkkal végzett szembesítések: Deák A.I. (3. kötet 19-24. old.), Füsti (3. kötet 59-64. old.), Monár H.F. (3. kötet 6-12. old., 120-124. old.), Povh P.Sz. (3. kötet 13-14. old., 125-128. old.), Kovács V.I. (2. kötet 299-300. old., 3. kötet 129-132. old.) Molnár K.F. (3.kötet 1-3. old., 133-137. old.) Huszti B.E. (3.kötet 184-186. Old.), Gulácsy L.L. (3.kötet 187-189. old.) és a tárgyi bizonyítékok (3.kötet 190.old).

A fentebb kifejtettek alapján vádoljuk:

7. PÁZSIT József Alekszandrovicst, született 1914-ben, USZSZK, Kárpáton-túli terület, Nagyszőlősi körzet, Királyháza faluban, munkás családból származó, felső teológiai végzettségű, pártonkívüli, magyar, az SZSZK SZ állampolgára, a le-tartóztatásig református lelkész, lakcíme Munkács, Duhnovics utca 11, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet egyik vezetője volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy kivonja őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

Részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes felszólalásában bírálta a Szovjetunió vallásügyi politikáját és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címeztek szovjetellenes levél összeállításában és aláírásában.

A hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek és 54-11. tc. foglalt bűncselekményeket.

8. HUSZTI Béla Adalbertovicst, született 1895-ben, USZSZK, Kárpáton-túli terület, Beregszász, középosztálybeli paraszti családból származó, felsőfokú teológiai végzettségű, pártonkívüli, magyar, az SZSZK SZ állampolgára, a letartóztatásig református lelkész, lakhelye Beregszászi körzet, Kígyós falu, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet egyik vezetője volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Vallási tevékenysége során rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és a pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy kivonja őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

Szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat kapott, hogy azokat terjessze a református hívők között.

A Magyar Nemzeti Párt fasisztabarát párt tagjaként 1938 novemberében részt vett egy illegális tanácskozáson, melyen a magyar-fasiszta megszállók ünnepélyes köszöntéséről és az ún. Magyar Nemzeti Tanács létrehozásáról tanácskoztak a hatalomátvétel okán.

Mint a Magyar Nemzeti Tanács elnöke és később a községi előljáróság tagja, aktív tevékenységet folytatott a megszálló hatalom megerősítésének érdekében Kárpánton-túlon. A magyar csendőrséggel együtt összeírta a megszállók által letartózt-

tatott és koncentrációs táborokba küldött zsidó nemzetiségű személyek vagyonát.

A magyar megszállás ideje alatt többször szólalt fel gyűléseken és prédikációkat mondott, melyekben igazolta Kárpátontúl magyarok általi megszállását, felszólította a hívőket, hogy adományozzanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton harcoló magyar hadseregnek, rágalmazta a kommunista pártot és a szovjet államot.

A Levente félkatonai ifjúsági szervezet tiszteletbeli elnökeként és lelki vezetőjeként a fiatalokat fasiszta szellemben nevelte, erőszakkal elültetve bennük a magyar megszállóknak való engedelmisséget. A magyar Egyesült Keresztény Nemzeti Liga tagjaként részt vett az utóbbi tanácskozásán, ahol a megszálló rezsim megerősítését vitatták meg Kárpátontúl, tehát elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2.bek és 54-11. tc. foglalat bűncselekményeket.

9. ASSZONYI István Sztefanocot, született 1909-ben, Bacska, Kralovo-Hlumici körzet (Csehszlovákia), kulák-paraszti származású, társadalmi helyzete szerint kulák, felső teológiai végzettségű, pártonkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásáig református lelkész, lakhelye Nagyszőlősi körzet, Forgolány falu, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet egyik vezetője volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és párszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy elválassza őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

Részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes felszólalásában bírálta a Szovjetunió vallásügyi politikáját és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címezett szovjetellenes levél összeállításában és aláírásában.

A hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat.

Református lelkészként Kárpátontúl magyar megszállása előtt részt vett egy illegális tanácskozáson, melyen megvitatták a magyar-fasiszta megszállók ünnepélyes köszöntését és az ún. Magyar Nemzeti Tanács megalakítását.

Tömeggyűlést szervezett a magyar megszállók fogadására, melynek végén ünnepi istentisztelet tartott, ahol fasisztabarát prédikációt mondott.

A megszállás teljes ideje alatt a Magyar Élet Párt fasisztabarát párt községi elnöke volt, valamint a Levente félkatonai ifjúsági szervezet tiszteletbeli és lelki vezetője, az ifjakat fasisztabarát lelkületben nevelte erőszakkal elültetve bennük a magyar megszállók iránt való engedelmisséget.

A templomi istentiszteletek alkalmával a prédikációkban felszólította a hívőket, hogy adjanak fehérneműt a magyar hadsereg sebesült katonáinak, akik a szovjet-német frontról érkeztek és a hadikórházakban voltak.

A magyar csendőrökkel együtt részt vett a megszállók által letartóztatott és koncentrációs táborokba hurcolt zsidó nemzetiségű személyek vagyonának összeírásában, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek és 54-11. tc. foglalt bűncselekményeket.

10. GULÁCSY Lajos Ljudvigovicsot, született 1925-ben, USZSZK, Kárpátontúli terület, Nagyszőlősi körzet, Tivadarfalva, munkás családból származó, végzettsége középfokú-műszaki, pártunkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásáig a református lelkész segédje, egyidejűleg a vasúti műhely esztergályosa, lakhelye Munkács, Duhnovics út 11, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet tagja volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Vallási tevékenysége során rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy elválassza őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

1945-ben kétszer Budapestre utazott, ahonnan nagy mennyiségű szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat hozott és azokat a hívők között terjesztette, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek és 54-11. tc. foglalt bűncselekményeket.

11. KOVÁCS Zoltán Adalbertovicsot, született 1907-ben, Vágseje (Csehszlovákia), tisztviselő családból, képzettsége felsőfokú teológiai, pártunkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásáig református lelkész, lakhelye Nagyszőlősi körzet, Újlak falu, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet egyik vezetője volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Vallási tevékenysége során rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy kivonja őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

Részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes felszólalásában bírálta a Szovjetunió vallásügyi politikáját és részt vett annak a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címezett szovjetellenes levélnek az összeállításában és aláírásában.

A hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat.

Horthy magyar fasiszta kormánya fennállásának idején az istentiszteletek alkalmával a templomban fasisztabarát prédikációkat tartott, melyek a fasiszta rezsim megerősítésére irányultak és felszólította a hívőket, hogy adományozzanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton harcoló magyar hadsereg részére, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek és 54-11. tc. foglalt bűncselekményeket.

12. GYÖRKE István Ivanovicsot, született 1896-ban, USZSZK, Kárpátontúli terület, Ungvári körzet, Nagygejőc falu, középparaszti családból származó, szociális helyzete szerint kulák, képzettsége felsőfokú teológiai, pártunkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, letartóztatásáig református lelkész, lakhelye Beregszászi körzet, Beregújfalva, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet tagja volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy kivonja őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

Szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat kapott, hogy azokat terjessze a hívők között.

A Magyar Nemzeti Párt tagjaként és református lelkészként Kárpátontúl megszállása előtt részt vett egy illegális tanácskozáson, melyen megvitatták a magyar-fasiszta megszállók ünnepélyes fogadásának kérdését.

1938. november 10-én ünnepélyes gyűlést szervezett a magyar megszállók tiszteletére, melyen fasisztabarát beszédet tartott, dicsérte a magyar állami berendezkedést, igazolta Kárpátontúl magyarok általi megszállását és felszólította a lakosságot, hogy feltétel nélkül teljesítsék a megszálló hatalom rendeleteit és parancsait. Mint a községi előjáróság tagja a megszálló hatalom megerősítése érdekében munkát végzett Kárpátontúlon. Büntetendő kapcsolatot tartott fent a magyar csendőrséggel és besúgó tevékenységet folytatott.

1939 márciusától a Levente félkatonai ifjúsági szervezet tiszteletbeli és lelki vezetője volt, az ifjúságot magyar-párti szellemben nevelte erőszakkal elültetve bennük a magyar megszállók iránti engedelmességet.

1941 áprilisában a magyar Egyesült Keresztény Liga magyar nacionalista szervezet tagja volt, melynek célja a magyarok által lakott minden területet egy magyar államba történő egyesítése volt és a megszálló rezsim aktív támogatása Kárpátontúlon.

Az istentiszteletek alkalmával a templomban felszólította a hívőket, hogy a szovjet-német fronton harcoló magyar hadsereg részére adományozzanak meleg ruhákat, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek és 54-11. tc. foglalt bűncselekményeket.

Az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 204. tc. alapján a 2258. s/sz. ügyet PÁZSIT J.A., HUSZTI B.Z., ASSZONYI I.I., GULÁCSY L.L., KOVÁCS Z.A. és GYÖRKE I.I. vádemeléséről megküldöm a megyei ügyésznek a vádlottak bírósági felelősségre vonásának érdekében.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának őrnagya s.k., Jeremicsev
Egyetérték: Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztályának vezetője, s.k., Akszjonov alezredes
Vádemelés összeállítva 1949. május 14-én.

IGAZOLÁS

58. Kovács Zoltán Adalbertovics vádlott 1949. március 19-én lett letartóztatva, Pázsit József Alekszandroovics, Asszonyi István Sztefanovics, Gulácsy Lajos Ljudvigovics 1949. március 20-án, Huszti Béla Emerihovics és Györke István Ivanovics 1949. március 25-én. Minden vádlott őrizetben van az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya belső börtönében Ungváron.

59. A tárgyi bizonyítékok a 2258. s/sz. ügyirathoz külön csomagban csatolásra kerültek.

60. A vádlottak személyes iratai a 2258. s/sz. ügyirathoz külön csomagban kerültek csatolásra.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának őrnagya s.k., Jeremicsev

[1954.11.28] Kollektív döntés a Baráti Kör lelkészei büntetésének érvényben tartásáról

Szigorúan titkos (áthúzva)
Nem titkos

Vélemény

1954. november 28.

Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályának vezető operatív megbízottja, Udovik hadnagy, a megyei bizottság megbízása alapján áttanulmányozva a 2353 sz. bűnügyi ügyiratot PÁZSIT és mások, összesen hat fő ügyében

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én kelt határozata alapján Huszti, Asszonyit, Kovácsot és Györkét elítélték USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4., 54-10 tc. 2. bek. és 54-11 tc. alapján, Pázsitot az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-10 tc. 2.bek. és 54-11. tc. alapján 25 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre és 5 jogfosztásra vagyonekobjzással; Gulácsy L.-t az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján 10 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélték 5 év jogfosztással és vagyonekobjzással.

1. HUSZTI Béla Emerihovics, született 1895-ben, USZSZK, Kárpátontúli terület, Beregszász, középparaszti származású, lelkész, pártontkízüli, magyar, felsőfokú teológiai végzettséggel, büntetlen előéletű;

2. ASSZONYI István Sztefanovics, született 1909-ben, Csehszlovákia, magyar, kulák-paraszti családból származik, lelkész, pártontkízüli, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, büntetlen előéletű;

3. KOVÁCS Zoltán Adalbertovics, született 1907-ben, születési helye Csehszlovákia, tisztviselő családból származik, lelkész, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, büntetlen előéletű;

4. GYÖRKE István Ivanovics, született 1896-ban, Kárpátontúli terület, Ungvári körzet, Nagygejőc faluban, középparaszti származású, lelkész, magyar, pártontkízüli, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, büntetlen előéletű;

5. PÁZSIT József Alekszandrovics, született 1914-ben, Kárpátontúli terület, Nagyszőlősi körzet, Királyháza, munkás családból származik, lelkész, magyar,

pártonkívüli, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú lelkészi végzettséggel rendelkezik, büntetlen előéletű;

6. GULÁCSY Lajos Ljudvigovics, született 1925-ben, Kárpátontúli terület, Nagyszőlősi körzet, Tivadafalva falu, munkás családból származik, lelkészsegéd, magyar, pártonkívüli, az SZSZKSZ állampolgára, középiskolai végzettséggel, büntetlen előéletű.

Jelen ügyben említett személyek bűnösnek találtattak abban, hogy különböző időben Kárpátontúl a Szovjet Hadsereg által történt felszabadításáig beléptek a „Keleti fivérek klubja” magyar nacionalista vallási szervezetbe, melynek célja a református egyház és a fasiszta reakciós elemek megerősítése volt. Az elítéltek Kárpátontúl Szovjet Hadsereg által való felszabadítását követően aktivizálták az említett szervezet tevékenységét és azt nyilvánvalóan szovjetellenessé szervezték. 1945-től mindegyikőjük köröket szervezett Kárpátontúl falvaiban, ahová a fiatalokat toboroztak.

1946 elején a Beregszászi körzet Gecse községében megszervezték a prédikátorok illegális szemináriumát (képzését), mely egy hónapig működött. A körökben és a szemináriumon jelen ügyben elítéltek szovjetellenes felszólalásokat tettek, melyekben felszólították a fiatalokat, hogy ne vegyenek részt az ország társadalmi-politikai életében azzal a céllal, hogy az ifúságot kivonják a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól. Az elítéltek nagy mennyiségben terjesztettek szovjetellenes szórólapokat.

1947. március 27-én Pázsit és Kovács elítéltek más református lelkészekkel közösen a „Keleti fivérek klubja” nevében részt vettek a kommunista párt egyik vezetőjének és a szovjet kormánynak címezett szovjetellenes levél megfogalmazásában.

A „Keleti fivérek klubja” minden tevékenysége 1945-1948 között a kommunista párt és a szovjet kormány rendezvényei ellen irányult.

Huszti, Asszonyi és Györke Kárpátontúl megszállásának ideje alatt részt vettek a megszállók ünnepélyes köszöntésében. Kovács, Györke, Huszti és Asszonyi a magyar megszállás ideje alatt felszólították a lakosságot, hogy nyújtsanak segítséget a magyar hadseregnek a Szovjetunió elleni harcban.

Huszti és Györke a múltban a Magyar Nemzeti Párt fasisztabarát párt tagjai voltak.

Huszti, Györke és Asszonyi Kárpátontúl magyar megszállásának ideje alatt a „Levente” magyar szervezet tiszteletbeli elnökei voltak.

Az elítéltek harmadfokú fellebbezését elutasították.

Huszti, Asszonyi, Kovács, Györke és Gulácsy bűnösségét bizonyították a beismertő vallomások, a tanúvallomások, valamint az ügyhöz csatolt tárgyi bizonyítékok.

Így Pázsit I.A. a bíróságon azt mondta, hogy 1942-ben lépett be a „Keleti fivérek klubjába”, majd a szervezet egyik vezetője lett. Miután a szovjet hadsereg felszabadította Kárpátontúlt, a „Keleti fivérek klubja” nem szüntette be tevékenységét, 1945-ben a Beregszászi körzet Gecse falujában megszervezte a prédikátor-misszionáriusok illegális tanfolyamát. A tanfolyamon főként fiatalok vettek részt, a szervezéssel a református lelkészek foglalkoztak. Az elítélt előadóként vett részt a tanfolyamon. A tanfolyamon vallási ismereteket oktattak,

ezen kívül azt mondta a hallgatónak, hogy ne járjanak a klubokba, mozikba, mivel ezt az Isten nem engedi, ne olvassanak marxista-leninista irodalmat, mivel az nem ismeri el Isten létezését, nem tanácsolta a kolhozba történő belépést sem, mivel a kolhozisták nem járnak templomba. 1947 márciusától részt vett a „Keleti fivérek klubja” illegális konferenciáján Beregszászon, ahol összeállításra került egy levél a Szovjetunió Kommunista Pártja egyik vezetőjének címezve. A levélben rámutattak, hogy a fasiszta Németország feletti győzelemben nincs érdeme szovjet népnek és ne vegye el a dicsőséget magának, mivel az Isten érdeme. Részt vett a vallási szórólapok terjesztésében 2000-3000 példányban.

1945. június havában a Nagyszőlősi járás Tivadarfalva községében személyesen szervezte meg a 35-40 fiatal személyből álló biblia-tanulmányozó kört. Személyesen választott ki a prédikátorképzésre 7 személyt. Ezen tanfolyamok célja a református vallás megerősítés volt (ügyirat 252., 253., 254. old.).

Tettetársa, Huszti B.E. a bíróságon azt mondta, hogy 1946-tól volt a „Keleti fivérek klubja” aktív tagja, néhányszor részt vett Gecsbén vallási konferenciákon, megszervezte a Krisztus követői kört. Felszólalt az Istent el nem ismerő irodalom ellen. 1938-ban a magyarok bevonulása előtt részt vett egy tanácskozáson azokkal, akik támogatták a magyarokat, amelyen megvitatták a magyar csapatok ünnepélyes köszöntésének módját. Őt bízták meg a gyűlésen elmondandó köszöntő beszéddel, és a harangozó megbízásával, hogy az a magyarokat harangszóval köszöntse. Azonban nem tudott felszólalni, mivel a magyarok éjjel jöttek meg. A megszállás ideje alatt megválasztották a községi elöljáróság tagjának és a Magyar Nemzeti Tanács vezetőjének, valamint a „Levente” szervezet tiszteletbeli elnökének, amely a fiatalokat fasisztabarát szellemben nevelte. Mikor egy alkalommal a tanácskozáson felszólalt, dicsérte a magyar rendet. Az imák alkalmával a templomban Horthyt Kárpátontúl felszabadítójának nevezte, felszólította a lakosokat, hogy adjanak meleg ruhát a magyar hadseregnek. Részt vett a koncentrációs táborba hurcolt zsidók gyogyanának összeírásában. (ügyirat 254, 255. old.).

Asszonyi tettetárs a bíróságon elmondta, hogy református lelkészként 1945 márciusában lépett be a „Keleti fivérek klubjába”, a misszionárius-prédikátorok illegális tanfolyamán oktató volt és egy személyt választott ki a kurzuson való részvételre. 130 db vallási tartalmú szórólapot osztott ki, három ifjúsági biblia-tanulmányozó kört szervezett 40-50 fővel, a tagoknak azt mondta, hogy ne járjanak olyan helyre, ahol nem ismerik el az Istent és ne olvassanak olyan irodalmat, mely nem ismeri el az Istent. 1947 márciusában részt vett a „Keleti fivérek klubja” konferenciáján, ahol egyhangúlag elfogadták a szovjet állam vezetőjének nevére címzett levelet. A konferencián Pázsit, Kovács, Simon és Zimányi is részt vettek.

1938 novemberében részt vett a magyarok támogatóinak titkos megbeszélésén, ahol a magyar hadsereg ünnepélyes fogadásának kérdését tárgyalták. A magyarok bejövetelének tiszteletére ünnepi templomi istentiszteletet tartott, ahol a prédikációban éltette a magyarokat. A titkos megbeszélésen megválasztották a Magyar Nemzeti Tanács vezetőjének azzal a feladattal, hogy átvegye a hatalmat a magyarok bejövetelekor, de ez nem történt meg, mivel a magyarok a faluba történő megérkezésekor kinevezték a falu bíróját.

1939-ben belépett a Magyar Élet Párt tagjainak sorába. A megszállás ideje alatt a templomi istentiszteletek alkalmával felszólított a magyar hatalom támogatására és dicsérte Horthyt, valamint annak támogatóit, felszólította a hívőket, hogy adjanak meleg ruhát a magyar hadseregnek. Ezen kívül a Levente szervezet tiszteletbeli elnöke volt, tagja volt a koncentrációs táborokba hurcolt zsidók vagyonát összeíró bizottságnak is. Elismeri, hogy a bibliatanulmányozó körök szovjetellenesek voltak (ügyirat 256., 257. old.).

Gulácsy tettestárs a bíróságon azt mondta, hogy 1945 májusában lépett be a „Keleti fivérek klubjába” és ennek a klubnak a megbízásából 1945-ben kétszer utazott Budapestre vallási irodalomért és szórólapokért. Néhány példány bibliát és tízezer példány szórólapot hozott a klubnak. 1946-ban befejezte a misszionárius-prédikátor egy hónapos tanfolyamát, ezután két bibliatanulmányozó kört szervezett, ahol azt javasolta a hívőknek, hogy ne járjanak a klubokba, mozikba, ne olvassanak olyan irodalmat, ami nem ismeri el az Istent, a hívők között vallási irodalmat és szórólapokat terjesztett (ügyirat 257-258. old.).

Kovács Z.A. tettestárs a bíróságon elmondta, hogy 1943 októberében lépett be a „Keleti fivérek klubjába”, annak vezetői köréhez tartozott. A református vallás terjesztésének céljával Újlak faluban két bibliatanulmányozó kört szervezett, a kör tagjait felszólította, hogy ne járjanak klubokba, mozikba, táncokra, ne olvassanak olyan irodalmat, mely nem ismeri el az Istent.

A prédikátor-missionáriusok tanfolyamán 1946-ban előadó volt és a református egyház történetét oktatta. Ezen kívül Pázsit, Asszonyi és másik is oktatók voltak. 1947. március havában részt vett a „Keleti fivérek klubja” konferenciáján, ahol azt a határozatot hozták, hogy a szovjet állam vezetőjének levelet küldenek. A magyar megszállás ideje alatt felszólította a hívőket a templomban, hogy adjanak meleg ruhát a magyar hadseregnek. (ügyirat 258-259. old.).

Györke tettestárs a bíróságon azt mondta, hogy a „Keleti fivérek klubjának” tagja volt. Beregújfaluban egy bibliai kört szervezett, melyet 1948-ig vezetett. Kárpánton túl magyar hadsereg általi megszállásának idején, az ünnepi gyűlésen üdvözlőbeszéddel szólalt fel, ahol a magyarokat Kárpánton túl felszabadítóinak nevezte. Utasítására a harangozó a magyarokat harangszóval köszöntötte. A magyarok alatt megválasztották a falusi elöljáróság tagjává, valamint a Levente szervezet tiszteletbeli elnökává. Az istentiszteletek alkalmával a templomban dicsérte a magyar állami berendezkedést és magát Horthyt, felszólította a hívőket, hogy adjanak meleg ruhát a magyar hadseregnek. 1941-ben beleegyezése nélkül választották meg az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga tagjának (ügyirat 260-261. old.).

Lengyel Kálmán Mihajlovics tanú, született 1896-ban, és Szőlósi Péter Áronovics, született 1896-ban, a bíróságon megerősítették, hogy Huszti volt a szervezője a megszállók ünnepélyes fogadásának és a gyűlésen köszöntő beszédet mondott (ügyirat 262-263. old.).

Fóri Ilona Gavrilovna tanú, született 1925-ben, és Padkós Kálmán Antonovics, született 1924-ben, a bíróságon elmondták, hogy 1946-ban részt vettek a prédikátor-missionáriusok egyhónapos képzésén. A tanfolyamon az oktatást Pázsit, Asszonyi, Kovács végezték, akik a biblia tanulmányozása mellett felszólították a

hallgatókat, hogy ne látogassák a klubokat, mozikat, ne olvassanak az Istent el nem ismerő irodalmat. Ahogy Fóri mondta, a kurzuson Pázsit elmondott egy esetet, amikor egy alkalommal bement a moziba, rögtön rosszul lett, megbetegedett, az Isten így büntette meg. (ügyirat 263., 264., 265. old.).

Szabó Malvina Julijevna, született 1928-ban, tanú a bíróságon elmondta, hogy 1945-ben tagja volt az Asszonyi által szervezett körnek, a körben 20 fő volt. A körben Asszonyi azt mondta, hogy ne járjunk a klubokba, moziba, ne olvassunk vallásellenes irodalmat. 1946-ban részt vett a prédikátor-misszionáriusok egyhónapos képzésén Gecse faluban. A tanfolyamon az oktatók Pázsit, Asszonyi, Kovács és mások voltak. Kovács, Gulácsy és Asszonyi a hívők között vallási tartalmú szórólapokat terjesztettek (ügyirat 265. old.).

Pap Olga Károlvna tanú, született 1930-ban, a bíróságon elmondta, hogy 1945-ben Pázsit és annak segítője Gulácsy, megszervezték a bibliatanulmányozó kört, ahol arra szólították fel őket, hogy ne látogassanak klubokat, mozikat. 1946-ban hallgatója volt az egy hónapos tanfolyamnak, ahová Pázsit és Gulácsy küldték. A tanfolyamon Pázsit, Kovács, Asszonyi és mások voltak az oktatók. Gulácsy a tanfolyamon vallási tartalmú szórólapokat terjesztett. A tanfolyam a református prédikátorok képzésére irányult. (ügyirat 266. old.).

Lelkes Ilona Kálmánovna tanú, született 1923-ban, a bíróságon elmondta, hogy tagja volta annak a körnek, melyet Kovács szervezett falujukban. Továbbá részt vett a misszionárius-prédikátor képzés egyhónapos tanfolyamán, ahol Kovács, Pázsit, Asszonyi és mások oktattak református egyháztörténetet, azt mondták, hogy ne járjanak moziba, klubokba, ne olvassanak vallásellenes irodalmat. A tanfolyam befejezését követően megbízták őket, hogy a református prédikátorok körébe minél több tagot vonjanak be (ügyirat 266-267. old.).

Molnár Kálmán Fedorovics tanú, született 1892-ben, a bíróságon elmondta, hogy Györke a falujukban református lelkész volt, Kárpátontúl magyarok általi megszállásának ideje alatt Györke a gyűlésen üdvözlő beszédet mondott, amiben azt mondta, hogy a faluban 30, a magyar hatalom iránt lojalitással viseltető család van, akik támogatják a magyar rendet, a lakosság többi részénél tisztogatást kell végezni. Még aznap este a magyar hatalom megkezdte a falu lakosságának letartóztatását (ügyirat 268. old.).

Molnár Gábor Ferencovics tanú, született 1885-ben, a bíróságon elmondta, hogy Györke szervezte a magyar megszállók ünnepélyes fogadását, üdvözlő beszéddel dicsérte a megszállókat és azt mondta, hogy azokat már rég várták. Este letartóztatták a kommunistákat, a tanút letartóztatták, Györke udvarába vitték, ahol kikérdezték és megverték, és végül a beregszászi börtönbe küldték (ügyirat 269. old.).

Szabad Géza Sztjefanovics tanú, született 1910-ben, a bíróságon elmondta, hogy Huszti a falujukban református lelkészként dolgozott, a Magyar Nemzeti Párt fasisztabarát párt tagja volt. Huszti részt vett a magyar megszállók ünnepélyes köszöntése alkalmából szervezett titkos tanácskozáson, Huszti a községi előljárási tagja volt, a templomban felhívta a lakosságot, hogy segítsék a magyar megszállókat, azokat felszabadítóknak nevezte, dicsérte Horthyt, sajt lakásán gyűjtötte a

meleg ruhákat a magyar hadseregnek (ügyirat 269-270. old.).

Az elítéltek bűnösségét tanúsítják a bíróságon Tóth (ügyirat 262.old.), Petrusinec (ügyirat 268.old.), Deák (ügyirat 270.old.), Csok András (ügyirat 270. old.), Csok Alekszej (ügyirat 271. old.), Füsti (ügyirat 271.old.), Kutasi (ügyirat 271-272.old.) tanúvallomásai és a külön csomagban az ügyirathoz csatolt tárgyi bizonyítékok (ügyirat 231-232. old.).

Panasz az elítéltektől nem érkezett.

Igy a Huszti, Asszonyi, Kovács, Györke, Pázsit és Gulácsy által elkövetett bűncselekmények az ügy anyagai alapján bizonyítást nyertek, Huszti, Asszonyi Kovács és Györke cselekedeteit helyesen minősítették az USZSZK Btk.-nek 54-4. 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján, Pázsit és Gulácsy cselekedeteit az USZSZK Btk.-nek 54-10 tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján, a bíróság a büntetés mértékét Huszti Asszonyi, Kovács, Györke, Pázsit esetében javító-munkatáborokban letöltendő 25 éves szabadságvesztéssel és Gulácsy esetében 10 éves szabadságvesztéssel és mindegyiknél 5 éves jogfosztással és vagyonelkobzással megfelelően szabta ki, az megfelel az elkövetett bűncselekmények súlyosságának.

A fentebb említettek alapján úgy vélem:

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én kelt ítéletét Huszti Béla Emerihovics, Asszonyi István Sztjepanovics, Kovács Zoltán Adalbertovics, Györke István Ivanovics, Pázsit József Alekszandrovics és Gulácsy Lajos Ljudvigovics ügyében módosítás nélkül érvényben kell hagyni.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályának vezető operatív megbízottja, Udovik hadnagy, s.k.

Egyetértek: a Kárpátontúli területi büntetőügyek felülvizsgálati csoportjának vezetője, s.k., Zudov kapitány

1954. november 3.
2477. s/sz. ha/5

[1955.09.12.] Óvás a büntetés 10 év szabadságvesztésre történő csökkentéséről.

Titkos (áthúzva)

Nem titkos

Az Ukrán SZSZK Legfelső Bíróságának elnöksége

ÓVÁS

/felügyeleti eljárás keretén belül/

Pázsit I.A., Huszti A.E., és mások ügyében

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23–24-én kelt ítélete alapján az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4. 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján 25 év szabadságvesztésre és 5 jogfosztásra ítélte vagyonelkobzással:

Huszti Béla Emerihovicsot, született 1895-ben, USZSZK Kárpátontúli területe Beregszász városában, középosztálybeli paraszti származású, felső teológiai végzettségű, pártonkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásáig református lelkész volt, a Beregszászi körzet, Kígyós faluban élt;

Asszonyi István Sztefanovicsot, született 1909-ben, Csehszlovákia, Kralovo-Hlmicki körzet, Bacska faluban, magyar, kulák-paraszti családból származó, felsőfokú teológiai végzettséggel, pártonkívüli, a letartóztatásáig református lelkész, a letartóztatásáig a Nagyszőlős körzet, Forgolány faluban élt;

Kovács Zoltán Adalbertovicsot, született 1907-ben, születési helye Vágsellye (Csehszlovákia), tisztviselő családból származik, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, pártonkívüli, a letartóztatásáig református lelkész volt, a Nagyszőlősi körzet, Újlak faluban élt;

Györke István Ivanovicsot, született 1896-ben, született USZSZK, Kárpátontúli területe, Ungvári körzet, Nagygejőc faluban, közép-paraszti származású, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, letartóztatásáig református lelkész volt, lakhelye Beregszászi körzet, Beregújfalu.

Pázsit József Alekszandrovincsot, született 1914, Nagyszőlősi járás, Királyháza, Kárpátalja, magyar nemzetiségű, párton kívüli, szovjet állampolgár, letartóztatásáig református lelkész, lakhelye Munkács.

Ezzel az ítélettel a vádlottakat az USZSZK BTK-nek 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján 25 év szabadságvesztésre és 5 év jogfosztásra ítélték, vagyonelkobzással.

A Kárpátontúli Terület Bíróság ítéletét Pázsit I.A. és mások ügyében az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának bűnügyekben eljáró bírói testülete az 1949. augusztus 3-án kelt határozatával érvényben hagyta.

A nyomozati hatóság az ügyben megállapította, hogy 1935-ben Szabó Béla és Simon Zsigmond református lelkészek Kárpátontúli-Ukrajna területén létrehoztak egy magyar vallási szervezet, melyet a „Keleti fivérek klubnak” neveztek, és melynek tagja lett a jelen ügyben elítélt Pázsit I.A. 1942-ben, Huszti B.E. 1946-ban, Asszonyi I.Sz. 1945-ben, Kovács Z.A. 1943 októberében és Györke Sz.I. 1935-ben.

Az elítélt Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Pázsit I.A. e szovjetellenes szervezet vezetői voltak, Huszti B.E. és Györke Sz.I. tagok voltak, akik mindnyájan aktív szovjetellenes tevékenységet folytattak.

A vallási szertartások alkalmával rendszeresen szovjetellenes prédikációkat mondtak, melyekben felszólították a szovjet ifjúságot, hogy ne vegyenek részt a szovjet hatalom és a pártszervezet által rendezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat kaptak és azokat a református felekezetű katolikus hívők között terjesztették.

1945-től minden jelen ügyben elítélt személy aktivizálta tevékenységét, vagyis „Krisztus követőinek társasága” köröket hoztak létre, a hívőknek konferenciát szerveztek, melyeken szovjetellenes prédikációkat tartottak.

1945-ben megszervezték az igehirdető misszionáriusok illegális „tanfolyamát” a Beregszászi körzet, Gecse falujában, melyen szovjetellenes prédikációkat tartottak. (I. kötet, ügyirat 19-20., 29-31., 43-50., 53-59., 59-60. old.).

Huszti, Asszonyi és Györke Kárpátontúli-Ukrajna a magyar fasiszták által történt megszállásának idején megszervezték a megszállók ünnepélyes köszöntését. Az általuk szervezett gyűlésen a magyar-fasiszta megszálló hadsereg Kárpátontúli-Ukrajna területére történő bevonulásának tiszteletére 1938-ban az elítélt Györke fasisztabarát beszédet tartott.

Huszti, Asszonyi és Györke a Szovjetuniónak a fasiszta megszállókkal folytatott háborúja idején a meleg ruházatot gyűjtött a megszállóknak és felhívták a lakosságot, hogy nyújtsanak segítséget a magyar hadseregnek a Szovjetunió elleni háborúban.

Huszti és Györke a múltban a fasisztabarát Magyar Nemzeti Párt tagjai voltak.

Huszti, Györke és Asszonyi Kárpátontúl magyar megszállásának idején a félkatonai, fasisztabarát „Levente” ifjúsági szervezet tiszteletbeli és lelki vezetői voltak.

Míg Magyarországon a fasiszta Horthy kormány regnált, Kovács az istentiszteletek alkalmával fasisztákat támogató prédikációkat mondott, mely a fasiszta rezsim megerősítésére irányult.

A Szovjetuniónak a fasiszta Németországgal vívott nagy honvédő háborújának idején Kovács, 1942 őszén, a templomban prédikációt mondott, melyben felszólította a lakosságot, hogy adományozzanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton harcoló magyar hadseregnek (2. kötet, ügyirat 16-17. old., 21-22. old., 74., 147-149. old.).

Az elítéltek bűnös szovjetellenes tevékenysége teljes mértékben bizonyításra került a tanúk vallomása és tárgyi bizonyítékok alapján.

Minden elítélt az ellenük felhozott vádban bűnösnek vallotta magát.

Az elítéltek által elkövetett bűncselekmények helyesen lettek minősítve.

Azonban a Huszti B.E., Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Pázsit I.A., és Györke I.I. elítéltek ügyében megállapított büntetés túlságosan szigorú.

Az fentebb említettekre hivatkozva, az SZSZKSZ, a tagköztársaság és autonóm köztársaságok bírósági rendszeréről szóló törvény 16. tc. megfelelően

KÉREM:

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én hozott ítéletének, valamint az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának 1949. augusztus 3-án Huszti B.E., Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Györke I.I. és Pázsit I.A. ügyében hozott döntésének módosítását, büntetésük 10 év szabadságvesztésre történő csökkentését.

Az ítélet többi részét módosítás nélkül kell hagyni.

Gulácsy L.L-t illetően, akit az ügyben 10 év szabadságvesztésre ítélték, óvás be nyújtásra nem került sor.

Melléklet: 2353. sz. ügy 3 kötetben és Pázsit kérelme 2 oldalon.

Az SZSZK Főügyésze helyettese, az igazságügy 1. kategóriás állami tanácsosa, s.k., Szalin D.

1955. szeptember 12.

No. 13/8-9896-55/35624

[1955.11.03] Határozat büntetés 10 évre való csökkentéséről

Titkos (áthúzva) Nem titkos

2426n.55 s/sz. határozat

Kijev

1955. november 3.

Az Ukrán SZSZK Legfelső Bíróságának Elnöksége

az alábbi összetételben:

az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bíróságának elnöke: Noscsenko P.H.

az elnökség tagjai: Jaroszlavszkij V.D., Jakimenko O.N., Kurpasz P.D.

az USZSZK ügyésze helyettese: Sugurova Sz.Sz.,

megvizsgálta az SZSZK Főügyésze helyettesének óvását a Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én kelt ítéletével kapcsolatban, melyben:

1. Huszti Béla Emerihovicsot, született 1895-ben, magyar, pártonkívüli, felsőfokú végzettségű, lelkész, büntetlen előéletű, büntetését 1949. március 25-től tölti;
2. Asszonyi István Sztefanovicsot, született 1909-ben, magyar, pártonkívüli, felsőfokú végzettségű, lelkész, büntetlen előéletű, büntetését 1949. március 20-tól tölti;
3. Kovács Zoltán Adalbertovicsot, született 1907-ben, magyar, pártonkívüli, felsőfokú végzettségű, lelkész, büntetlen előéletű, büntetését 1949. március 19-től tölti,
4. Györke István Ivánovicsot, született 1896-ban, magyar, pártonkívüli, felsőfokú végzettségű, lelkész, büntetlen előéletű, büntetését 1949. március 25-től tölti,

az USZSZK Büntető törvénykönyvének 54-4., 54-10. tc. 2. bek, 54-11. tc. alapján a bűncselekmény összevonásával az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-2. tc. foglalat szankciónak megfelelően és az USZSZK Legfelsőbb Tanácsa elnöksége 1947. május 26-án kelt rendeletének megfelelően „A halálbüntetés eltörléséről”, elítélték.

5. Pázsit József Alekszandrovicsot, született 1914-ben, magyar, pártonkívüli, felsőfokú végzettségű, lelkész, büntetlen előéletű, büntetését 1949. március 20-tól tölti,

az USZSZK Büntető törvénykönyvének 54-10. tc. 2. bek, 54-11. tc. alapján a bűncselekmények összevonásával az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-2. tc. foglalat szankciónak megfelelően és az USZSZK Legfelsőbb Tanácsa elnöksége 1947. május 26-án kelt rendeletének megfelelően „A halálbüntetés eltörléséről”, 25 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre, vagyonekobzással és az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 29. tc. a, b, c pontjaiban foglaltak szerint öt évi jogkorlátozásra ítélték.

Az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bírósága /Bujovics, Bobrinjova és Markiánovics – előadó/ 1949. augusztus 3-án kelt határozatában az ítéletet helybenhagyta.

Az óvásban felmerül az ítélet módosításának kérdése, valamint Huszti B.E., Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Györke I.I. és Pázsit A.O. ügyében a fellebbezés és a büntetés 10 év szabadságvesztésre történő csökkentése mindegyikük esetében.

Ami Gulácsy Lajost ügyét illeti, született 1925-ben, akit ugyanezen ítélet alapján ítéletek el, óvást nem nyújtottak be.

Meghallgatva az előadót, a bíróság tagját, Nerus elvtársat, az USZSZK ügyésze helyettese, Sugurov elvtárs véleményét, aki támogatta az óvást, az Ukrán SZSZK Legfelső Bíróságának elnöksége úgy látja, hogy az óvást jóvá kel hagyni az alábbi okok miatt:

Az elítélték az alábbiakban találtattak bűnösnek:

Huszti, Asszonyi, Kovács, Györke és Pázsit különböző időkben beléptek a „Keleti fivérek klub” vallási szervezetbe, amelyet Kárpátontúl hoztak létre 1935-ben Szabó és Simon református lelkészek az egyház és a fasisztabarát reakciós elemek megerősítése céljából.

1945-től kezdve, vagyis Kárpátontúl felszabadítását követően különösen aktivizálták szovjetellenes tevékenységüket és azt nem csak az említett szervezeten keresztül gyakorolták és azokban a falvakban, ahol lelkészként szolgáltak, hanem más falvakban is az általuk szervezett illegális körök által, melyekben főleg fiatalok voltak.

Ezen kívül 1945 elején az elítélték a Beregszászi körzet Gecse falujában illegálisan szemináriumot hívtak össze a prédikátorok számára, mely egy hónapig működött.

Az ún. „Keleti fivérek klubjában”, a körökben, szemináriumokon az elítélték, mint ezen gyűlések vezetői, letartóztatásuk napjáig ellenforradalmi agitációt foly-

tattak, melyet a tömegek vallási babonáival egyesítettek, felszólaltak a kommunista párt és szovjet hatalom rendezvényei ellen.

Az elítéltek továbbá a bűncselekmények elkövetésének teljes ideje alatt rendszeresen vallási, szovjetellenes tartalmú irodalmat terjesztettek a lakosság széles körében.

A fentebb említetteken kívül Pázsit, Kovács és mások részt vettek a kommunista párt és a szovjet kormány egyik vezetőjének nevére címzett ellenforradalmi tartalmú levél összeállításában.

Továbbá Huszti, Asszonyi, Györke és Kovács aktívan segítettek a magyar fasisztákat Kárpátontúl megszállásának ideje alatt. Mindegyikőjük, mint lelkész, 1938-tól felszólította a lakosságot, hogy aktívan segítsék az ellenséget, köszöntsék a megszállókat.

Huszti és Györke ez idő alatt a magyar fasisztabarát párt tagjai voltak, továbbá ők Asszonyival együtt a „Levente” magyar szervezet tiszteletbeli vezetői voltak, melynek feladata az volt, hogy katonai ismeretekre tanítsa az ifúságot és az SZSZKSZ elleni gyűlölet szellemében neveljék őket.

A Huszti B.E., Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Györke I.I., Pázsit I.O. ellen felhozott vádak az ügyirat alapján bizonyításra kerültek és ezt nem tagadja az óvás.

Azonban az elítéltek büntetésének mértéke túlságosan szigorú, mely súlyosságát tekintve nem felel meg az elkövetett cselekmények súlyosságának, sem azok jellemzőinek.

Figyelembe véve Huszti B.E., Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Györke I.I. és Pázsit J.O. által elkövetett bűncselekmények jellegét, azt, hogy először állnak bíróság előtt, lehetségesnek látjuk a büntetés mértékének 10 év szabadságvesztésre történő csökkentését mindegyikőjük esetében.

A fentebb említetteknek megfelelően Az Ukrán SZSZK
Legfelsőbb Bíróságának Elnöksége az

alábbi HATÁROZATOT HOZTA:

A Szovjetunió Főügyésze helyettesének óvását jóváhagyja.

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én kelt ítéletét és az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bíróságának 1949. augusztus 3-án kelt határozatát Huszti Béla Emerihovics, Asszonyi István Sztefanovics, Kovács Zoltán Adalbertovics, Györke István Ivanovics és Pázsit József Alekszandrovics ügyében módosítja, büntetésüket javító-munka táborban letöltendő tíz év szabadságvesztésre csökkenti mind-egyikőjükre vonatkozóan.

Egyebekben az ítélet és a harmadfokú fellebbezés az említett elítéltekre vonatkozóan nem módosul.

Elnöklő bíró, s.k., Noscsenko P.

[1991.09.30] Határozat Gulácsy Lajos rehabilitációjáról.

Titkos

Jóváhagyva
a Kárpátontúli területi főügyész helyettese, az igazságügy tanácsosa
s.k., Himinec V.V.
1991. szeptember 30.

SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY

Gulácsy L.L. ügyében a 2353. s/sz. levéltári büntetőügy anyagai alapján

Gulácsy Lajos Ljudvigovics, született 1925-ben, Nagyszőlősi körzet, Tivadarfalva falu, lakhelye Munkács városa, pártonkívüli, a letartóztatásáig a református lelkész segédjeként szolgált, vasúti műhelyben dolgozott esztergályosként,

1949. május 23-24-én elítélte a Kárpátontúli Területi Bíróság az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetése miatt javító-munkatáborban letöltendő 10 év szabadságvesztésre, 5 év jogfosztással és vagyonelkobzással.

Gulácsyt azért ítélték el, mert a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási nacionalista szervezet egyik aktív tagja volt és aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott. Rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta az ifjúságnak, hogy részt vegyen a szovjet hatalom és pártszervezet által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken. 1945-ben kétszer utazott Budapestre, ahonnan nagy mennyiségű szovjetellenes magyar nacionalista szórólapot hozott, melyeket a hívők között terjesztett.

Gulácsyt 1949. március 20-án tartóztatták le és 1956. május 4-én szabadult.

Őrizetben töltött a büntetés végrehajtás helyén 7 év 1 hónap 15 napot.

Az elítélt Gulácsy Munkácson, a Béke utca 37. sz. alatt él.

Gulácsyra kiterjed az Ukrán SZSZK 1991. április 17-én kelt „A politikai megtorlások áldozatainak rehabilitációjáról” szóló törvény I. tc-e.

Az USZSZK Állambiztonsági Hivatala Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztályának megbízott vezetője, s.k., Pohoriljak A.D. alezredes

A Kárpátontúli területi főügyész az állambiztonsági hivatalok nyomozói osztályai felügyeletéért felelős segédje, az igazságügy vezető tanácsosa, s.k., Ratocska Ju.I.

1991. szeptember 30.

Megjegyzés: Gulácsy L.L. rehabilitációjáról szóló igazolást megküldtük 1991.10.23-án az elítélt Gulácsy L.L.-nek a Munkács, Béke utca 37. sz. címre.

5.5 Huszti Béla 1895–1968

5.5.1. Életrajzi adatok.

81. kép. Huszti Béla rabosított képe 1949-ből.
(Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258.)

Huszti Béla, sz: 1895. február 16., Beregszász. Teológiai tanulmányait Debrecenben végezte 1914–1918 között. Az alábbi gyülekezetekben végzett szolgálatokat: exm. slp. Beregszász 1918.07.1.–1918.10.1., slp. Beregrákos 1918–1919.02.1., slp. Borzsova 1919.02.1.–1919.08.01., slp. Beregújfalu 1919.08.1.–1922.12.01, lp. Kígyós 1922.12.01–1949.03.25, Bilke 1940–1943.²⁹⁵ A gyülekezetben vasárnapi iskolát, konfirmációoktatást,

bibliaiskolát, vallásos estétet tartott. Munkácson szenteték fel 1925. december 15-én.²⁹⁶

Aktív társadalmi szolgálatot vállal: Levente Egyesület elnöke Kígyóson, a PREMKE elnöke, a Kígyósi Könyvtár Tanács elnöke, a Bereg megyei Magyar Internátus Egyesület ellenőre. 1927-től egyházmegyei számvevő, 1929-től gyámintézeti jegyző, 1936-tól középiskolai látogató.²⁹⁷

Letartóztatva 1949. március 25-én Kígyóson 54 éves korában. Büntetése: 25. év javító-nevelő munkatábor, 5 év jogvesztés és vagyonelkobzás. Elítélve az USZSZK BTK 2.r. 54.§.4.c., 54.§.10.c. és az USZSZK BTK 54.§.11. c., alapján. Az E-951 jelzéssel ellátott lelképásztor a szibériai Tajsetben töltött el több mint 7 évet. Rablásából 1956 júniusában szabadult.

1923. január 30-án kötött házasságot Füsti Molnár Margittal (Dercen, 1900.01.30). Házasságukból három gyermek született: Katalin Valéria (1924. január 2.), Szabolcs (1925. október 17., meghalt 1925. december 31.), Csaba (1927. február 12.).

Hazatérése után folytatta a lelkészi szolgálatait: Kígyós 1956.09.5–1969.10.5 és Nagybereg 1960–1968.²⁹⁸ Meghalt 1968. október 15-én. Rehabilitálva 1991-ben. 1998. október 25-én Nagyberegen dr. Forgón Pál püspök és a gyülekezet ünnepi istentisztelet keretében emlékezett meg halála 30 éves évfordulójáról.²⁹⁹

²⁹⁵ FODOR 2016, i.m., 286., 298.,

²⁹⁶ TtREL I.1.i.18. Huszti Béla lelkészi törzslapja.

²⁹⁷ Huszti Béla lelkészi törzslapja, i.m.

²⁹⁸ FODOR 2016, i.m., 395., 472.

²⁹⁹ *Reformátusok Lapja*, 1989, február 12. Híradás Kárpátaljáról. 6.

[1942] Helyzetjelentés Kígyósról

„Kígyósberg 479 lelkes anyaegyház 240 ülőhelyes, eredetileg római katolikus temploma a XIV. század elején épült valószínűleg. 2 hangja van. Orgonája 6 regiszteres. Régi kelyhe 1646-ból való. Egyik régi tányérja a debreceni Kollégium régiségtárában van elhelyezve. Értékes terítői 1614., 1814 és 1825-ből származnak. A templom falain freskók vannak a XIV. század elejéről. A vidék legrégebbi temploma: korai román stílusban épült. Környéke parkozott. Lelkipásztor: Huszti Béla.”³⁰⁰

82. kép. Huszti Béla emléktáblája Kígyóson.
(Forrás: Fodor Gusztáv)

[2016] Túri László: „Huszti Béla – lelkész, jegyző, kántor, tanító.”

„Az idősebb korú kígyósi, nagyberegzi és Beregszász környéki emberek jól emlékezhetnek **Huszti Bélára**, aki nem mindennapi életútjával és munkásságával hagyott nyomot az emlékezetekben. 1895-ben született Beregszászban, később a „Nagy Háború” ideje alatt jó eredménnyel szerzett a Debreceni Egyetem Hittudományi Karán lelkészi képesítést. Ezt követően 1918 és 1922 között Beregújfaluban, mint segédlelkész teljesített szolgálatot. Itt ismerkedett meg későbbi feleségével, Füst Margittal.

A kígyósi gyülekezetben 1922 elején megüresedett lelkészi állásra a presbitérium az esperesi hivatalba egy kérelmet nyújtott be, melyben a 79 egyháztagból 49 aláírásával, Huszti Béla Kígyóra helyezését kérte. 1922. december 3-án végül megtörtént a lelkészbeiktatás. Az ünnepi alkalommal székfoglaló prédikációt mondó Huszti Béla, Máté evangéliumából olvasta fel alapigéjét: „*És hozzámenvén egy írástudó, monda néki: Mester, követlek téged, akárhova mégy.*” (Máté 8:19). Szolgálat a lágerben eltöltött éveket nem számolva mintegy 39 évig tartott.

A két világháború közötti bizonytalan időszakban egy fejlődőképes és tenni akaró gyülekezet volt községünkben, mely megmutatta, hogy az egyháznak vállalnia kell a küldetését minden időben. Ennek a küzdelemnek a vezéralakja volt **Huszti Béla**, aki a gyülekezetért bátran mert áldozatot hozni lelkészként, sőt jegyzőként és tanítóként is. Legjelentősebbnek a belmissziói munkássága nevezhető, az ő szolgálat idején lelki szempontból nagy fejlődésen ment át a gyülekezet. A presbiteri jegyzőkönyvekből tudjuk, hogy leányegylet alakult, valamint több korabeli fénykép a közösségi élet aktív működéséről tesz bizonyosságot. A „szegények gondnokának” nevezett diakónusi szolgálattelvés bevezetése is az ő nevéhez fűződik. 1923-ban a tiszteletes javaslatára rendelték meg a ma is használatos nagyharangot. A ma is fennálló parókia felépítése is ebben az időben történt, melyet a kommunisták érkezésével 1946-ban családjával együtt

³⁰⁰ KOVÁTS II. 1942, i.m., 557.

83. kép. Huszti Béla Kigyóson, a helyi KIE csoporttal 1939-ben. (Forrás: KREL Fotóarchívum)

el kellett hagynia. A parókia ingóságait szinte teljes egészében rekvirálták a hatóságok.

A tiszteletest 1949-ben hurcolták kényszermunkatáborba, s koholt vádak alapján 25 évre ítélték el. A vádpontok között szerepelt, hogy 1938. november 2-án, alig két órával az első bécsi döntés kihirdetését követően kitzúzte a kigyósi parókiára a magyar zászlót, valamint a Keleti Baráti Körhöz fűződő kapcsolata is. A lágerben eltöltött évekről, s azok viszontagságairól sok információ fennmaradt, a családnak írt levelek és a fogságban írt versek által. A megpróbáltatások idején is reménnyel és hittel telve várta szabadulását. Ahogy egyik fennmaradt versében is olvashatjuk:

„Nem sajog a szívünk, nem sír a szemünk!
 Viszontlátjuk újra, kiket szeretünk!
 Fiúk! Fel a fejjel! – már nem csüggedünk,
 Szeretteink várnak – mind hazamegyünk!
 Hazamegyünk! Hazamegyünk!”

Az E-951 jelzéssel ellátott lelkipásztor a szibériai Tajsetben eltöltött több mint hét év után 1956 júniusában szabadult. Hazatértét követően betegsége ideje alatt is szolgált. 1968. október 15-én visszatért teremtőjéhez. Temetésén a kigyósi református asszonytestvérek vitték a végtisztesség koszorúit és több száz emberrel együtt kísérték végső útjára a lágert megjárt Huszti Bélát. Túri László.³⁰¹

³⁰¹ TÚRI László: „Huszti Béla – lelkész, jegyző, kántor, tanító.” In: Küldetés, 24. évf., 8. szám, 9.

84. kép. Husztai Béla és a Keleti Baráti Kör tagsága 1937-ben, Asztélyban, Simon Zsigmond vendégeként. (Forrás: Király Zoltán: Csap, 1933–1945. Emlékezéseim a csapi református gyülekezet körében eltöltött szolgálati esztendőkre, II., Sáropatak, 1956, SRK TGY Fsz. Kgy. 277. 19.)

[2014] özv. Oroszi Pálné emlékezése a Baráti Kör lelkészeire

„A Keleti Baráti Kör lelkészei, míg őket is börtönbe nem zárták, a legnehezebb időben is, fáradságot nem ismerve, életüket kockára téve munkálkodtak, a megkeseredett egyháztagoknak vigaszt és lelki táplálékot nyújtva itt. Áldott legyen Istenünk, hogy a kiszabott 25 évből csak 7 évet voltak elzárva. Mindnyájan hazajöttek, még a láger után gyermekeik is születtek, és magas életkorban szőlította haza őket az Úr. Istenünk őket használta fel. Az ő munkájuk gyümölcseként tért meg sok ember, közöttük én is. Ima-naptárban felírtam a Horkay, Zimányi, az Asszonyi és Pázsit családneveket, hogy el ne felejtsem az utódokért imádkozni, hogy ott együtt örülhessünk előrement szeretteinkkel a Menny dicsőségében. De most is tele van a szívünk hálával, hogy elköltözött lelkipásztoraink helyébe adott jó Atyánk utánpótlást, a mostani fiatal élőhitű lelkipásztorainkban, akik tovább viszik az ébredés munkáját. A mi falunkban is Lőrincz Attila tiszteletes rendelte (aki az aklihegyi ifjúsági táborban hallotta meg Isten hívó szavát), hogy a nagypapa munkáját tovább vigye.”³⁰²

³⁰² OROSZI 2014, i.m., 48.

5.5.2. Előzmények, rabság és szabadulás.

Részletek Papp Vilmos „Negyvenegy prédikátor” c. könyvéből.

„Egy év múlva újabb hat lelkészt ítelt el az ungvári szovjet bíróság: Györke Istvánt, Pázsit Józsefet, Asszonyi Istvánt, **Husztai Bélát**, Gulácsy Lajost, Kovács Zoltánt. Valamennyien a kárpátaljai lelkészek Baráti Körének tagjai. Bűnlistájuk: havonként találkoztak a Szentírás tanulmányozására, közös imádságra, szolgálataik megbeszélésére...

Husztai Bélának – a kigyósi lelkésznek – más főbenjáró vétke is volt. 1938-ban, amikor Kárpátalja visszakerült az anyaországhoz, egy órával a magyar csapatok érkezése előtt magyar zászlót tűzött ki a lelkészlakra... (Akkor még szó sem volt arról, hogy Kárpátalja valamikor is a Szovjetunió része lesz.)

Az 1949. május 24-25. napokon tartott tárgyalás ügyésze bizonyos Andrászkó nevű huszti tanító. Ő a lelkészekre – mint a Szovjetunió ellenségeire – a legsúlyosabb ítélet kiszabását kérte....

Még három héten át az ungvári börtönben raboskodtak. Majd rabszállító vagonba ún. „kultúr kocsi” Lembergbe vitték őket. („Kultúr kocsi” azt jelentette, hogy nyílászárói rácsosak és tejüvegesek. Két szintre oszlottak. Az alsó szinten csak ülni, a felső szinten csak feküdni lehetett. Egy-egy vagonba 100 embert zsúfoltak be. Amikor a régi magyar határnál alagúton ment át a vonat, Husztai Béla és Györke István (korábban püspökjelölt) azt énekelték: „Hazám, hazám, hazám, szegény Magyarország...”

Lemberg után – 1000 kilométerekkel mérve – Szaratov, Kujbisev, Ufa Cseljabszjk (már az Uralon túl), Novoszibirszk, Omszk, Krasznojarszk, Tajset. (Ez már a Bajkál-tó „közeliében”.) Itt a kétezer kilométeres erdőrengetegben legalább öt-

85. kép. Kigyósi konformáció 1940-ből. Középen Husztai Béla. (Forrás: KREL fényképtárház)

ven Gulág-tábor volt, egyenként sok ezer fogollyal. Napi 12 órában irtották az erdőrengeteget. Emberileg reményük sem lehetett arra, hogy valaha viszontláthatják szeretteiket. Az élet kemény küzdelem volt a naponkénti túlélés érdekében.

Hárman azonos táborba kerültek, s hamarosan egymásra leltek. Az első karácsonyt még együtt ünnepelhették. Bár a körülmények nem „ünnepiek” voltak, az üdnap változatlanul az üdvösség napja volt. Huszti Béla emlékei között talán felidéződött Dr. Erdős József a debreceni hittudományi Kar dékánjának szövege, melyet 1914. október 14-én jegyzett: „Mi a Debreczeni Magyar Királyi Tudományegyetem Rektora köszöntjük az olvasót. Tudatjuk valamennyi kar doktoraival, és más mindenkivel egyenként és összesen kiket illet, hogy Huszti Béla urat, ki Beregszászban, Bereg vármegyében 1895. év február 16-án született, mint hittudományt kari rendesen hallgatót egyetemünk anyakönyvébe szabályszerűen beiktattuk...

Huszti Béla nemcsak „egyetemi polgár” lett. A VI. félév pecsétje tanúsítja, hogy tantárgyak többségében jeles eredményt ért el. Egy-két esetben kapott „csak” jó osztályzatot. Legtöbb professzora megjegyzi: „igen szorgalmas”. Szónoklattanban pedig kiváló.

Ilyen felkészültség birtokában 1919-22 között segédlelkész Beregszászban, Beregrákoson, Borzsován és Beregújfaluban. Ezután a Beregszász melletti Kígyóson lelkész 1922-től 1949-ig. Elhurcoltatásáig. Életének jelentős részét Beregszász – tehát a szülőföld – térségében tölti. Itt alapít családot, s gondozza a színmagyar Kígyós 450 református hívét. E 450 lelkes gyülekezetnek nemcsak papja, de apja is. Innen ragadja el a vörös hurrikán, mely Szibéria kellős közepén dobja le, a „soha viszont nem láthatás” reménytelenségében, 54 évesen ítélik 25 évre. A hatalmas rabszolgatáborban ő már öreg embernek számít. Rabtartói is felmentik a fakitermelés nehéz munkája alól, de ugyanúgy dolgozik napi 12 órát, mint a többiek, legfeljebb könnyebb beosztásban. A távoli szülőföldre úgy gondol, mint egykor Mikes Kelemen Rodostóból Zágónra: „Minden bokrod régi ismerősem”... Ugyanakkor – úgy tűnik – személye és szava jelent biztatást fogolytársainak. Itt is ír verseket, bátorító üzeneteket, 1954. január 18-án a következő sorokat jegyezte le. (Őt év telt el rabszolgasorban.)

86. kép. Huszti Béla szabadulási útiokmánya 1956-ból. (Forrás: Papp Vilmos hagyatéka)

Hazamegyünk!³⁰³

Sötét Tajga erdő kellős közepén,
Messze, ott valahol Tajset közelén,
Hol a lombos erdő völgykatlant záról,
Lent a mélyben lapul egy fogolytábor.
Bánatköd borul rá, mind drapéria,
Szomorú hely ez a rabkolónia.
Est alkonyatkor, ha felsír a szél,
Magyar rabok ajkán panaszos dal kél:
Fiúk! Ah mily gyorsan szállnak az évek!
Hogy foszlanak szét az édes remények?
Mikor látjuk újra, kiket szeretünk?!
Elvéرزik szívünk, s beborul az ég!
Minden áldott napon, ha leszáll az est,
Tajga erdő lombja mesélni kezd.
Magyar szívek mélyén remény tör elő
Foszladozni kezd a bánatos felhő.
Hulló könnyek gyöngye száll, mint a pára
Kósza szellő viszi el a magyar tájra.
Ott, mint üzenetet felismerik még
felcsendül benne a régi reménység:
Fiúk! ah mily gyorsan szállnak az évek...
Valóra válnak az édes remények!
Nem sa jog a szívünk, nem sír a szemünk!
Viszontlátjuk újra, kiket szeretünk!
Fiúk! fel a fejjel! – már nem csüggedünk,
Szeretteink várnak – mind hazamegyünk!
Hazamegyünk! Hazamegyünk!

Sztálin halálával, a nagyvilág közvéleményének nyomására politikai légkörváltás következik be, Olvadni kezdenek a gyűlölet jéghegyei. Minderről hozzájuk csak kósza hírek érkeznek. Az is reményt adó jel, hogy kaphatnak levelet otthonról, s ők is írhatnak. Még teljes a bizonytalanság, de Isten órájában már közel a szabadulás ideje. 1956. április 5-én ő is ír (cenzúrázott) levelet. Harmonikus lelket tükröznek a karakteres betűk.

³⁰³ Közölte: DUPKA György (összeáll.): „URAM... SEGÍTS HAZA MINKET...!” Lägerírások: versek, fohászok, levelek, naplórészletek a sztálini lágerekből (1944–1959) a „malenykij robot” 70. évfordulójára. Intermix Kiadó, Ungvár – Budapest, 2014, 99–100. (továbbiakban: Dupka 2014.) „A lágerírás 1954. január 18-án (Oroszország, Mordvinföld) Voronyezs, Potyma térségében az egyik GULAG-munkatáborban keletkezett. Szerzője Huszti Béla beregszászi református lelkész, politikai elítélt, aki 1949. március 25. és 1956. május 8. között a molotovi javító-munkatáborban tartózkodott, ahol maga is magyar rabtársainak írt verseket, így is éltetve bennük a hitet, a reményt. Huszti Béla hagyatékát fi a bocsátotta Horváth Sándor rendelkezésére, amelynek feldolgozását magára vállalta.” DUPKA 2014, i.m., 284.

Íme részlet a négy oldalas levélből: „Drága jó Csaba fiam – Kedves Gyermekeim! Úgy a március 22-én, mint a március 29-én írt leveleidet megkaptam. Az előbbit április 2., az utóbbit ma április 5-én. Mondanom sem kell, hogy mennyire megörültem, hogy a te kezéd vonását újból látom. Bár szomorú közlemények is voltak leveledben (szegény V. Pista halála, bírósági halálos ítélet, meg más egyéb) mégis megnyugvással fogadtam, mert legalább nem szerepelnek benne betegségek, melyek állandóan ott ólálkodnak házatok körül, és sorra kikezdenek Benneteket – nem egyszer komoly aggodalmat keltve nehéz keresztet zúdulnak reátok. – A második meg szívből megörültem azért is, mert szokatlanul kedves hangon, s nagyon a lelked mélyéből fakadó szeretettel számoltál be kis családotról. Olyan jóleső érzéssel olvastam át újra meg újra, hogy egészen jó napom volt...” – Szeretettel kérlek, hogy ilyen kedves levelet írj nekem gyakran. Írjatok az ifjú csemeték viselt dolgairól, Jucikával való lelki közösségről... Nem tudom megkapta-e már leveletem, írtam édesapjának is Kígyóásra. Ezt azért kérdem, mert leveledben nincs említés téve róla. Nagy-nagy szeretettel csókol édes Mindnyájatokat – üdvözölve mindenkit Édesapád.”³⁰⁴

[1949–1951] Szemelvény ifj. Balogh Sándor „Sorsüldözöttek” c. könyvéből.

„1949-től 25 évre növelték az elítélt papok büntetését, így **Husztai Béla** kígyósi lelkészt már ennek alapján ítélték el. A számos koholt vádpont között volt egy, amely történetesen megfelelt a valóságnak: ő volt az, aki 1938-ban, alig két óra elteltével, a bécsi döntés után kítűzte a kígyósi parókiára a nemzetiszínű lobogót... 1948 és 1951 között változatlanul tartott, sőt növekedett a református papok gyalázatos meghurcoltatásának folyamata.”³⁰⁵

87. kép. Husztai Béla a kígyósi presbitériummal ³⁰⁶ 1941-ből. (Forrás: Háger Dóra gyűjtése)

³⁰⁴ PAPP 2010, i.m., 79–86.

³⁰⁵ BALOGH 1992, i.m., 31–32.

³⁰⁶ Ülő sor balról: Csok Károly, Csok András, id. Szabad Géza, Hergó Ferenc. Felső sor: Bakos Ádám,

[1950.09.15] Ágoston Béla verse Huszti Bélához³⁰⁷

„A lagerírás 1950. szeptember 15-en (Oroszország, Irkutszk megye) Bratok/Bratszk egyik GULAG-munkatáborban keletkezett. Szerzője Agoston Béla (Mezőtur, 1928. augusztus 27.) hajóstiszt hadnagy, akit 25 évre elítéltek, 1955. november 20-án szabadult (Lásd: Rozsas János: *Gulag lexikon*, Puski, Budapest, 2000. 12. p.) Agoston Béla együtt raboskodott Bratszkban 1950-tól Huszti Béla beregszászi reformatus tiszteletessel. Mint politikai rabok, részt vettek a Bratszk mellett letelepített, a világ egyik legnagyobb vízierőművének feleltetésében. Agoston Béla verses köszönőlevelet Huszti Bélához írja „*emlekeul azért a sok josagert es szeretetetert, amelyben reszesitette*” a tiszteletes a lagerélet nehéz pillanataiban. Huszti Béla hagyatékában Horváth Sándor bukkan rá erre az írásra, majd azt közreadta a *Karpatalja* 1991 augusztusi számában.”³⁰⁸

AMIKOR ELHAGYTAK...

Huszti Bélához

Bratok,³⁰⁹ 1950. szeptember 15.

Amikor elhagytak
És semmibe vettek,
Jöttél te énhozzám
Isten ígéjével.
Megmutattad nékem
Újra az életem
És hogy nincs még veszve
az egész életem.

Megmutattad nékem
Az élet értelmét,
És azt hogy félnem kell
A jó Isten lényét.
Óhózzá kell térnem
Reggel, este, délben,
Mert Ő kormányozza
Mindenik lépésem.

Úgy beszéltél hozzám
Amint egy jó pásztor,
Aki megtalálta

Huszti Árpád, Szarka István, Tompa János, Csok Béla, Mester Károly.

³⁰⁷ DUPKA 2014. 96–97.

³⁰⁸ DUPKA 2014, i.m., 283–284.

³⁰⁹ Bratok, Bratszk (oroszul Братск) – város Oroszország ázsiai részén, az Irkutszki területen, egyben kikötőváros az Angara folyó partján.

A kóbor jószágot.
Jó szóval, örömmel
Tereli a nyájhoz,
Te is így vezettél
Vissza barátimhoz.

Óvtál, Tanítottál,
Mutattad az utat,
Mely, ha göröngyös is,
Hazafelé mutat.
És mikor esténként
Imádba fogadtál,
Éreztem és tudtam:
Fiaddá fogadtál.

Nem tudom ezt néked
Sehogy viszonzni
Csak e pár kis sorral,
S forró óhajommal
Suttogja a szívem:
Addig az ideig
Míg haza nem térhetsz,
Vezéreljen Istenem.

Husztai Béla versei

CSEND ÉLET...³¹⁰

1955.okt. 30.

Dominózók ülnek az asztal körül.
Amott meg két ember küzd a sakktáblán.
Én ülök-csendben és szótlán egyedül,
De gondolatban most is otthon járván
Itt fekszik, ott olvas ágyán egy-egy rab.
A rádió szól, de nem figyel rá senki.
Mert a közleménye unalmas darab.

Körülbelül mindenki most arra figyel
Vajjon kintről fut-é be valami dér
Szivszorongva várja mindenki, mivel
Régen vérző szívre lenne balzsam ír...

³¹⁰ Papp Vilmos hagyatéka.

Hetek óta itt ezen a kész rendelet
Megvan a reménység is amelyek alapján
Jön a szabadulás és haza mehet...

Sakkozók mérkőznek hangos a szavuk
Csak néhány lépés még, s aztán már is matt!
Eleven játéktól csattog az asztaluk,
Mert egyik dominós mindig nagyot csap...
Vidám „látszatélet” lelkünk otthon jár.
A rádió csak szól, de nem mond semmi jót.
Most untat, már elég, hallgatni is kár!

KÉT BARÁT...³¹¹

1955.okt 15.

Két árny kísér engem folyton
Fájó mult. Ködös jövő.
Szinte hozzám nemcsak nőve
Tépi szívem mindkettő.

Hol a mult jár kísérteni
Hol a meg a jövő búsit
Keseríti ébrenlétem
S éjszakáim álmait.

Még jó hogy van két barátom
Nem bolyongok egymagam
Ha valami fáj vagy aggaszt
Segíteni kész rajtam.

Az vigasztal bajok között
Ez jóval biztat mindég
Emlékezet volt az egyik
Másik meg a reménység.

Bizakodva nézem azért
A jövő sorsomat
Amig magam mellett érzem
E két jó barátomat

³¹¹ Papp Vilmos hagyatéka.

Ti meg árnyak: mult és jövő
Csak kísérfetek engem!
Nem busit a sivar jelen.
Mert van jó reménységem!

IMÁDSÁGOTOKKAL³¹²

Imádságotokkal Uratok kapuját
Zörgessétek hittel, amíg választ nem ád.
Ha tiszta szívből jön az igaz imája,
Nem hangzik hiába, nem hangzik hiába.

Kísértés idején csak az ima segít,
Az ördög kezéből kiüti fegyverét.
Az ige fegyverét adja a kezébe,
Biztos győzelemre, biztos győzelemre.

Szenvedés órája, ha hosszúra nyúlik,
Imádkozó kézzel Uradba fogózzál,
Így őt átölelve Ő tart téged fogva,
Visz a túlsó partra, visz a túlsó partra.

1956.04.5. Huszti Béla családjának írt levele a fogságból

„Drága jó Csaba fiam – Kedves
Gyermekeim!

Úgy a márc. 22-én, mint a márc.
29.én írt leveleidet megkaptam.
Az előbbit ápril. 2., az utóbbit ma,
ápril. 5-én. Mondanom sem kell,
hogy mennyire megörültem, hogy
a Te kezéd vonását újból látom. Bár
szomorú közlemények is voltak
leveledben (Szegény V. Pista halála,
Birósági halálos ítélet még más
egyéb) mégis megnyugvással fogadtam,
mert legább nem szerepelnek
benne betegségek, melyek állandóan
ólálkodnak házatok körül s sorra
kikezdenének Benneteket - még

88. kép. Huszti Béla a Kígyósi ref. templom előtt, istentisztelet után. 1941-ben. (Forrás: Háger Dóra gyűjtése)

³¹² Minden gondotokat Óréa vessétek c. ének dallamára. Közölte özv. Oroszi Pálné Jákó Margit: „Veled Uram. Visszaemlékezéseim unokáimnak. Kárpátalja, 2014. 18-119. (továbbiakban: Oroszi 2014.)

egyszer komoly aggodalmat keltve nehéz keresztként zudulnak reátok. – A másodiknak meg szívből megörültem azért is, mert szokatlanul kedves hangon és nagyon a lelked mélyéből fakadó szeretettel számolták be kis családozról. Olyan jól eső érzéssel olvastam át újra, meg újra, hogy egészen jó napom volt. Pista bácsi meg Döme bácsinak is felolvastam s megdicsérték, hogy milyen kedvesen írsz kis családod és a magatok helyzete felől. Nagyon örülök, hogy tervbe vetted a Velem való gyakrabbi levelezésnek gondolatától – legalább így fogod mentesíteni édes anyátokat a levélírás kötelezettségei alól.

Sajnálom – szegény édes anyádat, hogy olyan nagy strapát vállalt magára. Sajnos én rá nem akar hallgatni – pedig a lelkemet adnám oda, ha segíteni tudnék vele. Ha már semmiképpen sem akar szakítani a „Hérs”-el (hiszen ő tudja és érzi erre szükség, gondolom: igen, mert bedugultak a megélhetési források számára, más segítség pedig ez idő szerint nincs az én hazatérésemre ... még rövid időn belül számítani nem lehet) – legalább abban fogadna szót, hogy minden szabadidejét fordítva pihenésre, önmagára s ne akarjon „közjóléti intézmény” lenni minden áron, mert a mai önző világban nagyon kihasználják az embert, ha van egy kis hajlandóság benne és szíves figyelem mások iránt. Sajnálom, hogy nem volt alkalmam leinteni őt arról, hogy Dercenbe nem szabad mennie még a temetésre sem, mert talán őt fogja megviselni legjobban a beálló haláleset s a vele kapcsolatos eljárások ... akiért nem tud és miért nem akar magával többet törődni? Miért akar testileg-lelkileg roncs lenni? Hát nem gondol arra, hogy én is hazamegyek s szeretnék még egy kevés időt együtt is eltölteni őszi verőfényben. „Mi lesz, ha kiég a lámpásból az olaj mire hazajő a gazda!” ... Bizony, bizony nagyon jó lenne, ha szófogadó és engedelmes teremtés volna ő is.

– Kedves Fiam! E tekintetben Árpádra nem támaszkodhatom, mert ismerem még otthonlétben idejéből közöttük lévő lelki-szellemi kapcsolatot sőt ismerem, mert meg is tapasztaltam az Iránta érzett, szeretetteljes tiszteletét is okát is tudom – szóval: Tégedet kérek meg arra, hogy ezen levél alapján – légy édes jó anyádnak – ellenőre, tanácsadója és egészségügyi figyelmeztetője. Mondd meg neki, hogy keveset dolgozzon, másnak kevesebbet törődjön miénk érdekeivel, küszöböljön ki életéből minden felesleges gondot, töppregést, aggodást, utánajárnál és fáradtságot: többet törődjék saját magával. ... kívüli idejét fordítsa: pihenésre, lelki táplálkozásra meg szórakozásra. Ne keresse mindig a borus helyeket de járjon nap-sütésben is. Ne elégedjék meg a rendszertelen táplálkozással, de fordítsa magához mára inkább még azt is amit nekem szándékozik is elküldeni, még abban az esetben is – ha ajándékba kapná is – Hányszor, de hányszor irtam én már erről... de hiába. Mert utoljára ezt a módot használom fel... Ha pedig Neked valóba el kellene menni az átképző ... úgy ezen megbízatásom Jucikára áramlik át s őt fogom kérni e gond felvételére... Katira ebben a kérdésben nem támaszkodhatom, mert övé szegénykére – nem hallgat úgy sem. E gyámság alá helyezés mindeddig érvényben lesz, míg haza nem megyek vagy pedig, ha „megjavulási” szándékkal olyan tartalmi ígéretét tesz – édes jó anyád – mely engem is meg fog nyugtatni s erről nekem kötelező írást küld – mindnyájótok sajátkezü ellenjegyzésével. K.m.f...

Drága jó Csaba Fiam! Szinte tulsokáig elidőztem e kérdésnél, de megértesz engem, hogy ennyire fontosnak tartom.

Rátérek most mát a kedves leveleden közölt dolgokra. Nagyon jól esett olvasnom családfenntartói és édesapai kötelességeidnek az átérzését és az életcélnak lerögzítését. Még gyermekkorában tapasztaltam, hogy szereted a kicsinyeket, hiszen mindig is szívesen játszadoztál velük és köztük – de hogy ilyen jó családapa légy – arra nem gondoltam. Őszintén megvallom, nekem tetszik az, ha a jó apa szigorú, tud figyelmeztetni, s tud egyik kezében almát tartani a másikban meg veszőt. Bizony szükség van arra sokszor, ugyan mi lett volna mi belőlünk (Ennyi gyermek között!) ha Huszti nagyapa – szegény – nem lett volna hozzánk olyan szigorú?!

... de a fegyelmezésnek soha sem szabad megfeledkezni a szeretetről sem... Felnőtt korunkban mindig áldóan emlékezünk meg a fenyítő bitoról... Remélem azonban, hogy e gyermekek növekedésével egyre kevesebbszer kerül majd erre a sor. Őszintén megvallom: igen örülök, hogy a kis unokám elevenek a pajkosság még nem mindenkor bizonyíték a rossznak. Csak viszont vigyázni kell a kényeztetéssel a nagyszülők igen hajlamosak erre ez általános dolog. A gyermekek fegyelmezésénél sohasem szabad a gyermek szeme előtt, füle hallatára differenciáknak lenni a szülék, nagyszük stb. között. Itt indul meg legtöbbször a tévedés, a figyelmetlenség, mely helyrehozhatatlan hibákat szül. – Végzem az e kérdésben foglalt elgondolásomat ezzel az üzenettel, hogy: „azért nem engedik még haza messzi nagyapát a rabságból, mert megtudták, hogy az unokák csintalanok csufolódnak, engedetlenek”. Ebből folyólag arra kérem a „száraz tüskéket” meg Béla urfit legyenek jó gyermekek stb. stb. Így ők is segítségemre lesznek a hazatérésben. Ez több lesz az amnesztiánál is, mert ha őszinte és igaz- ebben több lesz a való mint az iteni ígérekben. Ezt a kérdést most nem is forszírozom. E téren annyi hír került már forgalomba, hogy semmit sem lehet már komolyan venni. A mi álláspontunk ez: ha inditanak – megyünk. Ha nem – úgy maradunk. Éjük továbbra is normális rabéletünket. Álmodozunk, sóvárgunk de nem tervezünk s legkevésbé üzengetünk felőle.

Jó hangulatot váltott ki bennünk (magyar együttes) a jövő nemzedékről nyújtott ismertetésed. Örülök, hogy nemcsak Áрпи, de Béla urfi is hajlamos a belvitákra s így színesebb jövődő ígérkezik számára, mint a szent berkekben leendő forgolódás, mert azok – úgy látszik – rendszerint itt kötnek ki. Ha pedig nem- úgy jó és húszolga nem lehet! – Jól van csak tervezgessétek... de imádkozzatok is, mert az emberi ész-ihlettség nélkül nem sokat ér. Dillinger és Alcapone³¹³ is lángeszű volt, nemcsak Merconi,³¹⁴ a nagynevű mérnökök sem küszöbölték ki számos társaikból sohasem a lelki világ Teremtőjét, a nagy Alkotót! A tehetség minden bizonnyal

³¹³ John Herbert Dillinger (USA, Indianapolis, Indiana, 1903. június 22 – Chicago, Illinois, U.S. 1934. július 22.) és Al Capone (USA, New York, Brooklyn, 1899. január 17. – Florida, 1947. január 25.) híres amerikai gengszterek.

³¹⁴ Guglielmo Marconi (Bologna, 1874. április 25. – Róma, 1937. július 20.) olasz fizikus és mérnök, a drótnélküli táviró feltalálója. 1909-ben megkapta a fizikai Nobel-díjat Karl Ferdinand Braunnal együtt.

Isten adománya s csak keresztyéni erkölcs alapján lehet közkincsé az emberiség javára. Ezért imádkozom mindig, hogy az Úr legyen őrizőjük és segítőjük kicsinyeinknek.

Áldjon meg Titeket is – drága gyermekeim – a jó Atya hogy munkatársai lehessetek az Urnak eme kegyelmi tényében. Lassankint vége felé közeledik levelem. Szeretnék még egy anyagi kérdést is felvetni – mert most eszemben van. Még a multban irt leveleimban akartam már említeni – de elfelejtkeztem róla. Mi van a lelkésszel? Jó karban van-é minden? Úgy tudom, renoválásra mindig van szükség, hol itt, hol ott. Ügyeljetek arra, hogy könnyebb a kicsiny hibát helyrehozni, mint később a nagobb bajt sok gonddal s költséggel elrendezni. Még otthonlétemkor láttam – mutattam is szegény nagyapának – hogy a tűzfal gyenge s más renoválási szükség mutatkozik... Vizsgáljátok meg jól s ha a szükség úgy kívánja – intézkedjétek benne – Egyformán érdeke ez neked is és Árpádának is. – Arra gondoltam, hogy – de időd engedi, te értesz is valamit a kőműves munkához s így kevesebb költségre is kerül. Édesanyád adjon hozzá annyit amennyit nekem szándékozik küldeni. Én nem kérek – inkább erre adja, Árpád pedig segítkezzék az anyagok odaszállításáról... Szóval közös erővel – együttes jó akarattal – ismert okoknál fogva, legyetek ebben édesanyátok támogatására.

Ha én otthon lettem volna ez a kérdés nem kerül elé – de így sajnos – intézkedni kell nekem is. Bár ti tudjátok, van-é rá szükség! Mentésítetek ettől a gondtól öreg nagymamát... É. mamát pedig kapcsoljátok ki az egész kérdésből. Neki semmi beleszólása ne legyen az én, s a mi családi ügyeinkbe!

Nagyon sajnálom, hogy neked is el kell menni pár hónapra! De hát ez ellen apelláta nincs. Eltelik ez is., Három hónap nem sok idő. Én már 8-ikba léptem, hogy nem láttalak Benneteket... Téged meg 9. éve már!

Kedves Csaba Fiam! Bucsuzom már tőletek. szeretettel kérlek, hogy igen kedves levelet írj nekem gyakran, mint ez. Irj sokat az ifju csemeték viselt dolgairól. Jucikával való lelkiközösségedről... Nem tudom megkapta-e már leveletem. Irtam édes apjának is Kígyósrá. Ezt azért kérdem, mert levedben nincs említés téve róla. A lapról sem, amit Neked irtam. Nagy-nagy szeretettel csókol édes mindnyájótokat, üdvözölve mindenkit. Édesapád

Üdv: Pista és Döme bácsi!³¹⁵

³¹⁵ Papp Vilmos hagyatéka. Huszti Béla családjának írott levele a fogságból, 1956.04.5.

5.5.3. A koncepció per iratanyagai³¹⁶

[1949.03.18] Határozat Huszti Béla letartóztatásáról

„JÓVÁHAGYOM”

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályának ezredese, s.k.,
Cserneckij

1949. március 18.

„A LETARTÓZTATÁST ENGEDÉLYEZEM”

Kárpátontúli terület Főügyésze, az igazságügy 3.osztályú tanácsadója, s.k
Andrasko

1949. március 2.

HATÁROZAT /letartóztatásról/

1949. március 18.

Ungvár városa

Alulírott, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya „O” osztálya vezetőjének helyettese, OGIJENKO őrnagy, áttanulmányozva az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályához beérkezett ügyiratot

Huszti Béla Imrihovics, született 1895-ben, Kárpátontúli terület, Beregszász városában, nemzetisége magyar, az SZSZKKSZ állampolgára, pártonkívüli, felsőfokú teológiai végzettségű, paraszti családból származó, nős, büntetlen előéletű, Beregszászi körzet Kígyós településen lakik, a református egyház lelkésze, ügyét bűncselekmény elkövetésével kapcsolatban

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

HUSZI B.I. 1938 őszén Kárpátontúli-Ukrajna magyarok által történt megszállása idején a megszállók tiszteletére Kígyóson összeíjvetelt rendezett, melyen fasiszta-párti beszédet mondott, köszöntve a megszállókat és a magyar-fasiszta rezsím bevezetését.

Kárpátontúl magyar megszállásának teljes ideje alatt a „Magyar Élet” fasisztaszimpatizáns párt aktív tagja volt. Kígyós község elöljárósági tagja, valamint a „Levente” félkatonai ifjúsági szervezet lelki vezetője volt, mellyel segítette a megszálló rezsím megerősödését.

A Szovjetunió német-fasiszta megszállók ellen folytatott felszabadító háborúja idejében Huszti a templomot szónoki emelvényként használta, fasisztabarát propagandát folytatott, mely a kommunista párt és a Szovjetunió ellen irányult és felszólította a hívőket, hogy imádkozzanak Németország és Magyarország győzelméért a Szovjetunió fölött.

³¹⁶ Válogatás Huszti Béla, Kovács Zoltán, Pázsit József, Asszonyi István, Gulácsy Lajos és Györke István közös preranyagaiból a UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258, (I.–II.–III. dosszié) dokumentumai alapján.

A magyar megszállók kiűzését és Kárpátontól Szovjet-Ukrajnával történt újraegyesülését követően Huszti a vallási magyar-nacionalista szovjetellenes „Keleti fivérek klubja” szervezet aktív tagja volt, munkát folytatott, hogy a lakosságot és főként a fiatalságot elválassza a szovjet valóságtól és a szovjet ideológia hatásától és ezért őket a „Krisztus követői” körbe fogta össze, illegális konferenciákat és gyűléseket szervezett, ahol szovjetellenes prédikációkat tartott és vallásos, szovjetellenes tartalmú szórólapokat terjesztett. A fentebb említetteknek megfelelően

ELRENDELTEM:

a Beregszászi körzet Kígyós községében élő Huszti Béla Imrihovics letartóztatását és házkutatás megtartását.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya „O” osztályának vezetője, őrnagy, s.k.

Egyetérték: az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya „O” osztálya vezetőjének helyettese, s.k., hadnagy

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya nyomozói osztályának alezredese, s.k.

[1949.03.28.] Huszti Béla személyazonosító adatainak pontosítása

JÓVÁHAGYOM

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya Nyomozói Osztályának alezredese, s.k., Akszjonov

1949. március 28.

HATÁROZAT /a vádlott személyazonosító adatainak pontosításáról/

1949. március 28.

Ungvár

városa

Én, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya nyomozói osztálya 4. alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy, áttanulmányozva a 2258 sz. ügyiratot Huszti Béla Emerihovics vádlott ügyében

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A hivatalos és nyomozati dokumentumokban a vádlott egyes helyeken Huszti Béla Emerihovicsként szerepel, más helyeken Huszti Béla Imrihovics név alatt. A nyomozás során megállapításra került, hogy a vádlott helyes családi neve Huszti, utóneve Béla és apai utóneve Emerihovics.

AZ ALÁBBI HATÁROZATOT HOZTAM:

A vádlott helyes családi neve Huszti, utóneve Béla, apai utóneve Emerihovics.

A határozat másolatát meg kell küldeni a területi Főügyésznek és az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya A osztályához tájékoztatásul, valamint a börtönparancsnoknak a személyes ügyirathoz való csatolás céljából. Alulírott, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy

[1949.04.01.] Határozat Huszti Béla elleni vádemelésről

JÓVÁHAGYOM

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztály
Nyomozói Osztályának vezetője, s.k., Akszjenov alezredes
1949. április 1.

HATÁROZAT /vádemelésről/

1949. április 1.

Ungvár városa

Én, JEREMICSEV őrnagy, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, megvizsgálva a 2258. sz. speciális ügyirat anyagait Huszti Béla Adalbertovics vádlott ügyében és figyelembe véve, hogy az megfelelő mértékben feltárásra került, hogy a gyanúsított a Magyar Nemzeti Párt fasiszta-szimpatizáns párt tagjaként és a református egyház lelkeseként 1938 novemberében Kárpátontúl megszállása előtt személyesen részt vett azon az illegális tanácskozáson, melyen a magyar fasiszta megszállók ünnepélyes fogadásáról esett szó és az ún. Magyar Nemzeti Tanács létrehozásáról, mely ideiglenesen át kellett vegye a hatalmat Kígyóson.

A Magyar Nemzeti Tanács elnökeként és később a községi vezetés tagjaként aktív munkát folytatott, mely a megszálló hatalom megerősítésére irányult Kárpátontúlon.

A magyar megszállás ideje alatt több gyűlésen ünnepi beszéddel szólalt fel, melyekben igazolta Kárpátontúl magyarok általi megszállását. Büntetendő kapcsolatot tartott fent a magyar csendőrséggel és besúgó tevékenységet folytatott.

1939 márciusától a Levente félkatonai ifjúsági szervezet tiszteletbeli és lelki vezetője volt, az ifjakat magyar szellemben nevelte erőszakkal elültetve a tudatukban az engedelmességet a magyar megszállók iránt.

1941 áprilisától tagja volt az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga magyar nacionalista szervezetnek, melynek célja a magyar nemzet által lakott földek egyesítése volt egy magyar államba és a megszálló hatalom aktív támogatása Kárpátontúlon.

A Szovjetunió német-fasiszta megszállók ellen folytatott felszabadító háborújának idején Huszti a templomot szónoki emelvényként használta, fasisztabarát propagandát folytatott, mely a kommunista párt és a Szovjetunió ellen irányult és felhívta a hívőket, hogy imádkozzanak Németország és Magyarország győzelméért a Szovjetunió fölött.

A magyar megszálló kiűzését követően és Kárpátontúli-Ukrajna az USZSZK-val történő újraegyesítése után, Huszti, mint a magyar nacionalista szovjetellenes „Keleti fivérek klubja” szervezet aktív tagja a lakosság bujtogatásával foglalkozott

és főként a fiatalok körében foglalkozott azzal, hogy a szovjet valóságtól és a szovjet ideológia hatása alól kivonja azokat, ezért a fiatalságot „Krisztus követői” társasága körbe szervezte.

Illegális konferenciákon és gyűléseken szovjetellenes prédikációkat tartott, szovjetellenes tartalmú vallási szórólapokat terjesztett.

Az USZSZK Büntető-eljárási törvénykönyvének 126., 127. tc. megfelelően az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

Husztai Béla Emerihovicsot vádlotti minőségben felelősségre kell vonni az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4., 54-10. tc. 2. bek. és 54-II. tc-ben foglalt bűncselekmények elkövetése miatt, melyről, jelen határozatban, a vádlottat írásban tájékoztatni kell.

A határozat másolatát meg kell küldeni a területi Főügyésznek és az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya A osztályának tájékoztatásul.

Jeremicsev őrnagy, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya Nyomozói Osztályának 4. alosztályának vezetője, s.k.

A vádirattal megismerkedtem 1949. április 1.

Husztai Béla s.k.,

[1949.04.12] Határozat a Baráti Kör tagok nyomozati ügyiratainak egy eljárásba történő egyesítéséről

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályának vezetője, s.k.,
Akszjonov alezredes

1949. április 12.

HATÁROZAT

/a nyomozati ügyiratok egy eljárásba történő egyesítéséről /

1949. április 12.

Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátaljai Megyei Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy, megvizsgálva Gulácsy Lajos Ljudvigovics ellen folytatott nyomozás anyagát az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban, Kovács Zoltán Adalbertovics ellen az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-4. tc., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban, Asszonyi István Sztefanovics az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével

kapcsolatban, Györke István Ivanovics, az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-4.. 54-10. tc. 2. bek., 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban, Pázsit József Alekszandrovics az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban, valamint Huszti Béla Emerihovics az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-4., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Gulácsy Lajos, Kovács Zoltán, Asszonyi István, Györke István, Pázsit József és Huszti Béla a vallási szovjetellenes magyar nacionalista szervezet, a „Keleti fivérek klub” szervezet tagjai, akik közösen aktív szovjetellenes tevékenységet folytattak Kárpátontúli-Ukrajna területén, mely a fiatalságnak a szovjet valóságtól való elszakítására és a szovjet ideológia hatása alól való kivonására irányult.

Mivel az elkövetett bűncselekmények közösek, az USZSZK Büntető-eljárás törvénykönyvének 114. tc. megfelelően az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

Gulácsi Lajos Ljudvigovics, Kovács Zoltán Adalbertovics, Asszonyi István Sztefanovics, Györke István Ivanovics, Pázsit József Alekszandrovics és Huszti Béla Emerihovics nyomozati anyagait egy eljárásba egyesítem, az ügy az Állambiztonsági Hivatal A osztályánál 2258. közös ügyszám alatt iktatásra került.

A határozat másolatát meg kell küldeni a Területi Főügyésznek és az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya A osztályának tájékoztatás céljából.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy

[1949.04.20] Határozat a tárgyi bizonyítékok a 2258 sz. nyomozati anyaghoz történő csatolásáról

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztályának vezetője, s.k.

Akszjenov alezredes

1949. április 20.

HATÁROZAT

/A tárgyi bizonyítékok a 2258 sz. nyomozati anyaghoz történő csatolásáról/

1949. áprilisi 20.

Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy, a 2258 sz. ügyiratot megvizsgálva Kovács Z.A., Györke Sz.I., Huszti B.E. vádlottak ügyében az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4. 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján, Asszonyi I.Sz., Pázsit I.A., Gulácsy L.L. ügyében az USZSZK, Büntető Törvénykönyvének 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A nyomozati eljárás folyamán dokumentumokat szereztünk és azokat a Állambiztonsági hivatalba szállítottuk.

1. Vallási szovjetellenes szórólap, melyen egy összegörnyedt megkötözött kezű ember volt, előtte létra és hátul egy kinyújtott kéz.
2. Vallási szovjetellenes szórólap, melyen egy összeszorított ökölben egy ember látható.
Az említett levelezőlapok nyomdai úton készültek magyar nyelven, Budapes-ten és azt tömegesen terjesztették Kárpátontúl lakosai között a „Keleti fivérek klub” szovjetellenes magyar nacionalista szervezet tagjai, Gulácsy, Pázsit, Kovács, Asszonyi és mások.
3. Kivonat a bibliából: az Efézusiakhoz szóló levél 6. könyv 12. verse.
4. A fent említett szórólapok véleményezésének másolata, kiállítva a Kárpátontúli területi irodalmi társaság vezetője által 1948. július 14-én.
5. Szovjetellenes levél tervezete a kommunista párt és szovjet állam vezetőjének nevére, melyet Zimányi József és Horkay Barna írtak alá.
6. A szovjetellenes levél végleges szövege a kommunista párt és szovjet állam vezetőjének címezve, mely 1948. március 29-én volt összeállításra, aláírva Horkay Barna, Simon Zsigmond és Zimányi József által.
7. Kivágás a „Magyar Kárpáti Gazda” c. magyar újság 17. számából 1941. április 24., melyben egy cikk található „Egyesült Keresztény Liga a Beregszászi körzetben” címmel.

Figyelembe véve, hogy fentebb említett szórólapok és más okmányok nagy jelentőséggel bírnak az ügyben és az USZSZK Büntető-eljárási törvénykönyvének 67. tc. alapján eljárva az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

A fentebb említett szovjetellenes szórólapokat és más dokumentumokat a 2258. sz. nyomozati ügyirathoz csatolom, mint tárgyi bizonyítékokat.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy

[1949.05.14] Kollektív vádemelés a Baráti Kör lelkészei ellen

2258. s/sz. nyomozati anyag

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya vezetőjének helyettese, s.k., Bojko ezredes, 1949. május 14. (körbélyegző)

VÁDIRAT

Huszi Béla Emerihovics,

Asszonyi István Sztefanovics,

Kovács Zoltán Adalbertovics,

Györke István Ivanovics ügyében az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek., 54-11. tc.-ben foglalt bűncselekmények elkövetése miatt.

Pázsit József Alekszandrovics,

Gulácsy Lajos Ljudvigovics ügyében az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek. 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetése miatt.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya 1949. március 19-25. között bűncselekmények elkövetése okán letartóztatta Pázsit József Alekszandrovics, Huszi Béla Emerihovics, Asszonyi István Sztefanovics, Gulácsy Lajos Ljudvigovics, Kovács Zoltán Adalbertovics és Györke István Ivanovics református lelkészeket.

A nyomozó hatóság megállapította, hogy 1935-ben Szabó Béla és Simon Zsigmond református lelkészek Kárpátontúli-Ukrajna területén létrehozták a „Keleti fivérek klubja” magyar vallási szervezetet, melynek célja a református egyház megerősítése volt. A szervezetbe különböző időben belépett Huszi Béla, Györke István és más, jelen ügyben letartóztatott személyek.

A „Keleti fivérek klub” tagjai Kárpátontúli-Ukrajna területének a Szovjet Hadsereg csapatai által a magyar megszállóktól történt felszabadítását és a szovjet hatalom megerősítését ellenségesen fogadták és aktivizálták szovjetellenes tevékenységüket.

1945-től kezdve minden vádlott „Krisztus követők társasága” köröket hozott létre, konferenciákat szerveztek, melyeken szovjetellenes prédikációkkal szólaltak fel, megtiltották az ifjúságnak, hogy részt vegyenek a társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, melyet a szovjet- és pátszervezetek rendeztek, hogy az ifjúságot elszakítsák a szovjet ideológiai hatásától és a szovjet valóságtól.

A „Krisztus követők társasága” körök tagjainak tartott foglalkozásokon, a vallási konferenciákon a hívők között szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat terjesztettek.

Az illegális tanácskozásokon a „Keleti fivérek klubja” vezetői rendszeresen vitattak meg szovjetellenes kérdéseket, azon belül levelet is írtak kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címezve.

Mindegyik vádlott bűncselekménye az alábbiakban nyilvánul meg:

Pázsit J.A. – mint református lelkész 1942 nyarán belépett a „Keleti fivérek klub-

ja” szovjetellenes magyar vallási szervezetbe és annak egyik vezetője lett, valamint aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (ügyirat 1. kötet 19-20., 29-31. old.).

1945 végén aktívan részt vett a prédikátor-misszionárius illegális tanfolyam szervezésében a Beregszászi körzet Gecse falujában, ahová 7 fiatal küldött el tanulni az általa vezetett „Krisztus követők társasága” köréből, valamint oktatót ezen a tanfolyamon (ügyirat 1. kötet 43-50., 53-59. old.).

Mint a szovjetellenes szervezet vezetője részt vett egy sor vallási konferencia megszervezésében, azokon prédikációkat tartott (ügyirat 1. kötet 50-53. old.).

A prédikátor misszionárius tanfolyamon, a vallási konferenciákon és foglalkozásokon a „Krisztus követők társasága” előtt szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, melyet a szovjet- és pártszervezetek rendeztek, azzal a céllal, hogy kivonja az ifjúságot a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól (ügyirat 59-60. old., 1. kötet).

1947 márciusában Asszonyival, Kováccsal és másokkal közösen részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes felszólalást tartott a szovjet kormány valláspolitikájáról és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címezett szovjetellenes levél összeállításában. (ügyirat 1. kötet 38-43. old., 3. kötet 190. old.).

A református hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat (ügyirat 1. kötet 61-67. old, 75-76. old., 2. kötet 168-170. old., 3. kötet 190. old.).

Az ellene felhozott vádakkal kapcsolatban az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek. és 43-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésében Pázsit J.A. magát bűnösnek vallotta (ügyirat 1. kötet 24-26. old, 33-67. old.).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal végzett szembesítések, valamint a következő tanúk: Pap O.K. (2. kötet ügyirat 258-262. old., ügyirat 3. kötet 75-77. old.), Fóri O.G. (ügyirat 2. kötet 240-247. old, 3. kötet 78-80. old.) Zimány J.J. (2. kötet 185-189. old.), Fekete J.I. (2. kötet 163-167. old.), Padkós K.A. (2. kötet 265-276. old., 3. kötet 89-90. Old.), Szabó M.J. (2. kötet 254-257. old., 3. kötet 91-92. old.), Asszonyi I.Sz. (3. kötet 138-144. old.) Gulácsy L.L. (3. kötet 145-150. old.), Kovács Z.A. (3. kötet 159-164. old.), Huszti A.E. (3. kötet 175-177. old.), továbbá a tárgyi bizonyítékok (3. kötet 190. old).

Huszti B.E. református lelkészként 1935-től kapcsolatot tartott fent a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet vezetőivel, Simon Zsigmondal és Zimányi Józseffel, akiknek a befolyásolására 1946 februárjában belépett a klubba és aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (ügyirat 1. kötet 124-125., 107-112., 134-135. old.).

A szovjetellenes szervezet tagjaként aktívan részt vett a vallási konferenciák szervezésében, ahová az általa létrehozott „Krisztus követők társasága” tagjai közül résztvevőket delegált és amelyeken prédikációkat tartott (1. kötet, 112-116. old.).

A vallási konferenciákon és foglalkozásokon a „Krisztus követők társasága” tagjai előtt szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta az ifjakkal, hogy részt ve-

gyenek a társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, melyeket a szovjet- és pártszervezetek rendeztek, azzal a céllal, hogy az ifjúságot kivonja a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól (1. kötet 134-135.old.).

Gulácsy Lajostól szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat kapott a református hívők közötti terjesztés céljából (ügyirat 1. kötet 131-133. old., 2.kötet 168-170. old., 3. kötet 172., 174., 190.old.).

A Magyar Nemzeti Párt fasisztabarát párt tagjaként és református lelkészként Kárpátontúl megszállása előtt, 1938 novemberében, személyesen részt vett egy titkos tanácskozáson, melyen a magyar-faszita megszállók ünnepélyes fogadásáról esett szó és az ún. Magyar Nemzeti Tanács létrehozásáról, azzal a céllal, hogy Kigyós községben átvegyék a hatalmat (1. kötet 89-92. old., 117-119.old.).

A Magyar Nemzeti Tanács elnökeként, valamint a későbbiekben a községi vezetés tagjaként aktív munkát folytatott a megszálló rezsim megerősítésének érdekében Kárpátontúlon (ügyirat 1. kötet 92-93., 120. old.).

A magyar megszállás alatt többször beszédekkel szólalt fel gyűléseken, melyben igazolta Kárpátontúl magyarok általi megszállását (1. kötet 91., 96-97., 102.old.).

1939 márciusától tiszteletbeli elnöke és lelki vezetője volt a „Levente” félkatonai ifjúsági szervezetnek, a fiatalokat magyar-párti szellemben nevelte, erőszakosan elültetve tudatukban a magyar megszállók iránti engedelmisséget. (ügyirat 1. kötet 94-95., 103.old.).

1941 áprilisától részt vett az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga magyar nacionalista szervezetben, melynek célja minden magyarok által lakott terület egy egységes magyar államban történő egyesítése volt, valamint a megszálló rezsim aktív támogatása Kárpátontúlon (ügyirat 1. kötet, 103., 121-122. old., 3. kötet 190.old.).

A Szovjetuniónak a német fasiszta megszállók ellen folytatott honvédő háborújának idején a templomot szónoki emelvényként használta, fasisztabarát propagandát folytatott, mely a kommunista párt és a Szovjetunió ellen irányult, felszólította a hívőket, hogy imádkozzanak Németország és Magyarország győzelméért a Szovjetunió felett. (ügyirat 2. kötet 235-236 old.).

A templomi istentiszteleteken prédikációiban felszólította a hívőket, hogy adjanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton tartózkodó magyar hadseregnek (ügyirat 1. kötet 122-123. old.).

1944 májusában a magyar csendőrséggel együtt részt vett a megszállók által le tartóztatott és koncentrációs táborba küldött zsidó nemzetiségű lakosság vagyónának összeírásában (ügyirat 1. kötet 120-120. old.).

A ellene felhozott vádakkal kapcsolatban az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésében Huszti B.E. bűnösnek vallotta magát (ügyirat 1. kötet 101-104., 124-136.old.).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal végzett szembesítések, valamint a következő tanúk: Szobot G.Sz. (3. kötet 15-18.old), Csok A.B. (3. kötet 36-47.old), Csok A.I. (3.kötet 48-57.old), Szőlősi P.A. (2.kötet 235-237.old, 3.kötet 105-113.old.), Lengyel K.M. (2.kötet 233-234. old, 3.kötet 114-119.old.), Gulácsy L.L (3.kötet 171-174.old). Pázsit J.A. (3.kötet 175-177.old), Asszonyi I.Sz. (3.kötet 178-180.old), Kovács Z.A. (3.kötet 181-183.

old), Györke I.I. (3. kötet 184-186.old.), továbbá a tárgyi bizonyítékok (3.kötet 190.old).

Asszonyi I.I. mint református lelkész, 1945 májusában Pázsit József Joszifovicsot bevonta a szovjetellenes magyar vallási szervezetbe, a „Keleti fivérek klubjába”, a szervezet egyik vezetője volt és aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (ügyirat 1. kötet 148-149., 182-187.old).

1945 végén aktívan részt vett a prédikátorok-misszionáriusok illegális tanfolyamának megszervezésében a Beregszászi körzet Gecse falujában, ahová elküldte oktatásra az ifjakat az általa vezetett „Krisztus követők társasága” körből, valamint oktatott is ezen a tanfolyamon (ügyirat 1.kötet 168-173.old, 178-182.old.).

Mint a szovjetellenes szervezet egyik vezetője, aktívan részt vett egy sor vallási konferencia megszervezésében, ahol prédikációkat mondott (ügyirat 1. oldal 173-178.old).

A prédikátor-misszionárius tanfolyamokon, a vallási konferenciákon és foglalkozásokon a „Krisztus követők társasága” körök tagjai előtt szovjetellenes prédikációkat tartott, melyeken megtiltotta fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és a pártszervezetek által rendezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, azzal acéllal, hogy azokat kivonja a szovjet ideológia és vallás hatása alól (ügyirat 1. kötet 182-187.old.).

1947 márciusában Pázsittal, Kováccsal és másokkal közösen részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes felszólalást tartott a szovjet kormány valláspolitikájáról és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címzett szovjetellenes levél összeállításában. (ügyirat 1.kötet 162-168.old., 3.kötet 190.old.).

A református hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat (ügyirat 1. kötet 188-196. Old., 75-76.old., 2. kötet 168-170.old., 3. kötet 190.old).

Református lelkészként Kárpátontúl megszállása előtt 1938. november 5-én személyesen részt vett egy titkos tanácskozáson, melyen a magyar-fasiszta megszállók ünnepélyes fogadásának megszervezését és az ún. Magyar Nemzeti Tanács létrehozását vitatták meg (1.kötet 198-200.old.).

Asszonyi vallomása alapján 1938. november 10-én templomi harangszóval gyűlést hívták össze a magyar-fasiszta megszállók köszöntésének tiszteletére, melynek végén a templom mellett Asszonyi ünnepi istentisztelete tartott és fasisztabarát beszédet mondott (ügyirat 1.old. 200-201.old).

1939 márciusában Asszonyit a Magyar Élet Párt fasisztabarát párt községi elnökének választották (ügyirat 1. Kötet 205-208.old.).

Kárpátontúl magyar megszállásának teljes ideje alatt a Levente félkatonai szervezet tiszteletbeli és lelki vezetője volt, az ifúságot fasisztabarát szellemben nevelte, erőszakkal elültetve bennük a magyar megszállók iránti engedelmességet (ügyirat 1. kötet 209-220. old.).

1944 tavaszán az istentisztelet alkalmával a templomban prédikációt tartott, melyben felhívta a lakosságot, hogy adakozzanak fehérneműt a sebesült szovjet-német frontról érkező és a hadi kórházakban lévő magyar katonák javára. A

személyesen összegyűjtött ruhákat Máramaros-Szigetre küldte a hadikórházba (1. kötet 209-210. old).

1944 májusában a magyar csendőrséggel közösen részt vett a megszállók által letartóztatott és koncentrációs táborba küldött zsidó nemzetiségű személyek vagyónának összeírásában (1. kötet 210-211. old).

Az ellene felhozott vádak az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban Asszonyi elismerte (1.kötet 153-154, 158-196, 219-222 old).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal, valamint a tanúk végzett szembesítések: Zimányi I.I.(2. kötet 185-189. old), Szabó M.J (2.kötet 254-247. old. 3.kötet 93-94.old.), Padkós K.A. (2.kötet 265-276. old., 3.kötet 95-96.old., Pázsit J.A. 3. kötet 138-144. old.), Gulácsy L.L. (3.kötet 151-154.old.), Kovács Z.A. (3. kötet 165-170. old.), Huszti B.A. 3. kötet 178-180. old.), továbbá a tárgyi bizonyítékok (3. kötet 190.old.).

Gulácsy L.L., mint a református lelkész segédjét, 1945 májusában-júniusában Pázsit József bevonta a szovjetellenes magyar vallási szervezetbe, a „Keleti fivérek klubjába”, ahol aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (1. kötet 234-235., 246-247.old).

1946 februárjában befejezte a prédikátorképző tanfolyamot a Beregszászi körzeti Gecsében, ezután aktivizálta misszionáriusi tevékenységét Kárpátontúlon (ügyirat 1. kötet 244-249. old.).

A szovjetellenes szervezet tagjaként részt vett egy sor vallási konferencia megszervezésében, melyre az általa létrehozott „Krisztus követők társasága” körből résztvevőket küldött és azokon prédikációkat tartott (1 kötet 248-249.old.).

A vallási konferenciákon és foglalkozásokon a „Krisztus követők társasága” tagjai előtt szovjetellenes prédikációkat mondott, melyekben megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy az ifjakat kivonja a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól (1. kötet 246-249. old.).

1945-ben a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek utasítására kétszer Budapestre utazott, ahonnan nagy számú szovjetellenes magyar nacionalista szórólapot hozott és azokkal ellátta a református lelkészeket (ügyirat 1. kötet 231-232. old., 250-271.old., 273-273.old.).

A hívő reformátusok között nagy számba terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat (ügyirat 2. kötet 272-274. old, 2. kötet 168-170. old., 3. kötet 190.old).

A felhozott vádakkal kapcsolatban az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2.bek. és 54-11. Tc. foglalt bűncselekmények elkövetésében Gulácsy bűnösnek vallotta magát (ügyirat 1. kötet 238-239., 246-249., 261-283.old.).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal, valamint a tanúkkal végzett szembesítések: Pap O.K. (2 kötet 258-263. old., 3. kötet 69-71. old.), Fóri O.G. (2.kötet 242-246.old), 3. kötet 72-74.old.), Padkós K.A. (2. kötet 265-271 old., 3. kötet 83-85.old.), Szabó M.J. (2.kötet 254-267.old., 3. kötet 86-88. old.), Pázsit J.A. (3.kötet 145-150. old.), Asszonyi I.Sz. (3.kötet 151-

154.old.) Kovács Z.A. (3. kötet 155-158. old.) Huszti B.E. (3. kötet 171-174.old.), Györke I.I. (3 kötet 187-189. Old.), továbbá a tárgyi biztonyítékok (3. kötet 190. old.).

Kovács Z.A., mint református lelkész 1943 októberében belépett a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar nacionalista szervezetbe, a szervezet egyik vezetője volt és aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (2. kötet 10-11.old., 29-30. old., 77-78.old.).

1945 végén aktívan részt vett a prédikátor-misszionárius képző illegális tanfolyam szervezésében a Beregszászi körzeti Gecsében, ahová az által szervezett és vezetett „Krisztus követők társaságából” résztvevőket küldött, valamint oktatott a tanfolyamon (2. kötet 38-42., 50-54.old.).

A szovjetellenes szervezet egyik vezetőjeként aktívan részt vett egy sor vallási konferencia megszervezésében, ahol prédikációkat tartott (2. kötet 43-50.old.).

A prédikátor-misszionáriusképző tanfolyamon, a vallási konferenciákon és foglalkozásokon a „Krisztus követők társasága” előtt szovjetellenes prédikációkat mondott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy azokat kivonja a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól (2.kötet 77-78.old.).

1947 márciusában Pázsittal, Asszonyival és másokkal együtt részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, ahol szovjetellenes felszólalást tartott a Szovjetunió valláspolitikájával kapcsolatban és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének nevére címzett szovjetellenes levél megfogalmazásában és aláírásában (2.kötet 33-38.old., 3. kötet 190. old.).

A református hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat (2. kötet 63-70., 72-73., 168-170.old, 3. kötet 190.old.).

Magyarország kormányzójának, Horthynak a fasiszta kormánya idején Kovács az istentiszteletek alkalmával fasisztabarát prédikációkat tartott, amely a fasiszta rezsim megerősítésére irányult (ügyirat 2. kötet 16-17. old., 21-22. old.).

A szovjet nép a fasiszta Németországgal folytatott honvédő háborújának idején Kovács a templomi istentiszteletek alkalmával 1942 őszén prédikációt mondott, melyben felszólította a hívőket, hogy adjanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton harcoló magyar hadseregnek (2. kötet 74.old.).

A felhozott vádak az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10.tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban Kovács Z.A. elismerte (2. kötet 20-22. old., 28-78. old.).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal valamint a tanúkkal végzett szembesítések: Zimányi I.I (2. kötet 185-189. Old.), Petrusinac E.M. (2.kötet 286-292. old., 3. kötet 65-75. old.), Pap O.K. (2. kötet 258-262. old., 3. kötet 81-82. Old.) Padkós K.A. (2. kötet 265-267. old., 3. kötet 97-98. old.), Szabó M.J (2.kötet 254-257. old., 3. kötet 99-100. old.), Lelkes E.K. (2.kötet 277-285.old., 3.kötet 101-104. old.), Gulácsy L. (3. kötet 155-158. old.), Pázsit J.A. (3. kötet 159-164. old.), Asszonyi I.Sz. (3. kötet 165-170. old.), Huszti A.E. (3.kötet 181-183.old.), továbbá a tárgyi bizonyítékok (3.kötet 190.old.).

Györke I.I. református lelkészként 1935-ben belépett a „Keleti fivérek klubja”

szovjetellenes magyar vallási szervezetbe és aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (ügyirat 2.kötet 77-78.old, 109-111. old., 2. kötet 96.old., 134-135.old., 182-188.old., 246-249.old).

A szovjetellenes szervezet tagjaként aktívan részt vett egy sor vallási konferencia megszervezésében, melyre a „Krisztus követők társasága” körökből küldött résztvevőket és azokon prédikációkat mondott (2.kötet 111-124.old.).

A vallási konferenciákon és a „Krisztus követők társasága” kör foglalkozásain szovjetellenes prédikációkat mondott, megtiltotta az ifúságnak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek szerveztek által szervezett társadalmi és politikai, kulturális rendezvényeken azzal a céllal, hogy kivonja őket a szovjet ideológia és valóság hatása alól (ügyirat 1. kötet 59-60., 134-135., 182-187., 246-249., 293-294. old).

Gulácsytól szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat kapott, melyet a református hívők között terjesztett (2. kötet 136-146-, 168-170- old., 3.kötet 187-190. old).

A Magyar Nemzeti Párt fasisztabarát párt tagjaként és református lelkészként 1938 novemberében Kárpátontúli-Ukrajna megszállásakor részt vett az illegális tanácskozáson, melyen megvitták a magyar megszállók ünnepélyes köszöntését (2. kötet 91-93.old.).

Györke utasítására 1938. november 10-én a templomi harangszóval gyűlésre hívták össze a lakosságot a magyar fasiszta megszállók köszöntésére, ahol fasisztabarát beszédet mondott, dicsérte a magyar állami rendet, igazolta Kárpátontúl magyar megszállást és felszólította a lakosságot, hogy feltétel nélkül teljesítsék a megszálló hatalom minden rendeletét és parancsát (2.kötet 93-94.old.).

A megszállás teljes ideje alatt tagja volt a községi előjáróságnak és aktív munkát folytatott a megszálló hatalom megerősítésének érdekében Kárpátontúlon (ügyirat 2. kötet 104., 152-153., 3. kötet 13-14.old).

A megszállók Kárpátontúlra érkezésével Györke büntetendő kapcsolatot teremtett a magyar csendőrséggel, melynek megbízásából árulással foglalkozott. Átadta lakását a magyar csendőrségnek, ahol azok súlyosan bántalmazták a kommunisztákat és más, a magyar megszállókkal szemben ellenséges magatartást tanúsító személyeket (2. kötet 95-98.old., 149-150.old., 3. kötet 3,6-7. old.).

1939 márciusától a Levente félkatonai ifúsági szervezet elnöke és lelki vezetője volt, a fiatalokat magyar szellemben nevelte, erőszakkal elültetve bennük a magyar megszállóknak való engedelmisséget (2. kötet 99-100., 104., 151.old.).

1941 áprilisától az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga magyar nacionalista szervezet tagja, melynek célja az volt, hogy a magyarok által lakott minden területet egy magyar államba egyesítse, és aktívan támogatta a megszálló hatalmat Kárpátontúlon (2. kötet 104., 151-152. old.).

A szovjet nép német fasiszta megszállók ellen vívott honvédő háborúja alatt 1942 telén, az istentiszteleten felszólította a hívőket, hogy adjanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton harcoló magyar katonák javára. (2. kötet 100., 147-149.old.).

A felhozott vádakkal kapcsolatban az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2.bek., 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban Györ-

ke I.I. bűnösségét csak részben ismerte el (2. kötet 103-105. old., 136-154. old.).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal, valamint a tanúkkal végzett szembesítések: Deák A.I. (3. kötet 19-24. old.), Füstti (3. kötet 59-64. old.), Monár H.F. (3. kötet 6-12. old., 120-124. old.), Povh P.Sz. (3. kötet 13-14. old., 125-128. old.), Kovács V.I. (2. kötet 299-300. old., 3. kötet 129-132. old.) Molnár K.F. (3. kötet 1-3. old., 133-137. old.) Huszti B.E. (3. kötet 184-186. Old.), Gulácsy L.L. (3. kötet 187-189. old.) és a tárgyi bizonyítékok (3. kötet 190. old.).

A fentebb kifejtettek alapján vádoljuk:

1. PÁZSIT József Alekszandrovcicot, született 1914-ben, USZSZK, Kárpátontúli terület, Nagyszőlősi körzet, Királyháza faluban, munkás családból származó, felső teológiai végzettségű, pártonkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásig református lelkész, lakcíme Munkács, Duhnovics utca 11, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet egyik vezetője volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy kivonja őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

Részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes felszólalásában bírálta a Szovjetunió vallásügyi politikáját és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címeztek szovjetellenes levél összeállításában és aláírásában.

A hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek és 54-11. tc. foglalt bűncselekményeket.

2. HUSZTI Béla Adalbertovicsot, született 1895-ben, USZSZK, Kárpátontúli terület, Beregszász, középosztálybeli paraszti családból származó, felsőfokú teológiai végzettségű, pártonkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásáig református lelkész, lakhelye Beregszászi körzet, Kígyós falu, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet egyik vezetője volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Vallási tevékenysége során rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és a pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy kivonja őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

Szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat kapott, hogy azokat terjessze a református hívők között.

A Magyar Nemzeti Párt fasisztabarát párt tagjaként 1938 novemberében részt vett egy illegális tanácskozáson, melyen a magyar-fasiszta megszállók ünnepélyes köszöntéséről és az ún. Magyar Nemzeti Tanács létrehozásáról tanácskoztak a hatalomátvétel okán.

Mint a Magyar Nemzeti Tanács elnöke és később a községi elöljáróság tagja, aktív tevékenységet folytatott a megszálló hatalom megerősítésének érdekében Kár-

pátontúlón. A magyar csendőrséggel együtt összeírta a megszállók által letartóztatott és koncentrációs táborokba küldött zsidó nemzetiségű személyek vagyonát.

A magyar megszállás ideje alatt többször szólalt fel gyűléseken és prédikációkat mondott, melyekben igazolta Kárpátontúl magyarok általi megszállását, felszólította a hívőket, hogy adományozzanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton harcoló magyar hadseregnek, rágalmazta a kommunista pártot és a szovjet államot.

A Levente félkatonai ifjúsági szervezet tiszteletbeli elnökeként és lelki vezetőjeként a fiatalokat fasiszta szellemben nevelte, erőszakkal elültetve bennük a magyar megszállóknak való engedelmisséget. A magyar Egyesült Keresztény Nemzeti Liga tagjaként részt vett az utóbbi tanácskozásán, ahol a megszálló rezsím megerősítését vitatták meg Kárpátontúlón, tehát elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2.bek és 54-11. tc. foglalat bűncselekményeket.

3. ASSZONYI István Sztefanocot, született 1909-ben, Bacska, Kralovo-Hlumici körzet (Csehszlovákia), kulák-paraszti származású, társadalmi helyzete szerint kulák, felső teológiai végzettségű, pártonkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásáig református lelkész, lakhelye Nagyszőlősi körzet, Forgolány falu, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet egyik vezetője volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és párszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy elválassza őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

Részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes felszólalásában bírálta a Szovjetunió vallásügyi politikáját és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címezett szovjetellenes levél összeállításában és aláírásában.

A hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat.

Református lelkészként Kárpátontúl magyar megszállása előtt részt vett egy illegális tanácskozáson, melyen megvitatták a magyar-fasiszta megszállók ünnepélyes köszöntését és az ún. Magyar Nemzeti Tanács megalakítását.

Tömeggyűlést szervezett a magyar megszállók fogadására, melynek végén ünnepi istentisztelet tartott, ahol fasisztabarát prédikációt mondott.

A megszállás teljes ideje alatt a Magyar Élet Párt fasisztabarát párt községi elnöke volt, valamint a Levente félkatonai ifjúsági szervezet tiszteletbeli és lelki vezetője, az ifjakat fasisztabarát lelkületben nevelte erőszakkal elültetve bennük a magyar megszállók iránt való engedelmisséget.

A templomi istentiszteletek alkalmával a prédikációkban felszólította a hívőket, hogy adjanak fehérneműt a magyar hadsereg sebesült katonáinak, akik a szovjet-német frontról érkeztek és a hadikórházakban voltak.

A magyar csendőrökkel együtt részt vett a megszállók által letartóztatott és koncentrációs táborokba hurcolt zsidó nemzetiségű személyek vagyonának összeírásában, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek és 54-11. tc. foglalt bűncselekményeket.

4. GULÁCSY Lajos Ljudvigovicsot, született 1925-ben, USZSZK, Kárpátontúli terület, Nagyszőlősi körzet, Tivadarfalva, munkás családból származó, végzettsége középfokú-műszaki, pártonkivüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásáig a református lelkész segédje, egyidejűleg a vasúti műhely esztergályosa, lakhelye Munkács, Duhnovics út 11, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet tagja volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Vallási tevékenysége során rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy elvállassa őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

1945-ben kétszer Budapestre utazott, ahonnan nagy mennyiségű szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat hozott és azokat a hívők között terjesztette, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek és 54-11. tc. foglalt bűncselekményeket.

5. KOVÁCS Zoltán Adalbertovicsot, született 1907-ben, Vágseje (Csehszlovákia), tisztviselő családból, képzettsége felsőfokú teológiai, pártonkivüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásáig református lelkész, lakhelye Nagyszőlősi körzet, Újlak falu, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet egyik vezetője volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Vallási tevékenysége során rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy kivonja őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

Részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes felszólalásában bírálta a Szovjetunió vallásügyi politikáját és részt vett annak a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címezett szovjetellenes levélnek az összeállításában és aláírásában.

A hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat.

Horthy magyar fasiszta kormánya fennállásának idején az istentiszteletek alkalmával a templomban fasisztabarát prédikációkat tartott, melyek a fasiszta rezsim megerősítésére irányultak és felszólította a hívőket, hogy adományozzanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton harcoló magyar hadsereg részére, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek és 54-11. tc. foglalt bűncselekményeket.

6. GYÖRKE István Ivanovicsot, született 1896-ban, USZSZK, Kárpátontúli terület, Ungvári körzet, Nagygejőc falu, középparaszti családból származó, szociális helyzete szerint kulák, képzettsége felsőfokú teológiai, pártonkivüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, letartóztatásáig református lelkész, lakhelye Beregszászi körzet, Beregújfalú, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet tagja volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak,

hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szerzett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy kivonja őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

Szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat kapott, hogy azokat terjessze a hívők között.

A Magyar Nemzeti Párt tagjaként és református lelkészként Kárpátontúl megszállása előtt részt vett egy illegális tanácskozáson, melyen megvitatták a magyar-fasiszta megszállók ünnepélyes fogadásának kérdését.

1938. november 10-én ünnepélyes gyűlést szervezett a magyar megszállók tiszteletére, melyen fasisztabarát beszédet tartott, dicsérte a magyar állami berendezkedést, igazolta Kárpátontúl magyarok általi megszállását és felszólította a lakosságot, hogy feltétel nélkül teljesítsék a megszálló hatalom rendeleteit és parancsait. Mint a községi előjáróság tagja a megszálló hatalom megerősítése érdekében munkát végzett Kárpátontúlon. Büntetendő kapcsolatot tartott fent a magyar csendőrséggel és besúgó tevékenységet folytatott.

1939 márciusától a Levente félkatonai ifjúsági szervezet tiszteletbeli és lelki vezetője volt, az ifjúságot magyar-párti szellemben nevelte erőszakkal elűtetve bennük a magyar megszállók iránti engedelmisséget.

1941 áprilisában a magyar Egyesült Keresztény Liga magyar nacionalista szervezet tagja volt, melynek célja a magyarok által lakott minden területet egy magyar államba történő egyesítése volt és a megszálló rezsim aktív támogatása Kárpátontúlon.

Az istentiszteletek alkalmával a templomban felszólította a hívőket, hogy a szovjet-német fronton harcoló magyar hadsereg részére adományozzanak meleg ruhákat, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek és 54-11. tc. foglalt bűncselekményeket.

Az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 204. tc. alapján a 2258. s/sz. ügyet PÁZSIT J.A., HUSZTI B.Z., ASSZONYI I.I., GULÁCSY L.L., KOVÁCS Z.A. és GYÖRKE I.I. vádemeléséről megküldöm a megyei ügyésznek a vádlottak bírósági felelősségre vonásának érdekében.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának őrnagya s.k., Jeremicsev

Egyetérttek: Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztályának vezetője, s.k., Akszjonov alezredes

Vádemelés összeállítva 1949. május 14-én.

IGAZOLÁS

Kovács Zoltán Adalbertovics vádlott 1949. március 19-én lett letartóztatva, Pázsit József Alekszandrovics, Asszonyi István Sztefanovics, Gulácsy Lajos Ljudvigovics 1949. március 20-án, Huszti Béla Emerihovics és Györke István Ivanovics 1949. március 25-én. Minden vádlott őrizetben van az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya belső börtönében Ungváron.

A tárgyi bizonyítékok a 2258. s/sz. ügyirathoz külön csomagban csatolásra kerültek.

A vádlottak személyes iratai a 2258. s/sz. ügyirathoz külön csomagban kerültek csatolásra.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának őrnagya s.k., Jeremicsev

[1954.11.28] Kollektív döntés a Baráti Kör lelkészei büntetésének érvényben tartásáról

Szigorúan titkos (áthúzva)

Nem titkos

Vélemény

1954. november 28.

Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályának vezető operatív megbízottja, Udovik hadnagy, a megyei bizottság megbízása alapján áttanulmányozva a 2353 sz. bűnügyi ügyiratot PÁZSIT és mások, összesen hat fő ügyében

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én kelt határozata alapján Huszti, Asszonyi, Kovácsot és Györkét elítélték USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4., 54-10 tc. 2. bek. és 54-11 tc. alapján, Pázsitot az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-10 tc. 2.bek. és 54-11. tc. alapján 25 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre és 5 jogfosztásra vagyonek Kobzással; Gulácsy L.-t az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján 10 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélték 5 év jogfosztással és vagyonek Kobzással.

1. HUSZTI Béla Emerihovics, született 1895-ben, USZSZK, Kárpátontúli terület, Beregszász, középparaszti származású, lelkész, pártonkívüli, magyar, felsőfokú teológiai végzettséggel, büntetlen előéletű;
2. ASSZONYI István Sztefanovics, született 1909-ben, Csehszlovákia, magyar, kulák-paraszti családból származik, lelkész, pártonkívüli, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, büntetlen előéletű;

3. KOVÁCS Zoltán Adalbertovics, született 1907-ben, születési helye Csehszlovákia, tisztviselő családból származik, lelkész, magyar, az SZSZKKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, büntetlen előéletű;
4. GYÖRKE István Ivanovics, született 1896-ban, Kárpátontúli terület, Ungvári körzet, Nagygejőc faluban, középparaszti származású, lelkész, magyar, pártonkízüli, az SZSZKKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, büntetlen előéletű;
5. PÁZSIT József Alekszandrovics, született 1914-ben, Kárpátontúli terület, Nagyszőlősi körzet, Királyháza, munkás családból származik, lelkész, magyar, pártonkízüli, az SZSZKKSZ állampolgára, felsőfokú lelkészi végzettséggel rendelkezik, büntetlen előéletű;
6. GULÁCSY Lajos Ljudvigovics, született 1925-ben, Kárpátontúli terület, Nagyszőlősi körzet, Tivadafalva falu, munkás családból származik, lelkészsegéd, magyar, pártonkízüli, az SZSZKKSZ állampolgára, középiskolai végzettséggel, büntetlen előéletű.

Jelen ügyben említett személyek bűnösnek találtattak abban, hogy különböző időben Kárpátontúl a Szovjet Hadsereg által történt felszabadításáig beléptek a „Keleti fivérek klubja” magyar nacionalista vallási szervezetbe, melynek célja a református egyház és a fasiszta reakciós elemek megerősítése volt. Az elítéltek Kárpátontúl Szovjet Hadsereg által való felszabadítását követően aktivizáltak az említett szervezet tevékenységét és azt nyilvánvalóan szovjetellenessé szervezték. 1945-től mindegyikőjük körököt szervezett Kárpátontúl falvaiban, ahová a fiatalokat toboroztak.

1946 elején a Beregszászi körzet Gecse községében megszervezték a prédikátorok illegális szemináriumát (képzését), mely egy hónapig működött. A körökben és a szemináriumon jelen ügyben elítéltek szovjetellenes felszólalásokat tettek, melyekben felszólították a fiatalokat, hogy ne vegyenek részt az ország társadalmi-politikai életében azzal a céllal, hogy az ifúságot kivonják a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól. Az elítéltek nagy mennyiségben terjesztettek szovjetellenes szórólapokat.

1947. március 27-én Pázsit és Kovács elítéltek más református lelkészekkel közösen a „Keleti fivérek klubja” nevében részt vettek a kommunista párt egyik vezetőjének és a szovjet kormánynak címezett szovjetellenes levél megfogalmazásában.

A „Keleti fivérek klubja” minden tevékenysége 1945-1948 között a kommunista párt és a szovjet kormány rendezvényei ellen irányult.

Huszti, Asszonyi és Györke Kárpátontúl megszállásának ideje alatt részt vettek a megszállók ünnepélyes köszöntésében. Kovács, Györke, Huszti és Asszonyi a magyar megszállás ideje alatt felszólították a lakosságot, hogy nyújtsanak segítséget a magyar hadseregnek a Szovjetunió elleni harcban.

Huszti és Györke a múltban a Magyar Nemzeti Párt fasisztabarát párt tagjai voltak.

Huszti, Györke és Asszonyi Kárpátontúl magyar megszállásának ideje alatt a „Levente” magyar szervezet tiszteletbeli elnökei voltak.

Az elítéltek harmadfokú fellebbezését elutasították.

Husztai, Asszonyi, Kovács, Györke és Gulácsy bűnösségét bizonyították a beismerő vallomások, a tanúvallomások, valamint az ügyszózat tárgyi bizonyítékai.

Így Pázsit I.A. a bíróságon azt mondta, hogy 1942-ben lépett be a „Keleti fivérek klubjába”, majd a szervezet egyik vezetője lett. Miután a szovjet hadsereg felszabadította Kárpátontúlt, a „Keleti fivérek klubja” nem szüntette be tevékenységét, 1945-ben a Beregszászi körzet Gecse falujában megszervezte a prédikátor-misszionáriusok illegális tanfolyamát. A tanfolyamon főként fiatalok vettek részt, a szervezéssel a református lelkészek foglalkoztak. Az elítélt előadóként vett részt a tanfolyamon. A tanfolyamon vallási ismereteket oktattak, ezen kívül azt mondta a hallgatónak, hogy ne járjanak a klubokba, mozikba, mivel ezt az Isten nem engedi, ne olvassanak marxista-leninista irodalmat, mivel az nem ismeri el Isten létezését, nem tanácsolta a kolhozba történő belépést sem, mivel a kolhozisták nem járnak templomba. 1947 márciusától részt vett a „Keleti fivérek klubja” illegális konferenciáján Beregszászon, ahol összeállításra került egy levél a Szovjetunió Kommunista Pártja egyik vezetőjének címezve. A levélben rámutattak, hogy a fasiszta Németország feletti győzelemben nincs érdeme szovjet népnek és ne vegye el a dicsőséget magának, mivel az Isten érdeme. Részt vett a vallási szórólapok terjesztésében 2000-3000 példányban.

1945. június havában a Nagyszőlősi járás Tivadarfalva községében személyesen szervezte meg a 35-40 fiatal személyből álló biblia-tanulmányozó kört. Személyesen választott ki a prédikátorképzésre 7 személyt. Ezen tanfolyamok célja a református vallás megerősítés volt (ügyszózat 252., 253., 254. old.).

Tettetárs, Husztai B.E. a bíróságon azt mondta, hogy 1946-tól volt a „Keleti fivérek klubja” aktív tagja, néhányszor részt vett Gecseben vallási konferenciákon, megszervezte a Krisztus követői kört. Felszólalt az Istent el nem ismerő irodalom ellen. 1938-ban a magyarok bevonulása előtt részt vett egy tanácskozáson azokkal, akik támogatták a magyarokat, amelyen megvitatták a magyar csapatok ünnepélyes köszöntésének módját. Őt bízták meg a gyűlésen elmondandó köszöntő beszéddel, és a harangozó megbízásával, hogy az a magyarokat harangszóval köszöntse. Azonban nem tudott felszólalni, mivel a magyarok éjjel jöttek meg. A megszállás ideje alatt megválasztották a községi elöljáróság tagjának és a Magyar Nemzeti Tanács vezetőjének, valamint a „Levente” szervezet tiszteletbeli elnökének, amely a fiatalokat fasisztabarát szellemben nevelte. Mikor egy alkalommal a tanácskozáson felszólalt, dicsérte a magyar rendet. Az imák alkalmával a templomban Horthyt Kárpátontúl felszabadítójának nevezte, felszólította a lakosokat, hogy adjanak meleg ruhát a magyar hadseregnek. Részt vett a koncentrációs táborba hurcolt zsidók vagyonának összeírásában. (ügyszózat 254, 255. old.).

Asszonyi tettetárs a bíróságon elmondta, hogy református lelkészként 1945 márciusában lépett be a „Keleti fivérek klubjába”, a misszionárius-prédikátorok illegális tanfolyamán oktató volt és egy személyt választott ki a kurzuson való részvételre. 130 db vallási tartalmú szórólapot osztott ki, három ifjúsági biblia-tanulmányozó kört szervezett 40-50 fővel, a tagoknak azt mondta, hogy ne járja-

nak olyan helyre, ahol nem ismerik el az Istent és ne olvassanak olyan irodalmat, mely nem ismeri el az Istent. 1947 márciusában részt vett a „Keleti fivérek klubja” konferenciáján, ahol egyhangúlag elfogadták a szovjet állam vezetőjének nevére címzett levelet. A konferencián Pázsit, Kovács, Simon és Zimányi is részt vettek.

1938 novemberében részt vett a magyarok támogatóinak titkos megbeszélésén, ahol a magyar hadsereg ünnepélyes fogadásának kérdését tárgyalták. A magyarok bejövetelének tiszteletére ünnepi templomi istentiszteletet tartott, ahol a prédikációban éltette a magyarokat. A titkos megbeszélésen megválasztották a Magyar Nemzeti Tanács vezetőjének azzal a feladattal, hogy átvegye a hatalmat a magyarok bejövetelekor, de ez nem történt meg, mivel a magyarok a faluba történő megérkezésekor kinevezték a falu bíróját.

1939-ben belépett a Magyar Élet Párt tagjainak sorába. A megszállás ideje alatt a templomi istentiszteletek alkalmával felszólított a magyar hatalom támogatására és dicsérte Horthyt, valamint annak támogatóit, felszólította a hívőket, hogy adjanak meleg ruhát a magyar hadseregnek. Ezen kívül a Levente szervezet tiszteletbeli elnöke volt, tagja volt a koncentrációs táborokba hurcolt zsidók vagyonát összeíró bizottságnak is. Elismeri, hogy a bibliatanulmányozó körök szovjetellenesek voltak (ügyirat 256., 257. old.).

Gulácsy tettestárs a bíróságon azt mondta, hogy 1945 májusában lépett be a „Keleti fivérek klubjába” és ennek a klubnak a megbízásából 1945-ben kétszer utazott Budapestre vallási irodalomért és szórólapokért. Néhány példány bibliát és tízezer példány szórólapot hozott a klubnak. 1946-ban befejezte a misszionárius-prédikátor egy hónapos tanfolyamát, ezután két bibliatanulmányozó kört szervezett, ahol azt javasolta a hívőknek, hogy ne járjanak a klubokba, mozikba, ne olvassanak olyan irodalmat, ami nem ismeri el az Istent, a hívők között vallási irodalmat és szórólapokat terjesztett (ügyirat 257-258. old.).

Kovács Z.A. tettestárs a bíróságon elmondta, hogy 1943 októberében lépett be a „Keleti fivérek klubjába”, annak vezetői köréhez tartozott. A református vallás terjesztésének céljával Újlak faluban két bibliatanulmányozó kört szervezett, a kör tagjait felszólította, hogy ne járjanak klubokba, mozikba, táncokra, ne olvassanak olyan irodalmat, mely nem ismeri el az Istent.

A prédikátor-misszionáriusok tanfolyamán 1946-ban előadó volt és a református egyház történetét oktatta. Ezen kívül Pázsit, Asszonyi és másik is oktatók voltak. 1947. március havában részt vett a „Keleti fivérek klubja” konferenciáján, ahol azt a határozatot hozták, hogy a szovjet állam vezetőjének levelet küldenek. A magyar megszállás ideje alatt felszólította a hívőket a templomban, hogy adjanak meleg ruhát a magyar hadseregnek. (ügyirat 258-259. old.).

Györke tettestárs a bíróságon azt mondta, hogy a „Keleti fivérek klubjának” tagja volt. Beregújfaluban egy bibliai kört szervezett, melyet 1948-ig vezetett. Kárpátontúl magyar hadsereg általi megszállásának idején, az ünnepi gyűlésen üdvözlőbeszéddel szólalt fel, ahol a magyarokat Kárpátontúl felszabadítóinak nevezte. Utasítására a harangozó a magyarokat harangszóval köszöntötte. A magyarok alatt megválasztották a falusi előjáróság tagjává, valamint a Levente szervezet tiszteletbeli elnökává. Az istentiszteletek alkalmával a templomban dicsérte

a magyar állami berendezkedést és magát Horthyt, felszólította a hívőket, hogy adjanak meleg ruhát a magyar hadseregnek. 1941-ben beleegyezése nélkül választották meg az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga tagjának (ügyirat 260-261. old.).

Lengyel Kálmán Mihajlovics tanú, született 1896-ban, és Szőlősi Péter Áronovics, született 1896-ban, a bíróságon megerősítették, hogy Huszti volt a szervezője a megszállók ünnepélyes fogadásának és a gyűlésen köszöntő beszédet mondott (ügyirat 262-263. old.).

Fóri Ilona Gavrilovna tanú, született 1925-ben, és Padkós Kálmán Antonovics, született 1924-ben, a bíróságon elmondták, hogy 1946-ban részt vettek a prédikátor-misszionáriusok egyhónapos képzésén. A tanfolyamon az oktatást Pázsit, Asszonyi, Kovács végezték, akik a biblia tanulmányozása mellett felszólították a hallgatókat, hogy ne látogassák a klubokat, mozikat, ne olvassanak az Istent el nem ismerő irodalmat. Ahogy Fóri mondta, a kurzuson Pázsit elmondott egy esetet, amikor egy alkalommal bement a moziba, rögtön rosszul lett, megbetegedett, az Isten így büntette meg. (ügyirat 263., 264., 265. old.).

Szabó Malvina Julijevna, született 1928-ban, tanú a bíróságon elmondta, hogy 1945-ben tagja volt az Asszonyi által szervezett körnek, a körben 20 fő volt. A körben Asszonyi azt mondta, hogy ne járjunk a klubokba, moziba, ne olvassunk vallásellenes irodalmat. 1946-ban részt vett a prédikátor-misszionáriusok egyhónapos képzésén Gecse faluban. A tanfolyamon az oktatók Pázsit, Asszonyi, Kovács és mások voltak. Kovács, Gulácsy és Asszonyi a hívők között vallási tartalmú szórólapokat terjesztettek (ügyirat 265. old.).

Pap Olga Károlvna tanú, született 1930-ban, a bíróságon elmondta, hogy 1945-ben Pázsit és annak segítőtje Gulácsy, megszervezték a bibliatanulmányozó kört, ahol arra szólították fel őket, hogy ne látogassanak klubokat, mozikat. 1946-ban hallgatója volt az egy hónapos tanfolyamnak, ahová Pázsit és Gulácsy küldték. A tanfolyamon Pázsit, Kovács, Asszonyi és mások voltak az oktatók. Gulácsy a tanfolyamon vallási tartalmú szórólapokat terjesztett. A tanfolyam a református prédikátorok képzésére irányult. (ügyirat 266. old.).

Lelkes Ilona Kálmánovna tanú, született 1923-ban, a bíróságon elmondta, hogy tagja volt annak a körnek, melyet Kovács szervezett falujukban. Továbbá részt vett a misszionárius-prédikátor képzés egyhónapos tanfolyamán, ahol Kovács, Pázsit, Asszonyi és mások oktattak református egyháztörténetet, azt mondták, hogy ne járjanak moziba, klubokba, ne olvassanak vallásellenes irodalmat. A tanfolyam befejezését követően megbízták őket, hogy a református prédikátorok körébe minél több tagot vonjanak be (ügyirat 266-267. old.).

Molnár Kálmán Fedorovics tanú, született 1892-ben, a bíróságon elmondta, hogy Györke a falujukban református lelkész volt, Kárpátontúl magyarok általi megszállásának ideje alatt Györke a gyűlésen üdvözlő beszédet mondott, amiben azt mondta, hogy a faluban 30, a magyar hatalom iránt lojalitással viseltető család van, akik támogatják a magyar rendet, a lakosság többi részénél tisztogatást kell végezni. Még aznap este a magyar hatalom megkezdte a falu lakosságának letartóztatását (ügyirat 268. old.).

Molnár Gábor Ferencovics tanú, született 1885-ben, a bíróságon elmondta, hogy Györke szervezte a magyar megszállók ünnepélyes fogadását, üdvözlő beszéddel dicsérte a megszállókat és azt mondta, hogy azokat már rég várták. Este letartóztatták a kommunistákat, a tanút letartóztatták, Györke udvarába vitték, ahol kikérdezték és megverték, és végül a beregszászi börtönbe küldték (ügyirat 269. old.).

Szabad Géza Szttyefanovics tanú, született 1910-ben, a bíróságon elmondta, hogy Huszti a falujukban református lelkészként dolgozott, a Magyar Nemzeti Párt fasisztabarát párt tagja volt. Huszti részt vett a magyar megszállók ünnepélyes köszöntése alakalmából szervezett titkos tanácskozáson, Huszti a községi elöljáróság tagja volt, a templomban felhívta a lakosságot, hogy segítsék a magyar megszállókat, azokat felszabadítóknak nevezte, dicsérte Horthyt, sajt lakásán gyűjtötte a meleg ruhákat a magyar hadseregnek (ügyirat 269-270. old.).

Az elítéltek bűnösségét tanúsítják a bíróságon Tóth (ügyirat 262.old.), Petrusinac (ügyirat 268.old.), Deák (ügyirat 270.old.), Csok András (ügyirat 270. old.), Csok Alekszej (ügyirat 271. old.), Füstti (ügyirat 271.old.), Kutasi (ügyirat 271-272.old.) tanúvallomásai és a külön csomagban az ügyirathoz csatolt tárgyi bizonyítékok (ügyirat 231-232. old.).

Panasz az elítéltektől nem érkezett.

Igy a Huszti, Asszonyi, Kovács, Györke, Pázsit és Gulácsy által elkövetett bűncselekmények az ügy anyagai alapján bizonyítást nyertek, Huszti, Asszonyi Kovács és Györke cselekedeteit helyesen minősítették az USZSZK Btk.-nek 54-4. 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján, Pázsit és Gulácsy cselekedeteit az USZSZK Btk.-nek 54-10 tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján, a bíróság a büntetés mértékét Huszti Asszonyi, Kovács, Györke, Pázsit esetében javító-munkatáborokban letöltendő 25 éves szabadságvesztéssel és Gulácsy esetében 10 éves szabadságvesztéssel és mindegyiknél 5 éves jogfosztással és vagyonelkobzással megfelelően szabta ki, az megfelel az elkövetett bűncselekmények súlyosságának.

A fentebb említettek alapján úgy vélem:

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én kelt ítéletét Huszti Béla Emerihovics, Asszonyi István Szttyepanovics, Kovács Zoltán Adalbertovics, Györke István Ivanovics, Pázsit József Alekszandroovics és Gulácsy Lajos Ljudvigovics ügyében módosítás nélkül érvényben kell hagyni.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályának vezető operatív megbízottja, Udovik hadnagy, s.k.

Egyetérttek: a Kárpátontúli területi büntetőügyek felülvizsgálati csoportjának vezetője, s.k., Zudov kapitány

1954. november 3.
2477. s/sz. ha/5

[1955.09.12.] Óvás a büntetés 10 év szabadságvesztésre történő csökkentéséről.

Titkos (áthúzva)

Nem titkos

Az Ukrán SZSZK Legfelső Bíróságának elnöksége

ÓVÁS

/felügyeleti eljárás keretén belül/

Pázsit I.A., Huszti A.E., és mások ügyében

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23–24-én kelt ítélete alapján az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4. 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján 25 év szabadságvesztésre és 5 jogfosztásra ítélte vagyonelkobzással:

Huszti Béla Emerihovicsot, született 1895-ben, USZSZK Kárpátontúli területe Beregszász városában, középosztálybeli paraszti származású, felső teológiai végzettségű, pártonkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásáig református lelkész volt, a Beregszászi körzet, Kígyós faluban élt;

Asszonyi István Sztefanovicsot, született 1909-ben, Csehszlovákia, Kralovo-Hlmicki körzet, Bacska faluban, magyar, kulák-paraszti családból származó, felsőfokú teológiai végzettséggel, pártonkívüli, a letartóztatásáig református lelkész, a letartóztatásáig a Nagyszőlős körzet, Forgolány faluban élt;

Kovács Zoltán Adalbertovicsot, született 1907-ben, születési helye Vágsellye (Csehszlovákia), tisztviselő családból származik, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, pártonkívüli, a letartóztatásáig református lelkész volt, a Nagyszőlősi körzet, Újlak faluban élt;

Györke István Ivanovicsot, született 1896-ben, született USZSZK, Kárpátontúli területe, Ungvári körzet, Nagygejőc faluban, közép-paraszti származású, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, letartóztatásáig református lelkész volt, lakhelye Beregszászi körzet, Beregújfalu.

Pázsit József Alekszandrovincsot, született 1914, Nagyszőlősi járás, Királyháza, Kárpátalja, magyar nemzetiségű, párton kívüli, szovjet állampolgár, letartóztatásáig református lelkész, lakhelye Munkács.

Ezzel az ítélettel a vádlottakat az USZSZK BTK-nek 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján 25 év szabadságvesztésre és 5 év jogfosztásra ítélték, vagyonelkobzással.

A Kárpátontúli Terület Bíróság ítéletét Pázsit I.A. és mások ügyében az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának bűnügyekben eljáró bírói testülete az 1949. augusztus 3-án kelt határozatával érvényben hagyta.

A nyomozati hatóság az ügyben megállapította, hogy 1935-ben Szabó Béla és Simon Zsigmond református lelkészek Kárpátontúli-Ukrajna területén létrehoztak egy magyar vallási szervezet, melyet a „Keleti fivérek klubnak” neveztek, és melynek tagja lett a jelen ügyben elítélt Pázsit I.A. 1942-ben, Huszti B.E. 1946-ban, Asszonyi I.Sz. 1945-ben, Kovács Z.A. 1943 októberében és Györke Sz.I. 1935-ben.

Az elítélt Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Pázsit I.A. e szovjetellenes szervezet vezetői voltak, Huszti B.E. és Györke Sz.I. tagok voltak, akik mindnyájan aktív szovjetellenes tevékenységet folytattak.

A vallási szertartások alkalmával rendszeresen szovjetellenes prédikációkat mondtak, melyekben felszólították a szovjet ifjúságot, hogy ne vegyenek részt a szovjet hatalom és a pártszervezet által rendezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat kaptak és azokat a református felekezetű katolikus hívők között terjesztették.

1945-től minden jelen ügyben elítélt személy aktivizálta tevékenységét, vagyis „Krisztus követőinek társasága” köröket hoztak létre, a hívőknek konferenciát szerveztek, melyeken szovjetellenes prédikációkat tartottak.

1945-ben megszervezték az igehirdető misszionáriusok illegális „tanfolyamát” a Beregszászi körzet, Gecse falujában, melyen szovjetellenes prédikációkat tartottak. (I. kötet, ügyirat 19-20., 29-31., 43-50., 53-59., 59-60. old.).

Huszti, Asszonyi és Györke Kárpátontúli-Ukrajna a magyar fasiszták által történt megszállásának idején megszervezték a megszállók ünnepélyes köszöntését. Az általuk szervezett gyűlésen a magyar-fasiszta megszálló hadsereg Kárpátontúli-Ukrajna területére történő bevonulásának tiszteletére 1938-ban az elítélt Györke fasisztabarát beszédet tartott.

Huszti, Asszonyi és Györke a Szovjetuniónak a fasiszta megszállókkal folytatott háborúja idején a meleg ruházatot gyűjtött a megszállóknak és felhívták a lakosságot, hogy nyújtsanak segítséget a magyar hadseregnek a Szovjetunió elleni háborúban.

Huszti és Györke a múltban a fasisztabarát Magyar Nemzeti Párt tagjai voltak.

Huszti, Györke és Asszonyi Kárpátontúl magyar megszállásának idején a félkatonai, fasisztabarát „Levente” ifjúsági szervezet tiszteletbeli és lelki vezetői voltak.

Míg Magyarországon a fasiszta Horthy kormány regnált, Kovács az istentiszteletek alkalmával fasisztákat támogató prédikációkat mondott, mely a fasiszta rezsim megerősítésére irányult.

A Szovjetuniónak a fasiszta Németországgal vívott nagy honvédő háborújának idején Kovács, 1942 őszén, a templomban prédikációt mondott, melyben felszólította a lakosságot, hogy adományozzanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton harcoló magyar hadseregnek (2. kötet, ügyirat 16-17. old., 21-22. old., 74., 147-149. old.).

Az elítéltek bűnös szovjetellenes tevékenysége teljes mértékben bizonyításra került a tanúk vallomása és tárgyi bizonyítékok alapján.

Minden elítélt az ellenük felhozott vádban bűnösnek vallotta magát.

Az elítéltek által elkövetett bűncselekmények helyesen lettek minősítve.

Azonban a Huszti B.E., Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Pázsit I.A., és Györke I.I. elítéltek ügyében megállapított büntetés túlságosan szigorú.

Az fentebb említettekre hivatkozva, az SZSZKSZ, a tagköztársaság és autonóm köztársaságok bírósági rendszeréről szóló törvény 16. tc. megfelelően

KÉREM:

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én hozott ítéletének, valamint az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának 1949. augusztus 3-án Huszti B.E., Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Györke I.I. és Pázsit I.A. ügyében hozott döntésének módosítását, büntetésük 10 év szabadságvesztésre történő csökkentését.

Az ítélet többi részét módosítás nélkül kell hagyni.

Gulácsy L.L-t illetően, akit az ügyben 10 év szabadságvesztésre ítélték, óvás benyújtásra nem került sor.

Melléklet: 2353. sz. ügy 3 kötetben és Pázsit kérelme 2 oldalon.

Az SZSZKSZ Főügyészének helyettese, az igazságügy 1. kategóriás állami tanácsosa, s.k., Szalin D.

1955. szeptember 12.

No. 13/8-9896-55/35624

[1955.11.03] Határozat büntetés 10 évre való csökkentéséről

Titkos (áthúzva) Nem titkos

2426n.55 s/sz. határozat

Kijev

1955. november 3.

Az Ukrán SZSZK Legfelső Bíróságának Elnöksége

az alábbi összetételben:

az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bíróságának elnöke: Noscsenko P.H.

az elnökség tagjai: Jaroszlavszkij V.D., Jakimenko O.N., Kurpasz P.D.

az USZSZK ügyészének helyettese: Sugurova Sz.Sz.,

megvizsgálta az SZSZKSZ főügyésze helyettesének óvását a Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én kelt ítéletével kapcsolatban, melyben:

1. Huszti Béla Emerihovicsot, született 1895-ben, magyar, pártonkívüli, felsőfokú végzettségű, lelkész, büntetlen előéletű, büntetését 1949. március 25-től tölti;
2. Asszonyi István Sztefanovicsot, született 1909-ben, magyar, pártonkívüli, felsőfokú végzettségű, lelkész, büntetlen előéletű, büntetését 1949. március 20-tól tölti;
3. Kovács Zoltán Adalbertovicsot, született 1907-ben, magyar, pártonkívüli, felsőfokú végzettségű, lelkész, büntetlen előéletű, büntetését 1949. március 19-től tölti,
4. Györke István Ivánovicsot, született 1896-ban, magyar, pártonkívüli, felsőfokú végzettségű, lelkész, büntetlen előéletű, büntetését 1949. március 25-től tölti,

az USZSZK Büntető törvénykönyvének 54-4., 54-10. tc. 2. bek, 54-11. tc. alapján

a bűncselekmény összevonásával az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-2. tc. foglalat szankciónak megfelelően és az USZSZK Legfelsőbb Tanácsa elnöksége 1947. május 26-án kelt rendeletének megfelelően „A halálbüntetés eltörléséről”, elítélték.

5. Pázsit József Alekszandrovicsot, született 1914-ben, magyar, pártonkívüli, felsőfokú végzettségű, lelkész, büntetlen előéletű, büntetését 1949. március 20-tól tölti,

az USZSZK Büntető törvénykönyvének 54-10. tc. 2. bek, 54-11. tc. alapján a bűncselekmények összevonásával az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-2. tc. foglalat szankciónak megfelelően és az USZSZK Legfelsőbb Tanácsa elnöksége 1947. május 26-án kelt rendeletének megfelelően „A halálbüntetés eltörléséről”, 25 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre, vagyonelkobzással és az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 29. tc. a, b, c pontjaiban foglaltak szerint öt évi jogkorlátozásra ítélték.

Az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bírósága /Bujovics, Bobrinyova és Markiánovics – előadó/ 1949. augusztus 3-án kelt határozatában az ítéletet helybenhagyta.

Az óvásban felmerül az ítélet módosításának kérdése, valamint Huszti B.E., Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Györke I.I. és Pázsit A.O. ügyében a fellebbezés és a büntetés 10 év szabadságvesztésre történő csökkentése mindegyikőjük esetében.

Ami Gulácsy Lajost ügyét illeti, született 1925-ben, akit ugyanezen ítélet alapján ítéletek el, óvást nem újítottak be.

Meghallgatva az előadót, a bíróság tagját, Nerus elvtársat, az USZSZK ügyésze helyettese, Sugurov elvtárs véleményét, aki támogatta az óvást, az Ukrán SZSZK Legfelső Bíróságának elnöksége úgy látja, hogy az óvást jóvá kel hagyni az alábbi okok miatt:

Az elítéltek az alábbiakban találtattak bűnösnek:

Huszti, Asszonyi, Kovács, Györke és Pázsit különböző időkben beléptek a „Keleti fivérek klub” vallási szervezetbe, amelyet Kárpátontúl hoztak létre 1935-ben Szabó és Simon református lelkészek az egyház és a fasisztabarát reakciós elemek megerősítése céljából.

1945-től kezdve, vagyis Kárpátontúl felszabadítását követően különösen aktivizáltak szovjetellenes tevékenységüket és azt nem csak az említett szervezeten keresztül gyakorolták és azokban a falvakban, ahol lelkészként szolgáltak, hanem más falvakban is az általuk szervezett illegális körök által, melyekben főleg fiatalok voltak.

Ezen kívül 1945 elején az elítéltek a Beregszászi körzet Gecse falujában illegálisan szemináriumot hívtak össze a prédikátorok számára, mely egy hónapig működött.

Az ún. „Keleti fivérek klubjában”, a körökben, szemináriumokon az elítéltek, mint ezen gyűlések vezetői, letartóztatásuk napjáig ellenforradalmi agitációt folytattak, melyet a tömegek vallási babonáival egyesítettek, felszólaltak a kommunista párt és szovjet hatalom rendezvényei ellen.

Az elítéltek továbbá a bűncselekmények elkövetésének teljes ideje alatt rend-

szerezen vallási, szovjetellenes tartalmú irodalmat terjesztettek a lakosság széles körében.

A fentebb említetteken kívül Pázsit, Kovács és mások részt vettek a kommunista párt és a szovjet kormány egyik vezetőjének nevére címzett ellenforradalmi tartalmú levél összeállításában.

Továbbá Huszti, Asszonyi, Györke és Kovács aktívan segítették a magyar fasisztákat Kárpátontúl megszállásának ideje alatt. Mindegyikőjük, mint lelkész, 1938-tól felszólította a lakosságot, hogy aktívan segítsék az ellenséget, köszöntsék a megszállókat.

Huszti és Györke ez idő alatt a magyar fasisztabarát párt tagjai voltak, továbbá ők Asszonyival együtt a „Levente” magyar szervezet tiszteletbeli vezetői voltak, melynek feladata az volt, hogy katonai ismeretekre tanítsa az ifúságot és az SZSZKSZ elleni gyűlölet szellemében neveljék őket.

A Huszti B.E., Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Györke I.I., Pázsit I.O. ellen felhozott vádak az ügyirat alapján bizonyításra kerültek és ezt nem tagadja az óvás.

Azonban az elítéltek büntetésének mértéke túlságosan szigorú, mely súlyosságát tekintve nem felel meg az elkövetett cselekmények súlyosságának, sem azok jellemzőinek.

Figyelembe véve Huszti B.E., Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Györke I.I. és Pázsit J.O. által elkövetett bűncselekmények jellegét, azt, hogy először állnak bíróság előtt, lehetségesnek látjuk a büntetés mértékének 10 év szabadságvesztésre történő csökkentését mindegyikőjük esetében.

A fentebb említetteknek megfelelően Az Ukrán SZSZK
Legfelsőbb Bíróságának Elnöksége az

alábbi HATÁROZATOT HOZTA:

A Szovjetunió Főügyésze helyettesének óvását jóváhagyja.

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én kelt ítéletét és az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bíróságának 1949. augusztus 3-án kelt határozatát Huszti Béla Emerihovics, Asszonyi István Sztefanovics, Kovács Zoltán Adalbertovics, Györke István Ivanovics és Pázsit József Alekszandrovincs ügyében módosítja, büntetésüket javító-munka táborban letöltendő tíz év szabadságvesztésre csökkenti mind-egyikőjükre vonatkozóan.

Egyebekben az ítélet és a harmadfokú fellebbezés az említett elítéltekre vonatkozóan nem módosul.

Elnöklő bíró, s.k., Noscsenko P.

[1991.08.31] Szakértői vélemény Huszti Béla rehabilitációjáról

Titkos (áthúzva) 1. számú pld.

Nem titkos

JÓVÁHAGYOM

Kárpátontúli területi mb. főügyésze,

az igazságügy 3. kategóriájú állami tanácsosa

s.k. Bondarenko A. Ju.

1991. augusztus 31.

SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY

Huszti B.E. ügyében a 2353. sz. levéltári büntetőügy anyagai alapján

Huszti Béla Emerihovics, született 1895-ben, Kárpátontúl, Beregszász városában, pártonkívüli, a letartóztatásáig a református lelkészként szolgált, 1949. május 23-24-én elítélte a Kárpátontúli területi Bíróság az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-4., 54-10. tc. 2. bek. és 54-II. tc. foglalt bűncselekmények elkövetése miatt 25 év szabadságvesztésre javító-munkatáborokban való letöltéssel, 5 évi jogfosztással és vagyonek Kobzással.

Huszti azért ítélték el, mert 1945-ben belépett az 1935-ben Szabó és Simon református lelkészek által Kárpátontúli-Ukrajna területén létrehozott magyar vallási szervezetbe, melyet a „Keleti fivérek klubja”-nak neveztek és a vallási szertartások alkalmával rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, melyekben felhívta a szovjet ifjúságot, hogy ne vegyenek részt a szovjet- és a pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, a református felekezetű katolikus hívők között szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat terjesztett.

A Szovjetunióknak a fasiszta Németország ellen folytatott háborúja idején, 1942 őszén Huszti prédikációt tartott a templomban, melyben felszólította a lakosságot, hogy adományozzanak meleg ruhákat a magyar hadsereg számára. Ezen kívül tiszteletbeli elnöke és lelki vezetője volt a „Levente” fasisztabarát ifjúsági szervezetnek.

Az USZSZK Legfelsőbb Bírósága büntetőügyi bírói testületének 1949. augusztus 3-án kelt határozata alapján a Kárpátontúli területi Bíróság 1949. május 23-24-én Huszti ügyében hozott határozatát érvényben hagyta, annak fellebbezési kérelmét elutasította (ügyirat 291-293. old., 3. kötet).

Az USZSZK Legfelsőbb Bírósága elnökségének 1955. november 3-án kelt határozata alapján a Kárpátontúli területi Bíróság ítéletét és az USZSZK Legfelsőbb Bírósága határozatát Huszti ügyében megváltoztatta: a kiszabott büntetést 10 éves szabadságvesztésre csökkentette javító-munkatáborban történő letöltéssel.

Egyebekben a bírósági ítélet nem került megváltoztatásra /ügyirat 316-322. old., 3. kötet/

Huszti 1949. március 25-én tartóztatták le és 1956. június 8-án szabadult.

Örizzetben töltött a büntetés-végrehajtás helyén 7 év 2 hónapot és 14 napot.

Az USZSZK Állambiztonsági Hivatalának Kárpátontúli területi Főosztálya Be-

regszászi Járási Osztályának adatai alapján a Beregszász, Ivan Frankó út 45 sz. alatt él az elítélt fia, Huszti Csaba, született 1927-ben.

Huszti Béla Emerihovicsra kiterjed az Ukrán SZSZK 1991. április 17-én kelt „A politikai megtorlások áldozatainak rehabilitációjáról” szóló törvény I. cikkelye.

Az USZSZK Állambiztonsági Hivatala Kárpátontúli területi Főosztálya nyomozói osztályának megbízott vezetője, s.k., Pohoriljak A.D. alezredes

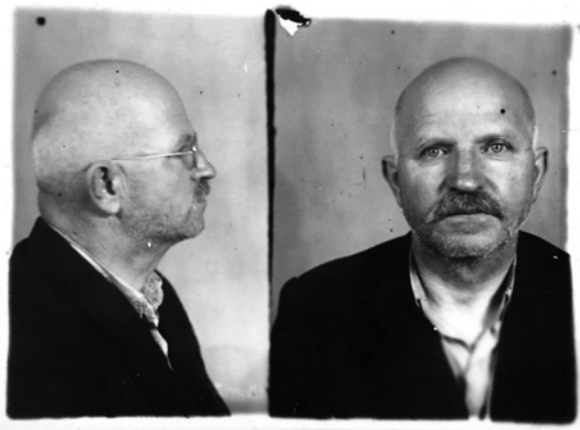
A Kárpátontúli területi Főügyész az állambiztonsági hivatalok nyomozói osztályai felügyeletéért felelős segédje, az igazságügy vezető tanácsosa, s.k., Ratoscka Ju.I.

Megjegyzés: A rehabilitációról szóló igazolás megküldve 1991.10.23-án Huszi B. E. fiának, Huszti Csabának, a Beregszász, Ivan Franko út 45. címre.

A megyei főügyész segédje, igazságügyi tanácsos, s.k., Gribov M.A.

5.6. Györke István 1896–1973

5.6.1. Életrajzi adatok.

89. kép. Györke István rabosított képe 1979-ből. (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258, III. dosszié)

Györke István, sz.: 1896. január 28., Nagygejőc. 1906-1918 között Sárospatakon tanult. 1918. szeptember 1.–1919. augusztus 31. között nevelő (bejelentett slp.) Rásonyban, farkasfalvi Farkas Géza gyermekei mellett.

Lelkészi szolgálatai: slp. Rásony 1918–1919, hitoktató slp. Ungvár 1919.09.1.–1922.11.15., helyettes lp. Beregújfalu³¹⁷ 1922.11.16–1923.11.17.,

rendes lelkész Beregújfalun 1923.11.18–1949.03.25, Bilke 1948.³¹⁸

1925–1928 között számvevőszéki jegyző, 1933-tól egyházmegyei főjegyző és egyházkerületi képviselő.

Letartóztatva 1949. március 25-én Beregújfaluban, 53 évesen. Büntetése: 25. év javító-nevelő munkatábor, 5 év jogvesztés és vagyonelkobzás. Elítélve az USZSZK BTK 2.r. 54.§.4.c., 54.§.10.c. és az USZSZK BTK 54.§.11. c., alapján.

Hazatérése után folytatta a lelkészi szolgálatait: Beregújfalu 1956–1960, Macsola 1957–1969, Asztély és Beregdéda 1965–1972.³¹⁹

³¹⁷ 1940-ben írja meg „A beregújfalui ref. Egyházközség történetének rövid vázlata. kézirat 1940.” A kézirat a Tiszántúli Református Levéltár TtREL I.8.c.1. és a TtREL I.8.d.21. jelzetei alatt található.

³¹⁸ FODOR 2016, i.m., 87., 144., 278., 286., 422.

³¹⁹ FODOR 2016, i.m., 164., 217., 278., 407.

Első felesége.: Kun Angéla Ibolya Laura (sz.: 1905.11.25, mh.: 1929.05.9), Gyermekai: Zsolt Elemér, (sz.: 1922.07.27.), Viktor István (sz.: 1925.10.13., mh.: 1925.10.24.) Második felesége Korláth Sarolta Margit (sz.: 1903.01.29.) Gyermekai.: Márta Magdolna (sz.: 1933.06.23.), István János (sz.: 1934.11.09.), Éva Sarolta (1938.01.28.), Szabolcs György (sz.: 1941.11.9.)

Györke István meghalt 1973. január 21-én. Rehabilitálva 1991-ben.

[1932] Györke István a Kárpátaljai Református Lelkészegyesület alapító tagja

„A Kárpátaljai Református Egyházkerületben Lelkész Egyesület Alakult. amely mintájául a csonkaföldi ORLE-t vette. Elnök Isaák Imre técsői lelkész lett, alelnökök: Szutor Jenő, Sárkány Lajos dr. és Komjáthy István, titkár Tornyai János, pénztáros Simon Zsigmond és jegyző Balogh Sándor. Az alakuló ülés előtti istentiszteleten Király Zoltán, **Györke István** és Isaák Imre működtek közre, a konferencián pedig Csikesz Sándor debreceni egyetemi tanár, az Országos Református Lelkészegyesület főtitkára „Mit köszönhet a magyar művelődés a református lelkipásztornak”, Vasady Béla dr. sárospataki teológiai tanár pedig „A református nőkérdés hitvallásos szempontból” címmel tartottak előadást. Az új lelkészegyesület célja szellemi és anyagi védelemben részesíteni a lelkészeket, s a lelkikapcsolatot fenntartani a református világgal.”³²⁰

[1937.03.] Györke István PRMKE³²¹ elnök Beregújfaluban

„PRMKE helyi szervezetek alakultak a következő településeken: Beregújfalu (elnök: **Györke István**), Gecse (Ágoston Margit), Bene (Orémusz László), Búcsú (Kájel Mihály), Asztély (Simon Zsigmond), Badaló (Kiss Tivadar), Csoma (Gyurkovics Endre), Halábor (Orosz Imre), Mezőhomok (Drohobeczky Gyula), Muzsaly (Hunyady István), Déda (Papp István), Gát (Kiss Gyula), Nagypalád (Zsurky József), Tivadar (Kacska Gábor).”³²²

[1939] Györke István a „Visszatért Felvidék Adattárában.”

„**Györke István** ref. lelkész. 1896. Nagygejőc. Sárospatakon végezte tanulmányait. Pályafutását Rasonyban kezdte meg. 1922-ben került Beregújfalura, mint lelkipásztor. F.: Korláth Sarolta. Gy.: Zsolt, Márta, István és Éva.”³²³

[1942] Helyzetjelentés Beregújfaluból.

„Beregújfalu 1390 lelkes anyaegyház 490 ülőhelyes temploma 1828–1852 között

³²⁰ MOT 1932. november 25, XIV. évf., 267. szám, 85.

³²¹ Podkarpatszki Ruszi Magyar Kulturális Egyesület.

³²² FEDINEC 2002, i.m., 263.

³²³ CSATÁR-ÖLVEDI 1939, i.m., 397u_02_00.

épült. 2 harangja van. Orgonája 8 regiszteres. Úrasztali edényei újabbkeletűek, egy tányér kivételével, mely 1796-ból való. Ezüst hímzéses fehér úrasztali terítője 1748-ból való, Ilosvay Júlianna adománya. Lelkipásztor: **Györke István.**³²⁴

[1942] Györke István fellebbezése nyugdíjügyben

„Tárgyaltatott **Györke István** beregújfalui lelkipásztor felebbezése a lelkészi nyugdíjintézet intéző-bizottságának 1941. évi december hó 4. napján hozott 9409/1940. számú határozata ellen. Felebbező lelkipásztor nyugdíj jogosultsága alapjául szolgáló helyi javadalmának 1.656.97 P-ről a kongruarevizio megtörténtéig 3000 P-re való felemelését kéri, mert az egyházközség 1940. január 1-től a földjavadalmon kívül a helyi javadalom fejében 3000 P-t szolgáltat ki. Az egyetemes konvent a felebbezést elutasítja, mert a nyugdíjigény alapjául szolgáló javadalom valóságos értékét az 1933. évi IX. egyh. t.-c. 32. §-án ak utolsó bekezdése alapján az egyetemes konvent állapította meg s ettől eltérni csak az esetben lehet, ha az egyházmegye és egyházkerület meghallgatása után az egyetemes konvent új megállapítást tesz, ami azonban a jelen esetben nem történt meg.”³²⁵

[1896-1942] Györke István beregújfalui lelkipásztor önéletrajza.

„Születtem Nagygejőcön, Ung megyében 1896 jan. 28-án. Apám János, anyám Simon Juliánna. Szüleim földműves emberek voltak s 7 élő gyermekük közül főként ottani lelkész Szaplonczy Bénéiamin és tanítóm Mór András rábeszélésére engem 1906-ban bevettek a sárospataki ősi kollégiumban. Ott jártam végig összes iskoláimat, 1914-ben jeles eredménnyel érettségiztem, 1918-ban jelesen tettem le az I. lelkészképesítő vizsgát. Tanulmányaim végzésében nagy segítségemre volt a „szegények iskolája „s főként a P. Horváth Mária alapítvány, mert éveken keresztül féldijas, és dijtalan kosztosa voltam a tápintézetnek. Segédlelkészi oklevelem megszerzése után 1918 szept. -1919 aug. végéig házi nevelő voltam Farkasfalvi Farkas Géza tiszáninneri egyh. ker. gondnok úr 3 fia mellett s vele és családjával együtt jártam a bujdosás országutját 1919 vészes és nyomoruságos tavaszán és nyarán. Az ő házából 1919 aug. végére szüleimhez tértem vissza, majd szept. 1-től Ungváron lettem s. lelkész Komjáthy Gábor mellett. Innen mentem 1920-ban szökve Sárospatakra s ott tettem le a II. lelkészi vizsgát szept. ben jeles eredménnyel. Ungvárról 1922 nov. 16-án kerültem Beregújfaluba helyettes lelkésznek, majd egy év múlva rendes lelkésznek egyhangulag meghívott a gyülekezet.³²⁶ Először 1921-ben nősültem, feleségül vettem főnököm unokáját, Kun Angyalkát.³²⁷ Ebből a házasságból született Zsolt fiam, most gépészmérnök hallgató. Feleségem 1929-ben

³²⁴ KOVÁTS II. 1942, i.m., 556.

³²⁵ MRE EKJ 1942. május 6-7., 291.

³²⁶ TtREL I.8.c.1. és a TtREL I.8.d.21.

³²⁷ Kun Angyalka (Angéla) Kossuth Lajos rokona. Lásd: Badó Zsolt: Kossuth rokon Beregszászban. In: *Küldetés*. 2011. október 7., 560. <http://www.karpataljalap.net/?q=2011/10/07/kossuth-rokon-beregszaszban> Letöltve: 2017.02.01, 13:09.

meghalt s 1932-ben feleségül vettem Korláth Saroltát, akivel azóta boldog és tiszta házaseletet élek s e házasságból eddig négy gyermekünk született. Márta 1933 jun. 23, István 1934 nov. 9, Éva 1938 jan. 28 és Szabolcs 1941 nov. 9-én. 1933 jan. óta a beregi egyházmegyének főjegyzője vagyok. Itteni működésem alatt épült meg az új lelkészi lakás 1925-ben s azóta a lelkészintelen az összes melléképületek s az iskolánál ugyszintén melléképületek épültek, most pedig az iskola alapos ujtásához készülünk Isten segítségével. Beregyfalu 1942. jun. 30.”³²⁸

[2014] özv. Oroszi Pálné emlékezése a Baráti Kör lelkészeire

„A Keleti Baráti Kör lelkészei, míg őket is börtönbe nem zárták, a legnehezebb időben is, fáradságot nem ismerve, életüket kockára téve munkálkodtak, a megkeseredett egyháztagnaknak vigaszt és lelki táplálékot nyújtva itt. Áldott legyen Istenünk, hogy a kiszabott 25 évből csak 7 évet voltak elzárva. Mindnyájan hazajöttek, még a láger után gyermekeik is születtek, és magas életkorban szólította haza őket az Úr. Istenünk őket használta fel. Az ő munkájuk gyümölcseként tért meg sok ember, közöttük én is. Ima-naptárban felírtam a Horkay, Zimányi, az Asszonyi és Pázsit családneveket, hogy el ne felejtsem az utódokért imádkozni, hogy ott együtt örülhessünk előrement szeretteinkkel a Menny dicsőségében. De most is tele van a szívünk hálával, hogy elköltözött lelkipásztoraink helyébe adott jó Atyánk utánpótlást, a mostani fiatal élőhitű lelkipásztorainkban, akik tovább viszik az ébredés munkáját. A mi falunkban is Lőrincz Attila tiszteletes rendelte (aki az aklihegyi ifjúsági táborban hallotta meg Isten hívó szavát), hogy a nagypapa munkáját tovább vigye.”³²⁹

5.6.2. Előzmények, rabság és szabadulás.

[1920.01.11.] Györke István a Református Ifjúsági Egyesület újjáélesztője

„*Györke István* lelkész elnökletével Ungváron újjáéledt a Református Ifjúsági Egyesület, amely a háborús években szüneteltette a tevékenységét.”³³⁰

[1933.07.06.] Györke István a KRE zsinatának póttagja

Munkácson megválasztották a Kárpátaljai Református Egyházkerület tisztségviselőit. Lelkészi főjegyző: Bary Gyula; aljegyző: Isaák Imre. Világi főjegyző: R. Vozáry

³²⁸ „1922 nov. 16-án helyettes lelkészként jött ide a ma élő lelkipásztor, Györke István Ungvárról, ahol segédlelkészkedett s 1923. okt. 16-án egyhanguan rendes lelkésszé választottat s nov. 11-én állásába be is iktattatt. Életrajzát lásd külön lapon. Első neje volt Kun Angyalka, aki 1929-ben meghalt. Második nejjével 1932 aug. 18-án lépett házasságra Korláth Saroltával Gy. I. előbb e.m.számvevőségi jegyző, majd 1933 jan. 1-től az egyházmegye főjegyzője.” TtREL I.8.c.1.; TtREL I.8.d.21.; SZABADI I. 2016, i.m., 27.

³²⁹ OROSZI 2014, i.m., 48.

³³⁰ FEDINEC 2002, i.m., 59.

Aladár; aljegyző: Fodor Béla. Lelkészi tanácsbírák: Mizsák Péter, Szutor Jenő, Nagy Sándor, Sárkány Lajos; világi tanácsbírák: Bakó Bertalan, Korláth Endre, Roykó Alfréd, Lator István. Zsinati lelkészi tagok: Komjáthy Gábor, Mizsák Péter, Bory Gyula, Isaák Imre; póttagok: Szutor Jenő, Komjáthy István, **Györke István**; zsinati világi tagok: Nagyiday Ferenc, Egry Ferenc, Korláth Endre, Siménfalvy Árpád; póttagok: R. Vozáry Aladár, Székely Benedek, Lator István, Roykó Alfréd.”³³¹

[1945.02.27] Györke István levele Révész Imre tiszántúli püspöknek gyermekei taníttatásának ügyében

„Főtiszteletű Püspök Ur!

Szokatlan ugyan az a mód, ahogyan ezt a levelet küldöm, de reménység van arra, hogy gyorsan kézhez jut s ezért ragadom meg a kínálkozó alkalmat, hogy ezt a levelet elküldjem. Nem tudom, mennyiben volt alkalma tájékozódni Főtiszteletű Urnak a beregiek sorsáról, azért röviden csak annyit erről a kérdésről, hogy az itteni lelkipásztorok nagyobb többsége helyén maradt. Mindössze 7-beregi lelkipásztor távozott el helyéről, kettő már vissza is jött.

A magam és családom sorsáról szeretném Főtiszteletű Urat tájékoztatni. Legidősebb fiam Pesten maradt az ősszel s róla semmi hirt sem kaptam okt. 10 óta. Feleségem s négy kis gyermekünk itt maradt, élünk s Isten különös kegyelméből dolgozni is tudunk. Az elmúlt 5 hónap mutatta meg, mennyire szükséges volt helyben maradásunk. Sok kesergő szívhez vihettem el azóta az Ige vigasztalását és napról-napra jobban érzem a gyülekezet szinte egészének felém áradó gyöngédség szeretetét és gondoskodását. A nyomorúság és közösen viselt bánat közelebb hozott egymáshoz itt minden szívet.

Tulajdonképpen gyermekeim gondja az egyedüli, ami aggaszt. A nagyobb gyermekeim taníttatása megoldhatatlan kérdésnek látszik az itteni viszonyok között, mert magyar nyelvű középiskola ezen a területen nincs. Ugy tudom, hogy a magyar nyelvű elemi iskoláztatás talán megindul mindenütt, ahol kellő számú növendék jelenkezik. A mi nagyobbik lányunk azonban már tavaly Nyiregyházán az I. polg. iskolás kort eléri. Hol és hogyan fogom őket taníttatni? Itt államsegélyt nem kapunk, tehát számolni kell a szegényebb helyzettel, a szűkösebb kenyérrel... A kenyér gondja sem bánt, mert bizonyos vagyok abban, hogy a gyülekezet szeretete és áldozatkészsége nem fog kiapadni s a mindennapi kenyeret mindig meg is fogjuk tudni szerezni. De lesz-e arra mód, hogy gyermekeimet a háztól távol taníttathassam? Ezt a nagy gondomat teszem le most Főtiszteletű Püspök Atyám szerető szívére azzal a kérelemmel: tegye lehetővé valamiképpen Főtiszteletű Uram, hogy gyermekeim Debrecenben, vagy az egyházkerület területén bárhol másutt ingyen, vagy nagyon mérsékelt ellenszolgáltatás ellenében tanulhassanak. Ha ezt a kérdést meg lehetne oldani megnyugtató és teljesíthető módon, úgy magam személyére nézve kész vagyok ezen a helyen, ahol Isten jóvoltából 23 év óta szolgál-

³³¹ FEDINEC 2002, i.m., 217.

hattam, tovább is szolgálni végső lehelletemig, mert tudom, hogy a hü szolgálatra itt most sokkal nagyobb szükség van, mint vármikor ez előtt. Nem szeretnék hűtlen szolgáló lenni s megfutni a nagyobb felelősség elől, de ha ezt a tanítatás kérdést nem tudom megoldani, mindig ott fog égni a szívemben a bánat és gond: Én magam tettem lehetetlenné, hogy gyermekeim megszerezhessék az életre szükséges utavalót, amit egy szegény és nagy családú református lelkipásztor ebben a világban megadhat gyermekeinek. Azért a legnagyobb bizalommal arra kérem Főtiszteletű Püspök Urat, hogy ha nem áll módjában a tanítatás kérdésében aggodalmaimat legalább csökkenteni, úgy bármilyen munkakörben kegyeskedjék a trianoni határon belüli elhelyezkedésemet lehetővé tenni lehetőleg olyan helyen, ahol középiskola van helyben. Tudom, hogy ilyen kéréssel most sokkal többen fordulnak Főtiszteletű Urhoz, mint amennyit teljesíteni tud és egy kicsit szégyellem is magamat, hogy ezt a kérést előadtam, Ismétlem, csak a gyermekeim tanítatásának gondja adhat ajkamra ezt a kérést és szívem szerint sokkal inkább vállalnám a további szolgálatot itt, ezen a helyen, ahol a nagy próbáltatás idején sem tapasztaltam mást a gyülekezet tagjai részéről, csak tiszteletet, szeretetet és féltést. Isten nagyon bőségesen és csekély munkám értékén felül megáldotta ezzel 23 évi szolgálatomat.

Szives bocsánatát kérem, ha levelemben felettébb való gonddal terhelni bátorkodtam Főtiszteletű Uramat, kérem, ne vegye ezt tulságos tolakodásnak: érezze ki belőle az apa aggodalmát, aki gyermekeinek egyebet nem tud adni, mint amit az iskoláztatással megadhat.

Magamat Főtiszteletű Püspök Ur sokszor megtapasztalt kegyes jóindulatába s kérésemet szives szeretetébe ajánlva vagyok Főtiszteletű Urnak mindenkor kész-séges hive, s engedelmes szolgája.

Beregújfalu 1945. február 27.

Györke István, lelkipásztor.³³²

[1945.03.06] Révész Imre tiszántúli püspök válaszlevele Györke István gyermekei tanítatásának ügyében született levelére.

„Nagytiszteletű G Y Ö R K E I S T V Á N
református lelkipásztor urnak,
BEREGUJFALU.

Kedves Istvánom!

Örömmel vegyes mély fájdalommal olvasom kedves soraidat. Hálát adok Istennek, hogy családdal együtt megtartott és mind e mai napig gyülekezeted szeretetétől könnyezetten munkálkodni enged. Ugyanakkor elszorítják szívemet a helyzetetekről kapott hírek, amelyek hónapok óta nagy bőséggel és a lényegben

³³² TtREL.I.1.e. 90/A. Györke István levele Révész Imre tiszántúli püspöknek, Beregújfalu, 1945.02.27.

90. kép. Révész Imre püspök
1935-ben. (Forrás:
www.church.lutheran.hu)

mind egyezően, tehát megbízható formában jutnak el hozzám. Szégyennel és keserőséggel kell megvallanom, hogy egyelőre nemcsak mi egyház vagyunk a megsegítésekben tehetetlenek, hanem maga a magyar kormány is az. Imádságaink az eget ostromolják értetek, de onnan még egyelőre csak annyi választ kaptunk mennyei Atyánktól magunk és magatok számára: „Békességes türesem van szükségetek, hogy az Isten akaratát cselekedvén elnyerjétek az ígéretet.” Föltétlenül bizonyos vagyok azonban abban, hogy el fog jönni az az idő, amikor a magyar nemzeti és egyházi kisebbségek védelmében szavunkat még a tulajdonképpeni békekonferencia előtt is hathatósan felemelhetjük nyugati hittestvéreink előtt. Az első lépések erre vonatkozólag már meg is tétettek részünkről. Ugyanakkor kormányunk sem ül ölbe tett kézzel, s a lehetőségeket Ő is keresi, de oly emberfeletti nehézségekkel kell küzdenie, hogy minden szánalmat és megértést megérdemel.

Gyermekeid iskoláztatása tekintetében is egyelőre türelem kell, hogy kérjelek. Iskoláink helyzetéről egyelőre csak annyi tiszta képem van, hogy azok legtöbbje folytatja működését, azonban a mellettük működött köztartások fenntartása jelenleg áthidalhatatlan nehézségekbe ütközik. A hajduböszörményi Kálvineum, mint internátus nem működik, Nyiregyházán hasonlóképpen nincs erre lehetőség. Legalább a jövő tanév elejét meg kell várni arra, hogy valamennyire tisztábban láthassunk atekintetben, hogy különösen rászoruló lelkészgyermeknek hol és milyen kedvezményeket tudunk majd biztosítani. Mondanom sem kell, hogy ez a kérdés nagyban összefügg a földreformmal, amely az iskolák földvagyonát is erősen érdekelheti, úgyszintén a közellátás kérdéseivel, stb. Egyelőre tehát csak annyit mondtatok, hogy ha egyetlen egy lehetősége lesz a jövő tanévtől kezdve, megkíséreltem gyermekeid számára a lehető legkedvezményesebb elhelyezést. Hogy gyermekeid taníttatása érdekében onnan ide kivándorolj, arról még nagyon korai szintén beszélni, egyebek közt, s a magad és családod életfönn tartását biztosítja, kenyerét veled megosztja, viszont hol van lehetőség arra, hogy a trianoni határon innen megtudjunk keresni egy hasonló gyülekezetet? Én azt remélem, hogy ha a béke megkötetik, s a magyar állam a legbrutálisabb belső nehézségeken túl lesz, elsőrendű feladatnak fogj tekinteni az állam, hogy az elszakított, illetőleg elszakítandó területek magyar ifjúságának gondját viselje és azt kell hinnem, hogy ebben a tekintetben bárhol alakul is egyébként az új egyházpolitika /amiről még eddig szintén semmit nem tudtunk/, az új magyar állam az egyháznak is segítséget fog nyújtani. Egyébként azt sem felejthetjük el soha, amit itt folyton hangoztatni hallunk és nagyon jól megjegyeztünk magunknak: hogy Szovjet oroszország nemzetiségi ellentéteket és gyűlölködést nem ismer, s polgárai fajra úgy, mint válásra tekintet nélkül teljesen egyenlő elbánásban részesülnek. Ami igaz az egyik területen, annak igaznak kell lennie a másikon is.

Nagy szeretettel ölel, feleségedet és gyermekeidet különös melegséggel köszönti, s továbbra is hűséges baráti imádságaiba foglal.

Debrecen, 1945. március 6.

szerető és tisztelő szolgatársad:

[Révész Imre] püspök.³³³

[1945.07.1] „Jelentés a beregújfalui református egyházközségből a 430/1944.sz. püspöki felhívásra.

Fent hivatkozott püspöki körlevélre tisztelettel terjesztem be szolgálati helyemről – Istennek hála – aránylag szűkszavu jelentésemet.

1. Beregújfalui község nem esett nagyobb hadiesemények útjába, csupán azért volt félelmetes a légítámadások megmegújulása szept. okt. hónapban, mert az egyik erdőnkben rejtett lőszerraktár volt s ezt a raktárt napokon keresztül keresték a gépek és keresték a partizánok. Bombázást a község maga nem szenvedett, csupán a határban hullottak két izben bombák, de sem emberi életben, sem épületekben kárt nem okoztak. Okt. 18-án hívta fel a közigazgatási hatóság a lakosságot menekülésre, de mindenki a helyén maradt. Okt 24-én éjjel vonult be a hozzánk a visszavonuló magyar hadsereg egy része, itt töltötte el 25-ét a 26-án hajnalban megkezdte a továbbvonulást. E két napon kisebbmértetű ágyuharc és aknaharc tüzében állott a község, de olyan irányból érte az ágyuzás, hogy csak átzugott felettünk, kárt azonban nem csinált. A helyzet gyors változását még a halotti anyakönyvünk is őrizni fogja, mert 26-án d.e. 9. órakor temettem el Darcsi Andrásné s miközben ágyuszó hangja mellett kísértük a temetőbe, a visszavonuló magyar katonaság utóvédje állott az után sorfalat, d.u. négy órakor pedig a Csete Bálint kis leányának temetésekor már a vörös hadsereg katonái bámészkodtak, nézelődtek a temetési menet körül. Közben déli 12 és 1 óra között vonult ugyanis be minden harc nélkül a vörös hadsereg községünkbe. A következő éjjel egy helybeli baptista vall. férfit leánya védelmében s egy Gyulára, /Békés vm./ való ág. ev. vall. férfit egy fiatalasszony védelmében lelőttek s azok meg is haltak. Tulajdonképp ennyi áldozatot kívánt az átalakulásnak vészterhes napja és éjszakája községünkötől. A többi áldozat az már nem a változás percében esett, hanem annak következtében ért bennünket. Ugyanis alig mult el két hét, falragaszok jelentek meg és dobszó útján is felhívták a lakosságot, hogy minden 18-50 év közötti férfi jelentkezni köteles, majd nov.18-20 között tartozik munkára jelentkezni s Beregszászba bevonulni. Épen nov. 19-én volt urvacSORAOSZTÁS s a férfiak előttevaló napon megkérték a nagyberegí városparancsnokot, engedje meg, hogy részt vehessenek abban s csak azután menjenek el. Az engedélyt meg is kapták s ez alkalommal korán reggel egészen külön csoportban több mint 100 férfi könnyek között vette az urvacSORÁT, -igen nagy szomorúságunkra – sokan az utolsó urvacSORÁT. Majdnem 200 ref. férfit vittek el a szolyvai kaszárnnyában alakított fogolytáborba. Közülök egy már

³³³ TtREL I.1.e. 90/A. Révész Imre tiszántúli püspök válaszelevele Györke István gyermekei taníttatása ügyében született levelére, Debrecen, 1945.03.06.

Nagyberegben összeesett és halva hozták haza. Ezt a testvérünket a nagybereg-i állomásparancsnokság szigorú utasítására minden tisztesség s harangszó nélkül temették el a néma Miatyánk elmondásával. Az elhurcoltak közül többen betegen jöttek haza, akik közül a betegségbe kettő elhalt, 3 halottat Szolyváról hoztak haza, hármat pedig ott földeltek el. Az egész háború nem kívánt községünkől annyi életáldozatot, mint a szolyvai fogolytábor. Ez év tavaszára, március végére onnan ismeretlen helyre vitték el férjainkat s azóta sorsukról nem tudunk semmit.

2. Az egyházközségnek sem épületei, sem klenódiukai, sem irattára és semmi anyagi értéke kárt nem szenvedett a hadiesemények folytán. Mindössze az egyház iskolájából tűntek el kisebb értékű felszerelési tárgyak, - /szék, mosdótál, térkép, falitáblák, stb./, később pedig az 1945. év elején minden külön értesítés nélkül elvették az egyház iskoláját s abban azóta ukrán tanítás folyik, de nem vették el az egyház iskolaépítésből fennmaradt adósságát. Isten azonban megadta a lehetőséget, hogy az egyház ezt az adósságát teljesen kifizethesse.

3. Az egyházközség tisztviselői közül a lelkipásztor és családja aránylag nagyobb nyomoruság nélkül élte át a változást, nagyobb mérvű anyagi veszteséget pedig az Isten ígéjének tiszta utmutatása szerint /Zsid. 10.r. 34.v./ Istenben bizó szívvvel tudta a család elhordozni. Annál nehezebb sorsa lett az egyház egészen ifjú kántortanítójának, Kovács Istvánnak, aki a múlt évben került ki a debreceni tanítóképzőből s állását szept. 23-án foglalta el. Nov. 18-án ő is elment a többi polgári fogollyal s azóta semmi hírt nem hallottunk felőle, ma sem tudjuk, él-e még valahol?

4. A bevonuló vörös hadsereg háta mögött jött bujkálva egy állítólagos református tábori lelkész, aki egyik atyánkfiaának a pincéjében bujt meg éjszakára s másnap, 27-én hajnalban tovább osonva azt a szóbeli üzenetet hagyta a lelkipásztornak, ne merjen harangoztatni. Azért üzeni ezt, mondotta, mert ő már több napja jön mindenütt az első csapat háta mögött és szemtanuja volt annak, amikor a harangszóra templomba bevonuló lakosságon rajtaütöttek, a lelkészt a szószéken lelőtték, az asszonyokat a templomban becstelenítették meg, a férfiakról a ruházatot huzzák le. stb. A lelkipásztor nem adott hitelt ennek a rémhírnek, de mert az akkori lelkiállapotban ez a harangozást egy ideig, míg valamire a viszonyok alakulnak, lelkipásztor kénytelen volt engedni az érveknek, főként annak, hogy e hír hatása alatt úgy sem jönne senki a templomba. Vasárnap, okt. 29-én nem volt templomi istentisztelet, hanem ahelyett a község különböző 6 helyen tartottunk rövid házi istentiszteletet. November 1-én az utcán voltam kint, amikor egy autó megállott előttem s rámszegezett géppisztolyt kézben tartó katonaruhás ember, állítólag a szomszédos Nyiregufalu községi kovácsa kiszólt belőle: maga a pap? Igenlő válaszomra azt mondotta még: nem kell bujkálni, szabad a harangozás, szabad a templom. Megköszöntem a felvilágosítását, másnap megkondukt a templomba hívó harangszó s azóta sem hallgatott el, járhatunk templomba fennakadás nélkül.

Egészen másként áll a helyzet a felekezeti református iskola működhetése tekintetében. A tanítás nem indulhatott meg, mert rövidesen híre járt, hogy magyar nyelvű tanítást beszüntették az egész u.n. Podkárpatzska Rusz, mai néven

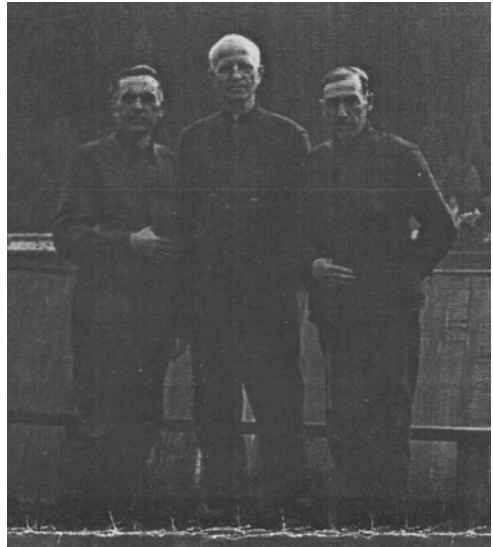
Zakarpatszka Ukrajna területén. Mint már fentebb érintettem, később az iskola-épületet felszerelésével együtt megkérkezésünk nélkül egy ukrán tanító lefoglalta s azóta abban tanítás folyik. Itt említem meg azt is, hogy a legnehezebb háborus időkben a múlt év szeptember 10-én avattuk fel újból a 75.000 pengős költséggel újjáépített iskolánkat.

5. a gyülekezet hitéletének elmélyülése, az áldozatkészség, az önkéntes adakozás szinte ugrásszerű megnövekedése lett az áldott következménye azoknak a megpróbáltatásoknak, amiken Isten átvezetett. Nagyobb külső veszteségek nélkül juttatott el Isten belső meggazdagodásra és erőre. Míg az 1914-18. közötti világháború végén s az azt követő inflációs időkben sem emelkedett a gyül. áldozatkészsége egy évben sem az 1.000 kor. felé s nem volt annyi az évi perselypénz, hogy az évi urv. bort abból be lehetett volna szerezni, most az önkéntesen és el sem használható bő mértékben adományozott boron kívül a m. évben az adakozás és persely 10.000 pengőt ért el, a most folyó év I. felében pedig ezt az összeget már meghaladta. Erőtéljes vágy él sok szivben a személyes és élő hit után, keresik az ígét s annak vigasztalását s a lp.-hoz mind többen fordulnak hitbéli kérdésekkel. Isten így tett bizonyosságot újból a mi szemünk előtt az Ő ígéreteinek igaz és ámen voltáról: Áldássá tette számunkra a nyomoruságot is. Legyen áldott szent neve mindörökké. Beregújfalu 1945. július hó 1.

Györke István református lelkipásztor.”³³⁴

[1896-] Részletek Papp Vilmos „Negyvenegy prédikátor” c. könyvéből.

„Az Ung megyei Nagygejócön született a Millenium évében január 28-án. Ősi, hagyományaihoz hűségesen ragaszkodó egyházközségben nevelkedett. (Itt még az 1990-es években is diktálás után énekelték a zsolnárt.) Életében nem sokat költözködött, s főleg nem messzire. Segédlelkész éveit Ungváron és a közeli Beregújfaluban töltötte 1919-1923 között. Megválasztott lelkészként pedig Beregújfaluban szolgált 1923-1949 között, tehát 26 éven át. Ennek ellenére fergeteges időket élt meg. Az osztrák-magyar monarchia idején született, a Csehszlovák állam magyar és református-ellenes világában működött. Rövid

91. kép. Közös kép a fogságból. Jobbról Huszti Béla, Györke István. (Forrás: Papp Vilmos hagyatéka).

³³⁴ TtREL I.1.e. 90/A. Révész Imre tiszántúli püspök válaszelevele Györke István gyermekei taníttatása ügyében született levelére, Debrecen, 1945.03.06.

ideig Magyarország polgáraként élt. Majd mint a Szovjetunió Ukrajna tagállamának alattvalója folytatta rövid életét...

A deportálás előtti csendes életút ellenére a szovjet btk. 54-58 paragrafusai alapján az ungvári bíróság a nemzetközi burzsoázia segítése, kémkedés, terrorista akciók, diverzió vádjával 1949. május 25-én – miután március 9-én letartóztatták – 25 évi kényszermunkára ítélte. Hat másik lelkészársával osztotta sorsát. Az ő nevüket is idejegyezzük? Pázsit József munkácsi, Asszonyi István forgolányi, Huszti Béla kigyósi, Kovács Zoltán tiszaujfalui és Gulácsy Lajos munkácsi sl.

A kommunizmust építő szocialista „jogrend” a „védőügyvédnek” fél órát adott a tárgyalás előtt arra, hogy védenceit megismerje. A tárgyalás során 5-5 perc időt kapott a megszólalásra. az ítélethirdetés után a Beszpeka börtönéből rövid időre a „normál” börtönbe kerültek. Itt még együtt lehettek...

Györke István volt közöttük a legidősebb. Ám nemcsak életkoránál fogva, hanem hitét, tudását, magatartását tekintve is nagy tekintélye volt az egész kárpátaljai lelkészi kar előtt. Fritz Peyer-Müller „A kárpátaljai református egyház története Bp. 1994, 392. oldaláról tudjuk: „A református egyház valósággal megbénult a rázúduló események miatt. (Azaz a szovjet megszállás brutalitásai következtében.) 1946-ban **Györke István** lelkészt választották a kárpátukrajnai református egyház püspökévé. Hogy Györke a püspöki hivatal várományosa az vitathatatlan volt. Györke a Baráti Kör vezetőségéhez tartozott és személyében egyesítette az ébredés és a hagyományos egyházi irányokat a Baráti Körben. Élvezte a református egyház bizalmát és ugyanakkor személye biztosíték volt arra, hogy az ébredési mozgalom munkája zavartalanul folytatódik majd Kárpát-Ukrajnában. ...

Abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy Kovács Zoltán – nagyszöllősi hit-tanoktató, majd tiszaujlaki lelkész – megírta közös fogságuk történetét. Tajset – Bratszk térsége – egy kb. 2000 km rádiuszú kör Közép-Szibériában Kárpátaljától mintegy 6000 kilométerre. A terület csupa fenyőerdő. Itt mintegy 50 Gulág munkatáborban fakitermelésen dolgoztatták a rabokat. Télen akár mínusz 40 fokon is. Itt élte meg a három együtt maradt fogoly, **Györke István**, Huszti Béla és Kovács Zoltán az első fogságbeli karácsonyt. Persze ez is munkanap volt. Este a barakkban elénekelték a „Krisztus Urunknak áldott születésén” kezdetű éneket. Elmondták egymásnak a bibliai történetet, s megették a Huszti Béla által még otthonról hozott féltve őrzött három falat szalonnáját...

1950. március 25-én elkülönítették őket. a három deportált református lelkész politikai és köztörvényes foglyok tízezrei körében erősítették kölcsönösen reménységüket a következő évtizedekre. Akkor még nem sejthették, hogy fogságuk „csak” további hat évig tart. 1956-ban valamennyi – egyéb perekben elítélt 10 lelkészársukkal hazatérhettek. **Györke Istvánnak** csak rövid idő adatott.”³³⁵

[2005.11.] Interjú Györke Lászlóval, Györke István fiával

„A Kárpátaljai Szövetség tagságának jelentős része Kárpátalján született.

³³⁵ PAPP 2010, i.m., 73–76.

Logikus tehát, ha lapunk új rovatában a gyökerekről beszélünk: azokról a verékekről, amelyek máig a szülőföldre kötnek mindnyájunkat. A szövetség hagyományos szeptemberi találkozóján is tapasztaltuk: bárhol is éljünk, ezek az elvarrhatatlan szálak összekötnek bennünket a szülőfölddel. Új rovatunkban beszélgetőtársaink anyaországi életükről, beilleszkedésükről vallanak.

Györke László

1947-ben született a történelmi Bereg megyében, Beregújfaluban. Apja református lelkész, anyja tanítónő volt. Apját koncentrációs perben 25 évre ítélték, 1949-ben elhurcolták Sztálin „javítólagereibe”. 1956-ban szabadult. A családban **öt gyerek – köztük négy kiskorú – maradt apa nélkül. Beregújfaluból 1955-ben Beregszászba költöztek. Itt érettségizett 1965-ben s még ebben az évben** felvételt nyert az Ungvári Állami Egyetem filológiai karának magyar nyelv és irodalom szakára. Tanulmányait 1970-ben fejezte be. Pályafutását pedagógusként kezdte előbb Badalóban, majd Haranglábbon, **közben egy évig katonáskodott.** A beregszászi járási Beregi Hírlap elődjénél, a Vörös Zászló című lapnál volt tudósító, majd rovatvezető a család Magyarországra való áttelepüléséig, 1989-ig. Ágnes lánya 1977-ben, Péter fia 1986-ban született. Nyíregyházán előbb a Nyírségi Nyomdában volt korrektor, majd 1990 májusától a Határszél című lap munkatársa. Az **újság megszűnésé (1991 júliusa) után a Kelet-Magyarországnál** kapott munkát, ahol ma is újságíróként dolgozik. Annak idején számos novellája látott napvilágot kárpátaljai lapokban. 2002-ben jelent meg „Élet özönvíz után” című könyve, amelyben a 2001-es tiszai **árvíz eseményeit és az azt követő újjáépítést örökítette meg.**

– Fel kell tennem a kérdést: miért döntöttél szűkebb hazád elhagyása mellett?

– Ezt egy mondatban aligha tudom megválaszolni, mert a dolog ennél bonyolultabb. Egy kicsit vissza kell térnünk a gyermekkoromhoz. Bár az akkori élmények közvetlenül nem befolyásolták a döntésemet, valószínűleg abba a bizonyos pohárba, amely egyszer csak megtelik, már annak idején is gyűlt néhány csepp. Apámat, aki református pap volt, és az volt a bűne, hogy nem volt hajlandó kiszolgáltatni ártatlan embereket a kágébének, 25 évre ítélték. A Sztálin halálát követő amnesztia-rendelet lehetővé tette, hogy hamarabb szabaduljon, de így is **hét és fél évet töltött a Gulágon. Mire 1956-ban hazajött, édesanyámat már eltemettük.** Hát ilyen batyuval indultam. Gyerekként borzasztóan zavart, hogy Beregújfaluban azért néztek ki maguk közül a velem egykorúak, mert én papfiú voltam. Pedig apámat nem is ismerhettem, hiszen kétéves voltam, amikor elvitték. A felnőttekkel – néhány spicli kivételével – nem volt gondunk, sőt, az újfalusiak áldott jó szívének köszönhetjük, hogy az akkor már betegeskedő édesanyámmal együtt tudtunk maradni. A parókiát széthurcolták, Ács Róza néniék fogadtak be bennünket a két tisztaszobájukba, ők a ház hátulsó részében húzták meg magukat. A könyveknek azonban így sem jutott hely, azok más házba kerültek. Emlékszem, Szabolcs bátyám nagy könyvmoly volt, órákig böngészgetett a fűtetlen szobában.

Majdnem mindig magával vitt, még mindig az orromban van a könyvtárszoba jellegzetes poros szaga. Amikor Beregszászba költöztünk – második osztályba már ott jártam a hatosba (ma a Beregszászi 6. Sz. Általános Iskola /a szerk./) –, ott meg azért néztek ki eleinte a gyerekek maguk közül, mert én voltam a falusi, a paraszt. Persze néhány év múlva már voltak barátaim, akikkel azóta is tartom a kapcsolatot. Akkor váltam igazán magabiztossá, amikor beiratkoztam a sportiskolába és **egyre jobb eredményeket értem** el, elsősorban magasugrásban. Az utolsó két évet esti iskolában jártam, közben pedig asztalos és ács voltam Beregszászban a geológusok lakótelepének építkezésén. Egyetemista koromban is értek meglepetések. Már másodikos voltam, amikor hivatott a kar dékánhelyettese, akit Auslandernek hívtak. Leteremtett, mert – szerinte – azt hazudtam az önéletrajzomban, hogy az apám **éjjeliőr** a beregszászi konzervgyárban, holott pap. Hiába bizonygattam: amikor felvételiztem, valóban **éjjeliőr** volt, csak később helyezték vissza papnak. Az történt, hogy apámat nem sokkal a szabadulása után valóban visszahelyezték Beregújfaluba lelkipásztornak, de egy régi „barátja” feljelentette, mert a faluban konfirmáltak a fiatalok. A hatalom, ha már nem tudta még egyszer elhurcoltatni, megfosztotta hivatásától. Már nem emlékszem, hány évig, de jó hosszú ideig dolgozott a konzervgyárban. Auslander dékánhelyettes csak akkor ismerte el, hogy a felvételinél igazat írtam, amikor pecsétes igazolást kaptam a konzervgyárból. Diplomaosztás előtt igen szépnek láttam a világot: Balla László főszerkesztő **állást kínált a Kárpáti Igaz Szó** című megyei lapnál, az ungvári tévétől is volt egy halvány biztatás, Ungvár egyetlen magyar iskolájában is szívesen láttak volna. Nagy volt a csalódás, amikor eljött az ígéretek beváltásának ideje, mert közben lekádereztek és **fennakadtam a rostán. Nem** mondták meg, mi a gond, csupán annyit: sajnos, jelenleg nem tudnak alkalmazni. Így kerültem friss diplomásként a Badalói **Általános Iskolába, ahol** mindössze hat magyarórát kaptam a negyedik osztályban. A felső tagozatosokat ugyanis a tanácselnök képesítés nélküli felesége tanította magyarra. Ezért aztán kénytelen voltam angolt (!), fizikát, ábrázoló geometriát tanítani, hogy meglegyen a szükséges óraszám. Két és fél hónap múlva kapva kaptam az alkalmon, hogy Haranglára kerüljek, ahol már 14 magyarórát kaptam a felsőben, amellejt rajzot és **éneket tanítottam. Ez utóbbihoz értettem is egy kicsit, hiszen** zeneiskolába jártam. Aranyos kis iskola volt a haranglábi, tizenhatnál nem volt több tanuló egy osztályban. Csak az volt a gond, hogy messze volt Beregszásztól, a tömegközlekedés pedig pocsek. Az első busz tíz óra negyven percre ért ki. Vonattal jártam a szomszédos Bótrágyig, ott tartottam a biciklit, s azzal tettem meg a 6 kilométert, ha esett, ha fúj. Emlékszem, egyszer olyan jeges volt az út, hogy a süvöltő szél egyszerűen kivitte alólam a bringát. Tavaszi olvadáskor olyan sár volt, hogy az út menti árokban az úszó jégtáblákon ugrálva jutottam el az iskolába. Az persze kínos volt, ha elhasaltam és vizes ruhában kellett bemennem az órára. De a haranglábi gyerekek nagyon jól neveltek voltak, még a hátam mögött sem kuncogtak rajtam. Amikor végre 1977-ben sikerült bekerülnöm a járási lap szerkesztőségébe, az én áldott jó tanítványaim is megsirattak. Ma sem tudok közömbösen gondolni az utolsó napra. Még arra is volt gondjuk, hogy sebtiben ajándékot adjanak.

– Még nem kaptam választ, mi késztetett arra, hogy az áttelepülés mellett döntsél?
– Végül is az apró mozzanatokot rakom össze. De ha úgy gondolod, ugorhatunk. Nem sokkal azután, hogy 1976-ban megnősültem, a feleségem kezdte mondogatni, hogy át kellene költöznünk Magyarországra. Egy évtizeden át mondogatta, ám nem tudott meggyőzni. Egészen addig, amíg 1988-ban olyan trauma érte a családot – a nővéremet a hatóság halálba kergette –, amivel betelt a pohár. Következő év januárjában végleg döntöttünk: elindítjuk az áttelepülés ügyét. Az igazat megvallva, még akkor is abban reménykedtem, hátha nem sikerül. Mert akartam is jönni, meg nem is.

– Milyen volt új hazádban a fogadtatás, nem éreztették-e veled, hogy bekerült, azaz „orosz” vagy?

– Kassán élő bátyám, aki maga is áttelepült, nagyon bölcsen annyit mondott: nézd, öcsém, végül is a történelmi Magyarországról költöztél a mai Magyarországra. Másik bátyám, az egykori „könyvmoly” kevésbé volt nagyvonalú. De később, amikor kiderült, hogy ezután többet látjuk egymást, mert minden hétvégén hazamentem Beregszászba, és természetesen meglátogattam, még örült is neki. A fogadtatással szerencsém volt: olyan emberekkel hozott össze a sors, akik megértéssel, sőt, szimpátiával tekintettek a kisebbségi magyarokra. Csak később kaptam meg – ismeretlenektől és névtelenül –, hogy könnyű volt nekem beleülni a jóba. Igaz, egy percig sem voltam munkanélküli, s erre büszke is vagyok.

Mikor átköltöztünk, a Nyírségi Nyomdában volt egy korrektori állás. Természetesen elfogadtam. Öt hónap után, 1990 májusában a *Határszél* című hetilaphoz szegődtem terjesztőnek, persze, közben annyit írhattam, amennyi belém fért. Talán ez az egy év volt a legszebb, hiszen rövid időn belül megszerveztem, hogy a lap rendszeresen eljusson Kárpátaljára. Ez roppant egyszerű volt, mert magam szállítottam. Egyre több cikk jelent meg Kárpátaljáról, s egyre népszerűbb lett a hetilap „rég” hazámban. A csúcspont az volt, amikor a főszerkesztőnek, Burget Lajosnak sikerült rávenni a Soros Alapítványt, hogy finanszírozza meg a Kárpátaljára szállított példányokat. Volt olyan, hogy nyolcezer példányból kétezeret vittem ki. Ezért is érintett fájdalmasan, amikor 1991 júliusában megszűnt a lap. Azt mondom, továbbra is szerencsém volt, mert Angyal Sándor, a Kelet-Magyarország főszerkesztője rögtön felvett. Igaz, nem főállású újságírónak, hanem lapkorrektornak, de itt is annyit írhattam, amennyit bírtam. S néhány évig vevők voltak a lapnál a kárpátaljai témákra is. Jó ideig a Kelet-Magyarország pénteki és szombati számát hordtam át Kárpátaljára. Lényegében addig, amíg a Nyírségi Nyomdában készült az újság. Azt soha nem mondta nekem senki, hogy „orosz”, igaz, valószínűleg kiröhögtem volna. A névtelenül kellemetlenkedni akarókkal pedig soha nem foglalkoztam.

– Megtaláltad a számításodat?

– Attól függ, mire számítottunk. Ha a pályafutásra gondolsz, akkor igen is meg nem is. Egy megyei napilap mindenképpen előrelépés az egykori járási laphoz képest. Viszont amióta átköltöztünk, elfelejtettem novellát írni. Igaz, odahaza sem

sok széppróza jött ki a tollam alól, de azt ott számon tartották. Viszont bőven kompenzált, hogy 2002-ben megjelent első könyvem, az „Élet özönvíz után”. Nem széppróza, hanem lényegében riport gyűjtemény, amely a 2001-es beregi árvízről, az újjáépítésről szól. Fotós kollégám, Balázs Attila képei illusztrálják gazdagon. Bár ez itt nem a reklám helye, de egy mondat hadd szóljon a kiadóról, az Épker Kft.-ről is, amely nem arról nevezetes, hogy könyveket ad

ki, hanem arról, hogy ez a cég építette újjá szinte az egész Tákos települést. Azért hadd tegyem hozzá, hogy bár annak idején nem örültem, amikor a feleségem állandóan mondogatta: költözzünk át, viszont

bölcs döntés volt, s ha az ő „számítását” veszem figyelembe, akkor telitalálat. Ágnes lányom az én nyomdokaimon jár, de sokkal tovább lépett, hiszen ma a Debreceni Egyetem oktatója, készül a kisdoktorija, tanulmányait komoly nemzetközi szakfolyóiratok közlik. Péter fiam utolsó éves a nyíregyházi Zrínyi Ilona Gimnáziumban. Őt a reáلتudományok érdeklik.

Györke Lászlóval Szöllősi Tibor beszélgetett.³³⁶

5.6.3. A koncepció per iratanyagai³³⁷

[1949.03.18] Megelőző intézkedés Györke István őrizetbe vételéről

Jóváhagyom

Az állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályának vezetője,
s.k., Cserneckij ezredes

1949. március 18.

Engedélyezem
Kárpátontúli Területi Főügyész,
az igazságügy 3. kategóriás tanácsosa,
s.k. ,Andrasko
1949. március 21.

HATÁROZAT

/megelőző intézkedések meghatározásáról/

Alulírott, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya „O” Osztálya vezetőjének helyettese, OGIJENKO őrnagy, áttanulmányozva az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályához beérkezett ügyiratot Györke István Ivanovics, született 1896, Kárpátontúl, Ungvári körzet, Nagygejőc

³³⁶ SZÖLLŐSI Tibor: Riport Györke Lászlóval. In: *Kárpátaljai Hírmondó*. 2005. nov., I. évf., 2. szám, 28–29.

³³⁷ Válogatás Györke István, Kovács Zoltán, Pázsit József, Asszonyi István, Gulácsy Lajos és Huszti Béla közös preranyagaiból a UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258, (I.–II.–III. dosszié) dokumentumai alapján.

faluban, szakmája/végzettsége: református lelkész, munkahelye: Beregújfalu, Beregszászi körzet, Kárpátontúli terület, a református egyház lelkésze, pártönkízüli, felsőfokú teológiai végzettségű, nemzetisége magyar, az SZSZKSZ állampolgára, családi állapota: nős, lakcíme: Beregújfalu, Beregszászi körzet, Kárpátontúli terület, ügyében az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban és mivel véleményem szerint GYÖRKE szabadlábra helyezése esetén megszökhet a nyomozó hatóság és a bíróság elől, az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 143. és 156. tc. megfelelően az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

Györke István Ivanovics a nyomozó hatóság és bíróság elől való megszökése megelőzésnek érdekében megelőző intézkedésként elrendelem a gyanúsított őrizetbe vételét, amely határozatról az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 144. tc. előírt rendben a letartóztatott személyt értesíteni kell, s azt aláírásával ellen kell jegyeznie.

Az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 158. tc. megfelelően a határozatot meg kell küldeni az ügyésznek és át kell adni a börtönparancsnoknak az ügyirathoz való csatolás céljából.

Nyomozó, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya „O” Osztálya vezetőjének helyettese, Ogijenko őrnagy, s.k.

Egyetértek, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya „O” Osztálya vezetőjének helyettese, s.k.

Jelen határozatot ismertették velem 1949. március 28-án. s.k. Györke

[1949.03.18] Györke István letartóztatási parancsa

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályának

ezredese, s.k., Cserneckij

1949. március 18.

A letartóztatást engedélyezem
Kárpátontúli Terület Főügyésze
Az igazságügy 3. osztályú tanácsadója,
s.k, Andrasko
1949. március 2.

HATÁROZAT
/letartóztatásról/

1949. március 18.

Ungvár városa

Alulírott, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya „O” Osztálya vezetőjének helyettese, OGIJENKO őrnagy, áttanulmányozva az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályához beérkezett ügyiratot

Györke István Ivanovics, született 1896-ban, Kárpátontúli Terület, Ungvári körzet, Nagygejőc faluban, nemzetisége magyar, az SZSZKSZ állampolgára, párton kívüli, felsőfokú teológiai végzettségű, kulák paraszti családból származó, nő, lakhelye Beregszászi körzet, Beregújfalu, a református egyház lelkésze,

ügyét bűncselekmény elkövetésével kapcsolatban

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Györke I.I. 1938 őszén Kárpátontúli-Ukrajna magyarok által történő megszállása idején a megszállók tiszteletére Beregújfaluban összejövetelt rendezett, melyen fasiszta-párti beszédet mondott, köszöntve a megszállókat és a magyar-fasiszta rezsim bevezetését.

Kárpátontúl magyar megszállásának teljes ideje alatt a „Magyar Élet” fasiszta-szimpatizáns párt aktív tagja volt, a beregújfalui községi előljáróság tagja, valamint a „Leventék” félkatonai ifjúsági szervezet lelki vezetője volt, mellyel segítette a megszálló rezsim megerősödését.

A magyar megszállók kiűzését és Kárpátontúl Szovjet-Ukrajnával történő újraegyesülését követően Györke a „Keleti fivérek klubja” vallási magyar-nacionalista szovjetellenes szervezet aktív tagja volt, munkát folytatott annak érdekében, hogy a lakosságot és főként a fiatalságot elválassza a szovjet valóságtól és a szovjet ideológia hatásától és ezért őket a „Krisztus követői” körbe fogta össze, illegális konferenciákat és gyűléseket szervezett, ahol szovjetellenes prédikációkat tartott és vallásos, szovjetellenes tartalommal bíró szórólapokat terjesztett.

A fentebb említetteknek megfelelően

ELRENDELEM

a Beregszászi körzet Beregújfalu községében élő Györke István Sztefanovics letartóztatását és a házkutatás megtartását.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya „O” osztályának vezetője, őrnagy, s.k., Ogijenko

Egyetérttek: az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya

„O” osztálya vezetőjének helyettese, s.k., hadnagy

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya nyomozói osztályának alezredese, s.k., Akszjonov

[1949.03.28] Határozat Györke István vezetéknevének pontosításáról

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztályának

alezredese, s.k., Akszjonov

1949. március 28.

HATÁROZAT

/a vádlott vezetéknevének pontosításáról/

1949. március 28.

Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya nyomozati osztálya 4. alosztályának vezetője, JEREMICSEV őrnagy, áttanulmányozva a 2258 sz. ügyiratot Györke István Ivanovics vádlott ügyében

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A hivatalos és nyomozati dokumentumokban a vádlott egyes helyeken DÖRKE néven, más helyeken GYÖRKE István Ivanovics név alatt szerepel.

A nyomozás során megállapításra került, hogy a vádlott helyes családi neve GYÖRKE, utóneve István és apai utóneve Ivanovics, ezért

AZ ALÁBBI HATÁROZATOT HOZTAM:

A vádlott helyes családi neve GYÖRKE, utóneve István, apai utóneve Ivanovics.

A határozat másolatát meg kell küldeni a Területi Főügyésznek és az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya „A” osztályához tájékoztatásul, valamint a börtönparancsnoknak a személyes ügyirathoz való csatolás céljából.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztálya
4. Alosztályának vezetője, JEREMICSEV őrnagy

[1949.04.02] Határozat Györke István elleni vádemelésről

JÓVÁHAGYOM

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztály Nyomozói Osztályának vezetője,

s.k., Akszjonov alezredes

1949. április 2.

HATÁROZAT

/vádemelésről/

1949. április 2.

Ungvár városa

Én, Jeremicsev őrnagy, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, megvizsgálva a 2258. sz. speciális ügyirat anyagait Györke István Ivanovics vádlott ügyében, és figyelembe véve, hogy a gyanúsított a Magyar Nemzeti Párt fasiszta-szimpatizáns párt tagjaként és a református egyház lelkészeként, 1938 novemberében Kárpátontúl megszállása előtt személyesen részt vett az illegális tanácskozáson, melyen a magyar fasiszta megszállók ünnepélyes fogadásáról esett szó, továbbá melyen fasiszta-párti beszédet mondott, dicsőítette a magyar államrendet, helyeselte Kárpátontúl magyarok általi megszállását és felszólította a lakosságot, hogy ellenkezés nélkül teljesítse a megszálló hatalom minden utasítását és rendeletét.

A községi előjáróság tagjaként aktív munkát folytatott, mely a megszálló hatalom megerősítésére irányult Kárpátontúlon.

1939 márciusától a „Levente” félkatonai ifjúsági szervezet tiszteletbeli és lelki vezetője volt, az ifjakat magyar szellemben nevelte, erőszakkal elültetve a tudatukban az engedelmességet a magyar megszállók iránt.

1941 áprilisától tagja volt az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga magyar nacionalista szervezetnek, amelynek célja a magyar nemzet által lakott földek egyesítése volt egy magyar államba és a megszálló hatalom aktív támogatása Kárpátontúlon. Büntetendő kapcsolatai voltak a csendőrséggel.

A magyar megszállók kiűzését követően és Kárpátontúli-Ukrajna az USZSZK-val történő újraegyesítése után, Györke, mint a „Keleti fivérek klubja” magyar nacionalista szovjetellenes szervezet aktív tagja azzal fogalakozott, hogy a lakosságot és főként a fiatalokat elvonja a szovjet valóságtól és a szovjet ideológia hatása alól, beszervezve a fiatalságot a „Krisztus követői társasága” körbe.

Illegális konferenciákon és gyűléseken szólalt fel szovjetellenes prédikációkkal, vallási tartalmú szovjetellenes szórólapokat terjesztett.

Az USZSZK Büntető-eljárási törvénykönyvének 126., 127. tc. megfelelően az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

Györke István Ivanovicsot vádlotti minőségben felelősségre kell vonni az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc.-ben foglalt bűncselekmények elkövetésévé miatt, mely határozatról a vádlottat írásban tájékoztatni kell.

A határozat másolatát meg kell küldeni a Területi Főügyésznek és az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya „A” osztályának tájékoztatásul.

Jeremicsev őrnagy, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztályának 4. alosztályának vezetője, s.k.
A vádirattal megismerkedtem, 1949. április 2. s.k. Györke

[1949.04.12] Határozat a Baráti Kör tagok nyomozati ügyiratainak egy eljárásba történő egyesítéséről

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályának vezetője, s.k.,
Akszjonov alezredes
1949. április 12.

HATÁROZAT

/a nyomozati ügyiratok egy eljárásba történő egyesítéséről /
1949. április 12. Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátaljai Megyei Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy, megvizsgálva Gulácsy Lajos Ljudvigovics ellen folytatott nyomozás anyagát az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban, Kovács Zoltán Adalbertovics ellen az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-4. tc., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban, Asszonyi István Sztefanovics az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban, Györke István Ivanovics, az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-4.. 54-10. tc. 2. bek., 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban, Pázsit József Alekszandrovics az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban, valamint Huszti Béla Emerihovics az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-4., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Gulácsy Lajos, Kovács Zoltán, Asszonyi István, Györke István, Pázsit József és Huszti Béla a vallási szovjetellenes magyar nacionalista szervezet, a „Keleti fivérek klub” szervezet tagjai, akik közösen aktív szovjetellenes tevékenységet folytattak Kárpátontúli-Ukrajna területén, mely a fiatalságnak a szovjet valóságtól való elszakítására és a szovjet ideológia hatása alól való kivonására irányult.

Mivel az elkövetett bűncselekmények közösek, az USZSZK Büntető-eljárás törvénykönyvének 114. tc. megfelelően az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

Gulácsi Lajos Ljudvigovics, Kovács Zoltán Adalbertovics, Asszonyi István Sztefanovics, Györke István Ivanovics, Pázsit József Alekszandrovics és Huszti Béla Emerihovics nyomozati anyagait egy eljárásba egyesítem, az ügy az Állambiztonsági Hivatal A osztályánál 2258. közös ügyszám alatt iktatásra került.

A határozat másolatát meg kell küldeni a Területi Főügyésznek és az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya A osztályának tájékoztatás céljából.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy

[1949.04.20] Határozat a tárgyi bizonyítékok a 2258 sz. nyomozati anyaghoz történő csatolásáról

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztályának vezetője, s.k.

Akszenov alezredes

1949. április 20.

HATÁROZAT

/A tárgyi bizonyítékok a 2258 sz. nyomozati anyaghoz történő csatolásáról/

1949. áprilisi 20.

Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy, a 2258 sz. ügyiratot megvizsgálva Kovács Z.A., Györke Sz.I., Huszti B.E. vádlottak ügyében az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4. 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján, Asszonyi I.Sz., Pázsit I.A., Gulácsy L.L. ügyében az USZSZK, Büntető Törvénykönyvének 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A nyomozati eljárás folyamán dokumentumokat szereztünk és azokat a Állambiztonsági hivatalba szállítottuk.

1. Vallási szovjetellenes szórólap, melyen egy összegörnyedt megkötözött kezű ember volt, előtte létra és hátul egy kinyújtott kéz.
2. Vallási szovjetellenes szórólap, melyen egy összeszorított ökölben egy ember látható.
Az említett levelezőlapok nyomdai úton készültek magyar nyelven, Budapesten és azt tömegesen terjesztették Kárpátontúl lakosai között a „Keleti fivérek klub” szovjetellenes magyar nacionalista szervezet tagjai, Gulácsy, Pázsit, Kovács, Asszonyi és mások.
3. Kivonat a bibliából: az Efézusiakhoz szóló levél 6. könyv 12. verse.
4. A fent említett szórólapok véleményezésének másolata, kiállítva a Kárpátontúli területi irodalmi társaság vezetője által 1948. július 14-én.

5. Szovjetellenes levél tervezete a kommunista párt és szovjet állam vezetőjének nevére, melyet Zimányi József és Horkay Barna írtak alá.
6. A szovjetellenes levél végleges szövege a kommunista párt és szovjet állam vezetőjének címezve, mely 1948. március 29-én volt összeállításra, aláírva Horkay Barna, Simon Zsigmond és Zimányi József által.
7. Kivágás a „Magyar Kárpáti Gazda” c. magyar újság 17. számából 1941. április 24., melyben egy cikk található „Egyesült Keresztény Liga a Beregszászi körzetben” címmel.

Figyelembe véve, hogy fentebb említett szórólapok és más okmányok nagy jelentőséggel bírnak az ügyben és az USZSZK Büntető-eljárási törvénykönyvének 67. tc. alapján eljárva az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

A fentebb említett szovjetellenes szórólapokat és más dokumentumokat a 2258. sz. nyomozati ügyirathoz csatolom, mint tárgyi bizonyítékokat.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, Jeremicsev őrnagy

[1949.05.14] Kollektív vádemelés a Baráti Kör lelkészei ellen

2258. s/sz. nyomozati anyag

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya vezetőjének helyettese, s.k., Bojko ezredes, 1949. május 14. (körbélyegző)

VÁDIRAT

Huszi Béla Emerihovics,
Asszonyi István Sztefanovics,
Kovács Zoltán Adalbertovics,
Györke István Ivanovics ügyében az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek., 54-11. tc.-ben foglalt bűncselekmények elkövetése miatt.
Pázsit József Alekszandrovics,
Gulácsy Lajos Ljudvigovics ügyében az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek. 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetése miatt.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya 1949. március 19-25. között bűncselekmények elkövetése okán letartóztatta Pázsit József Alekszandrovics, Huszi Béla Emerihovics, Asszonyi István Sztefanovics, Gulácsy Lajos Ljudvigovics, Kovács Zoltán Adalbertovics és Györke István Ivanovics református lelkészeket.

A nyomozó hatóság megállapította, hogy 1935-ben Szabó Béla és Simon Zsigmond református lelkészek Kárpátontúli-Ukrajna területén létrehozták a „Keleti fivérek klubja” magyar vallási szervezetet, melynek célja a református egyház megerősítése volt. A szervezetbe különböző időben belépett Huszti Béla, Györke István és más, jelen ügyben letartóztatott személyek.

A „Keleti fivérek klub” tagjai Kárpátontúli-Ukrajna területének a Szovjet Hadsereg csapatai által a magyar megszállóktól történt felszabadítását és a szovjet hatalom megerősítését ellenségesen fogadták és aktivizálták szovjetellenes tevékenységüket.

1945-től kezdve minden vádlott „Krisztus követők társasága” köröket hozott létre, konferenciákat szerveztek, melyeken szovjetellenes prédikációkkal szólaltak fel, megtiltották az ifjúságnak, hogy részt vegyenek a társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, melyet a szovjet- és pátszervezetek rendeztek, hogy az ifjúságot elszakítsák a szovjet ideológiai hatásától és a szovjet valóságtól.

A „Krisztus követők társasága” körök tagjainak tartott foglalkozásokon, a vallási konferenciákon a hívők között szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat terjesztettek.

Az illegális tanácskozásokon a „Keleti fivérek klubja” vezetői rendszeresen vitatag meg szovjetellenes kérdéseket, azon belül levelet is írtak kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címezve.

Mindegyik vádlott bűncselekménye az alábbiakban nyilvánul meg:

Pázsit J.A. – mint református lelkész 1942 nyarán belépett a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezetbe és annak egyik vezetője lett, valamint aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (ügyirat 1. kötet 19-20., 29-31. old.).

1945 végén aktívan részt vett a prédikátor-misszionárius illegális tanfolyam szervezésében a Beregszászi körzet Gecse falujában, ahová 7 fiatalot küldött el tanulni az általa vezetett „Krisztus követők társasága” köréből, valamint oktatott ezen a tanfolyamon (ügyirat 1. kötet 43-50., 53-59. old.).

Mint a szovjetellenes szervezet vezetője részt vett egy sor vallási konferencia megszervezésében, azokon prédikációkat tartott (ügyirat 1. kötet 50-53. old.).

A prédikátor misszionárius tanfolyamon, a vallási konferenciákon és foglalkozásokon a „Krisztus követők társasága” előtt szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, melyet a szovjet- és pártszervezetek rendeztek, azzal a céllal, hogy kivonja az ifjúságot a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól (ügyirat 59-60. old., 1. kötet).

1947 márciusában Asszonyival, Kováccsal és másokkal közösen részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes felszólalást tartott a szovjet kormány valláspolitikájáról és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címezett szovjetellenes levél összeállításában. (ügyirat 1. kötet 38-43. old., 3. kötet 190. old.).

A református hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat (ügyirat 1. kötet 61-67. old, 75-76. old., 2. kötet 168-170. old., 3. kötet 190. old.).

Az ellene felhozott vádakkal kapcsolatban az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek. és 43-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésében Pázsit J.A. magát bűnösnek vallotta (ügyirat 1. kötet 24-26. old, 33-67. old.).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettetársakkal végzett szembesítések, valamint a következő tanúk: Pap O.K. (2. kötet ügyirat 258-262. old., ügyirat 3. kötet 75-77. old.), Fóri O.G. (ügyirat 2. kötet 240-247. old, 3. kötet 78-80. old.) Zimány J.J. (2. kötet 185-189. old.), Fekete J.I. (2. kötet 163-167. old.), Padkós K.A. (2. kötet 265-276. old., 3. kötet 89-90. Old.), Szabó M.J. (2. kötet 254-257. old., 3. kötet 91-92. old.), Asszonyi I.Sz. (3. kötet 138-144. old.) Gulácsy L.L. (3. kötet 145-150. old.), Kovács Z.A. (3. kötet 159-164. old.), Huszti A.E. (3. kötet 175-177. old.), továbbá a tárgyi bizonyítékok (3. kötet 190. old).

Huszti B.E. református lelkészként 1935-től kapcsolatot tartott fent a „Keleti fiúvérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet vezetőivel, Simon Zsigmondal és Zimányi Józseffel, akiknek a befolyásolására 1946 februárjában belépett a klubba és aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (ügyirat 1. kötet 124-125., 107-112., 134-135. old.).

A szovjetellenes szervezet tagjaként aktívan részt vett a vallási konferenciák szervezésében, ahová az általa létrehozott „Krisztus követők társasága” tagjai közül résztvevőket delegált és amelyeken prédikációkat tartott (1. kötet, 112-116. old.).

A vallási konferenciákon és foglalkozásokon a „Krisztus követők társasága” tagjai előtt szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta az ifjaknak, hogy részt vegyenek a társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, melyeket a szovjet- és pártszervezetek rendeztek, azzal a céllal, hogy az ifjúságot kivonja a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól (1. kötet 134-135. old.).

Gulácsy Lajostól szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat kapott a református hívők közötti terjesztés céljából (ügyirat 1. kötet 131-133. old., 2. kötet 168-170. old., 3. kötet 172., 174., 190. old).

A Magyar Nemzeti Párt fasisztabarát párt tagjaként és református lelkészként Kárpátontúl megszállása előtt, 1938 novemberében, személyesen részt vett egy titkos tanácskozáson, melyen a magyar-faszita megszállók ünnepélyes fogadásáról esett szó és az ún. Magyar Nemzeti Tanács létrehozásáról, azzal a céllal, hogy Kígyós községben átvegyék a hatalmat (1. kötet 89-92. old., 117-119. old).

A Magyar Nemzeti Tanács elnökeként, valamint a későbbiekben a községi vezetés tagjaként aktív munkát folytatott a megszálló rezsim megerősítésének érdekében Kárpátontúlon (ügyirat 1. kötet 92-93., 120. old.).

A magyar megszállás alatt többször beszédekkel szólalt fel gyűléseken, melyben igazolta Kárpátontúl magyarok általi megszállását (1. kötet 91., 96-97., 102. old.).

1939 márciusától tiszteletbeli elnöke és lelki vezetője volt a „Levente” félkatonai ifjúsági szervezetnek, a fiatalokat magyar-párti szellemben nevelte, erőszakosan elültetve tudatukban a magyar megszállók iránti engedelmisséget. (ügyirat 1. kötet 94-95., 103. old.).

1941 áprilisától részt vett az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga magyar nacionalista szervezetben, melynek célja minden magyarok által lakott terület egy egy-

séges magyar államban történő egyesítése volt, valamint a megszálló rezsim aktív támogatása Kárpátontúlon (ügyirat 1. kötet, 103., 121-122. old., 3. kötet 190.old.).

A Szovjetunióknak a német fasiszta megszállók ellen folytatott honvédő háborújának idején a templomot szónoki emelvényként használta, fasisztabarát propagandát folytatott, mely a kommunista párt és a Szovjetunió ellen irányult, felszólította a hívőket, hogy imádkozzanak Németország és Magyarország győzelméért a Szovjetunió felett. (ügyirat 2. kötet 235-236 old.).

A templomi istentiszteleteken prédikációiban felszólította a hívőket, hogy adjanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton tartózkodó magyar hadseregnek (ügyirat 1. kötet 122-123. old.).

1944 májusában a magyar csendőrséggel együtt részt vett a megszállók által le tartóztatott és koncentrációs táborba küldött zsidó nemzetiségű lakosság vagyónának összeírásában (ügyirat 1. kötet 120-120. old.).

A ellene felhozott vádakkal kapcsolatban az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésében Huszti B.E. bűnösnek vallotta magát (ügyirat 1. kötet 101-104., 124-136.old.).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal végzett szembesítések, valamint a következő tanúk: Szobot G.Sz. (3. kötet 15-18.old), Csok A.B. (3. kötet 36-47.old), Csok A.I. (3.közet 48-57.old), Szőlősi P.A. (2.közet 235-237.old, 3.közet 105-113.old.), Lengyel K.M. (2.közet 233-234. old, 3.közet 114-119.old.), Gulácsy L.L (3.közet 171-174.old). Pázsit J.A. (3.közet 175-177.old), Asszonyi I.Sz. (3.közet 178-180.old), Kovács Z.A. (3.közet 181-183.old), Györke I.I. (3. kötet 184-186.old.), továbbá a tárgyi bizonyítékok (3.közet 190.old).

Asszonyi I.I. mint református lelkész, 1945 májusában Pázsit József Joszifovicsot bevonta a szovjetellenes magyar vallási szervezetbe, a „Keleti fivérek klubjába”, a szervezet egyik vezetője volt és aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (ügyirat 1. kötet 148-149., 182-187.old).

1945 végén aktívan részt vett a prédikátorok-misszionáriusok illegális tanfolyamának megszervezésében a Beregszászi körzet Gecse falujában, ahová elküldte oktatásra az ifjakat az általa vezetett „Krisztus követők társasága” körből, valamint oktatott is ezen a tanfolyamon (ügyirat 1.közet 168-173.old, 178-182.old.).

Mint a szovjetellenes szervezet egyik vezetője, aktívan részt vett egy sor vallási konferencia megszervezésében, ahol prédikációkat mondott (ügyirat 1. oldal 173-178.old).

A prédikátor-misszionárius tanfolyamokon, a vallási konferenciákon és foglalkozásokon a „Krisztus követők társasága” körök tagjai előtt szovjetellenes prédikációkat tartott, melyeken megtiltotta fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és a pártszervezetek által rendezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, azzal acéllal, hogy azokat kivonja a szovjet ideológia és vallás hatása alól (ügyirat 1. kötet 182-187.old.).

1947 márciusában Pázsittal, Kováccsal és másokkal közösen részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes felszólalást tartott a szovjet kormány valláspolitikájáról és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címzett szovjetellenes levél összeállításában. (ügyirat 1.közet

162-168.old., 3.kötet 190.old.). A református hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat (ügyirat 1. kötet 188-196. Old., 75-76.old., 2. kötet 168-170.old., 3. kötet 190.old).

Református lelkészként Kárpátontúl megszállása előtt 1938. november 5-én személyesen részt vett egy titkos tanácskozáson, melyen a magyar-fasiszta megszállók ünnepélyes fogadásának megszervezését és az ún. Magyar Nemzeti Tanács létrehozását vitatták meg (1.kötet 198-200.old.).

Asszonyi vallomása alapján 1938. november 10-én templomi harangszóval gyűlést hívták össze a magyar-fasiszta megszállók köszöntésének tiszteletére, melynek végén a templom mellett Asszonyi ünnepi istentisztelete tartott és fasisztabarát beszédet mondott (ügyirat 1.old. 200-201.old).

1939 márciusában Asszonyit a Magyar Élet Párt fasisztabarát párt községi elnökének választották (ügyirat 1. Kötet 205-208.old.).

Kárpátontúl magyar megszállásának teljes ideje alatt a Levente félkatonai szervezet tiszteletbeli és lelki vezetője volt, az ifjúságot fasisztabarát szellemben nevelte, erőszakkal elültetve bennük a magyar megszállók iránti engedelmességet (ügyirat 1. kötet 209-220. old.).

1944 tavaszán az istentisztelet alkalmával a templomban prédikációt tartott, melyben felhívta a lakosságot, hogy adakozzanak fehéreneműt a sebesült szovjet-német frontról érkező és a hadi kórházakban lévő magyar katonák javára. A személyesen összegyűjtött ruhákat Máramaros-Szigetre küldte a hadikórházba (1. kötet 209-210. old).

1944 májusában a magyar csendőrséggel közösen részt vett a megszállók által letartóztatott és koncentrációs táborba küldött zsidó nemzetiségű személyek vagyionának összeírásában (1. kötet 210-211. old).

Az ellene felhozott vádak az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban Asszonyi elismerte (1.kötet 153-154, 158-196, 219-222 old).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal, valamint a tanúk végzett szembesítések: Zimányi I.I.(2. kötet 185-189. old), Szabó M.J (2.kötet 254-247. old. 3.kötet 93-94.old.), Padkós K.A. (2.kötet 265-276. old., 3.kötet 95-96.old., Pázsit J.A. 3. kötet 138-144. old.), Gulácsy L.L. (3.kötet 151-154.old.), Kovács Z.A. (3. kötet 165-170. old.), Huszti B.A. 3. kötet 178-180. old.), továbbá a tárgyi bizonyítékok (3. kötet 190.old.).

Gulácsy L.L., mint a református lelkész segédjét, 1945 májusában-júniusában Pázsit József bevonta a szovjetellenes magyar vallási szervezetbe, a „Keleti fivérek klubjába”, ahol aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (1. kötet 234-235., 246-247.old).

1946 februárjában befejezte a prédikátorképző tanfolyamot a Beregszászi körzeti Gecsében, ezután aktivizálta misszionáriusi tevékenységét Kárpátontúlon (ügyirat 1. kötet 244-249. old.).

A szovjetellenes szervezet tagjaként részt vett egy sor vallási konferencia megszervezésében, melyre az általa létrehozott „Krisztus követők társasága” körből résztvevőket küldött és azokon prédikációkat tartott (1 kötet 248-249.old.).

A vallási konferenciákon és foglalkozásokon a „Krisztus követők társasága” tagjai előtt szovjetellenes prédikációkat mondott, melyekben megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy az ifjakat kivonja a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól (1. kötet 246-249. old.).

1945-ben a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek utasítására kétszer Budapestre utazott, ahonnan nagy számú szovjetellenes magyar nacionalista szórólapot hozott és azokkal ellátta a református lelkészeket (ügyirat 1. kötet 231-232. old., 250-271. old., 273-273. old.).

A hívő reformátusok között nagy számba terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat (ügyirat 2. kötet 272-274. old, 2. kötet 168-170. old., 3. kötet 190. old.).

A felhozott vádakkal kapcsolatban az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2.bek. és 54-11. Tc. foglalt bűncselekmények elkövetésében Gulácsy bűnösnek vallotta magát (ügyirat 1. kötet 238-239., 246-249., 261-283. old.).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal, valamint a tanúkkal végzett szembesítések: Pap O.K. (2 kötet 258-263. old., 3. kötet 69-71. old.), Fóri O.G. (2.kötet 242-246. old), 3. kötet 72-74. old.), Padkós K.A. (2. kötet 265-271 old., 3. kötet 83-85. old.), Szabó M.J. (2.kötet 254-267. old., 3. kötet 86-88. old.), Pázsit J.A. (3.kötet 145-150. old.), Asszonyi I.Sz. (3.kötet 151-154. old.) Kovács Z.A. (3. kötet 155-158. old.) Huszti B.E. (3. kötet 171-174. old.), Györke I.I. (3 kötet 187-189. Old.), továbbá a tárgyi bizonyítékok (3. kötet 190. old.).

Kovács Z.A., mint református lelkész 1943 októberében belépett a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar nacionalista szervezetbe, a szervezet egyik vezetője volt és aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (2. kötet 10-11. old., 29-30. old., 77-78. old.).

1945 végén aktívan részt vett a prédikátor-misszionárius képző illegális tanfolyam szervezésében a Beregszászi körzeti Gecsében, ahová az által szervezett és vezetett „Krisztus követők társaságából” résztvevőket küldött, valamint oktatott a tanfolyamon (2. kötet 38-42., 50-54. old.).

A szovjetellenes szervezet egyik vezetőjeként aktívan részt vett egy sor vallási konferencia megszervezésében, ahol prédikációkat tartott (2. kötet 43-50. old.).

A prédikátor-misszionáriusképző tanfolyamon, a vallási konferenciákon és foglalkozásokon a „Krisztus követők társasága” előtt szovjetellenes prédikációkat mondott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy azokat kivonja a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól (2.kötet 77-78. old.).

1947 márciusában Pázsittal, Asszonyival és másokkal együtt részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, ahol szovjetellenes felszólalást tartott a Szovjetunió valláspolitikájával kapcsolatban és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének nevére címzett szovjetellenes levél megfogalmazásában és aláírásában (2.kötet 33-38. old., 3. kötet 190. old.).

A református hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat (2. kötet 63-70., 72-73., 168-170. old, 3. kötet 190. old.).

Magyarország kormányzójának, Horthynak a fasiszta kormánya idején Kovács az istentiszteletek alkalmával fasisztabarát prédikációkat tartott, amely a fasiszta rezsim megerősítésére irányult (ügyirat 2. kötet 16-17. old., 21-22. old.).

A szovjet nép a fasiszta Németországgal folytatott honvédő háborújának idején Kovács a templomi istentiszteletek alkalmával 1942 őszén prédikációt mondott, melyben felszólította a hívőket, hogy adjanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton harcoló magyar hadseregnek (2. kötet 74.old.).

A felhozott vádakat az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10.tc. 2. bek. és 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban Kovács Z.A. elismerte (2. kötet 20-22. old., 28-78. old.).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal valamint a tanúkkal végzett szembesítések: Zimányi I.I (2. kötet 185-189. Old.), Petrusinec E.M. (2.kötet 286-292. old., 3. kötet 65-75. old.), Pap O.K. (2. kötet 258-262. old., 3. kötet 81-82. Old.) Padkós K.A. (2. kötet 265-267. old., 3. kötet 97-98. old.), Szabó M.J (2.kötet 254-257. old., 3. kötet 99-100. old.), Lelkes E.K. (2.kötet 277-285.old., 3.kötet 101-104. old.), Gulácsy L. (3. kötet 155-158. old.), Pázsit J.A. (3. kötet 159-164. old.), Asszonyi I.Sz. (3. kötet 165-170. old.), Huszti A.E. (3.kötet 181-183.old.), továbbá a tárgyi bizonyítékok (3.kötet 190.old).

Györke I.I. református lelkészként 1935-ben belépett a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezetbe és aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott (ügyirat 2.kötet 77-78.old, 109-111. old., 2. kötet 96.old., 134-135.old., 182-188.old., 246-249.old).

A szovjetellenes szervezet tagjaként aktívan részt vett egy sor vallási konferencia megszervezésében, melyre a „Krisztus követők társasága” körökből küldött résztvevőket és azokon prédikációkat mondott (2.kötet 111-124.old.).

A vallási konferenciákon és a „Krisztus követők társasága” kör foglalkozásain szovjetellenes prédikációkat mondott, megtiltotta az ifúságnak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek szerveztek által szervezett társadalmi és politikai, kulturális rendezvényeken azzal a céllal, hogy kivonja őket a szovjet ideológia és valóóság hatása alól (ügyirat 1. kötet 59-60., 134-135., 182-187., 246-249., 293-294. old).

Gulácsytól szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat kapott, melyet a református hívők között terjesztett (2. kötet 136-146-, 168-170- old., 3.kötet 187-190. old).

A Magyar Nemzeti Párt fasisztabarát párt tagjaként és református lelkészként 1938 novemberében Kárpátontúli-Ukrajna megszállásakor részt vett az illegális tanácskozáson, melyen megvitatták a magyar megszállók ünnepélyes köszöntését (2. kötet 91-93.old.).

Györke utasítására 1938. november 10-én a templomi harangszóval gyűlésre hívták össze a lakosságot a magyar fasiszta megszállók köszöntésére, ahol fasisztabarát beszédet mondott, dicsérte a magyar állami rendet, igazolta Kárpátontúl magyar megszállást és felszólította a lakosságot, hogy feltétel nélkül teljesítsék a megszálló hatalom minden rendeletét és parancsát (2.kötet 93-94.old.).

A megszállás teljes ideje alatt tagja volt a községi előljárásnak és aktív munkát folytatott a megszálló hatalom megerősítésének érdekében Kárpátontúlon (ügy-

irat 2. kötet 104., 152-153., 3. kötet 13-14.old). A megszállók Kárpátontúlra érkezésével Győrke büntetendő kapcsolatot teremtett a magyar csendőrséggel, melynek megbízásából árulással foglalkozott. Átadta lakását a magyar csendőrségnek, ahol azok súlyosan bántalmazták a kommunistákat és más, a magyar megszállókkal szemben ellenséges magatartást tanúsító személyeket (2. kötet 95-98.old., 149-150.old., 3. kötet 3,6-7. old.).

1939 márciusától a Levente félkatonai ifjúsági szervezet elnöke és lelki vezetője volt, a fiatalokat magyar szellemben nevelte, erőszakkal elűtette bennük a magyar megszállóknak való engedelmességet (2. kötet 99-100., 104., 151.old.).

1941 áprilisától az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga magyar nacionalista szervezet tagja, melynek célja az volt, hogy a magyarok által lakott minden területet egy magyar államba egyesítse, és aktívan támogatta a megszálló hatalmat Kárpátontúlon (2. kötet 104., 151-152. old.).

A szovjet nép német fasiszta megszállók ellen vívott honvédő háborúja alatt 1942 telén, az istentiszteleten felszólította a hívőket, hogy adjanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton harcoló magyar katonák javára. (2. kötet 100., 147-149.old.).

A felhozott vádakkal kapcsolatban az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2.bek., 54-11. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban Győrke I.I. bűnöségét csak részben ismerte el (2. kötet 103-105. old., 136-154. old.).

Az elkövetett bűncselekményeket leleplezték a tanúvallomások és a tettestársakkal, valamint a tanúkkal végzett szembesítések: Deák A.I. (3. kötet 19-24. old.), Füstti (3. kötet 59-64. old.), Monár H.F. (3. kötet 6-12. old., 120-124. old.), Povh P.Sz. (3. kötet 13-14. old., 125-128. old.), Kovács V.I. (2. kötet 299-300. old., 3. kötet 129-132. old.) Molnár K.F. (3.kötet 1-3. old., 133-137. old.) Huszti B.E. (3.kötet 184-186. Old.), Gulácsy L.L. (3.kötet 187-189. old.) és a tárgyi bizonyítékok (3.kötet 190.old).

A fentebb kifejtettek alapján vádoljuk:

PÁZSIT József Alekszandrovicsot, született 1914-ben, USZSZK, Kárpátontúli terület, Nagyszőlősi körzet, Királyháza faluban, munkás családból származó, felső teológiai végzettségű, pártonkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásig református lelkész, lakcíme Munkács, Duhnovics utca 11, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet egyik vezetője volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy kivonja őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

Részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes felszólalásában bírálta a Szovjetunió vallásügyi politikáját és részt vett a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címezték szovjetellenes levél összeállításában és aláírásában.

A hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek és 54-11. tc. foglalt bűncselekményeket.

HUSZTI Béla Adalbertovicsot, született 1895-ben, USZSZK, Kárpátontúli terület, Beregszász, középosztálybeli paraszti családból származó, felsőfokú teológiai végzettségű, pártonkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásáig református lelkész, lakhelye Beregszászi körzet, Kígyós falu, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet egyik vezetője volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Vallási tevékenysége során rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és a pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy kivonja őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

Szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat kapott, hogy azokat terjessze a református hívők között.

A Magyar Nemzeti Párt fasisztabarát párt tagjaként 1938 novemberében részt vett egy illegális tanácskozáson, melyen a magyar-fasiszta megszállók ünnepélyes köszöntéséről és az ún. Magyar Nemzeti Tanács létrehozásáról tanácskoztak a hatalomátvétel okán.

Mint a Magyar Nemzeti Tanács elnöke és később a községi előjáróság tagja, aktív tevékenységet folytatott a megszálló hatalom megerősítésének érdekében Kárpátontúlon. A magyar csendőrséggel együtt összeírta a megszállók által letartóztatott és koncentrációs táborokba küldött zsidó nemzetiségű személyek vagyonát.

A magyar megszállás ideje alatt többször szólalt fel gyűléseken és prédikációkat mondott, melyekben igazolta Kárpátontúl magyarok általi megszállását, felszólította a hívőket, hogy adományozzanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton harcoló magyar hadseregnek, rágalmazta a kommunista pártot és a szovjet államot.

A Levente félkatonai ifjúsági szervezet tiszteletbeli elnökeként és lelki vetőjeként a fiatalokat fasiszta szellemben nevelte, erőszakkal elültetve bennük a magyar megszállóknak való engedelmességet. A magyar Egyesült Keresztény Nemzeti Liga tagjaként részt vett az utóbbi tanácskozásán, ahol a megszálló rezsimeg erősítését vitatták meg Kárpátontúlon, tehát elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2.bek és 54-11. tc. foglalat bűncselekményeket.

ASSZONYI István Sztefanocsot, született 1909-ben, Bacska, Kralovo-Hlumici körzet (Csehszlovákia), kulák-paraszti származású, társadalmi helyzete szerint kulák, felső teológiai végzettségű, pártonkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásáig református lelkész, lakhelye Nagyszőlősi körzet, Forgolány falu, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet egyik vezetője volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy elválassza őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

Részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes felszólalásában bírálta a Szovjetunió vallásügyi politikáját és részt vett a

kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címezett szovjetellenes levél összeállításában és aláírásában.

A hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat.

Református lelkészként Kárpátontúl magyar megszállása előtt részt vett egy illegális tanácskozáson, melyen megvitaták a magyar-fasiszta megszállók ünnepélyes köszöntését és az ún. Magyar Nemzeti Tanács megalakítását.

Tömeggyűlést szervezett a magyar megszállók fogadására, melynek végén ünnepi istentisztelet tartott, ahol fasisztabarát prédikációt mondott.

A megszállás teljes ideje alatt a Magyar Élet Párt fasisztabarát párt községi elnöke volt, valamint a Levente félkatonai ifjúsági szervezet tiszteletbeli és lelki vezetője, az ifjakat fasisztabarát lelkületben nevelte erőszakkal elültetve bennük a magyar megszállók iránt való engedelmességet.

A templomi istentiszteletek alkalmával a prédikációkban felszólította a hívőket, hogy adjanak fehéreneműt a magyar hadsereg sebesült katonáinak, akik a szovjetnémet frontról érkeztek és a hadikórházakban voltak.

A magyar csendőrökkel együtt részt vett a megszállók által letartóztatott és koncentrációs táborokba hurcolt zsidó nemzetiségű személyek vagyonának összeírásában, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek és 54-11. tc. foglalt bűncselekményeket.

GULÁCSY Lajos Ljudvigovicsot, született 1925-ben, USZSZK, Kárpátontúli terület, Nagyszőlősi körzet, Tivadarfalva, munkás családból származó, végzettsége középfokú-műszaki, pártonkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásáig a református lelkész segédje, egyidejűleg a vasúti műhely esztergályosa, lakhelye Munkács, Duhnovics út 11, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet tagja volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Vallási tevékenysége során rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy elválassa őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

1945-ben kétszer Budapestre utazott, ahonnan nagy mennyiségű szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat hozott és azokat a hívők között terjesztette, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek és 54-11. tc. foglalt bűncselekményeket.

KOVÁCS Zoltán Adalbertovicsot, született 1907-ben, Vágseje (Csehszlovákia), tisztviselő családból, képzettsége felsőfokú teológiai, pártonkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásáig református lelkész, lakhelye Nagyszőlősi körzet, Újlak falu, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet egyik vezetője volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Vallási tevékenysége során rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy kivonja őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

Részt vett a „Keleti fivérek klubja” vezetőinek tanácskozásán, melyen szovjetellenes felszólalásában bírálta a Szovjetunió vallásügyi politikáját és részt vett annak a kommunista párt és a szovjet állam vezetőjének címezett szovjetellenes levélnek az összeállításában és aláírásában.

A hívők között nagy mennyiségben terjesztett szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat.

Horthy magyar fasiszta kormánya fennállásának idején az istentiszteletek alkalmával a templomban fasisztabarát prédikációkat tartott, melyek a fasiszta rezsim megerősítésére irányultak és felszólította a hívőket, hogy adományozzanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton harcoló magyar hadsereg részére, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek és 54-11. tc. foglalt bűncselekményeket.

GYÖRKE István Ivanovicsot, született 1896-ban, USZSZK, Kárpátontúli terület, Ungvári körzet, Nagygejóc falu, középparaszti családból származó, szociális helyzete szerint kulák, képzettsége felsőfokú teológiai, pártonkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, letartóztatásáig református lelkész, lakhelye Beregszászi körzet, Beregújfalu, mivel a „Keleti fivérek klubja” szovjetellenes magyar vallási szervezet tagja volt és szovjetellenes tevékenységet folytatott.

Rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, megtiltotta a fiataloknak, hogy részt vegyenek a szovjet- és pártszervezetek által szerzett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, hogy kivonja őket a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól.

Szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat kapott, hogy azokat terjessze a hívők között.

A Magyar Nemzeti Párt tagjaként és református lelkészként Kárpátontúl meg szállása előtt részt vett egy illegális tanácskozáson, melyen megvitatták a magyar fasiszta megszállók ünnepélyes fogadásának kérdését.

1938. november 10-én ünnepélyes gyűlést szervezett a magyar megszállók tiszteletére, melyen fasisztabarát beszédet tartott, dicsérte a magyar állami berendezkedést, igazolta Kárpátontúl magyarok általi megszállását és felszólította a lakosságot, hogy feltétel nélkül teljesítsék a megszálló hatalom rendeleteit és parancsait. Mint a községi előljáróság tagja a megszálló hatalom megerősítése érdekében munkát végzett Kárpátontúlon. Büntetendő kapcsolatot tartott fent a magyar csendőrséggel és besúgó tevékenységet folytatott.

1939 márciusától a Levente félkatonai ifjúsági szervezet tiszteletbeli és lelki vezetője volt, az ifjúságot magyar-párti szellemben nevelte erőszakkal elűtve bennük a magyar megszállók iránti engedelmisséget.

1941 áprilisában a magyar Egyesült Keresztény Liga magyar nacionalista szervezet tagja volt, melynek célja a magyarok által lakott minden területet egy magyar államba történő egyesítése volt és a megszálló rezsim aktív támogatása Kárpátontúlon.

Az istentiszteletek alkalmával a templomban felszólította a hívőket, hogy a szovjet-német fronton harcoló magyar hadsereg részére adományozzanak meleg ruhákat, vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek és 54-11. tc. foglalt bűncselekményeket.

Az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 204. tc. alapján a 2258. s/sz. ügyet PÁZSIT J.A., HUSZTI B.Z., ASSZONYI I.I., GULÁCSY L.L., KOVÁCS Z.A. és GYÖRKE I.I. vádemeléséről megküldöm a megyei ügyésznek a vádlottak bírósági felelősségre vonásának érdekében.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának őrnagya s.k., Jeremicsev
Egyetérték: Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztályának vezetője, s.k., Akszjonov alezredes
Vádemelés összeállítva 1949. május 14-én.

IGAZOLÁS

Kovács Zoltán Adalbertovics vádlott 1949. március 19-én lett letartóztatva, Pázsit József Alekszandrovics, Asszonyi István Sztefanovics, Gulácsy Lajos Ljudvigovics 1949. március 20-án, Huszti Béla Emerihovics és Györke István Ivanovics 1949. március 25-én. Minden vádlott őrizetben van az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya belső börtönében Ungváron.

A tárgyi bizonyítékok a 2258. s/sz. ügyirathoz külön csomagban csatolásra kerültek.

A vádlottak személyes iratai a 2258. s/sz. ügyirathoz külön csomagban kerültek csatolásra.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztálya Nyomozói Osztálya 4. Alosztályának őrnagya s.k., Jeremicsev

[1954.11.28] Kollektív döntés a Baráti Kör lelkészei büntetésének érvényben tartásáról

Szigorúan titkos (áthúzva)
Nem titkos

Vélemény

1954. november 28.

Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályának vezető operatív megbízottja, Udovik hadnagy, a megyei bizottság megbízása alapján áttanulmányozva a 2353 sz. bűnügyi ügyiratot PÁZSIT és mások, összesen hat fő ügyében

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én kelt határozata alapján Huszti, Asszonyi, Kovácsot és Györkét elítélték USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4., 54-10 tc. 2. bek. és 54-11 tc. alapján, Pázsitot az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-10 tc. 2.bek. és 54-11. tc. alapján 25 év javító-munkatábor-

ban letöltendő szabadságvesztésre és 5 jogfosztásra vagyonelkobzással; Gulácsy L.-t az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján 10 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélték 5 év jogfosztással és vagyonelkobzással.

1. HUSZTI Béla Emerihovics, született 1895-ben, USZSZK, Kárpátontúli terület, Beregszász, középparaszti származású, lelkész, pártonkívüli, magyar, felsőfokú teológiai végzettséggel, büntetlen előéletű;
2. ASSZONYI István Sztefanovics, született 1909-ben, Csehszlovákia, magyar, kulák-paraszti családból származik, lelkész, pártonkívüli, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, büntetlen előéletű;
3. KOVÁCS Zoltán Adalbertovics, született 1907-ben, születési helye Csehszlovákia, tisztviselő családból származik, lelkész, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, büntetlen előéletű;
4. GYÖRKE István Ivanovics, született 1896-ban, Kárpátontúli terület, Ungvári körzet, Nagygejőc faluban, középparaszti származású, lelkész, magyar, pártonkívüli, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, büntetlen előéletű;
5. PÁZSIT József Alekszandrovics, született 1914-ben, Kárpátontúli terület, Nagyszőlősi körzet, Királyháza, munkás családból származik, lelkész, magyar, pártonkívüli, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú lelkészi végzettséggel rendelkezik, büntetlen előéletű;
6. GULÁCSY Lajos Ljudvigovics, született 1925-ben, Kárpátontúli terület, Nagyszőlősi körzet, Tivadafalva falu, munkás családból származik, lelkészsegéd, magyar, pártonkívüli, az SZSZKSZ állampolgára, középiskolai végzettséggel, büntetlen előéletű.

Jelen ügyben említett személyek bűnösnek találtattak abban, hogy különböző időben Kárpátontúl a Szovjet Hadsereg által történt felszabadításáig beléptek a „Keleti fivérek klubja” magyar nacionalista vallási szervezetbe, melynek célja a református egyház és a fasiszta reakciós elemek megerősítése volt. Az elítéltek Kárpátontúl Szovjet Hadsereg által való felszabadítását követően aktivizálták az említett szervezet tevékenységét és azt nyilvánvalóan szovjetellenessé szervezték. 1945-től mindegyikük körökben szervezett Kárpátontúl falvaiban, ahová a fiatalokat toboroztak.

1946 elején a Beregszászi körzet Gecse községében megszervezték a prédikátorok illegális szemináriumát (képzését), mely egy hónapig működött. A körökben és a szemináriumon jelen ügyben elítéltek szovjetellenes felszólalásokat tettek, melyekben felszólították a fiatalokat, hogy ne vegyenek részt az ország társadalmi-politikai életében azzal a céllal, hogy az ifúságot kivonják a szovjet ideológia és a szovjet valóság hatása alól. Az elítéltek nagy mennyiségben terjesztettek szovjetellenes szórólapokat.

1947. március 27-én Pázsit és Kovács elítéltek más református lelkészekkel közösen a „Keleti fivérek klubja” nevében részt vettek a kommunista párt egyik vezető-

jének és a szovjet kormánynak címezett szovjetellenes levél megfogalmazásában.

A „Keleti fivérek klubja” minden tevékenysége 1945-1948 között a kommunista párt és a szovjet kormány rendezvényei ellen irányult.

Husztai, Asszonyi és Györke Kárpátontúl megszállásának ideje alatt részt vettek a megszállók ünnepélyes köszöntésében. Kovács, Györke, Husztai és Asszonyi a magyar megszállás ideje alatt felszólították a lakosságot, hogy nyújtsanak segítséget a magyar hadseregnek a Szovjetunió elleni harcban.

Husztai és Györke a múltban a Magyar Nemzeti Párt fasisztabarát párt tagjai voltak.

Husztai, Györke és Asszonyi Kárpátontúl magyar megszállásának ideje alatt a „Leventé” magyar szervezet tiszteletbeli elnökei voltak.

Az elítéltek harmadfokú fellebbezését elutasították.

Husztai, Asszonyi, Kovács, Györke és Gulácsy bűnösségét bizonyították a beismerő vallomások, a tanúvallomások, valamint az ügyhöz csatolt tárgyi bizonyítékok.

Így Pázsit I.A. a bíróságon azt mondta, hogy 1942-ben lépett be a „Keleti fivérek klubjába”, majd a szervezet egyik vezetője lett. Miután a szovjet hadsereg felszabadította Kárpátontúlt, a „Keleti fivérek klubja” nem szüntette be tevékenységét, 1945-ben a Beregszászi körzet Gecse falujában megszervezte a prédikátor-misszionáriusok illegális tanfolyamát. A tanfolyamon főként fiatalok vettek részt, a szervezéssel a református lelkészek foglalkoztak. Az elítélt előadóként vett részt a tanfolyamon. A tanfolyamon vallási ismereteket oktattak, ezen kívül azt mondta a hallgatónak, hogy ne járjanak a klubokba, mozikba, mivel ezt az Isten nem engedi, ne olvassanak marxista-leninista irodalmat, mivel az nem ismeri el Isten létezését, nem tanácsolta a kolhozba történő belépést sem, mivel a kolhozisták nem járnak templomba. 1947 márciusától részt vett a „Keleti fivérek klubja” illegális konferenciáján Beregszászon, ahol összeállításra került egy levél a Szovjetunió Kommunista Pártja egyik vezetőjének címezve. A levélben rámutattak, hogy a fasiszta Németország feletti győzelemben nincs érdeme szovjet népnek és ne vegye el a dicsőséget magának, mivel az Isten érdeme. Részt vett a vallási szórólapok terjesztésében 2000-3000 példányban.

1945. június havában a Nagyszőlősi járás Tivadarfalva községében személyesen szervezte meg a 35-40 fiatal személyből álló biblia-tanulmányozó kört. Személyesen választott ki a prédikátorképzésre 7 személyt. Ezen tanfolyamok célja a református vallás megerősítés volt (ügyirat 252., 253., 254. old.).

Tettetársra, Husztai B.E. a bíróságon azt mondta, hogy 1946-tól volt a „Keleti fivérek klubja” aktív tagja, néhányszor részt vett Gecseben vallási konferenciákon, megszervezte a Krisztus követői kört. Felszólalt az Istent el nem ismerő irodalom ellen. 1938-ban a magyarok bevonulása előtt részt vett egy tanácskozáson azokkal, akik támogatták a magyarokat, amelyen megvitatták a magyar csapatok ünnepélyes köszöntésének módját. Őt bízták meg a gyűlésen elmondandó köszöntő beszéddel, és a harangozó megbízásával, hogy az a magyarokat harangszóval köszöntse. Azonban nem tudott felszólalni, mivel a magyarok éjjel jöttek meg. A megszállás ideje alatt megválasztották a községi előljárási tagjának és a Magyar

Nemzeti Tanács vezetőjének, valamint a „Levente” szervezet tiszteletbeli elnökének, amely a fiatalokat fasisztabarát szellemben nevelte. Mikor egy alkalommal a tanácskozáson felszólalt, dicsérte a magyar rendet. Az imák alkalmával a templomban Horthy Kárpáton túl felszabadítójának nevezte, felszólította a lakosokat, hogy adjanak meleg ruhát a magyar hadseregnek. Részt vett a koncentrációs táborba hurcolt zsidók vagyonának összeírásában. (ügyirat 254, 255. old.).

Asszonyi tettestárs a bíróságon elmondta, hogy református lelkészként 1945 márciusában lépett be a „Keleti fivérek klubjába”, a misszionárius-prédikátorok illegális tanfolyamán oktató volt és egy személyt választott ki a kurzuson való részvételre. 130 db vallási tartalmú szórólapot osztott ki, három ifjúsági bibliatanulmányozó kört szervezett 40-50 fővel, a tagoknak azt mondta, hogy ne járjanak olyan helyre, ahol nem ismerik el az Istent és ne olvassanak olyan irodalmat, mely nem ismeri el az Istent. 1947 márciusában részt vett a „Keleti fivérek klubja” konferenciáján, ahol egyhangúlag elfogadták a szovjet állam vezetőjének nevére címzett levelet. A konferencián Pázsit, Kovács, Simon és Zimányi is részt vettek.

1938 novemberében részt vett a magyarok támogatóinak titkos megbeszélésén, ahol a magyar hadsereg ünnepélyes fogadásának kérdését tárgyalták. A magyarok bejövetelének tiszteletére ünnepi templomi istentiszteletet tartott, ahol a prédikációban éltette a magyarokat. A titkos megbeszélésen megválasztották a Magyar Nemzeti Tanács vezetőjének azzal a feladattal, hogy átvegye a hatalmat a magyarok bejövetelekor, de ez nem történt meg, mivel a magyarok a faluba történő megérkezésekor kinevezték a falu bíróját.

1939-ben belépett a Magyar Élet Párt tagjainak sorába. A megszállás ideje alatt a templomi istentiszteletek alkalmával felszólított a magyar hatalom támogatására és dicsérte Horthyt, valamint annak támogatóit, felszólította a hívőket, hogy adjanak meleg ruhát a magyar hadseregnek. Ezen kívül a Levente szervezet tiszteletbeli elnöke volt, tagja volt a koncentrációs táborokba hurcolt zsidók vagyonát összeíró bizottságnak is. Elismeri, hogy a bibliatanulmányozó körök szovjetellenesek voltak (ügyirat 256., 257. old.).

Gulácsy tettestárs a bíróságon azt mondta, hogy 1945 májusában lépett be a „Keleti fivérek klubjába” és ennek a klubnak a megbízásából 1945-ben kétszer utazott Budapestre vallási irodalomért és szórólapokért. Néhány példány bibliát és tízezer példány szórólapot hozott a klubnak. 1946-ban befejezte a misszionárius-prédikátor egy hónapos tanfolyamát, ezután két bibliatanulmányozó kört szervezett, ahol azt javasolta a hívőknek, hogy ne járjanak a klubokba, mozikba, ne olvassanak olyan irodalmat, ami nem ismeri el az Istent, a hívők között vallási irodalmat és szórólapokat terjesztett (ügyirat 257-258. old.).

Kovács Z.A. tettestárs a bíróságon elmondta, hogy 1943 októberében lépett be a „Keleti fivérek klubjába”, annak vezetői köréhez tartozott. A református vallás terjesztésének céljával Újlak faluban két bibliatanulmányozó kört szervezett, a kör tagjait felszólította, hogy ne járjanak klubokba, mozikba, táncokra, ne olvassanak olyan irodalmat, mely nem ismeri el az Istent.

A prédikátor-misszionáriusok tanfolyamán 1946-ban előadó volt és a református egyház történetét oktatta. Ezen kívül Pázsit, Asszonyi és mások is oktatók vol-

tak. 1947. március havában részt vett a „Keleti fivérek klubja” konferenciáján, ahol azt a határozatot hozták, hogy a szovjet állam vezetőjének levelet küldenek. A magyar megszállás ideje alatt felszólította a hívőket a templomban, hogy adjanak meleg ruhát a magyar hadseregnek. (ügyirat 258-259. old.).

Györke tettestárs a bíróságon azt mondta, hogy a „Keleti fivérek klubjának” tagja volt. Beregújfaluban egy bibliai kört szervezett, melyet 1948-ig vezetett. Kárpáton-túl magyar hadsereg általi megszállásának idején, az ünnepi gyűlésen üdvözlőbe-széddel szólalt fel, ahol a magyarokat Kárpáton-túl felszabadítóinak nevezte. Uta-sítására a harangozó a magyarokat harangszóval köszöntötte. A magyarok alatt megválasztották a falusi előljáróság tagjává, valamint a Levente szervezet tisztelet-beli elnökává. Az istentiszteletek alkalmával a templomban dicsérte a magyar ál-lami berendezkedést és magát Horthyt, felszólította a hívőket, hogy adjanak meleg ruhát a magyar hadseregnek. 1941-ben beleegyezése nélkül választották meg az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga tagjának (ügyirat 260-261. old.).

Lengyel Kálmán Mihajlovics tanú, született 1896-ban, és Szőlősi Péter Áronovics, született 1896-ban, a bíróságon megerősítették, hogy Huszti volt a szervezője a megszállók ünnepélyes fogadásának és a gyűlésen köszöntő beszédet mondott (ügyirat 262-263. old.).

Fóri Ilona Gavrilovna tanú, született 1925-ben, és Padkós Kálmán Antonovics, született 1924-ben, a bíróságon elmondták, hogy 1946-ban részt vettek a prédikátor-misszionáriusok egyhónapos képzésén. A tanfolyamon az oktatást Pázsit, Asszonyi, Kovács végezték, akik a biblia tanulmányozása mellett felszólították a hallgatókat, hogy ne látogassák a klubokat, mozikat, ne olvassanak az Istent el nem ismerő irodalmat. Ahogy Fóri mondta, a kurzuson Pázsit elmondott egy ese-tet, amikor egy alkalommal bement a moziba, rögtön rosszul lett, megbetegedett, az Isten így büntette meg. (ügyirat 263., 264., 265. old.).

Szabó Malvina Julijevna, született 1928-ban, tanú a bíróságon elmondta, hogy 1945-ben tagja volt az Asszonyi által szervezett körnek, a körben 20 fő volt. A körben Asszonyi azt mondta, hogy ne járjunk a klubokba, moziba, ne olvassunk vallásellenes irodalmat. 1946-ban részt vett a prédikátor-misszionáriusok egyhó-napos képzésén Gecse faluban. A tanfolyamon az oktatók Pázsit, Asszonyi, Ko-vács és mások voltak. Kovács, Gulácsy és Asszonyi a hívők között vallási tartalmú szórólapokat terjesztettek (ügyirat 265. old.).

Pap Olga Károlvna tanú, született 1930-ban, a bíróságon elmondta, hogy 1945-ben Pázsit és annak segítője Gulácsy, megszervezték a bibliatanulmányozó kört, ahol arra szólították fel őket, hogy ne látogassanak klubokat, mozikat. 1946-ban hallgatója volt az egy hónapos tanfolyamnak, ahová Pázsit és Gulácsy küldték. A tanfolyamon Pázsit, Kovács, Asszonyi és mások voltak az oktatók. Gulácsy a tanfolyamon vallási tartalmú szórólapokat terjesztett. A tanfolyam a református prédikátorok képzésére irányult. (ügyirat 266. old.).

Lelkes Ilona Kálmánovna tanú, született 1923-ban, a bíróságon elmondta, hogy tagja volta annak a körnek, melyet Kovács szervezett falujukban. Továbbá részt vett a misszionárius-prédikátor képzés egyhónapos tanfolyamán, ahol Kovács, Pá-zsit, Asszonyi és mások oktattak református egyháztörténetet, azt mondták, hogy

ne járjanak moziba, klubokba, ne olvassanak vallásellenes irodalmat. A tanfolyam befejezését követően megbízták őket, hogy a református prédikátorok körébe minél több tagot vonjanak be (ügyirat 266-267. old.).

Molnár Kálmán Fedorovics tanú, született 1892-ben, a bíróságon elmondta, hogy Györke a falujukban református lelkész volt, Kárpátontúl magyarok általi megszállásának ideje alatt Györke a gyűlésen üdvözlő beszédet mondott, amiben azt mondta, hogy a faluban 30, a magyar hatalom iránt lojalitással viseltető család van, akik támogatják a magyar rendet, a lakosság többi részénél tisztogatást kell végezni. Még aznap este a magyar hatalom megkezdte a falu lakosságának letartóztatását (ügyirat 268. old.).

Molnár Gábor Ferencovics tanú, született 1885-ben, a bíróságon elmondta, hogy Györke szervezte a magyar megszállók ünnepélyes fogadását, üdvözlő beszéddel dicsérte a megszállókat és azt mondta, hogy azokat már rég várták. Este letartóztatták a kommunistákat, a tanút letartóztatták, Györke udvarába vitték, ahol kikérdezték és megverték, és végül a beregszászi börtönbe küldték (ügyirat 269. old.).

Szabad Géza Sztjefanovics tanú, született 1910-ben, a bíróságon elmondta, hogy Huszti a falujukban református lelkészként dolgozott, a Magyar Nemzeti Párt fasisztábarát párt tagja volt. Huszti részt vett a magyar megszállók ünnepélyes köszöntése alkalmából szervezett titkos tanácskozáson, Huszti a községi előljáróság tagja volt, a templomban felhívta a lakosságot, hogy segítsék a magyar megszállókat, azokat felszabadítóknak nevezte, dicsérte Horthyt, sajtó lakásán gyűjtötte a meleg ruhákat a magyar hadseregnek (ügyirat 269-270. old.).

Az elítéltek bűnösségét tanúsítják a bíróságon Tóth (ügyirat 262. old.), Petrusinac (ügyirat 268. old.), Deák (ügyirat 270. old.), Csok András (ügyirat 270. old.), Csok Alekszej (ügyirat 271. old.), Füst (ügyirat 271. old.), Kutasi (ügyirat 271-272. old.) tanúvallomásai és a külön csomagban az ügyirathoz csatolt tárgyi bizonyítékok (ügyirat 231-232. old.).

Panasz az elítéltektől nem érkezett.

Igy a Huszti, Asszonyi, Kovács, Györke, Pázsit és Gulácsy által elkövetett bűncselekmények az ügy anyagai alapján bizonyítást nyertek, Huszti, Asszonyi Kovács és Györke cselekedeteit helyesen minősítették az USZSZK Btk.-nek 54-4. 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján, Pázsit és Gulácsy cselekedeteit az USZSZK Btk.-nek 54-10 tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján, a bíróság a büntetés mértékét Huszti Asszonyi, Kovács, Györke, Pázsit esetében javító-munkatáborokban letöltendő 25 éves szabadságvesztéssel és Gulácsy esetében 10 éves szabadságvesztéssel és mindegyiknél 5 éves jogfosztással és vagyonelkobzással megfelelően szabta ki, az megfelel az elkövetett bűncselekmények súlyosságának.

A fentebb említettek alapján úgy vélem:

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én kelt ítéletét Huszti Béla Emerihovics, Asszonyi István Sztjepanovics, Kovács Zoltán Adalbertovics, Györke István Ivanovics, Pázsit József Alekszandrovics és Gulácsy Lajos Ljudvigovics

ügyében módosítás nélkül érvényben kell hagyni.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályának vezető operatív megbízottja, Udovik hadnagy, s.k.

Egyetérték: a Kárpátontúli területi büntetőügyek felülvizsgálati csoportjának vezetője, s.k., Zudov kapitány

1954. november 3.

2477. s/sz. ha/5

[1955.09.12.] Óvás a büntetés 10 év szabadságvesztésre történő csökkentéséről.

Titkos (áthúzva)

Nem titkos

Az Ukrán SZSZK Legfelső Bíróságának elnöksége

ÓVÁS

/felügyeleti eljárás keretén belül/

Pázsit I.A., Huszti A.E., és mások ügyében

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23–24-én kelt ítélete alapján az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4. 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján 25 év szabadságvesztésre és 5 jogfosztásra ítélte vagyonelkobzással:

Huszti Béla Emerihovicsot, született 1895-ben, USZSZK Kárpátontúli területe Beregszász városában, középosztálybeli paraszti származású, felső teológiai végzettségű, pártonkívüli, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, a letartóztatásáig református lelkész volt, a Beregszászi körzet, Kígyós faluban élt;

Asszonyi István Sztefanovicsot, született 1909-ben, Csehszlovákia, Kralovo-Hlmicki körzet, Bacska faluban, magyar, kulák-paraszti családból származó, felsőfokú teológiai végzettséggel, pártonkívüli, a letartóztatásáig református lelkész, a letartóztatásáig a Nagyszőlős körzet, Forgolány faluban élt;

Kovács Zoltán Adalbertovicsot, született 1907-ben, születési helye Vágsellye (Csehszlovákia), tisztviselő családból származik, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, pártonkívüli, a letartóztatásáig református lelkész volt, a Nagyszőlősi körzet, Újlak faluban élt;

Györke István Ivanovicsot, született 1896-ben, született USZSZK, Kárpátontúli területe, Ungvári körzet, Nagygejóc faluban, közép-paraszti származású, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, letartóztatásáig református lelkész volt, lakhelye Beregszászi körzet, Beregújfalu.

Pázsit József Alekszandrovicsot, született 1914, Nagyszőlősi járás, Királyháza, Kárpátalja, magyar nemzetiségű, párton kívüli, szovjet állampolgár, letartóztatásáig református lelkész, lakhelye Munkács.

Ezzel az ítélettel a vádlottakat az USZSZK BTK-nek 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján 25 év szabadságvesztésre és 5 év jogfosztásra ítélték, vagyonelkobzással.

A Kárpátontúli Terület Bíróság ítéletét Pázsit I.A. és mások ügyében az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának bűnügyekben eljáró bírói testülete az 1949. augusztus 3-án kelt határozatával érvényben hagyta.

A nyomozati hatóság az ügyben megállapította, hogy 1935-ben Szabó Béla és Simon Zsigmond református lelkészek Kárpátontúli-Ukrajna területén létrehozta egy magyar vallási szervezet, melyet a „Keleti fivérek klubnak” neveztek, és melynek tagja lett a jelen ügyben elítélt Pázsit I.A. 1942-ben, Huszti B.E. 1946-ban, Asszonyi I.Sz. 1945-ben, Kovács Z.A. 1943 októberében és Györke Sz.I. 1935-ben.

Az elítélt Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Pázsit I.A. e szovjetellenes szervezet vezetői voltak, Huszti B.E. és Györke Sz.I. tagok voltak, akik mindnyájan aktív szovjetellenes tevékenységet folytattak.

A vallási szertartások alkalmával rendszeresen szovjetellenes prédikációkat mondtak, melyekben felszólították a szovjet ifjúságot, hogy ne vegyenek részt a szovjet hatalom és a pártszervezet által rendezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat kaptak és azokat a református felekezetű katolikus hívők között terjesztették.

1945-től minden jelen ügyben elítélt személy aktivizálta tevékenységét, vagyis „Krisztus követőinek társasága” köröket hoztak létre, a hívőknek konferenciát szerveztek, melyeken szovjetellenes prédikációkat tartottak.

1945-ben megszervezték az igehirdető misszionáriusok illegális „tanfolyamát” a Beregszászi körzet, Gecse falujában, melyen szovjetellenes prédikációkat tartottak. (I. kötet, ügyirat 19-20., 29-31., 43-50., 53-59., 59-60. old.).

Huszti, Asszonyi és Györke Kárpátontúli-Ukrajna a magyar fasiszták által történt megszállásának idején megszervezték a megszállók ünnepélyes köszöntését. Az általuk szervezett gyűlésen a magyar-fasiszta megszálló hadsereg Kárpátontúli-Ukrajna területére történő bevonulásának tiszteletére 1938-ban az elítélt Györke fasisztabarát beszédet tartott.

Huszti, Asszonyi és Györke a Szovjetunióknak a fasiszta megszállókkal folytatott háborúja idején a meleg ruházatot gyűjtött a megszállóknak és felhívták a lakosságot, hogy nyújtsanak segítséget a magyar hadseregnek a Szovjetunió elleni háborúban.

Huszti és Györke a múltban a fasisztabarát Magyar Nemzeti Párt tagjai voltak.

Huszti, Györke és Asszonyi Kárpátontúl magyar megszállásának idején a félkatonai, fasisztabarát „Levente” ifjúsági szervezet tiszteletbeli és lelki vezetői voltak.

Míg Magyarországon a fasiszta Horthy kormány regnált, Kovács az istentiszteletek alkalmával fasisztákat támogató prédikációkat mondott, mely a fasiszta rezsim megerősítésére irányult.

A Szovjetunióknak a fasiszta Németországgal vívott nagy honvédő háborújának idején Kovács, 1942 őszén, a templomban prédikációt mondott, melyben felszólította a lakosságot, hogy adományozzanak meleg ruhákat a szovjet-német fronton harcoló magyar hadseregnek (2. kötet, ügyirat 16-17. old., 21-22. old., 74., 147-149. old.).

Az elítéltek bűnös szovjetellenes tevékenysége teljes mértékben bizonyításra került a tanúk vallomása és tárgyi bizonyítékok alapján.

Minden elítélt az ellenük felhozott vádban bűnösnek vallotta magát.
Az elítéltek által elkövetett bűncselekmények helyesen lettek minősítve.
Azonban a Huszti B.E., Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Pázsit I.A., és Györke I.I. elítéltek ügyében megállapított büntetés túlságosan szigorú.
Az fentebb említettekre hivatkozva, az SZSZK SZ, a tagköztársaság és autonóm köztsársaságok bírósági rendszeréről szóló törvény 16. tc. megfelelően

KÉREM:

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én hozott ítéletének, valamint az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának 1949. augusztus 3-án Huszti B.E., Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Györke I.I. és Pázsit I.A. ügyében hozott döntésének módosítását, büntetésük 10 év szabadságvesztésre történő csökkentését.

Az ítélet többi részét módosítás nélkül kell hagyni.

Gulácsy L.L-t illetően, akit az ügyben 10 év szabadságvesztésre ítélték, óvás benyújtásra nem került sor.

Melléklet: 2353. sz. ügy 3 kötetben és Pázsit kérelme 2 oldalon.

Az SZSZK SZ Főügyészének helyettese, az igazságügy
1. kategóriás állami tanácsosa, s.k., Szalin D.

1955. szeptember 12.

No. 13/8-9896-55/35624

[1955.11.03] Határozat büntetés 10 évre való csökkentéséről

Titkos (áthúzva) Nem titkos

2426n.55 s/sz. határozat

Kijev

1955. november 3.

Az Ukrán SZSZK Legfelső Bíróságának Elnöksége
az alábbi összetételben:

az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bíróságának elnöke: Noscsenko P.H.

az elnökség tagjai: Jaroszlavszkij V.D., Jakimenko O.N., Kurpasz P.D.

az USZSZK ügyészének helyettese: Sugurova Sz.Sz.,

megvizsgálta az SZSZK SZ főügyésze helyettesének óvását a Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én kelt ítéletével kapcsolatban, melyben:

- Huszti Béla Emerihovicsot, született 1895-ben, magyar, pártönkízüli, felsőfokú végzettségű, lelkész, büntetlen előéletű, büntetését 1949. március 25-től tölti;
- Asszonyi István Sztefanovicsot, született 1909-ben, magyar, pártönkízüli, felsőfokú végzettségű, lelkész, büntetlen előéletű, büntetését 1949. március 20-tól tölti;

- Kovács Zoltán Adalbertovicsot, született 1907-ben, magyar, pártonkívüli, felsőfokú végzettségű, lelkész, büntetlen előéletű, büntetését 1949. március 19-től tölti,
- Györke István Ivánovicsot, született 1896-ban, magyar, pártonkívüli, felsőfokú végzettségű, lelkész, büntetlen előéletű, büntetését 1949. március 25-től tölti,

az USZSZK Büntető törvénykönyvének 54-4., 54-10. tc. 2. bek, 54-11. tc. alapján a bűncselekmény összevonásával az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-2. tc. foglalat szankciónak megfelelően és az USZSZK Legfelsőbb Tanácsa elnöksége 1947. május 26-án kelt rendeletének megfelelően „A halálbüntetés eltörléséről”, elítélték.

- Pázsit József Alekszandrovicsot, született 1914-ben, magyar, pártonkívüli, felsőfokú végzettségű, lelkész, büntetlen előéletű, büntetését 1949. március 20-tól tölti,

az USZSZK Büntető törvénykönyvének 54-10. tc. 2. bek, 54-11. tc. alapján a bűncselekmények összevonásával az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-2. tc. foglalat szankciónak megfelelően és az USZSZK Legfelsőbb Tanácsa elnöksége 1947. május 26-án kelt rendeletének megfelelően „A halálbüntetés eltörléséről”, 25 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre, vagyonek kobzással és az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 29. tc. a, b, c pontjaiban foglaltak szerint öt évi jogkorlátozásra ítélték.

Az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bírósága /Bujovics, Bobrinyova és Markiánovics – előadó/ 1949. augusztus 3-án kelt határozatában az ítéletet helybenhagyta.

Az óvásban felmerül az ítélet módosításának kérdése, valamint Huszti B.E., Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Györke I.I. és Pázsit A.O. ügyében a fellebbezés és a büntetés 10 év szabadságvesztésre történő csökkentése mindegyikjük esetében.

Ami Gulácsy Lajost ügyét illeti, született 1925-ben, akit ugyanezen ítélet alapján ítéletek el, óvást nem nyújtottak be.

Meghallgatva az előadót, a bíróság tagját, Nerus elvtársat, az USZSZK ügyésze helyettese, Sugurov elvtárs véleményét, aki támogatta az óvást, az Ukrán SZSZK Legfelső Bíróságának elnöksége úgy látja, hogy az óvást jóvá kel hagyni az alábbi okok miatt:

Az elítéltek az alábbiakban találtattak bűnösnek:

Huszti, Asszonyi, Kovács, Györke és Pázsit különböző időkben beléptek a „Kéleti fivérek klub” vallási szervezetbe, amelyet Kárpátontúl hoztak létre 1935-ben Szabó és Simon református lelkészek az egyház és a fasisztabarát reakciós elemek megerősítése céljából.

1945-től kezdve, vagyis Kárpátontúl felszabadítását követően különösen aktívizálták szovjetellenes tevékenységüket és azt nem csak az említett szervezeten keresztül gyakorolták és azokban a falvakban, ahol lelkészként szolgáltak, hanem más falvakban is az általuk szervezett illegális körök által, melyekben főleg fiatalok voltak.

Ezen kívül 1945 elején az elítéltek a Beregszászi körzet Gecse falujában illegálisan szemináriumot hívtak össze a prédikátorok számára, mely egy hónapig működött.

Az ún. „Keleti fivérek klubjában”, a körökben, szemináriumokon az elítéltek, mint ezen gyűlések vezetői, letartóztatásuk napjáig ellenforradalmi agitációt folytattak, melyet a tömegek vallási babonáival egyesítettek, felszólaltak a kommunista párt és szovjet hatalom rendezvényei ellen.

Az elítéltek továbbá a bűncselekmények elkövetésének teljes ideje alatt rendszeresen vallási, szovjetellenes tartalmú irodalmat terjesztettek a lakosság széles körében.

A fentebb említetteken kívül Pázsit, Kovács és mások részt vettek a kommunista párt és a szovjet kormány egyik vezetőjének nevére címzett ellenforradalmi tartalmú levél összeállításában.

Továbbá Huszti, Asszonyi, Györke és Kovács aktívan segítették a magyar fasisztákat Kárpátontúl megszállásának ideje alatt. Mindegyikőjük, mint lelkész, 1938-tól felszólította a lakosságot, hogy aktívan segítsék az ellenséget, köszöntsék a megszállókat.

Huszti és Györke ez idő alatt a magyar fasisztabarát párt tagjai voltak, továbbá ők Asszonyival együtt a „Levente” magyar szervezet tiszteletbeli vezetői voltak, melynek feladata az volt, hogy katonai ismeretekre tanítsa az ifúságot és az SZSZKSZ elleni gyűlölet szellemében neveljék őket.

A Huszti B.E., Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Györke I.I., Pázsit I.O. ellen felhozott vádak az ügyirat alapján bizonyításra kerültek és ezt nem tagadja az óvás.

Azonban az elítéltek büntetésének mértéke túlságosan szigorú, mely súlyosságát tekintve nem felel meg az elkövetett cselekmények súlyosságának, sem azok jellemzőinek.

Figyelembe véve Huszti B.E., Asszonyi I.Sz., Kovács Z.A., Györke I.I. és Pázsit J.O. által elkövetett bűncselekmények jellegét, azt, hogy először állnak bíróság előtt, lehetségesnek látjuk a büntetés mértékének 10 év szabadságvesztésre történő csökkentését mindegyikőjük esetében.

A fentebb említetteknek megfelelően Az Ukrán SZSZK
Legfelsőbb Bíróságának Elnöksége az

alábbi HATÁROZATOT HOZTA:

A Szovjetunió Főügyésze helyettesének óvását jóváhagyja.

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1949. május 23-24-én kelt ítéletét és az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bíróságának 1949. augusztus 3-án kelt határozatát Huszti Béla Emerihovics, Asszonyi István Sztefanovics, Kovács Zoltán Adalbertovics, Györke István Ivanovics és Pázsit József Alekszandrovics ügyében módosítja, büntetésüket javító-munka táborban letöltendő tíz év szabadságvesztésre csökkenti mind-egyikőjükre vonatkozóan.

Egyebekben az ítélet és a harmadfokú fellebbezés az említett elítéltekre vonatkozóan nem módosul.

Elnöklő bíró, s.k., Noscsenko P.

[1991.08.31] Határozat Györke István rehabilitálásáról

Titkos (áthúzva)1. számú pld. Nem titkos
JÓVÁHAGYOM
Kárpátontúli Területi m.b. Főügyész,
az igazságügy 3. kategóriájú állami tanácsosa
s.k., Bondarenko A.Ju.
1991. augusztus 31.

VÉLEMÉNY

Györke I.I. ügyében a 2353 sz. levéltári büntetőügy anyagai alapján

Györke István Ivanovics, született 1896-ban, Kárpátontúli terület, Ungvári körzet, Nagygejóc, párton kívüli, a letartóztatásáig református lelkészként szolgált a Beregszászi körzeti Beregújfaluban,

1949 május 23-24-én lett elítélve a Kárpátontúli Területi Bíróság által az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-4., 54-10. tc. 2. bek. és 54-11. tc. alapján 25 év szabadságvesztésre javító-munkatáborokban való letöltéssel, 5 évi jogfosztással és vagyonelkobzással.

Györkét azért ítélték el, mert 1945-ben belépett az 1935-ben Szabó és Simon református lelkészek által Kárpátontúli-Ukrajna területén létrehozott magyar vallási szervezetbe, melyet a „Keleti fivérek klubja”-nak neveztek és a vallási szertartások alkalmával rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, amelyekben felhívta a szovjet ifjúságot, hogy ne vegyenek részt a szovjet- és a pártszervezetek által szervezett társadalmi-politikai és kulturális rendezvényeken, a református felekezetű katolikus hívők között szovjetellenes magyar nacionalista szórólapokat terjesztett.

A Szovjetuniónak a fasiszta Németország ellen folytatott háborúja idején, 1942 őszén Györke prédikációt tartott a templomban, melyben felszólította a lakosságot, hogy adományozzanak meleg ruhákat a magyar hadsereg számára. Ezen kívül tiszteletbeli elnöke és lelki vezetője volt a fasiszta-szimpatizáns „Levente” ifjúsági szervezetnek.

Az USZSZK Legfelsőbb Bírósága büntetőügyi testületének 1949. augusztus 3-án kelt határozata a Kárpátaljai Megyei Bíróság 1949. május 23-24-én kelt ítéletét Györke ügyében érvényben hagyta, fellebbezési kérelmét elutasította. (ügyirat 291-293. old. 3. kötet)

Az USZSZK Legfelsőbb Bírósága elnökségének 1955. november 3-án kelt határozata a Kárpátontúli Területi Bíróság ítéletét és az USZSZK Legfelsőbb Bírósága határozatát Györke ügyében megváltoztatta: a kiszabott büntetést 10 éves szabadságvesztésre csökkentette javító-munkatáborban történő letöltéssel.

Egyebekben a bírósági ítélet nem került megváltoztatásra /ügyirat 316-322. old., 3. kötet/.

Györkét 1949. március 25-én tartóztatták le és 1956. június 8-án szabadult.

Örizzetben töltött a büntetés-végrehajtás helyén 7 év 2 hónapot és 14 napot.

Az USZSZK Állambiztonsági Hivatalának Kárpátontúli Területi Főosztálya Beregszászi Járási Osztályának adatai alapján a Beregszász, Sevcsenko út 39a, 17.

lakásban él az elítélt fia, Györke László Mátyás Sztepanovics, született 1947-ben.

Györke Sz. I.-re kiterjed az Ukrán SZSZK 1991. április 17-én kelt „A politikai megtorlások áldozatainak rehabilitációjáról” szóló törvény I. cikkelye.

Az USZSZK Állambiztonsági Hivatala Kárpátontúli Területi Főosztálya nyomozói osztályának megbízott vezetője, s.k., Pohoriljak A.D. alezredes

A Kárpátontúli Területi Főügyész, az állambiztonsági hivatalok nyomozói osztályai felügyeletéért felelős segédje, az igazságügy vezető tanácsosa, s.k., Ratocska Ju.I.

Megjegyzés: A rehabilitációról szóló igazolás megküldve 1991.10.23-án Györke I.I. fiának, Györke László-Mátyás Sztepanovicsnak.

A megyei főügyész segédje, igazságügyi tanácsos, s.k., Gribov M.A

5.7. Zsurki József 1901–1957

5.7.1. Életrajzi adatok.

Zsurki József, sz.: 1901. június 27., Beregszász. Érettségét a Beregszászi Magyar Királyi Főgimnáziumban tett 1919. július 1-én tett jeles eredménnyel. Teológiai tanulmányait Sárospatakon végezte 1919–1923 között. Első lelkészképesítő vizsgát 1923. szeptember 13-án tett jeles eredménnyel. Második lelkészképesítő vizsgát 1925. szeptember 17-én tett jeles eredménnyel.³³⁸ A következő gyülekezetekben szolgált a letartóztatásáig: hitoktató segédlelkész Munkács 1923.10.1–1924.12.1., német nyelven teológiát hallgatott Zürichben 1925–1926, hitoktató lelkész Beregszászon 1926–1929.07.01, Nagypalád 1929.07.1–1949.11.26.³³⁹ Közéleti szolgálatokat is végzett: tagja volt a Bereg-Ugocsa k.e.e. Vármegyei Törvényhatósági Bizottságának, a Nagypaládi Hitelszövetkezet könyvelője és Egyházmegyei tanácsbíró is volt. Publikált a „Szeretet” c. egyházkerületi lapban. 1944.11.18–1944.12.5 között a szolyvai gyűjtőtáborba került több lelkész társával együtt, ahonnan Petrov tábornok engedélyével szabadult.³⁴⁰ Letartóztatva 1949. november 26-án Nagypaládon, 48 éves korában. Büntetése:

25. év javító-nevelő munkatábor, 5 év jogvesztés és vagyonelkobzás. Elítélve az USZSZK BTK 2.r., 54.§.4.c., 54.§.10.c., az USZSZK BTK 54.§.2.c., USZSZK BTK 29.§. a., b., c., alapján. Fogságát Kazahsztánban töltötte, Karaganda városában.³⁴¹ Betegen tért haza a fogságból, de ezek ellenére tovább folytatta a szolgálatait, Zápšonyban volt beszolgáló lelkész 1956–1957 között.³⁴² 1957-ben meghalt. Felesége: Adriányi Erzsébet, sz.: 1911. október 17., Bártfa, házasságot 1930. november 25-én kötöttek. Gyermekei: György (1931. szeptember 27.), Ferenc (1932. szeptember 9.), Csaba (1940. március 8.). Rehabilitálva 1992-ben.³⁴³ A nagypaládi református templom falán emléktábla áll Sárkány Károly és Bencsik István református esperes templomépítő lelképásztorok, valamint Zsurki József lelképásztor

92. kép. Zsurki József 1925 körül.
(Forrás: Zsurki Jenő).

³³⁸ TtREL I.1.i.25. Zsurki József lelkézi törzslapja.

³³⁹ TtREL I.8.d.23. Nagypalád története.; FODOR 2016. i.m., 245., 445.

³⁴⁰ TtREL I.1.c.465. Asszonyi István forgolányi lelkész 1945. január 23-án kelt jelentése Tiszántúli püspökének.

³⁴¹ Kaz. Sz.Sz.R. Karaganda p-o Szpász p/ja 419/9 D.

³⁴² FODOR 2016, i.m., 529.

³⁴³ UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 2272, Delo 2542. Zsurki József peranyaga.

emlékére ezzel a szöveggel: „Zsurki József (1901–1957) nagypaládi lelkipásztor (1929–1949). A sztálini önkény áldozata. „Az Úr az ő népének ereje...” Zsolt. 28:8”³⁴⁴ Az emléktáblákat az emlékező gyülekezet 1997. december 30-án állíttatta.

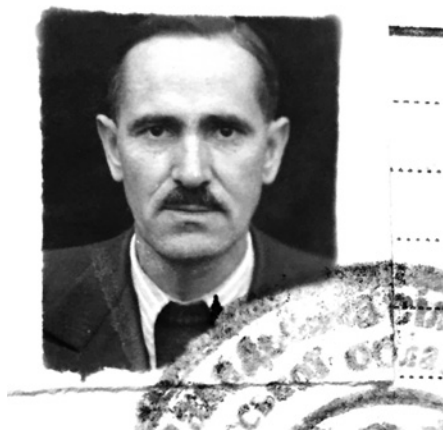
[1901- 1941] Zsurki József önéletrajza

„Életrajzi adataim: születtem 1901 jun. 27-én Beregszászon. Elemi iskolát és gimnáziumot végeztem ugyancsak Beregszászon. Theológiai tanulmányaimat végeztem Sárospatakon. 1923-25-ig segédlelkész voltam³⁴⁵ Munkácson, ahol a volt Kárpátaljai Ref. Egyházkerület püspöki hivatalának titkári teendőit is elláttam. 1925-26 ban a Zürich-i tudomány egyetem hallgatója voltam.

Onnan visszatérve 1929 július 1-ig, mint gimn. hitoktató működtem Beregszászon. Ettől kezdve szolgálok Nagypaládon, mint lelkipásztor. Házasságot kötöttem 1930 nov. 25-én Adriányi Erzsébettel, aki 1911. okt. 17-én született Bártfán. Házasságunkból született gyermekek György, Ferenc és Csaba. Zsurky József.”³⁴⁶

5.7.2. Előzmények, rabság és szabadulás.

[1937.03.] Zsurki József PREMKE szervezet alapító

„1937. március PRMKE helyi szervezete alakultak a következő településeken: Beregújfalu (elnök: Györke István), Gecse (Ágoston Margit), Bene (Orémusz László), Búcsú (Kájel Mihály), Asztély (Simon Zsigmond), Badaló (Kiss Tivadar), Csoma (Gyurkovics Endre), Halábor (Orosz Imre), Mezőhomok (Drohobeczky Gyula), Muzsaly (Hunyady István), Déda (Papp István), Gát (Kiss Gyula), Nagypalád (**Zsurki József**), Tivadar (Kacsza Gábor)”³⁴⁷

93. kép. Zsurki József 1945-ben. (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 2272, Delo 2542. Zsurki József peranyaga)

³⁴⁴ OROSI Zsuzsanna: Barangolás a nagypaládi temetőben. In: *Kárpátinfo*, 2016. január 14, 20. évf., 2. szám, 5.

³⁴⁵ A Pataki Értesítő szerint 1924–25 között Zsurki József Baselben tanult. A Sárospataki Ref. Főiskola Theol. Akadémiai és Gimnáziumi Évkönyve az 1941-42-ik iskolai évről. (A 411. esztendő) LXXXVI. évf. Sárospatak 1942. 82.

³⁴⁶ TtRL I.8.c.5. Nagypalád története.; SZABADI II. 2016, i.m., 392–393.

³⁴⁷ FEDINEC 2002, i.m., 263.

[1939.10.26] „Nagyszőlősről jelentik.

A máramarosugocsbai református egyházmegye most tartotta Nagyszőlősen évi rendes közgyűlését az Isaák Imre esperes és Nagy Iday Ferenc egyházmegyei gondnok elnöke alatt. Közgyűlés előtt istentisztelet volt, amelyen az ígéhirdetés Seress Zoltán bilkei lelkész végezte. Meghallgatták és tudomásulvették az esperesi Jelentést, melyben megemlékezés történt Sörös Béla püspök haláláról, Bertók Béla jubileumáról és kitüntetéséről. Az egyházmegye melegen ünnepelte kiváló vezető férfiénak, dr. Siménfalvy Árpádnak főispánná történt kinevezését. A közgyűlés egyhangú kérésére eddig viselt tisztségeit Siménfalvy Árpád az egyházmegyében megtartja. A földreform és a telepes birtokok magyar kézre juttatása kérdésében elfoglalt helyes álláspontjukért a közgyűlés feliratban üdvözölte gróf Teleki Mihály földművelésügyi minisztert és dr. Szilassy Béla tárca nélküli államtitkárt s biztosította őket bi zalmáról és támogatásáról. Megerősítette az egyházmegyei közgyűlés a dolhai lelkészválasztást, ahová Veress Zoltánt és a tiszakeresztúri lelkészválasztást, ahová Forgón Pált hívták meg egyhangúlag. Elhatározták, hogy báró Perényi Zsigmond kormányzói biztost a Közgyűlés küldöttségileg üdvözli, mert benne egy Kárpátalját melegen szerető szívű államférfit kapott a magyarországi föld, egyben megbízták a küldöttséget, hogy egyházi és iskolai ügyekben előterjesztéseket tegyen a kormányzói biztos előtt. Sárkány Lajos dr. a belmissziói és a tanügyi jelentést terjesztette be ezután; mindkettőből kitűnt, hogy a lelkészek és tanítók odaadással munkálkodnak a rájuk bízottakban.

Az egyházmegye november 2-től kezdődő hatállyal visszatér a tiszántúli egyházkerülethez, amelynek Révész Imre dr. debreceni püspök a lelki vezére s az ottani egyházkerületi közgyűlésre képviselőül az esperesen és az egyházmegyei gondnokon kívüli Lajos Sándor főjegyzőt, dr. Sárkány Lajost lelkészi, Siménfalvy Árpádot és Lator Istvánt világi részről megválasztották. Póttagok lelkészi részről Kiss István és **Zsurki József**, világi részről Dobos Jenő és Kalós Bertalan. Megalakította a közgyűlés az egyházmegyei tanácsot is a következőleg: Elnökség Isaák Imre esperes és Nagy Iday Ferenc gondnok, tagok: Lajos Sándor, dr. Sárkány Lajos, Horkay Lajos, dr. Siménfalvy Árpád, Lator István és Szabó Sándor.³⁴⁸

[1949.11.25] Házkutatás alatt Zsurki Józsefnél talált köszöntő beszéd

„Nálam találtatott 1949 XI.25-én házkutatás alkalmával.

Érdeemes azon elgondolkoznom, hogy egyik másik nap, miként kapja meg vagy veszíti el – vagy harmadik eset is lehetséges – miképpen bőviti meg, szélesíti ki a maga ünneppé avatásának tartalmát, jelentőségét. És különösen érdemes ezen elgondolkozni ma dec. 6-án Miklós napján.

Hogyan lett meg különböztetett nap dec. 6-a Miklós napja? Ezelőtt 1500 esztendővel élt egyik görög városban egy külön ember. Nikolaus tehát magyarul Miklós volt a neve. Arról volt nevezetes, hogy szorgalmas másokon mindig segíteni

³⁴⁸ MTI Napi Hírek, 1939. október 26. [0452]

akart és mindenekfelett imádságos lelkületű ember volt. Élt ugyancsak abban a városban egy durva lelkű, Istent és embert egyaránt nem szerető ember, egy mézszáros.

Hogy hogy nem történt, egyszer keresztelte három jó kedvű gyermek az útját e mézszárosnak. A gonosz ember mindenben ellenséget lát, a sötétség fiait bántja a derű, a világosság. A mézszáros bárdot ragadott és szétvagdalta a három gyermeket. Lett gyász, siralom. Bánatba merültek kába semmittevése, hangos jajgatása tette még reménytelenebbé a helyzetet. Ekkor jelenik meg a szintéren Miklós – így beszéli tovább a legenda – s meg magyarázhatatlan, s csodálatos ténykedése folytán a gyermekek újra talpra ugranak, járnak, örülnek és mosolyognak. Ettől az időtől kezdve lett Miklós népszerűen Mikulás a gyermekek védőszentje, titkos örömszerzője. Elterjedt tisztelete mindenütt, ahol csak keresztények élnek. A mi magyar földünkön is már évszázadok óta fényes arcú reménykedő gyermekek fényesre tisztított ablakokba kitett cipő erdeje várja az ajándékot hozó Mikulást.

Ünnep volt, várva-várt nap volt Miklós napja, de csak a gyermekeknek. De közben mi történt? 1918 őszén a magyar élet felett beborult az égbolt. Ijjesztő fekete éjszaka szakadt ránk. Előjöttek a sötétség fiai, taglós martalócok s kacagó reménységét, magyaroknak békebiztosítóját Európának, az ezeresztendjével is fiatal élet-erős Hungáriát, Magyarországot darabokra szagaták. És mi is álltunk tétován, megdermedten, s kábult semmtevésünk csak súlyosbította helyzetünket. De íme váratlanul felült fehér lovára a hős, a vezér. Szavára seregek nőttek. A zűrzavar helyett lett rend. Az éjszaka sötétjét áttörte bevilágította a reménység csillaga. Az ingadozók talpra állottak, a gyávákból hősök lettek, s peregtek az idő rokkáján az évek. Az életre kapott törzs már kiáltott a levágott tagok után. Hazajött a Felvidék, Kárpatalját is megváltotta drága magyar vérrrel. Majd a Király hágón tört keresztül a vezér, hogy Csaba népének is elvigye a szent symbolumot a békének életnek reménységének százszor szent színeit s kitűzte a Hargita ormára. Ezt cselekedte a XX. század magyarságának csodatevő választottja, vitéz n. H.M. Azóta ünnepe dec 6-a nemcsak gyermeknek, de felnőtt apáknak anyáknak a hármasszerc és négy folyam ölen. S lesz is ünnep, míg magyar szív dobog a földön. Ezekkel a gondolatokkal nyitom meg iskolai ünnepélyünket, s teljes reménységünk beteljesedetét váró magyarok nevében köszöntöm az első, legtöbbet munkálkodót ebben a hazában, a vezért, a kormányzót, vitéz n. H. M-t.”³⁴⁹

[1955.04.15]. Zsurki József fogságból írt levele fiának, Zsurki Györgynek

„U.Sz.Sz.R. Zakarpackaja obl.
gor. Beregovó
ul. Géza Kobiszleckaja No 3.
Zsurki Elizaveta ev.

³⁴⁹ UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 2272, Delo 2542. Zsurki József peranyaga.

Kaz. Sz.Sz.R. Karaganda
p-o Szpászok p/ja 419/9 D
Zsurki György Jozsifovics

Kedves Gyuri Fiam! 1955.IV.15.

Apai szeretettel köszöntelek névnapod alkalmával. Mikor kicsinyek voltatok mi szülők ilyenkor tortákkal leptünk meg Benneteket. A fogoly medital keresi mindennek az okát. Én is rájöttem arra, hogy e szokás mögött ott lappang az a gondolat, helyesebben az szülte ezt a szokást, hogy az emberi élet keserű, mostohák a hét köznapok s ráfér egy kis megédesítés, egy kis titkos örömszerzés. A ház-as-élet első heteit mézes heteknek nevezik. Kívánom neked Fiam, hogy élete-teknek ne csak első hetei de hosszú évei legyenek boldog évek. Hiszem, Istenem engem is nemsokára haza vezet közétek. A síró panaszkodó tömeg után milyen boldogság lesz számomra a ti boldog mosolygó arcotokat látni, Lenával együtt. Szeretettel csókol apu.³⁵⁰

[1955.06.28] Zsurki József fogságból írt levele családjának

„U.Sz.Sz.R. Zakarpackaja obl.
gor. Beregovó
ul. Géza Kobiszleckaja No 3.
Zsurki Jelizaveta ev.
Kaz. Sz.Sz.R. Karaganda
p-o Szpászok p/ja 419/9 D
Zsurki Jozsif Jozsifovics

Kedves Lena, Gyuri, Jenőke! 1955. VI. 28

Leveleteket, fényképet meg kaptam. Köszönöm a részletes beszámolót, a jó kíván-ságokat. Amint már írtam, azt a bizonyos lev. lapot tekintésed meg nem írottak. Minden rendben van. Az csak egy futó rossz hangulat volt. Nagyon örülök, hogy egészségek vagytok, hogy a kicsi fejlődik. Hogy vannak kisebb nehézségek, hogy a számítások nem mindig úgy útnek be, amint mi ki tervezgetjük, mi ezt öregebbek már meg tanultuk, ti is megtanuljátok. De a kisebb bajok mellett, még a Ti mostani életeteknek is van nagyon sok öröme, boldogsága, csak fel kell fedezni azokat. So-raítokból anyuék leveleiből úgy látom, hogy Nátatok ebben a vonatkozásban min-den rendben. Megértitek, szeretitek egymást s ez mindennél fontosabb. Maradjon így meg életetek végéig. Be kell számolnom arról, hogy a fényképpel kapcsolatban, olyan jó kacagtam, amelyet már régen nem. Éppen nálam volt az öreg N.B.-ics, mi-kor a levelet megkaptam. Ő fogja rögtön a fényképet. Nézi, mosolyog s megszólal. Jozsif itt nincs minden rendben, itt még csak a plán van meg. Van kocsis, párna stb. csak munka nincs. Nézem, igaz. Spontán olyan kacagás vett erőt mindkettőnkön,

³⁵⁰ A Zsurki család hagyatéka. Zsurki József fogságból írt névnapos köszöntője fiának, Zsurki György-nek, 1955.04.15.

hogy könnyeinket törülgetve ölegettük, támogattuk egymást. Kedves Lenám, ha már ígértem azt a bizonyos jellemzést el is küldöm. Ez az írás következőket mondja: Drága tiszta egyenes jellem. Jellembeli defektusai nincsenek. Nagyobb szenvedélyei sincsenek. Rendszerető munkáját pontosan végzi. Nem mintha munka nélkül nem tudna élni. Ellenkezőleg szeret ábrándozni. De ha munkát kap becsületbeli kötelességének tartja pontosan elvégezni. Hajlamos az uralkodásra, parancsolgatásra /Ugyan melyik asszony nem?/ De ha a helyzet úgy alakul, tud szinte az önfeláldozásig szolgálni. Kicsit önző. Ezt nem elég tisztán látom. Lehet csak a szerelem síkján bizonyos fokú féltékenység. Szenzitív tul érzékeny. Ez cselekedeteiben is sokszor befolyásolja. Így, vagy úgy kellene. Forgatja, tekergeti. Határozatlansága sok eset ben ennek a következménye. – Gyurikám anyuéknak és irok pár mulva. Hát ha addig kialakul valami. Azt a bizonyos szprávkát egyesek szerint korán kértem. Azt ők fogják hivatalosan megkérni. No az orvos mondta. Azóta volt alkalmam beszélni az őrnaggyal. Parancsnoka az egészségügynek. Ő ismer engem jó oldaláról. Mikor januárban lekategóriázott a saját felesége ő ismét csak korlátolt munka képességűnek nyilvánított kérésemre. Egyenesen megkérdeztem. Van e reménységem a leírásra? Ha nincs megyek s dolgozom tovább. Válasz. Írásait nem ismerem. Várjon, nálunk minden lehetséges. Egyébként én itt nem élek rosszul. Kosztom jó pihenek. Csak unom már a sok procedúrát. Tegnap egyik jó barátomat Bacsinszky g. k. papot 43 éves aktirováltak. 4 hónappal ezelőtt kezdődött az ügye. Olyan boldog volt, Beszélni se tudott. Szeretettel csókollak mindnyájatokat apu.”³⁵¹

[1955.02.13] Zsurki József fogságból írt levele családjának

„Kedves Gyermekeim! Lena, Gyuri! 1955.II.13.

Leveleteket fényképpel együtt megkaptam. Örömmel nézegetem, s próbálom megalkotni lelki szemeimmel Lena alakját, külső lényét. Én egy kissé értek a grafológiához. Gyuri kérd meg Lenát, hogy írjon ő is nekem egy pár sort. Nagyon örülök, hogy békés szeretetben éltek. Hogy anyut s meglátogattátok. Tudod Gyurikám mi volna még számomra nagy öröm? Ha azt tudnám, hogy a nagymamákkal is teljes az összhang. Ha itt van nem diszonancia megpróbálok majd ilyen távolból segíteni. Úgy van az rendjén Gyermekeim, hogy rövidesen nagypapa legyek. Mióta ezt tudom, aggályom is csökkent jövődő boldog egyetértések illetően gyermek olyan fókusz, ahol elégnék a nemzetiségi felekezeti stb. különbözőségek felbukkanó lidércfénye.

Csókollak Benneteket atyai szeretettel, apu.”³⁵²

³⁵¹ A Zsurki család hagyatéka. Zsurki József fogságból írt levele családjának, 1955.06.28.

³⁵² A Zsurki család hagyatéka. Zsurki József fogságból írt levele családjának, 1955.02.13.

5.7.3. A koncepció per iratanyagai³⁵³

[1949.11.05] Zsurki József letartóztatási parancsa, megelőző intézkedések

„Jóváhagyom” Az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatalának parancsnoka alezredes, sk. aláírás /Cserneckij/ 1949. november 5. Címeres körbélyegző	„Engedélyezem” Kárpátontúli terület főügyésze III. kategóriájú állami tanácsos sk. aláírás /Andrásko/ 1946. november 21. Címeres körbélyegző
--	---

HATÁROZAT

/megelőző intézkedések foganatosításáról/

1949. november 3.

Nagyszőlős városa

Én, Szigeti hadnagy, az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Szőlősi Körzeti Osztályának operatív megbízottja, megvizsgálva a bűncselekmény elkövetésével kapcsolatban beérkezett anyagokat

ZSURKI József Jozsifovics, 1901-es születésű, Kárpátontúli terület Beregszász városának szülötte, nemzetisége magyar, az SZSZSZK állampolgára, pártonkívüli, felsőfokú egyházi végzettséggel, foglalkozása lelkész, nő, a Kárpátontúli terület Szőlősi körzeti Nagypalád község lakosa, a református egyház lelkészeként dolgozik, ügyében

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Hogy Zsurki József Jozsifovicsot az USZSZK 54-4. tc. és 54-10. tc. foglalt bűncselekményekkel gyanúsítják és figyelembe véve, hogy szabadlábon Zsurki elrejtőzhet a nyomozás és a bírósági eljárás elől, az USZSZK Büntető-eljárési Törvénykönyv 143. és 156. tc.-re alapozva

ELRENDELTEM:

Zsurki József Jozsifovics őrizetbe vételét megelőző intézkedésként, hogy a nyomozás és bírósági eljárás elkerülését megelőzzük, amiről az USZSZK Büntető-eljárési Törvénykönyv 144. tc. alapján, aláírásával ellátva, tájékoztatni kell a letartóztatottat.

Az USZSZK Büntető-eljárési Törvénykönyv 158. tc. alapján a határozat másolatát meg kell küldeni az ügyésznek és átadni a börtön vezetőjének a személyi ügyirathoz történő csatolásra.

Az Állambiztonsági Minisztérium Szőlősi Körzeti Osztályának operatív megbízottja hadnagy sk. aláírás /Szigeti/

³⁵³ Válogatás Zsurki József 242 lapnyi peranyagából az UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 2272, Delo 2542. dokumentumai alapján.

„EGYETÉRTENEK” az Állambiztonsági Minisztérium Szőlősi Körzeti Osztályának vezetője Kapitány sk. aláírás /Hriszticsenko/
az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatala „O” osztályának vezetője, őrnagy sk. aláírás /Ogijenko/
az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatala Nyomozói Osztályának vezetője, alezredes sk. aláírás /Akszenov/

Jelen határozatról 1949. XI. 26-án tájékoztattak.

sk. aláírás Zsurki József /Aláírás/

[1949.11.05] Zsurki József letartóztatási parancsa

„Jóváhagyom” Az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatalának parancsnoka ezredes, sk. aláírás /Cserneckij/ 1949. november 5. Címeres körbélyegző	„A letartóztatást jóváhagyom” Kárpátontúli terület ügyésze III. kategóriájú állami tanácsos sk. aláírás /Andrásko/ 1949. november 21. Címeres körbélyegző
---	---

HATÁROZAT /letartóztatásról/

1949. november 3.

Nagyszőlős városa

Én, Szigeti hadnagy, az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Szőlősi Körzeti Osztályának operatív megbízottja, megvizsgálva a bűncselekmény elkövetésével kapcsolatos anyagokat

Zsurki József Jozsifovics, 1901-es születésű, Kárpátontúli terület Beregszász városának szülőtte, nemzetisége magyar, pártonkívüli, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú lelkészi végzettséggel, foglalkozása lelkész, nő, a Kárpátontúli terület Szőlősi körzeti Nagypalád község lakosa, a református gyülekezet lelkésze, ügyében

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Hogy Zsurki József Jozsifovics, Kárpátontúl Csehszlovák Köztársasághoz való tartozása idejében, a Kisgazdapárt tagja és a Kárpáti Magyar Gazda hírlap szerkesztője volt.

1939-ben, Kárpátontúl magyar megszállásának idején, tagja volt a tanárok és lelkészek magyar hatóságok iránti megbízhatóságát vizsgáló bizottságnak Bereg és Ugocsa vármegyék területén.

1940–44-es években, Nagypaládon élve, Zsurki a Magyar Élet Párt és a Nemzeti Érdek büntetőosztag tagja volt.

A Nemzet Érdek tagjaként részt vett a szovjet partizánok elleni hajtóvadászatban. Jelenleg szovjetellenes megnyilvánulásai vannak. A fent kifejtettek alapján

ELRENDELTEM:

Zsurki József Joszifovics, a Kárpátontúli terület Szőlősi körzet Nagypalád község lakosának, letartóztatását és házkutatását.

Az Állambiztonsági Minisztérium Szőlősi Körzeti Osztályának
operatív megbízottja
Hadnagy s.k. aláírás /Szigeti/
„Egyetértenek” az Állambiztonsági Minisztérium Szőlősi Körzeti Osztályának
vezetője, kapitány sk. aláírás /Hriszticsenko/
Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala „O” Osztályának vezetője, őrnagy sk.
aláírás /Ogijenko/
Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Nyomozói Osztályának vezetője
alezredes sk. aláírás /Akszjenov/

[1949.12.03] Határozat vádemelésről Zsurki József ügyében

„Jóváhagyom”

Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói
Osztályának helyettes parancsnoka, alezredes sk. aláírás /Akszjenov/
1949. december 3.

HATÁROZAT /vádemelésről/

1949. december 3.

Ungvár városa

Én, Pacula hadnagy, a Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának főnyomozója, megvizsgálva a 2549. s/sz. ügyirat nyomozati anyagait és figyelembe véve, hogy Zsurki József Joszifovicsra kellőképpen rábizonyítható, hogy a református gyülekezet lelkészeként 1938 novemberében ünnepélyes gyűlést szervezett a magyar megszálló csapatok fogadására, melyen fasisztabarát beszédet mondott.

A magyarok által megszállt Kárpátontúlon élve, szovjetellenes agitációt folytatott a lakosság körében, rágalmazta a szovjet valóságot.

A magyar fasisztabarát Magyar Élet Párt vezetőjeként, az ú.n. „igazoló bizottság”, a falusi előjáróság tagjaként, Bereg vármegye küldötteként aktívan valósította meg a megszálló hatalom programjait.

1944-ben, mint a Nemzeti Érdek fegyveres osztag tagja, személyesen vett részt a szovjet partizánok ellen folytatott hajtóvadászatokban.

Kárpátontúl Szovjet Ukrajnával történő újraegyesülését követően folytatta szovjetellenes agitációját a lakosság körében, Angliának és Amerikának a Szovjetunióval való háború elkerülhetetlenségéről és a Szovjetunió e háborúban történő vereségéről terjesztett pletykákat.

Letartóztatásáig szovjetellenes kéziratokat és irodalmat őrzött.

Az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyve 126. és 127. tc.-je alapján

ELRENDELTEM:

az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4. tc., 54-10. tc. 2. bek. alapján a Zsurki József Joszifovics elleni vádemelést, amiről a vádlottat jelen határozatban aláírás ellenében kell tájékoztatni.

Jelen határozat másolatát az USZSZK Büntető-eljárési Törvénykönyvének 144. tc.-nek megfelelően tájékoztatásul meg kell küldeni a megyei ügyésznek, a Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Főosztálya „A” osztálya vezetője számára.

Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói
Osztályának főnyomozója hadnagy sk. aláírás /Pacula/

Egyetért: Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi
Nyomozói Osztálya 4. alosztályának vezetője, őrnagy sk. aláírás /
Jeremicsev/

Jelen határozatról 1949. december 3-án tájékoztattak.

Gyanúsított aláírása Zsurki

(lásd a hátoldalon)

[1949.12.24] Határozat tárgyi bizonyítékok csatolásáról Zsurki József ügyéhez

„Jóváhagyom”

Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának helyettes vezetője, alezredes sk. aláírás /Akszenov/
1949. december 24.

HATÁROZAT

/tárgyi bizonyítékok csatolásáról a 254. s/sz. nyomozati ügyirathoz/

1949. december 24.

Ungvár városa

Én, Pacula hadnagy, az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának főnyomozója, megvizsgálva az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4., 54-10. tc. alapján megvádolt Zsurki József Joszifovics 2549. s/sz. ügyiratának nyomozati anyagait

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Kárpátontúl területének a Szovjet Hadsereg csapatai által a magyar-fasiszta

megszállóktól történő felszabadításakor, a magyar felderítő és kémelhárító szerv, a „Kémelhárító Osztály” hivatalos munkatársának, a Nagyszőlős városából elmenekült Aykler Domokos ezredes lakásán megtalálták és elkobozták Zsurki vádlott által 1941. március 17-én írt levelet, melyben az utóbbi kérelmezi Ayklertől 4 magyarbarát magyar kormányzati kitüntetéssel történő elismerését.

Emellett a Zsurki letartóztatottnál végzett házkutatás során megtalálták és elkobozták:

A Prágai Magyar Nemzet 1938. november 4-i lapszámát, mely szovjetellenes cikket tartalmazott.

Zsurki vádlott kéziratát, melyben a fasiszta Magyarország kormányzóját, Horthyt dicsőíti.

Figyelembe véve, hogy ezek a dokumentumok az ügyben bizonyítási jelentőséggel bírnak, ezért az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 67. tc.-je alapján

ELRENDELTEM:

A felsorolt dokumentumok, mint tárgyi bizonyítékok, csatolását a Zsurki J.J. elleni vádemelés 2549. s/sz. ügyiratához.

Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói
Osztályának főnyomozója
hadnagy sk. aláírás /Pacula/

Egyetért: Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi
Nyomozói Osztályának 4. alosztályának vezetője,
őrnagy sk. aláírás /Jeremicsev/

[1950.01.13] Vádemelés Zsurki József ügyében

„Jóváhagyom” 2549. s/sz.

nyomozati anyag

Az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatalának *helyettes (ceruzával)* parancsnoka, ezredes, sk. aláírás /Cserneckij/

1950. január 13.

Címeres körbélyegző

VÁDEMEELÉS

Zsurki József Joszifovics ügyében az
USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4., 54-10. tc. 2 bek. alapján

A Állambiztonsági Minisztérium Szőlősi Körzeti Osztálya szovjetellenes tevékenységért 1949. november 26-án letartóztatta Zsurki József Joszifovicsot.

Az ügyben végzett nyomozás megállapította, hogy Zsurki, a Szőlősi körzeti Nagypalád református gyülekezetének lelkészeként, 1938 novemberében meg-

szervezte a magyar megszálló csapatok ünnepélyes fogadását, erre a célra megszervezett gyűlésen üdvözlő beszédet mondott, felszólítva a lakosságot, hogy engedelmessékedjenek a megszálló hatalomnak és ellentmondás nélkül hajtsák végre utasításait és rendelkezéseit, „felszabadító hadseregnek” nevezte a megszálló csapatokat. /22., 37-41, 92 ügyiratlap/.

Mint a magyar megszállók bizalmi embere, 1939 tavaszán felvették az ú.n. „igazolói bizottságba”, amely a tanárok magyar megszálló hatalom iránti megbízhatóságának vizsgálatát végezte. /11-14., 29-36., 76., 81., 95-98. ügyiratlap/

Nagypalád falusi előljáróságának tagja, Bereg, majd Szatmár vármegye képviselője volt, aktívan részt vett a megszállók utasításainak és rendelkezéseinek megvalósításában. /22., 42-45., 76-77., 81. ügyiratlap/.

A nagypaládi iskola diákjait fasisztabarát szellemben nevelte. /51-53. ügyiratlap/.

A református gyülekezet lelkészeként felszólította a lakosságot, hogy imádkozzanak a szovjet állam német-magyar megszállók általi mihamarabbi megsemmisítéséért, a lakosságtól követelte a fasiszta-magyar kormány mindennemű támogatását, dicsőítette Horthy, a fasiszta Magyarország kormányzóját. /46-50., 93. ügyiratlap/.

1939–1944 között egyike volt a nagypaládi magyar fasiszta párt, a Magyar Élet Párt vezetőinek. /74., 81. ügyiratlap/.

Segítette a megszálló hatalmat, hogy a magyarbarát és a „nagy Magyarország” eszméjéért „bántalmazott” személyeket a magyar, kormányzati „Nemzetvédelmi Kereszt” kitüntetésben részesítsék. /60-65., 81. ügyiratlap/.

1944 tavaszán részt vett a szovjet partizánok elleni hajtóvadászatban. /81., 90-92. ügyiratlap/.

Kárpátontúl Szovjet-Ukrajnával történő újraegyesülését követően, elégedetlen lévén a szovjet hatalom megteremtésével Kárpátontúlon, a lakosság körében szovjetellenes agitációt folytatott, rágalmazta a szovjet valóságot, pletykákat terjesztett Angliának és Amerikának a Szovjetunióval való háborújának elkerülhetetlenségéről és a Szovjetunió e háborúban történő vereségéről. /70-74., 77-79., 82. ügyiratlap/.

Letartóztatásáig szovjetellenes kéziratokat és irodalmat őrzött. /52., 55. ügyiratlap/.

Az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4. tc., 54-10. tc. 2. bek. alapján az ellene felhozott vádakban bűnösnek vallotta magát. /25-28 ügyiratlap/.

Az elkövetett bűncselekményeket az alábbi tanúk: Zelekovics D.J. /70-75., 146-157. ügyiratlap/, Derkács E.I. /76-79., 126-134. ügyiratlap/, Kormos M.M. /80-83., 162. ügyiratlap/, Bak L.A. /84-89., 135-139. ügyiratlap/, Sebestyén Á. J. /90-94., 140-145. ügyiratlap/, Kövér A.V. /95-98., 158-161. ügyiratlap/ vallomásai és velük történő szembesítések, valamint tárgyi bizonyítékok /181. sz. csomag/ támasztják alá.

A felsoroltak alapján VÁDAT EMELÜNK:

Zsurki József Joszifovics ellen, 1901-es születésű, az USZSZK Kárpátontúli terület Beregszász városának szülőtte, kulák-paraszti származású, magyar, az

SZSZSZK állampolgára, pártonkívüli, felsőfokú végzettségű, nő, elmondása szerint büntetlen előéletű, a református egyház egykori lelkésze, letartóztatásáig a Szőlői körzeti Nagypaládon élt.

mivel: 1938 novemberében megszervezte a magyar megszálló csapatok ünnepélyes fogadását, erre a célra megszervezett gyűlésen üdvözlő beszédet mondott.

Tagja volt az ú.n. „igazoló bizottságnak”, amely a tanároknak a megszálló magyar hatóságok iránti megbízhatóságának megállapítását végezte.

Mint Nagypalád községi elöljáróságának tagja, Bereg és Szatmár vármegye képviselője, aktívan részt vett a megszállók utasításainak és rendelkezéseinek megvalósításában.

Mint a falusi iskola diákjainak szellemi nevelője, fasisztabarát szellemben nevelte azokat.

A református gyülekezet lelkészeként felszólította a lakosságot, hogy imádkozzanak a szovjet állam német-magyar megszállók általi mihamarabbi megsemmisítéséért, a lakosságtól követelte a fasiszta-magyar kormány mindennemű támogatását, dicsőítette Horthyt, a fasiszta Magyarország kormányzóját.

Egyike volt a magyar fasisztabarát párt, a Magyar Élet Párt vezetőinek.

Segítette a megszálló hatalmat, hogy az aktív magyarbarátokat a Nemzetvédelmi Kereszt kormányzati kitüntetésben részesítsék.

Személyesen vett részt a szovjet partizánok elleni hajtóvadászatban.

Kárpátontúl Szovjet-Ukrajnával történő újraegyesülését követően a lakosság körében szovjetellenes agitációt folytatott, rágalmazta a szovjet valóságot, pletykákat terjesztett Angliának és Amerikának a Szovjetunióval való háború elkerülhetetlenségéről és a Szovjetunió e háborúban történő vereségéről.

Letartóztatásáig szovjetellenes tartalmú kéziratokat és irodalmat őrzött, azaz az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4. tc., 54-10. tc. 2 bek. leírt bűncselekményeket elkövette.

Az USZSZK Büntető.eljárási Törvénykönyvének 200. tc. alapján, a Zsurki József Jozsifovics elleni vádemelésről szóló 2549. s/sz. nyomozati anyagot a vádlott bíróság elé állításának céljából továbbítjuk a területi ügyésznek.

A Állambiztonsági Minisztérium Hivatal Kárpátontúli Területi Nyomozó Osztályának főnyomozója, hadnagy sk. aláírás /Pacula/

EGYETÉRTENEK: A Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozó Osztály 4. osztályának vezetője, őrnagy sk. aláírás / Jeremicsev/

A Állambiztonsági Minisztérium Hivatal Kárpátontúli Területi Nyomozó Osztályának helyettes (kézzel írva) vezetője, alezredes sk. aláírás /Akszjonov/

A vádirat 1950. január 13-án készült Ungvár városában.

TÁJÉKOZTATÓ

69. Zsurki J.J. vádlottat 1949. november 26-án tartóztatták le és a Belügyminisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi 1 sz. börtönében tartják fogva.
70. Személyes iratai külön csomagban vannak az ügyirathoz csatolva.
71. A tárgyi bizonyítékok külön csomagban vannak mellékelve az ügyirathoz.

A bírósági tárgyalásra beidéztett személyek

LISTÁJA

50. Zsurki József Joszifovics – a Belügyminisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi 1. sz. börtöne.

Tanúk:

1. Kormos Márton Martinovics – Szőlősi körzet, Nagypalád község.
2. Zelenkovics Dezső Joszifovics – Nagyszőlős, Hősök u. 16.
3. Derkács Emil Ivánovics – Szőlősi körzet, Nagypalád község.
4. Bak Lajos Alekszandrovics – Szőlősi körzet, Nagypalád község.
5. Sebestyén Ágoston Joszifovics – Szőlősi körzet, Nagypalád község.
6. Kövér Antal Vasziljevics – Szőlősi körzet, Tiszabökény község.

A Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozó Osztályának főnyomozója, hadnagy sk. aláírás /Pacula/

[1950.01.25] Zsurki József fellebbezési kérelme

Az USZSZK Igazságügyi Minisztériuma
Kárpátontúli Területi Ügyvédi Kamara
Második Jogi Tanácsadás
Ungvár városa
1950. január 25.
№ _____

Kézzel írva

Sz (aláhúzva)

Kivizsgálás céljából az ügyirattal együtt elküldeni az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának

Az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának büntetőügyekkel foglalkozó
bírói testületének,
Kijev városába

A Kárpátontúli Területi Ügyvédi Kamara tagjától, Judkovics M.G.-től, Második Jogi Tanácsadás, Ungvár, Ajvazovszkij u. 2.

Zsurki József Joszifovics

ügyében

FELLEBBEZÉSI KÉRELEM

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1950. I. 20-án hozott ítéletének ügyében

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1950.I.20-án elítélte Zsurki József Joszifovics ügyfelemet az USZSZK Btk. 54/4 tc. és 54/10 tc. 2. bek. foglalt bűncselekményekért 25 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre 5 év jogfosztással és vagyonekkobzással, mert

Kárpátalja magyar megszállásának idején, 1938–1939-es években a Kárpátontúli terület, Szőlósi körzeti Nagypalád református gyülekezetének lelkesze volt, 1938 őszén, amikor a faluba bevonultak a magyar seregek, megszervezte ünnepélyes fogadásukat, amelyen üdvözlő beszédet mondott, „felszabadítóknak” nevezve a megszállókat és felszólította a lakosságot, hogy segítsék a megszállókat, a megszállás első napjaiban az elítéltet, aktív fasisztabarát tevékenységéért, a megszálló a falusi előjáróság tagjává és Bereg, később Szatmár vármegye (körzet) képviselőjévé nevezték ki, ezzel egy időben kinevezték az igazoló bizottság tagjának, amely a tanárok megszállók iránti lojalitásának megállapítását végezte. Ezeket a tisztségeken, a megszállók utasításainak megfelelően, fasisztabarát tevékenységet folytatott.

Lelkészként 1944-ben kérelmezte azon személyek kitüntetését, akik a múltban a megszállók javára fasisztabarát tevékenységet folytattak.

A Szovjetunió német megszállók elleni Honvédő Háborúja alatt, a templomi szószéket szónoki emelvénnyel használva agitált a Szovjetunió ellen és arra szólította fel a lakosságot, hogy segítsék a magyar fasiszta hadsereget a Szovjetunió elleni háborúban.

1948 végén Derkácossal, Zelikoviccsal és másokkal folytatott beszélgetésében valótlán koholmányokat hangoztatott a Szovjetunióban lévő tényleges helyzetről, ezzel egy időben dicsőítette a kapitalista rendet és a burzsoá politikai rendszert.

Az ítéletet helytelennek és megsemmisítendőnek tartom az USZSZK Büntetőeljárás Törvénykönyvének 348. tc. 2., 3., és 5. bekezdései alapján a következő megfontolásból:

Az USZSZK Büntető-eljárás Törvénykönyvének 280. tc.-nek megsértése.

Az elítélt, még az előzetes nyomozás során, azzal védekezett, hogy Nagypalád község szovjet szerveinek és a politikai párt vezetőinek utasítására a kolhoz mellett szóló agitációt folytatott, néhány hívőt meggyőzött arról, hogy lépjenek be a kolhozba, a templomi szószékből hirdette ki a kolhoz megszervezésével kapcsolatos gyűlések és megbeszélések helyét és időpontjait, felszólította a híveket a gyűléseken történő részvételre.

Az előzetes nyomozás során az elítélt által megnevezett személyeket tanúként kihallgatták, de egyikük sem támasztotta alá az elítélt állításait.

Mivel a védelem tanúi közül egyik sem volt beidézve a bírósági tárgyalásra és az ügy kivizsgálásához, ezért az elítélt a bírósági tárgyalás során kérelmezte új tanúk beidőzését, mégpedig: Illés Ferencet és Illés Gál Sándort.

A Területi Bíróság elutasította ezt a kérelmet annak ellenére, hogy ha az elítéltek sikerült volna bizonyítania ezt a körülményt, ez kihatott volna – legalább – a büntetés mértékének kiszabására.

Az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyv 296. tc.-nek megsértése.

A bűncselekmények, melyeket egyrészt az elítélt beismert, másrészt pedig a tanúvallomások bizonyítanak, két csoportra oszthatók. Egy részüket Kárpátontúl felszabadítása előtt, másik részüket a felszabadítás után követte el.

Azok, melyeket Kárpátontúl felszabadítása előtt követett el, kimerítik az 54/4 tc.-ben foglalt ellenforradalmi burzsoáziának nyújtott segítség fogalmát, azok, amelyek a felszabadítás után követett el, kimerítik az USZSZK Btk. 54/10 tc.-ben foglalt bűncselekményeket.

Tekintettel arra, hogy Zelikovics, Derkács és más tanúk vallomása szerint az elítélt ellenforradalmi agitációja magánbeszélgetések során, falatozóban, iskolában, vagy magánlakásokon, nem pedig a templomi szószékről történt, és e beszélgetések tartalma nem mutat a tömegek nemzeti, vagy vallási előítéletével történő visszaélésére, ezért a Területi Bíróság a bűncselekmény e részét az 54/10. tc. 2 bek. alapján helytelenül minősítette, ezért ezt a bűncselekményt ugyanezen törvény-cikk 1. bekezdése szerint kell átminősíteni.

A bűncselekmények elkövetése nem különösen súlyosbító körülmények között történt, ezért nem lehetett volna a börtönbüntetés mértékét 25 évben megállapítani.

Az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 346. tc. 2. bek. alapján kérem: a fellebbezési kérelem jóváhagyását, a Kárpátontúli Területi Bíróság ítéletének hatályon kívül helyezését és az ügy új kivizsgálásra történő visszaadását a bírósági nyomozás szakaszától, Illés Ferenc, Illés Gál Sándor és Virág Gábor Alekszandrovics tanúként történő beidézésével.

Körbélyegző sk. aláírás /Judkovics M.G./

[1950.03.18] Végzés Zsurki József vagyonának elkobzásáról

Az USZSZK Igazságügyi Minisztériuma
Kárpátontúli Területi Bíróság
1950. III/18.
2-6. s/sz.
Ungvár, *olvashatatlan szöveg*, tel. 23-24

A Szőlősi körzet 3. kerületi népbírósága
Lenyo elv.
Feketeadó falu

Azonnali végrehajtás céljából megküldjük a Szőlősi körzet, nagypaládi lakosú Zsurki József Jozsifovics elítélt vagyonának elkobzásáról szóló végrehajtási levelet.

Vagyontárgyainak listamásolata mellékelve.
Mellékelve: fent említett.

A Kárpátontúli Területi Bíróság meghatalmazott elnöke sk. aláírás /Solom/

[1954.12] Zsurki József vagyongazolása

Az USZSZK címere

USZSZK

A Munkás Küldöttek Beregszászi Járási Tanácsának Végrehajtó Bizottsága, Kárpátontúli terület

1954. december

131-61. s/sz.

Beregszász városa

IGAZOLÁS

Kiállítva a Munkás Küldöttek Beregszászi Járási Tanácsának Végrehajtó Bizottsága által arról, hogy Zsurki József Jozsifovics állampolgár gazdasága a Beregszászi járás kulákgazdaságainak listájában nem szerepel.

A Munkás Küldöttek Beregszászi Járási Tanácsa Végrehajtó Bizottságának megbízott elnöke
sk. aláírás V. Skoljarenko

Címeres körbélyegző

[1954.12.30] Határozat Zsurki József büntetésének érvényben hagyásáról

Titkos (áthúzva)

Nem titkos

_____ sz. példány

Vélemény

1954. december 30.

Ungvár

Alulírott, Tokárj, a Kárpátaljai Megyei Bíróság tagja, a megyei bizottság megbízásából, megvizsgálva Zsurki József Jozsifovics büntetőegységét,

megállapítottam:

A Kárpátaljai Megyei Bíróság 1950. január 20-án hozott ítéletével,

Zsurki József Jozsifovicsot, 1901-es születésű, Kárpátalja megye Beregszász városának szülötte, a Kárpátalja megyei Szőlősi járási Nagypalád község lakosa, pa-

raszti származású, a református egyház lelkésze, felsőfokú lelkészi végzettséggel rendelkezik, nős, párton kívüli, büntetlen előéletű, a Szovjetunió állampolgára.

az USzSzk Btk. 54-4. tc. és 54-10. tc. 2. bek. alapján 25 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre, az USzSzk Btk. 29 tc. a, b, v pontok alapján 5 év jogfosztásra és vagyonelkobzásra ítélte.

A Kárpátaljai Megyei Bíróság ítéletét az USzSzk Legfelsőbb Bíróságának 1950. február 15-i határozatával helyben hagyták, Zsurki elítélt fellebbezési kérelmét elutasították.

Zsurkit azért ítélték el, mert a nagypaládi református gyülekezet lelkészeként 1938 novemberében, amikor a faluba megérkeztek a magyar megszálló csapatok, megszervezte ünnepélyes fogadásukat, amelyen üdvözlő beszédet mondott felszabadítóknak nevezve a megszállókat. Kárpátalja megszállásának első napjaiban Zsurkit, aktív támogató tevékenységéért, a megszállók Nagypalád falusi vezetőségének tagjává és Beregi, később Szatmár vármegye képviselőjévé nevezték ki. Ezzel egy időben, 1939-ben, az ú.n. „igazoló/felmentő bizottság” tagja volt, amely a tanárok megszálló hatalomhoz való megbízhatóságának megállapítását végezte.

1941-ben Zsurki kérvényezte a megszálló hatalomnál a megszállók javára fasisztabarát tevékenységet folytató személyek kitüntetését.

A Szovjetunió Nagy Honvédő Háborúja alatt, a templomi szószéket tribünként használva folytatott szovjetellenes agitációt, felszólítva a lakosságot, hogy minden féle módon segítsék a magyar hadsereget a Szovjetunió elleni háborúban.

Ezen kívül, 1948 végén, az elítélt Derkács, Zelinkovics és más állampolgárokkal folytatott beszélgetésben rágalmazta a Szovjetunióban lévő realitást, pletykákat terjesztett Angliának és az USA-nak a Szovjetunióval való háború elkerülhetlenségéről és a Szovjetunió e háborúban történő vereségéről.

Az elítélt bűnösségét az ügyirat alábbi anyagai bizonyítják:

Zelinkovics Dezső Jozsifovics tanú, 1910-es születésű, az elítélttel jó viszonyban van, a következőket vallotta:

„1948 tavaszán a vádlott azt mondta, hogy Mindszentyt (magyar püspök/bíboros) úgy ítélték el mint lelkészt, mert a kommunisták megsemmisítik/elpusztítják/megölik a lelkészeket. 1947-ben, vagy 1948-ban a vádlott azt mondta, hogy hamarosan az USA és Anglia háborúba lép a Szovjetunióval, amelyben a Szovjetuniót legyőzik... A vádlott azt mondta, hogy az USA-ban jobb az élet, mint a Szovjetunióban, hogy Horthy rezsimje jobb volt a magyar népnek, mint Magyarország mostani rendszere. A vádlott azt mondta, hogy amikor megtörténik a kollektivizálás, akkor ott kellesz hagynia a munkáját, mert az emberek nem fogják tudni eltartani, mert szegények lesznek.”

/lásd a bírósági tárgyalás jegyzőkönyvét 188. ügyiratlap hátoldala/

Derkács Emil Ivánovics tanú, 1907-es születésű, az elítélttel jó viszonyban van, a következőket vallotta:

„Lakásomon az elítélt azt mondta, hogy ha Magyarországon a Kisgazdapárt nyeri a választásokat, akkor ott jó élet lesz, ha a kommunisták nyernek, akkor Magyarországon az élet ugyan olyan rossz lesz, mint a Szovjetunióban. Nagy Ferenc USA-ba történő szökését követően a vádlott azt mondta, hogy Nagy eléri, hogy

az USA háborúba lépjen a Szovjetunióval. Azt mondta, hogy már most meg kell kezdenie az USA-nak a Szovjetunió elleni háborút, amíg a Szovjetunióknak nincs atombombája...

Amikor 1947-ben az újságokban megjelentek a kollektivizálásról szóló cikkek, a vádlott azt mondta: „Amikor Kárpátalján kolhozok lesznek, az emberek éhezni fognak”.

/lásd a bírósági tárgyalás jegyzőkönyvét, 189. ügyiratlap/.

Kormos Márton Martinovics tanú, 1908-as születésű, az elítélttel jó viszonyban van, a következőket vallotta:

„Nagy Ferencsel kapcsolatban a vádlott azt mondta, hogy az USA-ba szökött, ott új kormányt szervez és Magyarországon visszaállítja a régi rezsimit. A vádlott azt mondta, hogy az USA-nak atombombája van, ezért legyőzi a Szovjetuniót”.

/lásd a bírósági tárgyalás jegyzőkönyvét, 189. ügyiratlap hátoldala/.

Sebestyén Ágoston Jozsifovics tanú, 1925-ös születésű, az elítélttel jó viszonyban van, a következőket vallotta:

„A vádlott a templomban az oroszok feletti győzelemért imádkozott”.

/lásd a bírósági tárgyalás jegyzőkönyvét, 190. ügyiratlap/.

Az elítélt részben bűnösnek vallotta magát, a bírósági tárgyaláson a következőt vallotta:

„A rádióban bemondták, hogy 1939. november 5-10. között a magyar csapatok elfoglalják Kárpátalját. Az öregek úgy döntöttek, hogy fogadják a magyarokat, delegációt küldtek, amelynek én is a tagja lettem. Beszédemben abbéli örömet fejeztem ki, hogy a konfliktus békésen rendeződött, azt mondtam, hogy Isten hozta magukat.

Egyszer a Vallás és Oktatásügyi Minisztertől egy határozatot kaptam, hogy a tanári igazoló/felmentő bizottság tagjává neveztek ki. A bizottság ülésein 2-3 alkalommal vettem részt.

A háború alatt én nem beszéltem a Szovjetunió megsemmisítéséről/szétveréséről, de a püspök utasítására gyakran szerveztünk közös imádkozást a magyar fegyveresek győzelméért. Az iskolai gyűléseken köteles voltam Horthyt dicsőíteni...

A kitüntetések megítélésében annyi volt a részem, hogy segítettem a kitüntetésre felterjesztett személyek adatlapjainak kitöltésében”.

/lásd a bírósági tárgyalás jegyzőkönyvét, 188. ügyiratlap/.

Bűnösnek vallom magam abban is, hogy Kárpátalja magyar megszállásának során a falusi vezetőség tagja és Beregi vármegye képviselője voltam.”

/lásd az előzetes nyomozás kihallgatási jegyzőkönyvét, 28. ügyiratlap/

Zsurki elítélt sem az előzetes, sem a bírósági nyomozás során nem vallotta magát bűnösnek szovjetellenes agitáció végzéséért Kárpátalja felszabadítását követően, de bűnössége a vád ezen részében Zelinkovics, Derkács és Kormos tanúk vallomásaival bizonyítást nyert.

A vád többi részét, vagyis, hogy Zsurki Nagypalád magyar csapatok általi megszállásának napján, a megszállók tiszteletére szervezett ünnepségen üdvözlő beszédet mondott, melyben felszabadítóknak nevezte azokat, a tanárok magyar

megszállókkal szembeni lojalitását vizsgáló igazoló/felmentő bizottság tagja volt, a megszálló hatalomtól kérelmezte azon személyek kitüntetését, akik a megszállók javára fasisztabarát tevékenységet végeztek, és a Szovjetunió Nagy Honvédő Haborúja során a templomi szószékről felszólította a lakosságot, hogy imádkozzanak a Szovjetunió feletti győzelemért, az elítélt beismerő vallomása, Sebestyén tanú vallomása, a Horthy születésnapjának tiszteletére tartott gyűlésen mondott és az ügyhöz mellékelte beszéde, és a megszállóktól érdemeikért kitüntetését kérelmező levele bizonyítja.

Az ügy anyagai megállapítják, hogy az elítélt nemzeti, vagy vallási előítéletek alkalmazása nélkül folytatott szovjetellenes agitációt, ezért cselekedeteit a vád e részében az USzSzk Btk. 54-10. tc. 2. bek. alapján helytelenül minősítették, mert ezeket az említett törvénycikk 1. bekezdése alapján kell minősíteni.

Figyelembe véve, hogy Zsurki elítélttel szemben a bíróság által kiszabott büntetés mértéke megegyezik az elkövetett bűncselekmény súlyosságával, és ezért nem célszerű bűncselekményeinek átminősítéséért a bíróság ítéletének megfellebbezése az általa végzett szovjetellenes agitáció részben az USzSzk Btk. 54-10. tc. 2. bek.-ről az említett törvénycikk 1. bekezdésére.

A felsoroltak alapján,

javaslom:

a Kárpátaljai Megyei Bíróság ítéletét a kiszabott büntetés mértékét illetően helyben hagyni, a Zsurki József Joszifovics által végzett szovjetellenes agitáció vádjában a bűncselekményt USzSzk Btk. 54-10. tc. 2. bekezdéséről átminősíteni az USzSzk Btk. 54-10. tc. 1. bekezdésére.

A Kárpátaljai Megyei Bíróság tagja sk. aláírás /Tokárj/

„Egyetért”

A Kárpátaljai Megyei Ügyész segédje, Különleges Ügyek, csoportvezető, I. kategóriájú jogász /Csikáló/ többször áthúzva

[1990.02.13] Szakértői vélemény Zsurki József rehabilitációja ügyében

(kézírással) Az ügyirathoz
(áthúzva) Nem titkos

Titkos

_____sz. példány
Kárpátontúli terület megbízott ügyésze
3. kategóriájú állami jogtanácsos
sk. aláírás O.Ju. Bondarenko
1990. február 13.

SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY

1990. január 30.

Ungvár városa

Konykova M.A jogtanácsos, a Kárpátontúli területi ügyész segédje, az 1988. július 30-án kelt 42sz/13/40 s/sz. utasításnak megfelelően megvizsgálva Zsurki J.J.

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A Kárpátontúli Területi Bíróság büntetőügyi bírói testületének 1950. január 20-án hozott ítéletével,

Zsurki József Joszifovicsot, 1901-es születésű, Kárpátontúli terület Beregszász városának szülötte, magyar, pártunkívüli, büntetlen előéletű, kulák-paraszti származású, felsőfokú egyházi végzettséggel, lelkész, az SZSZSZK állampolgára, a Szőlősi körzeti Nagypalád község lakosa, az USZSZK Btk. 54-4. tc., 54-10. tc. 2. bek. alapján, az USZSZK Btk. 54-2. tc. fogalt szankciók alapján a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének 1947. május 26-án kelt „A halálbüntetés eltörléséről” nevű határozatának alkalmazásával 25 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte 5 év jogfosztással és vagyonekobjzással.

- Zsurki J.J.-t abban találták bűnösnek, hogy Nagypalád református gyülekezetének lelkészeként, 1938 novemberében megszervezte a megszállók ünnepélyes fogadását, amelyen üdvözlő beszédet mondott. A megszállás első napjaiban kinevezték a falusi előljáráóság tagjai sorába, ezzel egy időben a tanárok megszállókkal szembeni lojalitását ellenőrző bizottság tagja volt.

A megszállás alatt és Kárpátontúl felszabadítását követően Zsurki a templomi szószéket használta fel a Szovjetunió elleni agitációhoz és 1948-ban, egyes állampolgárokkal folytatott beszélgetéseiben, rágalmazta a szovjet valóságot.

Az USZSZK Legfelsőbb Bírósága büntetőügyi bírói testületének 1950. február 15-én hozott határozatával a területi bíróság ítéletét helyben hagyták, a fellebbezési kérelmet nem hagyták jóvá.

Az USZSZK Ügyészének fellebbezésére, melyet felügyeleti eljárás keretein belül nyújtott be, az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának Elnöksége 1955. december 30-án kelt határozatával 10 év szabadságvesztésre csökkentette az elítélt büntetését. A területi bíróság ítéletét és a Legfelsőbb Bíróság határozatát a többi részben helyben hagyták.

Az SZSZKSZ Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének 1955.09.3-án kelt rendelete alapján Zsurki J.J.-t 1955. november 28-án kiengedték a börtönből.

Megvizsgálva a büntetőügy anyagait, úgy vélem, hogy Zsurki J.J.-t alaptalanul ítélték el.

Az előzetes nyomozás és a bírói tárgyalás során Zsurki J.J. nem vallotta magát bűnösnek és azt vallotta, hogy a magyar hadsereg faluba érkezésekor nem volt semmilyen ünnepség. Az idősebb korú emberek a templom mellett gyülekeztek és megkérték, hogy üdvözlje az új gazdákat. A falusi előljáráóságba lelkészi pozíciója miatt nevezték ki. Ezt a tisztséget csak formálisan töltötte be, úgy mint a tanárok igazoló bizottságában is. Horthy kormányzó dicsőítéséért tartott imádkozás a püspök utasítására történt. Szovjetellenes agitációval és propagandával nem foglalkozott, nem táplált gyűlöletet a szovjet hatalom iránt. /188. ügyiratlap/

Az elítélttel szemben felhozott vádat nem támasztották alá az ügyben kikérdezett tanúk vallomásai sem.

Zelinkovics D.J., Derkács E.I., Kormos M.M. tanúk azt vallották, hogy 1947-ben és 1948-ban az elítélt előttük dicsőítette Horthy rendszerét Magyarországon, elégedetlenségét fejezte ki a Tanácsokkal szemben. Úgy vélte, hogy a kommunisták alatt rosszabb lesz az élet, a kolhozok nem biztosítanak elegendő élelmet az embereknek, valószínűsített egy lehetséges háborút a Szovjetunió és Amerika között. /188, 189 ügyiratlap/

Sebestyén Á.J. tanú azt vallotta, hogy az elítélt a templomban imádkozást tartott a magyar hadsereg Szovjetunió elleni háborújának sikeréért. /190. ügyiratlap/

Az összegyűjtött anyagok elemzése, amelyeken a vád alapult, azt mutatja, hogy az elítélt tetteiben nincs meg a bűncselekmény tárgya.

Maga az elítélt nem ismerte el az ellene felhozott vádatokat, és a kikérdezett tanúk az elítélt által elkövetett bűncselekményekről konkrét tényeket nem tanúsítottak. A bíróság állítása, hogy Zsurki J.J. aktívan segítette a magyar rezsim megerősödését Kárpátalján, semmilyen bizonyítékkal nincs alátámasztva. A falusi előljárási tagság ténye nem képezi a bűncselekmény tárgyát.

Az ügyiratban nincsenek olyan anyagok, melyek az elítélt által abban az időben folytatott bármilyen, a Szovjetunió ellen irányuló, ellenséges tevékenységet bizonyítanak, mely konkrét tettekben nyilvánult volna meg.

Ezen kívül, a vád bemutatott epizódjai ahhoz az időhöz (1939–1944 évek) tartoznak, amikor Kárpátontúl területe egy másik állam, Magyarország, részét képezte és Zsurki abban az időben nem volt a Szovjetunió állampolgára, ezért az USZSZK Btk. 1927-es szerkesztésű 2. tc-nek megfelelően, a szovjet jogszabályok alapján nem lehet büntetőjogi felelősség alá vonni.

Kárpátontúl Szovjet-Ukrajnával történő újraegyesülése utáni szovjetellenes agitáció és propaganda folytatásának vádja Zelenkovics, Derkács és Kormos tanúk vallomásán alapul /188., 189. ügyiratlap/, amelyekből kitűnik, hogy az elítélt több kérdésben fejtette ki véleményét, így arról is, hogy milyen lesz az élet az új rendszerben, de senkit nem szólított fel a szovjet hatalom megdöntésére, aláásására, vagy meggyengítésére, vagy önálló ellenforradalmi bűncselekmény elkövetésére, ami bizonyítja az USZSZK Btk. 54-10. tc. 1. bek. foglalt súlyosbító körülmény hiányát.

Ilyen körülmények alapján Zsurki J.J. büntető ügyét büntény hiányában meg kell szüntetni.

Az USZSZK Állambiztonsági Bizottság Kárpátontúli Területi Hivatala vezetősége szintén úgy véli, hogy Zsurki J.J.-t rehabilitálni kell, mint 1950-ben alaptalanul elítélt személyt.

A leírtak alapján,

JAVASLOM:

Zsurki József Joszovicccsal ügyében felügyeleti eljárás keretein belül fellebbezést benyújtani a Kárpátontúli Területi Bíróság által 1950.01.20-án hozott ítéletre, az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának büntetőügyi bírói testülete által 1950. február 15-én hozott határozatára, az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának Elnöksége által

1955. december 30-án hozott határozatára azok hatályon kívül helyezésével és az eljárás megszüntetésével bűncselekmény hiánya okán, az említett személy rehabilitálását.

A területi ügyész segédje, jogtanácsos sk. aláírás M.A. Konykova
„EGYETÉRT”

A területi ügyész az állambiztonsági szervek nyomozási tevékenységének felügyeletéért felelős fősegédje, főjogtanácsos, sk. aláírás, Ju.I. Rátocska

Tájékoztató: az USZSZK Állambiztonsági Bizottság Hivatala Beregszászi Városi
Osztályának adatai alapján Zsurki J.J. elhunyt.

Fia, Zsurki Ferenc Joszipovics, Kárpátontúli terület, Beregszász város,
152/8 sz. alatt él.

6. 1950 ESEMÉNYEI: LETARTÓZTATÁSOK ÉS A SZOVJET BÉKEKORSZAK HAJNALA.

6.1. Vass József lelkész 1910–1987 6.1.1. Életrajzi adatok.

94. kép. Vass József lelkész 1980 körül.
(Forrás: a Forgon család archívuma)

Vass József, sz.: 1910. december 31., Magyarkelecseny (SLO). Érettségít a Beregszászi Állami Reálgymnáziumban tett 1929. június 20-án „jó” eredménnyel, teológiai tanulmányait 1929–1933 között Losoncon végezte, kitűnő eredménnyel. Első lelkészképesítő vizsgát 1933. október 3-án tett „jeles” eredménnyel, második lelkészképesítő vizsgát 1935. október 17-én „jó” eredménnyel.³⁵⁴ Cseh és francia nyelven beszélt.

1936. január 7-én nősült meg. A Máramaros-Ugocsai esperes, Issaák Imre lányát, Isaák Györgyikét (sz.: 1919.10.12) vette feleségül 1936.01.7-én. Két gyermekük született: József 1937. február 3-án, Gyöngyike 1937. december 20-án.

1939. november 22-én szentelték fel Debrecenben.

A parókiáról már 1947-ben kiköltöztették a lelkészházaspárt, egy hűséges egyháztag, Kegyes Károly sietett a lelkészcsalád segítségére, felajánlva számukra üresen álló lakását.³⁵⁵ Vass József az alábbi gyülekezetekben szolgált letartóztatásáig: slp. Técső 1933.10.10–1934.10.1, slp. Nagydobrony 1934.10.01–1935.02.01, slp. Técső 1935.02.1–1935.12.20,³⁵⁶ lp. Csetfalva 1935.12.20–1944.06.01,³⁵⁷ Técső 1944.06.25–1950.01.7.³⁵⁸

Letartóztatva 1950. január 7-én Técsőn, 40 éves korában, a 14. házassági évfordulójuk napján. Büntetése: 25 év javító-nevelő munkatábor, 5 év jogvesztés és vagyonelkobzás. Elítélve az USZSZK BTK 2.r., 54.§.4.c., 54.§.10.c., az USZSZK BTK 54.§.2.c., USZSZK BT 29.§. a., b., c., alapján. Vass József az Urálon túli Omszkhoz

³⁵⁴ TtREL I.1.c.18. Vass József lelkészi törzslapja.

³⁵⁵ Interjú özv. Vass Józsefnél, 2001. november 8. Técső, 9. kazetta 1. A. old.

³⁵⁶ Interjú özv. Vass Józsefnél, i.m. Vass Józsefné szerint lelkészi körökben olyannira népszerű helynek számított a Técsői Református Egyházközség, hogy az 1930-as években egyszerre 30 lelkészi pályázat érkezett a gyülekezet pályázatára.

³⁵⁷ Csetfalván írja meg a gyülekezet történetét. Vass József: A csetfalvai ref. egyház története. kézirat 1940. TtREL I.8.d.21.

³⁵⁸ FODOR 2016. i.m., 78., 317., 722. KREPH Archívum. Vass Józsefné. Önéletrajz. Técső 2002. október 3. Kézirat.

95. kép. Vass József balról az ülő sorban az első 1980-körül. (Forrás: a Forgón család archívuma)

közeli Petropavlovszk és a kazahsztáni Karaganda GULÁG-táborokban raboskodott. Felesége minden hónapban élelmiszer csomagot küldött számára. Egy görög katolikus lelkésszel raboskodott együtt, akit – értvén a medicinához – lágerorvosnak neveztek ki. Ő rend szerint kedvezett lelkészkollegájának, a nehéz munka alól felmentő egészségügyi igazolásokat állítva számára ki. Vass József 1956. május 16-án került haza a fogságból. A pályaudvaron a hazatért lelkészt olyan hatalmas tömeg fogadta, hogy a mozdony nem tudott elindulni.³⁵⁹

Hazatérése után tovább folytatta a lelkészi szolgálatát: Técső 1956–1987, Visk 1965–1987.³⁶⁰ Későbbi szolgálata alatt a Máramaros-Ugocsa megye esperese lett, így tagjává vált a Kárpátaljai Református Egyházkerület Tanácsának is. Felesége kb. 45 évig volt kántora a técsői gyülekezetnek.³⁶¹

Vass József 1987-ben halt meg, a temetési szolgálatot Gulácsy Lajos végezte el. Vass Józsefet a presbitérium a templomban akarta felravatalozni. A helyi kommunista párt képviselői azonban ezt nem engedélyezték. Gulácsy Lajos püspök közbenjárására azonban mégis megengedték. Kb. kétezer ember vett részt a temetésen. Rehabilitálva 1992-ben.³⁶² 2000-ben emléktáblát helyeztek el a templom falán Vass József négy évtizedes szolgálata emlékére.³⁶³

³⁵⁹ Interjú özv. Vass Józsefnével, i.m.

³⁶⁰ FODOR 2016, i.m., 722., 235.

³⁶¹ Interjú főtiszteltű Forgón Pál püspökkel, i.m.

³⁶² UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 456, Delo 2582. Vass József peranyaga.

³⁶³ PAPP 2011, i.m., 228–232.

96. kép. Álló sor balról: Bán Zsigmondné, Szabó Béláné és Szabó Béláné. Ülő sor balról: Czirók Béláné, Stefán Miklósné, Vass Józsefné és Szabó Kálmánné. (Forrás: Forgon család archívuma)

[1935] Vass Józsefet a csetfalvai gyülekezet általi megválasztása.

„Református lelkészválasztások. ... Tóth Kálmánt a feketeadói, **Vass Józsefet** a csetfalvai, Tarnóczy Lajost az aradi reformátusok lelkipásztorukká választották.”³⁶⁴

[1942] Helyzetjelentés Csetfalváról.

„Csetfalva 350 lelkes anyaegyház 169 ülőhelyes, gótikus stílusú temploma a reformáció előtti időkben épült s azóta nem történt rajta nagyobb átalakítás. Tornya nincs. A mennyezet 1753 és 1773-ban készült, magyar motivumos fakockákkal van borítva. 2 harangja 1796 óta haranglábon van. Orgona nincs. Úrasztali edényei közül egy kehely és egy kancsó 1648-ból, egy kétféjű sasos kancsó pedig 1700-ból való. Lelkipásztor: **Vass József**.”³⁶⁵

[1910-1942] Vass József önéletrajza

„1910 dec. 31-én születtem az Ung megyei Magyarkelecseny községben paraszt-

³⁶⁴ *Pesti Napló* 86. évf., 1935. december 15., 286. szám, 20.

³⁶⁵ KOVÁTS II. 1942, i.m., 556.

szülőktől. Apám Vass József, anyám Köblös Erzsébet. Négyen voltunk testvérek. Én a legkisebb. Mivel kevés volt a föld úgy gondolták, hogy engemet kitaníttatnak s nem kell földet adni. Mivel jó tanuló voltam Nyomárkay akkori lelkipásztor tanácsára beadtak az ungvári gimnáziumba. Itt csak 3 osztályt végezhettem, mert a cseh uralom a magyar osztályokat megszüntette. Átmentem Beregszászba ahol 1929-ben jó eredménnyel leérettségiztem s felmentem Prágába a jogra. Szüleim azonban mindenáron azt akarták, hogy a papi pályára lépjek. (Akkor még én is gondolkoztam: „pálya”). Prágában a leendő kollegák nagyon meg is rémisztettek, hogy a magyar fiúknak a cseh tanárok leharapják a fülét s nem lehet egyáltalán előre haladni. Szüleimnek is engedelmessé válni akartam s rövid prágai tartózkodás után elmentem Losoncra a Theológiára.

97. kép. Balról: Horkay Barna, Gencsy Béla püspök, Vass József és Kovács Zoltán lelkészek 1967-ben, Nagyszőlősen, templomszentelés után. (Forrás: Horkay család archívuma)

Nagyon hosszúra nyúlna ez az életrajz ha a theológián eltöltött éveket belülről akarnám megrajzolni. Talán még fiatal is vagyok arra, hogy a lelkemben lezajlott változásokat objektíve mérleghelhetném és értékelhetném. Annnyit mondhatok, hogy még a theológián megtanultam, hogy nincs „papi pálya”, hanem önmegtartó lelkiszolgálat. Ezt azóta is tanulom. A theológiát kitűnő eredménnyel 1933 őszén elvégeztem s Isaák Imre espereshez mentem Técsőre s.lelkésznek. 1934 őszén Nagydobronyba mentem s.lelkésznek azt gondolva, hogy állami iskolában hitoktató leszek. Négy hónapig voltam itt. A hitoktatást egy tanító végezte (a lelkipásztor sógora). Élő emberekről lévén szó a lelki benyomásaimat nem írom le. 1935. febr. 1-én visszamentem Técsőre. Ez év őszén papi vizsgát tettem jó eredménnyel. Nemsokára a csetfalvai gyülekezet is hívott egyhangúlag lelkipásztorának, 1935. dec. 20-tól. Azóta itt munkálkodom.

Lelkipásztori állásom elfoglalása után 1936. január 7-én megnősültem. Elvettem volt principálisom Isaák Imre leányát Gyöngyikét. 1937. febr. 3-án József fiunk született, ugyanez év december 20.-án Gyöngyike leányunk.³⁶⁶

[2002] özv. Vass Józsefné önéletrajza

„Técső 2002.X.3.

özv. Vass Józsefné önéletrajza.

A jó Isten akaratából születtem 1919 X. 12-én a szlovenszkói Vajánban, ahol édesapám lelkész volt. 1927-ben szüleimmel Técsőre kerültünk, ahol 1936-ban férjhez mentem Vass Józsefhez, csetfalvai lelkészhez. Ott éltünk nyolc évig. Csetfalván született egy Fiam és egy Lányom. 1943-ban Técsőre kerültünk, ahol Édesapám korai halála után férjem lett a lelkész. 1950-ben magamra maradtam a gyerekekkel, férjemet, 25-évi rabságra elvitte, ítélte az akkori uralom. Nagyon nehéz helyzetben a técsői egyház vezetősége organista-kántori munkába segített, azonkívül minden temetési gyászszertartáson is kezdeni-vezetni kellett az énekelést. 6^{1/2} évi raboskodás után a jó Isten haza segítette férjemet a többi lelkésszel együtt, férjem még 30 éven át szolgálta a técsői és viski egyházat mint esperes-lelkész, én pedig más vállalkozó lévén, tovább kántoroskodtam összesen negyvennyolc éven keresztül a legjobb igyekezetem és tudásom szerint, amíg egészségem teljesen meg nem gyengült.- Azóta az Úr kegyelméből és az egyházak szerető segítségéből élünk, vagyunk.

Isten áldása legyen Mindnyájunkon!

Szeretettel: özv. Vass Józsefné.³⁶⁷

6.1.2. Előzmények, rabság és szabadulás.

[2009.04.17] „Egy református lelkészcsalád kálváriája a szovjethatalom idején. Meghurcolt lelkipásztoraink: Vass József.

Nem volt könnyű élete református lelkészeinknek a szovjet megszállást követően, de megbüntette a rendszer a hozzátartozóikat is, akiket sok esetben egészen a nyolcvanas évekig értek hátrányok. Nem volt ez másként a méltán népszerű Vass József técsői és viski református lelkész esetében sem, akinek kilencvenéves özvegyével, Vassné Isaák Gyöngyi nagytiszteletű asszonnyal és lányával, Asztalos Józsefné Vass Évával beszélgettünk családjuk kálváriájáról.

Vass József 1910. december 31-én a ma Szlovákiához tartozó, Nagykapos melletti Kelecsényben született. A beregszászi gimnáziumban érettségizett, majd a Lósonci Református Teológián tanult tovább. Técsőre 1934-ben került mint segéd-lelkész, ahol megismerkedett, majd összeházasodott a helyi esperes lelkész, Isaák Imre lányával, Isaák Gyöngyivel. Vass Józsefet 1936. január 7-én rendes lelkésszé

³⁶⁶ SZABADI 2016, i.m. 31.

³⁶⁷ KREPH Archívum. özv. Vass Józsefné önéletrajza, Técső, 2002. október 3.

választotta a Bereg megyei Csetfalva református gyülekezetének presbitériuma.

Vassné Isaák Gyöngyi: Nyolc évig éltünk Csetfalván, nagyon szerettük azt a kis falut. Ott született a fiam és a lányom. Nagyon jó viszonyban volt az uram a helyiekkel és a környező települések lelkészeivel. Édesapám 1944-ben hirtelen meghalt, s a técsői hívek a férjemet választották meg lelkészükké. 1944 augusztusának végén kerültünk vissza Técsőre, a férjem első szolgálatakor úrvacsoraosztás volt újkenyérre. Emlékezetes, mert az istentisztelet alatt légítámadás volt, és a hívek nagy része hazaszaladt a zsúfolásig telt templomból. A férjem rögtön nekilátott az édesapám által megkezdett munkának, de hamarosan megérkeztek Técsőre a szovjet csapatok. A fiatalok a hittan és a konfirmációs képzés mellett vasárnap délutánonként is összejártak a parókiára, ez hagyomány volt. Aztán egyszer csak jöttek szólni, hogy ezt nem szabad. Kérvényezni kell, hogy megengedje az ilyen összejöveteleket a hatóság. Ahogy teltek az évek, egyre szörnyűbb dolgokat kellett megélnünk, a tanítóknak lesni kellett, hogy melyik gyerek megy a templomba.

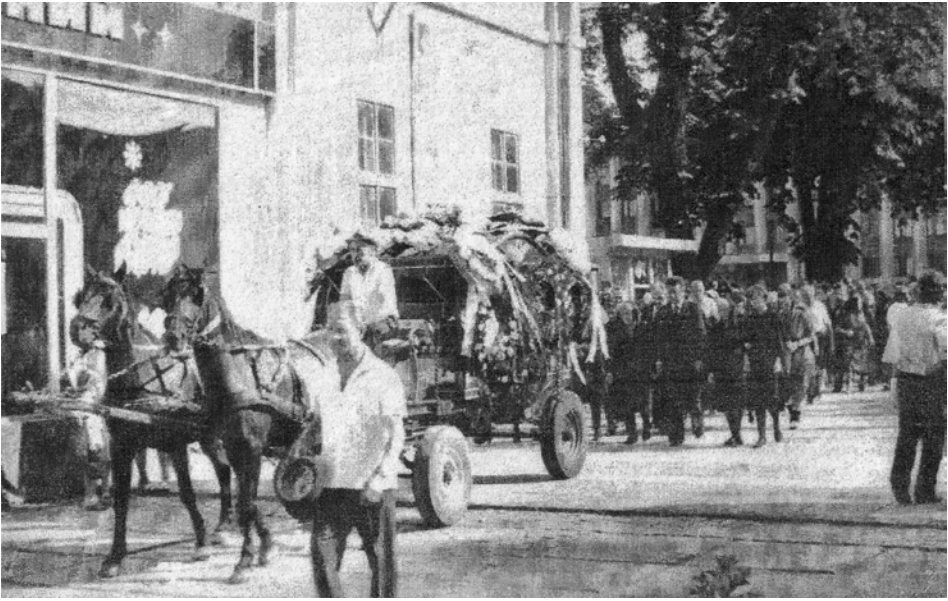
Asztalos Józsefné Vass Éva: Emlékszem, kilencéves voltam, amikor egy karácsonykor a gyerekek nagy része nem ment iskolába. Egy itt dolgozó Homonnai nevű híres pedagógus kiállított a többiek elé és azt mondta: „Tudom, Vass, hogy ez a te műved! Te „organizováltad”, hogy ne jöjjenek a gyerekek iskolába.” Már akkor igazságtalanul vádoltak, megbélyegeztek, amiért lelkész volt az apám. Életem során mindig hátrányom volt abból, hogy lelkész, majd politikai elítélt volt az édesapám.

- De miért ítélték 25 évre Vass József tiszteletes urat?

Vassné Isaák Gyöngyi: Koholt vádak alapján. Két-három hónapot működött Técsőn a szovjet megszállásig, tehát sok mindent nem is érkezett volna csinálni, de soha nem is politizált. Legelsőként azzal vádolták, hogy az alkotmány napján kitűzte a templomra a fekete zászlót. De bebizonyosodott, hogy nem ő adott rá utasítást, a harangozó felesége tette ki a zászlót, mert meghalt egy presbiter. A férjemet a Szovjetunió ellenségének nyilvánították, azzal vádolták, hogy imádkozott a magyar hadsereg győzelméért. De hát melyik lelkész nem abban az időben? Azzal is vádolták, hogy Csetfalván önkénteseket toborzott a finn hadsereg támogatására a finn-szovjet háború idején. Amikor sikerült bizonyítani, hogy ez nem igaz, akkor elővették, hogy díszkaput csináltatott a magyarok 38-as bevonulásakor. Konceptiós vádak voltak, sok esetben olyanok tanúsították a Csetfalván elkövetett állítólagos bűneit, akik nem is láthatták, mit is csinált ott. A szovjet törvények alapján ítélték el visszamenőleg a magyar időben a Szovjetunió ellen elkövetett bűnökért. Akadt olyan, aki annak ellenére sem vallott semmit a férjemre,

98. kép. Vass József a técsői szószéken 1975 körül.
(Forrás: www.karpataljalap.net)

99. kép. Vass József temetése Técsőn 1987-ben. (Forrás: Papp Vilmos hagyatéka)

hogy nagyon összerugdosták a beszpekán. 1950. január 7-én vitték el a férjemet, huszonöt évre és teljes vagyonelkobzásra ítélték. A kazahsztáni Karagandában és Petropavlovskban raboskodott.

Amikor elvitték, az egyik beszpekás felesége már itt válogatta a holmimat. Csak egy asztalt, négy széket, szekrényt és két ágyat hagytak. A tehenet is elvitték, amihez nem lett volna joguk, mert volt két kisgyerekem.

Nagyon nehezen éltünk a vagyonelkobzást követően. Az édesanyám tanítónő volt, de nem taníthatott, kapálni járt a kolhozba. Engem megkeresett Horváth János, egy presbiter, és mivel tudtam orgonálni, s jó hangom, jó hallásom volt, így kántor lettem a református gyülekezetben. Évi lányom pedig nagyon szépen tudott festeni, s mivel akkor nem lehetett magyar nyelvű naptárakat kapni, ilyeneket festett gyönyörű kis tájképekkel, éjszakákig írta rá a napokat és a névnapokat, s ezeket 10 cservonecért megvették tőle a técsőiek. Együttéreztek velünk. Akadt olyan, aki csomagot is küldött nekünk. Keservesen, de túléljük azokat az időket.

1956-ban jött haza a férjem. Nagy tömeg várta az állomáson. Én szívesebben találkoztam volna hat és fél év után inkább egyedül vele, de valahonnan megtudták, hogy mikor, melyik vonattal jön, és a végén már ott volt fél Técső. A mozdonyvezető magyar volt, kihajolt és megkérdezte: Mi az? Tán valami miniszter jött?

Ismét ő lett a técsői lelkész, 1964-től pedig 22 éven át Visken is lelkész volt, itt a két magyar végvárban, egészen 76 éves korában bekövetkezett haláláig. Szörnyű volt a szovjet időszak, például nem keresztelhetett a templomban, csak titokban. Kettős anyakönyvet vezetett, volt egy titkos is. Az egyik esetben eljött Viskről egy család megkereszteltetni a gyermeküket, azt kérték: „Csak azt írja be, tiszteletes úr, hogy Sándor”. Hogy milyen Sándor, azt nem árulták el.

1992. április 9-én rehabilitálták a férjemet, akkor kapott egy tételes listát a lányom, amelyen hosszasan fel vannak sorolva a tőlünk elvett tárgyak. Csak a tárgyakat (bútor, szőnyeg stb.) összesen 2475 rubelre értékelték akkor, de 70 rubel volt például egy tehén. Amikor visszakaptuk kuponban, öt tyúkot sem tudunk volna venni abból a pénzből.

- Azt hallottam, hogy a tiszteletes úr az alkoholistákkal is foglalkozott.

Vassné Isaák Gyöngyi: Így volt. Egy szerződést íratott alá azokkal, akik elszánták magukat a fogadalomra, hogy többé nem isznak. Sokan be is tartották, de azt nem mondhatom, hogy mindenki. A legtöbben egy évre fogadták vagy rövidebb időre, de olyan is akadt aki tíz évre fogadta fel és be is tartotta. Nagyon sokan jelentkeztek, a férjem egy naplóban vezette a fogadalmat tevők dolgait, érdeklődött a családtagoknál és szomszédoknál. Sokaknak segített leszokni az alkoholról.

Asztalos Józsefné Vass Éva: Bár kitűnő tanuló voltam, de csak harmadszorra vagy negyedszerre vettek fel a komszomolba nagy nehezen. Nem tudtam az egyetemen továbbtanulni - kémia szakra felvételiztem -, a bátyámat is csak az észtor-szági Tartuban vették fel mezőgazdasági egyetemre. Ő ma Szolnokon él, magyar állampolgár, nyugdíjas. Az első munkahelyemről, a bankból is a párt utasítására bocsátottak el. 1987-ben, édesapám halálakor megtiltották a rendőrség dolgozóinak és a párttagoknak, hogy eljőjenek a temetésére. A párttitkár pedig sportruhába öltözve nézte végig a temetési menetet, hogy van-e közöttük párttag. Még azt sem akarták megengedni, hogy a templomban ravatalozzák fel az apámat a técsői hagyományoknak megfelelően, de a hosszas utánajárásnak köszönhetően végül is sikerült elérni. Óriási temetés volt, nagyon sokan tisztelték és szerették az apámat, s ez kárpótolt minket a sok évtizedes szenvedésért.”³⁶⁸

6.1.3. A koncepció per iratanyagai³⁶⁹

[1950.01.2] Vass József letartóztatási parancsa

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatalának vezetője, s.k., Cserneckij ezredes

1950. január 2.

A letartóztatást engedélyezem

Kárpátontúli terület főügyésze, az igazságügy 3. kategóriás tanácsosa

s.k., Andrásko

1950. január 5.

Körbélyegző

³⁶⁸ BADÓ Zsolt: Egy református lelkészcsalád kálváriája a szovjethatalom idején. Meghurcolt lelki-pásztoraink: Vass József. In: *Kárpátalja* 2009. április 17., 431. <https://karpataljalap.net/?q=2009/04/17/egy-reformatus-lelkeszcsalad-kalvariaja-szovjethatalom-idejen> Letöltve: 2017.02.03. 9:20.

³⁶⁹ Válogatás Vass József 200 lapnyi peranyagából az UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 456, Delo 2582 dokumentumai alapján.

HATÁROZAT
/letartóztatásról/

1949. december 31.

Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi O osztályának vezető operatív megbízottja, Jermilov őrnagy, áttanulmányozva az Állambiztonsági Minisztérium Hivatalához beérkezett anyagokat bűncselekmény elkövetésével kapcsolatban

Vass József Joszifovics, született 1910-ben, Klecsanovo (Szlovákia), nemzetisége magyar, az SZSZKSZ állampolgára, pártonkívüli, nő, felsőfokú teológiai végzettségű, a Kárpátontúli terület Técsői falu református egyházának lelkésze, ügyében

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Vass Kárpátontúl magyar megszállásának ideje alatt a Magyar Élet Párt fasisztabarát párt helyi szervezetének szervezője és vezetője volt a Beregszászi körzet Csetfalva faluban.

A finn-szovjet háború ideje alatt Vass, mint a Szovjetunió ellen ellenségesen viszonyuló személy, Csetfalva lakosai között agitációt folytatott, hogy azok önkéntesen jelentkezzenek a finn hadsereg soraiba a Szovjetunió elleni harcban való részvételre.

A Szovjetunió honvédő háborújának ideje alatt a fasiszta Németország ellen 1941-1944 között Vass összegyűjtötte Csetfalva lakosságát vallástanulmányozás látszatával, közöttük szovjetellenes agitációt folytatott, rágalmazta a Szovjetuniót, dicsérte a német-fasiszta megszállókat és felszólította a lakosságot, hogy segítsék és működjenek együtt a magyar hadsereggel a Szovjetunió ellen folytatott harcban.

1945-ben Vass Csetfalvára látogatva bujtogatta a parasztokat, hogy szabotálják a kenyérszállítást.

AZ ALÁBBI HATÁROZATOT HOZTAM:

Elrendelem a Kárpátontúli terület, Técsői körzet, Técső faluban élő Vass József Joszifovics letartóztatását és a házkutatást.

Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi O osztályának vezető operatív megbízottja, Jermilov őrnagy

EGYETÉRTEK: az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi O osztályának vezetője, s.k., Ogijenko őrnagy

Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának vezetője, s.k., Akszjonov alezredes

[1950.01.9] Határozat Vass József családnevének pontosításáról

Jóváhagyom
Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói
Osztályának vezetője
s.k., Akszjenov, alezredes
1950. január 9.

HATÁROZAT

/a vádlott családnevének pontosításáról/
1950. január 9. Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói
Osztálya vezető nyomozója, Pacula hadnagy, áttanulmányozva a 2582. s/sz. ügyirat
anyagait Vass József Joszifovics elleni vádemeléssel kapcsolatban az USZSZK
Büntető törvényvénykönyve 54-4., 54-10. tc. 2.bek. alapján,

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A Vass József Joszifovics elleni vádemeléssel kapcsolatos hivatalos okiratokban a
vádlott mint Vass József Joszifovics szerepel, máshol pedig Vas József Joszifovics.

A nyomozás során megállapításra került, hogy a vádlott helyes családneve Vas,
utóneve József, apai utóneve Joszifovics. A fentebb említettek alapján az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

A vádlott helyes családneve Vas, utóneve József, apai utóneve Joszifovics.

Jelen határozat másolatát meg kell küldeni a Állambiztonsági Minisztérium Hi-
vatala Kárpátontúli Területi A Osztálya helyettesének és a börtönparancsoknak a
személyi ügyirathoz való csatolás céljából.

Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói
Osztályának vezető nyomozója, Pacula hadnagy, s.k.

EGYETÉRTEK: az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi
nyomozói Osztálya 4. Alosztályának vezetője, s.k., Jeremicsev őrnagy, s.k.

ÍTÉLET
AZ UKRÁN SZOVJET SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN

1950. március 6-án a Kárpátontúli Területi Bíróság büntetőügyi bírói testülete
Tokár elnöklő bíró,
Puhkalova és Kulcsár népi ülnökök,
Kolomijec jegyzőkönyvvezető,
Kolcova ügyész,
----- ügyvéd
részvételével

zárt bírósági tárgyalás keretein belül tárgyalta Ungvár városában Vas József Joszifovics, született 1910-ben, Klecsani (Csehszlovákia), lakhelye Técső falu, Kárpátontúli terület, USZSZK, középparaszti családból, a református egyház lelkesze, magyar, felsőfokú teológiai végzettséggel, pártonkívüli, büntetlen előéletű, az SZSZKSZ állampolgára, ügyét az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4., 54-10. tc. 2. bek. foglalat bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban. A bíróság

MEGÁLLAPÍTOTTA:

Vas, mint a Kárpátontúli terület, körzet Csetfalvai falu református egyház lelkesze 1938 novemberében aktívan részt vett magyar-fasiszta megszálló csapatok ünnepélyes köszöntésében, megengedte, hogy a református templomra, Kárpátontúl déli részének magyar csapatok általi megszállásának tiszteletére, kitűzzék magyar zászlót.

1938 decemberében a beregi ispánság vezetője, Bodoki kinevezte a fasisztabarát Magyar Élet Párt szervezőjének és vezetőjének Csetfalván. Mint az említett párt szervezője és vezetője a lakosságot a MÉP pártba való belépésre agitálta.

A református egyház lelkeszeként a szószéket szovjetellenes agitációra használta. Felszólította a lakosságot, hogy lépjenek be önként a finn hadseregbe a Szovjetunió elleni harc folytatására. Rendszeresen dicsérte a német-magyar megszállók erejét, hazugságokat terjesztett a szovjet tevékenységről, a kommunista pártról és a szovjet kormányról, azt kívánta, hogy a Szovjetunió ne győzzön a fasiszta Németország ellen vívott harcában.

Vas a Levente katonai ifjúsági szervezet lelki vezetője és nevelője volt.

Miután a Szovjet Hadsereg felszabadította Kárpátontúlt, a lakosság körében szovjetellenes agitációt folytatott, mely az állam javára történő terménybeszolgáltatás megakadályozására irányult.

1949. december 5-én a Sztálini Alkotmány napján megengedte, hogy a református templom épületére kitűzzék a fekete lobogót.

Vas bűnösségét csak részlegesen ismerte el, azonban az USZSZK Btk. 54-4.,

54-10. tc. 2. bek. foglalt bűncselekmények elkövetésében való bűnösségét teljes mértékben alátámasztották Varga, Molnár, Filep, Mahus, Pap, Boros és Tóth tanúvallomásai.

Az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 296., 297. tc. megfelelően a bíróság az alábbi

ÍTÉLETET HOZTA:

Vas József Joszifovicsot az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek. foglalt bűncselekmények elkövetése miatt a bűncselekmények halmozottsága okán az USZSZK Btk.-nek 54-2.tc. foglalt szankciók, valamint a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa elnökségének 26/u-1947 rendelkezésének alkalmazásával az elítéltet huszonöt év szabadságvesztésre ítéli az USZSZK Btk. 29. tc. a., b., c. pontjaiban foglalt jogoktól öt évi megfosztással és személyes vagyonának elkobzásával.

Vas büntetésének letöltését 1950. január 7-től kell számítani.

Az ítéletet ki lett hirdetve és az megfellebbezhető az USZSZK Legfelsőbb Bíróságánál a másolat elítélt általi átvételét követő 5 napon belül.

Elnöklő, Tokár

Népi ülnökök Puhkalova, Kulcsár

EGYETÉRTEK: a Kárpátontúli Területi Bíróság tagjai, s.k., Tokár

Címeres körbélyegző

[1953.11.21] Szakértői vélemény Vass József fellebbezése ügyében

Titkos

Jóváhagyom
Kárpátontúli terület főügyésze
az igazságügy rangidős tanácsosa
s.k., V. Ruszin
1953.11.21.

SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY

1953.11.18.

Ungvár városa

A Kárpátontúli terület főügyészeének speciális ügyekért felelős segédje, I. kategóriás jogász, Koválycsuk, megvizsgálva Vas József Joszifovics panaszát, áttanulmányozva a 2582. s/sz. ügyiratot,

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Kárpátontúli Területi Bíróság büntetőügyi bírói testülete 1950. március 6-án tárgyalva

Vas József Joszifovics, született 1910-ben, Klecsani (Csehszlovákia), lakhelye Kárpátontúli terület, Técső település, középparaszti családból, magyar, felsőfokú teológiai végzettséggel rendelkezik, a református egyház lelkésze, pártunkívü-

li, büntetlen előéletű, ügyét, bűnösnek találta az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek. foglalat bűncselekmények elkövetésében és az USZSZK Btk.-nek 54-2. tc. szankcióját alkalmazva a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa elnökségének 1947. május 26-án kelt rendelkezését alkalmazva büntetését javító-munkatáborban letöltendő 25 év szabadságvesztésben állapította meg, az USZSZK Btk.-nek 29. tc. a.,b.,c. pontjaiban meghatározott jogoktól 5 évi megfosztással és vagyonának elkobzásával.

A bíróság ítéletét Vas J.J. megfellebbezte, melyet az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának 1950. március 28-án kelt határozata elutasított és a bírósági ítéletet érvényben hagyta.

Vas J.J.-t azért ítélték el, mivel a Kárpátontúli terület Beregszászi járási Csetfalva falu református lelkészeként 1938 novemberében aktívan részt vett a magyar-fasiszta megszálló hadsereg ünnepélyes fogadásában.

1938 decemberében a Bereg vármegye vezetője kinevezte a Magyar Élet Párt fasisztabarát párt szervezőjének és vezetőjének.

Mint a református egyház lelkésze a szószéket szovjetellenes agitációra használta. Felszította a lakosságot, hogy önként lépjenek be a finn hadseregbe a Szovjetunió elleni harc érdekében, rendszeresen dicsérte a német-magyar megszállókat és hazugságot terjesztett a szovjet valóságról, a kommunista pártról és a szovjet kormányról.

Az ifjakat fasisztabarát szellemben nevelte a Levente katonai szervezetben.

Kárpátontúl felszabadítását követően Vas szovjetellenes agitációt folytatott a gabonabeszolgáltatás megakadályozására.

1949. december 5-én a sztálini alkotmány napján Vas parancsot adott, hogy a református templomra fűgesszék ki a fekete zászlót.

Panaszában, melyet a Szovjetunió Főügyészének címzett, Vas panaszkodik, hogy az ítélet helytelen ügyében és teljesen elutasítja az ellen felhozott vádakát.

Az elítélt panaszában nem hoz fel konkrét tényeket, melyek rehabilitálhatnák, azt mondja, hogy a vád hamis tanúvallomásokon alapul és kéri ügyének felülvizsgálatát.

A vádlott panasza nem érdemel figyelmet az alábbiak okán:

1950. március 6-án a bírósági tárgyaláson a meghallgatott tanúk elmondták:

Varga István Sztjefanovics, született 1912, lakhelye Kárpátontúli terület, Beregszászi járás, Csetfalva falu, személyes vitája a vádlottal nincs.

Az 1941-1942 években, amikor a Szovjetunió Németország ellen vívott háborút, Vas elítélt megmutatta a térképen, hol mozog a front. Egyes személyek a frontra önként mentek, hogy harcoljanak a Szovjetunióval. Vas vádlott azt mondta nekünk és felszólított minket, hogy menjünk harcolni a Szovjetunió ellen. Pontosan nem tudom, de hallottam, hogy a vádlott a MÉP párt vezetője volt. A szovjet nép Németországgal vívott honvédő háborújának ideje alatt Vas vádlott azt mondta és tanúsította, hogy a fasiszta erők legyőzik a Szovjetuniót, azt mondta, hogy a Szovjet Hadsereg sokkal rosszabbul van felszerelve, mint a német ..." (ügyirat 154., 155. old.)

Molnár József Ivanovics, született 1897, lakhelye Beregszászi járás, Csetfalva falu, személyes vitája a vádlottal nincs.

„... 1931-től 1944-ig ismertem a vádlottat, nem utazott el a falunkból. 38 évet dolgoztam béresként és a politikai kérdésekhez nem értek. Csak egyre emlékszek, amikor a vádlott a falunkban élt, akkor valami pártnak volt a vezetője. Azok a személyek, akik Budapestről érkeztek, mindig hozzá mentek..., a vádlott elment köszönteni a magyar hadsereget. Sok ember felszólalt, felszólalt a vádlott is. A Szovjetunió németekkel vívott honvédő háborújának ideje alatt a vádlott átadta nekünk, hogy hallotta a rádióban a frontról a híreket, és németek előrenyomultak a szovjetekkel szemben (ügyirat 155. old.)

Filep Gábor Bálintovics, született 1906, Beregszászi járás, Csetfalva falu, a vádlottal személyes vitája nincs.

„... A vallási foglalkozások alkalmával a vádlott a lakosságot informálta a front helyzetéről, elmondta, hogy a német hadsereg hogyan tört előre, dicsérte a német hadsereget. Ezeken a foglalkozásokon a vádlott egyszer azt mondta nekem, hogy kinevezték a MÉP párt elnökének.

A magyar hadsereget a vádlott ugyanúgy köszöntötte, mint mások is, nem hallottam, hogy beszédet mondott volna ...” (ügyirat 155. old.).

Pap József Joszifovics tanú, született 1891, lakhelye Beregszászi járás, Csetfalva falu, személyes vitája a vádlottal nincs.

„... Tudom, hogy a falunkban pártot szerveztek, azonban ténylegesen az a falunkban nem működött, az emberek nem akartak tagdíjat fizetni. A párt megszervezésében Vas vett részt. A vallási gyűléseken Vas felszólította az embereket, hogy lépjenek be ebbe a pártban. A vádlott ezeken a gyűléseken újságot olvasott és tájékoztatta a lakosságot a front helyzetéről. A vádlott az újságokból azokat a cikkeket olvasta, ahol a németekről és magyarokról jól írtak, az oroszokról pedig rosszat...

Amikor bevonult a magyar hadsereg, azokat köszöntését megszervezték. A köszöntés megszervezésében részt vett a vádlott is” (ügyirat 156. old.).

Boros József Bertalanovics tanú, született 1910, Beregszászi járás, Csetfalva falu, személyes vitája a vádlottal nincs.

„... Én erről az ügyről semmit nem tudok. Csak arra emlékszek, hogy vádlott a vallási foglalkozásokon informált minket a front helyzetéről...” (ügyirat 156. old.).

Tóth Sándor Kárpovics tanú, született 1904, lakhelye Beregszászi járás, Csetfalva falu, személyes vitája a vádlottal nincs.

„... Tudom, hogy Vas vádlott több tisztséget is betöltött. A MÉP párt vezetője volt, a budapesti földszervezet elnöke és a szövetkezet elnöke volt. A vádlott a lakosságot hetente kétszer összegyűjtötte az iskolában és foglalkozásokat tartott. Először a vallásról beszélt, az után a háborúról és azt mondta, hogy a népeknek rossz lesz, ha a Szovjetunió győz. Felszólította az embereket, hogy fegyverrel harcoljanak a kommunisták ellen, mert ha Kárpátontúlra jönnek, akkor kiirtanak minden magyart. 1944-ben a vádlott Técsőre költözött. Néhányszor eljött hozzánk és azt mondta, hogy jól tettük, hogy megsemmisítettük a gabonát és nem gyűjtöttük azt össze, így a kommunistáknak nem lesz mit elvenni... A vádlott a foglalkozásokon azt mondta, hogy Oroszországban az emberek istentelenek és ott

azért halnak éhen. Amikor bevonult a magyar hadsereg, a vádlott üdvözlő beszédet mondott (ügyirat 156-157. old.).

A bírósági tárgyaláson a vádlott bűnösségét nem ismerte el. Teljesen tagadta, hogy a fasiszta-szimpatizáns párthoz tartozott volna és azt mondta:

„... a magyar hadsereg bevonulását követően, a járás vezetője tanácskozást hívott össze, melyre engem is meghívtak. A járás vezetőjének helyettese azt mondta nekem, hogy szervezzem a pártot, melynek vezetőjének engem neveznének ki. Azt válaszoltam, hogy én lelkész vagyok és soha nem fogok politikával foglalkozni...

A templomot sohasem használtam szóközi emelvénynek...

Újlak faluban a magyar hadsereg üdvözlésére ünnepi köszöntést szerveztek, hogy ki szervezte, nem tudom. Akkor mindenki ment Újlak faluba és velük mentem én is. A falumban a magyar hadseregnek semmilyen köszöntést nem szerveztünk. Hitlert soha nem dicsértem, erről szó sem volt. Csak a lakosságot tájékoztattam a front helyzetéről. Ezt azért tettem, mert a keresztény ifjúsági szövetség lelki vezetője voltam. A foglalkozásaimra jártak a Levente szervezettől is ... 1949. december 5-én templomunkra valóban kifüggesztették a gyászlobogót, azonban ez nem az én kezdeményezésemre történt, hanem a harangozók kezdeményezésére. Nálunk olyan szokás van, hogy amikor meghal az egyházi tanács tagja, kitesszük a gyászlobogót. Éppen akkor halt meg a egyházi tanács tagja és a harangozó kitűzte a gyászlobogót ...” (ügyirat 153-154 old.).

1949. december 20-án az előzetes nyomozás alkalmával László Imre Emrihovics tanú, a református gyülekezet harangozója, azt mondta: A fekete lobogót Técső falu (*elírás, valószínű Csetfalva*) református templomára én tettem ki személyesen, mint harangozó 1949.XII.4-én, mivel elhunyt a egyházi tanács tagja, Dubovics István. A gyászlobogó 1949. december 5-ig volt fent, azután a gyülekezet lelkészét, Vas József Jozsifovicsot, behívták a járási végrehajtó bizottságba és azt javasolták, hogy vegye le a fekete zászlót a templomról. Ezután Vas lelkész eljött hozzám és javasolta, hogy vegyem le a zászlót...

A fekete lobogó a templomon december 4. és 5. között volt fent és Vas ezekben a napokban istentiszteletet tartott és látta zászlót, de nem adott utasítást, hogy vegyem le a zászlót a templomról...” (ügyirat 78., 79. old.).

A tárgyalásra László tanút nem idézték be.

Azt, hogy Hitlert dicsérte a vádlott, Mohus Eleonóra Jozsifovna tanú tanúsította, született 1886, az előzetes nyomozás alkalmával 1949. XII.15-én.

Azt vallotta: „Emlékszem egy esetre megközelítőleg 1942-ből, vagy 1943-ból. Személyesen jelen voltam a falusi iskolában Csetfalván, ahol Vas József Jozsifovics lelkész bibliatanulmányozó foglalkozást tartott. Valaki a jelenlévők közül Vashoz fordult, mint tanult emberhez, hogy mondja el a népnek a nemzetközi helyzetet. Vas azt mondta, hogy „jelenleg Hitler sikeresen folytat háborút az oroszok ellen és legyőzi a bolsevikokat. Azonban, hogy mikor véget ér a háború, az nem ismert...” Emellett Vas dicsérte Hitlert, tehetséges államférfinak nevezte, aki sikeresen folytat harcot a bolsevikokkal...” (ügyirat 72-73. old.).

A fentebb említett adatokból látható, hogy a Kárpátontúli Területi Bíróság büntetőügyi testülete helyesen állapította meg Vas József Jozsifovics bűnösségét és a vád-

nak megfelelően az elkövetett bűncselekménynek megfelelő büntetést szabott ki.

A fentebb említetteknek megfelelően és az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 360. tc. alapján

JAVASLOM:

A Vas József Jozsifovics ügyében folytatott felügyeleti eljárás megszüntetését.

A levéltári nyomozati anyag visszaküldését a Belügyminisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi I. Speciális Ügyosztályának levéltári megőrzésre.

A panaszt jelen véleménnyel együtt megküldeni a Szovjetunió Főügyészének azok kérésének megfelelően.

A Kárpátontúli területi főügyész speciális ügyekért felelős segédje, I. kategóriás jogász, s.k., Kovalycsuk

Elküldve 3 példány

I. ügyirat

2. jelentés

3. A Szovjetunió főügyésze

Végrehajtó, Kovalycsuk

[1990.01.19] Szakértői vélemény Vass József rehabilitációjáról

Titkos (áthúzva)

Nem titkos

Jóváhagyva

Kárpátontúli terület főügyésze
az igazságügy 3. kategóriás tanácsosa
A.Ju. Bondarenko, s.k.
1990. január 19.

SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY

1990. január 17.

Ungvár városa

Kárpátontúli terület főügyészeinek segédje, az igazságügy vezető tanácsosa, Rizsankov F.K., az 1988.07.30-án kelt 42c/13/40 s/számú rendeletnek megfelelően ellenőrizte felügyeleti eljárás keretein belül a 2953. s/sz. levéltári büntetőügyet Vas J.J. -re vonatkozóan.

MEGÁLLAPÍTOTTA:

Kárpátontúli Területi Bíróság büntetőügyi testületének 1950. március 6-án kelt ítélete alapján

Vas József Jozsifovics, született 1910-ben, Klecsani (Csehszlovákia), lakhelye Kárpátontúli terület, Técsői járás, Técső település, középparaszti származású,

magyar, az USZSZK állampolgára, felsőfokú teológiai végzettségű, nős, pártonkívüli, büntetlen előéletű

Az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-4. és 54-10. tc. 2. bek. foglalt bűncselekmény elkövetésével kapcsolatban, a bűncselekmények halmozottsága miatt, az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-2. tc. foglalt szankció alkalmazásával, a Szovjetunió Legfelső Tanács elnökségének 1947.05.26-án kelt rendelete alapján javító-munkatáborban letöltendő 25 év szabadságvesztésre ítélte az USZSZK Btk.-nek 28. tc. a.,b.,c. pontjaiban foglaltak szerint 5 év jogfosztással és személyes vagyonának elkobzásával.

Vas József Joszifovicsot bűnösnek találták és elítélték azért, mert a Kárpátontúli terület Beregszászi körzeti Csetfalva falu református egyházának lelkészeként 1938 novemberében aktívan részt vett magyar-fasiszta megszálló csapatok ünnepélyes köszöntésében, parancsot adott, hogy a református templomon Kárpátontúl déli részének magyar csapatok általi megszállásának tiszteletére tegyék ki a magyar zászlót.

1938 decemberében Bereg vármegye vezetője, Badaki, kinevezve a fasisztabarát Magyar Élet Párt szervezőjének és vezetőjének Csetfalván. Mint az említett párt szervezője és vezetője a lakosságot a MÉP pártba való belépésre agitálta.

A református egyház lelkészeként a szószéket szovjetellenes agitációra használta. Felszólította a lakosságot, hogy lépjenek be önként a finn hadseregbe a Szovjetunió elleni harc folytatására. Rendszeresen dicsérte a német-magyar megszállók erejét, hazugságokat terjesztett a szovjet tevékenységről, a kommunista pártról és a szovjet kormányról, azt kívánta, hogy a Szovjetunió ne győzzön a fasiszta Németország ellen vívott harcában.

Vas a Levente fasisztabarát katonai ifjúsági szervezet lelki vezetője és nevelője volt.

Miután a Szovjet Hadsereg felszabadította Kárpátontúlt, a lakosság körében szovjetellenes agitációt folytatott, mely az állam javára beszolgáltatni szükséges gabonabeszolgáltatás megakadályozására irányult.

Az USZSZK Legfelsőbb Bírósága büntetőügyi kollégiumának 1950. március 28-án kelt határozata alapján az elítélt Vas József Joszifovics fellebbezési kérelmét elutasította, a Kárpátontúli Területi Bíróság 1950.03.06-án kelt ítéletét érvényben hagyta (ügyirat 167-168. old.).

A Szovjetunió Főügyészének óvására, az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának büntetőügyi kollégiuma 1954. november 30-án a Kárpátontúli Területi Bíróság 1950. március 6-án kelt ítéletét és az USZSZK Legfelsőbb Bírósága büntetőügyi testületének 1950. március 28-án hozott határozatát módosította és a büntetést 10 év szabadságvesztésre módosította, egyebekben az ítéletet nem módosították. (ügyirat 178-178. old.).

Vas J.J. a büntetés végrehajtás helyéről 1956. május 11-én szabadult a Szovjetunió Legfelsőbb Bírósága elnökségi bizottságának 1956.05.10-én kelt határozata alapján a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa elnökségének 1956. március 24-én kelt rendeletének megfelelően (ügyirat 193. old.).

Vas J.J. a bírósági tárgyaláson nem ismerte el bűnösségét és elmondta, hogy 1938-ban, amikor a magyar hadsereg Kárpátontúlra bevonult, a református egy-

ház lelkésze volt a beregvidéken³⁷⁰ található Csetfalva faluban. Újlak faluban a magyar hadsereg számára ünnepélyes köszöntést szerveztek. Sok lakos, azon belül ő is, elment erre a találkozóra. A faluban, ahol szolgált, a magyar csapatoknak köszöntést nem szerveztek.

A körzet vezetőjének helyettese a tanácskozáson azt mondta neki, hogy szervezze meg a pártot, melynek vezetőjévé Vas I.I.-t kívánta kinevezni, de ő azt felelte, hogy lelkész és politikával nem kíván foglalkozni. A templomot szónoki emelvényeként a Szovjetunió ellen irányuló felszólalásaihoz nem használta.

Az általa elmondott lelkészi prédikációk nem tartalmaztak semmi szovjetelleneset. Arról volt szó benne, hogy segíteni kell azokat az embereket, akik a háború áldozatai, valamint a fronton elhunyt személyek családjait. Tájékoztatta a lakosságot a helyzetről a fronton. Ezt azért tette, mivel a Keresztény Ifjúsági Szövetség lelki vezetőjeként dolgozott és ezekre a foglalkozásokra a Levente tagjai is jártak, ezeken a Bibliát olvasta.

Kapcsolata a magyar büntető szervekkel nem volt.

Miután Kárpánton túlt felszabadította a Szovjet Hadsereg, semmilyen agitációt nem folytatott a szovjet hatalom ellen.

1949. december 5-én a templom épületén gyászlobogót tűztek ki, de ezt nem az ő kezdeményezésére tették.

Vas vádlott nem hívta fel a lakosságot, hogy az ne szolgáltatassák be a gabonát. Mint lelkésze 13 ha földje volt és három bérese (ügyirat 153-154. old.).

A bíróságon megkérdezett tanúk tanúsították:

1. Varga I.Sz., hogy 1941–1942 között a Szovjetunió Németország ellen vívott háborújának ideje alatt a vádlott a térképen megmutatta, hogyan jutnak előre a német csapatok. Felszólította a lakosságot, hogy menjenek harcolni a Szovjetunió ellen és tanúsította, hogy a fasiszta erők legyőzik a Szovjetuniót, a szovjet katonák rosszabbul vannak felszerelve, mint a németek (ügyirat 154. old.).
2. Molnár J.I., hogy amikor a magyar csapatok bejöttek a faluba Vas J.J. beszédet mondott és dicsérte a magyarokat, azokat felszabadítóknak nevezte. Vas J.J. a háború ideje alatt elmondta a falu lakosságának a front helyzetét és a német csapatok mozgását (ügyirat 155. old.).
3. Filep G.B., hogy a vallási foglalkozások alkalmával a vádlott tájékoztatta a lakosságot a német-szovjet front helyzetéről, dicsérte a német hadsereget. A magyar csapatokat úgy fogadta, mint minden más lakos, hogy felszólalt-e, arról nem tud (ügyirat 155. old.).
4. Pap J.I., hogy a faluban megszervezésre került a párt, azonban ténylegesen nem működött, mivel a parasztok nem akartak tagdíjat fizetni. Vas részt vett a párt megszervezésében. Azt mondta, hogy az újságok a németekről és a magyarokról csak jót írnak, az oroszokról pedig rosszat. Felszólított, hogy imádkozzanak a fronton harcoló katonákért (ügyirat 156. old.).

³⁷⁰ A szláv adminisztráció itt a Beregszászi járást érti.

5. Boros J.B., hogy Vas J.I. a vallási foglalkozásokon beszélt a front állásáról. Sok személynek írt a vádlott kérelmet, hogy azokat mentesítsék a magyar hadseregben való szolgált kötelezettsége alól (ügyirat 156. old.).
6. Tóth A.K., hogy Vas J.I. a községben a MÉP párt elnöke volt, a szövetkezet és a budapesti földszervezet elnöke. Hetente kétszer az iskolában foglalkozásokat tartott a lakoságnak, melyen azt mondta, hogy rossz lesz a népeknek, ha a Szovjet Hadsereg győz. Azt mondta, hogy a kommunisták istentelenek és azért halnak meg ott az éhségtől az emberek. A megszállókat édes testvéreinek nevezte és üdvözlő beszédet mondott, amikor azok bevonultak a községbe (ügyirat 157. old.).

A fentebb említettek alapján arra következtetésre lehet jutni, hogy 1944-ben Vas J.I. nem volt az SZSZK SZ állampolgára és tevékenysége nem tartalmaz ellenforradalmi bűncselekményt, az ő véleménye, hogy a lakosok szegüljenek ellen az állami gabonakészlevezés teljesítése ellen nem tartalmazza az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. foglalat bűncselekmények elkövetését.

A USZSZK Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatala vezetésének véleménye alapján Vas J.I.-t rehabilitálni kell. A fentebb említettek alapján

JAVASLOM:

Hozzanak döntést a Kárpátontúli Területi Bíróság büntetőügyi testülete által 1950. március 6-án kelt ítéletének, az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bíróságának büntetőügyi testületének 1950. március 28-án kelt határozatának, valamint a Szovjetunió Legfelsőbb Bíróságának büntetőügyi testülete által 1954. november 30-án kelt határozatának megóvásával kapcsolatban Vas József Jozsifovics ügyében, a bírósági határozatok hatályon kívül helyezéséről, valamint a büntetőeljárás megszüntetéséről Vas J.J. cselekedeteiben bűncselekményre utaló jelek hiánya okán, rehabilitálva őt.

A területi ügyész segédje, az igazságügy vezető tanácsa, s.k., Rizsankov F.K.

EGYETÉRTEK: a megyei ügyész az állambiztonsági hivatalok szerveinek nyomozati tevékenységét felügyelő vezető segédje, az igazságügy rangidős tanácsosa, s.k., Ratocska Ju.I.

ADATOK: Vas József Jozsifovics, született 1910-ben, elhunyt. Felesége, Vas Gyöngyi Emerihovna, született 1919-ben, a Kárpátontúli terület, Técső városa, Kossuth utca 21 sz. alatt él.
1992.04.06.

[1992.04.6] Határozat Vass József rehabilitációjáról

JÓVÁHAGYOM

Ukrajna Főügyészenek helyettese

Állami tanácsos

s.k., V.I. Kravcsenko

1992. április 6.

HATÁROZAT

Vas J.J. ügyében a 2953. s/sz. büntetőügy anyagai alapján

Vas József Joszifovics, született 1910-ben, születési helye Klecsano (Csehszlovákia), munkahelye: lelkész, lakhelye Kárpátontúli terület, Técső városa, pártállási adatok: ---

1950. március 6-án a Kárpátontúli Területi Bíróság elítélte az USZSZ Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban 25 év szabadságvesztésre vagyonelkobzással. Az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának 1954. november 30-án kelt határozata alapján a büntetést 10 év szabadságvesztésre csökkentették.

Az ítélet szerint bűnösnek találtatott abban, hogy Csetfalva község református lelkészeként 1938 novemberében aktívan részt vett a magyar-fasiszta megszálló seregek ünnepélyes köszöntésében, a Magyar Élet Párt vezetőjének nevezték ki, agitálta a lakosságot, hogy lépjenek be ebbe a pártba. A templomi szószéket szovjetellenes agitáció színhelyének használta, dicsérte a magyar-fasiszta megszállókat, rágalmazta a kommunista pártot, azt kívánta, hogy a Szovjetunió szenvedjen vereséget Németországgal vívott háborúban. Az ügy anyagaiból kiderül, hogy az USZSZK Btk.-nek 54-4. tc. foglalt cselekmények elkövetésekor Vas nem volt az SZSZKSZ állampolgára és Kárpátontúl nem tartozott a Szovjetunióhoz, ezért az USZSZK Btk.-nek 2. tc. megfelelően nem lehetett ezért büntetőjogi felelősségre vonni.

Letartóztatva 1950. január 17-én.

Szabadlábba helyezve 1956. május 11-én. Elhunyt.

Az elítélt, vagy rokonainak adatai: az elítélt elhunyt. Felesége, Vas Gyöngyi Emerihovna, a Kárpátontúli terület, Técső városa, Kossuth utca 21 sz. alatt él.

Vass József Joszifovicsra kiterjed az Ukrán SZSZK 1991. április 17-én elfogadott „A politikai megtorlások áldozatainak rehabilitációjáról” szóló törvény 1. tc. a felelősségre vonást megalapozó bizonyítékok hiánya okán.

Az USZSZK Ügyészségének az állambiztonsági hivatal nyomozó hatóságait felügyelő osztályának vezetője, az igazságügy 3. kategóriás tanácsosa, s.k., Kusnyir A.G.

1992. április 3.

Megjegyzés: Vas J.J. rehabilitációjáról szóró igazolást 1992 áprilisában megküldtük feleségének, Vas Gy.E.-nek, a fentebb említett címre.

s.k., Volnyicsenko

6.2. Tárczy Dániel lelkész 1901–1979

6.2.1. Életrajzi adatok.

100. kép. Tárczy Dániel rabosított képe 1950-ből. (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258)

Tárczy Dániel, sz.: 1901. február 22., Homok (Ung megye). Lelkeszi szolgálatokat az alábbi gyülekezetekben végzett a letartóztatásáig: slp. Ungvár 1924.07.4–09.16., Tiszabökény 1924.11.01–12.01., slp. Tivadarfalva 1924.12.1–1926, lp. Tivadarfalva 1926.12. – 1928.04.24., Gödényháza 1928.04.25–1933.10.24., Feketeardó 1932–1933, Kisdobrony 1933.10.16–1950.10.16.³⁷¹

Letartóztatva 1950. október 16-án Kisdobronyban, 49 éves

korában. Büntetése: 25 év javító-nevelő munkatábor, 5 év jogvesztés és vagyonelkobzás. Elítélve az USZSZK BTK 2.r., 54.§.10.c., az USZSZK BTK 54.§.13.c., USZSZK BTK 29.§. a, b, c., alapján.³⁷² Szabadulása évében, 1956-ban Abesz lágerében raboskodott.³⁷³ Hazatérése után tovább folytatta a lelkészi szolgálatait: Rafajnaújfalu 1956, Feketeardó [?]-1973, Tivadarfalva 1957–1979, Forgolány 1957–1979, Tiszabökény 1961–1979.³⁷⁴ Meghalt 1979. decemberében, a temetési szolgálatot Gencsy Béla végezte. Rehabilitálva 1992-ben.³⁷⁵ Felesége Engbert Gabriella. Gyermekei: László, sz.: Tivadarfalva 1926. április 25., Árpád, sz.: Gödényháza 1930. augusztus 8. (meghalt 1931. május 25.), Gabriella, sz.: Gödényháza 1931. december 30.

[1942] Helyzetjelentés Kisdobronyból

„Kisdobrony (Ung m.) 1250 lelkes anyaegyház 470 ülőhelyes temploma 1828–1838 között épült. harangja van. Orgonája 4 regiszteres. Úrasztali edényei a XIX. századból, két értékes terítője 1708. és 1813- ból való. Lelkipásztor: *Tárczy Dániel*.”³⁷⁶

³⁷¹ KTÁL P-1490. fond, 4.d. opisz 1.9.1.14.; TtREL I.8.d.17. Tárczy Dániel kisdobronyi lelkész önéletrajza, 1943.; NÉVTÁR 1937, i.m., 148.; PEYER-MÜLLER 1994, i.m., 433.; FODOR 2016, i.m., 49., 144., 559., 598., 759., 805.

³⁷² UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 2401, Delo 2857. Tárczy Dániel peranyaga.

³⁷³ RÓZSÁS 2000, i.m., 371. Rózsás János itt helytelenül Tárczy Zsigmondként említi a lelkészt.

³⁷⁴ FODOR 2016, i.m., 505., 559., 691–692., 759., 805.

³⁷⁵ UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 2401, Delo 2857. Tárczy Dániel peranyaga.

³⁷⁶ KOVÁTS II. 1942, i.m., 543.

[1901–1943] Tárczy Dániel lelkész önéletrajza

„Születtem Homokon Ung vármegyében, 1901. II. 22. napján, Tárczy Dániel és Gyöngyössy Piroska szülőkötől. Öt elemi osztály elvégzése után, mint vonaton bejáró az ungvári gimnázium tanulója lettem, ahol elvégeztem az I.-VII. osztályt 1912-1918-ig. A gimnázium VIII. osztályát már Sárospatakon végeztem el, mert az időközben Ungvárra betolakodott csehek megszüntették a magyar nyelvű tanítást. Érettségi vizsgát tettem Sárospatakon 1920-ban. Ugyancsak Sárospatakon végeztem a theológia 4 évfolyamát is s az első lelkészképesítő vizsgám letétele után, 1924. szeptember 16.-án visszaköltöztem megszállt területre, ahol már az 1924. évi július hó 4. napjától-szeptember 16. napjáig, mint exmittált káplán Ungváron működtem.

1924. október hó 1. napján bevonultam cseh katonának, de onnan 4 heti szolgálat után, mint alkalmatlant elbocsátottak.

1924. november 1. napjától december 1. napjáig a tiszabökényi lelkész mellett teljesítettem s.lelkészi szolgálatot /Ugozca vm/, majd 1924 december 1. napján a csehek által kiutasított Farkas Sándor tivadarfalvai lelkész helyét foglaltam el, mint s. lelkész, mert a lelkészi állás betöltésére irányuló minden intézkedés hiábavalónak bizonyult a nagy lelkészhiány miatt.

1925.II.24. napján Királyházán házasságot kötöttem Engbert Gabriellával.

A II. lelkészképesítő vizsgámat a Kárpátaljai Ref. Egyházkerület lelkészképesítő bizottsága előtt tettem le Beregszászban 1926. október hó 26. napján.

1926. decemberében foglaltam el, mint rendes lelkész a tivadarfalvai lelkész állást s ott működtem 1928. április hó 24. napjáig.

1928. április hó 25.-én a gödényházai ref. egyház egyhangu meghívására elfogadtam, a gödényházai ref, lelkészi állást, amelyet 1933. október hó 16. napjáig töltöttem be.

1933. október hó 16. napján foglaltam el az Ungi ref. egyházmegyébe kebelezett kisdobronyi lelkészi állást, amelyet a mai napig betöltök.

Kisdobrony. Ungi egyh.m.

28. /folyt./.

Házasságunkat 2 fiu és 1 leánygyermekkel áldotta meg az Úr. Ezek közül él 1 fiu s 1 leány.

László született Tivadarfalván 1926. IV. 25.

Árpád született Gödényházán 1930. VIII. 8.

Gabriella született Gödényházán 1931. XII. 30.

Árpád meghalt Gödényházán 1931. V. 25.

Kisdobrony, 1943. szeptember hó 25. **Tárczy Dániel.**³⁷⁷

³⁷⁷ TtREL I.8.d.17. Tárczy Dániel kisdobronyi lelkész önéletrajza, 1943.

[1921] Újszászi Kálmán teológiai professzor visszaemlékezése Tárczy Dánielre

„Amikor leérettségizve eldöntöttem az 1921. évi tahi konferencia hatására, hogy nem tanárnak, közelebről finnugor nyelvésznek (ez volt az egyetlen tudomány, amellyel már középiskolás koromban foglalkoztam), hanem lelkipásztornak megyek, és amikor édesapám nagy bölcsességgel tanácsolta erre, hogy mivel folyton nagyvárosban éltem és tanultam, református lelkipásztoraink zöme pedig vidéken kell hogy éljen, tehát menjek én is valamelyik vidéki teológiára a pesti helyett, könnyen és örömmel elfogadtam a megfizethetetlennek bizonyult jó tanácsot. Apám Pápara gondolt, ahová az ő falujából mentek a nála jobb sorsban felnövő fiúk, én ellenben Patak mellett döntöttem. Ebben a legnagyobb része annak volt, hogy az említett tahi konferencián, amelyen az érettségi bankett költségére kapott pénzen vettem részt, az ott levő teológusok közül a patakiak bizonyultak előttem a legérdekesebbeknek és legértékesebbeknek. Vincze Károly, Benke József, Nagy Sándor Béla, Szabó Zoltán, Zsíros József és *Tárczy Dániel* messziről való szemlélése, (mert addig nem jutottam el, hogy szóba is álljak velük), valamint volt osztályfőnökömmnek az utolsó óráján tett hitvallása Patak mellett, és egy osztálytársamnak, Grünbaumnak (Patakon volt szőlőjük) az apró megjegyzései a pataki várról és kollégiumról voltak azok az utak, amelyeken Patakra vezetett az Isten, miután legyőztem azokat a nehézségeket, amelyeket akkor legkedvesebb közösgem, a pesti Bethánia ez elé az elhatározásom elé gördíteni igyekezett.”³⁷⁸

6.2.2. Előzmények, rabság és szabadulás.

[1935.01.24] Lelkészerkezetlet Kisdobronyban

„Január 24-én az ungi egyházmegye lelkészei értekezletet tartottak Balogh Sándor elnöklété alatt. Előadók voltak *Tárczy Dániel* kisdobronyi és Nagy Sándor kiscejőci lelkész.”³⁷⁹

[1936.09.5] Tárczy Dániel pataki főiskolai találkozón

„Találkozó. Bensőséges találkozó színhelye volt főiskolánk f. hó 5-én. Megragadva a lelkészi továbbképző tanfolyam által nyújtott kiváló alkalmat, a tiz évvel ez előtt I. lelkészképesítő vizsgát tettek közül nyolcan jelentek meg a szeretett Alma Mater falai között éspedig: Csáji Pál szépsi, Gönczy Pál nagydobronyi, Kádár József telkibányai, Nagy Sándor Béla bodrogkereszturi, Szabó Zoltán dr. sárospataki, *Tárczy Dániel* kisdobronyi, Várady József sajóvamosi és Zsíros József dr. sárospataki lelkészek, illetve teol. tanárok. A találkozók közül Nagy Sándor Béla

³⁷⁸ BALASSA Iván – LOVÁTS Dániel – SZENTIMREI Mihály szerk.: Újszászi Kálmán emlékkönyv. Szabad Tér, Budapest-Sárospatak, 1996, 16.

³⁷⁹ SRL 30. évf., 1935. febr. 10., 6. szám, 37.

üdvözölte a főiskolát és azzal a javaslattal fordult mai jelenlevő lelkészi továbbképző konferenciához, hogy felhasználva a jövőben évenként tartandó lelkészi továbbképző konferenciák összegyűlési lehetőségeit, ezen túl minden év szeptemberében rendeztessenek ilyen találkozók a tiz, húsz, stb. évekkel ezelőtt végzett lekipásztorok részéről. A gondolatokban gazdag beszédet nagy érdeklődéssel, az életrevaló javaslatot pedig általános helyesléssel fogadták a konferencia résztvevői és mindkettőért meleg szavakban mondott köszönetét Mátyás Ernő dr. teol. igazgató.³⁸⁰

[1939.12.18–19] Tárczy Dániel nemzethűséget igazoló eljárás alatt

„Felvidéki és Kárpátaljai lelkészek igazolása.

Az Egyetemes Konvent Elnöksége az 1938. évi XI. egyházi törvénycikk 1. §-ban biztosított hatáskörében elrendelte, hogy a visszacsatolt magyarlakta Felvidék és a Kárpátalja református lelkészeinek a csehszlovák uralom alatt tanúsított magatartása nemzethűség szempontjából igazoló eljárás tárgyává tétessék. ...

Az I. sz. bizottság elé tartozó lelkészek. Az Ungvár környékiek: (Tárgyalás dec. 18–19.) Az ungi egyházmegye lelkészei és segédlelkészei. ...

Kárpátalja ungi egyházmegye

1. Balogh Sándor lekipásztor Eszeny

Gönczy Pál Nagydobrony

Györke Endre Tiszaágtelek

Kása Ferdinand Csongor

5. Komjáthy Gábor Ungvár

Pataky Menyhért Nagygejőc

Papp Géza Ungtarnóc

Ruszka Elek Szalóka

Nagy Sándor Kisgejőc

10. Tárczy Gyula Minaj

Tárczy Dániel Kisdobrony

Barta Zoltán segédlelkész Ungvár

Dévay József Korláthelmec

Gönczy Miklós Nagydobrony

15. B. Krizsán József Eszeny

Ruszka Zsigmond Ungvár. ...³⁸¹

³⁸⁰ SRL 29. évf., 1934. szept., 09., 37. szám, 200.

³⁸¹ SRL 34. évf., 1939. nov. 12., 46. szám, 240–241.

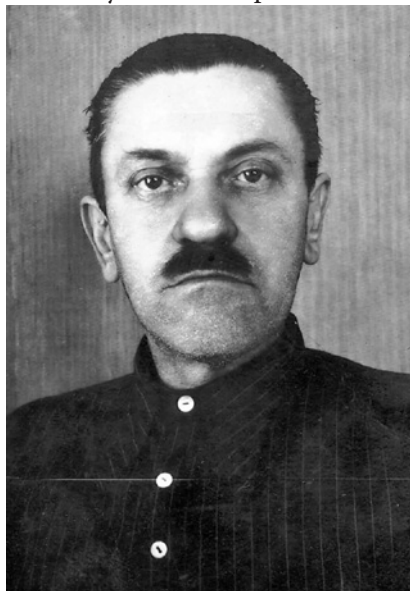
[1940] Tárczy Dániel a Kisdobronyi Hangya szövetkezet igazgatósági tagja

„Kisdobronyi Hangya fogyasztási és értékesítő szövetkezet. Kisdobrony. Ungvári kir. tvszk 1940. VIII. 10. Cg 199/34 – 1940.1116/13. – Putnoky Lajos, Balogh Vince, Solymos József, Várady Károly, Tárczy Dániel, igazgatói minősége és cégjegyzési jogosultsága bejegyeztetik. – Torma János, Komonyi Béla, Lelkes Ferenc, Sándor Imre, Ur Antal igazgatói minőségének és cégjegyzési jogosultságának a megszűnése bejegyeztetik. Az 1–11. alszámú bejegyzések a mai tényleges állapotnak hivatalból való bejegyzése után töröltetnek. 1–11. alszám alatti bejegyzés a megszállás idejében jegyeztetett be.”³⁸²

[1941] Az 1941. november 5-én felszentelt lelkészek névsora.

„Ungi egyházmegye:

60. Bellágh Barna Nagyszelmenc
61. Bittó Béla Ungpinkóc
62. Csomár Géza Vajkóc
63. Dr. Csomár Zoltán Kistrát
64. Gaál István Csicsér
65. Csatlós Sándor Iske
66. Dévay József Korláthelmec
67. Király Zoltán Csap

101. kép. Tárczy Dániel 1954. október 15-én, Vorkután. (Forrás: Papp Vilmos hagyatéka)

68. Kiséry Béla Nagydobrony
69. Kovács Bertalan Jenke
70. Mitró István Tizasalamon
71. Pataky Menyhért Nagygejőc
72. Papp Géza Ungtarnóc
73. Ruzska Elek Szalóka
75. *Tárczy Dániel Kisdobrony*
76. Tárczy Gyula Minaj”³⁸³

[1943] Tárczy Dániel lelkész jelentése a kisdobronyi gyülekezetéről

„Kisdobrony. Ungi egyh. m.

Tárczy Dániel 1933.X.16-a mai napig.

Igen zavaros állapotban vette át az egyházat. A teljesen kommunista érzelműekből álló, presbitérium minden törvény nélkül akarta továbbra is kormányozni az egyházat. Megtagadta a teológiai és tanítóképzői

³⁸² *Központi Értesítő*, 66. évf., 1. félév, 1941. febr., 20., 8. szám, 252.

³⁸³ SRL 36. évf., 1941. dec. 6., 49. szám, 233.

járulékok fizetését, azzal az átlátszó megokolással, hogy, aki urat akar nevelni a fiából fizessen érte. Az egyház roskadozott az összegyűlt állami adó és felsőbb egyházhatósági járulékok alatt, temploma, iskolája, lelkész és tanítói lakása a melléképületekkel együtt teljesen lerongyolódott. A zür-zavarban fölütötte fejét és megerősödött a millenista szekta.

Sok nehéz küzdelem, imádságos munka által lassan-lassan sikerült a presbitérium kicserélése, a szekta mozgalom megakadályozása, majd teljes felszámolása, az egyházi épületek kijavitása a mindenféle tartozás kifizetése.

Ma már minden tekintetben rendeződtek a viszonyok s megszűnt minden kilengés.

Kisdobrony.

Ungi egyh.m.

Tárczy Dániel.³⁸⁴

[1945-1947] Részlet ifj. Balogh Sándor „Sorsüldözötek” c. könyvéből

„*Tárczy* Dániel kisdobronyi lelkész sorsát ugyancsak kiagyalt vádak pecsételték meg, amelyek rosszakaratú emberek feljelentésein alapultak. Fia ugyanis Magyarországon tanult, a határ lezárása előtt pedig meglátogatta idehaza élő szüleit.”³⁸⁵

[1973-1978] Oroszi Pál lelkész visszaemlékezése *Tárczy* Dánielre

„Nagyon lehetetlennek látszott, de a lelkem mélyén sohasem adtam fel a reményt, hogy valamikor mégis Krisztis tanúja, evangéliumának hirdetője lehetek. Ez a csoda 1973-ban megtörtént. A lelkészek száma Kárpátalján 21-re csökkent és a legfiatalabbak életkora is 60 felé kárt, s a szovjet állam sok huzavona után megengedte a helyi lelkészképzést. Elsőként jelentkeztünk Sütő Lászlóval, és intenzív készülődés után 1974 augusztusába, letéve a segédlelkési vizsgát, három gyülekezetre (Szőlősgyula, Feketeardó és Csepe) kaptam kinevezést, mint segédlelkész. De az idő lelkészek száma egyre fogyott, és a lelkész nélkül maradt gyülekezetek kérésére a megbízásom már további négy gyülekezetre kiterjedt (Nagypalád, Tiszaújlak, Királyháza, Gödényháza). 1978-ban egy újonnan végzett segédlelkésznek

102. kép. *Tárczy* Dániel 1956. március 15-én, Ajkajón. (Forrás: Papp Vilmos hagyaték)

³⁸⁴ TtREL I.8.d.17. *Tárczy* Dániel lelkész jelentése a kisdobronyi gyülekezetről, 1943.

³⁸⁵ BALOGH 1992, i.m., 28.

103. kép. Tártsy Dániel az 1960-es évek végén, kismotorral, hátizsákjában a Bibliával és palástjával. (Forrás: Papp Vilmos hagyatéka)

három gyülekezetben átadtam a szolgálatot, de még ebben az évben két idő lelkész kiesett a szolgálatból (Király Kálmán és *Tártsy Dániel* tiszteletesek), és gyülekezeitek közül Aklit, Neveletlent, Tivadarfalvát és Bökényt is el kellett vállaljam.”³⁸⁶

[2000] Tártsy László visszaemlékezése édesapja letartóztatására

„Egy éjszaka, lehetett már úgy éjfél tájt, mindannyian, én is, feleségem is, két kis gyermekünk is, az igazak álmát aludtuk, ami kor kopogtattak a hálószobánk ablakán. Először megrettentem, de aztán felkeltem s kinyitottam az ablakot. Egy fiatalember állt ott s megszólalt: Az édesanyja üzeni azonnal menjen haza az édesapját letartóztatták és elvitték. Sietve magamra kaptam a legszükségesebb ruhadarabokat, kivettem a kamarából a kerékpáromat, nyeregbe vágtam magam. Nagydobronytól Kisdobronyig, pontosabban a mi lakásunkból az ő lakásukig a távolság bő két kilométer, mivel nagy izgalmamban igyekeztem is s jócskán nyomtam a pedálokat, egykettőre otthon voltam a szüleim lakásán.

Édesanyám a hálószoba közepén ült és kért ott lakás olyan volt mint bambázás után. Még csak a szalmazsákokból is amin aludtak, a szalmát is kirázták egy szálig a szoba közepére. Mit kereshettek benne? Ami könyv volt a lakásban, úgy egyházi, mint szépirodalmi, mind egymás hegyén-hátára volt dobálva. Konyhában és kamarában még csak a befőttök is átforgatva, összedobálva. A padláson is kutattak.

Édesanyámat megvizsgáztatni nem lehetett. Másnap hajnalban Ungvárra utaztam. Volt egy ismerősöm a megyei ügyészségen. Felkerestem s megkérdeztem tőle, mit lehet tenni. Úgy határoztam ugyanis, hogy ha kell, az utolsó gyatyámát is eladom, de apámnak segíték. Az illető szívélyesen fogadott s megmagyarázta, hogy az édesapám letartóztatásához az ügyészségnek nincs semmi köze, sőt még tudomásuk sincs róla. Az ügy a politikai rendőrség (KGB) hatáskörébe tartozik s az két-három hét múlva értesítik majd az ügyészséget tudomásulvétel végett, kit tartóztattak le, milyen paragrafus alapján. Semmi más ebben az értesítésben nem lesz. Az ügyben semmit tenni nem lehet. Apám huszonöt évet fog kapni, egy nappal sem kevesebbet, mert a papok számára ez a „norma”. Nem valószínű hogy a börtön és a láger körülményei között ő ezt a megpróbáltatást kibírja s így mi fájó szívvel vegyük tudomásul, hogy arra hogy ő onnan valamikor hazakerüljön a valószínűség majdnem a nullával egyenlő. Ügyvéd után szaladgálnom fölösleges, mert

³⁸⁶ OROSZI 2014, i.m., 18–19.

az ügyvéd szerepe az adott ügyben pusztán formális, segíteni úgysem tud semmit. Különbösen ilyen ügyben hivatalosan neveznek ki „megbízható” ügyvédet, ne gondoljuk, hogy akár melyik ügyvéd védheti. Egyetlen dolog amiben az ügyvéd segíthet, tudatja mikor lesz a tárgyalás és akkor megláthatjuk apámat messziből, beszélni vele nem engednek, sem tárgyalás előtt, sem tárgyalás után. A tárgyalás tükör lesz, arra senkit nem engednek be, a tanúkat is csak annyi időre amíg kihallgatják őket. A tanúktól tárgyalás után ne kérdezzek semmit, mert kötelezvényt íratnak alá velük, hogy senkinek semmit nem mondanak el. És megszegni ezt a kötelezvényt senki nem meri, mindenki fél. Ha segíteni akarok apámon, majd akkor küldjek neki csomagot és pénzt, ha kint lesz a lágerben valahol Szibériában.

Minden pontosan úgy játszódtott le, ahogy ez az ügyész leírta. Az ügyvéd, akit én se azelőtt, se azóta nem láttam, volt olyan figyelmes, értesített minket, mikor és hol lesz a tárgyalás. Most is előttem van a kép, ahogy apámat vezették a folyosón végig a tárgyalásra. Hat katona vezette, mind a hatnak pisztolya rá volt a szegezve. Úgy vezették, mint egy rablógylóskost. Pedig csak két bűne volt: magyar volt és lelkes volt. Szegény, még csak felénk sem mert tekinteni. Pedig észrevette, hogy ott vagyunk. Még egyszer láttuk még őt, mielőtt végérvényesen elvitték.

Nem tudom megmondani, honnan tudtuk, hogy Ungvárról mikor viszik el. Arra emlékszem, hogy késő este volt. Az egyik mellékvágányon állott a börtönvagon, amivel szállították őket. Egész közlőrl láttuk egymást s még könnyes szemmel integettünk is egymásnak, de szót váltani nem tudtunk. Csak öt és fél év múlva tudtuk meg részleteket, amikor hazakerült s mindent elmesélt. Dzsungasvili halála után rövidesen hazakerült.

Nagy megnyugvással vettük tudomásul, hogy a börtönben nem kínozták őt, nem ütöttek, nem verték. Kellemetlen volt viszont, hogy a kihallgatások mindig éjszaka voltak, sokszor estétől-reggelig, még pedig úgy, hogy az asztali lámpa fényét ráirányították, egyenesen a szemébe. A kihallgató viszont félárnyékban ült. Egy-egy éjszaka tartó kihallgatás után viszont nappal sem volt szabad, de nem is lehetett lefeküdni. Ha éjszaka nem volt kihallgatás, viszonylag nyugodtan lehetett pihenni.

Mikor kivitték őket Lembergbe, az elosztó táborba, ott szerencséjére összerakult egy szintén rab nagydobronyi orvossal, aki nagyon sokat segített neki. Ez ott is orvosként dolgozott s apámat betegnek nyilvánította, kórházba fektette, ami viszonylag jobb kosztot s bánásmódot jelentett, s talán életét is jelentette. Apámat Lembergől már mint beteget irányították tovább a lágerban mint beteget (vala-

104. kép. Tárczy Dániel
az 1970-es években.
(Forrás: Papp Vilmos hagyaték)

hol Vorkuta környékén) először kórházba fektették, majd a kórházban maradt, mint segéd munkás: élelmiszer kiosztás, takarítás, krumpli-tisztítás, mosogatás és így tovább. Így jobb koszthoz is jutott, másrészt minden nagy különbség 30-35 fokos hidegben, az erdőben fát dönteni övig erő hóban étlen-szomjan, vagy pedig a kórházban lenni a jó melegben, még ha megalázó is volt a munka, amit végzett. Ez a véletlen mentette meg az életét. Ha Lembergben az elosztó táborban nem találkozik össze azzal a rab orvossal, s az nem segít rajta, az ungvári ügyész jövedülésének ez a része is beteljesedik: soha többé nem láttuk volna apámat.

Igy húszonöt év helyett szerencsére csak öt és felet ült. Dzsugasvili halála után vagy két hónappal hívták a lágerirodába s közölték vele: „Magát jogtalanul ítélték el. Itt van az értesítés Moszkvából. Mi magát most azonnal kiengedjük a lágerből. Ellenben egy ideig nem térhet vissza Kárpátaljára. Adunk magának egy ajánló levelet. Sziktivkárba (Kami autonóm köztársaság fővárosa), ahol magának munkát és lakást biztosítanak. Ez az egész beszélgetés nem tartott tovább 5 percnél.

Ült apám öt és fél évet. Néhány nap múlva levelet küldött Sziktivkárból. Nem volt itt sem fenéig tejfel az élete, de mégis nagy volt a különbség, hogy itt teljesen szabadon mozgott, s nem kellett állandóan porkolábjaiba botlania. Ahogy aztán itthon elbeszélte, egy szállító-szalag gépezetelője volt, annyi volt a munkája, hogy amikor a szalagot meg kellett állítani, megnyomott egy gombot, ha el kellett indítani, megnyomott egy másikat. Innen már szabadon küldhetett levelet mi is írtunk neki.

Nem emlékszem rá, mennyi ideig tartott a száműzetése, míg aztán egy szép napon távirat jött tőle, hogy elindult hazafelé. Itthon aztán elmesélte, milyen mondvá csinált vádakkal tartóztatták le:

- a) 1938-ban, mikor Kárpátalja magyarlakta területeit visszacsatolták Magyarországhoz, fogadta a magyar csapatokat.
- b) A levante egyesület tiszteletbeli elnöke volt.
- c) A szószékről prédikált a kommunizmus ellen stb... stb...”³⁸⁷

6.2.3. A koncepció per iratanyagai³⁸⁸

[1950.10.10] Tárczy Dániel letartóztatási parancsa

„Jóváhagyom”
az Állambiztonsági Minisztérium Hivatalá-
nak megbízott parancsnoka
Ezredes sk. aláírás /Bojko/
Címeres körbélyegző
1950. október 10.

„A letartóztatást jóváhagom”
Kárpátontúli terület Ügyésze
3. kategóriás állami jogtanácsos
Sk. aláírás /Andrásko/
Címeres körbélyegző
1950. október 16

³⁸⁷ Papp Vilmos hagyatéka, Tárczy Dániel mappa.

³⁸⁸ Válogatás Tárczy Dániel 133 lapnyi peranyagából az UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 2401, Delo 2857. dokumentumai alapján.

HATÁROZAT
/letartóztatásról/

1950. október 10.
Ungvár városa

Én, Kapusztyn hadnagy, az Állambiztonsági Minisztérium Ungvári Körzeti Osztályának operatív megbízottja, megvizsgálva az Állambiztonsági Minisztérium Ungvári Körzeti Osztályához érkezett bűnözői tevékenységről szóló anyagokat
Tárczy Dániel Dánielovics, 1901-es születésű, az Ungvári körzet Homok falu szülőtte, magyar, az SZSZSZK állampolgára, az Ungvári körzet Kisdobrony falu református lelkésze, helyi lakos ügyében

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Tárczy D.D. Kárpátontúl magyar megszállása alatt, a templomot szónoki emelvényként használva, a lakosság körében aktív szovjetellenes agitációt folytatott, rágalmazta a kommunista pártot és a Szovjetuniót, a megszállók támogatására szólította fel a lakosságot, valamint azok segítésére az SZSZSZK elleni harcban.

Kapcsolata lévén a magyar csendőrséggel, feljelentette Úr András, Sós Kálmán, Bernát Barbara és más kisdobronyi lakosokat, akiket koncentrációs táborokba vittek.

Kárpátontúl felszabadítása után szabotálta a szovjet hatalom szervei által szervezett eseményeket.

Rendszeresen, illegálisan vallási dogmákra tanította az iskoláskorú gyerekeket.

Tárczy D.D. bűnözői tevékenységét Úr Bertalan, Bernát Károly, Úr András, Cseh Pál és más tanúk vallomása támasztják alá.

ELRENDELTEM:

Tárczy Dániel Dánielovics, Kárpátontúli terület, Ungvári körzet Kisdobrony falu lakosának letartóztatását és házkutatását.

Az Állambiztonsági Minisztérium Ungvári Körzeti Osztályának operatív megbízottja hadnagy sk. aláírás /Kapusztyn/

Az Állambiztonsági Minisztérium Ungvári Körzeti Osztályának vezetője alezredes sk. aláírás /Petrov/

„EGYETÉRTENEK” az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatala 5. Alosztályának helyettes vezetője, alezredes sk. aláírás /Szotnyikov/
az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatal Nyomozói Osztályának vezetője, alezredes sk. aláírás /Akszenov/

[1950.11.30] Tárczy Dániel vádirata

„Jóváhagyom”

2857. s/sz.

nyomozati anyaghoz

Az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatalának parancsnoka ezredes, sk. aláírás /Cserneckij/

1950. november 30.

Címeres körbélyegző

VÁDIRAT

Tárczy Dániel Dánielovics ellen az USZSZK Btk. 54-13. és 54-10. tc. 2 bek. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban

Az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Ungvári Körzeti Osztálya bűnözői tevékenységért 1950. október 16-án letartóztatta Tárczy Dániel Dánielovicsot.

Az ügyben végzett nyomozás megállapította, hogy Tárczy, a református egyház lelkészeként, 1938. november 10-én, Kárpátontúl magyar megszállásának napján, az Ungvári körzet Kisdobrony falujában a megszállók ünnepélyes fogadására szervezett gyűlésen fasisztabarát beszédet mondott, felszólította a lakosságot a megszálló hatalom utasításainak és rendeleteinek feltétel nélküli végrehajtására, mely a fasiszta rezsim megerősítését célozta. /20., 45., 46. ügyiratlap/

A magyarok által megszállt Kárpátontúli-Ukrajna területén élve, tagja volt a fasisztabarát Magyar Élet Pártnak, a megnevezett párt kisdobronyi falusi szervezeteinek vezetője volt, az új tagok toborzását végezte. /19., 28., 41., 49. ügyiratlap/

Évente ünnepi istentiszteletet tartott Magyarország kormányzójának, a fasiszta Horthy születésnapjának tiszteletére, prédikációt tartott, melyekben a magyar-fasiszta kormányt és annak politikai rendszerét dicsőítette, felszólította a lakosságot, hogy mindenféle módon segítsék a Szovjetunió ellen vívott hódító háborút viselő/folytató magyar hadsereget, felhívta a lakosságot, hogy imádkozzanak a német-magyar csapatok győzelméért a szovjet állam felett. /23., 33., 38., 39., 48., 55. ügyiratlap/

A templomi szószéket szónoki emelvényként használva, rendszeresen szovjetellenes prédikációkat tartott, rágalmazta a kommunista pártot és a szovjet valóságot. /40., 48., 55., 56. ügyiratlap/

Ezen kívül, a Levente magyar ifjúsági félkatonai szervezet lelki vezetőjeként a fiatalokat fasisztabarát szellemben, a kommunista párt és a szovjet állammal szembeni gyűlöletre nevelte. /19., 22., 23., 47., 60. ügyiratlap/

Mint a magyar megszállók bizalmi embere, az utóbbiak által a községi előljárásság tagjává nevezték ki Kisdobrony faluban, aktívan dolgozott a fasiszta megszálló rezsim Kárpátontúlon történő megszilárdításán. /40., 41., 50. ügyiratlap/

A magyar-fasiszta megszállók által a zsidó nemzetiségű személyek ellen irányuló megtorlások során Tárczy azok vagyonának elkobzását és eladását végző bizottság tagja volt. /23., 42., 50., 60., 61. ügyiratlap/

Az USZSZK Btk. 54-13. tc. és 54-10. tc. 2. bek. alapján Tárczy az ellene felhozott vádakban részben bűnösnek vallotta magát. /25-26. ügyiratlap/.

A bűncselekmények elkövetését az alábbi tanúk, Úr B.I. /38-44. ügyiratlap/, Cseh P.I. /45-54. ügyiratlap/, Bernát K.J. /52-58. ügyiratlap/, Grosfeld M.I. /59-61. ügyiratlap/, Úr A.I. /62-64. ügyiratlap/, vallomása és a tanúkkal végzett szembesítések bizonyítják. /71-88. ügyiratlap/.

A fentebb említettek alapján VÁDOLJUK:

Tárczy Dániel Dánielovicsot, 1901-es születésű, az USZSZK Kárpátontúli terület Ungvári körzet Homok falu szülőtte, magyar az SZSZSZK állampolgára, párttonkívvüli, középiskolai végzettséggel, középparaszti származású, nős, büntetlen előéletű, letartóztatásáig a Kárpátontúli terület Ungvári körzet Kisdobronya falu lakosa, a református egyház lelkészeként szolgált,

Azzal, hogy: a református egyház lelkészeként, 1938-ban Kárpátontúl magyar megszállásának napján tartott gyűlésen fasisztabarát beszédet mondott, felszólította a lakosságot a megszálló hatalom utasításainak és rendeleteinek feltétel nélküli végrehajtására, Kárpátontúl magyar megszállásának ideje alatt a Magyar Élet Párt tagja és falusi szervezetének vezetője volt, új tagok toborzását végezte.

A templomi szószéket szónoki emelvényként használva, rendszeresen szovjetlenes prédikációkat tartott, rágalmazta a kommunista pártot és a szovjet valóságot, felszólította a lakosságot, hogy támogassák a magyar-fasiszta kormány politikáját, hajtsák végre a megszálló hatalom utasításait és rendeleteit, imádkozzanak a német-magyar hadsereg szovjet állam feletti győzelméért, adományozzanak meleg holmikát és élelmiszereket a szovjet-német fronton harcoló magyar hadsereg szükségleteinek kielégítésére.

Mint a Levente magyar ifjúsági szervezet lelki nevelője, fasisztabarát szellemben nevelte a szervezet tagjait.

1944-ben a koncentrációs táborokba küldött zsidó nemzetiségű állampolgárok vagyonának elkobzását és értékesítését végző bizottság tagja volt, azaz elkövette az USZSZK Btk. 54-13. tc. és 54-10. tc. 2. bek. foglalt bűncselekményeket.

Az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyve 204. tc. alapján a Tárczy Dániel Dánielovics elleni vádemelés 2857. sz. nyomozati anyagát a vádlott bíróság elé állításának céljából továbbítjuk a Kárpátontúli terület ügyésznek.

Az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatala Nyomozói Osztályának nyomozója, hadnagy sk. aláírás /Szneszarenko/

EGYETÉRTENEK: Az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatala Nyomozói Osztályának osztályvezetője, főhadnagy sk. aláírás /Gavrilov/
Az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatala Nyomozói Osztályának vezetője, alezredes sk. aláírás /Akszenov/

A vádirat 1950. november 28-án készült Ungvár városában.

TÁJÉKOZTATÓ

1. Tárczy Dániel Dánielovics vádlottat 1950. október 16-án tartóztatták le és a Belügyminisztérium Kárpátontúli Területi Hivatala 1. sz. börtönében tartják fogva.
2. Az ügyiratban tárgyi bizonyítékok nincsenek.
3. A vádlott személyes iratai külön csomagban vannak az ügyirathoz csatolva.

A bírósági tárgyalásra beidézt személyek

LISTÁJA

1. Tárczy Dániel Dánielovics – a Belügyminisztérium Kárpátontúli Területi Hivatala 1. sz. börtöne, Ungvár

Tanúk:

1. Úr Bertalan Istvánovics – Ungvári körzet, Kisdobrony község
2. Cseh Pál Ivánovics – ->-
3. Bernát Károly Jozifovics – ->-
4. Grosfeld József Martinovics – ->-

Az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatala Nyomozói Osztályának nyomozója, hadnagy sk. aláírás /Szneszärenko/

[1954] Tárczy Gabriella kérelme férje ügyében

Danyilenko (kézzel írva)

12 Bejövő sz. 607

11 10 1954

Az Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökének
Vorosilov elvtársnak

KÉRELEM

Tárczy Gabriella Andrejevna-tól, az USZSZK Kárpátontúli terület Ungvári körzet Homok falu lakosától

Férjemet, Tárczy Dániel Dánielovicsot, a református egyház egykori lelkészét, a Kárpátontúli Területi Speciális Bíróság 1950. december 12-én 25 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte.

Hogy milyen bűncselekményért ítélték el ilyen szigorúan, a mai napig nem tudom, mert zárt tárgyaláson ítélték el, de tekintettel arra, hogy 26 évig éltem vele, jól tudom és mélyen meg vagyok győződve arról, hogy ő sem a cseh hatalom, sem

a magyar hatalom alatt, sem megyénk szovjet csapatok általi felszabadítása után nem tudott olyan bűncselekményt elkövetni, mely elkövetéséért ilyen kegyetlen büntetést érdemelne.

A hazaárulás vagy a szovjet nép elleni bármilyen vád vele szemben alaptalan. Politikával soha nem foglalkozott, sem nyíltan, sem titokban.

Tekintettel arra, hogy nem ismerem azokat a bűncselekményeket, amelyekben a bíróság bűnösnek találta – az ügyében semmi konkrétumot nem tudok mondani, de az Ön igazságosságáért, kegyességéért és jószívúságéért könyörgök, kérem, kegyelmezzon meg neki, adja vissza azt a szabadságot, amelytől igazságtalanul megfosztották, ezzel adjon számára lehetőséget arra, hogy bebizonyíthassa, hogy becsületesen és lelkiismeretesen tud dolgozni a szovjet nép javára.

Férjem 1901-es születésű, szívbeteg és súlyos reumatizmusban szenved, ezért az olyan zord országban mint a Komi ASZSZK történő bebörtönzése nagyon veszélyes az életére és idő előtti halállal is végződhet.

Igazságosságáért könyörögve, megismétlem kérésemet, kérem, kegyelmezzon meg a férjemnek.

Nyomatékosan kérem, ne utasítsa el kérésemet.

Kérelmező: sk. aláírás Tártsy Gabriella

Férjem címe:
Komi ASZSZK
Vorkuta
Postafiók 223/42
Tártsy Dániel Dánielovics

[1954.10.18] Tártsy Gabriella kérelmének elutasítása

HATÁROZAT

1954. október 18.

Ungvár városa

Én, Danyilenko kapitány, az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Főosztályának helyettes osztályvezetője, a területi bizottság megbízása alapján, megvizsgálva Tártsy Dániel Dánielovics elítélt 3437 sz. az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi nyilvántartó-levéltári részlegében őrzött levéltári büntetőügyet, valamint Tártsy Gabriella Andrejeva panaszát,

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A Kárpátontúli Területi Bíróság büntetőügyi bírói testülete 1950. december 12-én hozott ítéletében bűnösnek mondta ki és elítélte

TÁRCSY Dániel Dánielovicsot, 1901-es születésű, Homok falu szülötte, a le-tartóztatásig a Kárpátontúli terület Ungvári járási Kisdobrony falu, középparaszt származású, lelkész, magyar, az SZSZSZK állampolgára, pártonkívüli, a Szovjet

Hadseregben nem szolgált, korábban büntetlen előéletű,

az USZSZK Btk. 54-10. tc. 2. bek. és 54-13. tc. alapján és az 54-2. tc. foglalt szankciók alkalmazásával 25 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre, 5 év jogfosztással és vagyonelkobzással.

Az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának büntetőügyi bírói testülete által 1951. január 15-én hozott határozata helyben hagyta a Kárpátontúli Területi Bíróság büntetőügyi bírói testülete által hozott ítéletet, Tárczy fellebbezését pedig elutasította.

Tárczyt bűnösnek találták abban, hogy Kisdobrony falu református egyházának lelkészeként a magyar megszállás alatt aktív támogatója volt a magyar megszállóknak.

1938 novemberében a magyar csapatok Kisdobronyba történő bevonulásakor, Tárczy üdvözlő beszédet mondott és felszólította a parasztokat, hogy engedelmességedjenek a megszállóknak.

1939 elején Tárczy belépett a fasisztabarát Magyar Élet Pártba, melynek falusi vezetője volt és az új tagok toborzását végezte. E mellett a Levente fasisztabarát szervezet lelki nevelőjeként dolgozott.

Lelkészként Tárczy rendszeresen a Kommunisták Pártja és a Szovjetunió elleni fasisztabarát agitációhoz használta fel a templomi szószéket.

1944 áprilisában a vádlott, bizottsági tagként, a magyar csendőrséggel együtt küldte haláltáborokba a zsidó lakosságot, vagyonukat értékesítette, többek között önmagának sajátította ki.

A bíróságon Tárczy részben vallotta bűnösnek magát és azt vallotta, hogy 1938-1944 között Kisdobrony református gyülekezetének lelkésze volt. 1938. november 10-én, amikor a faluba bevonultak a magyar megszálló csapatok, üdvözölte őket.

1939 elején Tárczy belépett a Magyar Élet Pártba és annak falusi vezetője volt. E mellett a Levente szervezet elnöke és lelki vezetője is volt, ahol a fiatalokat az Úrnak és a magyar hatalomnak való engedelmességre tanította.

1944 áprilisában Tárczyt annak a bizottságnak a tagjává nevezték ki, amelyik a zsidók koncentrációs táborokba (- *kézzel írva*) történő küldését és vagyonuk elkobzását végezte. A zsidók vagyonából Tárczy cserébe egy tehenet vett el.

A Magyar Élet Párt, a Levente és a zsidókat koncentrációs táborokba küldő bizottság tagjaként, Tárczy (vallomása szerint) Istenhez mindig hű volt, azért imádkozott Horthyért a templomban és tartott prédikációt, mert a hatalom erre adott utasítást.

A bíróság kérdésére Tárczy azt válaszolta, hogy a Levente szervezet elnökének őt kinevezték. A falusi vezetőség tagjának a közös gyűlésen választották meg.

A Magyar Élet Párt pártszervezet vezetőjeként ő semmilyen munkát nem végzett és senkit nem agitált arra, hogy lépjen be a pártba.

Lelkészként ő a világbékéért imádkozott, de nem imádkozott a németek győzelméért.

Grosfeld állampolgártól Tárczy a bizottság utasítására vette el és adta el a búzát, a pénzt pedig beadta a bizottság pénztárába./103-104. ügyszerkezet/

Úr Bertalan Istvánovics tanú a bíróságon azt vallotta, hogy Tárczy a Magyar

Élet Párt és a zsidók fasiszta táborokba küldését és vagyonuk elkobzását végző bizottság tagja volt.

Amikor a magyar csapatok bevonultak Kárpátontúlra, Tárczy üdvözlő beszédet mondott, a templomban pedig a megszállók tiszteletére prédikációt tartott.

Már a szovjet hatalom ideje alatt a vádlott a parasztok gyerekeit tanította a templomban.

A tanúval való beszélgetések során Tárczy elégedetlenségét fejezte ki a szovjet hatalommal szemben, azt mondta, hogy korábban jól élt, most pedig nagyok az adók. /104. ügyiratlap hátlap/

Cseh Pál Ivánovics tanú azt vallotta, hogy Tárczy vádlott 1939 elejétől tagja volt a Magyar Élet Pártnak. Ezen kívül a Levente és a zsidók vagyonának elkobzását végző bizottság tagja volt. Amikor a magyar csapatok megszállták Kárpátontúlt, Tárczy fogadta és üdvözölte őket. A háború alatt Tárczy a magyar csapatok győzelméért és Horthyért imádkozott, felszólította a népet, hogy segítsék a magyar hadsereget és adjanak meleg holmikat a hadseregnek.

1945-ben Tárczy összegyűjtötte a gyerekeket és a templom épületében tanította őket. /105. ügyiratlap/

Bernát Károly Joszifovics tanú azt vallotta, hogy Tárczy kisdobronyi lelkészként 1938-1944 között a Magyar Élet Párt tagja és a Levente szervezet elnöke volt.

A háború alatt a vádlott a magyar hadsereg győzelméért imádkozott és felszólította a népet, hogy segítsék a magyar hadsereget, adjományozzanak meleg holmikat. 1944-ben, amikor a Szovjet Hadsereg benyomult Kárpátontúlra, Tárczy felszólította a népet, hogy álljanak a magyar állam védelmére.

A vádlott szoros kapcsolatot tartott fent a magyar csendőrséggel, a Magyar Élet Párt tagjaként agitálta a parasztokat, hogy lépjenek be ebbe a pártba és a párt fasiszta politikáját valósította meg. /105. ügyiratlap hátlap/

Így Tárczy bűnössége az USZSZK Btk. 54-10. tc. 2. bek. és az 54-13. tc. foglalt bűncselekményekben teljes mértékben alátámasztásra került a bíróságon ellenőrzött bizonyítékok alapján.

A vádlott felesége, Tárczy Gabriella Andrejevna, által a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnöksége Elnöke részére írt kérelmében kéri Tárczy Dániel Dánielovics elítélttel szemben kegyelem gyakorlását, mivel alaptalanul elítélték el, mert a szovjet hatalom és a Kommunista párt ellen semmilyen bűncselekményt nem követett el.

A kérelmező ezen érvei alaptalanok és Tárczy elítélt beismerő vallomása, valamint a fent megnevezett tanúk vallomásai cáfolják meg azt.

Az említettek és az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 360. tc. alapján,

JAVASLOM

Tárczy Gabriella Andrejevna kérelmének alaptalanná nyilvánítását és Tárczy Dániel Dánielovics elítélt ügye felülvizsgálatának elutasítását.

Az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatala
helyettes parancsnoka
kapitány sk. aláírás /Danyilenko/

[1990.01.12] Szakértői vélemény Tárczy Dániel rehabilitációjáról

Titkos (áthúzva) Nem titkos
_____sz. példány
JÓVÁHAGYOM
Kárpátontúli terület megbízott ügyésze
3. kategóriás állami jogtanácsos
sk. aláírás O.Ju. Bondarenko
1990. január 17.

SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY

1990. január 12.

Ungvár városa

Gribov M.A jogtanácsos, a Kárpátontúli terület ügyészének segédje, az 1988. július 30-án kelt 42sz/13/40 s/sz. utasításnak megfelelően felügyeleti eljárás keretein belül megvizsgálva Tárczy D.D. elítélt 3437 s/sz. levéltári büntetőügyét,

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A Kárpátontúli Területi Bíróság büntetőügyi bírói testületének 1950. december 12-én hozott ítéletével

Tárczy Dániel Dánielevicst, 1901-es születésű, Homok falu szülötte, a Kárpátontúli terület Ungvári körzet Kisdobrony falu lakosa, magyar, középparaszti származású, a református egyház lelkésze, végzettsége középfokú lelkészi, pártonkívüli, nő, büntetlen előéletű,

az USZSZK Btk. 54-10. tc. 2. bek. és 54-13. tc. alapján 25 év javító munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre, az USZSZK Btk. 29 tc. a, b, v pontjai alapján 5 év jogfosztásra és vagyonekobzásra ítélte.

Tárczyt a bíróság bűnösnek találta és elítélte, mert Kisdobrony falu református egyházának lelkészeként Kárpátontúl magyar megszállása alatt a megszállók aktív támogatója volt.

1938 novemberében a magyar csapatok Kisdobronyba történő bevonulásakor, Tárczy üdvözlő beszédet mondott és felszólította a lakosságot, hogy engedelmességedjenek a megszállóknak.

1939 elején Tárczy belépett a fasisztabarát Magyar Élet Pártba, melynek falusi vezetője volt és az új tagok toborzását végezte. E mellett a Levente fasisztabarát ifjúsági szervezet lelki nevelője volt.

Lelkészként Tárczy rendszeresen a Kommunista párt és a Szovjetunió elleni fasisztabarát agitációhoz használta fel a templomi szószéket.

1944 áprilisában Tárczy, bizottsági tagként, a magyar csendőrséggel együtt küldte német koncentrációs táborokba a zsidó lakosságot, vagyonukat értékesítette.

Az USZSZK Legfelsőbb Bírósága büntetőügyi bírói testületének 1951. január 15-én hozott határozatával a megyei bíróság ítéletét helyben hagyták, Tárczy fellebkezési kérelmét elutasították. /113. ügyiratlap/

Az USZSZK Legfelsőbb Bírósága elnökségének 1956. január 27-én kelt határozatával Tárczy D.D.-vel ügyében a Kárpátontúli Területi Bíróság által hozott ítéletet és az USZSZK Legfelsőbb Bíróság büntetőügyi bírói testületének határozatát az USZSZK ügyésze helyettesének óvására, felügyeleti eljárás keretein belül módosították: Tárczy tevékenységét az USzSzk Btk. 54-13. tc.-ről átminősítették az USZSZK Btk. 54-4. tc.-re, a törvénycikk alapján a számára meghatározott büntetés 10 évig terjedő javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztés, 5 év jogfosztás és vagyonekzobzás.

A Kárpátontúli Területi Bíróság ítéletét Tárczy D.D. az USzSzk Btk. 54-10. tc. 2. bek. alapján történt elítélésével kapcsolatban hatályon kívül helyezték és az eljárást erre a részre vonatkozóan megszüntették. /135-137. ügyiratlap/

Tárczy D.D. a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának 1955. szeptember 3-án kelt Elnöki Rendelete alapján 1956. január 9-én szabadult a börtönből és a Komi ASZSZK Uszty-Vimszkij járásába távozott letelepedés céljából /deportálták/. /144. ügyiratlap/

Megvizsgálva az ügy anyagait úgy vélem, hogy Tárczy D.D.-t a bíróság megfelelő jogalap nélkül ítélte el.

A bírósági tárgyaláson kihallgatott Tárczy az ellene felhozott vádakban részben vallotta magát bűnösnek és bevallotta, hogy 1938-1944 között Kisdobrony falu református egyházának lelkésze volt. 1938. november 10-én, amikor a faluba bevonultak a magyar megszálló csapatok, üdvözölte őket. Az is bevallotta, hogy 1939 elején belépett a Magyar Élet Pártba és annak falusi vezetője volt. Ezen kívül, a Levente szervezet elnöke és lelki vezetője volt, ahol a vallási és a magyar hatalomnak való engedelmesség szellemében tanította a fiatalságot. 1944 áprilisában a zsidók koncentrációs táborokba való küldését és vagyonuk elkobzását végző bizottság tagjává választották. A Magyar Élet Párt szervezetének vezetőjeként semmilyen munkát nem végzett, senkit nem agitált arra, hogy lépjen be ebbe a pártba. Ő lelkesként a világbékéért imádkozott, de nem imádkozott a németek győzelméért. /103-104. ügyiratlap/

A tanúként kihallgatott Cseh P.I., Úr B.I., Bernát K.J. a bírósági tárgyaláson azt vallották, hogy Tárczy D.D. a Magyar Élet Párt, a Levente ifjúsági szervezet és a zsidókat koncentrációs táborokba küldő és vagyonuk elkobzását végző bizottság tagja volt. A háború alatt a magyar csapatok győzelméért imádkozott, felszólította a népet, hogy segítség a magyar hadsereget és adakozzanak annak javára meleg holmikát. Úr B.I. tanú ezen kívül azt vallotta, hogy Tárczy elégedetlenségét fejezte ki a szovjet hatalommal szemben azzal, hogy korábban jól élt, most pedig olyan adók vannak, hogy nem lehet megfizetni azokat. /104-105. ügyiratlap/

Az ügyben szerzett bizonyítékok megvizsgálásával megállapításra került, hogy Tárczy lelkesként vallási meggyőződése alapján végezte kötelezettségeit, továbbá nem volt a Szovjetunió állampolgára, a Szovjetunió és állampolgárai ellen semmilyen ellenséges cselekedetet nem követett el és az USZSZK Btk. 2. tc. (1927-es szerkesztés) értelmében a szovjet jogszabályok alapján nem viselhet felelőséget olyan cselekedetekért, melyeket az akkor nem a szovjet állam részét képező Kárpátontúl területén követett el.

Az USZSZK Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatalának vezetője úgy véli, hogy Tárczy D.D.-t rehabilitálni kell, mint olyan személyt, akit 1950-ben alaptalanul ért retorzió.

A kifejtettek alapján, javaslom:

Tárczy Dániel Dánielovics elítélttel szemben a Kárpátontúli Területi Bíróság büntetőügyi bírói testülete által 1950. december 12-én hozott ítéletének, az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának büntetőügyi bírói testülete által 1951. január 15-én hozott határozatának és az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának Elnöksége által 1956. január 27-én hozott határozatának megfellebbezését azok hatályon kívül helyezésével és az eljárás megszüntetésével bűncselekmény hiánya okán az elítélt rehabilitációjával.

A Kárpátontúli terület ügyészének segédje, jogtanácsos,
sk. aláírás M.A. Gribov

„EGYETÉRT”

Az állambiztonsági szervek nyomozati tevékenységét felügyelő területi ügyész vezető segédje, főjogtanácsos, sk. aláírás, Ju.I. Ratocska

[1991] Igazolás Tárczy Dániel rehabilitációjáról

Az SZSZSZK címere
Ukrajna Főügyészége
Kárpátontúli terület ügyészége

№

Ungvár városa

Rehabilitációs igazolás

Tárczy Dániel Dánielovics állampolgárt, 1901-es születésű, az Ungvári körzet Homok falu szülőtte, az Ungvári körzet Kisdobrony falu lakosa, pártonkívüli, le tartóztatásáig a református egyház lelkésze, a Kárpátontúli Területi Bíróság által 1950. december 12-én hozott ítélete alapján az USZSZK Btk. módosításokkal figyelembevett 54-4. tc. megfelelően 10 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre, 5 év jogfosztásra és vagyonelkobzásra ítélték.

Tárczy D.D.-t 1950. október 16-án tartóztatták el, szabadult – 1956. január 9-én.

Büntetés-végrehajtási intézményben 5 év, 2 hónap és 23 napig tartották fogva.

Az Ukrán SZSZK 1991. április 17-én kelt „A politikai megtorlások ukrainai

áldozatainak rehabilitációjáról” szóló törvény 1. tc.-je alapján Tárczy Dániel Dánielovicset rehabilitálták.

A területi ügyész helyettese, jogtanácsos

sk. aláírás V.V. Himinec

6.3. Szútor Jenő 1890–1951

6.3.1. Életrajzi adatok.

Szútor Jenő, sz.: 1890. március 18., Kölcse (H). Teológiai tanulmányait Debrecenben végezte 1908–1912 között. 2 félévet a Baseli Egyetemen hallgatott németül az 1912/13-as tanévben.

Az alábbi helyeken szolgált a letartóztatásáig: slp. Nagykikinda 1913. augusztus 1.–1914. január 31., slp. Nagybánya 1914. február 1. – július 31., slp. Beregszász 1914.08.1–1916.05.11, lp. Nagylónya 1916. május 16.–1920. január 31., Beregszász 1920.02.01–1950.³⁸⁹ Szolgálata alatt anyagilag nagyon megerősödött a gyülekezet.³⁹⁰ Elévülhetetlen érdemei voltak a református templom leégett tornyának a helyreállításában, az új harangok beszerzésében és felszerelésében.³⁹¹

1925–1931 között egyházmegyei tanácsbíró Beregben, 1925–1939 között egyházkerületi pénztárnok, 1931–1939 között egyházkerületi tanácsbíró. Aktív társadalmi szolgálatot végzett: a „Tiszaháti Magyar Bolt” felügyelő bizottság előke, a „Földműves Kölcsonös Pénztár” felügyelő bizottságának alelnöke, a „Magyar Internátus Egyesület” alelnöke, a „Beregmegyei Kaszinó” alelnöke, Törvényhatósági Bizottság Tagja.

Házasságot 1917. október 2-án kötött Szeniczey Emmával (sz.: 1899. szeptember 25, Nagylónya), házasságukból István (1918.08.19.), Mártha (sz.: 1920. március 7., meghalt 1920. november 25.), Magdolna (1921. november 23.) született.

Letartóztatva 1950. december 8-án Beregszászon, 60 éves korában. Büntetése: 25 év javító-nevelő munkatábor, 5 év jogvesztés és vagyonelkobzás. Elítélve az USZSZK BTK 2.r., 54.§.10.c., az USZSZK BTK 54.§.4.c., USZSZK BTK 29.§. a., b., c., alapján. Simonyák Miklós hucul tanító több hónapig egy zárkában volt Szutor Jenővel. Az elmondása szerint az egyik kihallgatás alkalmával nagyon erősen bántalmazták a lelkészt. A bántalmazások miatt halhatott meg a

105. kép. Szutor Jenő fogságban készült képe 1950-ből. (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 5636, Delo 2900)

³⁸⁹ TtREL I.1.i.18. Szutor Jenő lelkési törzslapja.; FODOR 2016, i.m., 245.

³⁹⁰ Interjú főtiszteltető Forgon Pállal, i.m.

³⁹¹ DUPKA 1999, i.m., 104.

106. kép. Szutor Jenő 1994-ben állított emléktáblája a beregszászi ref. templomban. (Forrás: Fodor Gusztáv fényképtárháza).

lelkész az OZERLAG egyikében a letartóztatása után 9 hónappal, 1951. augusztus 29-én.³⁹² Rehabilitálva 1972. augusztus 24-én.³⁹³ 1994-ben utódja – egykori káplánja – dr. Forgon Pál püspök, a beregszászi templom előterében egykori lelkészelődje tiszteletére emléktáblát avatott.

[1921] Szutor Jenő csehek általi letartóztatása

„A bizottság eltávozása után a csehek az egyes községekbe nagyobb csendőr különítményeket küldöttek és több helyütt házkutatást tartottak, hogy megállapítsák, kik akarták a határkiigazító-bizottságot Magyarország javára informálni. Noha serami bizonyítékot találniok nem sikerült, a csehek letartóztatták a következőket: Gáthy Zsigmondot, Beregszász volt polgármesterét, Szirányi Jenő volt szőlészeti és borászati felügyelőt és leányát, Fábry Tivadar földbirtokost, Papp János bulcsui, Sütő Miklós balaséri és **Szutor Jenő** beregszászi református lelkészt, Tvarocska Mihály beregszászi műépítést és másokat.”³⁹⁴

[1932] Szutor Jenő a Kárpátaljai Református Lelkészegyesület egyik elnöke

„A Kárpátaljai Református Egyházkerületben Lelkész Egyesület alakult, amely mintájául a csonkaföldi ORLE-t vette. Elnök Isaák Imre técsői lelkész lett, alelnökök: **Szutor Jenő**, Sárkány Lajos dr. és Komjáthy István, titkár Tornyai János, pénztáros Simon Zsigmond és jegyző Balogh Sándor. Az alakuló ülés előtti istentiszteleten Király Zoltán, Györke István és Isaák Imre működtek közre, a konferencián pedig Csikesz Sándor debreceni egyetemi tanár, az Országos Református Lelkészegyesület főtitkára „Mit köszönhet a magyar művelődés a református lelképásztornak”, Vasady Béla dr. sárospataki toológiai tanár pedig «A református nőkérdés hitvallásos szempontból» címmel tartottak előadást. Az új lelkészegyesület célja szellemi és anyagi védelemben részesíteni a lelkészeket, s a lelkikapcsolatot fenntartani a református világgal.”³⁹⁵

³⁹² UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 5636, Delo 2900. - Szutor Jenő peranyagában található halotti bizonyítványa alapján. A beregszásziak kollektív emlékezete alapján – helytelenül – Szutor Jenő csak a lembergi börtönkórházig jutott el, Rózsás János szerint is Szutor a lembergi börtönkórházban halt meg. RÓZSÁS 2000, i.m., 365.

³⁹³ UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 5636, Delo 2900. - Szutor Jenő peranyaga.

³⁹⁴ *Pesti Napló* 72. évf., 1921. okt. 28., 241. szám, 5.

³⁹⁵ MOT 1932. nov. 25., XIV. évf., 267. szám, 85.

[1939] Szútor Jenő a Kárpátaljai Református Lelkészegegyesület egyik al- elnöke

„A Kárpátaljai Református Lelkészegegyesület a közelmúltban tartotta meg konferenciáját és közgyűlését Beregszászban. A gyűlést megelőző isteni tisztelet után Isaák Imre elnök, a máramaros-ugocsai református egyházmegye esperese tartotta meg beszámolóját az egyesület működéséről, és új célkitűzéseiről. Indítványára kimondotta a közgyűlés, hogy változatlan kitartással küzd a lelkészek helyzetének javítása érdekében s a lelkészi továbbképzés céljából a lelkészi baráti körök munkáját intenzívebbé teszi. Az egyesület képviselteti magát az ez évben Debrecenben tartandó református magyar világkonferencián. Vasady Béla előadást tartott. Bertók Béla püspök a Szeretet című egyházi néplap kérdésében adott tájékoztatást, majd megtartották a tisztújítást s megválasztották a következő tisztkart: elnök Isaák Imre esperes, técsői lelkész, alelnök: **Szutor Jenő** beregszászi, dr. Sárkány Lajos királyházai és Balogh Sándor eszenyi lelkészek, főtitkár: Tornay János tekeházai lelkész, titkár: Ruszka Zsigmond ungvári hitoktató, pénztárnok: Simon Zsigmond asztélyi lelkész, jegyző: Horkay Barna nagyszöllősi lelkész, ellenőr: Kallós Béla beregardói lelkész, választmányi tagok: Bary Gyula beregi esperes-lelkész, Szabó Béla huszti lelkész és Kása Ferdinánd csongori lelkész.”³⁹⁶

[1940] Szútor Jenő a Kárpátaljai Református Egyházkerület pénztárnoka

„Kárpátaljai ref. egyházkerület. Székhelye: Munkács. Bertók Béla munkácsi lelkész. Főgondnok: Polchy István dr. kir. közjegyző. Lelkészi főjegyző: Bary Gyula nagyberegi lelkész. Világi főjegyző: R. Vozáry Aladár orszgy. képviselő. Lelkészi jegyző: Lajos Sándor fancsikai lelkész. Világi jegyző: Fodor Béla okl. mérnök Ungvár. Ügyész: Siménfalvy Árpád dr. főispán. Egyházmegyék: I. Beregi egyházmegye. Esperes: Bary Gyula nagyberegi lelkész. Gondnok: Fekésházy Sándor csikósgorondi földbirtokos. II. Máramaros-ugocsai egyházmegye. Esperes: Isaák Imre técsői lelkész. Gondnok: Nagyiday Ferenc tiszakeresztúri földbirtokos. III. Kárpátaljai ungi egyházmegye. Esperes: Komjáthy Gábor ungvári lelkész Gondnok: baktai Egry Ferenc kissejőci földbirtokos. Pénztárnok: **Szutor Jenő** beregszászi lelkész.”³⁹⁷

[1942] Szútor Jenő Beregszász lelkésze

„Beregszász 5836 lelkes anyaegyház 1000 ülőhelyes temploma építési éve ismeretlen, 1918-ban leégett. 1921–1929 közt, a régi falakra, némi átalakítással épült az új templom. Orgonája 24 regiszteres. A szent edények közül négy régebbi: 1638–1850-ből való. Régi terítői is vannak. A templomot fák, díszbokrok veszik körül.

³⁹⁶ SRL 1938. febr. 13., 33. évf., 6. szám, 29.

³⁹⁷ MTCN 47. évf., 1940, 432.

107. kép. A beregi református egyházmegye lelkészei 1940-körül. Szutor Jenő jobbról a középső álló sorból a negyedik. (Forrás: a Forgon család magángyűjteménye).

Lelkipásztor: **Szutor Jenő**.³⁹⁸

[1942.06.15.] Szútor Jenő önéletrajza

„Szútor Jenő

Beregszász, Beregi em.

1890. március 18-án születtem Szatmár megye Kölcse községben, boldogult Szútor Endre és Zámory Jolán házasságából, mint a család 9-ik gyermeke. Édesapám református lelkész volt Kölcseben, kinek korai halála után 3 éves koromban árván maradtam. Özvegy édesanyám taníttatott az özvegy lelkésznek szükös kenyereből, mit némileg megkönnyített az is, hogy Isten jóvoltából elég jó tanuló voltam s így a református intézetektől különféle jótélményeket is élveztem.

Iskoláimat, illetve elemi iskolai ismereteimet a kölcsei és a beregdéai református elemi iskolában szereztem, melynek négy osztályát elvégezve, Édesanyám a szatmári református gimnáziumba iratott be. Ott szereztem meg az érettségi bizonyítványt is 1908 junius havában. Középiskolai tanulmányaim befejezése után a theológiát a debreceni theol. akadémián végeztem s ott szereztem meg az első lelkészképesítő bizonyítványomat is. Ennek végeztével a theol. akadémiától kapott 1000 koronás stipendiummal az 1912/13 iskolai évet, azaz két egyetemi félévet a schweizi bázeli egyetemen hallgattam. Külföldről hazajöve, a Torontál megyei Nagyikindán lettem segédlelkész, hol mindössze az 1913-dik év második felét töltöttem, mert 1914 januárjában a nagybányai lelkész úr hívott el maga mellé segédlelkésznek. Alig félévi itt-tartózkodás után, 1914 juniusában a beregszászi gyülekezetbe kaptam meghívást, hol 1914 julius 1-től 1916. május

³⁹⁸ KOVÁTS II. 1942, i.m., 556.

15-ig voltam segédlelkész, amikor is a Bereg megyei Nagylónya község hívott el rendes lelkészéül. Nagylónyán is csak rövid három és fél évet töltöttem, mert boldogult elődöm, Kallós Tivadar elhalálása után 1919 decemberében a beregszászi gyülekezet hívott meg lelkészéül, s ezt az állásomat 1920. február 1-én foglaltam el. Azóta Isten segédelmével itt teljesítek szolgálatot, melyet időközben csupán az zavart meg, hogy 1923 év áprilisában a cseh hatóságok kiutasítottak és karhatalommal áttették a trianoni határon. 8 hónapi kényszerű távollét után 1923 decemberében sikerült ismét visszatérni gyülekezetem körébe, mely ez idő alatt őszinte szeretetének megható tanujelét adta.

108. kép. Szutor Jenő 1924-ben. (Forrás: Beregszászi Református Egyházközség gyűjteménye.)

A cseh megszállás nehéz éveit az egyház külső és belső építését illetően sikerült eredményesen kihasználni. Isten segédelmével felépítettük 1.200.000 cseh korona költséggel az 1918 évben leégett templomunkat és tornyukat, melyeknek csak kormos falai meredeztek az ég felé. Üzleti alapon építettünk egy három-emeletes bérpalotát és egy egy-emeletes lelkézlakást. Ezenkívül az egyház vagyonát 10 Kh. föld és két és fél hold szőlő vásárlásával gyarapítottuk.

Az egyház tehát ezekben a nehéz időkben anyagilag szépen gyarapodott és reméljük, hogy a lelkiek terén sem vethet az utókor semmit majd azoknak a szemére, akiket Isten az elmúlt nehéz két évtized alatt örállókul állított a beregszászi egyházközség élére.

Beregszász, 1942. június hó 15-én.

Házasságot Nagylónyán kötöttem 1917 okt. 2-án, feleségülve Szeniczey János jószágigazgató Emma nevű leányát. Házasságunkból három gyermek született: István 1918 aug. 19-én, ki jelenleg nagyberegai segédlelkész, Márta, ki csecsemőkorában meghalt és Magdolna 1921 nov. 20-án, ki Indrikovits Olivér budapesti mérnök felesége.

Szutor Jenő lelképásztor.³⁹⁹

[1890-1950] Régi Beregszásziak: Szutor Jenő

„*Szutor* Jenő beregszászi református lelkész 1890-ben Kölcсэн született, gimnáziumi tanulmányait Szatmáron, teológiai tanulmányait Debrecenben, Halleban és

³⁹⁹ SZABADI I. 2016, i.m., 22–23.

Bázelben végezte. 1916-ban avatták református lelkésszé.

Pályáját mint segédlelkész Nagyikindán kezdte, majd Nagybányán és Beregszászban volt segédlelkész. Innen hívták meg Nagylónyára rendes lelkésznek, ahol három éven át teljesített szolgálatot.

1919 végén a beregszászi református gyülekezet visszahívta rendes lelkésznek. Munkáját a hívek legnagyobb meglegésére végezte. 1923 áprilisában azonban, mivel megtagadta a csehszlovák állampolgári eskü letételét, a hatóságok eltávolították gyülekezetéről, ami a hívek jogos tiltakozását váltotta ki, akik számtalan beadvánnyal fordultak ez ügyben az illetékes hatóságokhoz. Végül is a református egyházközösség egyöntetű követelésére nyolc hónap múlva, 1923 decemberében ismét elfoglalhatta Beregszászban lelkészi állását.

Rendkívül képzett, művelt hitszónok volt, minden igehirdetése élményszámba ment. Végtelen szeretetnek és megbecsülésnek örvendett a hívek körében.

Lelkészi munkája mellett aktív részt vállalt a beregszászi magyarság kulturális életének megszervezésében. Több vallási és valláskulturális egyesület elnöke volt.

Mint a Beregmegyei Kaszinó alelnöke elévülhetetlen érdemeket szerzett a város kulturális élete felvirágoztatásában, számos rendezvény kezdeményezője, szervezője volt.

1936. szeptember 2-án felavatták a beregszászi gimnázium magyar internátusát. A felépítéséhez szükséges pénzt túlnyomórészt adományok útján gyűjtötték össze és ebben a beregszászi református egyházközösség Szutor Jenő lelkész vezetésével oroszánrészt vállalt. Érdemei elismeréséül a Magyar Internátus Egyesület alelnökévé választották.

Mindig szoros kapcsolatot tartott fenn Pásztor Ferenc római katolikus plébánossal, pápai preláttal, Ortutay Jenő görög katolikus kanonokkal, Hirsch Salamonnal, mindig az egyházak és vallási felekezetek közötti egyetértés és együttműködés szellemében cselekedett.

Mint Beregszász más főpapjai, ő sem kerülte el sorsát, a sztálini terror áldozata lett. A beregszászi református templom bejáratánál emléktáblát avattak tiszteletére.⁴⁰⁰

6.3.2. Előzmények és rabság

[1933.07.6] Szutor Jenő egyházkerületi tisztsége

„Munkácson megválasztották a Kárpátaljai Református Egyházkerület tisztségviselőit. Lelkészi főjegyző: Bary Gyula; aljegyző: Isaák Imre. Világi főjegyző: R. Vozáry Aladár; aljegyző: Fodor Béla. Lelkészi tanácsbírák: Mizsák Péter, Szutor Jenő, Nagy Sándor, Sárkány Lajos; világi tanácsbírák: Bakó Bertalan, Korláth Endre, Roykó Alfréd, Lator István. Zsinati lelkészi tagok: Komjáthy Gábor, Mizsák Péter, Bary Gyula, Isaák Imre; póttagok: **Szutor Jenő**, Komjáthy István, Györ-

⁴⁰⁰ CSANÁDI György: Régi beregszásziak. Magánkiadás [Beregszász], 2001. <http://mek.oszk.hu/02100/02131/html/> Letöltve: 2017.02.03, 10:14.

ke István; zsinati világi tagok: Nagyiday Ferenc, Egry Ferenc, Korláth Endre, Siménfalvy Árpád; póttagok: R. Vozáry Aladár, Székely Benedek, Lator István, Roykó Alfréd.⁴⁰¹

[2009.01.09] „Aki újjáépítette a leégett templomot. Mártír lelkészeink: Szútor Jenő

A szovjet időkben meghurcolt, hitük áldozatává vált lelkészek közül jelen írásunkban Szútor Jenő beregszászi lelkészre emlékezünk, aki harminc évig szolgált a Verke-parti városban.

Szútor Jenő 1890. március 18-án született a ma Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéhez tartozó Kölcshén, Szútor Endre református lelkész kilencedik gyermekeként. Hároméves korában elvesztette édesapját. Elemi iskolába Kölcshén és Beregdédában járt. A gimnáziumot Szatmáron, teológiai tanulmányait Debrecenben, Halléban és Bázélben végezte. 1916-ban szentelték református lelkésszé.

Pályáját mint segédlelkész a Torontál vármegyei Nagykikindán kezdte, majd Nagybányán és Beregszászban volt segédlelkész. Innen hívták meg Nagylónyára rendes lelkésznek, ahol három éven át teljesített szolgálatot. 1919 végén a beregszászi gyülekezet visszahívta rendes lelkésznek, állását 1920. február 1-jével foglalta el.

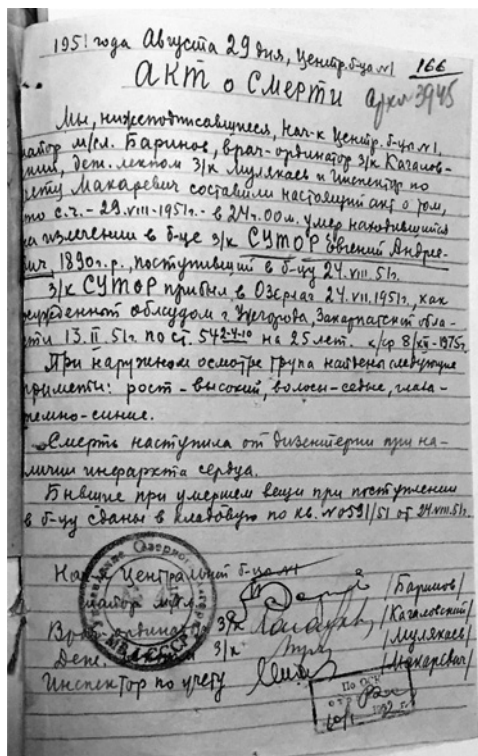
Felesége a nagylónyai Szeniczey Emma, Szeniczey János jószágigazgató leánya volt. István fia 1912-ben született, Magdolna nevű leánya pedig 1921-ben.

Beregszászban nagyon nehéz körülmények fogadják, az 1918. május 2-án porig égett református templom üszkös romjai még mindig ott éktelenkednek a város közepén. Beregszász lakossága egyik napról a másikra egy idegen országban (Csehszlovákiában) találja magát, amely ország hatóságai nem voltak hajlandóak finanszírozni a háborús kárnak számító leégett templom helyreállítását. Szútor Jenő kiváló szervezőmunkát végzett, a hívek adományaiból és az 1921-es csodálatos szőlőtermésből befolyt 180 000 cseh koronának köszönhetően, 1922-ben megkezdődött a templomépítés, amely megállás nélkül folyt az 1929. év őszén történt szerencsés befejezéséig. De a jelenlegi beregszászi református templom felépítésén túl neki köszönheti a gyülekezet emeletes lelkészlakását, jó üzleti érzékének köszönhetően épült a templom mellett egy akkor még az egyház tulajdonában lévő háromemeletes bérpalota, amely után bérleti díjat fizetett az egyháznak a csehszlovák Légió-bank. De az építkezések befejezése után is bámulatos ügyességgel irányította az egyházközség anyagi ügyeit, amelynek birtoka tíz hold szántófölddel, két és fél hold szőlővel és egy hegyi pincével lett gazdagabb. Mindez annak ellenére sikerült, hogy egy percig sem adta fel elveit. 1923-ban, mivel megtagadta

109. kép. Szútor Jenő 1936-ban.
(Forrás: www.karpatjalap.net)

⁴⁰¹ FEDINEC 2002, i.m., 217.

110. kép. Szutor Jenő 1951. augusztus 29-én kiállított halotti bizonyítványa. (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 5636, Delo 2900.)

rászorulókat, mindezt a meglehetősen ellenséges cseh államhatalom árnyékában, amelyről később, 1940-ben így vall: “Különösen nehézre tette a szolgálatot a gyülekezet körében itt is, ott is feltűnő detektívnek hada, akik feljebbvalóiktól kapott megbízatásukhoz híven, sóvárogva lestek minden szót, amibe az államellenesség vádját bele lehetett volna magyarázni.”

Rendkívül képzett, művelt hitszónok volt, minden igehirdetése élményszámba ment. Végtelen szeretetnek és megbecsülésnek örvendett a hívek körében. Aktív részt vállalt a beregszászi magyarság kulturális életének megszervezésében. Több vallási és valláskulturális egyesület elnöke volt. Mint a Beregmegyei Kaszinó al-elnöke elévülhetetlen érdemeket szerzett a város kulturális élete felvirágoztatásában, számos rendezvény kezdeményezője, szervezője volt.

István fia is református lelkész lett, 1942-ben már Nagyberegen segédlelkész, majd a Sátoraljaújhely melletti Alsó- és Felsőbereckiben lelkész. Leánya, Magdolna még 1942 előtt Indrikovics Olivér budapesti mérnök felesége lett.

A nagy műveltségű idős lelkész a szovjet megszállás után is tartotta a lelket a megalázott és megfélemlített beregszászi magyarságban. De a többi beregszászi felekezet papjaihoz hasonlóan ő sem kerülhette el sorsát, 1951-ben a szovjet hatóságok letartóztatták és Ungvárra, a KGB rezidenciájára vitték, ahol a kihallgatások

az állampolgári eskü letételét, kiutasították Csehszlovákiából. A hívek felháborodása, beadványai, fellebbezése ellenére is el kellett hagyja családjával Beregszászt. A lelkészi család búcsúztatásán a cseh hatóságok megfélemlítése ellenére óriási tömeg gyűlt össze, majd egész kocsitábor kísérte el a 25 kilométerre lévő határig. Később Szutor Jenő a következőképpen értékelte ezt a tömegdemonstrációnak beillő eseményt: “A búcsúvételnél a lelkész személye iránt érzett ragaszkodáson kívül nagy szerepet játszott az itteni magyarság demonstrációja is a cseh hatóság erőszakos tényével szemben.” A presbitérium kitartásának köszönhetően, diplomáciai úton sikerült kieszközölni, hogy nyolc hónap száműzetés után a szeretett lelkész visszatérhetett.

Szutor Jenő irányításával az anyagi- lag szépen gyarapodó egyház lelkileg is gazdagodott, elindította a vasárnapi iskolát. Leánykör, asszonykör és ifjúsági egyesület jött létre a gyülekezet tagjaiból. Segítették a szegényeket és

során halálra verték az akkor már 61 éves férfit. (Más források szerint Irkutzkban halt meg, 1951-ben.) Feleségét kilakoltatták az általa építtetett parókia épületéből, gazdag könyvtára Kallós Béla beregardói lelkész padlására került, amelynek a viszontagságos időköt túlélte értékes köteteit ma is meg lehet csodálni Józán Lajos huszti lelkész könyvgyűjteményében.

Forgon Pál, a Kárpátaljai Református Egyházkerület későbbi püspöke fél évvel később Szútor tiszteletes ágyára került az ungvári fogdában. Cellatársai elbeszélése alapján így írt Ott voltam, ahol a legszebb virágok nyílnak... című, Budapesten 1992-ben megjelent, száműzetéséről szóló könyvében: „Miklós beszélte el, hogy Sz. Jenő bácsi egy kihallgatásáról nagyon szomorúan jött vissza. Elmondta – pedig nem volt szabad beszélni arról, mi történt fent –, hogy nagyon meggyomrozták, lehet a mája is kapott ütést szegénynek. Később a lembergi központi kórházba vitték, ott meg is halt. A beregszászi templomban márvány emléktábla hirdeti jó emlékét. 30 éven át volt a gyülekezet lelkipásztora... dózsa.”⁴⁰²

[1990] Balla Gyula: Az egyházak helyzete Kárpátalján

„A sztálinizmus nem kímélte az egyházat, a szolgálait és híveit sem. Annak ellenére, hogy tevékenységük csak az istentiszteletre korlátozódott, veszélybe került a lelkészek élete is: közülük mintegy 20-an, különböző konstruált perek áldozataiként szibériai lágerekben raboskodtak, ahonnan többen nem is tértek vissza (**Szutor Jenő** beregszászi, Narancsik Imre muzsalyi, Balogh Sándor eszenyi lelkész stb.). Forgon püspök így vall ezekről az évekről: ... egyházunk a szovjet hatalom ideje alatt csak mostanában kezd nyugodtabb légkörben élni. Át kellett vészelnie a sztálini önkény időszakát. A lágerekben, melyet én sem kerülhettem el, (viski lelkész volt, amikor Szibériába vitték. B.Gy) több református magyar ember pusztult el, mint a második világháború idején. Az azt követő években az egyház csak csendesen élt, hiszen senki sem tudhatta, hogy mit hoz az élet, hogy mit hoz a holnap: pangott, de élt, mint sok minden akkoriban, mert nem szolgálhatott úgy ahogy kellett volna, ahogy szeretett volna...”⁴⁰³

⁴⁰² BADÓ Zsolt: Aki újjáépítette a leégett templomot. Mártír lelkészeink: Szútor Jenő. In: *Kárpátalja*. 2009. jan. 9., 417. <http://www.karpataljalap.net/?q=2009/01/09/aki-ujjaepitette-leegett-templomot> Letöltve: 2017.01.03, 10:25.

⁴⁰³ BALLA Gyula: Az egyházak helyzete Kárpátalján. In: *Katolikus Szemle* 42., 1990, Róma, 4. szám, 358.

6.3.3. A koncepció per iratanyagai⁴⁰⁴

[1950.10.9] Igazolás arról, hogy Szutor Jenő kuláknak számít

A Munkás Küldöttek Beregszászi Körzeti Tanácsának Végrehajtó Bizottsága
Beregszász városa, Sztálin út 3.

1016-I/50

1950. október 9.

IGAZOLÁS

Kiállítva Szutor Jenő Andrejevics állampolgárról, született 1890-ben, lakhelye Beregszász városa, Sevcsenkó utca 59. sz., aki gazdaságában az alábbiakkal rendelkezett: szőlőültetvény 1,05 ha, földterület 0,15 ha, nagy lakóház, melyet bérbe ad. Gazdaságában béreseket alkalmazott: Gomba Margit, Lőrinc Gergely, Cseh Sándor és más szezonmunkásokat. Gazdasága valóban kulákgazdaságnak minősül.

A Munkás Küldöttek Beregszászi Körzeti Tanácsa Végrehajtó Bizottságának
elnöke, s.k., Morgentál

[1950.11.29] Szutor Jenő letartóztatási parancsa

Jóváhagyom

1950. október

Az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatalának ezredese, s.k., Cserneckij

/Kézírással rávezetve/ XI/27.

A letartóztatást engedélyezem,
a kárpátontúli területi főügyész, az igazságügy tanácsosa, Andrásko s.k.
1950. november 29.

HATÁROZAT (letartóztatásról)

Beregszász városa

1950. október 12.

Én, az USZSZK Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Beregszászi Körzeti Osztályának vezető nyomozója, Papkin hadnagy, megvizsgálva az Állambiztonsági Minisztérium Hivatal Beregszászi Körzeti Osztályához beérkezett anyagokat Szutor Jenő Andrejevics, született 1890-ben, Kölcse (Magyarország), a református egyház lelkésze, lakhelye Beregszász városa, pártonkívüli, felsőfokú teológiai

⁴⁰⁴ Válogatás Szutor Jenő 176 lapnyi peranyagából az UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 5636, Delo 2900. dokumentumai alapján.

végzettséggel, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, nős, lakhelye Beregszász városa, Hősök tere 4. szám, ügyét bűncselekmény elkövetésével kapcsolatban,

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Szutor Beregszászban élve, még mialatt Kárpátontúl a burzsoá Cseh Köztársasághoz tartozott létrehozta, majd később vezette az ún. „kulturális-vallási társaságot”, melynek célja a lakosság magyarosítása volt.

A magyar megszállók Kárpátontúlra történő érkezését követően a megszálló hatalom kinevezte a igazoló bizottság tagjának, mely üldözte a kommunistákat és a megszállók által megbízhatatlannak ítélt személyeket.

A bizottság működésének ideje alatt Szutor részvételével nem lett igazolva és nem dolgozhatott egy sor ember, akik nem váltották ki a megszálló hatalom bizalmát.

A magyarok által megszállt Kárpátontúli-Ukrajna területén élve mint lelkész, kihasználva tisztségét, a szószékről rendszeresen szovjetellenes fasisztabarát prédikációkat mondott, mellyel a hívőket szovjetellenes fasisztabarát lelkületben nevelte.

Szutor bűnös cselekedeteit igazolják a hivatalos okmányok és File, Kovács, Kis, Horvát, Imre és mások tanúvallomásai. Az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

Elrendelem Szutor Jenő Andrejevics beregszászi lakos letartóztatását és a házkutatást, személyes vagyonának lefoglalását.

Az USZSZK Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Beregszászi
Körzeti Osztályának vezető nyomozója, s.k., Papkin hadnagy
Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Körzeti Osztályának vezetője,
s.k., Kurja ezredes
Egyetértek, az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Nyomozói Osztályának
vezetője, s.k., Akszjonov alezredes

[1951.01.30] Határozat tárgyi bizonyítékok csatolásáról Szutor Jenő perében

Jóváhagyom

Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának vezetője, s.k., Klimenko őrnagy, s.k.

1951. január 30.

HATÁROZAT
/tárgyi bizonyítékok csatolásáról/

1951. január 30.

Ungvár városa

Én, az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának vezető nyomozója, Pacula őrnagy, áttanulmányozva a 2900. s/sz. ügyirat anyagait Szutor Jenő Andrejevics vádlott ügyében az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek., 54-13. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Kárpátontúl Vörös Hadsereg általi felszabadításával a magyar-fasiszta megszállók alól a magyar megszálló hatalom levéltárában megtalálták és elkobozták a „Magyar politikai kompasz 1919-1939” c. könyvet, melyek lapjain található egy cikk Szutor magyar megszállók javára folytatott segítő tevékenységéről.

Ezen kívül a nyomozási eljárás során megszerzésre került a 69-es sz. 1939-ben kelt dokumentum Orosz György nevére kiállítva a magyar felmentő bizottság (melynek Szutor is tagja volt) által, melynek alapján nem került felmentésre.

Továbbá a letartóztatásnál és a házkutatásnál Szutor lakásán elkobzásra került egy 1938-ban kelt magyar szimpatizáns körlevél 592. s/sz-al.

Figyelembe véve, hogy a fentebb említett dokumentumok nagy jelentőséggel bírnak az ügyben, az USZSZK Büntető-eljárési Törvénykönyvének 67. tc. alapján eljárva az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

A kivonatot a „magyar politikai kompasz 1919-1939” c. könyvből Szutor magyar megszállók irányában tanúsított segítő tevékenységéről, a 69. s/sz. 1939-ben kelt felmentő bizottsági határozatot és az 592. s/sz. 1938-ban kelt körlevelet csatolom a 2900. s/sz. nyomozati ügysz. Szutor Jenő Andrejevics vádemeléssel kapcsolatban az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek., 54-13. tc. alapján, mint tárgyi bizonyítékokat.

Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának vezető nyomozója, s.k. Pacula őrnagy

Egyetértek: az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának vezetője, s.k., Gavrilov őrnagy

[1951.02.02] Szutor Jenő vádirata

Jóváhagyom
Az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli
Területi Hivatalának vezetője
ezredes, Cserneckij
1951. február 2.

A 2900. s/sz. nyomozati ügyben

VÁDIRAT

Szutor Jenő Andrejevics vádlott ügyében az USZSZK Btk.-nek 4-10. tc. 2. bek. és 54-13.tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban

Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Beregszászi Körzeti Osztálya 1950. december 8-án letartóztatta Szutor Jenő Andrejevicsét bűncselekmény elkövetése miatt.

A nyomozás az ügyben megállapította, hogy Szutor Beregszász városában élt és mint a református egyház lelkesze a magyar-fasiszta megszállók egyik aktív segítője volt.

Mint magyar segítő 1938 novemberében megszervezte és aktívan részt vett magyar megszálló csapatok ünnepélyes köszöntésében, ahol az ebből az alkalomból szervezett ünnepi gyűlésen üdvözlő beszédet mondott, a magyar megszállókat a csehszlovák iga alóli felszabadítóknak nevezte (ügyirat 18.,95. old.).

1939-ben a magyar megszálló hatalom által Beregszász városában Szutort beválasztották a három úgynevezett igazoló bizottságba, melynek célja az állami hivatalok tisztviselői lojalitásának meghatározása a megszállók iránt, a csehszlovák kommunista párt tagjainak elbocsátása a vállaltoktól, intézményektől, valamint egyéb magyarelles személyek elbocsátása. E bizottságok munkájában Szutor aktívan részt vett (ügyirat 18., 29-32., 35., 39., 47-50., 53-57., 72-74. tc.).

1940-ben Bereg vármegye vezetőjének javaslatára és a MÉP magyar fasiszta-barát párt helyi szervezete vezetője, Pécsi Szabolcs javaslatára Szutor belépett a Magyar Élet Pártba, melynek tagja volt 1944-ig, annak munkájában és tevékenységében részt vett (ügyirat 35-37.old.).

1942 őszén részt vett az első világháborúban elesett magyar katonáknak és tisztek emlékére emelt emlékmű megnyitóján és felszentelésén, az e célból szervezett gyűlésen fasiszta-szimpatizáns beszédet mondott (ügyirat 27-28.old.).

1942 őszén részt vett az első világháborúban elesett magyar katonák és tisztek emlékére emelt emlékmű megnyitóján és felszentelésén, az e célból szervezett gyűlésen fasisztabarát beszédet mondott.

Kárpátontúl magyar megszállásának teljes ideje alatt Szutor a templomi szószerket szovjetellenes célokra használta. A vallási szertartások alatt a lakosság körében gyűlöletet keltet a Szovjetunió iránt, felszállított, hogy működjenek együtt a fasiszta Németország és Magyarország hadseregével a szovjet állam ellen folytatott háborúban. Rágalmazta a szovjet valóságot (ügyirat 44., 57-58., 62-63., 68-69., 78-79., 84-86., 89-91. tc.).

Évente a magyar állami ünnepeken ünnepi istentiszteleteket tartott a volt fasiszta Magyarország kormányzójának, Horthynak, és annak kormányának tiszteletére, minekutána lejátszották a magyar himnuszt (ügyirat 18., 58., 63-64.,67., 78. old.).

Ezen kívül a letartóztatás napjáig lakásán fasisztabarát irodalmat tárolt (ügyirat 16., 39. old.).

A felhozott vádakban az USZSZK Btk.-nek 54-10.tc. 2. bek. és 54-13. tc. foglalt bűncselekmény elkövetésével kapcsolatban Szutor elismerte bűnösségét (ügyirat 24-44. old.).

A bűncselekmény elkövetését leleplezik a tanúvallomások és a tanúkkal történt szembesítések: Horvát F.F. (ügyirat 45-51., 122-123. old.), Kis L.P. (ügyirat 52-59. old.), Imre L.P. (ügyirat 60-64., 116-118. old.), Filep V.M. (ügyirat 65-70. old., 114-115. old.), Csudáki V.N. (ügyirat 71-74. old., 112-113. old.), Kovács Ju.E. (ügyirat 75-81. old., 110-111. old.), Nagy A.P. (ügyirat 82-86. old.), Németi I.Ju. (ügyirat 87-91., 119-121. old.), Mosanszki B.I. (ügyirat 92-94. old.), Kubovics G.G. (ügyirat 95-96. old.), valamint a tárgyi bizonyítékok, melyeket az ügyhöz csatoltunk (ügyirat 125. old.).

A fentebb említetteknek megfelelőem VÁDAT EMELÜNK

Szutor Jenő Andrejevics, született 1890-ben, Kölcse /Magyarország/, reformtus lelkészi családból, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, pártonkívüli, felsőfokú teológiai végzettséggel, nő, büntetlen előéletű, a letartóztatásáig Beregszász városában élt, a református egyház lelkésze ellen, MIVEL a magyar megszállók aktív segítőtje volt, 1938-ban részt vett a magyar megszállók ünnepélyes fogadásán, és az e célból rendezett gyűlésen üdvözlő beszédet mondott, a megszállókat felszabadítónak nevezte.

Mint a Beregszászi Városi Elöljáróság és Bereg vármegye igazoló bizottságának tagja munkát folytatott a megszálló rezsim felállításának és megerősítésének érdekében Kárpátontúlon, életbe léptette és végrehajtotta a magyar-fasiszta megszállók utasításait és rendeleteit.

Mint a MÉP tagja, részt vett a párt munkájában és tevékenységében. Mint a református egyház lelkésze a vallási szertartásokon a lakosságban gyűlöletet keltett a Szovjetunió ellen, felhívta őket az együttműködésre a fasiszta Németország és Magyarország hadseregével a szovjet állam ellen, rágalmazta a szovjet valóságot.

Évente a magyar állami ünnepeken ünnepi istentiszteleteket tartott a volt fasiszta Magyarország kormányzójának, Horthynak, és annak kormányának tiszteletére. Ezen kívül a letartóztatás napjáig lakásán fasisztabarát irodalmat tárolt. Vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek. és 54-13. tc. foglalt bűncselekményeket.

Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának vezető nyomozója, s.k., Pacula hadnagy

EGYETÉRTEK: az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának vezetője, s.k., Gavrilov főhadnagy

Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának vezetője, s.k., Klimenko őrnagy

A vádirat 1951. február 2-án került összeállításra Ungvár városában.

IGAZOLÁS

Szutor J.A. vádlottat 1950. december 8-án tartóztatták le és a Belügyminisztérium Kárpátontúli Területi Hivatalának 1. sz. börtönében tartják fogva.

A személyes iratait csatoltuk az ügghöz külön csomagban.

A tárgyi bizonyítékok az ügyiratban találhatóak külön csomagban.

A bírósági tárgyalásra megidézni szükséges személyek
LISTÁJA:

Szutor Jenő Andrejevics vádlott, 1. sz. börtön, Belügyminisztérium Kárpátontúli Területi Hivatala

Tanúk:

1. Horvát Ferenc Fedorovics, Beregszász városa, Leszja Ukrajinka utca 43.
2. Kis Lajos Petrovics, Beregszász városa, Zakarpatszckaja utca 14.
3. Imre Lajos Andrejevics, Beregszász városa, Macsolai utca 62.
4. Csudáki László Nyikolajevics, Beregszász városa, Hruscsov utca 32.
5. Kovács Bertalan Emerihovics, Beregszász városa, Macsolai út 55.
6. Nagy Anna Pavlovna, Beregszász városa, Erdei utca 15.
7. Németi József Jurjevics, Beregszász városa, Kazak utca 1.
8. Kubovis Géza Gáspárovics, Beregszász városa, Kazak utca 10.
9. Filep Valentin Mihajlovics, Beregszász városa, Vörös Hadsereg útja 3.

Az Állambiztonsági Minisztérium Hivatala Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának vezető nyomozója, s.k., Pacula hadnagy

[1951.02.13] Ítélethozatal Szutor Jenő ügyében

ÍTÉLET

AZ UKRÁN SZOVJET SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN

1951. február 13-án Ungvár városában a Kárpátontúli Területi Bíróság büntetőügyi bírói testülete Tokár elnöklő bíró, Perepilicja és Cerkovnij népi ülnökök, Stefanyák jegyzőkönyvvezető, Ribalko ügyész, Rebenkova védő jelenlétében tárgyalta, zárt bírósági tárgyalás keretein belül, Szutor Jenő Andrijovics, született 1890-ben, Kölcse Magyarország, református lelkész családból, magyar, felsőfokú teológiai végzettségű, nős, pártonkívüli, büntetlen előéletű, az SZSZK SZ állam-polgára, büntetőügyét az USZSZK Btk.-nek 54-10. tc. 2. bek., 54-13. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban. A bíróság

MEGÁLLAPÍTOTTA:

Szutor, a református egyház lelkésze, a magyar-fasiszta megszállók aktív segítőtje volt Kárpátontúlon.

Mint magyar segítő 1938 novemberében megszervezte és aktívan részt vett magyar megszállók ünnepélyes köszöntésében, ahol az ebből az alkalomból szervezett ünnepi gyűlésen üdvözlő beszédet mondott, a magyar megszállókat a cseh-szlovák iga alóli felszabadítóknak nevezte.

1939-ben a magyar megszálló hatalom által Beregszász városában Szutort beválasztották a három úgynevezett igazoló bizottságba, melynek célja az állami hivatalok tisztviselői lojalitásának meghatározása a megszállók iránt. Az említett bizottságok, melyek munkájában a vádlott is részt vett, elbocsátották a munkájukból a kommunistákat és más személyeket.

1940-től a vádlott Bereg vármegye tagja, 1944 májusától pedig a Beregszászi Városi előjáróságának tagja volt. Mint a fent említett intézmények tagja életbe léptette a magyar hatalom rendeleteit, megerősítette a megszálló hatalmat Kárpátontúlon.

Szutor 1940-től 1944-ig a Magyar Élet Párt fasisztabarát szervezet tagja volt, melynek munkájában aktívan részt vett.

1942 őszén részt vett az első világháborúban elesett magyar katonák és tisztek emlékére emelt emlékmű megnyitóján és felszentelésén, az e célból szervezett gyűlésen fasisztabarát beszédet mondott.

Kárpátontúl magyar megszállásának teljes ideje alatt Szutor a templomi szószéket szovjetellenes célokra használta. A vallási szertartások alatt a lakosság körében gyűlöletet keltett a Szovjetunió iránt, felszólított, hogy működjenek együtt a fasiszta Németország és Magyarország hadseregével a szovjet állam ellen folytatott háborúban.

Évente a magyar állami ünnepeken ünnepi istentiszteleteket tartott a volt fasiszta Magyarország kormányzójának, Horthynak, és annak kormánya tiszteletére, minekutána lejátszották a magyar himnuszt

Ezen kívül a letartóztatás napjái lakásán fasisztabarát irodalmat tárolt.

Ilyen körülmények mellett a bíróság szerint a vádlott cselekedetei nem minősülnek bűncselekménynek, melyet az USZSZ Btk. 54-13. tc. irányoz elő, a vádlott cselekedeteit az USZSZK Btk.-nek 54-4. tc. foglaltak szerint kell minősíteni, mivel a vádlott a magyar megszállók segítője volt és nem dolgozott titkos munkán.

A vádlott a bűnösségét az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc., 2. bek. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban tanúsítják Horvát, Imre, Csudák, Kovács, Németi, Kubovics, Filip tanúk vallomásai és a vádlott beismerő vallomása.

Az USZSZ Büntető-eljárási Törvénykönyvének 296-297. tc. megfelelően az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

Szutor Jenő Andrijovicsot bűncselekmények halmozottsága okán az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa elnöksége 26/U-1947 „A halálbüntetés eltörléséről” szóló rendeletének figyelembe vételével javító-munkatáborban letöl-

tendő 25 év szabadságvesztésre ítélem az USZSZK Btk.-nek 29. tc. a.,b.,c., pontjában előírt öt év jogfosztással, vagyyonelkobzással.

Szutor büntetésének letöltését 1950. december 8-tól kell számítani.

Az ítélete kihirdettük és az megfellebbezhető az USZSZK Legfelsőbb Bíróságánál az ítélet másolatának kézhezvételét követő 5 napon belül.

Elnöklő bíró: s.k., Tokár

Népi ülnökök: Cerkovnij, Perepilicja

Tanusítom: a Kárpátontúli Területi Bíróság tagja Tokár, s.k.

[1951.02.22] Szutor Jenő fellebbezése

Az UKRÁN SZOVJET SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁG
LEGFELSŐBB BÍRÓSÁGA
/Büntetőügyi bírói testület/

Kijev városa

Rebenkova E.G., az ügyvédi testület tagja /Ungvári 1. sz. jogi tanácsadói hivatal/

Szutor Jenő Andrejevics ügyében

a Kárpátontúli Területi Bíróság 1951. február 15-én kelt ítéletére

FELLEBBEZÉS

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1951. február 13-án kelt ítéletében Szutor J.A.-t bűnösnek találta az USZSZK Btk.-nek 54-4. és 54-10. tc. 2. bek. foglalt bűncselekmények elkövetésében és javító-munkatáborban letöltendő 25 év szabadságvesztésre ítélte öt év jogfosztással és vagyonelkobzással.

Jelen ítéletet túl szigorúnak találom és kérem annak módosítását az alábbiakra hivatkozva:

A Szutor J.A. ellen emelt vád az USZSZK Btk.-nek 54-4. és 54-10. tc. 2. bek. alapján az előzetes nyomozati és a bírósági tárgyalás szakaszában bebizonyosodott, azonban a büntetés mértékének meghatározásánál a bíróság nem vette figyelembe, hogy Szutor J.A. 61 éves, előzőekben büntetlen előéletű, az által elkövetett bűncselekmények a honvédő háború idején történtek és az elkövetésük óta már öt év telt el.

Figyelembe véve e körülményeket úgy vélem, hogy Szutor J.A. vádlott részére kiszabott büntetés túlságosan szigorú.

A fentebb említettek alapján és az USZSZK Btk.-nek 346. tc. 3. bek. alapján eljárva,

KÉREM

a Kárpátontúli Területi Bíróság 13/II-51. évi ítéletnek a módosítását, a fentebb említett körülmények figyelembe vételével, a Szutor Jenő Andrejevicsre kiszabott büntetésnek a minimum kiszabható büntetésre történő csökkentését.

22.02.51. év

s.k., Rebenkova

[1951.08.29] Szutor Jenő halotti bizonyítványa

1951. augusztus 29., 1. sz. központi kórház

JEGYZŐKÖNYV HALÁLESETRŐL

Alulírott, az 1. sz. központi kórház vezetője, az egészségügyi szolgálat őrnagya Barinov, Kacsanov, az elítéltek rezidens orvosa, Muljakajev az elítéltekkel foglalkozó ügyeletes orvossegéd és Makarjev nyilvántartási felügyelő, összeállítottuk jelen jegyzőkönyvet arról, hogy 1951.VIII.29-én 24:00-kor elhunyt a kórházban kezelt elítélt Szutor Jenő Andrejevics, született 1890, aki 1951.VIII.24-én került a kórházba. Szutor elítélt Oerlagba 1951.VII.24-én érkezett, akit a Területi Bíróság ítél el Ungvár városában, Kárpátontúli terület, 1951.II.13-án az Btk. 54-2., 54-10. tc. alapján 25 év szabadságvesztésre. Szabadulásának ideje 1975.XII.08. A külső vizsgálat alapján a holttest az alábbi jellemzőkkel rendelkezik: növése magas, a haj ősz, a szem sötétkék.

A halál vérhas miatt következett be szívinfarktus fellépésével.

Az elhunynál lévő tárgyakat a kórházba történt felvételkor a raktárnak adtuk át 059/51 s/sz. alatt 1951.VIII.24-én.

A központi kórház vezetője, s.k., Baranov, az orvosi szolgálat őrnagya

Az elítéltek rezidens orvosa, s.k., Kacsanovszkij

Az elítéltek ügyeletes orvossegédje, s.k., Muljakajev

Nyilvántartó tiszt, s.k., Makarjevics

[1971] Szutor Jenő feleségének levele férje ügyében

AZ SZSZK SZ LEGFELSŐBB BÍRÓSÁGÁNAK

1950. december 8-án férjemet, Szutor Jenőt E. /Jevgent/, letartóztatták az Állambiztonsági Minisztérium szervei és nemsokára elítélték és javító-munkatáborba vitték az Irkutszki területre.

1951 augusztusában férjem Irkutszk városában meghalt.

Férjem református lelkész volt a Kárpátontúli területi Beregszászban és amennyire tudom, soha nem foglalkozott a politikával.

Már 80 éves leszek, vagyis már nem sokáig élek, és vádoló lelkiismeret, hogy a mai napig nem fordultam Önökhöz információért. Úgy gondolom, hogy a férjem a személyi kultusz időszakának áldozata volt.

Nekem azt mondták, hogy a hasonló személyek nagy részét rehabilitálták és amnesztiát kaptak.

Nincs semmilyen panaszom a múlttal kapcsolatban, azonban nagyon kérem a Legfelsőbb Tanácsot, hogy tájékoztasson, hogy férjem posztumusz bekerült-e a felszabadított és amnesztiát kapottak kategóriájába.

Szeretném azt hinni, hogy ő valóban a vallás szolgája volt és nem a politika szolgája.

Öszinte tisztelettel, s.k., Szutor
Budapest, 14 kerület, Császár András utca 19, 4. emelet 3. ajtó

[1971.08.31] Igazolás Szutor Jenő rehabilitálásáról

AZ USZSZK LEGFELSŐBB BÍRÓSÁGA

IGAZOLÁS

A Szutor Jenő Andrejevics ellen indult eljárás, mely alapján 1952. február 13-án elítélték, az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának plénuma által 1972. augusztus 24-én felülvizsgálásra került.

A Kárpátontúli Területi Bíróság büntetőügyi testületének 1951. február 13-án kelt ítéletét és az USZSZK Legfelsőbb Bírósága büntetőügyi testületének 1951. március 15-én kelt határozatát hatályon kívül helyezte, az eljárást bűncselekmény hiányában megszüntette.

Az ügyben elítélt Szutor Jenőt rehabilitálták.

Az USZSZK Legfelsőbb Bírósága elnökének helyettese, s.k., Kuzovkin A.

1971.08.31.
108n72 s/sz.

[1972.06.20] Szutor Jenő ítéletének hatályon kívüli helyezése

Titkos (áthúzva)
Nem titkos

AZ UKRÁN SZSZK LEGFELSŐBB BÍRÓSÁGÁNAK PLÉNUMA

ÓVÁS

Szutor J.A. vádlott ügyében

1951. február 13-án a Kárpátontúli Területi Bíróság büntetőügyi testülete ítélete alapján lett elítélve

Szutor Jenő Andrejevics, született 1890-ben, Kölcse, Magyarország, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, nő, 2 gyermek apja, büntetlen előéletű, a letartóztatásáig (1950.XII.08) a Kárpátontúli terület Beregszász városában élt, a református egyház lelkésze volt (elhunyt 1951.VIII.29-én javító-munkatáborban, ügyirat 166. old).

az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2. bek. alapján az 54-2. tc. szankciójának

alkalmazásával (1927. évi törvény) 25 év szabadságvesztésre, 5 év jogfosztással és vagyonelkobzással.

Az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bírósága büntetőügyi testületének 1951. március 15-én kelt határozatában az ítéletet módosítás nélkül érvényben hagyta (ügyirat 162., 163. old.)

Szutort abban találták bűnösnek, hogy a református egyház lelkészeként, a városi vezetés és a munkások és tisztviselők lojalitását ellenőrző speciális biztosság tagjaként Kárpátontúl megszállása alatt a magyar-fasiszta megszállók segítőtje volt, valamint a szószéket felhasználva a beregszászi lakosok körében ellenforradalmi agitációt és propagandát folytatott. Emellett a letartóztatásának napjáig lakásán fasisztabarát prédikációt tárolt (az ítéletből, ügyirat 154., 155. old.).

Szutor J.A. elítélésének alapjául Imre A.A., Kubovics G.G., Filip B.M., Csudák V.N., Kovács B.E., Németi I.G. és Horvát F.F. Bíróság előtt tett tanúvallomásai szolgáltak.

Így Imre és Kubovics tanúk elmondták, hogy Szutor 1938-ban részt vett a magyar-fasiszta megszálló hadsereg ünnepélyes fogadásának megszervezésében és levezetésében, azokat felszabadítónak nevezte a csehszlovák iga alól. (150-151. old.)

Németi, Imre, Kovács és Filip azt mondták, hogy Kárpátontúl megszállásának idején Szutor a templomi szolgáltatt ideje alatt „... felszólította a hívőket, és ő is imádkozott a magyarok győzelméért az ellenség fölött...” (ügyirat 150., 151. old.).

Csudáki és Horvát tanúk azt mondták, hogy 1938-ban Szutor tagja volt az ún. igazoló bizottságnak, mely a munkások és tisztviselők megszállók iránti lojalitását vizsgálata az állami hivatalokban (ügyirat 150., 12. old.).

Nem tagadva a tanúk vallomásait Szutor a bíróságon elmondta, hogy a templomban soha nem szólalt fel a Szovjetunió ellen (ügyirat 149., 150. old.).

A fellebbezésben szintén elmondta, hogy a szovjet hatalom ellen nem tett semmit (ügyirat 160. old.).

Véleményem szerint Szutort törvénytelenül ítélték el. A Szovjetunió és a Csehszlovák Köztársaság között kötött Kárpátontúli-Ukrajnáról szóló szerződés alapján, melyet a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa elnökségének rendelete ratifikált 1945. november 2-én, Szutor nem volt szovjet állampolgár és az USZSZK Btk.-nek 2. tc. alapján az ítéletben megjelölt tevékenységért nem vonható felelősségre. A lakásán tárolt 1938-ból származó prédikáció bűncselekménynek nem minősíthető (ügyirat 141. old.).

Az ügyészi felügyelet gyakorlásáról a Szovjetunióban c. rendelkezés 25. tc. alapján eljárva

KÉREM

a Kárpátontúli Területi Bíróság 1951. február 13-án kelt ítéletét és az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bíróságának 1961. március 15-én kelt határozatát Szutor Jenő Andrejevics ügyében hatályon kívüli helyezését és az eljárás megszüntetését bűn-

cselekmény hiányában.

Csatolmány: ügyirat I. kötet, száma 5223, Szutor kérelme 1 oldalon.

A Szovjetunió fő államügyészének első helyettese, az igazságügy I. kategóriás tanácsosa, s.k., Maljarov I.

1972. június 20.

13/4-236-72 s/sz.

Igazolás: Az ügyet az elítélt felesége, Szutor Emma Ivanovna, kérése alapján ellenőriztük, aki a Magyar Népköztársaság, Budapest, 14. kerület, Császár András utca 19/3 sz. alatt él.

Mivel az ügyiratra nincs szükség, azt meg kell küldeni az USZSZK Állambizton-sági Minisztérium Kárpátontúli Területi Hivatalának

[1972.08.24] **Határozat Szutor Jenő ügyének megszüntetéséről**

Titkos (áthúzva)

Nem titkos

108N72 s/sz. HATÁROZAT

Az UKRÁN SZSZK LEGFELSŐBB BÍRÓSÁGÁNAK PLÉNUMA

1972. augusztus 24.

Az USZSZK Legfelsőbb Bírósága elnöke helyettesének elnökletével, Kuzivkin A.Z., elvtárs

az USZSZK ügyésze Manajev M.T. elvtárs részvételével,

Bandura I.L. jegyzőkönyvvezető jelenlétében,

a Szovjetunió Főügyésze első helyettesének óvása Szutor J.A. ügyében.

A Kárpátontúli Területi Bíróság büntetőügyi testületének 1951. február 13-án kelt ítélete alapján

Szutor Jenő Andrejevics, született 1890-ben, Kölcse, Magyarország, magyar, az SZSZKSZ állampolgára, felsőfokú teológiai végzettséggel, nős, büntetlen előéletű, a letartóztatásáig (1950.XII.08) a Kárpátontúli terület Beregszász városában élt, a református egyház lelkésze volt

az USZSZK Btk.-nek 54-4., 54-10. tc. 2 bek. alapján az 54-2. tc. szankciójának alkalmazásával 25 év szabadságvesztésre ítélték vagyonekobzással.

Az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bírósága büntetőügyi testületének 1951. március 15-én kelt határozatában az ítéletet módosítás nélkül érvényben hagyta.

Szutort abban találták bűnösnek, hogy a református egyház lelkészeként, a városi vezetés és a munkások, tisztviselők lojalitását ellenőrző speciális biztosság tagjaként Kárpátontúl megszállása alatt a magyar-fasiszta megszállók segítője volt, valamint a szószéket felhasználva a beregszászi lakosok körében ellenforradalmi agitációt és propagandát folytatott. Emellett a letartóztatásának napjáig lakásán fasisztabarát prédikációt tárolt.

Az óvásban felmerül a bírósági határozatok hatályon kívül helyezésének kérdése

Szutor J.A.-t illetően és az eljárás megszüntetése bűncselekmény hiánya miatt.

Meghallgatva az előadót, az ügyész véleményét, aki támogatta az óvást, áttekintve az ügyiratot, a plénum az óvást megalapozottnak tekinti és azt jóvá kell hagyni.

Szutor J.A. elítélésének alapjául Imre A.A., Kubovics G.G., Filip B.M., Csudák V.N., Kovács B.E., Németi I.G. és Horvát F.F. tanúvallomásai szolgáltak, melyet a bíróságon tettek, arról, hogy Szutor felszólította a hívőket és ő is azért imádkozott, hogy a magyarok győzzenek az ellenség fölött, részt vett a magyar-fasiszta megszálló csapatok ünnepélyes üdvözlésében.

Nem tagadva a tanúk vallomásait Szutor a bíróságon elmondta, hogy a templomban soha nem szólalt fel a Szovjetunió ellen (ügyirat 149., 150. old).

A plénum szerint Szutort törvénytelenül ítélték el. A Szovjetunió és a Csehszlovák Köztársaság között kötött Kárpátontúli-Ukrajnáról szóló szerződés alapján, melyet a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa elnökségének rendelete ratifikált 1945. november 2-én, Szutor az ideig nem volt szovjet állampolgár és az USZSZK Btk.-nek 2. tc. alapján az ítéletben megjelölt tevékenységért nem vonható felelősségre. A lakásán tárolt 1938-ból származó prédikáció bűncselekménynek nem minősíthető.

A fentebb említetteknek megfelelően és az USZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 393., 394. tc. alapján eljárva a plénum az alábbi

HATÁROZATOT HOZTA:

A Szovjetunió főügyésze első helyettesének óvását jóváhagyja.

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1951. február 13-án kelt ítéletét és az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bíróságának 1961. március 15-én kelt határozatát Szutor Jenő Andrejevics ügyében hatályon kívül helyezi, és az eljárást bűncselekmény hiányában megszünteti.

Elnöklő bíró, s.k., Kuzovkin A.
Jegyzőkönyvvezető, s.k., Bandura I.

7 példányban készült
2 – ügyirat, 2-eljárás
1-beszámoló
1 – nyomozói osztály
1 ügyészség
168
25,8 – 72 old.

7. A SZTÁLINI REZSIM UTOLSÓ LETARTÓZTATÁSA 1951-BEN

7.1. Forgón Pál lelkész 1913–2004

7.1.1. Életrajzi adatok.

Forgón Pál 1913. január 7-én született a bereg megyei Szernyén.⁴⁰⁵ Apja kántortanító volt. Egyéves korában a család Beregrákosra költözött, ahol elemi iskoláit végezte. Heten voltak testvérek. A család Beregdédán lakott, amikor 1923-ban beiratkozott a Beregszászi Állami Reálgimnáziumba, ahol 1931. június 8-án érettségizett. Napi rendszerességgel gyalog tette meg oda vissza a 14. kilométeres utat. Teológiai végzettséget a Losoncon

111. kép. Forgón Pál és Issaák Gyöngyi esküvői képe. (Forrás: A Forgón család archívuma)

szerezett, ahol 1935. május 24-én tett kápláni vizsgát.⁴⁰⁶ Losoncon három éven keresztül kántorkodott, két évig a teológia énekkarát is vezette. Tanulmányai utolsó évében seniorként is működött.⁴⁰⁷ Sörös Béla a losonci teológia rektora szeretete volna Forgont németországi ösztöndíjra kiküldeni, de Forgón nem vállalta.⁴⁰⁸ Letartóztatásáig az alábbi gyülekezetekben lelkészkedett: slp. Kassa 1935.06.1–1936.10.1., slp. Beregszász 1937.03.01–1939.10.1., lp. Tiszakeresztúr 1939.11.1.–1943.09.17, lp. Visk 1943.10.3–1951.12.13.⁴⁰⁹

Beregszászon aktív ifjúsági munkába kezd. 1937-ben a beregszászi KIE színjátzó csoportja részére három színdarabot írt: 1. Ami meg nem szégyenít. 2. Légy hű mindhalálig. 3. Harangoznak Pitilun. Ez utolsó megírása Molnár Mária kárpátaljai látogatása és beregszászi szolgálatához kapcsolódott.⁴¹⁰ A darabot 1937.

⁴⁰⁵ FRIEDMANN 1985, i.m., 3.

⁴⁰⁶ FRIEDMANN 1985, i.m., 3.

⁴⁰⁷ Interjú főtiszteletű Forgón Pállal, i.m.

⁴⁰⁸ A szülői házhoz való ragaszkodás miatt nem vállalta az ösztöndíjat. Elmondása szerint sírva hagyta ott Beregszászt, amikor Losoncra kellett mennie, hogy elkezdje a teológiai tanulmányait.

⁴⁰⁹ ÁTÁNYI László: Ahol a virágok nyílnak. Interjú Dr. Forgón Pállal. In: *Reformátusok Lapja*, 1993. február 25.; RÓZSÁS 2000, i.m., 105.; FODOR 2016, i.m., 245., 520., 769., 796., 820.; FORGON 1992, i.m., 12.

⁴¹⁰ Egry Ferenc kisgejőci harangöntő, az ungi egyházmegye akkori világi gondnoka, egy harangot adományozott Pitilun szigetén szolgáló Molnár Máriaának az épülő templom részére. A harangot 1936. novemberében szentelték fel Pitilun.

112. kép. Forgon Pál által megírt és betanított színdarab az előadás napján Beregszászon, 1938. május 22-én. (Forrás: A Forgon család archívuma.)

113. kép. A Forgon Pál által megírt és betanított színdarab előadásán Beregszászon 1937.11.14-én. (Forrás: A Forgon család archívuma)

114. kép. Forgon Pál és a beregszászi vasárnapi iskolások lánycsoportjának kassai látogatása 1935/36-os iskolai tanévben. (Forrás: A Forgon család archívuma)

november 14-én mutatták be. Felesége Isaák Sára (sz.: 1922.09.17.), kivel házasságot 1940. május 21-én kötött.

Forgon Pált 1951. december 14-én tartóztatták le, az ungvári börtönben 1952. május 15-ig tartózkodott, a lembergi elosztóközpontban 10 napot. Büntetése: 25. év javító-nevelő munkatábor, 5 év jogvesztés és vagyonelkobzás. Elítélve az USZSZK BTK 2.r. 54.§.4.c., és az USZSZK BTK 54.§.10. alapján.⁴¹¹

Május 15-én szállították át a lembergi börtönbe. Egy hét múlva marhavagyonokban utaztak Omszkgig. Az út június 6-ig tartott.⁴¹² Raboskodásának utolsó két

⁴¹¹ UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 963, Delo 3144. - Forgon Pál peranyaga.

⁴¹² FORGON 1992, i.m., 17.

115. kép. A beregszászi KIE. 1939.május 18-án. Középen Forgón Pál slp.
(Forrás: A Forgón család archívuma)

évében együtt volt szolgatársával, Kovács Zoltánnal.⁴¹³ 1954. májusában írásos kérvényt adott be, kérve ügyének felülvizsgálatát, és büntetésének enyhítését, melyet elutasítottak.⁴¹⁴ 1956. május 22-én szabadult,⁴¹⁵ 1628 napot töltött fogságban, ezalatt 372 levelet írt haza.⁴¹⁶

Szabadulása után tovább folytatta a lelkészi szolgálatait az alábbi gyülekezetekben: 1956. augusztus 1. és 1964. december 31-között Tiszaújlak, Beregardó, Sárosorosi, Mezőgecse, Csetfalva gyülekezeteiben szolgált. 1965. január 1. és 1994. július 17. között Beregszász, Sárosorosi, Makkosjánosi, Kígyós, Asztély gyülekezetekben szolgált.⁴¹⁷

1972-1978 között bereg megyei esperes.⁴¹⁸ 1976-tól Gencsy Béla püspök lett helyettes. 1978. május 12-én a 81 kárpátaljai református gyülekezet püspökévé választotta. Felszentelése dr. Bartha Tibor püspök, zsinati lelkészi elnök, dr. Tóth Károly püspök, és Tarr Kálmán, magyarországi egyházi vezetők által történt. Püspöki szolgálatait 1994. május 31-ig végezte.⁴¹⁹

⁴¹³ Interjú főtisztjeletű Forgón Pállal, i.m.

⁴¹⁴ FORGON 1992, i.m., 102.

⁴¹⁵ FORGON 1992, i.m., 17.

⁴¹⁶ FORGON 1992, i.m., 29.

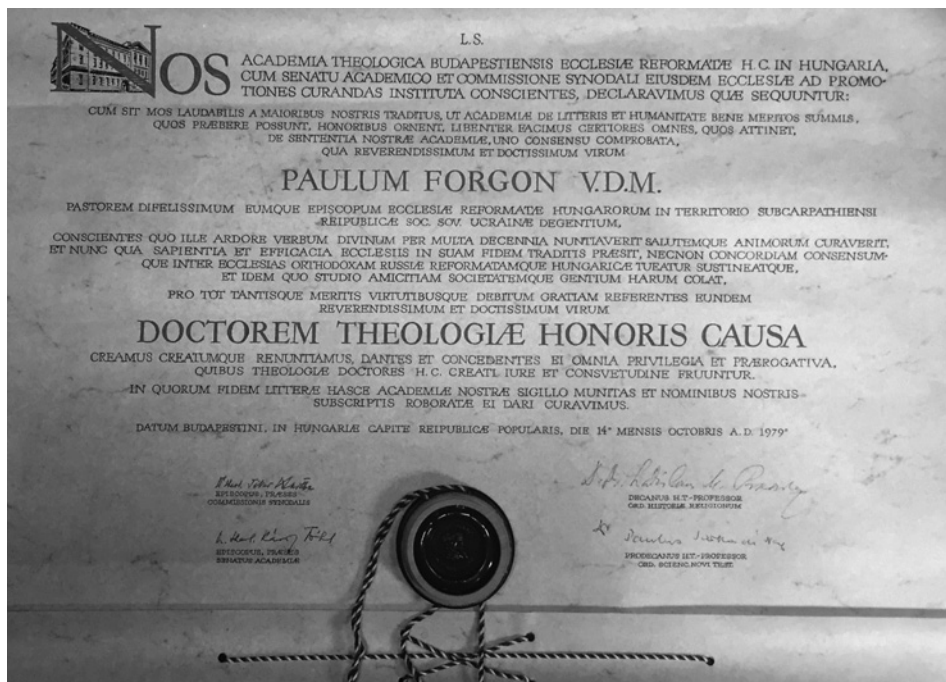
⁴¹⁷ FODOR 2016, i.m., 164., 203., 217., 246., 286., 317., 395., 407., 412., 416., 495., 520.; RADVÁNSZKY 2000, i.m., 28., 30., 50.

⁴¹⁸ BACSKAY György, 1628 nappal és éjjel a Gulágon. In: *Kárpáti Igaz Szó*, 1993. február 11., 5.

⁴¹⁹ A Forgón család hagyatékában fellelhető dokumentumok alapján.

116. kép. A beregszászi református ifjúsági vegyeskar 1939.06.4-én. Középen Forgón Pál slp.
(Forrás: A Forgón család archívuma)

117. kép. A díszdoktori diploma 1979-ből. (Forrás: A Forgón család archívuma)

1979. október 14-én a Budapesti Református teológia díszdoktorrá avatja.⁴²⁰ A díszdoktori székfoglalóját az „Isten a zsoltárok orgonáján. Kiáltások nagy mélységből – válaszok magasságból” címmel tartja meg.⁴²¹ Az előadásának bevezető részében a zsoltárok hitet erősítő szerepét elemezte a hívő ember életében. Tanulmányának második részében arról szövelt, hogy a zsoltárok milyen tulajdonságait mutatják meg az Istennek. Rámutatott a Zsoltárok könyve végtelen gazdagságára, amely – mint az orgona – az Isten előtt álló ember érzéseinek, gondolatainak ad hangot. A harmadik részben a püspök röviden beszámolt a KRE életéről, a 81 gyülekezet örömeiről, gondjairól, a lelkészképzés nehézségeiről. Dr. Tóth Károly püspök méltatta és megköszönte a püspök ízes magyar nyelven megfogalmazott, mély bibliás hitről tanúskodó előadását.⁴²²

Forgon Pálnak nagy szerepe volt a kárpátaljai református lelkészképzés megindításában⁴²³ és a Kárpátaljai Egyházkerület újjászervezésében. 1988-ban kapott engedélyt két fiatal, hogy külföldi teológiákon végezhessek tanulmányaikat. Ezután évenként két jelöltet engedtek külföldi teológiákra. 1996-tól pedig korlátozások nélkül, szabadon megindul a lelkészképzés. 1991-ben megkezdődik Kárpátalján a református hitoktatók képzése.

[1913-1993] Forgon Pál a Gulag Lexikonban

„**Forgon Pál** (1913. -) – A kárpátaljai Beregszász református püspöke volt. A szovjet állambiztonsági szervek Visken 1951. december 13-án letartóztatták. A Szovjet Hadsereg katonai törvényszéke 1952. február 19-én az 54. paragrafus (4) (10) pontjai alapján 25 évi, javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte, fegyveres ellenálló csoport szervezésének vádjával. A lemergi börtön után az Omszk környéki lágerekben raboskodott. 1956. május 22-én szabadult. Később bírósági szervek bűncselekmény hiányában rehabilitálták. Emlékiratai: „Ott voltam, ahol a legszebb virágok nyílnak. (Kálvin János Kiadó, 1993)”⁴²⁴

[1914] Forgon Pál édesapját bevasztják Bereg Vármegye törvényhatóságába

„Tanító megbecsülése. Ritka kitüntetésben részesült **Forgon Pál**⁴²⁵ szernyei ref. hitfelekezeti tanító. A szernyei ref. egyházközség tagjai közül 100-an saját költségükön megjelentek a mezőkászonyi törvényhatósági bizottsági tagválasztáson s szavazatukkal Bereg vármegye törvényhatóságába bevasztották.”⁴²⁶

⁴²⁰ A Forgon család birtokában lévő díszdoktori oklevél alapján. FRIEDMANN 1985, i.m., 3. Helytelenül 1980-at nevezi meg a díszdoktorrá avatás éveként.

⁴²¹ FORGON 1992, i.m., 29.

⁴²² Dr. Forgon Pál előadása a budapesti Teológián. In: *Reformátusok Lapja*, 1982. november 21. 1.

⁴²³ FRIEDMANN 1985, i.m., 3.

⁴²⁴ RÓZSÁS 2000, i.m., 105.

⁴²⁵ Forgon Pál református tanító 1897.09.1–1914.07.31 között szolgált Szernyén. Ezalatt az idő alatt született Forgon Pál nevű fia. FODOR 2016, i.m., 519.

⁴²⁶ *Néptanítók Lapja* 44. évf., 1914. márc. 26., 13. szám, 9.

[1915] Forgon Pál édesapja gyűjtést szervez a hadiárvákat és özvegyeket támogatására.

„*Forgon Pál* ref. ig.-tanító (Beregrákos) 65 K 51 f-t küldött és ezeket írja: A Kárpátok tövében, a magyarság egyik végvárában, a beregrákosi ref. elemi iskola egyik díszes termében márc. 15-én szabadságünnepet tartottunk. Beszédemben megemlékeztem dicsőséggel küzdő harcosainkról s azok aggódó, bánatos szereteteikről, az elesettektől, az özvegyekről, árvákról. Felhívásomra az ünneplő gyermekereg, a nemzeti eszméért lelkesedni tudó beregrákosi magyarság az iskola asztalára, a haza oltárára önként rakta le e csekély áldozatot az árvák és özvegyek részére. Fogadják kérem e csekély áldozatot tőlünk szívesen.”⁴²⁷

[1942] Helyzetjelentés Tiszakeresztúrról

„Tiszakeresztúr 460 lelkes anyaegyház 250 ülőhelyes temploma ismeretlen időben épült, kibővítés és átépítés által 1870-ben nyerte mai alakját. Egybeépített tornyában két harangja van. Nyolc úrasztali edénye között van egy kehely 1738-ból, ná-

118. kép. Forgon Pál tiszakeresztúri hittanosokkal 1941-ben. (Forrás: Sipos József tiszaújlaki lelkész)

polyi ötvös munka aranyozva és ó-ezüst tányér 1743-ból. A templom környékét bokrok, virágok díszítik. Egyik harangot Komlósi Antal ajándékozta. Lelkipásztor: *Forgon Pál*.⁴²⁸

⁴²⁷ *Néptanítók Lapja* 45. évf., 1915. május 1., 13. szám, 38.

⁴²⁸ KOVÁTS II. 1942, i.m., 618–619.

[1942] Forgón Pál lelkész fellebbezése a lelkészi nyugdíjintézethez

„Tárgyaltatott **Forgón Pál** tiszakereszturi lelkipásztor felebbezése a lelkészi nyugdíjintézet intéző-bizottságának 1941. évi december hó 4. napján hozott 9.193/1940. számú határozata ellen. A szóbanforgó határozattal nevezett terhére belépési járulék címén 1.705.37 P, részletfizetés folytán fizetendő kamat címén 450.23 P, összesen 2.155.60 P rovatott ki. Folyamodó felebbezésében előadja, hogy 1935. június hó 1-től 1939. évi november 1-ig mint segédlelkész teljesített szolgálatot, 1939. november 1-től pedig mint rendes lelkész. A csehszlovákiai kongruatörvény szerint a lelkészi nyugdíjintézetnek rendes tagja lett 1935. június 1-től kezdve s a nyugdíjintézeti járulékokat állandóan fizette. Az egyetemes konvent a kérelmet elutasítja. A 172/ 1941. sz. konventi határozat b) pontja a visszatért felvidéki és kárpátaljai területek lelkipásztorait és egyéb nyugdíjintézeti tagságra jogosult, egyházi tisztviselőit 1941. január 1-től az országos református lelkészi nyugdíjintézet kötelékébe felvenni rendelte, még pedig azokat, akik szolgálatukat

119. kép. Forgón Pál tiszakeresztúri konfirmandusokkal 1940-körül.
(Forrás: KMKSZ Tiszakeresztúri Alapszervezete)

az impériumváltozás (1938. november 2.) előtt kezdték meg, belépési járulékkal való megrovás nélkül, az impériumváltozás óta szolgálatbalépetteket pedig belépési járulék fizetésének kötelezettsége mellett. Minthogy **Forgón Pál** a hazai jogszabályok szerint nyugdíjintézeti tagságra jogosító lelkipásztori állását 1939. november 1-én foglalta el, lelkipásztori állását megelőzőleg pedig mint segédlelkész nem töltött be a magyarországi református egyház törvényei szerint is nyug-

díjintézeti tagságra jogosító állást, ennél fogva a kérelmet el kellett utasítani.”⁴²⁹

[1942] Forgon Pál missziói beszámolója a tiszakeresztúri ref. egyház alkalmairól

„A tiszakeresztúri ref. asszonykor belmissziói beszámolója 1942 június 14-én.

Főtiszteletű Püspök Urunk!

21 összejövetelt tartottunk az elmúlt évben. Megfelelő fűtés híján kénytelek voltunk a nagy hidegek idején családoknál összejönni. Igen kedves alkalmak voltak ezek. Lelkipásztorunk tudva minden családnak baját, gondját, ker esztjét, a biblia-magyarázatokban igyekezett tolmácsolni Isten üzenetét, vigaszát, gyógyítását, ha kellett feddését. Nemcsak a vendéglátó család, hanem miasszonykörü tagok is sokszor és nagyon megérkeztük, hogy nincsen aki segítsen, csak az Isten. Anyival inkább is, mert erre az időre esett 3 nagy operáció a faluban. Isten imádság meghallgató Atya: ez volt nagy élményünk. 5 este a tenger lecsendesítésének magyarázatát hallottuk. H usvét előtt Krisztus 7 szavát a kereszten. Tanultunk Hallelujah és Hozsánna énekeket is. Igen szerettük énekelgetni: Záporként hull majd az áldás, Jobban Tiéd Uram, Míg Jézust nem ismertem, és a finn testvéreknek egy kedves énekét: Szelid szemed Ur Jézus kezdetű énekeket. -15-20 azoknak az asszonyoknak száma, akik érzik szükségét, hogy nagyon kell ez a munka. Sokan huzódoznak tőle, némelyek gunyolnak minket érte, de mi nem szégyeljük a Krisztus evangéliumát. Egy szegény családot élelemmel segélyeztünk. A hősök táblájára is külön adakoztunk. Az Ur Jézusnak a multban is voltak csendes női követői. Mi is azok akarunk lenni. Hadd legyen az ő keresztye némelyeknek megbotráncozás, másoknak bolondság, nekünk pedig érezzük és valljuk: Istennek hatalma és Istennek ereje.

A tiszakeresztúri ref. leánykör belmissziói beszámolója 1942 június 14-én.

Főtiszteletű Püspök Urunk!

Leánykörünk az elmúlt egyházi évben is zavartalanul folytathatta munkáját. Az összejöveteleket szerdán este tartottuk. Ez évben 26-ot. Mindegyikről rövid jegyzőkönyvet vettünk fel. Ebből világosan tudjuk, s bizonyíthatjuk hogy mivel foglalkoztunk és mit végeztünk egyházunk és hazánk javára s nem utolsó sorban leánykörünk épülésére. Leánykörünknek 28 tagja van. Vagyis minden leány beiratkozott, de nem mindegyik járt rendszeresen. Énekléssel és imádkozással kezdünk és végzünk monden összejövetelt. Már lassan mi lánykörü tagok is imádkoztunk. Központban mindig az Ige magyarázat állott. a 10 szűzről szóló gyönyörű és nekünk leányoknak, fiataloknak sokat mondó példázattal foglalkoztunk húsvét nagyhete-

⁴²⁹ MRE EKJ 1942. máj. 6-7., 287-288.

ig. Ekkor a szenvedés történetébe néztünk bele s nem felejtjük, hogy nekünk mindenkor vigyáznunk kell, mert nem tudjuk, mikor jó el a mi Urunk. Felolvasásokat is hallottunk a nagy honleányokról, mint Kanizsay Dóráról, Lónyay Annáról, Patócsy Zsófiáról, Székely Klárától, agri nőkről. Megtutuk, milyennek kell lenni a levente leánynak. Érdekesekek voltak a felvetett kérdések megbeszélései, amiket egy leánykörti tag vezetett. Többekközött: Mit tehettek, hogy falunk vallásosabb legyen? Miért csunya a büszke lány? Tanultunk szép Hallelujah és Hozsánna énekeket pl.Hinni tanits Uram...., Hittel rád tekintek. Most, most még ifju korodban, Góg s Magóg haza... A vallásos műsoros estéket a K.I.É.-vel együtt rendeztük. Szavalatokkal, énekszámokkal és evangéliumi szindarabokkal építettük magunkat és a gyülekezetet. Ezekről emlék lapokat is készítettek a leánykörti tagok, melyeket Otthonunk falán őrzünk. A legnagyobb áldást mégis a novemberben megtartott imahét jelentette számunkra. Leánykörünk azt az éneket választotta Indulójául: Pásztorünk a Jézus Igerjük és fogadjuk, hogy az is lesz életünkben és halálunkban. Isten segítsen bennünket, hogy ugy legyen!

A tiszakereszturi ref. Keresztyén Ifj. Egyesület belmissziói beszámolója 1942. jun. 14-én

Főtiszteletü Püspök Urunk!

Az elmúlt évben a K.I.E. nem tudta ugy végezni magasztos munkáját, ahogy szeretttük volna. A terem hidegsége nem igen vonzotta az ifjakat. A kályha használ-

120. kép. Forgón Pál tiszakeresztúri konfirmandusokkal 1941-ben. (Forrás: Sipos József tiszaujlaki lelkész)

hatatlan lévén füteni nem tudtunk. Így a hidegben bizony kénytelenek voltunk az összejöveteleket szüneteltetni. Mindössze csak 7-szer jöttünk össze. Pedig az évben határoztuk el november 17-én, hogy belépünk a K.I.E szövetségbe. Fel is buzdultunk. Az apák is segítségünkre jöttek, akik közül mintegy 45 be is lépett a pártoló tagok sorában. De az a körülmény, hogy az egyház anyagilag tehetetlennek bizonyult egy kályha beállítását illetően, tervünk ez őszre tolodott el. E néhány estén is eszméltető, öntudatosító bibliamagyarázatokat hallottunk, mint Mi is az K.I.E.? Légy erős!, Álmos ifju, add nekem a szivedet! Már kezdtük a vita előadásokat is. Egy meg is volt tartva: Miért élek én? De aztán január 9-április2.-ig szüneteltünk. S akkor még egyszer összejöttünk, hogy ősszel a régi akarással és lelkesedéssel tovább folytathassuk 2 évvel megkezdett munkákat. Novemberben a K.I.E is bekapcsolódott az imahétbe. A hősök táblájához is hozzájárult. Novemberben rendeztünk egy nagy K.I.E estét is és a Leánykörrel a vallásos estétet, ahol a K.I.E tagok is szavaltak, énekeltek és evangéliumi szindarabokban szerepeltek. Hisszük, hogy ifjuságunkat a jövőben még jobban megragadja az Úr Jézus. Magunk is ezt akarjuk!⁴³⁰

[2004] Búcsú Forgón Pál kárpátaljai püspöktől

„Eltétetett néki az igazság koronája
Búcsú Forgón Pál kárpátaljai püspöktől

Szinte jelképes, hogy június negyedikén, a trianoni évfordulón vettek búcsút a gyászolók Kárpátalja nyugalmazott református püspökétől, Forgón Páltól, aki életének kilencvenkettedik esztendejében tért meg Teremtőjéhez. Egész életére rávetült a trianoni árnyék és annak a nyomorúsága, amit a szovjet birodalom létre jelentett a kárpátaljai magyarság számára. Az alábbi nekrológot Gulácsy Lajos nyugalmazott püspök írta. A rövid emlékezés a szenvedések hosszú sokára tekint vissza. Egy alkotó életre, amelyben a szenvedés együtt járt a hit erősödésével és a művészet szeretetével.

1913-ban született a munkácsi járási Szernyén, ahol édesapja tanító volt. A család később Beregrákosra költözött. A Beregszászi Gimnázium elvégzése után a Losonci Református Teológián tanult. Ennek befejezése után Keresztúrbán, Muzsalyban és Visken szolgált lelkipásztorként. 1951. október 13-án Visken hamis vádak alapján letartóztatták, azzal vádolva őt, hogy a kolhoz ellen agitál és a munka megtagadására biztatja az embereket. 1956. május 22-én szabadul, jön haza gyülekezetéhez és családjához. Lágeréveiből, szenvedéséről 1992-ben könyv is megjelent. – Ott voltam, ahol a legszebb virágok nyílnak – címmel. Omszk környékén volt fogságban, de az Úrban szabad és megbékélt ember maradt. A rab-ságban is Isten szolgálja volt, szenvedő társainak bátorítást és vigasztalást nyújtott. Az itthon maradt családot a parókiáról kilakoltatták, sok megpróbáltatást kellett elszenvednie felségének, lányának és fiának. 1965-től Beregszász lelkipásztora,

⁴³⁰ TtREL I.8.c.7. Forgón Pál: a Tiszakeresztúri Református Egyház története, 1942.

1972-ben megválasztják Bereg megye esperesének, 1978-tól a Kárpátaljai Református Egyház püspöke. 1979-ben a Budapesti Református Teológiai Akadémia díszdoktorává avatják. Nagy utat járt be. Nem panaszkodó, inkább hálaadó és megelégedett ember volt, a fiatal a lelkészek képzésének beindítója, oktatója. Köszönjük az Úrnak életét és szolgálatát, mely nem volt hiábavaló. 2004 januárjában töltötte be a 91. életévét. Nem betegeskedett, inkább gyengélkedett az utóbbi időben. Május 31-én örökre elaludt. A nemes harcot megharcolta, futását elvégezte. Kárpátaljáról többen is részt vettünk a temetésén Nyíregyházán. A beregszászi ifjúsági énekhar szolgálat mellett mi, lelkészek, egy-egy Igével vettünk búcsút idős lelkipásztor testvérünktől. Az Úrban van a vigasztalása a gyászoló családnak és mindnyájunknak.”⁴³¹

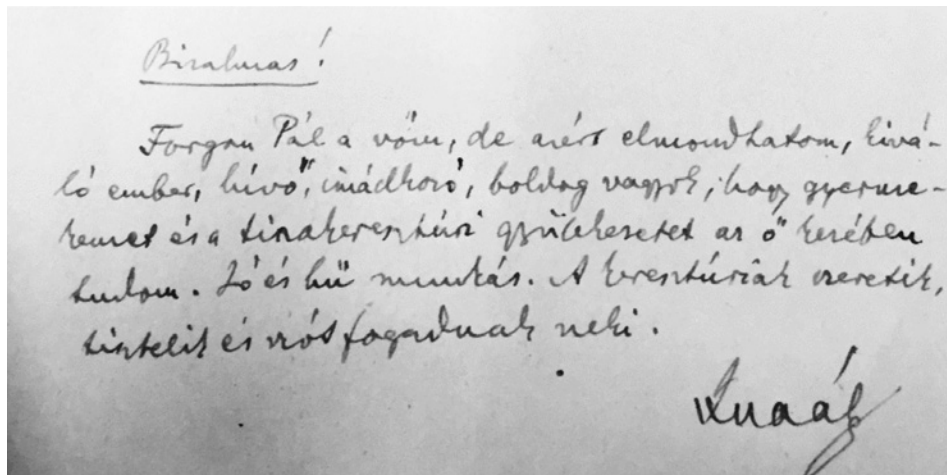
7.1.2. Előzmények, rabság és szabadulás.

[1955.11.08] Forgón Pál Omszkból írt levele Sára lányának

„Aranyos kislányom Sárika! Omszk, 1955.XI.8.

Tizenegyedik születésnapodon sok szeretettel, a hazavágyás keltette szomorúság között is örömmel és boldogsággal köszöntelek édes Gyermekünk! Áldott legyen az Úr, aki adott Téged nekünk és megáldott és megtartott lelki-testi egészséggel a mai napig. A szülők ilyenkor valami ajándékot szoktak adni gyermeküknek. Én ugyan mit adhatnék néked Kislányom az apai jótanácson kívül Születés-napi ajándékkul öt Sz betűt küldök.

Nyisd ki mindegyiket s ezüstről aranynál nagyobb értéket találsz bennük.

121. kép. Forgón Pál jellemzése, apósa Issaák György Máramaros-Ugozca esperese által 1942-ben. (Forrás: TtREL I.8.c.7.)

⁴³¹ Eltétetett néki az igazság koronája. Búcsú Forgón Pál kárpátaljai püspöktől. In: *Reformátusok Lapja*. 2004. június. 20. 4.

Szerény légy! Ki a szerény? Aki nem büszke, aki nem kényes, aki nem dicsekvő, aki nem öntelt. Lehet az ilyen ember kedves, szép? Ha világszépség is testileg de nem szerény, kedves, szép soh' sem lehet! Szépség, dicsőség mint a föld virága. Megszárad a fű és virága elhull. I. Péter 1:24. Nézd az ibolyát. Óh! de kedves Óh! milyen szép szerényen élne illatosan nyilva csendes bokrok sátora alatt!

Szelid légy! Figyeld meg a galambokat. Én még nem láttam torzsalkodó, verekedő galambokat. Békesség van a galamb dúcban. Az ő világuk a béke világa. Ahol szelidség nincs, ott vadság él a szívben. Ott durvák, gorombák az emberek. Ha bántanak, ha igazságtalanul szenvedést okoznak, ha tövis kereszt, könny az osztályrészed akkor is boldog leszel, ha szelid maradsz, minden időben. Máté 5:5. v. Nézz az ártatlanság Bárányára s tanúlj tőle szelid lenni! Máté 11:29. v.

Szíves légy! Nem lehet boldog az önző ember, aki csak magát nézi és szereti; a fősvény ember, akinek összeszorított markánál csak a szíve összezsugorodottabb. Az ilyen irigy is. Az irigy meg mindenre képes. (Kain és Ábel) Fősvénység nélkül való legyen a magatok viselete. Zsid. 13:5. A fősvénység bálványimádás. Kol. 3:5. A szíves ember hálás ember. Tudja, hogy ő kap az ő mennyei Atyjától, így neki kötelessége adni ember társainak. A föld legnagyobb terhe a háládatlan ember.

Szófogadó légy! Az engedetlen gyermek rossz gyerek. Egyszer, de megbánja az ilyen, hogy nem fogadott szót! Csak késő ne legyen az a megbánás. Szülő nevelő csak jót akar. Miért ne kellene akkor tanítanuk?! Ha már mi tudunk jó ajándékot adni a mi gyermekeinknek, mennyivel inkább a mennyei Atya! Máté 7:11. v. Az igének megtartói legyenek ne csak hallgatói, megcsalván megatokat. Jakab 1:22.v.

Szeretőszívű légy! Szeretet nélkül semmi az ember. Egymásnak farkasa. Szeretet nélkül nincs felelősség, mások megbecsülése. Szeretet nélkül nincs békesség. Békesség nélkül nincs élet. „Gyűlötségben ég az ember lelke el! Ha egyedül maradnál is azok közül akik mindig, minden körülmény között személyválogatás nélkül csak szeretnek, légy hű mindhalálig. Jel. 2:10. v. Aki a szeretetben marad, az Istenben marad és Isten is ő benne 1. Ján. 4:16.v.

Itt van az öt Sz betű mint öt szál virág. Mennyi színben, illatban pompázik! Csak egy szín egy illat nélkül is hiányos lenne a születésnap ajándék, a felköszöntő csokor. Hát még az élet! Ha szép, kedves akarsz lenni, ékesítsen mindig az öt virág. Mi a titka annak, hogy egy külsőleg csúnya lányt nagyon meg tud szeretni egy szép fiú? A kedvessége a belső szépsége. Kedvesnek lenni: keresni mindig az Isten előtt való kedvességet!

Kivánom, hogy így növekedjél édes Kisleányom. Adjon az Úr továbbra is jó egészséget néked. Naponként imádkozom érted. Áldjon meg az Isten!

Omszk, 1955.XI.8. Szeretettel csókol: Édesapád⁴³²

⁴³² A Forgon család magángyűjteménye, Nyíregyháza. Forgon Pál Omszkból írt levele Sára lányának, 1955.11.08.

122. kép. Az itthonmaradt családtagok 1953-ban. (Forrás: A Forgón család archívuma)

[1955.12.18.] Forgón Pál fogságból írt levele családjának

„Máté 1.30. Omszk, 1955. XII. 18.

Drága kis családom!

Aranyos kis Feleségem- Kisfiam, - Kislányom!

Hála az Urnak egészséges vagyok. Ránkborúl advent (IV.) sátora. Érezzük Isten közel létét. Az Ő szeretete körül vesz bennünket. Ha csikorog lábunk alatt a hó s kemény szél vágja arcunkba a hideget (ezért hideg a hideg Omszkban!) olyan jó tudni: megáll (vagy fordul s enyhül) a szél felhő jön az égboltra s szinte elzárja a hideget a földtől, tető alá visz ezáltal bennünket az Úr, elmúlik a hideg, vége lesz a télnek is, a nem-szeretem állapotnak. Minden nap nehéz ugyan, de csak addig, míg előtte és benne vagyunk. Hamar elmúlik egy nap, egy hét. Elmúlik mindjárt az esztendő. Még ilyen gondolatok csak hátul várakoznak. Most a nagyhét a szent-este, karácsony édes valósága, az otthoni emlékek melegítenek. Ma kezdtem megint előlről az Uj Sz.-t. Emberileg nehéz úton áll, megfejthetetlen probléma előtt József: az ember. Van-e megoldás kint számára? Van. Az ég jön segítségül mindig, ha a föld tehetetlen. Isten szól, vezet, segítséget nyújt, ha az ember tanácstalan. Isten előtt akadály, nehézség nincs. Ez csak az ember kiváltsága. Az embereknek „csak ember volt a hirdetője.” Isten győzedelmet ad annak, akivel célja van. József hall egy szót s ez elég számára. Eloszlik a kétely, elmúlik a tanácstalanság, győz az emberben az Isten. „Ne félj!” József ezt hallja és meghallgatja:

cselekszik. Nem elég csak hallani az Úr szavát, engedelmeskedni kell annak. Erre tanít bennünket az Úr az ő utjain. Már az első lapon drága biztatás szól az olvasókhöz. Nem vár sokáig az Úr, idejében mindent közöl az ő gyermekével. Karácsonyi fényesség visz át az újévbe. Karácsonyban is voltak, akik féltek (pásztorok). Ott is drága üzenetet vett az égből az ember (Ne féljete!...) Isten felkészít bőven útravalóval. Bátran bizton mehetünk az újévbe. „Felvesszük Jézus bús keresztedet; meggyünk utánad, hová lelked hív. s vezet. Meggyünk utánad roskadozni is. Tudjuk: útunk üdvösségre visz!” Édesen, új év kapujában fogd meg két gyermekünk kezét s így négyen hittel bizalommal induljunk. De előbb búcsúzzunk el már most az ó-esztendőttől: Semmit nem vittél el tőlünk, de drága ajándékot hoztál: a viszontlátás boldog reménységét. Áldott légy gondviselő Atyánk érette. Nem tudjuk mi elődbe számlálni az a sok áldást, amiben részesítettél. „Még ami gonosznak látszik és használ nekünk más részben.” Teljesen valljuk az ének költővel. Hála néked jó Atyánk! s engedd meg, hogy az esztendő temetésén magunkba mélyedjünk. Adjál boldog új esztendőt az én kis családomnak Istenem!

A 87. leveledet megkaptam. Édesem. Áldassék az Úr, hogy jól vagytok. A két gyerek, és barátai hadd töltsék be vidámsággal jó kedvvel, örömmel a házat. A csomagot megkaptam, már irtam róla részletesen. Köszönetet csak közvetve küldtem. B. Pistának irtam, mert ő ezt. Irtam külön Ircsiéknek, Zoliéknek, Gusztiéknek karácsonyra. Örülök, hogy Heczél Bálint már otthon van. Szeretettel köszöntöm. Neki lejárt az ideje valószínű s nem az amn-val ment haza. Hát Asztalossal mi van? Jóska sógorral még összekerülhetünk a láger összevonások következtében. Az amn – ügye meg lassult (különben mikor ment az gyorsan?) Ha már rám vonatkozólag fogok tudni valamit újra írok zsálobát (panaszt, fellebezést). A kievire türelemmel várni kell az bizonyára nem tér vissza üresen. Kis képecskék érkeznek haza a borítékokban? A 22. 23-re kíváncsi vagyok. Sajnálám. K b most tart a d. e. Isten – tisztelet odahaza. Szinte fülemben csendül a Szállj szállj magasra szívünk szent reménye (én mindig ezt szerettem IV. Adventkor.) Legyen csendes nagy hetetek, idvességes karácsonyotok, boldog újévetek. A jó Isten legyen velünk! Nagyon sokszor csókol benneteket a boldog viszontlátás reménységében: Édesapa.”⁴³³

⁴³³ A Forgón család magángyűjteménye, Nyíregyháza. Forgón Pál fogságból írt levele családjának, 1955.12.18.

123. kép. Forgón Pál és Kovács Zoltán lelkészek Omszkbán 1955-ben. (Forrás: Forgón család archívuma)

[1956.04.01] Forgón Pál Omszkból írt levele Pali fiának

„Máté ev. 28. R; Márk ev. 16. R;
Lukács ev. 24. R; János ev. 20-21. R.
Omszk, 1956. április 1-én.

Drága kisfiam Palika!

Szibériában, ahol az Irtis hullámai szeliden meghúzódnak a folyó jegei alatt, mindjárt 12-öt üt a déli óra. Húsvéti ebédünk: a lágeri koszt és italunk: a könny. Nincs az apáknak kit megcsókolni! S mégis örvendez a szívünk: Az Úr feltámadott! Ünnepi elmélkedéseink vígasztalnak, nyugtatnak bennünket és a gondolat szárnyaim haza szállunk.

Eszembe jut az én gyermekkorom. Fiam elmesélek belőle valamit. ... Több mint harminc éve ugyan annak, mintha csak most lennének azok a napok. A gyermek kort soh' sem felejtí, el az ember. (Amikor az ember megvénül, olyan lesz mint egy gyermek...) Magam is voltam gyermek és én is Forgón Palika. Húsvétra kapunk mindig új ruhát, új cipőt. De nagy volt ám az öröm! Második napján locsolkodni mentünk. Már napokkal előtte elkészítettük a szagos vizet. Illatos szappanból reszeltük, mert még akkor nem volt kölni szagú a világ. Máí napokkal előtte tanúltuk a rigmust: a húsvéti köszöntő verset ami igen kedves és szép volt (Sajnos már semmire sem emlékszem belőle, de ha valaki mondaná előttem, olyan ismerőssé válna egyszerre. Azóta sem hallottam s amit az ember nem gyakorol, bizony

Dank, István, János.

Bence Soós Kovács Deák Forgón
É István Zoltán András P.
Zagertársak

124. kép. Forgón Pál és a légertársak 1956 májusában. (Forrás: Forgón család archívuma)

el is felejt. Csak az „Én kis török hönbörödök...” maradt fenn emlékezetemben s az is más, hogy ezzel nem locsolódtam soha.)

Hát hogy is volt az édesapám? kérdezed fiam.

Úgy volt az hogy még sötét volt. a locsolódás napján, de már Forgón Palika felkelt. Villany akkor még csak a városokban volt. Lámpát, meg nem gyújtottunk, ne hogy zavarjuk szüleinket, ott ültem a háló szoba padlóján és kétséggel, izgalommal be vakszolgattam új cipőmet s kis kabátom. Kukuk Jani (tisztességes nevén Molnár) vagy Doktor Jóska, hol egyik, hol másik- már várt, vagy én mentem el értök, s elindultunk húsvétot köszönteni persze, csak lányos helyekre. Elmondtuk a rigmust, meglocsoltuk a ház „virágát” megkaptuk jutalmunkat, a szép hímes-tojást s olyan boldogok voltunk, hogy Jézus Krisztus feltámadásának kis hirdetői lehetünk. Még most is kedvesen emlékszem azokra az utcákra házakra, ahol jártam. Beregrákoson. Majd egyszer Fiam elviszlek oda. Lásd meg, hol is volt édesapád boldog gyermek; hová járt iskolába és melyik templomba Istent dicsérni énekkal és imádkozással. Akkor még a felnőttek is úgy kívántak boldog húsvétot egymásnak. Bizony így volt ez. Te mindig ilyen köszöntő légy Fiam!

Húsvétomban örömet jelent az is, hogy kedves leveledet és a lapodat is meg-

kaptam. Örülök, hogy szeretsz jó könyveket olvasni. Ezt soha sem bánod meg. A jó könyv: jó barát. Sokat tanúlsz belőle. A jó gyermek, a jó fiú mindig örömeire igyekszik lenni édesapjának. A tékozló fiú (Luk. 15. R.) mennyi bánatot szerzett apjának. Most, ma különösen gondolkodok rád Kisfiam, s igen örvendez az én lelkem bennem és imádkozom érted. Légy boldog!

Szorgalmasan, becsületesen tanulj! Ez mindennél előbb. Szabad idődben olvas, zongorázz és klárinétozz. Ez utóbbit meg fogod kedvelni és igen hasznos hangszer. Ennek örülök. S majd a hegedűt is előveszed egyszer. Hadd tudjon az én fiam zenélni. De mind ehhez testileg is erősnek kell lenni. Ezért egyél rendszeren (ha van mit!-mi?); hideg vízre derékig reggel-este jól megmosakodni! –elengedhetetlen.; a rossznak még a gondolatától is menekülj.

Otthon már eljött a tavasz. Feltámadt a természet. Itt még javában lehet sielni, korcsolyázni, de a melegedő napsugárra tova tűnnek az Irtis jégtáblái s szabadon morzsolják feltámadt hullámai a tavasz diadalát. Rügyek pattannak a bokrokon, fákön s a mi szívünkben is örvendezés hála: Itt a tavasz, itt a tavasz!

Megint irjál Fiam. Igy várom. Beszélgetés ez. S öröm apának-fiának. A jó Isten legyen veled! Jó egészséget! Sokszor csókol, sok szeretettel: Édesapád.⁴³⁴

125. Forgón Pál, Omszk 1956. (Forrás: A Forgón család archívuma)

⁴³⁴ A Forgón család magángyűjteménye, Nyíregyháza. Forgón Pál Omszkból írt levele Pali fiának, 1955.11.08.

[1945 – 1992]

**Részlet ifj. Balogh Sándor „Sorsüldözöttek”
c. könyvéből**

„1945-től a papok hivatalosan már nem foglalkozhattak az ifjúsággal. A tanítók szintén sajátos módszereket használtak a gyermekek oktatására, a vallási rítusok megőrzésére. Sz. S. nagyszülősi református igazgató-tanító például a templomban, az orgona mellett és titokban tanította a gyerekeket az egyházi kórus-dalokra. Beregszászban viszont fennmaradt és ma is működik az egyházi énekkart az ötvenes években Illés István lelkipásztor és Apay György kántor szervezték, illetve áptolták; lényegében nekik köszönhető az énekkar megerősödése és fennmaradása. Mivel, mint már utaltam rá, egy időben – 1955 őszén – Apay Györgyöt édesapám helyettesítette, így közelebről ismerhettem meg az énekkar tevékenységét. Nem szorítottam csupán a templomi éneklésre. Ha nem is teljes létszámban, de ott volt a temetéseken, amikor is a kántor előszövegére az ő segítségükkel énekelte a gyászmenet a temetési énekeket. (A halott felravatalozása akkoriban kizárólag a halottas háznál történt, innen kísérték a rokonok, ismerősök gyászoltjukat a temetőkertbe; ma már van a temetőben ravatalozó helyiség, de a régi szokás is él, sok helyen az elhunyt házában történik a felravatalozás.) A református énekkar ma is beölti hivatását a beregszászi gyülekezetben. Ennek a gyülekezetnek a lelkipásztora Forgon Pál püspök, aki szintén megszenvedte a sztálini önkénnyt. 1951. december 13-án tartóztatták le Visken, ahol akkoriban szolgált. 1956. május 31-ig raboskodott, együtt Kovács Zoltánnal Omszkban. Jelenleg a Kárpátaljai Református Egyház püspöke.”⁴³⁵

[1994] Mindig sötétedés után jöttek ... Református mártírok Beregszászon

„Ünnepélyes istentisztelet keretében három emléktáblát avattak fel a beregszászi református templom előterében. Az igaztalanul elhurcoltak, halálra kínzottak az eklézsia tagjai voltak. Érdemeiket Forgon Pál püspök úr méltatta. A mártírok: Kovács Sándor egyházgondnok, meghalt 1945-ben a boriszovi lágerben. Szutor Jenő református lelkész a terror áldozata lett. Váradi Barna kántor szintén 1945-ben a boriszovi lágerben fejezte be életét.

Másnap az irodában ültünk le Forgon Pál püspökkel és az eklézsia számtalan tagjával, akik ismerték a mártírokat, vagy sokat hallottak róluk. A zsúfolásig telt helyiségben kezdte a püspök úr a visszaemlékezést:

— Három-három és fél ezer embert vittek el Beregszászból. Reformátusokat, katolikusokat. Körülbelül húsz százalékuk tért haza. Először Szolyvára vitték őket. Az 55 kilométeres utat gyalog kellett megtenniük. Szolyván már sokan meghaltak közülük, ez a város Kárpátalja nagy temetője. Azóta emlékművet is emelt a magyarság az ott elhunytak fölé... Szolyváról a menet Szamborba indult tovább, ez 120 kilométer, újból gyalog. Aztán bevagónírozták őket, és a fehéroroszországi

⁴³⁵ BALOGH 1992, i.m., 43–44.

Boriszovba kerültek az életben maradottak. Ide 9-10 napig tartott az út. A népek nagy barátja, Sztálin elvtárs mondta, hogy a magyarkérdés megoldása csak vagon-ügy. Erre gondolt.

— Mit tudunk a mártírokról?

— Kovács Sándor egyházgondnok öt gyereket hagyott itt. Két és tizenkét év közöttieket. Ráadásul apósát, Balla Sándort is elvitték, őt kulákként ítélték el, így nem is maradt férfi a családban. Kovács Sándor 15 évig egyházgondnok volt, felesége a nőegylet elnöke. Minden karácsonykor ők gondoskodtak a szegény sorsú gyerekeknek cipőről, ruháról, ajándékról.

— Ismerte a püspök úr Szutor Jenő lelkészt?

— A segédlelkésze voltam, 1937—39 között dolgoztunk együtt. Ha valaki nem foglalkozott politikával, akkor az ő volt. Szutor Jenőt 1950 decemberében vették el. Előtte lefogták régi káplánját, Zsurki Józsefet. Mikor meghallottam Szutor elhurcolásának hírért, mondtam is, utána én következem. S valóban, én voltam a 17. bebörtönzött református lelkész Kárpátalján. Engem 1951. december 13-án, este hétkor tartóztattak le. Éppen megettük vacsorára a sült krumplit és az aludttejjet. Mindig sötétedés után jöttek, mert előtte Nagypaládon, mikor vitték a papot, a nép beleragadt az autóba, s nem engedték el. Egy kapitány jött Husztról két legénnyel. Mindent felforgattak, még az ágyat is. Az irodában egy bőröndöt megraktak könyvvel. Én is két kisgyereket hagytam otthon. Mikor elhurcoltak, a kisfiam utánam kiabált, hogy édesapám, tessék hazajönni. Én visszaszóltam, hogy majd három év múlva jövök. Négy és fél lett belőle. Pedig 25 évre ítélték el. S utána újabb öt évig nem hagyhattam volna el Szibériát. Ugyanis Omszkban töltöttem el a börtönidőmet. Közben egy téglagyárban dolgoztam, kitanultam minden csínját-bínját a téglagyártásnak.

— Kis híja volt, hogy a püspök úrra is csak egy emléktábla emlékeztet.

— Bizony, csak az Úristen különös kegyelme vezetett haza. Most próbáljuk számba venni a mártírjainkat, hisz idáig erre gondolni se lehetett. Sok ezren estek áldozatul a sztálini önkénynek, csak itt, a mi eklézsiánkon. Átányi László.⁴³⁶

⁴³⁶ ÁTÁNYI László: Mindig sötétedés után jöttek. Református mártírok Beregszászon. In: *Pest Megyei Hírlap*, 1994. júl. 09., 38. évf., 159. szám, 9.

[1955] **Forgon Pál verse**
VISK –SZIBÉRIA, 1951–1955⁴³⁷

Csendes, kicsi temetőbe
jár egy asszony feketébe.
Akinek nem fáj, nem érzi,
az nem is tudja, nem érti:
úgy kell az az ő szívének,
ahogy kenyér a testének.
El sem is mulasztja soha,
temetőbe visz az útja.
Hétköznapok teltén-múltán
vánszorog a sírok során.
Sóhaja száll minden sírnál.
Írást olvas a sok fejfán,
nehezen, némán keresve
– fia messze eltemetve...
Nincs itt sír, melynél megállva
könnye hullna sírhantjára,
nincs fejfa, mit átölelve
fiát ölelhetné benne.
Nem is sejti, hogyan, miért:
el sem érve a sor végét
fejfák között egynek láttán
fény gyúl szeme szivárványán:
„Itt nyugszik Éltető Béla,
fi atalon hullt a sírba”.
Uram Isten, az ő fi a!
Az...én...fi...am...Bé...la...Bé...la!
Sírokat, virágot, fejfát
– bizony már semmi mást nem lát,
csak a vésett írást: Béla!
– Mintha bizony való volna...
Mit érezhet így az anya?
Elmondani ő nem tudja.
Ó, te fájós szívű anya:
vigasztaljon Isten szava.
Megyünk-jövünk, járunk-kelünk,
temetőnkhez közeledünk.
Mohosodó sírhantokra
hullhat könnyek bő zápora:

⁴³⁷ DUPKA 2014, i.m., 6–7. Az írás szerzője: Forgon Pál, (Szernye, 1913). Szibéria, 1951–1955. Forrás: Forgon Pál: Ábeltől Antipásig. Verses Biblia-értelmezések. Koporsók, temetések, sírok a Biblia világában. – Ungvár-Budapest, Intermix Kiadó, 1994, 8–9.

Muhi, Mohács nem volt elég,
sújtott minket új veszteség,
árva létünk megrontója,
népünk temetője: SZOLYVA!

[1947] A malenkij robotra 1947-ben elhurcolt viski református férfiak levele Dombászról

Forgon Pál vádpontjai között szerepelt egy levél templomi istentiszteleten való felolvasása, melyet Viskről a malenkij robotra 1947-ben elhurcolt református férfiak Dombászról⁴³⁸ írtak haza. Befejezésképpen közlöm ezt az imádságba zárt szomorú levelet, amely hűen mutat rá a szovjet terrorgépezet szorítása alatt sínylődő kárpátaljai magyar reformátusság hitből táplálkozó erőforrására!

„Gondviselő Istenünk!

Tehozzád fohászkodunk otthoni gyülekezetünkért, lelkipásztorunkért. Tedd kegyelmedből áldottá, lélek gazdagítóvá közöttünk az ige hirdetését és hallgatását, hogy teremhessenek sok lelki gyümölcsöt nagy neved dicsőségére. A távollévő ifjak felől nyugtasd meg az aggódó szülőket, testvérek és szeretteik szívét és őrizd meg őket a boldog viszont látásig. Testben ugyan távol vagyunk tőlük, de Krisztus által most is egy gyülekezet. Az Ő szeretetétől sem élet, sem halál, sem távolság el nem választ minket. Ámen!

Kedves Tiszteletes Urunk!
1947. november 14. Kurakovka.

Otthonunktól távol, a messze idegenből ígéretünkhöz híven, felkeressük a tiszteletes urat és tiszteletes úr által az egész gyülekezetet ezzel a pár sorral. Hála Istenünk gondviselő szeretetének, valamennyien szerencsésen és elég jó egészségben érkeztünk meg. Nekünk, akik már kiürítettünk egy keserű poharat, most a másikat kellett a kezünkbe fogni. Istenünkhöz fohászkodva és az ő segédelmében bízva indultunk neki az utunkhoz az újabb megpróbáltatásoknak. Gyengék vagyunk és gyarlók, de fáradni nem akarunk. Erőt a szeretteinktől való elszakításunk elviseléséhez Istentől kérünk. Ő jó és ád, mert aki kér, az kap, a zörgetőnek pedig megnyitvatik. Naponként Ő hozzá fohászkodva kezdjük és Neki hálát adva fejezzük be.

Úgy élünk itt a messze idegenben, mint magányos hajó a zajló tengerben. De mi mégsem félünk és nem is csüggedünk, mert ha Isten velünk, kicsoda ellenünk! Ha máskor háborgunk és zúgolódnunk a sorsunk felett a Gályaraboknak az esetére gondolva megnyugszunk és zúgolóadás nélkül viseljük tovább a ránk mérteket. Ez az Istené, de a Császárnak is megadjuk ami az Övé, mer Krisztus Urunk is azt

⁴³⁸ A levelet Varga Lajos József írta, Sztalinszkaja terület, Szelidovszkij járás, 42-es Sahta, Kurahovka. F.30.191. A levél végén leírta: „kérem a tiszteletes urat ha lehet olvassa fel a gyülekezet előtt.”

126. kép. Forgón pál püspökké szentelése Beregszászon 1978. május 12-én. Felszentelése dr. Bartha Tibor püspök, zsinati lelkészi elnök, dr. Tóth Károly püspök, és Tarr Kálmán, magyarországi egyházi vezetők által történt. (Forrás: KMKSZ Tiszakeresztúri Alapszervezete.)

mondta „adjátok meg Istennek ami az Istené, a Császárnak ami a Császáré! És mi adjuk a Császárnak is!

800 méterről bányásszuk a fekete gyémántot. Lent a föld gyomrában, sötét bánya mélyében, hol minden irányból nyújtja felénk csontos kezét a halál. Munkánk nehéz és fárasztó, de mi álljuk. Istenünkhöz fohászkodunk s szívünk vigaszt talál. Ő ad erőt bátorságot, hogy el ne csügedjünk, s Krisztus Urunk példájaként gordozni keresszünk. 29-en vagyunk egy idegen tengerben, de munkánkkal és kitartásunkkal addig is dicséretet és elismerést szereztünk magyar neviünknek. Az Ő segedelmében bízva reméljük, hogy továbbra is ezt fogjuk kapni.

A békeség jegyében lezajló boldog és kellemes Karácsony ünnepet kívánva tiszteletes úrnak és kedves családjának, valamint református gyülekezetünk minden egyes tagjának.

Maradunk tisztelettel a távolból:

Varga Lajos, Petrics József, Szlávik József, Szabó József, Petrics Sándor, Varga József, Becske Pál, Becske Sándor, Jenei Sándor, Csürti (?) Sándor, Tok (?) Sándor, Becske Lajos, Gódi Endre, Topler Lajos, Botos Imre, Ígyártó János, Farkas Imre, Héder Imre, Csakori (?) Imre, Botos Pál, Ötvös Béla, Elek József.

Légy velünk Istenünk a ránk következő években. Erősíts meg minket, hogy minden

*ránk váró feladatot a ter erődben bízva teljesítsük. Oltalmazd meg hazánkat, otthonunkat, egyházunkat és szeretteinket. Ővezd a siker koszorújával munkánkat. Véd meg testiünket a veszedelmektől, lelkünket a bűnöktől. Adj csendességet szívünkbe. Adj békeséget lelkünkbe, a Jézus nevében kérünk, hallgass meg bennünket. Ámen*²⁴³⁹

[1946–1956] Riport Forgon Pál püspökkel. Részlet.

„A sztálinizmus nem kímélte az egyházat, a szolgáit és híveit sem. Annak ellenére, hogy tevékenységük csak az istentiszteletre korlátozódott, veszélybe került a lelkészek élete is: közülük mintegy 20-an, különböző konstruált perek áldozataiként szibériai lágerekben raboskodtak, ahonnan többen nem is tértek vissza (Szutor Jenő beregszászi, Narancsik Imre *muzsalyi*, Balogh Sándor eszenyi lelkész stb.). **Forgon püspök** így vall ezekről az évekről: ... egyházunk a szovjet hatalom ideje alatt csak mostanában kezd nyugodtabb légkörben élni. Át kellett vészelnii a sztálini önkény időszakát. A lágerekben, melyet én sem kerülhettem el, (viski lelkész volt, amikor Szibériába vitték. B.Gy) több református magyar ember pusztult el, mint a második világháború idején. Az azt követő években az egyház csak csendesen élt, hiszen senki sem tudhatta, hogy mit hoz az élet, hogy mit hoz a holnap: pangott, de élt, mint sok minden akkoriban, mert nem szolgálhatott úgy ahogy kellett volna, ahogy szeretett volna...”⁴⁴⁰

[1948–1956] Szemelvények Forgon Pál „Ott voltam, ahol a legszebb virágok nyílnak. Egy kárpátaljai magyar református lelkész a Gulágon.” c. könyvéből.

„HOGY ÉS MIKOR VITTEK EL?

1948-ban indult meg a hajsza ellenem. Gyakran jöttek hozzám ismerősök és bizalmasan elmondták, hogy most hívták őket, és a szembesítéseken, a mintegy 32 iratból. Az ellenem indult akciót egy névtelen levél indította el, amely a helybeli bezpekás (Orosz ávós) udvarára volt bedobva (később még nevén nevezem a joggal gyanúsított személyt), és azt állította, hogy Forgon lelkész a templomban a kolhoz ellen prédikált és különösem összeszidta azokat, akik már beléptek. Az a szerencséje Forgognak – mondta az illető – , hogy névtelenül van írva. Ezt nekem a zsidó Steinberger Nándor mondta el bizalmasan, aki mellesleg megjegyezve, rendes ember volt. Ez egy lökést adott a menetnek. Ezzel kapcsolatban megjegyzem azt is, hogy nem ment a kolhozalapítás. Szerették volna, ha én is belépek, a pap után majd mennek az emberek. Volt is olyan pap, például az utódóm, aki előbbi falujában, Kiscejőcön méhészt lett a kolhozban. Engem is környékeztek. Az iskola igazgatója jött el egyszer hozzám és agitált, hogy csak a nevemet adjam, nem kell semmi munkát végezni. Én azt mondtam, hogy nagy egyházban sok a

⁴³⁹ UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 963, Delo 3144. Forgon Pál peranyaga. Bizonyítékok.

⁴⁴⁰ BALLA Gyula: Az egyházak helyzete Kárpátalján. In: *Katolikus Szemle* 42, 1990, Róma, 4. szám, 358.

teendőm, szükség van rám. Majd, ha nem lesz szüksége a híveknek rám, de addig nem tehetem. Hát ők gondoskodtak arról, hogy nélkülözhetővé legyek. Súlyosbította ezt a tényt egy másik (de hazug) esemény, amely, később olvasható az első tanú vallomásomban. Ebben az évben vitték az ifjakat Donbászra és közülük néhányan megszöktek. Ezt is nekem tulajdonították, ahogy a harmadik tanú be is számol erről.

Szerették volna rám bizonyítani, hogy a zsidók ingóságainak elvételeben és elvitelében részt vettem. Azt kértem, hogy hívjanak be legalább egyet a már hazatérték közül, ne más, hanem zsidó ember mondja meg a szemembe. Ház ilyen nem akadt. A zsidókérdés nem került a bíróságra, de az sem, hogy én a szegény embereket kihasználtam, mert a papi és egyházi földeket felesbe adtam ki nekik. Kértem, hogy hívják a harangozót, Hecel Józsefet, Nagy Gyulát, Horváth Márton, ők mit szólnak hozzá, kinek volt nagyobb haszna belőle. Elmondtam még, hogy a kaszálót is felesbe adtam az embereknek, a kolhoz pedig tizedibe. Mert nagy különbség, hogy minden második bukó széna a paraszté, vagy csak minden tizedik. Egyet sem hívtak be ellenem. Talán Erneyei Borbála lett volna a tanú ebben a kérdésben, mert egy kihallgatás alkalmával ott ült a folyosón, de nem került sor a szembesítésre.

1943 nyarán volt Visken egy országzászló-szentelés ünnepséggel összekötve, s erről egy albumot készített a város vezetősége. Én is beszédet tartottam, másokkal együtt. A nyomozó gúnyosan megjegyezte, hogy: „Megcsókoltad a zászlót”. Hát kiderült, hogy a görögkatolikus pap temette bele a zászlóba a fejét, amikor azt mondta az ünneplő tömeg előtt: „ruszin nemzetiségű, görögkatolikus vallású magyar vagyok”. Az albumban látható volt.

Én köztisztelőben álló lelkész voltam Visken. A néppel és a népért életem már akkor, ökumenikus módon. Mikor az oroszok bejöttek, én nem hagytam el a helyemet egy percre sem. Hajam szála sem görbült meg, csak 7 év múlva lettem ilyen nagy bűnös?!

Gyűlt ellenem az anyag. Megtudták, hogy ideológiai gondolkodásom merően marxizmus-leninizmus-ellenes. (Olvasd Bellovics vallomását, ezt is besúgta a némbor!) Most már ellenség lettem a szemükben. Még jó, hogy a kezdeti napokban, amikor az emberi lelkek forrongtak, és bosszút álltak, nem kevertek bele valami nagydologba. Később fenyegetett ilyen veszély, de nem tudtam róla, csak 1956 májusában, Omszkban, az új tárgyaláson tudtam meg.

Egy előszobában várakoztam *Deák András* elítélt testvéremmel, s bejött hozzánk egy férfi néhány aktával a kezében. Szólított engem, és bemutatkozott, hogy ő omszki ügyvéd, aki képviseli az ügyünket a mostani tárgyaláson. Máris olvassa egy írásból, hogy én az oroszok bejövetelekor fegyveres csoportot szerveztem. Erről soha egy árva szó sem esett régebben, akkor hallottam csodálkozva először. De ha ez így lett volna, akkor engem nyomban agyonlőttek volna az oroszok... Úgy látszik, ez csak egy ürügy volt, amelynek színe alatt jogosan le lehetett tartóztatni, mert a többi vádért 25 évet adni nevetséges volt.

Erről az új tárgyaláson sem esett szó egyszer sem.

ESEMÉNYBELI ELŐZMÉNY KÖZVETLENÜL A LETARTÓZTATÁSOM ELŐTT

1951. december 13-án egy levelezőlapot kaptam *Gencsi* püspöktől. Géppel volt írva, s kérte benne, hogy december 19-én jelenjek meg a püspöki hivatalban megbeszélni az egyházlátogatást, vigyem magammal a pénztári naplót is. Kézírással ez is olvasható volt a lapon: Személyes megjelenés kötelező! Ez szöveget ütött a fejemben. Nyomban arra gondoltam, hogy kelepcebe kerülök, mert másokkal is előfordult már, hogy Ungvárra hívták, aztán amikor lelépett a vonatról, mellé állt egy pasas és felszólította, hogy kövesse. A fogdában találta magát.

Alig telt el egy óra a postás után, jött a milicista. Paszport vizsgálat. Rendben van. Jó éjszakát. Vajon a szomszédokban is jár? Gondoltam magamban, meg is kellene nézni. Már indulnék, amikor megint kopognak az ajtón. Belép a zsidó bezpekáskapitány, vele egy hadnagy, egy milicista, a helybeli szekretár, egy városi tanácsstag, s kint a konyhában egy fegyveres katona, aki a padfeljárat ajtaját őrizte. Ilyen „díszkíséret” jelenlétében a vezér elővett egy írást és közölte velem, hogy le vagyok tartóztatva. Kérem, mehetünk! – válaszoltam nekik. Előbb házkutatást tartunk – felelte. Ágyba, ágy alá, szekrénybe, mindenhová benéztek a hálósobában, aztán az irodába mentek. Két szekrény is volt ott könyvekkel, iratokkal, újságokkal megrakva. Mindegyikből tettek félre. Kezükbe került egy Amerikából jött levél. A borítékról felismerték és nagy mohósággal vették a kezükbe. De leesett az álluk, mert születési anyakönyvi kivonatot kértek benne. Befejezték a kutatást és a portékákat egy bőröndbe zárva indulást parancsoltak – mert már parancsoltak. Megcsókoltam feleségemet, kisleányomat, kisleányomat. Isten legyen veletek. Ők zokogva sírtak. Az én szívem majdnem megszakadt.

Este 7 felé járt az idő, kint hideg és sötét volt, s csend mindenfelé. Pásztor nélkül maradt a nyáj. Aligha hatvan métert mentünk az utcán, amikor a kisleány utánunk kiáltott: „Édesapám, tessék hazajönni!” Három év múlva hazajövök – kiáltottam vissza. De rám mordult a katona, hogy hallgassak. A község házára kísérték. Onnan egy teherautón két bezpekás és egy fegyveres katona kíséretével a huszti KGB-re, onnan pedig az éjjeli vonattal és az elmaradhatatlan „díszkísérettel” Ungvárra vittek. Bátyuban át kellett szállni. S ott várakozva Nagy Szilárd ismerősömet láttam. Beszélni nem volt szabad senkivel. De magamban félhangosan mondtam: Mondd meg öcsémnek (Szernyén volt akkor tanító) most visznek Ungvárra. Lassan közeledett a reggel. Meg is érkezünk úgy fél hét körül. Leszálltunk a vonatról. A kapitány elöl, én utána, mögöttem a géppisztolyos katona. Így mentünk libasorban az utcák jobb oldalán a KGB rezidenciájára. Ott a félig pince, félig földszinti folyosón a hetes cellába tessékeltek. Csak úgy csikorgott a kulcs a zárban s kinyílt a vasajtó, hogy rámcsapódjon, míg a szabadító Isten újra meg nem nyitja.

Beléptem. Három férfi szinte vigyázban állt, fogadták az új társat. Pchy Laci!... Forgon tiszteletes úr!...hangzott a kölcsönös üdvözlés. Kezet fogtunk. Átöleltük megcsókoltuk egymást. Laci egy beregszászi földbirtokosnak volt a kisebbik fia. 1937-1939 között vallástanára voltam a gimnáziumban. Most pedig már hónapok óta élvezője a „földi paradicsom” rettegett intézményének. A másik társ Simonyák

Miklós hucul tanító, már lassan egy éve a gyötrelmes vizsgálati fogságban emésztődik, de még döntő vádat nem sikerült ellene kovácsolni. A harmadik egy egészen fiatal ruszin legény, aki állítása szerint agyonlőtt egy bezpekást. Fenntartással fogadtuk. Hátha másért ültették le s így akár bizalmukba férközni. Figyelmeztettek is a „veterán” Laciék, nehogy beszéljek előtte.

Őt úgy volt a szobában. Én a másodikat kaptam. Simonyák elmondta, hogy ezen az ágyon aludt ezelőtt Szutor Jenő beregszászi lelkész, akinek én 1937-1939-ben káplánja voltam. Őt egy évvel előttem vitték el. Mikor hallottam a hírt, megjegyeztem: utána én következem. Hát nem úgy lett? Én voltam a 16-dik lelkész, utánam már csak egyet vittek el. Az is még a börtönben meghalt (Gecse Endre huszti, előbb gálócsi lelkész).

Megy az élet a cellában. Miklós beszélte el, hogy Sz. Jenő bácsi egy kihallgatásról nagyon szomorúan jött vissza. Elmondta – pedig nem volt szabad beszélni, mi történt fent –, hogy nagyon meggyomrozták, lehet a mája is kapott ütést szegénynek. Később a lemergi központi kórházba vitték, ott meg is halt. A beregszászi templomban márvány emléktábla hirdeti jó emlékét. 30 éven át volt a gyülekezet pásztorja.

Péntek este volt. Az első este. Előtte csütörtök. Krisztus Urunk szenvedésére és halálára gondolva nagy szomorúságomban vigasztalást nyertem. Nem vagyok egyedül, velem van az Isten. De nyílik máris az ajtó. Beszól az űr: Na boku F! És a bemandott betűre hallgatónak menni kell fel az emeletre kihallgatásra. F! – Forgon! Felmentem. Szlaszarenkó hadnagy volt a nyomozóm. Felsorolta az ellenem beadott vádakát, aztán elbocsátott. A cellában mondták, hogy ez a hadnagy egy tüdőbajos ember. Gondoltam magamban, hogy akkor nem is olyan rossz lelkű, durva, ha beteg, Na, meglátjuk majd, milyen. Így kezdődött el a kihallgatások hosszú sora.

MIÉRT ÍTÉLTEK EL?

Az Ukrán törvénykönyv 4. és 10/2 törvénycikkére hivatkozva szólt ellenem vád. Mindkét paragrafus 10, illetve 25 évet ígért. A 4-es paragrafus azokra vonatkozott, akik a megszálló magyar kormányt kiszolgálták. A másik pedig a szovjethatalom elleni propagandáért büntetett, oly módon, hogy ha csak egy embernek mondtál valamit, akkor 10 évet adtak, ha már többnek, akkor 25 év járt. Így kerültem abba a sajnálatos helyzetbe, hogy Sztálin halála után a 4. törvénycikkre amnesztia jött, engem pedig a másik alapján is elítéltek. Megtetőzték még 5 év *porohámmal*, ami azt jelentette, hogyha letelik a 25 év büntetés, akkor még 5 évig nem mehetek haza, vándorolni kell.

Eljött a Karácsony. Addig egy könnyet nem ejtettem. Hogy megerősített az Úr! De Szentestén megeredt a könnyem, ó de szomorú, árva Karácsony volt! Attól kezdve az italom könny, a kenyerem keserű sóhaj lett. Három-négy naponként elhangzott a Na boku F. Kihallgatások, szembesítések egymás után. Február 8-án átvittek a nagybörtönben, mert a fogamat kezelni kellett. A 19-es cellában ért a tárgyalás, február 19-én, egy keddi napon. Arra virradólag álmomban 5 disznónak adtam moslékot a vályúba.

A haverek azt mondták, hogy 5 tanú lesz ellenem. Hát úgy is volt A börtönnel szemben lévő emeletes épületben volt a népbírósági tárgyalás egy Ruszin nevű bíró és Szagin ügyvéd urak vezényletével. Elsőnek Bellovics Jenő pravoszlavizált görögkatolikus pap jött tanúnak, a következőket mondva: „Ott álltunk a plébánia előtt, Forgon Pál, Kovács Béla római katolikus lelkész és én. Forgon ekkor rámutatott egy villanyfára és azt mondta: ha az oroszok bejönnek, én ezen, te meg Jenő azon, Béla pedig amazon fog lógni.” Aztán így folytatta: „Egy reggel Forgon eljött hozzám és azt mondta: Te Jenő mi lesz, az emberek nem akarják aláírni a kolhozot? Felelet: Ne félj, majd aláírják, ha úgy lesz, mint Ukrajnában. Egy teherautó végigmegy a Hátsó és Nagy utcán (a jó gazdák és a magyarok laktak ott) s néhány családot felraknak. Majd aláírják akkor, ahogy egy alezredes mesélte nekem”. Én az alezredesről hallgattam, mert még ő is belekeveredett volna, s rajtam az ügysem segített volna semmit.

Szerintem viszont a harmadik besúgása és vádja volt a legsúlyosabb, mert igaz volt, s ebből megtudták, hogy Forgon hogyan gondolkodik. De halljuk csak a pópát: „Eljött hozzám Forgon egy reggel és ezeket mondta: Te Jenő, rádió bementa (a Szabad Európát akkor tilos volt hallgatni) hogy Amszterdamban megalakult a Keresztyén Egyházak Világtanácsa (1948), s szégyen, hogy a pápa még a megfigyelőjét sem küldte el erre az ülésre. Hogyan harcoljunk akkor a marxizmus-leninizmus ellen, ha mi keresztyén egyházak nem fogunk össze!?” Csak ez kellett nekik, no meg nekem is. Amikor Bellovics elmondta a két első vádat, a bíró meg is jegyezte, hogy nehéz eldönteni, kinek van igaza a beszélgetésekben. Én azt válaszoltam, hogy a bíróság dolga dönteni. Bellovics mindig lesütött fejjel beszélt és csak mondta a magáét. Én pedig közbevágtam: „Ezt nem te mondtad, te?” Közben a nyomozó kétszer is megcsóválta a fejét, nemtetszését fejezve ki ezzel. A kihallgatást követő napon pedig felhívatott magához és azt kérdezte némi szánalommal tekintve rám: „Igaz volt az, amit tegnap Bellovics mondott?” Én azt válaszoltam, hogy részben igaz. Persze a kérdést nem tisztázták, mentünk tovább.

Jött a másik díszpéldány, Rasinec György, veterán kommunista, kosárfonó analfabéta, aki a nevét leírni is az oroszok bejövetelére tanulta meg. Ez mondott aztán eg bődületes vádat, hazugságot: „Valakitől hallottam az utcán, hogy Forgon pap azért imádkozott, hogy azok a fasiszta magyarok, akik Viskről elmentek, minél hamarább térjenek vissza.” Gyuri bácsi nem tudta megmondani, kitől hallotta ezeket, a vádat mégis elfogadták. Én arra kértem a szembesítéskor a nyomozót, hogy hívjon be néhány velem imádkozót, s azok mondják a szemembe, hogy kikért s mit imádkoztam. Mert igaz, hogy imádkoztam minden alkalommal százak előtt és százakkal azokért, akiket 1944 novemberében elvittek arra a bizonyos malenykaja robotra. Hogy mondhatták ezekre, hogy fasiszta magyarok? Gyuri elvtárson kívül nem hívtak be senkit kihallgatásra, ahogy Belloviccsal kapcsolatban Kovácsot sem hívták be, pedig csak ő tanúskodhatott volna.

Ezután jött a harmadik „disznó” a vályúhoz, volt „moslék” bőven, szolgáltatam nekik csámcsogni valót. Kikina Ilona egy milicista felesége volt, aki Viskén a kato-

nai ügyekkel foglalkozott. 1948 nyarán fiatalokat toboroztak Donbászba, elvitték őket hamis ígéretekkel, hogy majd szakmát tanulnak, dolgoznak, pénzt keresnek. El is mentek a fiúk, lehettek legalább százan. De ott nagy csalódás érte őket. Miért jöttetek ide, leverni a bányászsztrájkot...? Forróvá vált a levegő. Csak az Isten nagy kegyelme mentette meg őket valami nagy veszedelemtől. Levitték szegényeket a bányába, hiába tiltakoztak ellene, hogy otthon nem ezt ígérték.

Karácsonyra levelet kaptam tőlük, Varga Lajos volt a feladó, a maga társai nevében írta, küldte. A tartalma ez volt: „Hála Istennek, jól vagyunk! Lent dolgozunk a szénbányában hétszáz méter mélységben. A munka nehéz, s otthon nem ezt mondták Kikina Ilonáék. De ha majd egyszer hazamegyünk, mi csak két méter mélységet adunk nekik. Jön a szép Karácsony és nekünk itt kell lenni. Jól dolgozunk, s már dicséretet is kaptunk a vezetőségtől. Ez után is úgy fogunk dolgozni, hogy a magyar névnek becsületet és dicséretet szerezzünk a távolban is.” Azt kérték még a levélben, hogy Karácsony közeledtével olvassam fel a templomban, mert a gyülekezetet is köszöntötték a sorokban Varga Lajos és társai. Az ünnep előtti vasárnapon fel is olvastam a gyülekezet előtt, s mindenki könnyes szemmel hallgatta végig. Két nap múlva jött a milicista és elkérte a levelet, majd én személyesen konzultáltam Kikinával a témával kapcsolatban. Igen ám, de Vargáék neki is küldtek levelet, amelyben vádolják, hogy becsapta őket, hazudott nekik, de ha majd hazajönnek, elbánnak vele. A nő dühös lett, noha elfogadta az én véleményemet, miszerint a sírás oka az, hogy a fiúk az ünnepet kénytelenek távolban eltölteni. Érdekes, az akkori tanácselnök azt mondta nekem: A tisztelendő urat a felolvasásért még meg kellene dicsérni! Nem is volt belőle három évig semmi baj. Írtam a fiúknak egy szép levelet, amelyben megdicsértem őket a munkájukért és arra buzdítottam, hogy ezután is dicséretet érdemlően dolgozzanak. Most ne bántsa őket az, hogy Karácsonykor nem lehettek itthon, csak dolgozzanak, mert a szénre nekünk is szükségünk van. De nemsokára Varga Lajos, Varga József és PetrécS Sándor hazajöttek, megszöktek, egy év múlva pedig lassanként mindenki hazatért.

Három év múlva feléledt a donbászi ügy és azzal vádoltak, hogy lázítottam őket és az én levelemre szöktek meg. Én követeltem, hogy mutassák fel a levelet, de hiába. Varga Lajos 1951-ben már nem élt, ezért Varga Józsefet hívták be szembe-síteni.

-Olvasták a paptól kapott levelet?

-Nem! – válaszolt Varga.

-Miért nem olvasták?

-Mert már akkor mi hárman eljöttünk Donbászból.

Ki kapta meg a levelet?

PetrécS Jenő – válaszolta Varga és többet nem kérdeztek tőle.

A bírósági tárgyaláson is csak ennyit mondott. Kihallgattak még egy cigánylányt, arról, hogy miért sírt a templomban, amikor a pap a levelet olvasta. Válasza az volt, hogy: más is sírt, hát én is sírtam! Én próbáltam magyarázni a nyomozónak: Nem azért sírtak az emberek, mert a fiúknak a bányában kell dolgozni. Ez nem sírást fakaszt, legfeljebb döbbenetet, félelmet, iszonyatot. Sírtak, mert karácsonykor

jött, s arra gondoltak, hogy nem lesz velük a fiuk vagy a testvérük. Nálunk a karácsony a család, a szeretet ünnepe, s ha együtt vannak, rossz, ha hiányzik valaki. Figyeljen ide: magának is van édesanyja valahol messze Oroszországban, s ha jön a gyidmoroz (Orosz karácsony) maga is levelet ír haza, hogy jól van, előléptetésben részesült, dicséretet kapott stb. És édesanyja olvassa, hallja távolban lévő fia hangját és könnyes lesz a szeme... Könnyes! Miért? Mert gyidmorozkor nem lesz itthon rég nem látott fia. Boldogok, akik sírnak, mert megvigasztaltatnak – mondja Jézus. A sírásra eljött a vigasztalás.

ÍTÉLETHOZATAL

Az „etetés” véget ért. A bíróság kimondta az ítéletet: 25 év javító láger és utána 5 év vándorlás. A folyosón megláttam drága feleségemet, boldog voltam. Visszavitték a börtönbe. Vacsora se kellett, a cellatársak adtak egy-egy darab ruhát, mert a párnát, takarót már leadtam. Egy pufajkát terítettem magam alá, és ahogy lefeküdtem, úgy ébredtem fel hat órakor, sem addig, sem azóta nem volt olyan nyugodt álmom, kivéve egyszer, Szibériában egy nyári éjszakán, amikor a csillagos ég alatt aludtam a láger udvarán.

Május 15-ig kellett várni és akkor vittek át Lembergbe, onnét pedig egy hét múlva marhavagonban utaztunk Omszkiig. Június 6-án érkezünk meg és megkezdjük a siralmas, szomorú lágeréletet, amelynek Isten 1956. május 22-én véget vetett és visszahozott szülőföldemre. Áldott legyen érte az Úr!

MÁJUS 3-A

De nagyon boldog voltam, amikor a börtönben meglátogatott a feleségem! Börtönrács volt közöttünk és oldalt ült egy ór. Egymással szemben álltunk némán, néztük egymást, sírtunk... s ahogy sírva lehet, beszélgettünk. Még az arcát sem lehetett megsimogatni. De kegyetlenek is voltak... Még télen álmodtam, hogy a feleségem térdig érő hóban megy az iskola az utcán, majdnem összerogyva, megduzzadt lábbal megy, megy... Felébredve nagyon lehangolt, vajon mi történt ott-hon? Az történt, hogy még el sem voltam ítélve, mikor feleségemnek a két kisgyerekekkel télvíz idején ki kellett mennie a parókiából, három óra alatt. A Nagy utcában Igyártó Regina néni adta oda nekik a földes, szimpla ablakos szobát és a régimódi középső konyhát. A telet ott húzták ki szegények. De sokat fáztak... Ők itthon, én pedig Szibériában. Szó nincs erre az embertelenségre. Hol egy kis szociális érzés, parányi szeretet? Ez a kommunizmus! Hiányával minden emberi érzésnek, de annál inkább telítve sátánival. Ha rossz az ember, az nem baj, csak az Isten legyen jó hozzánk. Ő pedig jó mindig.”⁴⁴¹

⁴⁴¹ FORGON 1992, i.m., 9–18.

7.1.3. A koncepció per iratanyagai⁴⁴²

[1951.12.06] Forgon Pál letartóztatási parancsa

Jóváhagyom

Az Kárpátontúli területi Állambiztonsági Hivatal vezetője, CSERNECKIJ ezredes
1951. december 6.

Címeres körbélyegző

A letartóztatást engedélyezem

Kárpátalja Főügyésze, az igazságügy 3. kategóriás tanácsosa, s.k., ANDRASKO
1951. december 10., 17:30

Címeres körbélyegző

HATÁROZAT
/letartóztatásról/

Huszt városa

1951. december 5.

Alulírott, az Állambiztonsági Hivatal Huszti Kerületi Osztályának vezető operatív megbízottja, Kudrjavszkij kapitány, megvizsgálva az Állambiztonsági Hivatal Huszti Kerületi Osztályához érkezett ügyiratokat

Forgon Pál Pavlovics ügyében (született 1913, Kárpátontúli terület, Munkácsi körzet, Szernye, nemzetisége magyar, párton kívüli, református lelkész, végzettsége középfokú teológiai, középosztálybeli paraszti származású, Kárpátontúli terület, Huszti körzet, Visk település 194-es szám alatt él), bűncselekmény elkövetésére utaló tevékenységről

AZ ALÁBBIKAT ÁLLAPÍTOTTAM MEG:

FORGON P.P. Visken való tartózkodásának ideje alatt, mint a Református Egyház lelkésze, 1943-tól rendszeresen szovjetellenes agitációt folytatott a lakosság körében.

1943 nyarán FORGON aktív résztvevője volt a magyar fasiszta ANTAL nevű miniszter részvételével levezetett rendezvénynek, melyet az első világháborúban elhunyt magyar katonák emlékét őrző emlékmű felavatásának szenteltek.

FORGON a rendezvényen szovjetellenes beszédet tartott, melyben felszólította Visk lakosságát, hogy támogassák a magyar-fasiszta államot és a német-magyar hadsereget a Szovjetunió elleni harcban.

1944-ben FORGON a templomban speciális istenteniszteleteket tartott, melyek alkalmával kérte a hívőket, hogy imádkozzanak azért, hogy Kárpátontúli területre ne jöjjön a Szovjet Hadsereg, prédikációiban a templomban rágalmazta a Szovjet államot és a kommunista pártot.

⁴⁴² Válogatás Forgon Pál 215 lapnyi peranyagából az UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 963, Delo 3144 dokumentumai alapján.

1947 decemberében FORGON a templomban felolvasta az üzemi-gyári oktatásban résztvevő személyek egy csoportjának rágalmozó levelét, miszerint az életkörülmények a Szovjetunióban nehezek, ezzel a hívókben ellenséges érzelme-
ket támasztva a szovjet hatalommal szemben, továbbá ezzel elősegítette az üzemi-
gyári oktatásban résztvevő személyek tömeges dezertálását.

FORGON szovjetellenes tevékenységét alátámasztják az alábbi sze-
mélyek tanúvallomásai is: PIKOLC K.P., ROSCSINEC I.L., ROSCSINEC Ju.I.,
BELLOVICS E.E., NÉMET V.L., GOVGYI A.L., VARGA I.I. és mások, valamint a
tárgyi bizonyítékok.

A fentebb említetteknek megfelelően

AZ ALÁBBI HATÁROZATOT HOZTAM:

FORGON Pál Pavlovicsot, lakcíme Visk, 194-es sz., letartóztatását és a házkuta-
tást elrendelem.

Az Állambiztonsági Hivatal Huszti Kerületi Osztályának vezető operatív megbí-
zottja, KUDRJAVSZKIJ kapitány, s.k. „Egyetértek”

Az Állambiztonsági Hivatal Huszti Kerületi Osztályának vezetője, s.k.,
AGEJENKO őrnagy

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli terület Főosztályának helyettes-vezető-
je, DEJNICSENKO ezredes

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli terület Főosztálya Nyomozói osztálya-
nak vezetője, s.k., KLIMENKO őrnagy

[1952.01.17] Forgón Pál jellemrajza

USZSZK

Kárpátontúli területi

Husztai Körzeti Végrehajtó Bizottság

1952. január 17.

114-es sz.

Huszt

IGAZOLÁS – JELLEMRAJZ

Kiállítva a Munkás Képviselők Husztai Kerületi Végrehajtó Bizottsága által FORGON Pál Pavlovics állampolgárról, aki született 1913-ban, arról hogy az említett személy a Husztai körzet Visk községében él 1943-tól, a református egyház lelkészeként szolgál.

FORGON P.P. 40 hold földterület használati jogával rendelkezett, melyet személyesen nem művelt, hanem a viski parasztoznak adta bérbe kizsákmányoló feltételekkel „felesbe”.

A magyar megszállás ideje alatt FORGON P.P. a magyar megszálló hatalom aktív segítője volt. 1943-ban felszólalt egy gyűlésen a viski községi lakosok előtt szovjetellenes beszéddel, melyben felszólította a népet, hogy az támogassa a német-magyar fasiszta hadsereget a Szovjetunió ellen folytatott harcában.

FORGON a Szovjet Hadseregben szolgáló, valamint a munkás képviselők tanácsába beválasztott rokonokkal nem rendelkezik, melynek tényét tanúsítjuk.

A Munkás Képviselők Husztai Körzeti Tanácsa Végrehajtó Bizottságának elnöke, s.k., IVANOVCSIK

A Munkás Képviselők Husztai Körzeti Tanácsa Végrehajtó Bizottságának jegyzője, s.k., SZABÓ
Körbélyegző

[1952.01.18] Jegyzőkönyv az elkobzott tárgyak listájáról

Jegyzőkönyv

Ungvár városa

1952. január 18.

Alulírott az Állambiztonsági Hivatal Nyomozói Osztályának vezető nyomozója, Sznyeszdzjatko hadnagy és ugyanezen osztály nyomozója, Naszagev hadnagy, Pavlovics zászlós magyar tolmács jelenlétében elkoboztuk a 3144 ügyszám alatt az alábbiakat:

1. Fogon által az USA-ból kapott levelet (egy darab);
2. Különböző fényképek – (három darab);
3. Forgón személyes levelezése (több oldalon) ;

4. „Lelkészség” című folyóirat magyar nyelven (ötven példány) ;

5. „Feltámadás” c. folyóirat (nyolc példány);

A fentebb említettek megsemmisítésre kerültek elégetés útján, mint olyan tárgyak, melyek a vádlott számára értéket nem képviseltek, valamint a nyomozati hatóságnak az ügy szempontjából nem voltak érdekesek és erről állítottuk össze jelen jegyzőkönyvet.

A Kárpátontúli területi Állambiztonsági Hivatal Nyomozói Osztályának vezető
nyomozója, s.k., Sznyeszdzjatko hadnagy

A Kárpátontúli területi Állambiztonsági Hivatal Nyomozói Osztályának nyomo-
zója, Naszagev hadnagy, s.k.

Pavlovics zászlós magyar tolmács, s.k.

[1952.02.7] Vádirat Forgon Pál ellen

Jóváhagyva

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi

Főosztálya, CSERNECSNIJ ezredes, s.k.

1952. február 7.

Körbélyegző

3144-es ügyszámú nyomozati ügyben

VÁDIRAT

Vádemelés FORGON Pál Pavlocis ellen
az USZSZK Büntető törvénykönyvének 54-4 és 54-10 tc. 2 bek. alapján.

1951. december 14-én az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztályának Huszti Körzeti Hivatala által bűncselekmény elkövetése okán letartóztatásra került a református egyház lelkésze, FORGON Pál Pavlovics.

Az ügyben folytatott nyomozati eljárás során megállapításra került, hogy FORGON a magyar hadsereg által megszállt Kárpátontúli területen élve és a református egyház lelkészeként évente a lakosság előtt istentiszteletet tartott Magyarország fasiszta kormányzója, Horthy, születésnapjának tiszteletére, prédikációkat adott elő, melyekben dicsőítette a magyar-fasiszta kormányt, annak politikai berendezkedését és felszólította a lakosságot, hogy minden eszközzel segítsék a magyar hadsereget, mely megszálló háborút folytatott a Szovjetunió ellen, felszólította a lakosságot, hogy imádkozzanak a német-magyar csapatok győzelméért a Szovjet állam fölött. (ügyirat 29., 60., 64., 75. old.).

Mint a magyar megszállók megbízott személye, 1943 tavaszán utóbbiak által kinevezésre került a Visk községi elöljáróságának tagjává és aktív munkát végzett, mely a fasiszta megszálló rezsím megerősítésére irányult Kárpátontúlon (ügyirat 31., 60., 93. old.).

1943 nyarán aktívan részt vett Visken a Budapestről érkező magyar fasiszták és részben Magyarország Antal nevű propagandaminisztere által levezetett tömeggyűlésen, amelyet a magyar hadsereg első világháborúban elesett katonái emlékére létrehozott emlékmű felavatásának szenteltek. Felszólalva ezen a rendezvényen a tribünről felszólította a lakosságot, hogy fenntartás nélkül teljesítsék a megszálló hatalom minden parancsát és rendeletét, melyek a fasiszta rezsim megerősítésére irányulnak Kárpátontúl (ügyirat 19., 48., 49., 53., 54., 56., 59. 75. old.)

Mivel nem volt megelégedve a Szovjet hatalom bevezetésével Kárpátontúli területen, ezért 1947-1951 között a falubeliek között rendszeresen szovjetellenes agitációt folytatott, rágalmozta a kommunista pártot és szovjet valóságot. (ügyirat 50., 55., 76., 77., 78. old.)

1947 őszén FORGON felolvasta a templomban a lakosságnak azt a rágalmozó levelet, melyet a szénipari üzemi-gyári képzésben résztvevő személyek egy csoportjától kapott, melyben arról számoltak be, hogy a Szovjetunióban nehezek az életkörülmények. Ezzel a hívőkben ellenséges érzéseket ébresztett a szovjet hatalom ellen. (ügyirat 33., 34., 35., 38., 40., 72., 91., 95., 96. old.)

Az Állambiztonsági Hivatal szervei által történő letartóztatásának napjáig szovjetellenes tartalmú irodalmat tartott lakásán (ügyirat 43-44. old.)

A vádemelést illetően az USZSZK Büntető törvénykönyvének 54-4 és 54-10 tc. 2. bek. foglaltak alapján FORGON részben bűnösnek vallotta magát (ügyirat 24., 25-27. old.).

A bűncselekmények elkövetését leleplezik az alábbi tanúk tanúvallomásai: Pikolc K.P. (ügyirat 48-51. old.), Rosinec Ju.I. (ügyirat 52-55. old.), Rosinec I.L. (ügyirat 56-57. old.), Varga I.I. (ügyirat 58-65. Old.), Lisenko E.I. (70-72. Old.), Belovics E.E. (ügyirat 73-78.old.), Govgyi A.L. (ügyirat 81ü86.old.), Petrics P.E. (ügyirat 89-91.old.), Csik Sz.M. (ügyirat 92-93.old.), Govgyi O.L. (ügyirat 95-96. old.), az azokkal történt szembesítés alapján (ügyirat 99-119. old.), valamint a tárgyi bizonyítékok, melyek az ügyirathoz csatolt 2. sz. csomagban találhatók.

A fent kifejtettek alapján VÁDAT EMELÜNK:

FORGON Pál Pavlovics ellen, aki 1913-ban született, USZSZK, Kárpátontúl, Munkácsi körzet, Szernye falu, magyar nemzetiségű, az SZSZKSZ állampolgára, párton kívüli, hivatalnok, felsőfokú teológiai végzettségű, házas, a letartóztatásáig Kárpátontúl, Huszti körzet, Visk községben élt, a református egyházban szolgált,

MIVEL a magyarok által megszállt Kárpátontúli területen élve a református egyház lelkeseként aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott és segédkezett a magyar-fasiszta megszállóknak. 1947-1951 években a lakosság körében szovjetellenes agitációt folytatott addig a napig, míg az Állambiztonsági Hivatal szervei le nem tartóztatták, a lakásán szovjetellenes tartalmú irodalmat tartott, vagyis az USZSZK Büntető törvénykönyvének 54-4 és 54-10 tc. 2. bek. foglalat bűncselekményeket követte el.

Az USZSZK Büntető eljárási törvénykönyvének 204. tc. alapján eljárva a 3144 sz. nyomozati ügyirat alapján FORGON Pál Pavlovics ügyét megküldjük Kárpá-

tontúli terület Főügyészének, hogy a vádlottat átadják a bíróságnak.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya Nyomozói Osztályának vezető nyomozója, s.k., SZNYESZARENKO hadnagy

EGYETÉRTEK: Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya nyomozói osztályának vezetője, KLIMENKO őrnagy, s.k.

A vádiratot 1952. február 6-án lett összeállítva Ungváron.

IGAZOLÁS

FOGON Pál Pavlovics vádlottat 1951. december 14-én tartóztatták le és a Kárpátontúli területi Belügyi Hivatal 1. sz. börtönében van őrizetben.

A tárgyi bizonyítékokat az ügyirathoz csatolt 2. sz. csomag tartalmazza.

A vádlott személyes iratait az ügyirathoz csatolt 1. sz. csomag tartalmazza.

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya Nyomozói Osztályának vezető nyomozója, s.k., SZNYESZARENKO hadnagy

A bírósági tárgyalásra megidézendő személyek listája

Vádlott – FORGON Pál Pavlovics, a Kárpátontúli területi Belügyi Hivatal 1. sz. börtöne, Ungvár

Tanúk:

1. Bellovics Jevgenyij Jevgenyevics – Munkácsi körzet, Bisztrica
2. Pikolu Karl Pavlovics – Huszti körzet, Visk
3. Rosinec Jurij Ivanovics - -//-
4. Varga Jozsif Jozsifovics - -//-
5. Luspenko Elena Ivanovna - -//-
6. Govgyi Olga Ljudvigovna - -//-

Az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli területi Főosztálya Nyomozói Osztályának vezető nyomozója, s.k., SZNYESZARENKO hadnagy

[1954.12.3] Határozat Forgon Pál fellebbezésével kapcsolatban.

HATÁROZAT

1954. december 3.

Ungvár városa

A Belügyminisztérium I. speciális osztályának vezető operatív megbízottja, GYIDENKO kapitány, a területi bizottság megbízása alapján, megvizsgálta a 4622-es sz. levéltári-nyomozati anyagot a Forgon ellen történt vádemelés ügyében és

MEGÁLLAPÍTOTTA:

A Kárpátontúli Területi Bíróság 1952. február 19-én kelt ítélete alapján a bíróság bűnösnek találta FORGON Pál Pavlovicsot, 1913-as születésű, születési hely Kárpátontúli terület, Munkácsi körzet, Szernye falu, nemzetisége magyar, Szovjetunió állampolgára, párton kívüli, tisztviselő, végzettsége: felsőfokú teológiai, házas, a letartóztatásig Kárpátontúli terület, Huszti körzet, Visk község lakosa, a református egyház lelkészeként szolgált,

az USZSZK Büntető törvénykönyvének 54-4, 54-10 tc. 2. bek. foglalt bűncselekmények elkövetésében és 25 év szabadságvesztésre ítélte 5 év jogfosztással és személyes vagyonának elkobzásával.

Az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának bírói testülete az 1952. március 14-én kelt határozatában a Kárpátontúli területi Bíróság határozatát érvényben hagyta és az elítélt harmadfokú fellebbezését elutasította.

FORGONT azért ítélték el, mert Kárpátontúli terület magyar megszállásának ideje alatt, mint a református egyház lelkésze, a templomi szószéket szónoki emelvényként használta, prédikációiban dicsérte a magyar-fasiszta kormányt és felszólította a lakosságot, hogy segítse a magyar hadsereget, mely a Szovjetunió ellen háborút folytatott, továbbá, hogy a sebesült katonáknak nyújtsanak segítséget.

1943 tavaszától a községi előljáróság tagja volt. Az elesett magyar katonák emlékművének felavatásánál felszólalt és arra buzdította a lakosságot, hogy teljesítse a fasiszta hatalom rendeleteit a bolsevizmus elleni harcban. A vádlott felszólalásában hazug rágalmakat mondott a Szovjetunióra és a kommunizmusra.

Miután Kárpátontúli-Ukrajnát felszabadították, a vádlott 1947-51 között rendszeresen szovjetellenes agitációt folytatott, rágalmazta a szovjet valóságot, a kolhozrendszert és a kommunista pártot.

1947-ben a templomban a vádlott egy rágalmazó levelet olvasott fel a szénipari üzemi-gyári oktatásban részt vevő csoporttól a Szovjetunióban uralkodó nehéz életkörülményekről.

Ezen kívül a letartóztatásig lakásában szovjetellenes tartalmú irodalmat őrzött.

FORGON vádlott részlegesen elismerte vétkecségét és a bíróságnak elmondta:

“Bűnösnek ismerem el magam abban, hogy református lelkészeként prédikációimban imádkoztam a magyar állam vezetőiért, valamint abban, hogy végrehajtottam a feljebbvaló vallási szervek rendelkezéseit és a szószékről felolvastam azok üzenetét. 1943-ban az 1914-ben elesett katonák emlékművének felavatásánál felszólaltam, ahol jelen volt egy magyar miniszter”.

Felszólalásaimban soha nem beszéltem a szovjet állam ellen és nem kívántam a magyar katonák győzelmét. Prédikációim és imáim kizárólag vallási jellegűek voltak. Felszólítottam az embereket, hogy segítsék az árvákat, akiknek édesapjuk elhunyt az első világháborúban, továbbá hogy a fronton lévő katonák élve térjenek haza családjukhoz.

1947-ben fiatalok egy csoportja, akik a Donbászra mentek üzemi-gyári iskolába tanulni, levelet küldött nekem, hogy azt olvassam fel a szószékről. A levél szovjetellenes tartalommal bírt, ezért azt én nem olvastam fel teljesen, csak annak egy részét, a szovjetellenes kitalációkat nem olvastam fel, egyszerűen kihagytam.

A szovjetellenes irodalmat valóban találtak nálam, azonban én azt nem olvastam és nem is tudtam, hogy nálam van.

A tanúk meghallgatása: BELLOVICS Jevgenyij Jevgenyevics, PIKOLA Karl Pavlovics és ROSINEC Jurij Ivanovics elmondták a bíróságnak, hogy 1943-ban az elesett katonák emlékére állított emlékmű felavatásánál a vádlott beszédet mondott, melyben üdvözölte a magyar minisztert, felszólította a lakosságot, hogy pontosan hajtsák végre a magyar hatalom rendeleteit és az istenhez való imádkozásra kényszerítette őket, hogy adjon győzelmet a Szovjetunió felett.

Kérte, hogy segítsenek a magyar hadsereg sebesült katonákon és a Szovjet Hadsereg ellen harcoló katonáknak, azt mondta, hogy szükség esetén saját maga is fegyvert fog és nem engedi be a hitetleneket. Ezen kívül PIKOLA nevű tanú elmondta, hogy Kárpátontúl felszabadítása után FORGON vádlott temetési istentiszteletet tartott azok emlékére, akik hadifoglyokként hunytak el a szovjet lágerekben, így elégedetlenséget és neheztelést váltott ki a hívők körében a szovjet lágerek iránt.

VARGA Jozsif Jozsifovics tanú, 1925-ös születésű, a bíróságnak elmondta:

„1947-ben, amikor behívtak üzemi-gyári oktatásra, aláírtam egy szovjetellenes levelet, és amikor visszatértem Donbászról, az apjától megtudta, hogy ezt a levelet FORGON vádlott felolvasta a templomban.”

LUSPENKO Jelena Ivanovna tanú, 1925-ös születésű, és GOVGYI Olga Ljudvigovna, 1928-as születésű, a bíróság előtt elmondta, hogy FORGON vádlott 1947-ben a templomi szószékről olvasta fel az üzemi-gyári oktatásra behívott személyek levelét. A levél szovjetellenes rágalmakat tartalmazott. Ez a levél hatással volt a hívekre és azok erősen sírtak. LUSPENKO tanú hozzátette, hogy 1949-ben az állami kölcsönre történő feliratkozásnál FORGON kijelentette: „Nem akarok tovább élni, mert az utolsóig kifosztanak”.

Az ügy anyagai és a tanúvallomások bizonyítják, hogy FORGON vádlott, mint a református egyház lelkésze, aktív szovjetellenes tevékenységet folytatott és segítette a megszálló magyar-fasiszta kormányt. Kárpátontúl felszabadítását követően a szószéket szovjetellenes agitációra használta.

A Területi Bíróság helyesen minősítette FORGON P.P. által elkövetett bűncselekményt az USZSZK Büntető törvénykönyvének 54-4., 54-10. tc. 2. bek. megfelelően, és a kiszabott büntetés 25 év szabadságvesztés formájában 5 éves jogfosztással és tulajdonelkobzással a cselekedetnek megfelel, ezért

A BÍRÓSÁG ÚGY TEKINTI,

hogy a FORGON Pál Pavlovics vádlott ügyében meghozott ítélet felülbírálására vonatkozó kérelmet elutasítja.

A Belügyi Hivatal I. speciális osztályának vezető operatív megbízottja,
GYIDENKO kapitány

Egyetértek: Kárpátontúli területi Belügyi Hivatal I. speciális osztályának
vezetője,s.k., BIZSAKOV alezredes

[1956.02.9] Forgon Pál fellebbezésének elutasítása

„JÓVÁHAGYVA”

Az USZSZK Főügyészének helyettese

Az igazságügy 3. kategóriás tanácsadója

ARDERIHIN I.

1956. február 9.

01-63596-55/1103

1956.02.10.

Titkos (áthúzza) Nem titkos

1. példány

HATÁROZAT

Az USZSZK ügyészének helyettese speciális ügyekben, II. kategóriájú jogász, CSAJKOVSKAJA, áttanulmányozta felügyeleti eljárás keretein belül a levéltári-nyomozati ügyiratot FORGON P.P. vádlott ügyében és annak benyújtott panaszát, melyben kéri büntetése mértékének csökkentését.

MEGÁLLAPÍTÁSRA KERÜLT:

1952. február 19-én a Kárpátaljai Megyei Bíróság FORGON Pál Pavlovicsot, született 1913, születési helye Kárpátontúli terület, Munkácsi járás, Szernye falu, nemzetisége magyar, Szovjetunió állampolgára, párton kívüli, tisztviselő, felsőfokú teológiai végzettségű, házas, letartóztatásáig a Kárpátontúli terület, Huszti járás, Visk faluban élt, a református egyház lelkészeként szolgált az USZSZK Büntető törvénykönyve 54-4, 54-10 tc. 2. bek. foglalt bűncselekmények elkövetése miatt 25 év szabadságvesztésre, 5 év jogfosztásra és személyes vagyonának elkobzására ítélték.

Az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának büntetőügyi bírói testülete 1952. március 14-i határozatában a Kárpátontúli terület Bíróság ítéletét érvényben hagyta, az elítélt fellebbezését elutasította.

FORGON bűnösnek találtatott abban, hogy Kárpátontúl területének a magyar fasiszták általi megszállásának idején 1939-1944 között mint a református egyház lelkésze a szószéket, mint szónoki emelvényként használta, prédikációkat tartott, melyekben dicsőítette a magyar-fasiszta kormányt és felszólította a lakosságot, hogy segítsék a magyar hadsereget, mely háborút folytatott a Szovjetunió ellen és segítsenek a sebesült katonáknak.

1943 tavaszától Forgon P.P. a községi előljárárság tagja volt. Az elesett magyar

katonák emlékére állított emlékmű felavatásánál beszédet mondott és felszólította a lakosságot, hogy az teljesítse a fasiszta hatalmak minden rendelkezését a bolsevizmus elleni harcában. Beszédében a vádlott rágalmazta a Szovjetuniót és a kommunizmust.

Kárpátontúli-Ukrajna felszabadítását követően Forgón P.P. 1947-1951 között rendszeresen szovjetellenes agitációt folytatott, rágalmazta a szovjet valóságot, a kolhozrendszert és a kommunista pártot. 1947-ben a templomban felolvasott egy rágalmazó levelet a szénipari üzemi-gyári oktatásban résztvevő csoporttól, miszerint a Szovjetunióban nehéz az élet.

Ezen kívül a letartóztatásáig lakásán szovjetellenes tartalmú irodalmat őrzött.

Forgon vádlott bűnössége a bűncselekmény elkövetésében a nyomozati szakaszban és a bíróság eljárás során bebizonyosodott.

A területi bíróság helyesen minősítette az általa elkövetett bűncselekményt és az elkövetetteknek megfelelő büntetést állapított meg.

A büntetést illetően enyhítő körülmények nincsenek.

A fentebb említetteknek és az USZSZK Büntető-eljárási törvénykönyvének 360. tc. megfelelően a következőképpen

HATÁROZTAM:

A felülvizsgálati eljárást megszüntetem. Fogon P.P. panaszát elutasítom. Az ügyet vissza kell küldeni a Kárpátontúli Területi Ügyészségnek.

Az USZSZK Főügyészenek speciális ügyekért felelős segédje, II. kategóriás jogász, s.k. CSAJKOVSKAJA

[1956] Óvás felügyeleti eljárás keretein belül Forgón Pál ügyében

Az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának ülészakán

Az SZSZKSZ Ügyészsége

Az Ukrán SZSZK Ügyészségének

ÓVÁS

/felügyeleti eljárás keretein belül/

Fogon P.P. ügyében

A Kárpátontúli Területi Bíróság büntetőügyi bírói testülete 1952. február 19-én kelt ítélete alapján Forgón Pál Pavlovicsot, született 1913, születési helye Kárpátontúli terület, Munkácsi járás, Szernye, nemzetisége magyar, a Szovjetunió állampolgára, párton kívüli, tisztviselő, végzettsége felsőfokú teológiai, házasság, a letartóztatásáig Kárpátontúli terület Huszti járásnak Visk községében élt, a református egyház lelkészeként szolgált, elítélték az USZSZK Büntető törvénykönyve 54-4., 54-10. tc. 2. bek. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban 25 éves javító-munkatárborokban letöltendő szabadságvesztésre, 5 éves jogfosztással és a személyes tulajdonát képező vagyon elkobzásával.

Az ítélet alapján Forgón P.P.-t bűnösnek találták abban, hogy Kárpátontúl magyar fasiszták általi megszállásának idején 1939-1944 között, mint a református egyház lelkésze a szószéket szónoki emelvényként használva prédikációkat mondott, melyekben dicsérte a magyar-fasiszta kormányt és felszólította a lakosságot, hogy segítséget a Szovjetunió ellen harcoló magyar hadsereget, valamint a sebesült katonákat.

1943 őszétől Forgón P.P. a községi elöljáróság tagja. A magyar hadsereg elesett katonáinak emlékére állított emlékmű felavatásánál beszédet mondott és felszólította a lakosságot, hogy teljesítsék a fasiszta hatalom minden rendeletét a bolsevizmus elleni harcban. Beszédében a vádlott rágalmozta a Szovjetuniót és a kommunizmust.

Kárpátontúli-Ukrajna felszabadítását követően Forgón P.P. 1947-1951 között rendszeresen szovjetellenes agitációt folytatott, rágalmozta a szovjet valóságot, a kolhozrendszert és a kommunista pártot. 1947-ben a templomban felolvasott egy rágalmozó levelet a szénipari üzemi-gyári oktatáson résztvevő személyek csoportjától, miszerint a Szovjetunióban nehéz az élet.

Az USZSZK Legfelsőbb Bírósága büntetőügyi bírói testületének 1952. március 14-én kelt határozata alapján a Kárpátontúli Területi Bíróság ítéletét Forgón P.P. illetően helyben hagyta változtatás nélkül, az elítélt ügyében benyújtott fellebbezést pedig elutasította.

A Forgón P.P. ügyében hozott bírósági határozatot hatályon kívül kell helyezni, mivel az ellenforradalmi bűncselekmények elkövetéséről tanúskodó elegendő bizonyíték nélkül lett elítélve.

A vádlott bűnösségét a szovjetellenes agitációban és propaganda terjesztésében nem ismerte el és a váddal kapcsolatban elmondta, hogy Kárpátontúl a burzsoá Magyarország általi megszállásának idején a református egyház lelkésze volt és a felettes egyházi szervek minden utasítását végre hajtotta. 1943-ban az 1914. évi háborúban elhunyt katonák emlékművének felavatásánál, melyen részt vett egy magyar miniszter is, mint lelkész beszédet mondott.

Felszólalásaiban soha semmit nem mondott a szovjet állam ellen. Minden beszéde és prédikációja vallási jellegű volt. Ő csak arra szólította fel az embereket, hogy segítsék egymást és azért imádkozott, hogy a frontra távozott katonák élve térjenek vissza családjukhoz.

1947-ben a falusiak Donbászra elutazott csoportja levelet küldött neki, melyben azt kérték, hogy azt olvassa fel a szószékről. Ez a levél szovjetellenes jellegű volt, ezért az istentiszteleten nem olvasta fel az egészet, csak annak egy részét, a szovjetellenes részeket nem olvasta fel.

Szovjetellenes irodalmat valóban találtak nála, de azokat ő nem olvasta és nem is tudta, hogy nála vannak.

Ügyirat 135-136.old.

Belovics E.E. tanú a bíróságon elmondta, hogy hallotta amint Forgón azt mondta, hogy a szovjet állam megtorlásokat végez a Kárpátontúlon élő magyar nemzetiségű állampolgárokkal szemben.

A háború évei alatt az elítélt prédikációkat mondott, melyekben felszólította az állampolgárokat, hogy engedelmeskedjenek a magyar hatóságoknak.

Ügyirat 138. old.

Pikolu K.P. tanú a bíróságon azt mondta, hogy Forgon az első világháborúban elhunyt katonák emlékére szervezett gyűlésen felhívta az állampolgárokat, hogy engedelmeskedjenek a magyar hatóságoknak. Az elítélt azt is mondta, hogy harcolni kell a Szovjetunió ellen.

Ügyirat 140. old.

Rosinec Ju.I. tanú a bírósági tárgyláson azt mondta, hogy Forgon a második világháború éveiben felszólalt a gyűlésen és felszólította az állampolgárokat, hogy segítsék a burzsoá Magyarország hatóságait a Szovjetunió elleni harcában.

A háborút követően az elítélt imádkozott, hogy a magyar katonák mihamarabb visszatérjenek a Szovjet légerekből.

Ügyirat 140. old.

Varga I.I. tanú a bíróságon elmondta, hogy 1947-ben Forgon a templomban egy levelet olvasott fel, mely rágalmazta a szovjet valóságot.

Ügyirat 141. old.

Lustenko E.I. tanú szintén bizonyította, hogy Forgon lelkész 1947-ben a hívők előtt felolvasott egy levelet, mely rágalmazta a szovjet valóságot.

Ügyirat 142. old.

Govgyi Olga tanú elmondta, hogy Forgon a templomban felolvasott egy levelet, melyet a Donbászra elutazott viski fiataloktól kapott, melyben az volt, hogy kényszer munkát kell végezniük a bányákban és őket ott a halál várja.

Ügyirat 143. old.

Ezen tanúvallomásokat értékelve és az ítéletet meghozva a bíróság hibásan jutott arra a következtetésre, hogy Forgon szándékosan követett el államellenes bűncselekményeket, azaz szovjetellenes agitációt és propagandát, mely a szovjet hatalom aláásására és gyengítésére irányult volna.

Forgon az istentiszteleten felolvasva a levelet, melyet olyan falubelieji küldtek Donbászból, akik a bányákban szervezett felvétel alapján dolgoztak. Nem ismerte azok valós helyzetét a bányákban és ezek a személyek félrevezették, mivel a levélben megtalálhatók voltak azok aláírásai, és melyek bizonyították a leírtak igazságát.

Az elítélt falubelijeit óhaját teljesítette, felolvasta a levelet a templomban és ezzel nem volt semmilyen célja. Állítása alapján a levél felolvasásánál kihagyta azokat a véleményeket, melyek valós szovjetellenes jelleggel bírtak.

A vádlott állításait semmivel nem cáfolták meg, mivel a tanúk közül senki nem mondta el, hogy konkrétan mit olvasott fel ebből a levélből Forgón és az elhangzottakat hogyan értékelte.

Nem került bizonyításra az elítélt bűnössége a szovjetellenes irodalom tárolásában sem. Ezzel kapcsolatban Forgón elmondta, hogy ő személyesen nem olvasta a szovjetellenes irodalmat, azt senkinek nem adta oda elolvasni és nem is tudta, hogy van nála ilyen. Egyéb adatokat, melyek cáfolnák az elítélt vallomását a bírósági tárgyalás alkalmával nem találtak.

Ilyen körülmények között Forgón P.P. cselekedeteiben nem található az USZSZK BTK-nek 54-10. tc. 2.bek. foglalt bűncselekmény.

Forgón alaptalanul lett elítélve az USZSZK BTK. 54-4. tc. alapján. A bíróság Forgont olyan cselekedetek elkövetésével gyanúsította, melyeket 1943-1944-ben Csehszlovákia területén követett el, melyet akkor a burzsoá Magyarország tartott megszállás alatt. Az elítélt nem volt szovjet állampolgár és az Ukrán SZSZK Büntetőtörvények hatálya reá nem terjedhetett ki / Kárpátontúlon bevezetve 1946. január 25-én az USZSZK Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének rendelete által/.

A fentebb említettek alapján és az USZSZK Büntető-eljárási törvénykönyvének 399. tc. megfelelően

KÉREM

a Kárpátontúli Területi Bíróság büntetőügyi testületének 1952. február 19-én kelt Forgón Pál Pavloviccsal szemben hozott ítéletének és az USZSZK Legfelsőbb Bírósága büntetőügyi testületének 1952. március 14-én kelt határozatának hatályon kívül helyezését és az eljárás megszüntetését bűncselekmény hiányában. Az elkobzott vagyont, vagy annak ellenértékét vissza kell szolgáltatni.

Az USZSZK Főügyészének első helyettese, az igazságügy 2. kategóriájú állami tanácsosa, s.k., Potebnyko M.A.

Adatok: Forgón P.P. jelenleg a Beregszász, B. Hmelnickij út 9 sz. alatt él.

[1956.05.23] Határozat Forgón Pál szabadon bocsátásáról

Titkos (áthúzza)

Nem titkos

Az Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnökségi Bizottsága a Belügyminisztérium Omszki Területi javító és munkakolóniáiban, valamint táboraiban büntetésüket töltő személyek ügyének felülvizsgálatáról.

Omszk városa, Omszki terület. 1956. június 6.

0685 sz.

Az Ukrán SZSZK Minisztertanácsa mellett működő Kárpátontúli Területi Állambiztonsági Hivatal nyilvántartó-levéltári részlege vezetőjének
Ungvár

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége 1956. május 23-án felülvizsgálta a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének 1956. március 24-én kelt „A politikai, tisztségi és gazdasági bűncselekmények elkövetéséért büntetésüket töltő személyek ügyeinek felülvizsgálatáról” szóló rendelete alapján FORGON P.P. ügyét, született 1913, születési helye Kárpátontúli terület, Munkácsi körzet, Szernye falu, elítélve 1952. február 19-én a Kárpátontúli Területi Bíróság által az USZSZK Büntető törvénykönyve 54-4- és 54-2 tc. 2. Bek. foglalt bűncselekmény elkövetésével kapcsolatban 25 évnyi javító-munkatáborra 5 év jogfosztással. Az ügyben az alábbi határozatot hozta:

figyelembe véve, hogy FORGON P.P. lelkiismeretesen viszonyult a munkához és példás magatartású volt büntetésének ideje alatt, nincs szükség arra, hogy a továbbiakban is őrizetben tartsák, korlátozzuk a büntetés idejét a letöltött büntetésre és FORGON Pál Pavlovicsot szabadon bocsátjuk és büntetése és jogkorlátozása alól felmentjük.

A bizottság fentebb említett döntéséről FORGON Pál Pavlovics elítéltnek küldött értesítőt megküldjük a levéltári-nyomozati anyaghoz történő csatolásához.

A bizottság titkára, s.k., V. Anyikevics

[1989.02.24] Határozat Forgón Pál rehabilitációjáról

163n89 sz. határozat
Az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bíróságának Plénuma

1989. február 24.

Az USZSZK Legfelső Bíróságának megbízott elnöke, Cuprenko P.G., mint elnöklő bíró

Az USZSZK Ügyésze, Prika V.N., részvételével,

Az USZSZK Legfelsőbb Bírósága plenumának tagja, a plenum jegyzőkönyvvezetője, Maljarenko V.T. jelenlétében

Az USZSZK Főügyésze első helyettesének óvása Forgón P.P. ügyében

A Kárpátontúli Területi Bíróság büntetőügyi bírói testülete 1952. február 19-én kelt ítélete alapján

Forgón Pál Pavlovicsot, 1913-as születésű, születési helye Kárpátontúli terület, Munkácsi járás, Szernye falu, nemzetisége magyar, párton kívüli, felsőfokú teológiai végzettségű, a letartóztatásáig Kárpátontúli terület Huszti járásnak Visk községében élt, a református egyház lelkészaként szolgált,

elítélték az USZSZK Büntető törvénykönyvének 54-4, 54-10 tc. 2. bek. foglalt

bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban 25 évnyi javító-munkatárborokban letöltendő szabadságvesztésre 5 évi jogfosztással és a személyes tulajdonát képező vagyon elkobzásával.

Az ítélet alapján Forgon P.P.-t bűnösnek találták abban, hogy Kárpátontúl területének magyar fasiszták általi megszállásának idején 1939-1944 között, mint a református egyház lelkésze a szószéket szónoki emelvényként használva prédikációkat mondott, melyekben dicsérte a magyar-fasiszta kormányt és felszólította a lakosságot, hogy segítséget a Szovjetunió ellen harcoló magyar hadsereget, valamint a sebesült katonákat.

1943 ősztől Forgon P.P. a községi előjáróság tagja volt. A magyar hadsereg elesett katonáinak emlékére állított emlékmű felavatásánál beszédet mondott és felszólította a lakosságot, hogy teljesítsék a fasiszta hatalom minden rendelkezését a bolsevizmus elleni harcban. Beszédében a vádlott rágalmozta a Szovjetuniót és a kommunizmust.

Kárpátontúli-Ukrajna felszabadítását követően Forgon P.P. 1947-1951 között rendszeresen szovjetellenes agitációt folytatott, rágalmozta a szovjet valóságot, a kolhozrendszert és a kommunista pártot. 1947-ben a templomban felolvasott egy rágalmozó levelet a szénipari üzemi-gyári oktatáson résztvevő személyek csoportjától, miszerint a Szovjetunióban nehéz az élet.

Az USZSZK Legfelsőbb Bírósága büntetőjogi bírói testületének 1952. március 14-én kelt határozata alapján a Kárpátontúli Területi Bíróság ítéletét Forgon P.P.-t illetően helybenhagyta változtatás nélkül.

Az óvásban felveti, hogy a bírósági határozatokat hatályon kívül kell helyezni és az eljárást meg kell szüntetni Forgon ellen, mivel cselekményei nem utalnak bűncselekmény elkövetésére.

Meghallgatva az előadót, ügyészt, aki támogatta az óvást, áttanulmányozva az ügyiratot és a tiltakozás érveit a plénum úgy gondolja, hogy az óvást jóvá kell hagyni.

Az elítélt bűnösségét a szovjetellenes agitációban és propagandában nem ismer- te el és az ellene emelt váddal kapcsolatban elmondta, hogy Kárpátontúl a burzsoá Magyarország általi megszállásának éveiben a református egyház lelkésze volt és végrehajtotta a felsőbb vezetés minden rendelkezését. 1943-ban az 1914-ben elhunyt katonák emlékére állított emlékmű felavatásánál, mint lelkész, beszédet mondott.

Felszólalásaiban soha semmit nem mondott a szovjet állam ellen. Minden beszéde és prédikációja vallási jellegű volt. Ő csak arra szólította fel az embereket, hogy segítsék egymást és azért imádkozott, hogy a frontra távozott katonák élve térjenek vissza családjukhoz.

1947-ben a falusiak Donbászra elutazott csoportja levelet küldött neki, melyben azt kérték, hogy azt olvassa fel a szószekekről. Ez a levél szovjetellenes jellegű volt, ezért az istentiszteleten nem olvasta fel az egészet, csak annak egy részét, a szovjetellenes részeket nem.

Belovics E.E. tanú a bíróságon elmondta, hogy hallotta amint Forgon azt mondta, hogy a szovjet állam megtorlásokat végez a Kárpátontúlon élő magyar nemzetiségű állampolgárokkal szemben.

A háború éve alatt az elítélt prédikációkat mondott, melyben felszólította az állampolgárokat, hogy engedelmeskedjenek a magyar hatóságoknak.

Pikolu K.P. tanú a bíróságon azt mondta, hogy Forgón az első világháborúban elhunyt katonák emlékére szervezett gyűlésen felhívta az állampolgárokat, hogy engedelmeskedjenek a magyar hatóságoknak. Az elítélt azt is mondta, hogy harcolni kell a Szovjetunió ellen.

Rosinec Ju.I. tanú a bírósági tárgyaláson azt mondta, hogy Forgón a második világháború éveiben felszólalt a gyűlésen és felszállította az állampolgárokat, hogy segítsék a burzsoá Magyarország hatóságait a Szovjetunió elleni harcában.

A háborút követően az elítélt imádkozott, hogy a magyar katonák mihamarabb visszatérjenek a szovjet lágerekből.

Varga I.I. tanú a bíróságon elmondta, hogy 1947-ben Forgón a templomban egy levelet olvasott fel, mely rágalmazta a szovjet valóságot.

Lustenko E.I. tanú szintén bizonyította, hogy Forgón lelkész 1947-ben a hívők előtt felolvasott egy levelet, mely rágalmazta a szovjet valóságot.

Govgyi Olga tanú elmondta, hogy Forgón a templomban felolvasott egy levelet, melyet a Donbászra elutazott viski fiataloktól kapott, melyben az volt, hogy kényszermunkát kell végezniük a bányákban és őket ott a halál várja.

Ezen tanúvallomásokot értékelve és az ítélete meghozva a bíróság hibásan jutott arra a következtetésre, hogy Forgón szándékosan követett el államellenes bűncselekményeket, azaz szovjetellenes agitációt és propagandát, mely a szovjet hatalom aláadására és gyengítésére irányult volna.

Forgón az istentiszteleten felolvasta a levelet, melyet olyan falubelijeik küldtek Donbászból, akik a bányákban szervezett felvétel alapján dolgoztak. Nem ismerte azok valós helyzetét a bányákban és ezek a személyek félrevezették, mivel a levélen megtalálhatók voltak azok aláírásai, és melyek bizonyították a leírtak igazságát. Az elítélt falubelijeik óhaját teljesítette, felolvasta a levelet a templomban és ezzel nem volt semmilyen célja. Bizonyítása alapján a levél elolvasásánál kihagyta azokat a véleményeket, melyek valós szovjetellenes jelleggel bírtak.

A vádlott állításait semmivel nem cáfolták meg, mivel a tanúk közül senki nem mondta el, hogy konkrétan mit olvasott fel ebből a levélből Forgón és az elhangzottakat hogyan értékelte.

Nem került bizonyításra az elítélt bűnössége a szovjetellenes irodalom tárolásában sem. Ezzel kapcsolatban Forgón elmondta, hogy ő személyesen nem olvasta a szovjetellenes irodalmat, azt senkinek nem adta oda elolvasni és nem is tudta, hogy van nála ilyen. Egyéb adatok, melyek cáfolnák az elítélt vallomását a bírósági tárgyalás alkalmával, nem találtak.

Ilyen körülmények között Forgón P.P. cselekedeteiben nem található az USZSZK BTK-nek 54-10 tc. 2. bek. foglalt bűncselekmény.

Forgón alaptalanul lett elítélve az USZSZK BTK. 54-4 tc. alapján. A bíróság Forgont olyan cselekedetek elkövetésével gyanúsította 1943-1944-ben, melyeket Csehszlovákia területén követett el, melyet akkor a burzsoá Magyarország tartott megszállás alatt. Az elítélt nem volt szovjet állampolgár és az Ukrán SZSZK Bűntető törvényeinek hatálya nem terjedhetett ki rá/ Kárpátontúlon bevezetve 1946.

január 25-én az USZSZK Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének rendelete által/.

A fentebb említetteknek megfelelően az USZSZK Büntető-eljárási törvénykönyvének 393., 394., tc. megfelelően az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának plénuma

Az alábbi Határozatot Hozta:

Az USZSZK ügyésze első helyettesének óvását jóváhagyja.

A Kárpátontúli Területi Bíróság büntetőügyi testületének 1952. február 12-én hozott ítéletét és az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának büntetőügyekben eljáró bírói testületének 1952. március 14-én kelt határozatát Forgon Pál Pavlovics ügyében hatályon kívül helyezi, az eljárást az USZSZK Büntető-eljárási törvénykönyvének 6. tc. 2. bek. alapján megszünteti, mivel a vádlott cselekedeteiben bűncselekmény elkövetésére utaló jel nincs.

Az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának megbízott elnöke, s.k., Cuprenko P.G.

Az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának tagja, a plénum jegyzőkönyvvezetője, s.k., Maljarenko V.T.

8. A HRUSCSOV REZSIM EGYETLEN LELKÉSZI LETARTÓZTATÁSA 1958-BAN

8.1. Gecse Endre lelkész 1907-1959

„Látjátok, ez a vár összeomlott, de a mi hitünk vára áll, és örökké állni fog!”⁴⁴³

1907. június 7-én született Gálocsban lelkész család gyermekeként. Négyen voltak testvérek, két fiú és két lány. A gimnáziumot és a teológiát Sárospatakon fejezte be. A Sárospataki Teológiára 1924-ben iratkozott be. 1928. szeptember 25-én lett kibocsátva segédlelkészként, édesapja mellett segédlelkészkedett. 1930-ban Ungtarnócon szolgál segédlelkészként. A gálóczi református gyülekezet 1932-ben, apja után választotta meg lelkészének.⁴⁴⁴ Felesége Gecse Endréné Rózsa Leona, kivel 1941-ben kötött házasságot. 1955-ben örökbe fogadtak egy árva gyermeket.

Gálocson minden héten kedden, csütörtökön és szombat reggel reggeli áhítatot, vasárnap délelőtt és délután istentiszteleteket tartott. A harmincas évek közepén már énekkart szervezett, nagy nehézség árán egy harmóniumhoz jutva. Később külön férfikórust szervezett, akik sokat szolgáltak a vasárnap megtartott vallásos délutánokon.⁴⁴⁵ A fiatalokkal színdarabokat⁴⁴⁶ tanított be.

1944 októberében beteg testvére ügyében többször Kemecsére kellett mennie, átkelve a Tiszán újjáépülő hídon Csap és Záhony között. Csirpák Emil így emléke-

127. kép Gecse Endre a gálóczi templom előtt 1950 körül.
(Forrás: www.karpataljalap.net)

⁴⁴³ Gecse Endre lelkész vallomása a huszti romvárra nézve 1958-ban, néhány hónappal a letartóztatása és a halála előtt. GORTVAY Erzsébet (szerk): *Jó pásztor volt. Gecse Endre mártír tiszteletes emlékezete. Emlékkönyv.* Intermix Kiadó, Ungvár-Budapest 2003, 30.

⁴⁴⁴ GORTVAY 2003, im, 8.

⁴⁴⁵ GORTVAY 2003, im, 25.

⁴⁴⁶ 1940-ben a „Földindulás” és „Az elnémult harangok” című színdarabokat.

zik nagybátyja esetére: „Az átkelésekre sötétedés után kerülhetett sor, a vasúti talpfákra fektetett vaslemezeken. Mint később beszámolt róla, illett gyorsan lopakodni a sötétben, de egy helyen mintha egy kéz fogta volna meg, pedig egyedül volt. Jobban maga elé nézett – és ott volt vége a lemezeknek. Előtte a mélyben a Tisza vize, meg a ritka talpfák... Másik éjszakai átkelése közben a szovjet őrszem rálőtt a hídon, de a golyó elment a füle mellett, és ő egy traverz mögé ugrott. A lövésre, zajra előkerült a másik katona is, amelyik rákérdezett, miért lőtte le az első azt az embert, hiszen az átkelés engedélyezett volt. Na és? – kérdezett rá a lövöldöző. – Csak egy magyar volt... A két esetből ő azt a tanulságot vonta le, hogy aki jó ügyekben jár el, kockáztat, a fölött ott az Úr védelmező keze...”⁴⁴⁷

1945-ben ki kellett költözniük a parókiából, egyik híve, Tóth János által felajánlott földes-szobakonyhás lakrészbe költözött. A parókiát az új rendszer szolgálataiba állították, kultúrházat rendeztek be abban. Egyik barátjának panasz nélkül

128. kép. Gecse Endre 1943-ban. (Forrás: GORTVAY 2003. 93.)

számol be a megváltozott viszonyokról: „Hivatásomat három faluban folytatom, a munkaadóim önkéntes adományyaiból, 15 ár kertrészlegről élek. A templomkertből, mely valóságos kőbánya és gyökérdzsungel lett, remek kicsiny kertet varázsoltam. Kikerült onnan a nyári krumpliszükséglet, mindenfajta zöldség, sok hagyma, néhány fej káposzta, ami a megélhetést könnyebbé teszi... Az ősszel, ha Isten segít, talán már önálló lakásba sikerül költöznünk: egy közfallal 2 helyiséget létesítünk kamrából és istállóból; használt ablakok, vályog már megvannak. Nagy boldogság lenne oly hosszú idő után...”⁴⁴⁸

⁴⁴⁷ GORTVAY 2003, im, 8.

⁴⁴⁸ GORTVAY 2003, im, 8.

1957-ben a helyi pártfunkcionáriusok gonosz rágalomhadjáratot indítottak a sikeres és népszerű lelkész ellen, melyet nagyon nehezen viselt. Ő volt a szovjet ateista világszemlélettel szemben álló ideológia egyetlen képviselője a községben. Rágalmak szerint azért foglalkozik a templomok felújításával, mivel ebből közvetlen anyagi haszna származik. 4 templomot újított fel 1935-1958 közötti szolgálata alatt. 1957. december 12-én írja Szalóky László barátjának: *„Általában külsőleg nézve itt örvendetes a kép: október-november hónapban majd minden vasárnapra esett egy templomszentelés, 11 templom egy évben... Nagy szeretettel és odaadással készítettem elő a gálócsi templomszentelést. Agitáltam, gyűjtöttem, szerveztem, s a templom sikeres felszentelése után egy héttel olyan minősíthetetlen és gonosz támadást kaptam, hogy az egész hátralévő életemre kiábrándulttá tett...⁴⁴⁹*

Fájdalmát az is tetézte, hogy egyházi felettese, Gencsy Béla is megróttá „nyüzgéséért”, behívatta őt az ungvári püspöki hivatalba. Testvére Csirpák Emilné is emlékszik Gecse Endre Gencsyvel való összetűzésére, ami természetesen következett a lelkész megalkuvást nem tűrő természetéből. Egyik gyülekezeti tagja is emlékszik a püspökkel való konfliktusára, s ennek okaihoz ő hozzá is teszi, hogy az ifjúsági munka miatt, amelyet a lelkész a tiltások és a fenyegetések ellenére sem akart abbahagyni.⁴⁵⁰ Gencsy nem szerette azokat a lelkészeket, akik a tehetségük és a tenniakarásuk miatt kilógtak a sorból, felhívva magukra az állami szervek figyelmét. Gencsy 1947-ben ki adott egy körlevelet, melyben kérte a lelkészeket, hogy szüntessenek be minden gyülekezeti ifjúsági és egyesületi munkát.⁴⁵¹

50 évesen a támadások ellenére is töretlenül végezte a szolgálatát, és az időjárás és az évszakok viszontagságai ellenére biciklin járta be a gyülekezeteit: Gálócstot, Tarnócot, Báfát, Botfalvát, Pallót. 1958. első felének egyik estéjén szolgálatból hazatérve egy teherautó az árokba szorította. A kerékpárja csörömpölve repült az árokba, ő pedig sajtó tagokkal állt fel. Hálát adott az Úrnak, hogy újból megövtá.

Közben a gálócsi gyülekezet presbitériumával is megromlott a kapcsolata, mivel mint minden kárpátjai presbitérium, a gálócsi is a kommunista vezetés befolyása alá került. A 1957 tele közeledtével anyagi segítséget kért a presbitériumtól, hogy meleg ruhát, cipőt és tüzelőt vehessen magának. A lelkész kérését a presbitérium durván elutasított. Már ekkor elhatározta, hogy egy adandó alkalommal elhagyja a gyülekezetet.⁴⁵² Hamarosan értesült a huszti lelkészi állás megüresedéséről, amit sietve el is foglalt. A gyülekezet rokonszenvét azonnal megszerezte. 1948 tavaszán kapott egy magyarországi áttelepülésre szóló meghívót Kemeccsére, de tudva azt, hogy Kárpátján nagyobb szükség van a szolgálatára, inkább a helyi szolgálatot választotta. Gencsy Béla 1958 májusában iktatta be új lelkészi állásába a Gecse Endrét.⁴⁵³ A huszti reformátusok néhány hét szolgálat után megszerették, és elismerően nyilatkoztak róla.⁴⁵⁴

⁴⁴⁹ GORTVAY 2003, im, 9.

⁴⁵⁰ GORTVAY 2003, im, 25.

⁴⁵¹ KOVÁCS 1990, im, 145.

⁴⁵² GORTVAY 2003, im, 30.

⁴⁵³ GORTVAY 2003, im, 17.

⁴⁵⁴ Interjú özv. Vass Józsefnével, 2001. november 8. Técső, 9. kazetta 1. B. old.

1958 második felében Gecse tiszteletes a híveivel összefogva rendbe hozta a templomot és a parókiát. Élete utolsó levelezőlapján testvérének, Csirpák Emilné Gecse Annának írja: „Szép napok ígérkeznek. Élvezem a sártalanságot, hogy esőben ernyő alatt is flancolhatok.”⁴⁵⁵

1958 novemberében kétszer tartottak nála házkutatást, a lelkész „ellenforradalmi tevékenységére” hivatkozva.⁴⁵⁶ Fél évvel huszti beiktatása után 1958. december 2-án letartóztatták, magyar nacionalista szellemben szovjetellenes propaganda kifejtésének, és a gálócsi fiatalok fegyveres felkelésre szólításának hazug vádjai miatt.⁴⁵⁷ Családjá ekkor látta őt utoljára élve. A lelkész letartóztatása után még háromszor tartottak házkutatást a huszti lakásban. A házkutatások és a lelkész letartóztatása annyira megviselte a feleséget, hogy idegösszeomlást kapott.⁴⁵⁸ Éppen orvosnál volt, amikor jöttek értesíteni a férje haláláról, és elvinni őt azonosítani a holttestet.

Ungvárra, a KGB börtönéig jutott el, ahol 1959. január 6-án vallatói túlbuzgalma miatt meghalt, nem bírva a brutális, embertelen vallatást.⁴⁵⁹ Nem volt hajlandó beismerni az ellene felhozott vádakot, miszerint 1956-1958 között Amerikának kémkedett volna, és ellenforradalmi tevékenységet végzett volna Gállocsban.

Vádak ellene: 1956-os izgatás, szovjetellenes irodalom terjesztése a Gálócsi Politizáló Csoport tagjai között. A csoport tagjai voltak: Pasztellák István, Perduk Tibor, Molnár László diákok, akik elmondása szerint csak Jókai-regényeket kölcsönözni tévedtek be a lelkészhez. Ezek a fiatalok szenvedélyesen gyűjtötték a második világháborúból megmaradt használhatatlan fegyvereket, és ellenforradalmi röplapokat is terjesztettek, mely cselekedetekre a KGB 1958 őszén jött rá. A lelkész Amerikából lelkészi palástnak való anyagot kapott, és ezt is vádként hozták fel ellene.⁴⁶⁰ A KGB összeesküvést sejtett a fiatalok és a lelkész mögött, kikiáltva őket „gálócsi ellenforradalmi csoportnak”. A gálócsi csoport minden tagját behívták kihallgatásra, és próbálták rávenni őket arra, hogy vallják be, hogy a lelkész volt az eszmei vezetőjük.

Gecse Anna, a lánytestvér így emlékszik a letartóztatása okaira: „Az ügyészségen egyetlen bizonyíték Hitler: Harcom-jának kötete volt, amelybe beírták Bandi nevét (mint megrendezett bizonyíték). Pedig ő ki nem állhatta, ha valaki beleírta a nevét a könyveibe. Miután így igazolták az ellenforradalmi izgatás vádját, amerikai kapcsolatait is felrötták. Az amerikai kapcsolat úgy jött létre, hogy Bandi huszti gyülekezetétől kapott egy palástot, amelyet Amerikából küldött anyagból készítettek...”⁴⁶¹

1959. január 7-én feleségét, nővérét és a gyülekezet gondnokának a feleségét a KGB Ungvárra szállította, ahol az ólomkoporsóba helyezett tetemnek csak az

⁴⁵⁵ GORTVAY 2003, im, 9.

⁴⁵⁶ GORTVAY 2003, im, 17.

⁴⁵⁷ GORTVAY 2003, im, 9.

⁴⁵⁸ GORTVAY 2003, im, 19.

⁴⁵⁹ RÓZSÁS 2000, im, 114.

⁴⁶⁰ Interjú Főtiszteletű Forgon Pállal. 1. kazetta B-oldal.

⁴⁶¹ GORTVAY 2003, im, 9.

arcát mutatták meg egy percre, azt is csak néhány méterről. Kezét eltakarták a palásttal, halántéka egyik része kék volt. A gálocsi csoport egyik tagjának kihallgatás közben megmutattak egy orvosi igazolást, mely szerint a lelkész „szívelégtelenségben” halt meg.⁴⁶²

Azt a lelkészt, aki számtalan elhunyt fölött hirdette a feltámadás ígét, a KGB imádság nélkül, a nyilvánosság kizárásával temette el az ungvári Kapos utcai temetőben. A lelkészt egy árok szélén temették, hevenyészetten elkészítve az alig siralakú halmot, fölötte durva deszkafejával.

Kínzói más sorsot szántak a lelkésznek, kirakatperben szerették volna elítélni az elrettentésre szánt ártatlan áldozatot.⁴⁶³ Gencsy Béla püspök meglátogathatta a lelkészt a börtönben, mivel néhány héttel a temetése után azt mondta Gecse Endre nővérének, hogy az „elismeréssel beszélt neki a szovjet börtönviszonyokról.”⁴⁶⁴ Valószínűbbnek tűnik az az állítás, miszerint a püspök nem látogatta meg a bebörtönzött lelkészt, kit a KGB vett rá arra, hogy a rokonok szájába adja az elhunyt családtag elismerő véleményét a börtönviszonyokról, „melybe az egy hónap vallatás után bele halt”.

A család egy része 1971-ben áttelepült Magyarországra. Onnan kérték Gecse Endre exhumálását, és a gálocsi temetőbe való temetését. A hivatalos szervek a kérést indoklás nélkül elutasították.⁴⁶⁵

A lelkész felesége egyedül maradt Huszton. Életét zongoraórák adásából tengette, és kántorizált a református és a katolikus gyülekezetekben. Levelet írt Hruscsov feleségének, kérve annak jóindulatát, aki segített abban, hogy az özvegy papné a mai Szlovákiába költözhessen Nagykaposon lakó édesanyjához.⁴⁶⁶

A KMKSZ gálocsi alapszervezete és a református hívek 1992. október 15-én a református templomban emléktáblát állítottak tiszteletére, majd október 24-én temétét az ungvári Kapos utcai temetőből átvitték a gálocsi temetőbe. A szertartás a gálocsi templomban kezdődött, ahol 34 évvel a lelkész halála után elhangozhatott földi porsátora felett Isten ígéje, majd kivitték és eltemették a temetőbe. Egykori és mai tisztelői minden október végén megemlékeznek mártirhaláláról gálocsi sírjánál.⁴⁶⁷ 1993. március 13-án a KMKSZ negyedik közgyűlésén posztumusz 56-os emlékéremmel tüntették ki a lelkészt.

⁴⁶² GORTVAY 2003, im, 39.

⁴⁶³ GORTVAY 2003, im, 7.

⁴⁶⁴ GORTVAY 2003, im, 17.

⁴⁶⁵ GORTVAY 2003, im, 18.

⁴⁶⁶ GORTVAY 2003, im, 19.

⁴⁶⁷ MOLNÁR Ambrus: „Huszt. A gyülekezet története” In: Tenke Sándor (szerk.): *Magyar Református Egyházak javainak tára. Kárpátaljai Református Egyház I-IV. I. Máramaros-Ugocsa Egyházmegye.* 1999, Budapest. Ráday Nyomda. 127.

[2003] „Mártír lelkész volt” Gecse Endre emlékezete⁴⁶⁸

1957 őszén, az 56-os magyar forradalom hatására öt fiatal ellenálló csoportot alakított az ungvári járási Gállocsban. A tizenéves iskolások a második világháborús harcok után ott maradt fegyvereket gyűjtötték össze, és plakátokat ragasztottak ki a faluban, amelyben felszólították a lakosságot, hogy kezdjen fegyveres harcot a szovjethatalom, a kommunista párt és kormány ellen. A belügyi szervek hamar lecsaptak a fiatalokra. Megtálták náluk Gecse Endre helyi református tiszteletes egyik könyvét, s ennek alapján az ártatlan papot is belekeverték az ügybe. A nyomozók megpróbálták kirakatpert konstruálni az ügyből, így vált a református lelkész a magyar szabadság mártírjává.

Gecse Endre református tiszteletes 1931-től szolgált a gálócsi református gyülekezetben. A második világháború után feleségével, Rózsa Leonával csak nehezen tudtak megélni a hívek rendszertelen adományaiból. Lakásukat, a paplakot elvették klubnak, így egyik hívük földes szobájában voltak kénytelenek meghúzódni.

Miután a szomszéd községből, Tarnócról a lelkész elköltözött, Gecse tiszteletes itt és Botfalván is beszolgáló lelkész lett. Kerékpárral közlekedett, hóban, fagyban hűséggel szolgált. Zokszó nélkül végezte terhes munkáját.

Amikor ötvenéves lett, könnyíteni akart helyzetén, mesélik a a gálócsiak, ezéért megpályázta a megüresedett huszti lelkészi állást. 1958 májusában a huszti református gyülekezet meg is választotta pásztorának. 1958. december 2-ig működhetett itt, mivel az állami hatóságok koholt vádak alapján a KGB ungvári székházába hurcolták, ahol belehalt a vallatások során alkalmazott kínzásokba. Az eset kellemtlenül érintette a KGB-t is, hiszen halála miatt végül nem sikerült rábizonyítani, hogy kapcsolatban állt volna a magyarországi forradalmárokkal, és azt sem, hogy amerikai ügynök volt.

1959. január 7-én temették el egyházi szertartás nélkül az ungvári Kapos utcai temetőben. 1992-ben a gálócsi református templomban Molnár László akkori KMKSZ-elnök kezdeményezésére emléktáblát állítottak a mártír lelkész tiszteletére. Sírját ugyanebben az évben exhumálták, földi maradványait a gálócsi temetőben helyezték örök nyugalomra.

Vargáné Tárczy Jolán fiatal lány volt, amikor a tiszteletes urat és feleségét a kommunisták kitétték a parókiából. Ebben a kilátástalan helyzetben Tárczy István, Jolika néni édesapja segített a Gecse házaspáron, a házukba fogadta őket, és mindaddig ott is lakhattak, amíg Husztra nem költöztek.

A faluban mindenki nagyon tisztelte, de én különösen nagy szeretettel gondolok rá. Az édesanyám meghalt, amikor 11 éves voltam, a testvéreim már családot alapítottak akkor, ketten maradtunk édesapámmal. Több mint öt éven át egy fedél alatt laktak velünk. Közös konyhát használtunk, és teljesen úgy viselkedtek velem szemben, mintha a lányuk lennék. Mindenre ők tanítottak meg, kezdve attól, hogyan kell viselkedni, a főzésen át a tudományokig. Szükségem is volt rá, mert

⁴⁶⁸ BADÓ Zsolt: „Mártír lelkész volt” Gecse Endre emlékezete. In: *Kárpátalja*, 2003. október 17., 144. www.karpatjalap.net/?q=2003/10/17/martir-lelkesz-volt Letöltve: 2017.04.26, 19:55

miután ideköltöztek, az édesapám megbetegedett, gondoskodnom kellett róla, így nem járhattam iskolába. A szívem mélyén örökké őrizni fogom emléküket. Az ötvenes évek közepén rákényszerültek arra, hogy elmenjenek, mert kicsi volt a gyülekezet, nem tudtak megélni Gállocsban. Ekkor ajánlották fel a tiszteletesnek a lehetőséget, hogy Husztra költözzön. Nem tehetett mást, elfogadta. Nagy szív-fájdalommal ment el, hisz Gállocsban nőtt fel, és édesapja halála után, 1931-től ő volt a falunk református lelkésze. Énekkart, színjátszó kört vezetett, ifjúsági kultúrházat alakított ki az istállójában. Husztra költözésekor én mentem a bútorral a teherautón, mert a felesége beteges volt. Akkor történt, hogy egy fiúcska segített pakolni a teherautót és elvitt egy könyvet. Később erre a könyvre épült a koholt vád. Engem is mennyit faggattak, Istenem! Ha visszagondolok, nem is értem, fiatal lányként hogy volt annyi erőm... Beidéztek Ungvárra és három órán keresztül világitottak a szemembe, miközben állandóan azt kérdezték, hogyan nevelte a pap az ifjúságot a Szovjetunió ellen, mondta-e, hogy ez az élet, ami most van, az nem jó, nem helyes. De én nem tudtam róla rosszat mondani, hisz ő távol tartotta magát a politikától, kicsit mindig félt is tőle. Mégis ennek lett az áldozata. A fiatalokat Isten létezésére tanította, a rendszer ellen soha nem lázított. Az oroszokkal semmi baja nem volt, hisz örökbe fogadott egy kislányt, akinek az édesanyja orosz volt. Gállocsban mindenki tudja, hogy ártatlan volt, csak egy koncepció per áldozata lett. Az özvegy Geccsénével később is tartottam a kapcsolatot. Sokáig Csapon élt, mert nem kapott rá engedélyt, hogy kitelepüljön a rokonaihoz Szlovákiába. A nyolcvanas években aztán Raisza Gorbacsova segítségével sikerült áttelepülnie, és ha jól tudom, még most is él a kelet-szlovákiai Vajkócon.

Tóth Endre egykori presbiter özvegye, a kilencvenéves Zsuzsanna néni is csak jót tud mondani Geccse tiszteletes úrról.

Rendszeresen jártunk bibliaórára, akkor lánykörnek hívták. Nagyon közvetlen, barátságos ember volt, csöppet sem büszke. Sokat foglalkozott a fiatalokkal, színdarabokat tanított, énekkart vezetett a feleségével együtt. A gyerekek akkor is csintalanok voltak, de ő mosolyogva tudott fegyelmezni. Az énekkarba is sokan jártak akkor, s az egyházi énekek mellett – ha volt rá igény – még nótázni is megtanította őket. Nem tudom, hogy van-e ház a faluban, ahol meg ne fordult volna, mindenkivel elbeszélgetett, aki bánkódott, azt megvigasztalta. Tisztelte, becsülte mindenki.

Józan Lajos jelenlegi huszti tiszteletes úgy értesült, hogy Husztra az akkori református püspök, Gencsy Béla helyeztette át, hogy mentse a megtorlások elől. Hat hónapot töltött mindössze a városban. Felkészítette a helyi gyülekezet énekkarát a karácsonyi műsorra, de már nem lehetett ott az előadáson, mert börtönbe került, ahonnan soha nem térhetett haza.

Bár Huszton alig néhány hónapot töltött, az ottani gyülekezet sem feledte el Geccse Endrét, 1996 óta márványtábla örökíti meg emlékét a templom falán.

Gyülekezetünk azért érezte szükségesnek, hogy emléktáblát állítson neki, mert mártír lelkész volt, egy istentelen rendszernek lett az áldozata. Intő például szánjuk, nehogy megismétlődjön ez az embertelenség a történelemben – mondta Józan Lajos.”

9. KÉPEK JEGYZÉKE

1. kép. A Gönczy család 1934-ben. (Forrás: A Gönczy család archívuma.)	25
2. kép. A nagydobronyi ref. templom 1934-ben. (Forrás: A Gönczy család archívuma.).....	25
3. kép. Gönczy Pál 1936-ban. (Forrás: UÁHUA F.P. 2258., op. 1., od. zb. 2170, Delo 823.)	26
4. kép. Gönczy Pál útlevele 1938-ból. (Forrás: UÁHUA F.P. 2258., op. 1., od. zb. 2170, Delo 823.)27	
5. kép. Gönczy Pál pártigazolványa 1941-ből (Forrás: UÁHUA F.P. 2258., op. 1., od. zb. 2170, Delo 823.).....	28
6. kép. Gönczy Pál a nagydobronyi szőszéken 1940-ben. (Forrás: A Gönczy család archívuma.)..	29
7. kép. Az első világháború hősei emlékművének felavatása 1941-ben Nagydobronyban. (Forrás: A Gönczy család archívuma)	29
8. kép Az emlékmű átadásán részt vevők csoportképe 1941-ből. (Forrás: Gönczy család archívuma.).....	30
9. kép. A Gönczy család édesapa nélkül 1947-ben. (Forrás: A Gönczy család archívuma.).....	30
10. kép. Gönczy Pál 1960-ban. (Forrás: A Gönczy család archívuma.).....	31
11. kép. Gönczy Pál 1970 körül. (Forrás: Gönczy család archívuma.)	31
12. kép. Balogh Sándor 1925-ben. (Forrás: Balogh Sándor emlékszoba, Eszeny.)	53
13. kép. Balogh Sándor és Gönczy Mária esküvői fotója 1936-ból. (Forrás: Balogh Sándor emlékszoba, Eszeny.)	54
14. kép. Eszenyi konfirmáció 1939-ben. (Forrás: Balogh Sándor emlékszoba, Eszeny.).....	55
15. kép. Balról: Király Zoltán csapi, Balogh Sándor eszenyi, Gönczy Pál nagydobronyi és Tárczy Pál lelkészek 1940-körül. (Forrás: a Gönczy család archívuma.).....	57
16. kép. Az 1991-ben felavatott emléktábla. (Forrás: Fodor Gusztáv.).....	59
17. kép. ifj. Balogh Sándor (Forrás: www.karpataljalap.net).....	61
18. kép. Balogh Sándor emlékszoba Eszenyben. (Forrás: Fodor Gusztáv)	68
19. kép. Az otthonmaradt Balogh család kiértésítése a kilakoltatásról. 1947.06.1. (Forrás: Balogh Sándor emlékszoba, Eszeny).....	69
20. kép. A Mándokról indult menet 1939-ben. (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 3514, Delo 979. Bizonyítékok mappa.).....	76

21. kép. A Mándokról áthozott országzászló fogadási ünnepsége Eszenyben 1939-ben. (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 3514, Delo 979. Bizonyítékok mappa).....	77
22. kép. A Mándokról áthozott országzászló fogadási ünnepsége Eszenyben 1939-ben. (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 3514, Delo 979. Bizonyítékok mappa).....	78
23. kép. Balogh Sándor pártkönyve 1934-ből. (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 3514, Delo 979. Bizonyítékok mappa).....	79
24. kép. Narancsik Imre 1935-ben. (Forrás: Narancsik Imre Könyvtár, Nagymuzsaly)	90
25. kép. A Losonci Református Teológia tanári kara és diákjai 1939-ben. Narancsik Imre jobbról a második az alsó sorban (Forrás: Horkay László lelkész magángyűjteménye).....	91
26. kép. Narancsik Imre 1993-ban állított emléktáblája a nagymuzsalyi református templom előcsarnokának falán. (Forrás: Fodor Gusztáv).....	97
27. kép. A Nagymuzsalyi Narancsik Imre Református Könyvtár táblája, állítva 2010. október. (Forrás: Fodor Gusztáv)	98
28. kép. Narancsik Imre könyvtár 2009. (Forrás: www.karpataljalap.net).....	99
29. kép. A Narancsik Imre Kutatói Műhely tagsága 2015 novemberében (Forrás: www.karpataljalap.net)	103
30. kép. Balról Szabó Irma, Héder Amália, Csok József lelképásztor, Balog József, Tar Vilma. Tiszakeresztúr 1930. (Forrás: Sipos József tiszaujlaki ref. lelkész).....	118
31. kép. Csok József lelkész 1930-ban Tiszakeresztúron, a népszínmű előadása után a szereplőkkel. (Forrás: Horkay Erzsébet magángyűjteménye)	120
32. kép. Zimányi József 1945-ben. (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 5983, Delo C-2274.) 141	
33. kép. Zimányi József családja 1951 karácsonyán az édesapa levelét olvassa. Zimányi Alajos: „borzalmas évek voltak az 50-es évek apa nélkül, de anyám vállán mégis elviselhetők voltak, még jobban, ha édesapámnak Szibériából küldött levelét olvashattuk karácsonykor.” (Forrás: Zimányi Alajos).....	144
34. kép. Horkay Barna és a Keleti Baráti Kör tagsága 1937-ben, Asztélyban, Simon Zsigmond vendégeként. (Forrás: Király Zoltán: Csap, 1933–1945. Emlékezéseim a csapi református gyülekezet körében eltöltött szolgálati esztendőkre, II., Sárospatak, 1956, SRK TGY Fsz. Kgy. 277. 19.).....	166
35. kép. Bertók Béla püspök és Horkay Barna segédlelkész munkácsi konfirmandusokkal 1934. (Forrás: Horkay László magángyűjteménye).....	167
36. kép. 1939 márciusában a nagyszőlősi ref. templomban átadják az ercsi cukorgyár ajándékát - a „visszatért gyülekezetnek” - egy nemzeti zászlót. (Forrás: Horkay család archívuma).....	169

37. kép. 1935 október 6-án, az Atcél-Perényi Szeretetház felavatása. Középen Bertók Béla püspök, balra tőle Horkay Barna. (Forrás: Horkay család archívuma).....	170
38. kép. Horkay Barna és Törzsök Dolorosa esküvői fényképe 1942-ből. (Forrás: Horkay Erzsébet magángyűjteménye).....	171
39. kép. Balról a felső sor: Horkay Barna (1908-2003), Dr. Horkay László (1905-1976), Horkay Éva (1921-1973), Király Zoltán (1905-1981), Tárczy Pál, Horkay István (1912-1983). (Forrás: Horkay László magángyűjteménye).....	173
40. kép. Balról a harmadik Horkay Barna és a negyedik Gencsy Béla püspök Tiszakeresztúron, templomszentelő ünnepségen, 1970-korül. (Forrás: KMKSZ Tiszakeresztúri alapszervezete)....	174
41. kép. Temetés Karácsfalván 1970-es évek. A szolgálatot Horkay Barna végzi. (Forrás: KMKSZ Tiszakeresztúri Alapszervezete.).....	175
42. kép. Balról: Horkay Barna, Gencsy Béla püspök, Vass József és Kovács Zoltán lelkészek 1967-ben, Nagyszőlősen, templomszentelés után. (Forrás: Horkay család archívuma).....	176
43. kép. Beregszász 1985. Balról: Horkay Barna Máramaros-Ugoc sai esperes, Forgón Pál püspök, Stefán Miklós püspöki titikár, Szabó Géza ung. megyei esperes. (Forrás: Horkay László magángyűjteménye).....	177
44. kép. A Sztálinnak írt levél. (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 5983, Delo C-2274.) .	179
45. kép. Horkay Barna Máramaros-Ugoc sai esperes 1970 körül. (Forrás: Horkay Erzsébet családi archívuma).....	182
46. kép. Horkay Barna balról a második az ülő sorban 1980-körül. (Forrás: a Forgón család magángyűjteménye).....	183
47. kép. Simon Zsigmond és a Keleti Baráti Kör tagsága 1937-ben, Asztélyon. (Forrás: Király Zoltán: Csap, 1933–1945. Emlékezéseim a csapi református gyülekezet körében eltöltött szolgálati esztendőkre, II., Sárospatak, 1956, SRK TGY Fsz. 277. 19.).....	202
48. kép. Simon Zsigmond lelkész Asztélyi konfirmandusokkal 1947-ben. (Forrás: Háger Dóra gyűjtése).....	209
49. kép. Fekete Gyula diakónus 1945-ben (Forrás: Oroszi Pálné, Akli).....	232
50. kép. Fekete Gyula az utolsó bilkei konfirmáción 1947-ben. (Forrás: özv. Oroszi Pálné archívuma).....	238
51. kép. Fekete Gyula által terjesztett és a KGB által államellenesnek titulált „Pace” képek a bizonyítékok között. (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258.).....	240
52. kép. Kovács Zoltán rabosított képe 1949-ből (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258.).....	253

53. kép. Balról: Horkay Barna, Gencsy Béla püspök, Vass József és Kovács Zoltán lelkészek 1967-ben, Nagyszöllősen, templomszentelés után. (Forrás: Horkay család archívuma.).....	256
54. kép. Kovács Zoltán feleségével, Mezei Erzsébettel. (Forrás: Horkay László magángyűjteménye). 257	
55. kép. Kovács Zoltán feleségével a Leányfalui Idősek Otthonában. (Forrás: a Forgón család archívuma).....	289
56. kép Pázsit József és Asszonyi István Kazahsztánban készített képe. (Forrás: Papp Vilmos hagyatéka.).....	290
57. kép. A Rahói református templom látványterve. Pázsit József missziói segédlelkész volt Rahón 1940.11.1.–1944.06.30. Ilyen képeslapokat árusított a gyülekezet 20 fillérért, hogy összegyűljön a pénz a templomépítésre. Az itt zajló misszió a szláv misszió kapuja lett volna. (Forrás: Horkay család archívuma.).....	291
58. kép. Pázsit József rabosított képe 1949-ből. (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258.).....	292
59. kép. Pázsit József, felesége Hermann Klára, két lányuk és azok barátai, a fogságból való hazatérés után 1957. március 27-én. (Forrás: A Horkay család archívuma)	293
60. kép. Pázsit József lelkész 1980-ban. (Forrás: a Forgón család magángyűjteménye).....	293
61. kép. Pázsit József lelkész háta mögött Gulácsi Lajos egy 1947-ben Munkácson készített konfirmációs csoportképen (Forrás: Horkay László magángyűjteménye).....	295
62. kép. Munkács 1982, Pázsit József református lelképásztor gyászistentisztelete. Az úrasztala mögött Ladányi Sándor munkácsi gondnok, Bán Zoltán, a Beregi Református Egyházmegye esperese, Sütő László lelképásztor. A mőzesszékben Gulácsy Lajos és Asszonyi István lelképásztorok, tőlük jobbra Horkay István szernyei lelképásztor és Lajos Mihály, a Máramaros–Ugocsa Református Egyházmegye esperese. (Forrás: Horkay László lp. magángyűjteménye).....	296
63. kép. Pázsit Józsefné Klára az Albert Schweitzer otthonban 2002-ben. (Forrás: Papp Vilmos hagyatéka).....	297
64. kép. Pázsit József és Asszonyi István Kazahsztánban készített képe. (Forrás: Papp Vilmos hagyatéka.).....	326
65. kép. Asszonyi István rabosított képe 1949-ből (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258.).....	327
66. kép. Balról: Oroszi Pál, Asszonyi István, Forgón Pál és Horkay Barna (Forrás: a Forgón család magángyűjteménye).....	328
67. kép. Asszonyi István 1985-ben. (Forrás: a Forgón család magángyűjteménye).....	331

68. kép. Horkay István lelkész temetésén Szernyén 1983-ban. Balról Asszonyi István, Forgón Pál és Apai György beregszászi kántor. (Forrás: Horkay László magángyűjteménye).....	333
69. kép. Asszonyi István 1985 körül. (Forrás: Horkay László magángyűjteménye)	333
70. kép. Asszonyi István és felesége Tallinban. (Forrás: özv. Oroszi Pálné archívuma.)	334
71. kép. Gulácsy Lajos rabosított képe 1949-ből. (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258.)	368
72. kép. Gulácsy Lajos igazolványa 1940-ből. (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258.).....	369
73. Kovács József munkácsi lelkész igazolja Gulácsi Lajos kiségitő lelkészi szolgálatát 1947-ben. (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258.).....	371
74. kép. Gulácsi Lajos által terjesztett és a KGB által államellenesnek titulált „Pace” képek a bizonyítékok között. (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258.)	372
75. kép. Gulácsy Lajos esperesi felhatalmazása missziói munka és iratmisszió végzésére 1945-ből. (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258.).....	373
76. kép. Gulácsi Lajos (jobbra) Kazahsztánban, 1950 körül. (Forrás: Gulácsi Lajos: Mélységből a magasba.).....	375
77. kép. Gulácsy Lajos 2001-ben. (forrás: reformatus.hu)	378
78. kép. Gulácsy Lajos püspökké szentelése 1994. május 13-án. Balról Forgón Pál püspök, Horkay Barna és Asszonyi István lelkészek. (Forrás: a Forgón család archívuma).....	379
79. kép. Horkay László, Forgón Pál és Gulácsy Lajos püspökök Nyíregyházán, Forgón Pál lakásán 1990-ben. (Forrás: Forgón család archívuma).....	380
80. kép. Hegedűs Lóránt, Horkay László és Gulácsi Lajos püspökök 1995-ben. (Forrás: Horkay László gyűjteménye.).....	381
81. kép. Huszti Béla rabosított képe 1949-ből. (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258.).....	414
82. kép. Huszti Béla emléktáblája Kígyóson. (Forrás: Fodor Gusztáv)	415
83. kép. Huszti Béla Kígyóson, a helyi KIE csoporttal 1939-ben. (Forrás: KREL Fotóarchívum).....	416
84. kép. Huszti Béla és a Keleti Baráti Kör tagsága 1937-ben, Asztélyban, Simon Zsigmond vendégeként. (Forrás: Király Zoltán: Csap, 1933–1945. Emlékezéseim a csapi református gyülekezet körében eltöltött szolgálati esztendőkre, II., Sárospatak, 1956, SRK TGY Fsz. Kgy. 277. 19.)	417

85. kép. Kígyósi konformáció 1940-ből. Középen Huszti Béla. (Forrás: KREL fényképparchívum)	418
86. kép. Huszti Béla szabadulási útiokmánya 1956-ból. (Forrás: Papp Vilmos hagyatéka).....	419
87. Huszti Béla a kígyósi presbitériummal 1941-ből. (Forrás: Háger Dóra gyűjtése)	421
88. kép. Huszti Béla a Kígyósi ref. templom előtt, istentisztelet után. 1941-ben. (Forrás: Háger Dóra gyűjtése).....	425
89. kép. Györke István rabosított képe 1979-ből. (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258, III. dosszié)	458
90. kép. Révész Imre püspök 1935-ben. (Forrás: www.church.lutheran.hu).....	464
91. kép. Közös kép a fogságból. Jobbról Huszti Béla, Györke István. (Forrás: Papp Vilmos hagyatéka).....	467
92. kép. Zsurki József 1925 körül. (Forrás: Zsurki Jenő).....	503
93. kép. Zsurki József 1945-ben. (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 2272, Delo 2542. Zsurki József peranyaga).....	504
94. kép. Vass József lelkész 1980 körül. (Forrás: a Forgón család archívuma).....	526
95. kép. Vass József balról az ülő sorban az első 1980-körül. (Forrás: a Forgón család archívuma)	527
96. kép. Álló sor balról: Bán Zsigmondné, Szabó Béláné és Szabó Béláné. Ülő sor balról: Czirók Béláné, Stefán Miklósné, Vass Józsefné és Szabó Kálmánné. (Forrás: Forgón család archívuma).....	528
97. kép. Balról: Horkay Barna, Gencsy Béla püspök, Vass József és Kovács Zoltán lelkészek 1967-ben, Nagyszőlősen, templomszentelés után. (Forrás: Horkay család archívuma).....	529
98. kép. Vass József a técsői szószéken 1975 körül. (Forrás: www.karpataljalap.net)	531
99. kép. Vass József temetése Técsőn 1987-ben. (Forrás: Papp Vilmos hagyatéka)	532
100. kép. Tárczy Dániel rabosított képe 1950-ből. (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258)	546
101. kép. Tárczy Dániel 1954. október 15-én, Vorkután. (Forrás: Papp Vilmos hagyatéka).....	550
102. kép. Tárczy Dániel 1956. március 15-én, Ajkinón. (Forrás: Papp Vilmos hagyatéka)	551
103. kép. Tárczy Dániel az 1960-es évek végén, kismotorral, hátizsákjában a Bibliával és palástjával. (Forrás: Papp Vilmos hagyatéka)	552

104. kép. Tárczy Dániel az 1970-es években. (Forrás: Papp Vilmos hagyaték)	553
105. kép. Szutor Jenő fogságban készült képe 1950-ból. (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 5636, Delo 2900).....	565
106. kép. Szutor Jenő 1994-ben állított emléktáblája a beregszászi ref. templomban. (Forrás: Fodor Gusztáv fényképarchívuma).....	566
107. A beregi református egyházmegye lelkészei 1940-körül. Szutor Jenő jobbról a középső álló sorból a negyedik. (Forrás: a Forgon család magángyűjteménye)	569
108. kép. Szutor Jenő 1924-ben. (Forrás: Beregszászi Református Egyházközség gyűjteménye.)	570
109. kép. Szutor Jenő 1936-ban. (Forrás: www.karpataljalap.net)	571
110. kép. Szutor Jenő 1951. augusztus 29-én kiállított halotti bizonyítványa. (Forrás: UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 5636, Delo 2900.)	572
111. kép. Forgon Pál és Issaák Gyöngyi esküvői képe. (Forrás: A Forgon család archívuma)	587
114. kép. Forgon Pál által megírt és betanított színdarab az előadás napján Beregszászon, 1938. május 22-én. (Forrás: A Forgon család archívuma.).....	588
112. kép. A Forgon Pál által megírt és betanított színdarab előadásán Beregszászon 1937.11.14-én. (Forrás: A Forgon család archívuma)	588
113. kép. Forgon Pál és a beregszászi vasárnapi iskolások lánycsoportjának kassai látogatása 1935/36-os iskolai tanévben. (Forrás: A Forgon család archívuma).588	
115. kép. A beregszászi KIE. 1939.május 18-án. Középen Forgon Pál slp. (Forrás: A Forgon család archívuma)	589
116. kép. A beregszászi református ifjúsági vegyeskar 1939.06.4-én. Középen Forgon Pál slp. (Forrás: A Forgon család archívuma).....	590
117. kép. A díszdoktori diploma 1979-ből. (Forrás: A Forgon család archívuma).....	590
118. kép. Forgon Pál tiszakeresztúri hittanosokkal 1941-ben. (Forrás: Sipos József tiszaujlaki lelkész).....	592
119. kép. Forgon Pál tiszakeresztúri konfirmandusokkal 1940-körül. (Forrás: KMKSZ Tiszakeresztúri Alapszervezete)	593
120. kép. Forgon Pál tiszakeresztúri konfirmandusokkal 1941-ben. (Forrás: Sipos József tiszaujlaki lelkész)	595
121. kép. Forgon Pál jellemzése, apósa Issaák György Máramaros-Ugozca esperese által 1942-ben. (Forrás: TtREL I.8.c.7.)	597
122. kép. Az itthonmaradt családtagok 1953-ban. (Forrás: A Forgon család archívuma).....	599

123. kép. Forgón Pál és Kovács Zoltán lelkészek Omszkban 1955-ben. (Forrás: Forgón család archívuma)	601
124. kép. Forgón Pál és a légertársak 1956 májusában. (Forrás: Forgón család archívuma).....	602
125. Forgón Pál, Omszk 1956. (Forrás: A Forgón család archívuma).....	603
126. kép. Forgón pál püspökké szentelése Beregszászon 1978. május 12-én. Felszentelése dr. Bart- ha Tibor püspök, zsinati lelkészi elnök, dr. Tóth Károly püspök, és Tarr Kálmán, magyarországi egyházi vezetők által történt. (Forrás: KMKSZ Tiszakeresztúri Alapszervezete.)	608

10. FELHASZNÁLT IRODALOM JEGYZÉKE

Levéltári források, kéziratok	
KIRÁLY I-II. 1956.	KIRÁLY Zoltán: <i>Csap, 1933–1945. Emlékezéseim a csapi református gyülekezet körében eltöltött szolgálati esztendőkre, I- II.</i> , Sárospatak, 1956, SRK TGY Fsz. Kgy. 277.
KREKL	Kárpátaljai Református Egyházkerület Levéltára 10.c., 1949. december 23. Gencsy Béla 1949. december 23-án kelt első főesperesi körlevele, 1-2.
KREKL	KREKL, 10.c., 1950. június 18. - Gencsy Béla 1950. június 2-án kelt 68/1950 sorszámú körlevele.
KREPHA	Kárpátaljai Református Egyház Püspöki Hivatalának Archívuma. Vass Józsefné. Önéletrajz. Técső 2002. október 3. Kézirat.
KTÁL	Kárpátontúli Területi Állami Levéltár (továbbiakban: KTÁL), Fond 1490, op. 1/18.; Szavazatbontási jegyzőkönyv a Kárpátaljai Református Egyház 1947-es püspök-választásról, 4, 1947. február 12.
MREZSL	Magyarországi Református Zsinati Levéltára, 2.a., Menekült lelkészek, lelkészek jelentkezési iratai, 3. Béczy K. József tisztaásványi lelkész menekültsegély kérelme az Egyetemes Konventhez, Bp., 1944. nov. 1.
MREZSL	MREZSL 2.a., 277. Bütösi János munkácsi menekült segédlelkész jelentkezési adatlapja az Egyetemes Konventhez, Bp., 1944. október 26.
MREZSL	MREZSL 2.a., Menekült lelkészek, lelkészek jelentkezési iratait 1944 októberéből,
TtREL 1.8.d.17.	TtREL 1.8.d.17. Eszeny, Balogh Sándor lelkész önéletrajza, 1–3.
TtREL 1.8.d.18.	Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltára 1.8.d.18. Nagydobrony, Gönczy Pál önéletrajza, 7–8.
TtREL 1.8.d.23.	TtREL 1.8.d.23. Nagymuzsaly, Narancsik Imre lelkész önéletrajza, 5-7.
TtREL 1.8.d.3.	TtREL 1.8.d.3. Kisbégány, Csok József lelkész önéletrajza, 1.; SZABADI I. 2016, i.m., 43.
TtREL I.1.c. 449.	TtREL I.1.c. 449. Simon Zsigmond jelentése a Nőszövetség megalakulásáról a nagyberegi esperesi hivatalnak, Asztély, 1943.12.14.

TtREL I.1.c.18.	TtREL I.1.c.18. Vass József lelkészi törzslapja.
TtREL I.1.c.424.	TtREL I.1.c., 424. Zsinati Tanács Budapesten, 1945. szept. 5-én kelt, 3773/1945. sorszámú jelentése a menekült, de szolgálati helyükre visszatérni nem tudó lelkészekről Révész Imre tiszántúli püspöknek.
TtREL I.1.c.462.	TtREL I.1.c.462. Györke István: Jelentés a beregújfalui református egyházközségből a 4300/1944 sz. püspöki felhívásra.
TtREL I.1.c.465.	TtREL I.1.c.465. Asszonyi István forgolányi lelkész 1945. január 23-án kelt jelentése Tiszántúl püspökének.
TtREL I.1.c.465.	TtREL I.1.c.465. Asszonyi István forgolányi lelkész 1945. január 23-án kelt jelentése Tiszántúl püspökének.
TtREL I.1.c.470.	TtREL I.1.c.470. Lajos Sándor esperes jelentése különböző megyei ügyekről, Fancsika, 1945. jún. 3.
TtREL I.1.c.470.	TtREL I.1.c.470. Papp Géza ungtarnóci lelkész kérelme Révész Imre püspökhöz, 1945. júl. 25.
TtREL I.1.e.90/A.	TtREL I.1.e. 90/A. Györke István levele Révész Imre tiszántúli püspöknek, Beregújfalu, 1945.02.27.
TtREL I.1.e.90/A.	TtREL I.1.e. 90/A. Révész Imre tiszántúli püspök válaszelevele Györke István gyermekei taníttatása ügyében született levelére, Debrecen, 1945.03.06.
TtREL I.1.i.18.	TtREL I.1.i.18. Bütösi János törzslapja.
TtREL I.1.i.18.	TtREL I.1.i.18. Huszti Béla lelkészi törzslapja.
TtREL I.1.i.18.	TtREL I.1.i.18. Narancsik Imre lelkészi törzslapja.
TtREL I.1.i.18.	TtREL I.1.i.18. Pázsit József lelkészi törzslapja.
TtREL I.1.i.18.	TtREL I.1.i.18. Szutor Jenő lelkészi törzslapja.
TtREL I.1.i.25.	TtREL I.1.i.25. Horkay Barna lelkészi törzslapja.
TtREL I.1.i.25.	TtREL I.1.i.25. Zsurki József lelkészi törzslapja.
TtREL I.8.c.1.	TtREL I.8.c.1. Simon Zsigmond lelkész: Az asztélyi ref. egyház története, 1940.
TtREL I.8.c.7.	TtREL I.8.c.7. Forgon Pál: a Tiszakeresztúri Református Egyház története, 1942.
TtREL I.8.d.17.	TtREL I.8.d.17. Tárczy Dániel kisdobronyi lelkész önéletrajza, 1943.
TtREL I.8.d.17.	TtREL I.8.d.17. Tárczy Dániel lelkész jelentése a kisdobronyi gyülekezetéről, 1943.
TtREL I.8.d.23.	TtREL I.8.d.23. Nagypalád története.

UÁHUA	UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 2272, Delo 2542. Zsurki József peranyaga.
UÁHUA	UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 2401, Delo 2857. Tárczy Dániel peranyaga.
UÁHUA	UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 248, Delo 2258, (I.-II.-III. dosszié). Kovács Zoltán, Pázsit József, Asszonyi István, Gulácsy Lajos, Huszti Béla és Györke István Baráti Körös lelkészek peranyaga.
UÁHUA	UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 3292, Delo 1063. Narancsik Imre peranyaga.
UÁHUA	UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 3514, Delo 979, Balogh Sándor peranyaga.
UÁHUA	UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 456, Delo 2582. Vass József peranyaga.
UÁHUA	UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 5636, Delo 2900. Szutor Jenő peranyaga.
UÁHUA	UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 5983, Delo C-2274. Zimányi József és Horkay Barna peranyaga egy dossziében.
UÁHUA	UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 770, Delo 1970. Simon Zsigmond és Fekete Gyula peranyaga egy dossziében.
UÁHUA	UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 963, Delo 3144. Forgon Pál peranyaga.
UÁHUA	UÁHUA, F.P. 2258., op. 1., od. zb. 3292, Delo 1063. Csok József peranyaga.
UÁHUA	Ukrajna Állambiztonsági Hivatalának Ungvári Archívuma F.P. 2258., op. 1., od. zb. 2170, Delo 823. Gönczy Pál peranyaga.
UÁHUA	Ukrajna Állambiztonsági Hivatalának Ungvári Archívuma F.P. 2258., op. 1., od. zb. 2170, Delo 823. Gönczy Pál peranyaga.
A letartóztatott lelkészek, gyermekek és szolgatársak visszaemlékezései	
BADÓ 2003.	BADÓ Zsolt: Mártír lelkész volt” Gecse Endre emlékezete. In: Kárpátalja, 2003. október 17., 144. www.karpataljalap.net/?q=2003/10/17/martir-lelkesz-volt Letöltve: 2017.04.26, 19:55

BADÓ 2004.	BADÓ Zsolt: Balogh Sándor: Egy tanár, akit évtizedekig zaklatott a KGB. In: <i>Kárpátalja</i> . 2004. július 23., 184. szám. http://karpataljalap.net/?q=2004/07/23/balogh-sandor-egy-tanar-akit-evtizedekig-zaklatott-kgb Letöltve: 2017.01.21, 21:27.
BADÓ 2009.	BADÓ Zsolt: Aki újjáépítette a leégett templomot. Mártír lelkészeink: Szútor Jenő. In: <i>Kárpátalja</i> . 2009. jan. 9., 417. http://www.karpataljalap.net/?q=2009/01/09/aki-ujjaepittette-leegett-templomot Letöltve: 2017.01.03, 10:25.
BADÓ 2009.	BADÓ Zsolt: Egy református lelkészcsalád kálváriája a szovjethatalom idején. Meghurcolt lelkipásztoraink: Vass József. In: <i>Kárpátalja</i> 2009. április 17., 431. https://karpataljalap.net/?q=2009/04/17/egy-reformatus-lelkeszcsalad-kalvariaja-szovjethatalom-idejen Letöltve: 2017.02.03. 9:20.
BADÓ 2009.	BADÓ Zsolt: Narancsik Imre nagymuzsalyi lelkipásztor, in: <i>Kárpátalja</i> (online hetilap) 2009. május 8., 434. http://www.karpataljalap.net/?q=2009/05/08/narancsik-imre-nagymuzsalyi-lelkipasztor Letöltve: 2015.11.2.
BADÓ 2011.	BADÓ Zsolt: Kossuth rokon Beregszászban. In: <i>Küldetés</i> . 2011. október 7., 560. http://www.karpataljalap.net/?q=2011/10/07/kossuth-rokon-beregszaszban Letöltve: 2017.02.01, 13:09.
BADÓ 2013.	BADÓ Zsolt: Ártatlanul ítélték el. Emlékszoba a mártír lelkészeknek. In: <i>Kárpátalja</i> . 2013. május 10, 643. http://www.karpataljalap.net/?q=2013/05/10/artatlanul-iteltek-el Letöltve: 2017.01.21 20.52.
BADÓ 2015.	BADÓ Zsolt: Megalakult a Narancsik Imre Kutatói Műhely, a Kárpátaljai Református Egyház történetének szakszerű kutatásáért. In: <i>Kárpátalja</i> . 2015. december 2. 777. http://www.karpataljalap.net/?q=2015/12/02/megalakult-narancsik-imre-kutato-i-muhely Letöltve: 2017.01.25, 18:43.
BADÓ 2016.	BADÓ Zsolt: Aki a csapiak egyharmadának tanára volt. Balogh Sándor tanár úr, Csap díszpolgára 75 éves. In: <i>Kárpátalja</i> . 2016. december 28, 833. szám. http://www.karpataljalap.net/?q=2016/12/28/aki-csapiak-egyharmadának-tanara-volt Letöltve: 2017.01.20, 21:48.
BALOGH 1992.	BALOGH Sándor: <i>Sorsüldözöttek</i> . Galéria Kiadó, Ungvár-Budapest, 1992.

BALOGH 1998.	BALOGH László: 1956 Kárpátalján. In: <i>Napi Magyarország Polgári Napilap</i> , 1998. október 27, II. évf., 251. szám.
BOGÁRDI 2016.	2016.11.6. Bogárdi Szabó István: Gulácsy Lajos (1925-2016). http://www.parokia.hu/v/gulacsy-lajos-1925-2016/ Letöltve: 2017.02.01, 10:14.
DIENES 2003.	DIENES Dénes: Horkay Barna emlékére. In: <i>Sárospataki Református Lapok</i> . 2003, LVI. évf., 2. szám.
FISCHER 2009.	FISCHER Zsolt: Könyvtárvatás Nagymuzsalyban Narancsik Imre emlékére. In: <i>Kárpátalja</i> . 2009. december 11. 465. http://www.karpataljalap.net/?q=2009/12/11/konyvtaravatas-nagymuzsalyban Letöltve: 2017.02.18, 11:56.
FODOR – FODOR – SZABADI – NAGY 2015.	FODOR Gusztáv – FODOR Krisztina – SZABADI István – Szamborovszkiné NAGY Ibolya: <i>Narancsik Imre, a tudós lelkész, próféta és mártír</i> . Beregszász – Debrecen, 2015.
FORGON 1992.	FORGON Pál: Ott voltam, ahol a legszebb virágok nyílnak. Egy kárpátaljai magyar református lelkész a Gulágon. Kálvin János Kiadó, Budapest 1992.
FRIEDMANN 1985.	FRIEDMANN István (szerk.): „Öreg fák, fiatal fák, kidőlt fák...” <i>Kárpátaljai Református Egyház templomainak és lelkészeinek albuma</i> , Beregszász. 1985.
GORTVAY 2003.	GORTVAY Erzsébet (szerk): Jó pásztor volt. Gecse Endre mártír tiszteletes emlékezete. Emlékkönyv. Intermix Kiadó, Ungvár-Budapest 2003, 30.
GULÁCSY 2000.	GULÁCSY Lajos: <i>Mélységből a magasba. Bizonyágtétel az elmúlt időkről</i> . Beregszász, 2000.
GULÁCSY 2005.	GULÁCSI Lajos: <i>A mélységből a magasba</i> . Kárpátaljai Református Egyház Sajtóosztálya, Munkács, 2005.
HÁJAS 2013.	HÁJAS István (szerk.): <i>Mártírsors. Balogh Sándor eszenyi lelkipásztor emlékére (1891-1948)</i> . Kálvin Nyomda, Beregszász, 2013, 1–28.
HARGITA 1995.	HARGITA Árpád (szerk.): „Tűzoszloppoddal a jéghegyek között”. <i>Zimányi József életútja</i> , Fundamentum Alapítvány, Budapest, 1995.
HORKAY 1998.	HORKAY Barna: <i>A Keleti Baráti Kör. Képek a kárpátaljai ébredésből</i> . Kom Over En Help Alapítvány, 1998.
KOVÁCS 1990.	KOVÁCS Zoltán: <i>Bilincsen is békességben Istennel. Szibériai rabságom története</i> . Budapest, 1990.

LAJOS 2012.	LAJOS Mihály: „Hatan háltunk egy ócska ágyban” Papgyerekek a szovjetrendszerben. In: <i>Kárpátalja</i> , 2012. november 16., 618. http://www.karpataljalap.net/?q=2012/11/16/hatan-haltunk-egy-ocska-agyban 2017.01.20., 14:35.
LAJOS 2017.	LAJOS Mihály: „A mai napig nem hevertem ki a bennünket ért lelki terrort” Papgyerekek a szovjetrendszerben. In: <i>Kárpátalja</i> . 2012. nov. 2., 616. http://www.karpataljalap.net/?q=2012/11/02/mai-napig-nem-hevertem-ki-bennunket-ert-lelki-terrort Letöltve: 2017.01.30, 13:49.
MAJNEK 2016.	2016.11.07. Majnek Antal: „Betölt engem színed látása” - Gulácsy Lajos református püspök halálára. http://www.ujhajtás.net.ua/new/index.php?option=com_content&view=article&id=1292:be-toelt-engem-szined-latas-a-gulacsy-lajos-reformatus-puespoek-halalara&catid=112:2016-8-szam-xxi-evfolyam&Itemid=28 Letöltve: 2017.02.01, 11.25.
MAROSI 2015.	MAROSI Anita: Kárpátalja anno. Balogh Sándor. In: <i>Kárpátalja</i> , 2015. november 23. www.karpatalja.ma Letöltve: 2017.01.21., 21.06.
PAPP 1997.	PAPP Vilmos: <i>Negyvenegy prédikátor. XX. századi magyar „gályarab” – prédikátorok. II. Új Berea Kft., [Budapest] 1997.</i>
PAPP 2010.	PAPP Vilmos: <i>Negyvenegy prédikátor. XX. századi magyar „gályarab” prédikátorok IV.</i> Budapest, 2010.
PAPP 2011.	PAPP Vilmos: <i>Negyvenegy prédikátor. XX. századi magyar „gályarab”- prédikátorok V.,</i> Budapest, 2011.
refua.tirek.hu 2017.	2017.01.09. Emlékparkot avattak Gulácsy Lajos néhai kárpátaljai református püspök emlékére Munkácson. http://reformatus.hu/mutat/emlekparkot-avattak-gulacsy-lajos-nehai-karpataljai-reformatus-puspok-emlekere-munkacson/ Letöltve: 2017.02.01, 10:08.
RL 1989.	<i>Reformátusok Lapja</i> , 1989, február 12. Híradás Kárpátaljáról. 6.
RL 2004.	Eltételezett néki az igazság koronája. Búcsú Forgón Pál kárpátaljai püspöktől. In: <i>Reformátusok Lapja</i> . 2004. jún. 20.

SZILVÁSSY 1997.	SZILVÁSSY József: „Elsőként a jók is jöttek... Gulácsy Lajos püspök a kárpátaljai református egyház megújulásáról és az emberibb élet esélyeiről.” In: Új Szó. 1997. szeptember 4., 50. évf., 203. szám.
SZÖLLŐSI 2005.	SZÖLLŐSI Tibor: Riport Györke Lászlóval. In: <i>Kárpátaljai Hírmondó</i> . 2005. nov., I. évf., 2. szám, 28–29.
TÚRI 2016.	TÚRI László: „Huszi Béla – lelkész, jegyző, kántor, tanító.” In: <i>Küldetés</i> , 24. évf., 8. szám, 9.
VARGA 2014.	VARGA András: <i>Horkay Barna élete</i> . Szakdolgozat. K-LM szak. Egyháztörténet tanszék, Sárospatak, 2014. 45.
ZIMÁNYI 2006.	ZIMÁNYI József: <i>Tűzoszloppal a jéghegyek között</i> . Éjféli Kiáltás Misszió, Budapest, 2006, II. kiadás.
Folyóiratok, újságok	
BH 1928.	<i>Budapesti Hírlap</i> . 1928. január 15., 48. évf., 12. szám.
CORVINA 1942.	<i>Corvina</i> , 1942. március 20, 65. évf., 12. szám.
DPL 1937.	<i>Dunántúli Protestáns Lap</i> 1937, 48. évf.
KÉ 1941.	<i>Központi Értesítő</i> , 66. évf., 1. félév, 1941. febr., 20., 8. szám.
MOT 1932.	<i>Magyar Országos Tudósító</i> , 1932. november 25, XIV. évf., 267. szám.
MOT 1941.	<i>Magyar Országos Tudósító</i> , 1941. december 2., XIII. évf., 323. szám.
MTCN 1940.	<i>MTCN</i> , 47. évf., 1940, 432.
MTI 1939.	<i>MTI Napi Hírek</i> , 1939. október 26. [0452]
NL 1914.	<i>Néptanítók Lapja</i> , 44. évf., 1914. márc. 26., 13. szám.
NL 1915.	<i>Néptanítók Lapja</i> , 45. évf., 1915. május 1., 13. szám.
NYSZH 1943.	<i>Nyírvidék - Szabolcsi Hírlap</i> , 11. évf., 1943. május 19, 112. szám.
PN 1921.	<i>Pesti Napló</i> , 72. évf., 1921. okt. 28., 241. szám.
PN 1935.	<i>Pesti Napló</i> , 86. évf., 1935. december 15., 286. szám.
PN 1935.	<i>Pesti Napló</i> , 1935. május 15., 86. évf., 110. szám.
PN 1938.	<i>Pesti Napló</i> , 89. évf., 1938. január 29., 23. szám.

ÚDN 1993.	Új Dunántúli Napló, IV. évf., 234. szám, 1993. aug. 28., 12.
Adattárak, tanulmányok, tanulmánykötetek, lexikonok	
BALASSA – KOVÁTS – SZENTIMREI 1996.	BALASSA Iván – KOVÁTS Dániel – SZENTIMREI Mihály szerk.: Újszászi Kálmán emlékkönyv. Szabad Tér, Budapest-Sárospatak, 1996.
BALLA 1990.	BALLA Gyula: Az egyházak helyzete Kárpátalján. In: <i>Katolikus Szemle</i> 42. 1990, Róma, 4. szám, 358.
BÜTÖSI 2015.	BÜTÖSI János: Áldjad lelkem az Urat! Teológiai önéletrajz, Debrecen, 2015.
CSANÁDI 2001.	CSANÁDI György: <i>Régi beregszásziak</i> . Magánkiadás [Beregszász], 2001. http://mek.oszk.hu/02100/02131/html/ Letöltve: 2017.02.03, 10:14.
CSATÁR-ÖLVEDI 1939.	CSATÁR István-ÖLVEDI János (szerk.): <i>A visszatért Felvidék adattára</i> . Bp., 1939.
CSILLÉRY 2014.	CSILLÉRY Edit: A nemzethűség jelentése a felvidéki és kárpátaljai igazolási eljárások során. In: <i>Magyar Kisebbség, Új Sorozat</i> , 2014/1., 7–39.
DUPKA 1999.	DUPKA György: Kárpátaljai magyar Gulag-lexikon. Lefejezett értelmiség, 1944–1959, Ungvár–Budapest, Intermix Kiadó, 1999.
DUPKA 2014.	DUPKA György (összeáll.): „URAM... SEGÍTS HAZA MINKET...!” <i>Lágerírások: versek, fohászok, levelek, naplórészletek a sztálini légerekből (1944–1959) a „malenykij robot” 70. évfordulójára</i> . Intermix Kiadó, Ungvár – Budapest. 2014.
FEDINEC 2002.	FEDINEC Csilla (összeáll.): <i>A kárpátaljai magyarság történeti kronológiája 1918-1944</i> . Nostra Tempora. 7. Fórum Intézet, Lilium Aurum Könyvkiadó, Galánta–Dunaszerdahely, 2002.
FODOR 2016.	FODOR Gusztáv: <i>Református múltunk kezesség I. Adattár kárpátaljai református gyülekezettörténeti kutatásokhoz 1523-2016</i> . Tiszaszentimre, 2016.
FODOR I. 2016.	FODOR Gusztáv: A Sztálinnak írt levél naivitás, vagy prófétai szó? I., <i>Küldetés</i> , XXIV. évfolyam, 2016. január, 7.

FODOR II. 2016.	Fodor Gusztáv: A Sztálinnak írt levél naivitás, vagy prófétai szó? II., <i>Küldetés</i> , XXIV. évfolyam, 2016. február, 9.
FODOR K. 2010.	FODOR Krisztina: <i>A Beregi Református Egyházmegye rövid története 1914–1923</i> . Ukrajna, 2010, 20.;
GERENDELY 2009.	GERENDELY Béla: Egyházi felekezetek Tiszakeresztúrbán. In: <i>Acta Beregsasiensis. VIII. évfolyam</i> , 2. kötet, Ungvár, 2009.
GRANDPIERRE 1943.	A Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Országos Egyesülete tagjainak névsora. Lezáratott 1943. november 22-én. Felelős kiadó: Grandpierre Emilné, Máté Nyomda Budapest, VIII., József-u. 41. http://mek.oszk.hu/13500/13516 Letöltve: 2017.01.25, 19:43.
ILYÉS 2006.	ILYÉS Csaba (összeáll.): <i>A Szatmári Egyházmegye Jubileumi Sematizmusa</i> . Szatmári Római Katolikus Püspökség, Szatmárnémeti, 2006.
KERESZTYÉN 2001.	KERESZTYÉN Balázs: Kárpátaljai művelődéstörténeti kislexikon. Hatodik Síp Alapítvány, Mandátum Kiadó, Budapest Beregszász, 2001.
KONCZ 2002.	KONCZ Sándor: Szabó Zoltán teológiájának kibontakozása. In: <i>Zempléni Múzsza</i> , 2002 május, 2. évf., 2. szám.
KOSZTYÓ 2013.	KOSZTYÓ Gyula: Kárpátalja szovjetizálásának hatása a magyar kisebbség identitására (1944–1953). In: Fedinec Csilla–Szoták Szilvia (szerk.): <i>Változó világ, változó közösségek a Kárpát-medencében</i> , Budapest, Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium, 2013.
KOVÁTS II. 1942.	KOVÁTS J. István dr. (főszerk.): <i>Magyar református templomok II.</i> , Athenaeum, Budapest, 1942.
KÖVY 2003.	KÖVY Zsolt: A Losonci Református Teológiai Szeminárium. In: <i>Sárospataki Füzetek</i> 7, 2003/1. szám.
LAKATOS 1983.	LAKATOS Éva: <i>Magyar irodalmi folyóiratok</i> , Budapest, 1983, 2029.
MADÁR 1986.	MADÁR Lajos: <i>Magyar Irodalmi Antológiák és Gyűjtemények. F sorozat, 19–22.</i> , Budapest, 1986, 1378.
MOLNÁR 1996.	MOLNÁR Ambrus: Egyházi néprajzi konferencia és kiállítás Mátraházán. In: <i>Honismeret</i> , 1996, 24. évf., 3. szám.

MOLNÁR 1999.	MOLNÁR Ambrus: Egyház és vallásos élet, „diktálás”, „éneklők” Nagydobronyban. In: S. Lackovits Emőke és Mészáros Veronika (szerk.): <i>Népi vallásosság a Kárpát-medencében 5. Konferencia Pápán, 1999. június 22-24., I. kötet</i> , Veszprém, 2001.
MUNKÁCSI-ÉRTESÍTŐ 1912.	A Munkácsi Magyar Királyi Állami Főgimnázium és a vele kapcsolatos állami Internátus értesítője 1912/1913 tanévről, Munkács, 1912.
ORBÁN 2008.	ORBÁN Marianna: A Kárpátaljai Református Egyház története 1944–1949 között, <i>Történeti Tanulmányok, a Debreceni Egyetem Történelmi Intézetének kiadványa</i> , XVI. évfolyam (2008).
ORBÁN 2009.	ORBÁN Marianna: Ébredési mozgalom a Kárpátaljai Református Egyházban (1936 – 1947). In: <i>Acta Beregsasiensis A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tudományos évkönyve 2009</i> , VIII. évf., 2. köt.
OROSZI 2016.	OROSZI Zsuzsanna: Barangolás a nagypaládi temetőben. In: <i>Kárpátinfo</i> , 2016. január 14, 20. évf., 2. szám.
ORTUTAY 1991.	ORTUTAY Elemér dr.: Az egyházak kisebbségben. In: <i>Regio – Kisebbségtudományi Szemle</i> , 1991, 2. évf., 3. szám.
PATAKI-REFÉRTESÍTŐ	A Sárospataki Ref. Főiskola Theol. Akadémiai és Gimnáziumi Értesítője az 1928/29, az 1941/42 iskolai évről. LXXIII. évf., Sárospatak, 1929.
PENCKOFERNÉ 2003.	PENCKOFERNÉ Punykó Mária: „Parasztkenyérből, vízzel, bor nélkül” A hit szerepe a lágerélet elviselésében. <i>Honismeret</i> , 31. évf., 2003, 5. szám.
RADVÁNSZKY 2000.	RADVÁNSZKY Ferenc (főszerk.): <i>Kárpátaljai református templomok</i> . Ungvár–Beregszász, Tárogató Kiadó, 2000.
RÁTKAY 1938.	RÁTKAY Károly dr.: Bevonulás Asztélyba, egy beregi kálvinista faluba. In: <i>Református Élet</i> . 1938, 48. szám.
ROMSICS 1998.	ROMSICS Ignác: <i>Nemzet, nemzetiség és állam Kelet-Közép- és Délkelet-Európában a 19. és 20. században</i> , Budapest, Napvilág, 1998.
RÓZSÁS 2000.	RÓZSÁS János: <i>Gulag Lexikon</i> . Püski Kiadó, Budapest, 2000.
SRL	<i>Sárospataki Református Lapok</i> , 1929, 1930, 1938-as számok.

SZABADI I. 2016.	SZABADI István (szerk.): Tiszántúli református lelkész- önéletrajzok 1942-1944, I. kötet, Debrecen – Nagyvárad, 2016.
SZABADI II. 2016.	SZABADI István (szerk.): Tiszántúli református lelkész- önéletrajzok 1942-1944, II. kötet, Debrecen – Nagyvá- rad, 2016.
SZABÓ 2016.	SZABÓ Zoltán dr.: Faluhelyen. Adalékok Noszvaj köz- ség néprajzához. In: Kováts Dániel dr. (szerk.): <i>Szabó Zoltán emlékkönyv. Széphalom 26. A Kazinczy Ferenc Társaság évkönyve</i> , Sárospatak, 2016.
SZATMÁRI- KARMANOCZKI 2009.	SZATMÁRI-KARMANOCZKI Emília: A Sárospataki Református Teológiai Akadémia tiszteletbeli tanárai. In: <i>Sárospataki Füzetek</i> , 2009, 13. évf., 1. szám.
TENKE 1999.	TENKE Sándor szerk.: <i>Magyar Református Egyház Java- inak Tára 1., Kárpátaljai Református Egyház 1.</i> , Buda- pest, 1999.
TENKE 2001.	TENKE Sándor szerk.: <i>Magyar Református Egyház Java- inak Tára 4. Ungi Egyházmegye</i> , Budapest, 2001.
PIZAK – ДОВГАНИЧ – ХЛАНТА 2003.	PIZAK I. M., ДОВГАНИЧ О.Д., ХЛАНТА О.В.: Реабілітовані історією, Закарпатська область, ВАТ Видавництво „Закарпаття”, Ужгород, 2003, 519.

